
UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 01647875 2

VOGUL NÉPKÖLTÉSI GYŰJTEMÉNY.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

IV. KÖTET.

ÉLETKÉPEK.

SORSÉNEKEK, VITÉZI ÉNEKEK, MEDVEÜNNEPI SZINJÁTÉKOK, ÁLLATÉNEKEK, MESÉK, TALÁLÓS MESÉK, NÉPRAJZI APRÓSÁGOK, FÖLDRAJZI NÉVJEGYZÉK.

ELSŐ FÜZET.

VOGUL SZÖVEGEK ÉS FORDÍTÁSAIK.

★

SAJÁT GYŰJTÉSE ÉS REGULY ANTAL HAGYOMÁNYAI ALAPJÁN

KÖZZÉTESZI

MUNKÁCSI BERNÁT

A M. T. AKAD. L. TAGJA.

BUDAPEST.

1896.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

TARTALOM.

ELSŐ SZAKASZ. SORSÉNEKEK.

A) Női énekek.

a) *A Felső-Lozva és Szoszva vidékeiről.*

*

MÁSODIK SZAKASZ. VITÉZI ÉNEKEK.

HARMADIK SZAKASZ. MEDVEÜNNEPI SZÍNJÁTÉKOK.

HETEDIK SZAKASZ. NÉPRAJZI APRÓSÁGOK.

NYOLCZADIK SZAKASZ. A VOGUL FÖLD HELYNEVEI.

ÉLETKÉPEK.

ELSŐ SZAKASZ.

S O R S É N E K E K.

A) Nöi énekek.

a) A Felső-Lozva és Szoszva vidékeiről.

I.

A «Szarvasorr-vár»-falvi gazdag Kirill-öreg kisebbik leányának, Dárjának énekelt éneke.

Tḁmpūsėm pauliñ puuñ Kirä ḁjkä māń āγi Tārja ērγem ēri̊’.

1.

Kirä ḁ̄jkä āśkėm sēlsėm
sir l’ūl’it kit χḁptėmnė
ńḁ̄r-χāχmilt ūnlim χāχtwäsėm.
supi̊’-siskwė saw urkėm-pālt joχtäsėm,
supi̊’-siskwė saw ńḁ̄rkėm-pālt joχtäsėm.
sḁ̄tėr sālikänėm χalnė tēli̊lä-sėm;
pori̊’-tal’ėχ jḁmės kwolkwė ta tuśtäsėm.

1.

Az én Kirill-öreg atyácskám szerezte
kerítésrúd magasságú két rénökröm
a bérczi hágón űlve vitt föl.
Tokhal hátacskájához hasonló sok hegyecskémhez jutottam,
tokhal hátacskájához hasonló sok bérczecskémhez jutottam.
Ezer rénszarvaskám közé elegyedtem:
fűszár fejéhez hasonló szép sátorkát állítottam.

sālikänėm jui-pālt jḁ̄mimė
ńāräkäγėm pḁ̄slėsei̊’ ;
vaγiñ nē va’ėm χḁ̄lės,
jḁ̄riñ nē jḁ̄rėm χḁ̄lės.

*

χḁnal am jui-pālėmt
ti pasän voipi χūrėm ńḁ̄rkėm,
ti uläs l’ūl’it χūrėm urkėm
χoti nēriśnė jḁ̄mavėt ?
ti Kirä ḁ̄jkä jḁmės āśkēm
sēlsėm sḁ̄tėr sālikänėm
χoti aul nēriśnė χul’te’it ?
ti pori̊’-tal’ėχ jḁmės kwolkėm
χoti aul nēriśnė ḁ̄ńśawė ?
am χḁjtėlėm jḁ̄muñkwė χot
l’ul’i ? ! [*l’ul’i ? !*
am χḁ̄jtėlėm ḁ̄ńśuñkwė χot
ti pasän voipi χūrėm ńḁ̄rkėm,
ti uläs l’ul’it χurėm urkėm
tistimė ūnle’it,
l’ūńśimė χūl’te’it.

*

Am jui pālėmt χul’tnė āγin,
am la’i̊l-jorėmnė l’ūl’nė pi̊γėn
ti pasän voipi χurėm ńḁ̄rkėm,
ti uläs l’ūlit χūrėm urkėm
akwᶜ toχ voss ērγawė,
akwᶜ toχ voss ūli̊lawė !

Rénszarvaskáim után járva
czipőcskéim elkoptak;
erős nőnek, erőm elfogyott,
hatalmas nőnek hatalmam elfogyott.

*

Egykor majd én utánam (értsd halálommal)
ezen asztal alakú három bérczecskémet,
ezen szék magasságú három hegyecskémet
micsoda nőcske fogja majd járni?
Ezen Kirill-öreg jó atyácskám
szerzette ezer rénszarvacskám
mi fajta nőcskének fog [örökül] maradni?
Ezen fűszár fejéhez hasonló szép sátorkámat
mi fajta nőcske fog majd birtokolni?
Hol van (áll) olyan, ki úgy tudjon járni [a rénekkel], mint én?
Hol van olyan, ki úgy tudja [őket] tartani, mint én?!
Ezen asztal alakú három bérczecském,
ezen szék magasságú három hegyecském
szomorkodva fog ülni,
sírva fog hátramaradni.

*

Az én utánam maradó leány,
a lábam nyomában lépő (áll) fiú
ezen asztal alakú három bérczecskémet,
ezen szék magasságú három hegyecskémet,
ép úgy énekelje meg, [mint én],
ép úgy lelje bennük gyönyörűségét, [mint én]!

ti kātä māśtėr nē varėm
χotäl' ǭlnė la'iliñ uj χansä,
χotäl' ǭlnė tąwliñ uj χansä
akwᶜ toχ voss vārawė,
akwᶜ toχ voss jūntawė!
ti kwośėr sispä jąmės vāj
akwᶜ toχ voss vārawė,
akwᶜ toχ voss jūntawė!

2.

Kaj-ajjuk, kaj-ajjuk!
ti pasän-voipi χūrėm ńąr,
ti uläs-voipi χūrėm ur
am ūsmėm jui-pālt
ajjuk, ta χul'te'it!
ti ńirä χarä χarä mā
ajjuk, ta-pėl χul'tili;
ti pumä χarä χarä mā
ajjuk, ta-pėl χul'tili!
ti jūw χul'tnė āγitän,
ti jūw χul'tnė pīγän
ti pasän-voipi χūrėm ńąr,
ti uläs-voipi χūrėm ur
akwᶜ-toχ voss jąmitawė!
am ūsnėm jui-pālt
ti am sūp-ēri' χurėm ūlim,
ti am ńelm-ēri' ńilä ūlim

Ezen mesterkezű nő (keze mester nő) készítette
mindenfelé élő lábas állat hímzését,
mindenfelé élő szárnyas állat himzését,
ép úgy készítse majd,
ép úgy varrja majd!
Ezen csíkos evet hátához hasonló szép rénbőr-botost
ép úgy készítse majd,
ép úgy varrja majd!

2.

Ej-hajh, ej-hajh!
Ezen asztal alakú három bércz,
ezen szék alakú három hegy
az én halálom után
hajh, majd hátra marad!
Ezen vesszeje gyér, gyér tájék
hajh, szintén hátra marad;
ezen füve gyér, gyér tájék
hajh, szintén hátra marad!
Ezen itt maradó leánya,
ezen itt maradó fia
ezt az asztal alakú három bérczet,
ezt a szék alakú három hegyet
ép úgy járdalja majd [mint én]!
Az én halálom után
ezen szájénekbeli három vigalmam,
ezen nyelvénekbeli négy vigalmam,

χoti aul ăśėmnė
akwᶜ toχ voss ūlilawė,
akwᶜ toχ voss ērγawė,
akwᶜ toχ voss mojtawė!

II.

A «Szarvasorr-vár»-falvi gazdag Kirill-öreg kisebbik leányának, Dárjának másik énekelt éneke.

Tḁmpūsėm pḁuliñ puuñ Kirä ḁ̄jkä māń āγi Tārja ērγėm mōt ēri'.

1.

Sāpsakė māń ūsnė jälsėm,
votkäkė jḁmės rumkä ajsėm,
ta ajmėm-sis ānėm ruś at χḁ̄nt-
χatilės,
mańś' at χḁ̄ntχatilės.
amki māmnė jūwl'ė mimuñkwᶜ
patsėm;
L'ūl'-jākė jḁmės paulnė joχtä-
sėm,
jol χūlmitėm māmt
akwᶜ ūlėm-samėl at majwäsėm,
mot sāmnėl jälėm ńāliñ pinė
ūlėm-samėl at majwäsėm;
Numi-Tḁ̄rėm jä'ikėm postilemä
samėl ūräslėm.
χolitän kwālsėm, ēntėpaχtäsėm,
Kiräkė jḁmės āśėm jänmältėm
kit χḁptäγėm pūγėmtėsäγėm,
kit χaptäγėm kērėmtesäγėm;

---

valamelyik hugomnak
ép úgy legyenek gyönyörűségére, [mint nekem]
ép úgy énekelje el [őket],
ép úgy regélje el [őket]!

II. 1.

Szápszácska kis városba mentem,
votkácskát [ott] jó pohárkával ittam.
Mialatt ezt ittam, muszka nem akadt elém,
vogul nem akadt elém.
Visszaindúlni kezdtem a magam földére;
«Rossz-folyó»-melléki szép falucskába érkeztem.
Megháló helyemen
egy csipetnyit sem hagytak aludni (egy szem álommal nem adattam).
Egy más vidékről jött nyilas fiú
egy csipetnyit sem hagyott aludni.
Fönséges-Ég atyácskámnak virradását
[éber] szemmel vártam.
Reggel fölkeltem, felövezkedtem,
Kirillke jó atyám nevelte
két rénökröm megfogtam,
két rénökröm befogtam;

tēn̄kwė kwoss pojtėltawėm,
tālmatsėm, minäsėm.
sāli-pos kēmėl at minäsėm,
jūwl'ė kwoss āñkwäte'im :
akwᶜ kaleinė — āñkwä-nḁ̄n! —
n̓awlawėm.
Kiräkė jḁmės āśėm sēlsėm
kit χḁptäγėm am pōsuñkwė ti
patsėm.
am manä-kēm pōse'im :
taw ḁ̄s ta-kēm pōsi.
sāli-pos kēm minäsėm ;
jūwl'ė kwoss āñkwäte'im :
ānėm n̓awlėm χḁ̄rėχśi āt'im,
ānėm n̓awlėm χḁ̄rėχśi χūl'ėm-
lėm.

2.

«Jḁmės ḁ̄tėr jä'ikėm,
jḁmės nāj śān̓ikėm!
am toχ-pėl lawnė ḁ̄tėr-nē,
śān̓im-āśėmnė joχtėm nē,
am toχ-pėl χūl'tėm sḁ̄tiñ nē».

3.

Lūsm-āγi n̓awlimė,
it'i jälnė kāsiñ χḁptėm
pēśä pūtilläsėm,
χoli jälnė kāsiñ χḁptėm
pēśä pūtilläsėm.

---

bár evésre unszolnak,
fölültem szánamra s elmentem.
Egy rénutazásnyi távolságra nem jutottam,
[hát] amint hátrafelé pillantok:
egy «kalej» (szigvavidéki ember) — az anyja micsodája! —
üldözget engem.
Kirillke jó atyám szerezte
két rénökröm erre én hajtani kezdtem.
A mily sebesen (a minő mértékkel) én hajtok:
ő is oly sebesen hajt.
Egy rénutazásnyi távolra mentem;
amint hátra pillantok:
az engem üldözött rabló nincsen,
az engem üldözött rabló elmaradt.

2.

«Jó úr, atyácskám,
jó úrasszony, anyácskám!
Úrnőnek vagyok nevezve én mégis,
atyám-, anyámhoz jutott nőnek,
szerencsés nőnek maradtam én mégis.»

3.

«A lozvai leányt midőn üldöztem,
éjjel járó kedves rénökrömnek
tomporát böködtem,
reggel járó kedves rénökrömnek
tomporát böködtem.

takwoss ńawläslėm,
juil at joχtäslėm ; —
vośrėm punpä kit ujim
jḁrēn jänγi̊' ḁlmei̊' ;
vāγēn jänγi̊' ḁlmei̊' ;
la'i̊läγēn pēlpi̊' ḁlmei̊',
kātäγēn pēlpi̊' ḁlmei̊'.

III.

A «Szarvasorr-vár»-falvi gazdag Kirill-öreg nagyobbik leányának, Annának énekelt éneke.

Tampūsėm pauliñ puuñ Kirä ḁjkä jänγ' āγi Annä ērγėm ērγä.

Kirä ḁjkä āśėkėm sēlėm
sir l'ūl'it kit χḁptäγėmnė
χūrėm put tārwitėm at vērmawė,
ńilä put tārwitėm at vērmawė.
māń jḁrėn kwoliñ χum sēlėm
pasi̊' jänit χūrėm ujkwėn
χūrėm put tārwitėkėm vērmawė,
ńilä put tārwitėkėm vērmawė.
ti Lūsm-tal'ėχ paulkėmtė
māń jḁrėn kwoliñ χumnėl ḁńśėm
χūrėm pi̊kėm jot ēkwä jḁmite'im.
χoti aul nē-ke taγapi-ke ānėmnė,

Hiába üldöztem,
utól nem érhettem.
Vörösbarna szörű két állatomnak
ereje nagy vala,
hatalma nagy vala;
két lába gyors vala,
két keze gyors vala.»

III.

A Kirill-öreg atyácskám szerzette
kerítésrúd magasságú két rénökör
három pudnyi terhemet el nem birja,
négy pudnyi terhemet el nem birja.
De a kis szamojéd sátorban lakó férfi szerezte
borju nagyságú három állatocska
három pudnyi terhecském elbirja,
négy pudnyi terhecském elbirja.
Ezen Lozvafői falucskámban
a kis szamojéd sátorban lakó férfitől való
három fiacskámmal járdalok én, asszony.
Ha bármi vidékbeli nő belém akad,
ha bármi vidékbeli férfi belém akad:

χoti aul χum-ke taγapi-ke ānėmnė:
am ēläľ at vīlėm, jūwľė at vīlėm,
ńoumtättal mā-lḁmt voipi nē ḁsėm.
ti jä'ikėm pūγiltālėm mātė
nājiñ kwol ūntsėm, sāliñ kwol ūntsėm,
āγiñ kwol ūntsėm, pīγiñ kwol ūntsėm.

IV.

A «Szarvasorr-vár» falvi gazdag Kirill-öreg anyjának, Zsófiának énekelt éneke,

Tḁmpūsėm pauliñ puuñ Kirä ḁ̄jkä śāńä Sopja ēr-γėm ērγä.

Āñkw joli-pāl māń sasī',
śāń joli-pāl māń sasī',
nañki sa'irepālėm lunt-ma'il χāpėn
mēnki voss tālnuwėmēn,
mēnki voss χiulnuwėmēn!
Tḁ̄rėm-ńuli ńuliñ kwolnė
ńuli viñkwė voss χiulnuwėmēn!
āγin-pīγiñ jḁmės kwol
mēnki voss ūntentėnuwėmēn!
ńoγs ale'in, uj ale'in,
am sānsėmnė jūw tūläln,
am pāltėmnė tī' tūläln!
mēnki ajimēn, tē'imēn,
ruśī' mańśī' tittimēn, ajtimēn;
tḁ̄rėm uś ta ḁ̄limēn.

én figyelmet reá nem fordítok (előre nem veszem, hátra nem veszem);
mint rendületlen földdarab, olyan nő vagyok.
Ezen atyácskámtól részemre rendelt földön
úrasszonyos házat alapítottam, rénes házat alapítottam,
leányos házat alapítottam, fias házat alapítottam.

IV.

Anyai részről való kis nagybátyám,
mamai részről való kis nagybátyám,
a tőled ácsolt lúdmellhez hasonló ladikba
szállanánk be mi ketten,
[benne] eveznénk mi aláfelé ketten!
Az isteni esküvel való esküvő házba (a templomba)
esküt tenni (egymással megesküdni, tkp. esküt venni) utaznánk mi evezve ketten!
Leányas-fias jeles házat
alapítanánk mi ketten!
Nyusztot ha ölsz, jávort ha ölsz:
az én térdemre hozd haza,
én hozzám hozd el ide!
Magunk is iszunk, eszünk,
s muszkát és vogult is etetünk, itatunk;
azután meg éljük világunkat.

V.

A «Szarvasorr-vár» falvi István leányának, Annának énekelt éneke.

Tąmpūsėm pauliñ Iśtėpėń-āγi Annä ērγėm ērγä.

Kēr=Kwoss-jā nē śāńim
arγän ti taχės;
kātėm ti marėmawės,
la'ilėm ti marėmawės:
tīl ti χūl'ilėm.
kitjāñk ńol χąptkäγėm kēräγėm,
ti mine'im, vāssi' tit at ąle'im.
tikwoss minnūm: kwolkėm χūl'uñkw' sāl',
Tāmpūsėm χum āśkėm χūl'uñkw' sāl',
ti Ańšukw-tit paulkėm χūl'uñkw' sāl',
Ańšukw-tit saw śakwėrkėm χūl'uñkw' sāl'.
Am minnėkėm jui-pālt
Jelpiñ-jā saw vōl'kėm
χąnχän ērγawėt, χąnχän rąñχawėt?!

*

Ti Lūsm-kwāli' χasiliñ sunkėm
χotäl' χartawe?
Xal-paul māń Jivän-pālt
tū voss χartawė;
ląu ląñχańsėp sunkėm
tū voss χartawė!

A «Vaskarom»-folyó vidékéről való nő, az én anyám
már túlságosan szigorú;
már kezem is rosszúl érzi magát (szűkön van, megunatkozott),
már lábam is rosszúl érzi magát;
el fogom tehát hagyni.
Hófehér orrú két rénökröcském befogom,
ím elmegyek, tovább itt nem élek.
Bár szeretnék elmenni: mégis házacskám elhagyni fáj,
«Szarvasorr-vár»-falvi férfi atyácskám elhagyni fáj,
Ezen «Öregember-patak»-torkolati falucskámat elhagyni fáj,
ezen «Öregember-patak»-torkolati sok dombocskámat elhagyni fáj.
Ez én eltávozásom után
a «Szentfolyóbeli» sok kedves folyóvonalkám mentén
ki fog énekelni, ki fog rikoltozni?!

*

Ezen lozva-vidéki kötéllel átkötözött szánacskám
vajjon hova vonszolódik?
A «Köz-falusi» kis Ivánhoz
oda hadd vonszolódjék;
tiz csengőjü szánacskám
oda hadd vonszolódjék!

VI.

A «Szarvasorr-vár»-falvi Ignácz leányának Pachtjár Theodosiának énekelt két éneke.

T ą m p ū s ė m p a u l i ñ I k n a t́ i-ā γ i P e t o ś j a P ą χ t j a r ē r γ i m ē r γ ä γ ä.

1.

Tēpiñ Lūsm saw vōl'
χapχä-jiw voikėn χāpėl
χąut-jiw voikėn tūpėl
toχ ta tąwe'im,
māń nē ąlnė jisiñ va'ikėm
toχ ta χąli.
'Nūrm-Vōl' ūsėn joχteγėm-pėl
akw' la'ilep la'iliñ saw śarkä
sawėl aje'im;
ąśśä turpä turiñ saw sul'i
sawėl vojle'im.
amki nē jōrėmtėl rūpite'im,
alpim mase'im, puñkėm pine'im'
jąmės ruś χalt, jąmės mańśi χalt
jąmės masn'-ut mase'im
jąmės tēn'-ut tēγėm,
jąmės ajn'-ut aje'im.
jä'i-pīγėm ąln-utä
takwi tinėlitä, takwi mītä;
ānėm tinėlañkwė χūń mītä?!...
amki rūpite'im, amki ąle'im.

VI. 1.

A táplálékos Lozva sok folyóvonalán
nyárfából való fehér ladikkal,
vörös fenyőből való fehér evezövel, —
ím úgy evezgetek;
kis nőnek életkorbeli kis erőm
ím úgy enyészik.
A «Gyepes-folyóvonalbeli» (Ivdil) városba ha eljutok,
egy lábú sok sok lábas csészét (t. i. pálinkát)
sok számmal iszom;
vékony torkú sok torkos üveget
sok számmal veszek.
A magam női erejével dolgozom,
testemet ruházom, fejem fedem.
Jó oroszok között, jó vogulok között
jó öltőruhát öltök fel,
jó enni valót eszem,
jó inni valót iszom.
A bátyám pénz-holmiját
maga árúlja, maga adogatja;
hogy én árúljam, ugyan hogyan engedné?!...
Magam dolgozom, magam élek.

2.

Jāñk ńolpä χūrėm χḁptėm kēri-lėm-pėl,
āñχä-sip χūrėm χḁptėm kēri-lėm-pėl,
au χurip χurėm śaχl
akw-śos almėnė sip-luwänl
toχ ta χajte'it. —
ńḁ̄rt jiwtal ḁ̄lnė χarä mākwėt,
pumtal ḁ̄lnė χarä mākwėt;
jäläsañkwė manä kās, manä pūmėś!
māń nē ḁ̄lnē, māń χum ḁ̄lnė
manä jḁmės mākwė, manä ūliñ mākwė!

VII.

A «Szarvasorr-vár»-falvi Pachtjar Ivánfi Ignácz leányai felől énekelt ének.

Tḁmpūsėm pauliñ χum Jivan-pī' Iknaťi Pḁχtjar āγiänä mā'ės ērγėm ērī'.

Jänī'-māń ḁ̄jkā χūrėm āγi
ti tari ur-vāta paulänėlt
saw ńḁ̄tente'it, saw jḁ̄mente'it.
tātėl ḁ̄lne sās kurśipėt,
āγit kurśėltāntawet.

2.

Ha hófehér orrú három rénökröm befogom,
ha hófajd-nyakú három rénökröm befogom,
egy alakú három hegyoromként
egyszerre fölemelve nyakaikat,—
ím úgy futnak.
A hegybérczek fátlanúl álló (levő) tágas térségén,
fűtlenül álló tágas térségén
járdalni minő kedves, minő érdekes!
Kis nőnek lakni való, kis férfinak lakni való
minő szép helyecske, minő vigasságos helyecske!

VII.

A «legifjabbnál idősebb» öreg három leánya
ezen fenyővel [benőtt] hegy szélén levő falujokban
sokat hivalkodik, sokat sétálgat.
Mint üresen levő nyírhéj-dobolót (dobolásra való nyírhéjtekercset)
dobolgatják (döngetik) a leányokat.

VIII.

A «Visera-folyó»-falvi Trofim leányának, Dáriának énekelt éneke.

Pasėr-ja pauliñ Tropim-āγi Tārja ērγėm ēri̊'.

Pasėr-jā lui vōl'nėl
χḁ̄ñχäm ūrente'im?
Pet Kapitanič jātėl rumäm,
nañėm ūrentilėm.
ponsėm sosi̊' kit samkäγėmēntėl
akwän voss susnuwėmēn!
lḁw tul'äp tul'äñ kātäγėn
am voss pūγintėnūkäγėm!
χḁtäñ voikėn sip-luwakėn
am voss sinitänukälėm!
lunt-la'i̊l l'ūl'it pērinän
akw'-jot voss χujnūwėmēn;
vās-pun jḁmės poduskän
akw'-jot voss χujnuwėmēn!

IX.

A «Vásárolt-patak»-falvi István leányának, Aniszjának maga felől énekelt két éneke.

Jūtim-sḁ̄s pauliñ Iśtpėn-āγi Ḁńiś takwi mā'ėslä ērγėm ērγäγä.

1.

Māń Jūtim-sḁ̄s paulkėmt
māń voikėn χūrėm χḁptėm
minuñkwė χāse'it,
Tḁmpūsėm-paulnė
minuñkwė χāse'it,

VIII.

A Visera-folyó alsó vonala felől
vajjon kicsodámat várom én?
Kapitánics Péter kedves barátomat,
téged várlak én.
Érett ribiszkéhez hasonlatos szemecskéinkkel
bár egymásra nézhetnénk!
Tiz ujjú ujjas két kezecskéd
bár csak fogdoshatnám!
Hattyúfehérségű kis nyakad
bár átölelhetném?
Lúdláb magasságú vánkosaljra
bár együtt lefeküdhetnénk!
Vadrécze-tollal [töltött] jó párnára
bár együtt lefeküdhetnénk!

IX. 1.

Az én kis «Vásárolt-patak»-falucskámban
az én három kis fehér rénökröm
ügyesen mendegél (tud menni),
«Szarvasorr-vár»-faluba
ügyesen mendegél,

jḁmės nē, jḁmės χum χalt
minuñkwė χāse'it,
χḁsä tump, jḁmės ńḁ̄r
ānės vāntuñkwė χāse'it.
porχiñ uj porχänl
pūγintuñkwė χāsiänėm,
sipiñ uj si̊pänl
ūrγėlañkwe χāsiänėm. —
ńorśi ḁulėp jḁmės kwolkwė tuśtė'im,
sāt sās pantėm jḁmės kwolkwė tuśte'im,
ta kiurt jḁmės vārn' ut vāre'im,
ḁ̄le'im, unle'im, χuje'im, lūte'im.

2.

Kumakwėt, kumat!
ti jelpiñ sis saw urkwėt,
ti supi̊' sis saw urkwėt,
akw' ńolp saw sunkwė
sawä totenteu, sawä vāntanteu.
χḁ̄lmil ḁ̄li, ness ut ḁ̄li,
totuñkwė χāsiänuw. —
ti Uriñ-jā vātat
jäni̊' sāt surtikänuw jḁme'it,
jäni̊' sāt pasi̊känuw χajte'it.
ti Uriñ-jā vātat
kasm taľėχpä jḁmės pori̊'
Vaśiľe jäni̊' āγiriśä jḁ̄ñχäsi;
vi̊γi̊r nuj sip-lu χurėm χḁptėn
āγiriś voril χartawė.

---

jó nők, jó férfiak közt
ügyesen mendegél,
a hosszú hegyközön, a jeles bérczeken
a rénnyájat ügyesen vezetik.
Derekas állatbeli derekukat
ügyesen fogom meg,
nyakas állatbeli nyakukat
ügyesen tartom vissza [ha rohanni akarnak]. —
Vékonyrudas elejű jó [nyári] sátracskát építek (állítok),
hét nyirhéjtakaróval fedett jó sátracskát építek,
abban jó munkát készítgetek,
lakom, űlök, fekszem s minden dolgom végzem.

2.

Kedves komák, komák!
Ezen szent hátú sok hegyecskén,
ezen tokhal hátú sok hegyecskén
egyforma orrú szánacskát
sokat viszünk, sokat hajtunk.
Akár lejtő legyen, akár közönséges [út],
mi ügyesen tudjuk vinni. —
Ezen «Hegyi folyó» partján
járkál száz rénborjacskánk,
futkos száz rénboczink. —
Ezen «Hegyi folyó» partján
mint valami sárgafejű (virágú) szép fűszár,
forgolódik Vaszilij [férjem] leánykája;
a vörös posztóval [diszített] nyakú három rénökör
csak nehezen vonszolja a leánykát [t. i. oly kövér].

X.

A «Vásárolt-patak»-falvi István leányának, Aniszjának a «Szent-folyó»-falvi «Legifjabbnál idősb» öreg fiáról, az ő Pachtjár Ignáczfi Vaszilijka sógoráról énekelt éneke.

Jūtim-sḁ̄s pauliñ Iśtpėn-āγi Ḁńiś Jelpiñ-jā pauliñ Jäni'-māń ḁjkä-pī' Vaśėkė Iχnatiś Pḁχtjar pāntä mā'ės ērγėm ērγä.

χḁsä tump ali ḁulänėl
χotiūw ta-kēm ūrente'im?!
māń Vaśėkė pāntėkėm ūren-
te'im. — [wėl
χūrėm jāñk χḁpt kērmiñ sunk-
māń Vaśėkė pāntėkėm ti närili,
tēli āñχä jḁmės χūrikwėl
māń Vaśėkė pāntėkėm ti närili;
närpiñ ḁulėp jamt'ėwanä
tujtėl χartaχteit. —
χotėl χańśikälėm?
närpiñ ḁulėp jamt'ėwanänėl,
tūl ta χańśikälėm. —
māń Vaśėkė pāntėkėm joχtipėl
kwonä kwāle'im, l'äl't jḁmi-
le'im.

*

Mōlėχ manėr vārėm nḁmtkėm
ḁls?!
manėräi' ti jäni' jä'i-pīγä pālt
jälsėm?!
ti māń-utä pālt voss minäsėm!
māń Vaśėkė pāntėkėm mā'ės si-
mėm saka śārγi,
manėräi' taw păltä at minä-
sėm?!

X.

A hosszú hegyköz felvegéről
vajjon kicsodámat várom oly nagyon?!
Kis Vaszilijka sógorkámat várom. —
Három hófehérszőrü rénökörrel befogott szánjával
Kis Vaszilijka sógorkám ím előtűnik;
téli hófajd szép alakjával
Kis Vaszilijka sógorkám im előtűnik;
festett homlokbojtú (végű) gyeplőszára
a hóban vonszolódik. —
Honnan ismerem meg a kedvest?
Festett homlokbojtú gyeplőszáráról,
onnan ismerem meg a kedvest. —
Ha kis Vaszilijka sógorkám megérkezik,
Kimegyek az utczára, elébe sétálok.

*

Ugyan micsoda (mit tevő) gondolatom is volt a minap?!
Miért mentem ezen idősb bátyjához?! [mennem!
Ezen ifjabb [testvérhez, tkp. ifjabbjához] kellett volna
Kis Vaszilijka sógorom miatt az én szivem nagyon ég;
miért nem mentem ő hozzá?!

XI.

A «Vásárolt-patak»-falvi István leányának, Aniszjának az ő férje felől énekelt éneke.

Jūtim-sḁ̄s pauliñ Iśtpėn-āγi Ḁńiś χumitä mā'ės ērγėm ērγä.

Iśtpėn ḁjkä āśėkėm pālt
jūw-minuñkwė pate'im ;
täkwoss āśkėmnė jūw-jartawėm,
jḁ̄rėl toχ ṭi jiwėm.
voikėn pumpä kit ujkäγėm :
tatikäγėm kēre'im ;
χūrėm ńaurėm tāltėm sunėl
ēkwä χartawėm.

*

Ti Ańśukw-paulkėmtė,
tit voss jḁ̄mnūm,
tit voss ūsnūm :
luwėm at sakwätanūw,
ńḁwľėm at sakwätanūw !

*

Ēlėm-χḁlės χalnė joχtimēn-pėl
ānėm ti χumim pūwitä,
jäni̊' jiw χḁ̄nti :
am tarmėlėm vēlätitä,
māń jiw χḁ̄nti :
am tarmėlėm vēlätitä.
tēli χḁtėl-ke vāri :

XI.

István-öreg atyácskámhoz
haza fogok menni;
akármint is fog atyácskám tartóztatni,
én mégis minden áron (erövel) tőle eljövök.
Fehérszőrű két állatkámat:
ezt a kettömet befogom;
három gyermekkel megrakott szánon
húznak [majd] engemet, asszonyt.

*

Ezen «Öregember-[folyóbeli]» falucskámban,
itt szeretnék járdalni,
itt szeretnék meghalni:
[akkor] csontom nem nyomorítanák (szaggatnák),
húsom nem nyomorítanák.

*

Ha emberek közé jövünk,,
megfog engem ez az én férjem ;
ha nagy [darab] fát talál:
[avval] vagdalkozik rajtam,
ha kis [darab] fát talál:
[avval] vagdalkozik rajtam;
Ha téli napot alkot [Fenséges Ég az én atyám];

ānėm tūjtėl al sētitä;
matėm ēkwä-χḁjtėl
ānėm ti vārėstä.
ńol-kwāli' pēri,
kwāli'-χḁmśil ānėm nujitä;
taw kīmėt nētä mā'ės
ānėm nujitä,
vinä-sul'i mētiñ nētä mā'ės
ānėm nujitä. —
ānėm apśiänän sawajitä:
ness kāssi' ānėm toχ tė lawitä;
takwi mori χajti,
tūl ḁs ānėm sḁwajitä;
nḁmėsi: taw χḁjtėlä
am ḁs mori χajte'im.

*

χḁnal voss joli-ḁul māń pāntkānėm [viγėt;
mat-χūrip sajim χul sānriś
ēriñ tanki asriśänl at vērme'it.
am mat-χūrip ālsėm, jūntsańkwė vērme'im;
χumimnė jūntse'im; ta χḁ̄tėl pāntänėmnėjūntse'im.
porī'-tal'ėχ jḁmės kwolkėm ḁ̄ńśuńkwė χāsilėm,

---

majdnem, hogy megfullaszt hóval;
mintha vén asszony volnék,
[olyanná] tett már engem.
Megcsavarja a réngyeplőt
s kötélostorral nyúz engem;
az ő rozomák nője (szeretője) miatt nyúz ő engem,
az egy üveg pálinkáért megvásárolható nője miatt nyúz ő engem. —
Reám féltékenykedve az ő öcséivel gyanusít;
de hiába mond ő olyat reám;
ő maga futkos paráznaság után,
s aztán még reám féltékenykedik;
azt képzeli, hogy az ő módjára
én is paráznaság után futkosok.

*

Bizony valamikor az én legifjabb (legutolsó) kis sógorkáim
valami rothadt halas nyírhéj-dobozkát (hitvány nőt) fognak majd elvenni;
talán azok a maguk [ruha-] szakadását sem fogják birni [megvarrni].
Én bármilyen voltam; a varráshoz értek.
Férjemre varrok; olykor (némely napon) sógoraimra varrok.
Füszár fejéhez hasonlatos csinos házacskát tudok tartani,

āγim-pi̊γėm ą̊ńśuñkwė χāsilėm;
la'i̊länl at poľte'im, kātänl at
poľte'im;
N'ataj-tump saw tą̊wiñ χą̊ut
sawėl sa'i̊re'im.

*

Iśtpėn-ą̄jkä āśėkėm sēlsėm
vośrėm punpä kit ujkäγėm
ti ńirä χarä χarä paulnė,
ti pumä χarä χarä paulnė
ą̊s χajtėskwei̊';
χūrėm sir χum ńakmėñ paulnė,
ńilä sir χum ńakmėñ paulnė
ūp ą̊ńśėm māń pāntėkėm pālt
ta χajtėskwei̊'.
ti supi̊' siskwė saw urkwė
akwän ą̊ltėm saw ānės
ti akwän ą̊ltimēn.
ruś aulnė ul voss patsėmēn,
mańśi aulnė ul voss patsėmēn!
ań mēn kiti̊'ä-ke lauwėmēn:
lilikėm amki kātėl amki vi̊lėm,
amki kātėl amki χari̊tilėm.

---

leányom-fiam el tudom tartani;
lábukat nem hagyom fázni, kezüket nem hagyom fázni;
a Nyataj-hegyközi sokágú lúczfenyőt
sok számmal vágom.

*

István-öreg atyácskám szerzette
vörösbarna szőrű két kis állatom
ezen vesszeje gyér, tágas faluba,
ezen füve gyér, tágas faluba —
a két kedves ismét elfutott;
a három nemzetségű embertől tapodott faluba,
a négy nemzetségű embertől tapodott faluba,
a nagynéném szülte kis sógorkámhoz
futott im el a két kedves.
Ezen tokhal hátacskájához hasonló sok hegyecskét
egybekapcsoló sok rénnyájat
mi ím egybe csatoljuk.
Orosztól eredő bajba bár ne esnénk,
vogultól eredő bajba bár ne esnénk!
Ha mi kettőnket két felé rendelnek:
drága életecském (lelkecském) magam kezével magam
vesztem (veszem) el,
magam kezével magam oltom ki

XII.

A «Cserjés-falvi» Mikula leányának, Jeleszin Ofimjának az ő két rénecskéjével mulatozó éneke.

Saw-pauliñ Mikul-āγi Upjä Jilēś sālikäγä ūli̊lėnč ērγä.

Jurtiñ ḁlnė kit voikėn sālikäγėm
Ta'i̊t-pḁ̄χ saw jāñkėlmä χajtuñkwė χāsei̊',
Jäni̊'-paul kankwėn χajtuñkwė χāsei̊'.
Jäni̊'-paul kanänėl joχteγä-pėl
Vism-paulnė χḁ̄n-ńań χartei̊';
ta tḁluwjawei̊', ńḁ̄rnė χajtei̊'.
jäni̊' Jḁmt́i sāt ńolėn ta χajtei̊',
pasi̊' ūntuñkwė tūw ta χajtei̊',
lōpta χansäñ l'ḁñχ tot ta χajtei̊',
tāl ḁlne, tūw ḁlne vōj tot ta vārei̊'.
Saw-paul kanännė nal ta χajtei̊',
ńilä sirp siriñ pūsäs kėurn' ta l'ūl'ei̊',
lḁw la'i̊lėp la'i̊liñ sunnė ta kērāwei̊',
māń lḁńχańśip sujiñ sunnė ta kēräwei̊',
sarän kwali̊' rūsiñ sunnė ta kēräwei̊',
χotäl' ḁlnė mā akwäi̊' ta jälei̊',
Lūsm-ke saw vōl' ta χajtei̊'.

XII.

Társkép élő két fehér rénecském
a szoszva-melléki sok kis tavat végig tudja futni,
«Nagyfalu» (Jugra) terecskéjére el tud futni.
Ha «Nagyfalu» teréről megjöttek,
Viszm-faluba «czári kenyeret» visznek (húznak);
ott érik a hóolvadást, [ezután] a hegységbe futnak.
A nagy Jamtyi-hegy hét halmára futnak akkor,
borjat elleni futnak oda akkor,
falevéltől tarkálló úton futnak ott akkor,
téli életre, nyári életre való kövérséget (zsirt) szereznek ott akkor.
Aztán «Cserjésfalu»-beli terükre futnak alá,
négyrúdú rúdas kerítésbe állanak akkor,
tiz lábú lábas szánba lesznek befogva akkor,
kis csengetyűvel csengő (zajos) szánba lesznek befogva akkor
zürjén övkötö rojtjával [diszített] szánba lesznek befogva akkor
bármerre levő vidékre járnak akkor egyre,
a lozvai sok folyóvonalat futkossák akkor.

XIII.

A «Szamojéd-sátras» Kaszläp-leány Mártha «Cserjésfalvi» nőnek maga énekelt éneke.

Saw-pauliñ nē Jḁ̄rėn-kwoliñ Kasläp-āγi Marpa takwi mā'ėslä ērγėm ērγä.

Vārnė vārnʻ-ut māstėr nē ḁ̄sėm,
jūntnė jūntmil kāsiñ nē ḁ̄sėm,
sūp-ēri' ērγuñkwė kāsiñ nē ḁ̄sėm.
am jūntnė jūntmilėm ruśnė ēri, mańśin ēri;
ruśnė kāsėlāwė: vīñkwė vorätawė,
mańśin kāsėlawe: vīñkwe vorätawė.
ūri nē jḁ̄mės śāñim χujiptalim jḁ̄mės kātäγėmtėl
jḁ̄mės vārnʻ-ut vāruñkwė χāssėm.
jḁ̄mės mańśin, jḁ̄mės ruśėn
kāt-vārmėl'ėm vīwė-pėl:
masnʻ-ut sēle'im, ḁ̄śnʻ-ut sēle'im,
tēnʻ-ut χḁ̄nte'im, ajnʻ-ut χḁ̄nte'im,
āγim-pīγėm sḁ̄rγä pojtėlte'im.

XIII.

Munkálni való munkában mesternő vagyok,
varrni való varrásban kedvet lelő nő vagyok.
szájbeli éneklésben kedvet lelő nő vagyok.
A tőlem varrott varrás orosznak kell, vogulnak kell;
ha orosz veszi észre: minden áron meg akarja venni;
ha vogul veszi észre: minden áron meg akarja venni.
Őrző nő jó anyám dédelgette (altatta) két jó kezemmel
jó munkát késziteni tanúltam.
Ha jó vogul, jó orosz
az én kézi munkámat megveszi:
öltö [ruhát] szerzek, viselő [ruhát] szerzek;
ételt találok, italt találok,
leányom, fiam éhét (hasát) csillapítom.

XIV.

A «Szamojéd-sátras» Kaszläp öreg Mártha leánya «Cserjésfalvi» nőnek az ő Jeleszin Mikula-fi Iván fia felől énekelt éneke.

Saw-pauliñ nē Jǭrėn-kwoliñ Kasläp-ǫjkä āγi Marpa Mikul-pī Jivan Jilēś pīγä mā'ės ērγėm ērγä.

Jǭrėn kwoliñ nē māń pī'
jǫmės vit-χul alnė χum,
jāmės vōr-uj alnė χum;
vit=χul-ke likmi: vit-χul ali,
vōr=uj-ke likmi: vōr-uj ali.
jǭrėn kwoliñ nē māń pīriś
au χurip χūrėm ńäntsatitä kē-
ripėl,
l'ǭñχtal mānė l'ǫñχ silite'it.
sāt vāta-χum si'irtanė śi'ir
Jäni'=paul-kantė tan ta χaj-
te'it.

*

Jänitėm-ke saw χum χalt
kulejtañkwė χāse'im,
āśėm-pī' saw rǫwn'-ut jot
ǭluñkwė χāse'im,
jǫmės tēp, jǫmės ajn' ut
tēńkwė, ajuñkwė χāse'im.

XIV.

A «Szamojéd-sátras-nőnek» kis fia
jó vízi halat fogó ember,
jó erdei állatot fogó ember;
ha vizi hal akad: vízi halat fog,
ha erdei vad akad: erdei vadat fog.
A «Szamojéd-sátras-nőnek» kis fiacskája
ha egyforma három rénünőjét befogja,
az úttalan földön utat vágnak.
Mintha hét kereskedő taposta volna símára, oly sima teret [taposva]
futnak ím azok «Nagyfalu» terén.

*

A magam nagyságához képest (amennyire felnőtt vagyok, ahhoz képest) sok ember között
tudok sétálgatni,
atyámfiai sok rokonságával
tudok társalalogni (élni),
jó ételt, jó italt
tudok enni, inni,

XV.

Trofim-leány Matron-asszony «Cserjésfalvi» nőnek az ő egykori lakóhelyéről, «Széles-folyó-torkolatbeli» faluról énekelgetett éneke.

Saw-pauliñ nē Tropim-āγi Matron-ēkwä Pāχwėñ-tit ą̄lėm paulä mā'ės ērγėślėm ērγä.

Ti q̦siñ ēkwä ūnlėm mā,
ti Matron-ēkwä ūnlėm mā,
ti am ūsmėm jui-pālt [mini:
tēli χą̄tėl-ke, suniñ χum-ke
alγäľ minnė suniñ χumnė
jāñkiñ sūw-q̦ulėl χōltipalawė;
lą̄ñχäľ minnė χāpiñ χumnė
jāñkiñ sūw-q̦ulėl χōltipalawė.
tuji χą̄tėl-ke χāpiñ χum-ke mini:
alγäľ minnė χāpiñ χumnė
vitiñ tūp=nal-q̦ulėl χōltipalawė,
lą̄ñχäľ jälnė tūpiñ χumnė
vitiñ tūp=nal-q̦ulėl χōltipalawė.
ti lujji kukuk lujmėñ tur turkėm
vāssi' tit at χōlawė.

XVI.

Vaszilij- leány Eudokia «Karp-folyó-torkolat-falvi» nőnek maga felől énekelt éneke.

Karp=jā-tit pauliñ nē Vośkä-āγi Autoťa täkwi mā'ėslä ērγėm ērγä.

Uś pōľėm ńūrp jāñk tarm
ērγä lakwėp ēkwä
ti sāt vāta=χun-χalt
toχ ti ją̄mite'im,

XV.

Ezen vastag asszony lakta földet,
ezen Matron-asszony lakta földet,
íme az én halálom után,
ha téli napon szánas ember halad el [elötte]:
e fölfelé haladó szánas ember
jeges hajtórúd végével fogja mutogatni;
az aláfelé haladó rénbikákkal utazó ember
jeges hajtórúd végével fogja mutogatni.
Ha nyári napon ladikos ember halad el [előtte]:
a fölfelé haladó ladikos ember
vizes evezőnyél végével fogja mutogatni,
a lefelé utazó evezős ember
vizes evezőnyél végével fogja mutogatni.
Ezen éneklő kakuk módjára énekes hangú torkocskám
többé nem fogják itt hallani,

XVI.

Mintha most fagyott síma jégtükör fölött [haladna],
kinek oly könnyen megy énekem, én asszony
ezen hét kereskedő közt,
im úgy (t. i. énekelgetve) sétálgatok,

toχ ti ērγėśle'im.
puñkėm joläľ votawė. —
χǫtäñ-piťi māń ūs
ti ǫulän-ke jǭmäsilėm,
tīľė χǭlmäti,
ta ǫulän-ke jǭmäsilėm,
tūľė χǭlmäti.

XVII.

A lozvai alvidékről hősölt «Széles-folyó-torkolati faluban» lakott nőnek énekelt éneke.

Pāχm-tit-pault ǭlėm, lui-supnėl χajtėlim nē ērγėm ēri.

Pāχm-tit jǫmės paulėkėm,
taχt isi χǫsä vōľkėm,
lolwä χajtėm jǫmės vōľkėm
χajrėn ūlĭle'im.
sāt pǐ' ǭńśėm nė,
χǫt pǐ' ǭńśėm nē
nǫmėlmatīle'im.
χumľė jēmtnė kapaj nē,
χumľė jēmtnė āśėk nē!
nǫmėlmatĭle'im:
mis porχiñ sujil
kūśej-nē jol-ǫjawėm;
lū raχiñ sujil
kūśej-nē nǭñχ kēnśe'im.

ím úgy énekelgetek.
Arczomat simogatják. —
[Ezen] hattyú-fészekhez hasonló kis város,
ha ezen végén járom,
[nagy sulyomnál fogva] erre billen,
ha ama végén járom,
arra billen.

XVII.

1 «Széles-folyó-torkolati» jeles falucskámban,
búvármadár szálló hosszú folyóvonalocskámban,
vöcsökmadár futó szép folyóvonalocskámban,
gyönyörködöm én, kedveske.
Hét fiat szült nő,
hat fiat szült nő,
[így] gondolkozom:
ugyan mi történhetik velem jómódú nővel,
ugyan mi történhetik velem bőmódú nővel?!
[Igy] gondolkodom:
tehén bőgésének hangjával
alszom én el, gazdasszony;
ló nyerítésének hangjával
ébredek én föl gazdasszony.

kwon kwāle'im,
alγäľä-ke sunse'im
nē-mat χα̨tpä āťim,
lᾱ̨ñχäľä-ke sunse'im
tᾱ̨rės ľūľit jα̨mės urkėm nāñki,
Tin-ja-tit jα̨mės urkėm nāñki.
jūw śältim, ti nα̨mse'im:
χumľė jēmtnė kapaj nē,
χumľė jēmtnė āśėk nē?
jα̨mės tēp tēγėm,
jα̨mės ajn'-ut aje'im,
jα̨mės jol χuje'im.

*

Akw' ērt toχ χα̨sä ᾱ̨lmėm jui-pālt,
man vāťi ᾱ̨lmėm jui-pālt
χūrėm jᾱ̨ñχėp χujnēm sis
nᾱ̨ñχ sajkele'im;
kwoss āñkwäte'im:
χuľ-nājėrnė sāt pīm ta totimė,
χuľ-nājėrnė sāt śiśkėm vojimė.
ań Pāχm-tit paulėkėmt
kwonä kwoss kwāle'im:
uľä tēm śariñ āñkwėl
χūrėm mān tuśtimė ūnli,
ań taχt isi χα̨sä vōľkėm
tistimė ūnli,

Az utczára megyek,
ha fölfelé nézek:
[arra] semmiféle [hegy] nincsen;
ha aláfelé nézek:
arasznyi magasságú jeles hegyecském látszik,
Tin-folyó torkolati jeles hegyecském látszik.
Bemegyek, úgy gondolom:
ugyan mi történhetik velem, jó módú nővel,
ugyan mi történhetik velem, bő módú nővel?!
Jó ételt eszem,
jó italt iszom,
jó ágyhelyen fekszem.

*

Egyszer csak miután így hosszú ideig éltem,
vagy miután rövid ideig éltem,
három hónapos betegségem (fekvésem) elmultával
eszméletemhez jövök (fölébredek);
az Ördögfejedelem íme hét fiam elvitte,
az Ördögfejedelem íme hét magzatom elvette.
Ama «Széles-folyó-torkolati« falucskámban
a mint az utczára megyek:
tűz égette üszkös oszlop
három helyre helyezve áll,
ama búvármadár szálló hosszú folyóvonalacskám
szomorkodva áll,

lolwä χajtėm jḁmės vōľkėm
ľūńśimė ūnli;
lḁ̄ñχäľ kwoss āñkwäte'im,
sǟwės ľūľit urkėm
lūńśimė ūnli.

*

Ērγ^{c}-aul-ke māń aulä
ēläľ ta aultäslėm,
ľuś-aul-ke māń aulä
ēläľ ta sōltäslėm.
jūw χūľtnė āγin,
jūw χūľtnė pi̊nė
am ti ńelm ērγ^{c}-aulėm,
am ti sūp mojt-aulėm
akwʿ toχ ērγi̊' voss ērγawė,
akwʿ toχ mojti̊' voss mojtawė!
am ti Pāχm-tit paulėm
am jui-pālėmt
kukuknė voss lujjawė
sisėrnė voss rḁ̄ñχawė!

---

ama vöcsökmadár futó jeles folyóvonalacskám
sírdogálva áll;
amint aláfelé pillantok:
hüvelyknyi magasságú hegyecském
sirdogálva áll.

*

Énekecske kis kezdetét
kezdettem meg erre,
siralmacska kis kezdetét
tovább tüztem erre.
A hátramaradó leány,
a hátra maradó fiú
ezt az én nyelvbeli énekecském,
ezt az én szájbeli regécském
énekelje [egykor] szintén így énekké,
regélje [egykor] szintén így regévé!
Ebben az én «Széles-folyó-torkolati» falumban
[majdan] én utánam
kakuk hadd énekeljen,
sisėr-madár hadd rikoltson!

XVIII.

A «Tat-torkolat falusi» (Lozva-) alvidékről való nőtől, Jurkin feleségétől, Szemjon-leány Heléntől énekelt ének.

Tat-tit pauliñ lui-sup nē, Jurkin-ēkwä, Ul'ana Semjonovna ēryėm ēri̊',

Sawälėp la'i̊lėl, sawälėp kātėl
śakw-tēpėn χūl'wäsėm.
jä'i̊-āγimnė jänmėltawäsėm.
nē jäniti̊'m toχtiläsėm,
tūl χumnė majwäsėm.
am nḁmtėm at pats;
jōrėl majwäsėm jä'i̊ āγimnė.
χumim-pālt tāl tūp ḁlsėm,
tūji̊'jēmts; — ḁjnė nḁmt vārsėm.
χumim vōrnė mines;
am χumim samnėl patėrtäslėm,
χāp närėmtäsėm, talmatsėm, minäsėm.
χḁsä tḁwsėm, vāt'i tḁwsėm,
nḁmėlmati̊le'im:
Fjot Fjotoriś sis-pāl ḁlnė
ta'i̊liñ χūl'ėl ta χūl'äslėm.
χḁsä minäsėm, man vāt'i minäsėm,
Tḁrėχ-paulnė vāt'imäsėm.
nḁmse'im: ul kāsėlawėm;
χāpėm-χḁsit jol-χujipäsėm,
sāsėl lap pantėpaχtsėm.

Árva (inségszenvedő) lábon, árva kézen
maradtam hátra [anyámtól] csecsemő koromban (csecstáplálékra).
Néném nevelt föl engem.
Nő nagyságra serdültem föl,
aztán férjhez adtak.
Az én kedvemnek nem felelt meg [férjem];
erővel adott hozzá a néném.
Férjemnél nagy nehezen élhettem át egy telet,
nyár lett; — s én azon gondolkoztam, hogy miképpen szökhetném meg.
Férjem az erdőbe ment;
én férjem szem elől vesztettem,
a ladikot a parttól eltoltam, fölszállottam, elmentem.
Hosszú ideig eveztem, rövid ideig eveztem,
elgondoltam magamban:
im Tódorfi Tódort örök időkre
(hátra levő teljes elhagyással) hagytam el.
Hosszú ideig mentem, vagy rövid ideig mentem,
Persina-faluhoz közeledtem.
Gondolom: valahogy észre ne vegyenek,
ladikom hosszában hirtelen alá feküdtem,
s befödtem magamat a nyírhéj-takaróval.

Tǭrėχ-paul-taltnė joχtäsėm,
ānėm sampėltėnʿ au χum χǭnt-
χatėm ;
ness ta susswäsėm ;
tārä toχ ta nātwäsėm.
ńol toχaľiñ jǭχsėm,
nǭñχ untėlmatsėm,
tūpėm visėm, tǫwuñkwᶜ patsėm.
χǫsä tǫwsėm, man vāťi tǫwsėm,
nāj ūntėm porät paulėmnė joχ-
täsėm.
am pā pūχtėkēmt
jä'i-āγim nal-jǭmlitaps.
paśälaχtsėmēn, ańilaχtsėmēn,
jä'i-āγimnė kitilawėm :
«χumin ǭs χot ǭli,
manėräi' nańkėn joχtäsėn?»
am jä'i-āγim la'ilän χujäsėm :
«ānėm ul ľawtėltäln!
am χumim χūľäslėm, jūw-ǫjä-
sėm»
jä'i-āγimnė kitilawėm :
«manėräi' χumin χūľäslėn?»—
«am nǫmtėm at pati, matėm
ǭjkä» —
«matėm ǭjkä, man matėr ǭjkä,
χotäľ mislėm, tot i ǭlėn!»
χumľė vārunkwė?! jä'i-āγim
pālt ti ǭlsėm.
χǫsä ǭlmėm jui-pālt,

Persina-falu kikötőjéhez értem,
akadt egy férfi aki szemügyre vett;
hanem az csak nézett felém,
így uszott alá ladikom (vitettem úszva alá) [a falu] határán át.
Amint [a határszéli] folyófokon körül haladtam,
[ladikomban] fölűltem,
elővettem evezőm s evezni kezdtem.
Hosszú ideig eveztem, vagy rövid ideig eveztem,
nap leszállta idején megérkeztem falumba.
Amidőn a parthoz fogózkodom [ladikommal],
néném a folyóhoz lefelé lépdelt.
Köszöntöttük egymást, megcsókoltuk egymást,
néném kérdez engem:
«Hát a férjed hol van,
miért jöttél csupán magad?»
Én nénémnek lábához borúltam (feküdtem):
«Ne pirongass engem!
Én elhagytam a férjem, haza szöktem»
Néném kérdezi:
«Miért hagytad oda a férjed?» —
«Nem kedvelem, [mert] vén ember» —
«Vén ember, vagy akármiféle ember,
a hova [férjhez] adtalak, ottan élj!»
Mit lehetett tenni?! Most nénémnél laktam.
Miután hosszú ideig laktam,

man vāťi ḁ̄lmėm jui-pālt,
ali pāl ti χumim nē'i̊li.
jä'i̊-āγimnē̇ kwon vōwäsėm:
«kwālėn kwon, χumin-ľaľt jḁ̄mėn,
paśälaχtēn, ańiläln, la'i̊län χujėn!»
am χumim pojkuñkwė patsėm:
«Fjot Fjotoriś prośti ānėm!
am ussam nē nḁmtėmtėl ḁjäsėm»
χumimnė lauwäsėm:
«Tḁ̄rėmnė voss prosťitawėn,
tī̊l ḁ̄lnė χḁ̄tėl toχ ul vārėn,
ti ussam namtėn χot-punäln:
am nañėn atä jäni̊' jiwėl rāti̊läslėm,
atä māń jiwėl rāti̊läslėm.»
jūw śältsėmēn, ūntsėmēn,
jḁmės tēp, ľūľ tēp tēsmēn, χujäsėmēn.
χolit kwālsėmēn, jūw minäsėmēn.
χḁsä, man vāťi minėsėmēn,
jūw joχtsėmēn.
χumimnė luwėl, misėlvojwäsėm.
nḁmtiñ nē nḁmtėm
uś-ta nḁmėlmatäslėm,
misiñ luwiñ kwol
ēläľ ta nḁmėlmatäslėm,
āγiñ pī̊γiñ kwol
ēläľ ta nḁmėlmatäslėm.

---

vagy rövid ideig laktam,
[egyszerre csak] a felső táj felöl ím férjem jelentkezik.
Néném kihívott [az ucczára]:
«Gyere ki, menj férjed elébe,
köszöntsétek egymást, csókold meg őt s borúlj lábaihoz!»
Én férjemhez könyörögni kezdtem:
«Tódorfi Tódor bocsáss meg nekem!
Én bolond női eszemmel szöktem meg tőled»
Férjem azt felelte rá:
«Bocsásson meg neked az isten,
a jövőben (ezután levő napon) így ne cselekedjél,
az efféle bolond gondolatodat félretedd;
hiszen én téged sem nagy fával meg nem vertelek,
sem kis fával meg nem vertelek.»
Bementünk a házba, leültünk,
jó étket, rossz étket ettünk, lefeküdtünk.
Reggel felkeltünk, vissza mentünk.
Hosszú, vagy rövid ideig mentünk,
haza érkeztünk.
Férjem lovat, tehenet vett számomra.
Eszes nőnek eszem
akkor eszesedett meg (gondoltam meg).
A tehenes, lovas házat [gondozva]
immár a jövőre irányúlt gondolatom,
a leányos, fias házat [gondozva]
immár a jövőre irányúlt gondolatom.

noχs alnė, uj alnė χumim-pālt
uś-ta ąlmėjüsem,
jąmės ruś, jąmės mańśi vēľt
tolluñkwė patsėm,
jąmės tēn'-ut, jąmės' ajn'-ut
χą̄ntuñkwė patsėm.
jąmės ruś, jąmės mańśi
tittėnėm, ajtnėm χaltė
amki akw' tot tēγėm,
amki akw' tot aje'im.

*

ēri̊'-saukänėm, mojt-saukänėm
Uľana Semjonovna ērγėśle'im.
ti am ērγėm sūp-ērγėm
ti am ērγėm ńelm-ērγėm
χąnäl am jui-pālėmt
jūw χūľtnė āγitėn
akw' toχ voss ērγawė,
akw' toχ voss mōjtawė!
ti Tat-tit paul-kankėm
ti am ūsnėm jui-pālt
akw' toχ voss ūl̊ilawė!
kukuknė voss lujγawė,
sisėrnė voss rą̄ñχawė!

Nyusztot ölő, jávort ölő férjemnél
akkor ímmár végleg letelepedtem.
Becsületes orosz, becsületes vogul arczokat
fölmelegíteni kezdettem [értsd: vendégszerető, nyílt házat tartottam],
jó ételt jó italt
találni (vendégségűl adni) kezdtem.
Mialatt becsületes oroszt, becsületes vogult
etetek s itatok,
magam is ott eszem,
magam is ott iszom.

*

Kis énekecskéimet, kis regécskéimet
Szemjon-leány Helén énekelgetem.
Ezen tőlem énekelt szájbeli énekem,
ezen tőlem énekelt nyelvbeli énekem
valamikor én utánam
a hátramaradó leányok
ép úgy hadd énekeljék,
ép úgy hadd regéljék!
Ezen Tat-torkolati falucskám terében
majd az én halálom után
ép úgy hadd gyönyörkedjenek!
A kakuk hadd énekeljen rajta,
a *sisér*-madár hadd rikoltozzék rajta

XIX.

A «Lozvafő-falvi» Ivánfi Mihálynak a «Tat-torkolat falvi» Visera-vidékről való Alekszej leánya, Tatjana felől énekelt éneke.

Lūsm-tal'ėχ pauliñ Jivan-pī' Mikailä Tat-tit pauliñ Pasär-χum Ul'ekśe-āγi Tatjanä mā'ės ērγėm ērγä.

Tḁ̄rėχ-nē ḁ̄ńśėm āγi-āñkėkwė!
ti χuriñ nē χurin
am voss ḁ̄śnūlėm,
ti vēśiñ nē vēśin
am voss vīnulėm!
ti Lūsm-tal'ėχ māń ḁ̄tėr
ujiñ sās māń ḁulnė,
ńoχsiñ sās māń ḁulnė,
am voss ūnttėnūlėm.
ti posmiñ χāp posėmnė
am voss tāltėnūlėm.
χḁut-jiw śiliñ tūpėl
nañėn voss vārnūlėm.
χḁut-jiw voikėn kwolėmnė
nañėn voss tūlnūlėm.
χḁut-jiw jätiñ āwim
nañ voss pūsnūlėn;
lḁu tul'äp tul'äñ kātäγėntėl
nañ voss pūsnūlėn.
l'ām-jiw sitpä sitiñ āpän
akw jot voss χujiptėnuwėmēn;
akwʿ ḁsmėl, akwʿ tḁwl'ėl

Persinafalúsi nő szülte szép leányzócska,
ezen formás nő formádat
bárcsak én bírhatnám,
ezen szépséges nő szépségedet
bárcsak én vehetném magamhoz!
Ezen Lozvafő-falvi kis úrnak (t. i. magamnak)
jávorbőrős térdének kis végére,
nyusztbőrős térdének kis végére,
bárcsak [oda] ültethetnélek.
Ezen kormányos ladikomnak kormányhelyére,
bárcsak [oda] ültethetnélek.
Jegenyefenyőből való csörgőgyűrűs evezőt
készíthetnék bár neked.
Jegenye fenyőből való szép házamba
vezethetnélek bár be téged.
Jegenye fenyőből való keresztfás ajtómat
bárcsak te nyitnád ki,
tíz ujjú ujjas kezecskéiddel
bárcsak te nyitnád ki.
Zelniczefával hajtásozott hajtásos bölcsőbe
bár fektetnének együvé bennünket;
egy vánkossal, egy ágybőrrel

mēnki voss śq̄pitėnuwėmēn;
ti Tq̄rėχ-nē śāninnė,
ti Saw-paul-nē ānkwėmnė
akwän voss śq̄pitėnuwėmēn.

XX.

A Jugra-falvi Korikov Nikita férfi nagyobbik fiának, Péternek a Tat-torkolat-falvi Visera vidékről való Alekszej leánya, Tatjana felől énekelt éneke.

Jäni'-pauliñ χum Mikita Kōrikow jäni' pīγä Petr Tat-tit pauliñ Pasär-χum Ul'ekśe-āγi Tatjanä mā'ės ērγėm ērγä.

Ti Mikita ąjkä jäni' pīγä
śāñtal ąlnė χūrėm pasγėm
manėräi' pūχsanėm, χotäl' kērsanėm,
atä nēnė vāwėt, atä χumnė vāwėt.
aläm ti tēpiñ Lūsėmnė minnė sālit kērwäst,
ti χuliñ Lūsėmnė minnė sālit kērwäst.

*

«Ti Tat-tit paul kankwän
nē tāltuñkwė ti minė'im;
ti Jäni'-paul kankėmnė
nē ta'ilėp ta'iliñ sunėl
taχ ānėm ūrėlän!»

*

---

rendeznének bár bennünket!
Ezen Persinafalusi nő anyád,
ezen Cserjés-falusi anyuskám,
bár együvé rendeznének bennünket.

XX.

Nikita-öreg idősbik fia
ím anyátlanúl élő három rénborjúm
hogy miért fogtam meg, hova [menőleg] fogtam szánba,
azt sem nő nem tudja, sem férfi nem tudja.
Hát ím ezen táplálékos Lozva vidékére menőleg lettek a rének befogva,
ezen halas Lozva vidékére menőleg lettek a rének befogva.

*

«Ezen Tat-torkolati falu terecskéjére
nőt szánra ültetni megyek ím én el;
ezen Jugra-falubeli terecskémre
nővel teli telides szánnal
várjatok engemet majd vissza!»

*

S'ańtal ḁlnė χūrėm ujim
ńol-kwālγᶜ ḁulänl ti pēsätäslėm,
ńol-kwālγᶜ ḁulänl ti ńiräsäslėm.
śa'ītim kātėl, śa'ītim la'īlėl
tēpiñ Lūsėmnė ta χajte'it,
χuliñ Lūsėmnė ta χajte'it.
Tat-tit pauliñ āñkėkėm-pālt,
ti Tḁrėχ-nē ḁńśėm āγi-pālt
tan ta χajtėślānte'it.
ti χuliñ Ta'īt vitänl
χotėm χul'tnė akw'-mūs at vāγänl.

*

χḁsä minamėm jui-pālt
man vāťi minamėm jui-pālt
tēpiñ Lūsėmnė ti joχtäsėm.
śāńtal ḁlnė χūrėm pasγėm
nājim-pālt moľėmluñkw' ti patsėt.
ūśėm la'īl, ūśėm kāt tikwoss ūśsėt,
toχa-pėl ńūweltuñkw' ti patsänl;
Uľekse jänmältėm jḁmės āγi-pālt
toχa-pėl pēlpiśnūw minuñkw' ti patsėt.
Mēsi-vāta māń paulkwėn
moγaliñ vēltėl tū joχtaχtäst,
āwiñ kwol āwi-suntnė tū ti ľūľsėt

*

Anyátlanúl élő három állatomnak
orrgyeplője végét ím megoldottam,
orrgyeplője végét ím megrántottam.
Örvendve kézzel, örvendve lábbal
futnak most a táplálékos Lozva felé,
futnak most a halas Lozva felé.
«Tat-torkolat»-falusi leányzócskámhoz,
ezen Persina-falusi nő szülte leányhoz,
futosnak most ím ők.
Ezen táplálékos Szoszva vizüket
hogy mikép hagyták oda, éppenséggel nem tudják [t. i. úgy rohannak].

*

Miután hosszú ideig mentem volt,
vagy rövid ideig mentem volt,
ím a táplálékos Lozvához érkeztem.
Anyátlanúl élő három rénborjúm
úri nőm felé ím sietni kezdett.
Fáradó lábuk, fáradó kezük habár el volt fáradva:
mindamellett azokat [még jobban] kezdték mozgatni;
az Alekszej nevelte szép leányhoz
mind a mellett még gyorsabban kezdettek haladni.
A «Folyóforduló-parti» kis falucskához,
mosolygó arczczal érkeztek oda meg,
az ajtós háznak ajtója nyílásához álltak ím oda.

*

«Ań Tat-tit pauliñ āγi-āñk
manėräi̊' kwon at nē'i̊li ?
mōlėχ taw tamľiñ at ą̊ls !»
*
Āwiñ kwol āwi ta pūnsilėm
jäni̊' χum japä-pālt jūw ta śälte'im,
paśä vāruñkwė tū ta ją̊mente'im.
lą̊u kispä kisiñ pūśkėm
χanl-pattėmt ą̊ńśäslėm ;
jol tū ta ūnttäslėm.
akwʻ la'i̊lėp la'i̊liñ rumkä
jäni̊' χum japän ti mi̊ñkwė patsėm.
akwʻ la'i̊lėp la'i̊lin śārkäm
taktim-porät lāwe'im :
«jātä ! χajtnė χum amki ti,
nē vi̊nė χum amki ti ;
ną̊mtėn χumľė ą̊li,
am āśėn χajtėluñkwʻ ti jisėm,
āśėn mi̊lėn man ať ?»
*
Jäni̊' χum japä lāwi :
«am mi̊talėm χot kūśėj ?
ti kwolt kūśėj am ti-pėl !»
*
Tūl am ta ną̊mėlmatsėm: χajtelilėm ;
tiniñ jārmak, tiniñ nuj

«Ama Tat-torkolat»-falusi szép leányzó
miért nem jelentkezik ki az ucczára ?!
Hiszen azelőtt ő nem volt ilyen !»
*
Az ajtós ház ajtaját ekkor megnyitom,
idős férfi nagybátyjához bemegyek,
üdvözletet tenni oda lépdelek.
Tíz abroncsú abroncsos hordócskám
hónom aljába volt,
most oda letettem.
Egy lábú lábas pohárkát,
ím idős férfi nagybátyjának adogatni kezdtem.
Egy lábú lábas csészikém
odanyujtása idejében [így] szólok :
«Hallod-e, nászoló férfi is magam vagyok,
nővevő férfi is magam vagyok ;
gondolatod miképpen áll (van),
a te húgodat jöttem ím nászolni,
adod-e húgodat [hozzám], vagy nem ?»
*
Idős férfi, az ő bátyja szól :
«Ha én nem adhatom, hát hol van gazda még ?
Ezen házban gazda ím én vagyok.
Aztán ím gondolom : nászolom,
a drága selymet, a drága posztót

pasänne tū ti pinsanėm.
toχ χūń nḁmse'im: jänmältėm
āγitä
ēlä mīñkwė at vērmitä.
ness āťi — Tat-tit pauliñ āγi
takwi kūśėj-nē ḁlėm,
takwi nḁmtiñ nē ḁlėm.
nḁmtä at ārtėlamėm,
takwitä at kitīläsėm.
nḁmsäsėm: taχ japän mīwė;
ness āťi — japän mīñkwė at
vērmawė.

*

japä-nūpėl lāwi:
«ānėm mīñkwė japriśėm at
vērmilėn,
nḁmtiñ nē nḁmtėm amki āń-
śilėm; [ne'im.
am χḁtäľ nḁmtėm pati, tū mi-
nañėn ānėm mīñkwė man tē-
lėn ḁli?!
mōlėχ, jḁmės χum āśėmnė
jänmeltimėm porät
nañ atä īťi ḁntės vārīläsėn,
atä χḁtėl ḁntės vārīläsėn,
atä kātä āntėstālsėn,
atä la'ilä ḁntėstālsėn;
ań ḁs ānėmtėl kūśėjlaχtuñkw'
patsėn?!
χoti χumnė nḁmtėm-ke at pati,
nañ ānėm jōrėl mīñkwė at vēr-
milėn.

---

az asztalra helyezem ím oda.
Azt miképpen gondolhatom, hogy fölnevelt leányát
ő nem volna képes férjhez odaadni.
Pedig hát nem. — A «Tat-torkolat»-falusi leány
maga gazdasszonya volt,
maga esze után járó nő volt.
Hajlandóságát ki nem fürkésztem,
őt magát meg nem kérdeztem.
Azt gondoltam, hogy majd csak ide adja bácsija;
pedig hát nem — a bácsija őt ide nem adja.

*

Bácsijához [így] szól;
«Engemet bácsikám oda nem adhatsz,
eszes nő eszem nekem magamnak is van;
én oda megyek, a hova a kedvem tartja;
hogy te engem odaadj, az hogyan volna a te dolgod?!
Azelőtt, midőn atyám a jó férfi
engemet nevelgetett,
te neki sem éjjeli segítséget nem nyujtottál (tettél),
sem nappali segítséget nem nyujtottál;
sem a kezét nem támogattad,
sem a lábát nem támogattad,
s most kezdenél velem gazdám módjára bánni?!
A mely férfihez a kedvem nem húz,
te ahhoz engem erővel nem adhatsz.

kwoss pasän-ta'i̊l sēmėl ujil
voss pinawėn,
kwoss pasän-ta'i̊l viγi̊r ujil
voss pinawėn,
kwoss tiniñ jārmak, tiniñ nuj
voss nortawė pasänėnnė:
χāriñ χum χārä ńol jḁ̄ñχte'im,
ujiñ χum ujä ńol jḁ̄ñχte'im;
am nḁmt-pattal māmnė at mine'im!»

*

Ań ētä-ke turmėn ēt,
ań ētä-ke tāl ēt
toχ ti ajsėmēn, toχ ti χḁ̄tėltėsmēn.
ań lḁu la'i̊lėp la'i̊liñ sunėm
jūwl'e ti jḁ̄ñχtäslėm.
ań śāńtal ḁ̄lnė χūrėm ujim
ti Lūsėmkė saw vōl'
l'ūńśim ta χajte'it;
ti tēpiñ Ta'i̊t vitänėlnė,
ti χuliñ Ta'it vitänėlnė
tistim ta χajte'it.
ti sisi̊' minämėm porät
aman turmėn χḁ̄tėl ḁ̄ls,
aman posiñ χḁ̄tėl ḁ̄ls,
akw' mūs at va'i̊lėm.

*

Jäni̊' paul kankėmnė
jūw nē'ılėpakėm ērt

---

ha teli is rakja asztalod fekete nyuszttal,
ha teli is rakja asztalod vörös nyuszttal,
ha drága selymet, drága posztót tesz is asztalodra:
a rén bikás férfi bikája orrát visszafelé fordítom,
az állatos férfi állatjának orrát visszafelé fordítom;
én olyan néphez, melyhez kedvem nem tartja, nem megyek.

*

Amaz éjjelében sötét éjjelen át,
amaz éjjelében téli éjjelen át
úgy iddogáltunk mi, úgy virradt ránk föl a nap.
Ama tíz lábú lábas szánom
most visszafelé fordítottam.
Amaz anyátlanúl élő három állatom
ezen Lozvácskának sok folyóvonalán
ím sírdogálva fut,
ezen táplálékos Szoszva vizükhöz,
ezen halas Szoszva vizükhöz,
ím szomorkodva fut.
Ezen visszafelé való mentem idején
vajjon sötét nap volt-e,
avagy fényes nap volt-e,
egykép nem tudom.

*

Midőn Jugra falum terecskéjére
vissza érkeztem (jelentkeztem),

nēn χḁntwäsėm, χumnė χḁntwäsėm :
«mōlėχ ań ēssi̊χatėm χum,
ań nēn χḁt ḁli ? !
lāwsėn ; nē ta'i̊lėp ta'i̊liñ sunėl joχte'in ;
taw akw ti takwi nājiñ mā'ėl ūnli,
akwᶜ ti takwi ḁtriñ mā'ėl ūnli ;
latχėn ness āt́i vojėχtimė !»

*

Tḁrėm jäni̊' ēsėrmän,
pupi̊' jäni̊' ēsėrmän
ta patmėm voipi am
Tat-tit pauliñ āñkėkėm at totmėm mā'ės,
ti kasm jārmak salmiñ saγä
Jäni̊' paul kannė at χartmėm mā'ės !

*

Saw paul-nē śāńkėmnė
χurital ḁńśi̊lawäsėm,
vēśtal ḁńśi̊lawäsėm,
tōnä āγin at ti sunsawėm,
tōnä nēn at ti sunsawėm !

---

ha nővel találkoztam, ha férfival találkoztam [így gúnyoltak]:
«Ki minap dicsekedtél, nős férfi,
hol van ama nőd ? !
Hísz azt mondottad, hogy nővel teli telides szánnal jösz,
s íme ő még mindig a maga úrasszonyi földén lakik,
még mindig a maga uri földén lakik ;
szavad semmibe van véve (hivságosnak bizonyúl).

*

Isteni nagy szégyenbe,
bálványi nagy szégyenbe
esett [ember] féle vagyok én
mivel ezen «Tat-torkolat»-falusi leányzócskám el nem hoztam,
ezen sárga selyem szálas hajfürtjét
mivel ezen Jugra-falu terére [szánomon] [ide] nem húztam.

*

«Cserjés»-falusi nő, az én anyuskám
formátlanúl szűlt engem,
szépség nélkül szűlt engem,
azért nem néz én reám leány,
azért nem néz én reám nő.

XXI.

A «Nagy-üstöt-tartó» folyófőbeli faluból való Pákin Alekszej férfi nagyobbik leányának énekelt éneke.

Jäni̊'-pūt-urėn'-jā-tal'ėχ pauliñ χum Ul'ekśe Pākin jäni̊' āγi ērγėm ērγä.

Pori̊'-tal'ėχ jḁmės kwolkėmt
χḁsä ḁ̄lsėm, man vāt'i ḁ̄lsėm,
akw-mat-ērt kwonäl' χḁ̄ntle'im:
sāli pōsnė χūrėm vortt'u
χūrėm māt χḁrte'it,
χūrėm māt l'āñe'it.
am nḁmse'im, pori̊panäkwėt voχe'it:
māń śaχl sujkwėl,
jäni̊' śaχl miriñ sujil
sālikänėm jūw ti jiut.
kwonä kwoss kwāle'im:
ńāri̊' ńir mat jäniti̊' jäni̊mėm
ńāri̊' pum mat jäniti̊ jäni̊mėm,
jun, jḁ̄rėn kwolkėmt
ta palit ti ḁ̄lmėm.
jiw=vāta-nūpėl
nalwal' kwoss sunse'im:
sun ti jiw, χḁ̄nte'im.
am nḁmse'im: χotiu taw joχts?
jäni̊' jiw lāpitäkwėl jḁ̄mi̊ti,
māń jiw lāpitäkwėl jḁ̄mi̊ti.
ti̊l kwoss χḁ̄ntilėm:
māń Kwoss-jā Vaśil'e jḁ̄nχäsi.

Fűszár fejéhez (virágjához) hasonlatos szép sátorkámban
hosszú ideig éltem, vagy rövid ideig éltem,
egyszer csak kifelé hallgatózom:
rén űző három kis őrzőebem
három helyen ugat,
három helyen vonít.
Én azt hiszem [eleinte], hogy békák kurutyolnak:
[hát aztán] kis mennydörgés gyönge zajával,
nagy mennydörgés csattanó zajával
jönnek ím haza az én rénecskéim.
A mint kimegyek, [hát látom]:
a zsenge vessző jócska nagyságra nőtt meg,
a zsenge fű jócska nagyságra nőtt meg;
benn az én szamojéd sátracskámban
ím oly sokáig voltam [a nélkül hogy kimentem volna].
A fás part felé,
a folyó irányában a mint nézek:
azt látom, hogy ím egy szán jön.
Én tünődöm magamban: vajjon kicsodánk jött meg?
Nagy fa lombernyőjével egy magasságban lépdegél,
kicsiny fa lombernyőjével egy magasságban lépdegél.
Ezután a mint megtekintem:
A «Köröm-folyó»-falvi kis Vaszilij sürög-forog [ott].

XXII.

A Nyuri-leánytól készített ének.

N'uri-āγi vārėm ēri'.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Mań pi ažem kum šélem[1]
ńirr ḁńtäpä[2] *korum uj*
kväš kéréum.
kolḁχlänä[3] *taring*[4] *iju*
kvänä kolḁχli.[5]
jegur ḁńtpä korom uj
kväže kéreum.
kulḁχlänä tauing iju
kvänä kulḁχlänét. —
Nängi[6] *kum šélem*[7]
jegur ḁńtpä korom uj [*ling.*
äm kértnem[8] *kḁtel*[9] *mänä*[10] *vuo-*
näng šélem ńirr ḁńtäpä
Korum uj, kérnem poal kḁtel
mänä ûling ḁllnét.
toro punim vésing ḁang

b) Felső-lozvai nyelvű átírásban.

Māń pī'! āśėm χum sēlėm
ńir āńtpä χūrėm uj
kwoss kēre'im :
χōlaχlėnė tārēñ jiw
kwonä χōlaχli ;
jēkwėr ańtpä χūrėm uj
kwoss kēre'im :
χōlaχlėnė tḁwėñ jiw
kwonä χōlaχlėnät.
nañki χum sēlėm
jēkwėr āńtpä χūrėm uj
am kērnėm [pāl] χḁtėl
manä ūliñ [ḁlnät] ;
nañki [χum] sēlėm
ńir āńtpä χūrėm uj
[am] kērnėm pāl χḁtėl

Kis legény! A férfi atyám szerzette
vesszőhöz hasonlatos szarvú három állatot
a mint befogom:
mint szétálló gyökeres fa [gyökérszálai],
úgy állanak széjjel;
a kifordúlt gyökércsomóhoz hasonlatos szarvú három állatot
amint befogom:
mint szétálló ágas fa [ágai],
úgy állanak széjjel.
De midőn a te töled, férfiú, szerzett
kifordúlt gyökércsomóhoz hasonlatos szarvú három állatot
befogom, az a nap
ó, minő vigasságos;
midőn a tőled, férfiú, szerzett
vesszőhöz hasonlatos szarvú három állatot
befogom, az a nap

jerike, ḁanom väjén
näng kvällen né tuštem
ḁng jiu šaul' uol'e[11]
äm ḁs kâsilm.
käring jḁmmes anes ḁil'
äm ḁs käsilm
näng katen jänit tḁilme
ḁs käsilm.
kär[12] *taul' šauja kväll*
äm ḁs käsilm
kwälen ne ḁngemä
naing šeńgišj[13] *jḁli*[14] *kuornä*
meng[15] *šḁnguasilemân* [*ten*[17]
kirting[16] *mäńših jḁmmes kap-*
kérnel kḁtel jäneng Joamtitt[18]
kär[19] *lultnä šaui ńḁll* [*ltiän*
äk[20] *kḁli puot*[21] *siss näng*[22] *ko-*
jäneng Joamtitt sau ńär sau
mḁrḁχvätnä sau ńär sau

manä ūliñ ḁlnät.
tḁrä pinėm vēšiñ āñk ēri-ke :
ānėm vojėn !
nañ kwolėn nē tušte'im.
āñk (jiw) šḁwėl ūl'-jiw
am ḁ̄s χāsilėm,
χāriñ jḁmės anės-ḁul
am ḁ̄s χāsilėm,
nañ kātėn jänit ta'i̊l
[*am*] *ḁ̄s χāsilėm,*
χār-tḁul' sḁwjä-kwol
am ḁ̄s χāsilem.
kwoliñ nē āñk
nājiñ siñės joli χūrnė
mēn sāñχwäsilėmēn,
kirtėñ mańšėk jḁmės χḁptėn
kērnėn χḁ̄tėl jänėñ Jḁ̄mtit
χār lultnė saw ńol
akw' χoli-pūt sis nañ χōltiän.

ó, minő vigasságos.
Ha kendőjét föltett szép leányzó kell:
végy el engemet!
A te sátradat én nő fölállítom.
Én, leányzó, a tűzhelyhez tűzifát [vágni]
szintén tudok,
rénbikával való szép csordavéget [hajtani]
szintén tudok,
a te kezed nagyságára ruhát [varrni]
szintén tudok,
rénbika-bőrrel borított bőrsátrat [gondozni]
szintén tudok.
A házbeli gazdasszonyt (t. i. a megszólított kedves feleségét)
a tűzhely előtti tüzes tönkő alsó szélére
rugdossuk mi ketten.
A hegyes farkú récze farkához hasonlatos farkú rénökrödet
a mely napon befogod, a nagy «Jam-torkolati» hegynek
rénbika-hágó sok ormát
egy reggeli üst megfövésének [ideje] alatt haladod te végig (fogyasztod el).

mengi[23] *koltimân.*

jänėñ Jḁ̄mtit saw ńār-saw,
moraχ vātnė saw ńār-saw,
mēñki χōltimēn.

XXIII.

A Vals'ë szamojéd énekelt éneke.

Valśė jḁ̄rėn ērγėm ērī'.

N'ḁ̄r-ḁultė, lāwėltawė, jḁ̄rnėt ḁ̄le'it.
χūrėm ńaraw, χūrėm χḁptėm kērsėm,
tū ti minäsėm.
χḁsä minäsėm, man vāt́i minäsėm,
jḁ̄rėn kwolėtnė ti joχtsėm.
juw śāltsėm, ēläl' sunse'im:
namät lāwim sāt jḁ̄rėn ti unle'it.
ēlä minäsėm, jol ūntsėm;
āwi-sūntnė kwoss χḁ̄nte'im: āγi ūnli.
«ań-mōnt manėräi' tī' ēlä jisėm?
ta āγi pḁ̄χän tū voss untnūm!»
χūrėm ńaraw, χūrėm χḁptėm χḁt-tārätawäst;
tēsuw, ajsuw, jol-χujėsuw.
χḁsä χujėm jui-pālt,
man vāt́i χujėm jui-pālt

A nagy «Jam-torkolati» hegy mellett terülő sok mocsárkát,
a mocsári málna szedésre alkalmatos sok mocsárkát
mi ketten végig haladjuk.

XXIII.

Az Uralhegység végiben, úgy mondják, szamojédek laknak.
Három szürkésfehér, három rénökrömet befogtam
s ím odamentem.
Hosszú ideig mentem, vagy rövid ideig mentem
ím a szamojéd sátrakhoz értem.
Bementem, magam elé nézek:
a neve nevezett hét szamojéd im [ott] ül.
Előbbre mentem, leültem;
az ajtó nyilása felé amint nézek: [ott] egy leány ül.
«Ugyan miért is jöttem én ide előre?!
Hadd ülök oda, ama leány mellé.»
A három szürkésfehér, három ökrömet elbocsátották
ettünk, ittunk, lefeküdtünk.
Miután hosszú ideig feküdtünk,
vagy miután rövid ideig feküdtünk,

akw-mat-ērt nḁmse'im :
ta āγi pā̊χėn tū voss rḁwsėnūm.
tū vāñkuñkwė ti patsėm.
kēr-putnė χā̊jäsėm,
kēr-put-nur sāñläts;
jūw pērėmtaχtäsėm.
jā̊rnėt nā̊ñχ kēnśuñkw' ti patst,
am jol χujı̊päsėm.
χḁsä χujėm jui-pālt,
man vāťi χujėm jui-pālt
nḁmse'im: «sär, ā̊s tū voss jäl-
mėlänūm,
ta āγi pā̊χėn mat-ūrėl tū voss
rḁwnūm.»
ārėś-kērnė χā̊jäsėm,
ārėś-kēr sāñläts;
jā̊rnėt ā̊s nā̊ñχ-kēśst,
am ā̊s jūw-pērėm taχtäsėm.
«χottė lāwėltawės — nē̊ilnė
χā̊tėl sḁrńi sa'i̊,
ūntnė χā̊tėl sḁrńi sa'i̊i
nañ mat χḁsitäntėl [nūm!»
ta āγi pā̊χän tū voss rḁwsė-
pēśä χansäñ, ńārmä χansäñ
jḁmės uj am ti kāstäsėm,
tūl ā̊s ti āγi-pālt minmı̊täsėm.
āγin at rḁwlawäsėm,
«akw pal min!» — lauwäsėm.
tūl nāj-ā̊tėr kāstuñkwē ā̊s ti
patsėm :

egyszer csak azt gondolom:
ama leányhoz, oda szeretnék én közel jutni.
Im elkezdtem oda mászni.
Egy vasüsthöz értem;
a vasüst tartóíve egyet csendült,
vissza fordultam.
A szamojédek ébredni kezdtek,
én lefeküdtem.
Hosszú fekvés után,
vagy rövid fekvés után
gondolom: hadd megyek csak még egyszer oda;
ama leányhoz, valami módon hadd jutok közelbe.
A tűzhely vasához értem,
a tűzhely vasa egyet csendűlt;
a szamojédek ismét fölébredtek,
én ismét visszafordúltam.
«Ami valahol emlegetve volt — kelő napnak aranysugara,
nyugvó napnak aranysugara,
valamikép a te segedelmeddel
hadd juthatnék oda ama leány közelébe!»
Tomporája tarka, lapoczkája tarka
szép állatot ajánlottam im föl fogadalmamban,
aztán ismét elindúltam ama leányhoz.
A leány nem eresztett közelébe.
«Félre takarodj (menj)!» — [azt] mondta nekem.
Aztán ismét a bálványszellemet kezdtem ím fogadalommal
idézni:

«nē'ilnė χǭtėl sąrńi sa'i̊
ūntnė χǭtėl sąrńi sa'i̊
nañ mat χąsitäntėl
ta āγi pǭχän tū voss rąwsėnūm!»
χansäñ pasi̊'-χuri ti kāstäsėm,
jāñk pasi̊'-χuri ti kāstäsėm,
ta āγi-pǭχän uś-ta rąwsėm,
tūl akwät ta χujėsėmēn.
χolitän nēmnė nǭñχ kwǭltuwäsėm,
kēriñ jārmak-tǭrėl pinėltawäsėm.
kwonä kwoss kwāle'im,
χūrėm ńaraw χūrėm χąptėm jolpūγimėt,
sun-äγėnnė nēγimė l'ūl'e'it.
sāt jǭrėn lāwe'it:
«akwᶜ ti nañki kwoliñ-joriñ χum ąsėn,
sāliänėn pūχsänąu, minijin-ke minän!» —
«nēm voss χul'tsi! tin manėr tote'im-pėl
uś nēm totilėm.»
tūl jūw minäsėm, jūw joχtsėm.
χansäñ pasi̊', jāñk pasi̊' alsėm;
nē-tin ojtuñkwė
sāli sāt-kem pūwsėm,
mastėp sawėl totsėm.
upanėm-pālt ta minäsėm,
nē-tin sāliänėm misänėm,

«Kelő napnak aranysugara,
nyugvó napnak aranysugara,
valamikép a te segedelmeddel
hadd juthatnék oda ama leány közelébe!»
Tarka rénborjúnak fogadtam ekkor képmását,
hófehér rénborjúnak fogadtam ekkor képmását.
Most már közelébe juthattam ama leánynak,
azután ím együtt aludtunk.
Reggel az én nőm felköltött engem,
aranyhímzésü selyem kendőt tett reám.
Amint kimegyek,
a három szürkésfehér, három rénökröm meg van fogva,
a szán elejéhez odakötve állanak.
A hét szamojéd [így] szól:
«Te is magad házával, helyével rendelkező férfi vagy,
rénjeidet megfogtuk, ha el akartok menni, menjetek!» —
«Nőm, hadd maradjon! Ha menyasszonydíjúl valamit [hoztam,
akkor viszem el nőm.»
Aztán haza mentem, haza érkeztem;
tarka rénborjút, hófehér rénborjút öltem;
a nődíj lefizetésére
rénet, mintegy százat fogtam,
öltö ruhát nagy számmal hoztam.
Akkor aztán elmentem sógoraimhoz,
a nődíjba járó rénjeimet odaadtam,

jḁmės mastupėl mastsanėm.
namiñ sāt, sujiñ sāt
tot ta ḁ̄lsėmēn upanėm pālt.
tūl jäγä-āγiänl śḁpitėsänl,
χūrėm χansäñ χḁptėl ti kērsänl,
ānėm χūrėm sēmėl χḁptėl ti kērnēm torγėlä sāliänä [sänl.
pusėn takwi jotä ńaulχatst.
χḁsä jismēn, vāťi jismēn,
jūw ti joχtsėmēn.

XXIV.

A Jugra-falvi Kozma középső leányától, Katától énekelt ének.

Jäni-pauliñ Kuśmä kwoťl āγi Kāťä ērγėm ēri.

Kuśmä kwoťl āγi ājėmkitėm χumnė
tiniñ nē tinėm at vērmawė.
ńouti ḁ̄ńśėm χūrėm χḁptėkėm
akw'-śos vārnė vōjänältėl
χūrėm-śos N'ūrm-Vōľ ūsėn χajte'it.
vāta-χum jḁmės āśėkėm sēlsėm
ńouti ḁ̄ńśėm χūrėm χḁpt-pīkėm
ājėmkitėm χumnė ness at sunse'it.
χūrėm sāt sāli kūśej- āγi
nḁmtėm-ke pati, χansäñ mase'im,

---

jó öltő ruhával öltöztettem fel őket.
Egy neves hetet, híres hetet
töltöttünk (éltünk) ott aztán sógoraimnál.
Azután testvérük hozományát kiadták (fölszerelték),
három tarka rénökörrel fogták be [szánját],
az enyémet három fekete rénökörrel fogták ím be.
Nőmnek részére eső (saját birtokában volt) rénei
mind ő vele együtt nyargaltak.
Hosszú ideig jöttünk, rövid ideig jöttünk,
im hazaérkeztünk.

XXIV.

Nekem, Kozma középső leányának, valami közönséges férfi
drága női nászdíjam nem bírja [megadni].
Ünő ellette három rénökröcském
egyszer szerzett zsírukkal
három ízben futnak el Ivdil («Rét-folyóvonal») városba.
Kereskedő jó atyácskám szerzette
ünő ellette három réntinócskám
valami közönséges férfira még csak reá sem néz.
Ki háromszáz rénnek vagyok leánygazdája,
ha kedvem kerekedik, tarka [ruhát] öltök,

nḁmtėm-ke pati, jāñk mase'im,
nḁmtėm-ke pati, sēmel mase'im.
kērχatuñkwė-ke pate'im :
āñχä sip χūrėm χḁpt kēreim ;
nḁmtėm-ke pati, χūrėm jāñk χḁpt kēre'im,
nḁmtėm-ke pati, χūrėm vośrėm χḁpt kēre'im,
nḁmtėm-ke pati, χūrėm χansäñ χḁpt kēre'im ;
χūrėm sāt sāli χalnėl
χūrėm ńaraw χḁpt pūwe'im.
χūrėm ńaraw χḁpt kērmiñ sunėl
χotäľ nḁmtėm pati, ta mine'im.
ńaraw, jāñk sāχi mase'im,
χūrėm pis χansäñ vajkäγėm mase'im,
puñkėmne kēriñ jarmak tḁ̄r pine'im ;
nḁmtėm patėm χāmnė ta mine'im.

XXV.

A Jugrafalvi «Körömfolyó»-vidékről való Jefimfi Péter férfiúnak a «Vesszővárosi» Pákin férfi kisebbik leánya felől énekelt éneke.

Jäni' pauliñ Kwoss-jā χum Pėťkä Jēpjėm N'ir-ūs χum Pākin māń āγi mā'ės ērγėm ērγä.

Māń, puuñ āγikwė!
manėräi' ānėm nḁmtėn at pati?!
am χuripėm χum manėrėm ľūľ?!
ti sōtėr sālin χalt

---

ha kedvem kerekedik, hófehér [ruhát] öltök,
ha kedvem kerekedik, fekete [ruhát] öltök.
Ha be akarok fogni:
hófajd-nyakú rénökröt fogok be;
ha kedvem kerekedik, három hófehér rénökröt fogok be,
ha kedvem kerekedik, három vörösesbarna rénökröt fogok be,
ha kedvem kerekedik, három tarka rénökröt fogok be;
háromszáz rén közül
három fehér ökröt fogok meg.
A három fehér ökörrel befogott szánon
a hova kedvem kerekedik [oda] megyek ím el.
Szürkésfehér, hófehér subát öltök,
hármas színben díszített botoskáimat felöltöm,
fejemre aranyhimzéses selyemkendőt teszek;
ahhoz a férfihoz megyek aztán el, aki nekem tetszik.

XXV.

Kicsiny, gazdag leányka!
Miért nem tetszem én neked?!
A magam formájú férfiúnak, micsodám csunya?!
Ezen ezer réned közt

akw‘ jot voss ḁ̄lnuwėmēn ;
kasm taľėχpä jḁmės pori̊' χḁjtėl
akẅ‘ jot voss ľūľnuwėmēn
Porä-Muńit, tūriñ sorit
akw‘ jot voss jḁmnuwėmēn ;
ti pori̊'-taľėχ jḁmės kwol
akw‘ jot voss tūśtnuwėmēn,
ti nañ jḁmės ḁ̄tėr jä'i̊-pi̊kėn jot
akw‘ jot voss jḁ̄mi̊tėnuwėmēn ;
jḁmės tēn‘ ut, jḁmės ajn‘ ut
akw‘ jot voss tēnuwėmēn,
akw‘ jot voss ajnuwėmēn !
am sāns-aulkėmt nañ voss unėlnuwėn ! —
mōnt manėräi̊' nḁmtėn āťim ḁ̄ls ? ! —
ti χūrėm voikėn χḁptėkėm
am jui-pālėmt voss χajtnūt ;
am sēmėl χūrėm χḁptėkėm
nañ voss kērnuwėn !
am vārėm lḁw la'i̊lėp-sunkėm tarm
nañ voss untnuwėn !
ti Jäni̊'-paul kankwėt
nañ voss jḁ̄mi̊tėnuwėn ;
ńḁ̄r-nūpėl sussnė āγikwė,
ur-nūpėl sussnė āγikwė
nañ voss jḁ̄mnuwėn ! —

---

hadd élnénk mi együtt ;
sárga virágú szép fűszál módjára
hadd állanánk mi együtt!
A Porä-Munyi hegységben, a tavak közföldein
hadd járnánk mi együtt;
ezen fűszár virágjához hasonlatos szép sátrat
hadd állítanók föl mi együtt;
ezen te jó úri bátyáddal együtt
hadd járnánk mi együtt;
jó enni valót, jó inni valót
hadd ennénk mi együtt,
hadd innánk mi együtt!
Az én térdecském fejére (végébe) hadd ülnél te [oda]! —
Hát miért nem volt ehhez a minap kedved?! —
Ezen három fehér rénökröcskéd
hadd futna én utánam;
az én fekete három rénökröcském pedig
hadd fognád be te!
A tőlem készített tíz lábú szánkómra
hadd ülnél föl te!
Ezen Jugrafalu térecskéjén
hadd járnál te,
bérczek felé nézdegélő leányka,
hegyek felé nézdegélő leányka,
hadd járnál te! —

ti sāli purnė χum kapajnė
manėrăi̊' minäsėn?
ti Tāpės-tal'ėχ sēmėl kārejnė
manėrăi̊' minäsėn?

XXVI.

A Jugrafalvi Kozma idősbik leányának, Akulinának az ő Pákinfi Mikola férjéről énekelt éneke.

J ä n i̊' p a u l i ň K u ś m ä j ä n i̊' ā γ i O k u l'a P ā k i n-p i̊' M i k o l a χ u m i t ä m ā'ė s ē r γ ė m ē r γ ä.

Māń jāňkėlmä jänit pūsästė
Kuśmä-āγi-āňkėkwė joräsi,
atpėn sāli-χalät kul'äiti;
kātä joriňiś tạti̊li,
la'i̊lä joriňiś tạti̊li. —
«Māń Pākin jạmės jurtėm,
naň manėr am jotėm vērme'in?!
ti jạmės χum āśėm sēlsėm atpėn sāli
ānėm jūw-tēňkwė tạulχate'it,
ānėm jūw-ajuňkwė tạulχate'it,
ānėm nạ̄ňχ-masuňkwė tạulχate'it.
sisėm-ke ńuwite'im:
sisėm tak sujti,
ma'i̊lėm-ke ńuwite'im:
ma'i̊lėm tak sujti.
Māń Mikoläkwė jạmės jurtėm,
naň ānėm manėr marėlālilėn?

Ezen farkashoz hasonló otromba férfihoz
miért mentél [feleségül]?
Ezen Tapësz-fői fekete «kecsegéhez»
miért mentél [feleségül]?

XXVI.

Kis tavacska nagyságú rénkertben
Kozmaleány-asszonyka büszkén járdogál,
ötven réne között sétálgat:
kezét büszkén hordozza,
lábát büszkén hordozza. —
«Kis Pákin, jó társam,
te mit tehetsz én velem?!
Ez a jó atyám szerezte ötven rén [elég),
elég nekem ahhoz, hogy belőle ételem lehessem (megenni
elég nekem ahhoz, hogy belőle italom lehessen,
elég nekem ahhoz, hogy belőle öltözékem lehessen.
Ha a hátamat mozgatom:
a hátam erősnek érzik (hallik, hangzik),
ha mellem mozgatom:
a mellem erősnek érzik.
Kis Mikolácska jó társam,
te engemet minek bántasz (szorongatsz)?

am Kuśmä āśėm majlėm puuñ
amki puuñėm ąli,
nañ puuñėn sawnė at patsėm.
nañėnnėl tēn‘-ut at vōwe’im,
alpimnė masn‘-ut at vōwe’im,
puñkėmnė punn‘-ut at vōwe’im.
tēn‘=ut-ke χąnte’im :
amki puuñėmnėl χąnte’im ;
ajn‘=ut-ke χąnte’im :
amki puuñėmnėl χąnte’im.

XXVII.

A «Köz-falusi» Vaszilijfi Péter öregnek a «Rétfalusi» Pákin kisebbik Kata leánya felől énekelt éneke.

Xal-pauliñ ąjkä Vaśil'ä-pī' Pētėr N'ūrm pauliñ Pākin māń āγi Kaťä māės ērγėm ērγä.

N'ūrm-pauliñ χum jąmės āγi
nañ tī' voss joχtnūn,
χañχėltapėñ kwol=āwi-sūntnė
nañ tī' voss χartnuwėn,
ti āwiñ kwol āwi
nañ voss pūnūlėn,
jūw nañ voss śältnūn!
ti pasėn-vātakwän
χum-mūs unttėnūlėm!
ti lou selkovi tin samovar
ti Vōl'iñ nē āmpėrėśėn
ēli-pālän ti unttėnuwė,

Hisz az én Kozma atyám adta gazdagság
az én magam gazdagsága,
a te gazdagságodra én nem szorulok,
tetőled ennivalót nem kérek,
testemre öltözéket nem kérek,
fejemre tennivalót nem kérek.
Ha ételt szerzek (találok):
a magam gazdagságából szerzem;
ha italt szerzek:
a magam gazdagságából szerzem.

XXVII.

«Rétfalusi» férfi szép leánya,
bár te ide jönnél,
a lépcsős háznak ajtó nyilásához
bár téged ide hoznának,
ezen ajtós ház ajtaját
bár te megfognád,
bár te belépnél!
Ezen asztalka széléhez
hogyan ültetnélek!
Ezen tíz rubel árú szamovárt
ez a «Folyóvonal-falvi» nő, ez az ebecske
majd elébed állítaná,

tiniñ sākėr, tiniñ šaj
akw‘ jot ti ajnuwėmēn,
akw‘ pḁ̄χän ti untnuwėmēn ;
Vōl'iñ nē āmpėrėś voss sussnū-
rėś.
šaj ajnėmēn jui-pālt
vinä-sul'i akwä-ke ēri :
akwäl unttėnūlėm,
kitī̊’-ke ēri : kitχėl unttėnūlėm,
N’ūrm pauliñ χum māń āγikwė
akw‘-torī̊’ ńilä śarkäl ajtnūlėm.
ta ajnėmēn jui-pālt,
ta untėnėmēn jui-pālt
jol-χujuñkwė-ke patnuwėmēn
ul akw‘ jot χujnuwėmēn ? !
Vōl'iñ nē āmpėrėś χḁttė,
ul āwi-sūntėt śakėrtanuw ? ! —
N’ūrm pauliñ māń āγikwė
ḁ̄s manėrnė tī̊’ at totawė ? !
tī̊’-ke taw joχtėnūw
ti nēpäkėñ jḁmės kwolt
χum-mūs jḁ̄mī̊tėnūw !
vāta-χum-ēkwä χḁjtėl
am tawä ḁ̄śnūlėm.
χḁsä ḁ̄lnėmēn jui-pālt,
vāt'i ḁ̄lnėmēn jui-pālt
jūw-ke minuñkwė patnūw,
χotėm ul śḁ̄pī̊tėnūkälėm ? !

---

dräga czukrot, drága csájt
majd együtt innánk,
egymás mellé ülnénk;
a «Folyóvonal-falvi» nő, ebecske csak nézné.
Miután csájt ittunk,
pálinkás üveg, ha egy kell:
egyet helyezek eléd,
ha kettő kell: kettőt helyezek eléd.
Rétfalusi férfi kis leánykája
egyszerre négy csészikével itatnálak.
Ezen ivásunk után,
ezen ülésünk után
ha lefeküdni akarunk
vajjon nem fogunk-e együtt feküdni?!
A «Folyóvonal-falvi» nő, az ebecske, valahol,
az ajtó nyilás táján, vajjon nem [ott] fog-e gubbaszkodni?!
A «Rétfalusi» kis leánykát
hát miért nem hozzák ide?!
Ha ő ide jönne,
ezen papirtapétás szép házban
miképpen járdalna!
Kereskedő-asszony módjára
tartanám én őt.
Miután hosszú ideig [együtt] éltünk volna,
miután rövid ideig [együtt] éltünk volna,
ha haza akarna menni
hogyan is ne szerelném föl?!

χūrėm selkovi tin sāľėl
pinėltėnūkälėm,
Lūsm-ēntėp-kwali̊kwėl
ēntėptanūkälėm,
N'aχśėm-Vōľ lui-pālnė
jot-jälnūkälėm, jot-tālnūkälėm.
tot χūľtnėm porät
χūrėm sḁup sḁwiñ ľuśkėm
ēläľ ta ḁultanūkälėm,
ńilä sḁup sḁwiñ ľūśkėm
ēläľ ta ľūśnūlėm.
ḁs jūw joχtnūkem
Vōľiñ nē āmpėrėś-jot
sāt-kēm sup-ńelmtal ta ḁlnūm.

XXVIII,

A Vantuska-leánytól készített ének.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Vantušk oai voarom jeri.

Ažim kum šḁirḁpoalem
lḁakung kvell lḁakvėt
änk unlėm. äkumätt jėrt
jäum kum šḁbitgḁlem[1]
talting uoss taltemnä
pätäm[2] *lunt kit läilämtl*

b) Felső lozvai nyelvű átírásban.

Vantušk-āγi värėm ēri̊'.

Āśėm χum sai̊'rėpālėm
lākwėñ kwol lākwät āñk unle'im.
Akw'-mat ērt jäγėm χum śḁpitālėm
tāltiñ ūs tāltėmnė

Három rubel értékű sálkendőt
adnék a kedvesnek fejére,
lozvai övkötővel
övezném át a kedvest,
«Kopoltyú-folyóvonal»-falu alvégéig
együtt mennék, együtt szállnék föl a kedvessel.
Midőn ott elhagynám,
három szavú szavas (?) siralmacskám
kezdeném meg akkor,
négy szavú szavas siralmacskám
sírdogálnám akkor.
Midőn ismét visszajönnék,
a «Folyóvonal»-falvi nő, ebecskével
úgy egy hétig szótlanúl élnék.

XXVIII.

Férfiú atyám ácsolta
kerek ház kerek belsejében ülök én leányzó.
Egyszer csak a férfiú atyám berendezte
kikötős városom kikötőjéhez

nalu joameum.
ḁšem kum šḁbitḁalm
ḁtring uoss taltemnä
nula jḁameum.
äli vuol' ḁulennä tû sunseum:
kit jiu[3] *ḁltem*[4] *poarrä nätnét*[5]
nängi.
äm pätem väs[6] *kitä läilämtl*
pä joameum. jû sjélteum[7]
lḁgn poal poalämnä jḁlu unteum.
Ašim kum šḁbitalm
naing uoss taltennä
tuja vuäs rḁpnä[8] *jḁrén*
kite jiu ḁltem puḁrrä rḁbitḁu.[9]
Tébing Tait sauenpi[10]
tuja[11] *kär vantäχti jḁrén*[12]
tḁn vuantiχtämät.
täkse kär vuantaχti jḁrén
tḁn vuantiχtämét.

patėm lunt kit la'i̊läγėmtėl
naluw jḁ̄me'im.
āśėm χum śḁ̄pitālėm
ḁ̄triñ ūs tāltėmnė
naluw jḁ̄me'im.
ali vōl' ḁulėmnė tū sunse'im:
kit jiw ḁ̄ltėm porä nātnät nāñki.
am patem vās kit la'i̊läγėmtėl
pā jḁme'im, jūw śälte'im,
lākwėñ kwol pḁ̄lėmnė jol-ūnte'im.
āśėm χum śḁpitālėm
nājiñ ūs tāltėmnė
tūja vās rḁpnė jornė
kit jiw ḁ̄ltėm porä rḁpi̊tawė,
tēpiñ Ta'it sawän pi̊'
tūja χār vāntaχti jornė
tān vāntaχtimėt,
takwsi χār vāntaχti jornė
tān vāntaχtimėt.

---

tollasodó lúdéhoz hasonló lábacskáimmal
lemegyek.
A férfiú atyám berendezte
úri városom kikötőjéhez
lemegyek.
A fölvégi folyóvonalam felé oda nézek:
két fából egyberótt tutaj úszása látszik.
Én tollasodó kacsáéhoz hasonlatos lábacskáimmal
föl megyek, a házba lépek,
kerek házam rekeszében leűlök.
A férfiú atyám berendezte
úrasszonyi városom kikötőjéhez
tavaszi récze a mint a vizen röpűl,
a két fából összerótt tutaj [úgy] röpíttődik.
A táplálékos Szoszva sok fia
tavaszi rénbika amint csapatosan vonúl,
[oly] csapatosan vonúl;
őszi rénbika amint csapatosan vonúl,
[oly] csapatosan vonúl.

äm nḁmiseum.
äimḁntä jéri[13] voarnä netenkel
männä jéri varnaue.
äm nḁmiseum: äm kell jeri
vareum,
mät ät käsilm.
pérjänne[14] ńäläχ[15] kul jḁrén
äm t́é perijänem.
pérjäne sḁrḁχ[16] kul mańpi[17]
äm t́e perijänem.
sär[18] ḁulet koti[19] männ
ńäling pi jḁmnét.
kuine[20] ruš kum voar[21] tuling
kumreš[22] kḁtḁ[23] poatari —
Petr räšim.[24]
t́i jui poaltä šunšeum.
koti männ ńäling pi
jḁmnét nangi.
popt[25] kaim ńḁar[26] päng
Kuzel' räšim.
pérjenä sḁrḁχ kulm

am nḁmseʾim:
ań-mōnt ēri̊ʾ vārnė nētnė-ke
manä ēriʾ vārnūwė?!
an nḁmseʾim: am-ke ēriʾ vā-
reʾim,
mat at χāsilėm?!
pērjėnė ńalėχ-χul jornė
am ti pērjiänėm,
pērjėnė sḁrėχ-χul [jornė]
māń pīʾ am ti pērjiänėm.
sar ḁulät χoti man ńāliñ pīʾ
jḁ̄mnät [nāñki]?
χujnė ruś χum vārtulėñ χum-
riś
χḁtä pātėri — Pētėrréśėm?!
ti jui-pālt sunseʾim:
χoti man ńālėñ pīʾ jḁ̄mnät
nāñki.
pupχėt kajim ńār puñk Kusėl'-
réśėm.
pērjėnė sḁrėχ-χulėm

Én gondolom:
ha valami nőknek éneket kellene szerezniök [e férfiakról],
ah, minő [jeles] éneket lehetne szerezni!
Én gondolom: ha én akarnék éneket szerezni,
vajjon nem tudnám?!
Kiválasztani való héringhal gyanánt,
teszek én köztük választást,
kiválasztani való csabakhal gyanánt
teszek én köztük választást.
Legelől ugyan micsoda nyilas fiúnak
látszik jövetele?
Az [együtt]alvó orosz ember csinálta emberke,
hova tűnik ő el — az én Péterkém?!
Ezután nézem:
micsoda nyilas fiúnak látszik jövetele?
A bálványszellemek kitaposta kopaszfejű Kuselyecském
[látszik].
Kiválasztani való csabakhal gyanánt

mańpi sąkäti lättiänem.[27]
ťi jui poaltä koti männ
ńäling pi jąmnét nangi.
lultem[28] *kär šiplou Nągärikem.*
särtem[29] *kär šiplou Nągärikem.*
ťi jui poaltä koti männ
ńäling pi jąmnét nangi.
kątl värtem värte[30] *mąill*
Iven kum räšim.
ťi jui poaltä koti männ nangi.
ńäling pi jąmnét
semel soas kiti
kveš kaitem talijäum
kväne[31] *kaitemliju.*
šäning ąai ńąalp jurt
kątą pateri.
šäning[32] *pi ńąalp jurt*[33]
kątą[34] *poatri.*
Piľep äkem[35] *äťinke,*
ąašem kum uottem
ńilä sąmpä sąmung luri,[36]
šemel šoaš pąsing säkk

māń pī' sąχä ti latγiänėm.
ti jui-pālt χoti man ńālėñ pī' jąmnät nāñki?
lultėm χār sip-luw Mąkarikėm,
sartėm χār sip-luw Mąkarikėm.
ti jui-pālt χoti man ńāliñ pī' jąmnät nāñki?
χątėl vortėm vorti ma'il Jivėn χumrėśėm.
ti jui-pālt χoti man ńālėñ pī' jąmnät nāñki?
sēmėl sąsī' kitχäγėm
kwoss χajtėmtāliäγėm;
kwonä χajtėmleī'.
sāniñ āγi ńañlėp jurt
χotä pātėri?
sāniñ pī' ńañlėp jurt
χotä pātėri?
Pilėpakėm, aťiñ-ke, āśėm χum ūnttėm
ńilä sāmpä sāmiñ kwol
sēmėl sąsī' posiñ sak kitχäγätėl

---

a fiatal fiúkat mint végig számlálom.
Ezután micsoda nyilas fiúnak jövetele látszik?
Kiélt bikáéhoz hasonló nyakú Makárijkám [látszik],
szrva szőrét kidörzsölt bikáéhoz hasonló nyakú [Makárijkám [látszik].
Ezután micsoda nyilas fiúnak jövetele látszik?
Naptól barnított barna mellű Iván legénykém [látszik].
Ezután micsoda nyilas fiúnak jövetele látszik?
Fekete ribiszkéhez hasonlatos kettőmmel (t. i. szemeimmel) amint futólag rápillantok,
lesütődnek (nem tudok szemébe nézni).
Nyírhéjdoboz-bölcsőben fekvő leánykép nyájaskodó társam hova tűnik el?
Nyírhéjdoboz-bölcsőben fekvő fiúkép nyájaskodó társam hova tűnik el?
Hát nem egyéb [történik, mint hogy] Fülöpöcském, hát ő, a [férfiú atyám épitette
négyszögletü szögletes házat
a fekete ribiszkéhez hasonlatos fényes két gyöngyével (sze[mével)

kitkel pussen kaitem tḁalitä.
äťinke nängi kum
šobitoalem kit jiu
ḁltem poarré.
äχtom[37] *soas jḁli pḁalnä*
nai unli jḁmmes jḁllnä
nänga uoss[38] *uottissen.*
ťe tébung Tait ällu äľ
näu uoss tḁtessen.
kaľ ńoχs sairil[39] *nai*
ńaχšem[40] *uoľ nai*
unlnä jelpung[41] *uoss taltennä*[42]
oanom väs koaltissen.
näng kolli[43] *sôs ätıng kvällennä*
oanom väss tûlsen
iét šoaš äting kvällennä
oanom väss tûlsen
kéring ńäl suipä kvällennä
oanom väss tûlsen,
ńäling ńälpä suipä kvällennä

pusėn χajtėmtālitä.
aťiñ-ke nañki χum śḁpitālėm
kit jiw ḁltėm porä
āχtim sās joli pālnė,
nāj ūnli jḁmės jolnė
nañ voss ūnttäslėn!
ti tēpiñ Ta'it alγäľ
nañ voss totäslėn!
kaľ ńoχs sairil nāj,
N'aχśėm-Vōľ nāj
ūnlėnė jelpėñ ūs-tāltėmnė
ānėm voss kwāltäslėn,
nañ χoli-sḁs atiñ kwolėnnė
ānėm voss tūläslėn,
īťi-sḁs atiñ kwālėnnė
ānėm voss tūläslėn!
kēriñ ńāl sujpä kwolėnnė
ānėm voss tūläslėn,
ńāliñ ńālpä sujpä kwolėnnė
ānėm voss tūläslėn,

---

egészen végig futja.
Hát nem egyéb [minek lennie kellene, mint az hogy] a magad férfiú, fölszerelte
két fából összerótt tutajnak
hántott nyírhéj-[ernyője] alá,
az úri nő ülésére szolgáló jó helyre —
ültetnél [oda] engem.
Ezen táplálékos Szoszván fölfelé
vinnél el te engem!
A nöstény nyuszt nyoma jegyes istenkeasszony,
a «Kopoltyu-folyóvonal»-falvi istenkeasszony
melyben lakik, [ama] szent városodnak kikötőjéhez
vezetnél bár engemet,
a te reggeli [áldozatos] nyirhéj-füsttől illatozó házadba
vinnél bár te engemet,
a te éjjeli [áldozatos] nyirhéj-füsttől illatozó házadba
vinnél bár te engemet,
vasas nyíltól csengő házadba
vinnél bár te engemet,
nyilas nyíltól csengő házadba
vinnél bár te engemet!

oanom väss tûlsen.
šäning q̦ai kurum ûli
meńki vuäss kolt koltsemän.
šäning pi kurum ûli
menki uosš koltsemen.

sāṙėñ āγi χūrėm ūli
mēnki voss χā̦ltsėmēn,
sānėñ pĭ' χūrėm ūli
mēnki voss χā̦ltsėmēn!

XXIX.

A «Vesszővárosi» Pákinfi Mikola férfinak a Jugra-falvi Kozma idősbik Akulina leánya felől énekelt éneke.

N'ir-ūs χum Pākin-pĭ' Mikola Jänĭ' pauliñ Kuśmä jänĭ' āγi Okul'a mä'ės ērγėm ērγä.

Juśėm-āγi ńūsėm-näkėm jui-pālt
χūrėm jäñk ńol χūrėm χā̦ptėmtėl
täkwoss ńaulχatsėm: jūw ta jā̦ñχsėm.
kitit vārėm kitit tāl
χūrėm jäñk ńol χūrėm χā̦ptėm
ā̦s ta pūχsänėm
Jänĭ' paul kannė ta joχtäśėm.
χūrėm jäñk ńol χūrėm χā̦ptėm
Kuśmä-kwol āwi sūntnė,
tū ta pojtėltėsänėm.
Kuśmä-āγi āñkėkėm
uś ta ēruñkwė pats.
Kuśmä-āγi näjėkėm
lā̦w la'ĭlėp la'ĭliñ sunnė

Nyírhéjdoboz-bölcsőben fekvő leány három mulatságát mulatnók mi el ketten,
nyírhéjdoboz-bölcsőben fekvő fiú három mulatságát mulatnók mi el ketten.

XXIX.

Jusëm-leány nászrokonom után
három hófehér orrú három rénökrömmel
hiába nyargaltam; [eredmény nélkül] fordúltam vissza.
A rákövetkező (másodikra létrehozott) másik télen
a három hófehér orrú három rénökröm
ím ujra előfogtam,
Jugra falu terére érkeztem.
A három hófehér orrú három rénökrömet
Kozma házának ajtó nyilásába,
oda [irányozva] állítottam ím meg.
Kozma-leány leányzócskám
akkor már szeretni kezdett.
Kozma-leány úrnöcskémet
tíz lábú lábas szánra

ta tāltäslėm,
χār ľūľit ľūľiñ sunnė
ta tāltäslėm.
amki sēlėm ḁrės pḁχpä
χūrėm jāñk ńol χūrėm χḁptėn
nājim χartawė,
supī̊' siskė saw urkwėt
nājim totawė.

XXX.

Chantapov Aur-folyó-falvi férfiú leányának, Dáriának énekelt éneke.

Aur-jā pauliñ χum Xantapow-āγi Tārja ērγėm ērγä.

Aur-jā pauliñ māń āγikwė
χūrėm sēmel χūrėm χḁptėm
Lūsχej χum-pī̊'-pālt
tū ta χajtsėkwėt;
lḁw lḁ̄nχańśėp sujiñ sunkėm
Lūsχej χum-pī̊'-pālt
tū ta χartwės —
Lūsχej χum-pī̊riś!
nañ arγän ul taχėrėśėn
am nañėn ti χūľėrėślėm!
sēmėl vitėp tēpiñ Ta'i̊tkėm
ti nḁmėlmate'im.
sēmėl vitėp tēpiñ Ta'i̊tkėm
mātä kwoni-pėl vitä ūliñ,

ültettem fel akkor
rénbika magasságú magas szánra
ültettem föl akkor.
A magam szerezte hasábfa-oldalú (nyúrga termetű)
három hófehér orrú három ökör
viszi úri nőmet,
a tokhal hátacskájához hasonló sok hegyecskén át
viszi úri nőmet.

XXX.

Aur-folyó falvi kis leánykának
három fekete, három rénökröm,
a Lúszchej legényhez,
a kedveskék ím oda futottak;
tíz csengetyűtől csengő szánkómat,
a Luszchej legényhez,
ím oda húzták.
Lúszchej legényke!
Te túlságosan ugyan ne hánytorgasd magad,
[mert] én bizony téged [itt] hagylak!
A fekete vízű táplálékos Szoszvácskám felé
irányúl ím vágyam.
A fekete vízű táplálékos Szoszvácskámnak
földjén kívűl a vize is vigasságos,

vitä kwoni-pėl mātä ūliñ.
sēmėl vitėp tēpiñ Ta'it-tal'ėχt
puuñ Mikolkä lawėltawė;
χūrėm sēmėl χūrėm χḁptėm
ti pūwiänėm,
tēpiñ Ta'itkėm vitä χuml'e ḁuti,
ti koimitilėm.

*

Ti Lūsχei χum-pī'-pālt
kuśei saka saw, vaγėm at
joχti. —
N'awėm-āγi amakėm
ānėm manėrī' tī' majläslėn?!
aṅ matėm ēkwä χuripäi' ti
jēmtsėm,
toχ āγiji' voss ḁlsėm,
χumnė ul voss majlėwäsėm!
χūrėm sēmėl χūrėm χḁptėm
lḁw lḁñχańśėp sujiñ sunkėmtėl
amki nḁmtėm patėm mānė
voss minėsäkwėt, voss χajtėsäkwėt!

*

Jū-minuñkwė ti vorätāle'im.
N'awėm-āγi amakėm lawi:
«amki mim māmt kwoss χuml'ė
voss ḁnśawėn,
jūw nañėn at vīlėm;
akw'-śos nañen ēl ta mislėm,
χot-jäktėm ńań-śiräm χḁjtėl

---

vizén kívűl a földje is vigasságos.
A fekete vizű táplálékos Szoszva fejénél
a gazdag Mikolkát emlegetik;
a három fekete három rénökröm
én összefogom,
a táplálékos Szoszvácskámnak a mint vize folydogál,
úgy követem útját.

*

Ezen Luszchej-legénynél
sok a gazda; erőm nem futja ki. —
Nyawėm-leány mamuskám
miért adtál te engemet ide?!
Im [itt] most már olyan lettem, mint egy vénasszony,
e helyett (így) inkább maradtam volna leánynak,
inkább ne adtak volna férjhez.
A három fekete három rénökröm
a tíz csengetyűtől csengő szánkómmal
olyan helyre, a hova kedvem tartott
ment volna [inkább], futott volna [inkább].

*

Im haza szándékom minden áron menni.
Nyawėm-leány mamuskám mondja:
«Azon a helyen, a hova adtalak, akár, hogy tartsanak;
vissza téged nem veszlek:
egyszer téged [a házból] im kiadtalak,
levágott kenyérszelet módjára

χot ta jäktäslėm.
vāsi' manėri' am naňėn jūw-vilėm?!
jä'in-āňkwėn-pālt

nąmtėl-ke at χańštālwäsėn:
ēlä-patmėn jui-pālt
ań nąmtėl χańštawėn!»

XXXI.

Az «Agyag-folyó»-falvi leánytól készitett ének.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Raχt jä ąai voarom jeri.
Mätä kąše mânell näu nąmisen
mät vėšä[1] säštem, mät vėžing
ąng täu visen.
tėbung Luossm vitênl[2] koalem
vuąrnell[3] koalem vuąr[4] ušši
näring kulli riš[5] vimén
uťne koali uť uši
näring kulli riš vimén
sä[6] säštem säing[7] ąng
ätt uomlen.[8]
ąbai[9] ąńšim[10]

b) Felsőlozvai nyelvű átirásban.

Raχt-jä āγi vārėm ēri'.
Mātä χąsä mānėl, naň nąmse'in,
mat vēšä sastem, mat vēšiň āňk ta visėn?
tēpėň Lūsm vitänėl kwālėm,
vōrnėl kwālėm vōr-voši' näriň kuľriś vimėn,
vitnėl kwālėm vit-voši' näriň kuľriś vimėn.
saγä sastėm saγiň āňk at χąntamlėn?
saγä sastėm saγiň āňk at vāmlėn?

---

vágtalak téged [ezzel] el [a szülői háztól].
Minek vegyelek én téged többé vissza?!
Ha atyádnál, anyádnál
észszel [gondolkozni] meg nem tanították;
míután a távolban kerültél,
most megtanítanak észszel [gondolkozni].

XXXII.

Te azt gondolod, hogy földje messze földről
valami szépsége fejlesztett, valami szépséges nőcskét vettél ím el?
A táplálékos Lozva vizétől jött,
erdőből jött erdei f.. ztoló ördögöcskét vettél el
vízből jött vízi f.. ztoló ördögöcskét vettél el.
Fürtje fejlesztett fürtős nőcskét nem találtál?
Fürtje fejlesztett fürtös nőcskét nem láttál?

ńäling kḁatpä äkvä šiéš![11]
sägä säštem säing ḁng
jérike,[12] ḁanom väjen.
aťinke[13] nängi kum voarm
kärä[14] läil ľuľitt šunnä
oanom väss[15] taltésen
Ašem[16] kum jänmeltem
jegur[17] ańpä[18] korom[19] kḁpt
oanom uss[20] kérsen.
näng kumľe nḁmisén
käring jammes anes[21] ḁill
ḁltunkve[22] ämmä[23] ḁs käsilm
ašem kum täu jänmeltem
ńḁar[24] pelľ sḁviḁ[25] pelľ jegva,[26]
vuar kulḁχ[27] ḁšše[28] kaľnell[29]
näng uss rḁngḁsén.[30]
ťi uijing[31] jḁmmes ḁnes ḁilnä[32]
méngi uoss[33] ḁlt kätsemän.
näng kumľe nḁmisén
äm nân katen jänet tauil[34]

ḁp-āγi ḁńśėm ńāléñ kātpä akw,
śiś,
saγä sastėm saγiñ āñk ēri-ke:
ānėm vojėn!
aťiñ-ke nañki χum vārėm
χar-la'il ľūľit sunnė
ānėm voss tāltäsėn.
āśėm χum jänmältėm
jēkwėr āńtpä χūrėm χḁpt
ānėm voss kērsėn!
nañ χumľe nḁmse'in?
χāriñ jḁmės ānės-ḁul
ḁltuñkwė am ḁs χāsilėm. —
āśėm χum, taw jänmältėm
ńār paľ sḁwjä Paľ-ēkwä
vōr-χulaχ ḁśśä kāľnäl
nañ voss rāñχäslėn!
ti ujiñ jḁmės ānės-ḁulnė
mēñki voss āltχatsėmēn!
nañ χumľė nḁmse'in:

Unokatestvérem szülte nyílas kezű egyetlen magzat,
ha fürtje fejlesztett fürtös nőcske kell neked:
végy el engemet!
Nem egyébnek [mint annak kellett volna lenni, hogy] a magad, férfi, készítette
rénbika lába magasságú szánba
engem ültettél volna föl.
Az én atyám nevelte
gyökerestől kifordult fatörzshöz hasonlatos szarvú három rénökröt
fogtad volna be nekem!
Te miképpen képzeled?
Bikával járó szép gulyavéget
egybecsatolni (gulyát hajtani) én szintén tudok.
A férfi atyám, (ő) nevelte
kopasz fülbőrős «Fül-réntehenet»
erdei holló vékony hangjával
bár te rikoltanád elő!
Ezen állatos szép gulya végibe
hadd csatlakoznánk mi ketten!
Te miképpen képzeled?

voarungve ätt käsilm.
näu läilen jänét jänit tḁill
äm ḁs käsilm
kär tḁul' sauje[35] *kvell*
tuoštungve[36] *äm ḁs käsilm.*
tipnä[37] *uj ḁamp*[38]
päntäkem[39] *kuń tipmen.*

am nańėn kātėn jänit ta'il
vāruńkwė at χāsilėm?
nań la'ilėn jänit tail
am ḁ̄s χāsilėm,
χār-tḁwėl' sḁwjä kwol
tuśtuńkwė am ḁ̄s χāsilėm.
tipnė uj-āmp pāntėkėm
χūń tipmėn?!

XXXII.

A «Patak-torkolat-falusi» nőnek, Pachtjár Ignáczfi Iván feleségének, Theodosiának énekelt éneke

Posäl-tit pauliń nē, Iknaťi-pī' Jivan Paχtjar ēkwatä Petośja ērγem ērγä.

Poslań nē ti Ās-paulnė ta totwäsėm.
χḁsä ḁ̄lsėm, vāťi ḁ̄lsėm, pīrėś ḁ̄śsėm.
pīriśäkėm sawėlapī' χūľtės.
Mēsi-paulkėmnė jūw-jisėm,
pīriśäkėm jänmėltäslėm.

N'ä'iś Kirilä jänī' pī' ti joχtės.
sawälėp pīγėm χūľsėm,
N'ä'iś Kirilä jänī' pī' jot ta minäsėm.
N'ä'iškė māń paulkwėn joχtäsėm.
χḁsä ḁ̄lsėm, vāťi ḁ̄lsėm, āγi [ḁ̄śsėm.

Én neked kezedhez mért (kezed nagyságú) ruhát
készíteni nem tudok?!
A te lábadhoz mért ruhát
én szintén tudok [készíteni].
Rénbikabőrrel [borított] bőrsátrat
fölállítani szintén tudok.
Mint tévedő állatt-eb, rokonkám,
hogyan tévedhettél [úgy]?!

XXXII.

«Patak-vidéki» nőt, ezen Obvidéki faluba hoztak ím el engem.
Hosszú ideig éltem, rövid ideig éltem, fiúcskám lett.
Fiacskám árváúl maradt.
«Folyófok»-falucskámba visszajöttem,
fiacskám nevelgettem.
A Nyä'is-falubeli Kirila nagyobbik fia jött el most [ide].
Én árva fiam [itt] hagytam,
s a Nyäis-falubeli Kirila nagyobbik fiával mentem el.
Nyä'iske kis falucskába érkeztem.
Hosszú ideig éltem, rövid ideig éltem [ott], leányom lett.

āγiriśėm ḁs sawėlapī̊' χūľtės.
Aṅ jänī̊'-māṅ ēkw'-āś joχtseī̊';
tū χajtėlawäsėm, ta minäsėm.
sawälėp āγim χūľsėm,
Tḁmpūsėm paulkwėn ta totwäsėm.
χūrėm ēnk ḁńśe'im, sāt pānt ḁńśė'im.
pāntkänėm nē-mät χḁtėm at lāwe'it:
ēnkanėm āmp vojpit.
ānėm āmp-pī̊' väriänl,
vaγėm at joχti tan jotänl.
tan-kästlanl akw' ti śḁs jū minnuwėm;
ti χumim jḁmėśäkw ḁlnät mā'ės ta ḁle'im
ti sāt χum pāntkėm mā'ės ta ḁle'im,
ḁltulänl jḁmės mā'ės ta ḁle'im.
ṁasn'-utėl-ke väriänėm: am väriänėm.
jäγä-āγiän tikwoss āmp χḁjtėl ḁle'it:
tanänėlnė at tēliriś värn'-ut väruñkwė.
am tī' joχtmamt nḁñχ-masėpanė vāj-sup āťim,
nḁñχ-mḁγėmtėnė pāssä-sup āťim.
am ti joχtäsėm, ta lāwnė ḁlnätä ness āťim.
am tī' joχtmamt tātėl śḁwėllḁχėl ūnle'it,

Leánykám színtén árváúl maradt.
Most az ifjabb [Pachtjárok] közül az idősbiknek apja jött el feleségével;
oda nászoltak el s én elmentem.
Árva leánykám elhagytam,
s elvittek »Szarvasorr-vár«-falucskába.
Három sógorném van, hét sógorom van.
Sógoraim semmiféle [rosszat] nem mondanak:
sógornőim kutya természetűek.
Belőlem kutyakölyköt csinálnak,
erőm nem birja ki velük.
Miattuk ezen perczben haza mennék,
de mivel ez az én férjem tisztességes, hát [itt] élek;
ezen hét férfi sógorkám miatt [itt] élek,
az ő bánásmódjúk jó voltáért [itt] élek.
Ha öltő ruhát készítek számukra: én készítem.
Testvérei hiába olyanok, mint a kutyák:
nem telik tölük, hogy valami munkát készítsenek.
Midőn én jöttem, egy felölteni való csizmadarab nem volt,
egy [ujjba] dugni való kesztyűdarab nem volt.
Én ím megjöttem s minden, amit csak mondani lehet, megvan (semmisem hiányzik).
Midőn én megérkeztem, üres tűzhely-zugolylyal ülnek vala (nem volt hasított fájuk);

tankiänl naluw pāltėpanė uľ-
jiwriś at vērme'it:
ań ta lāwnė vērėmχatnätä uľ-
jiw ḁli,
ta lāwnė vērėmχatnätä vit ḁli.
am kwoss talkwė āsėm:
kwolėm ḁńśuñkwė vērme'im;
tan kwoss tāriñ jiw pal al ma-
ńite'it:
tātėl śḁwėl-lḁχėl unle'it.
ta jui-pālt tan jotanl ḁluñkwė
vērėmχatsėm.
ań ti Poslañ-nē ērγėśle'im,
ti sāt χum ḁńiriś ajelāle'im.

XXXIII.

A «Folyófok»-falvi «Gomba»-öreg Anna leányának énekelt éneke.

M ē s i-p a u l i ñ L o χ s ḁ j k ä ā γ i A n n ä ē r γ ė m ē r γ ä.

Loχs ḁjkä āγi, māń āγikwė
māń jä'i-pīkėm pūγėm
χūrėm jāñk ńol χūrėm χḁptėm
Sapsakėm māń ūsėn
tan ta χajte'it.
ńoliñ uj ńolänl jūwľė jḁnχta-
kem,
sorvit ḁlnė kāsiñ puñkėl
χār-la'il lūľit sunėn
nāj ta unte'im.

ők maguk rágyujtani való tűzi fácskát nem tudnak [készíteni]:
most a mennyire csak tőlem telik, van tűzifa,
a mennyire csak tőlem telik, van víz.
Én habár alacsonyka vagyok,
tudom rendbe tartani házamat;
ők habár olyanok, hogy gyökeres fát majdnem fölszakítanak,
üres tűzhely-zugolylyal ülnek.
Ezek után [végre] bele tudtam törődni, hogy velük éljek.
Most pedig én «Patak-vidéki» nő énekelgetek,
ezen hét férfi ángyikája [pálinkát] iddogálok.

XXXIII.

«Gomba»-öreg leánya, én kis leányka
a kis öcsikémtől összefogott
három hófehér orrú három rénökröm,
Ivdilkém kis városba
futnak ők.
Midőn orros állati orrukat visszafelé fordítom (értsd: midőn visszafelé utazom),
pálinkából keletkezett (való) jó kedvvel (kedves fővel)
rénbika láb magasságú szánra
ülök én akkor föl úri asszony.

χūrėm jāñk ńol χūrėm χḁptėm
tan ta χajtikwėt.
nājänl man χḁmi urėl jiw,
man χḁni urėl jiw:
tan akw-mūs at va'ikänl.
χariñ sās jḁmės χantä
ēläl' ta χansikwėt;
ēläl' ta χajtikwėt.

*

Ti māń Xal-pauliñ χumriś, —
nañ manėr am jotėm mūγinte'in?!
nañ nēγiñ χum ḁṣėn,
am nañėntėl manėr vāre'im?!
am ḁs Sukėr-jā paulėmt
nañ ḳēmėn χum at χūń χḁnte'im?!
ti ruś ēkwa polėχ sēγnė tḁrlḁmt
mi̊ken ērt nañ nḁmse'in,
nañ mūsχėlėn voss jḁñχi̊pe'im?!
am ḁs nañ kēmėñ χum
at χūń vāśinte'im?!
am ḁs mat nañ mā'ėslėn
ti mātä-ke χḁsä mā jäläse'im,
ti vitä-ke χḁsä vit jäläse'im?!
nañ ḁs manėr ānėmtėl mūγintuñkwė patsėn,
manėr ānėmtėl jonγuñkwė patsėn?!

A három hófehér orrú, három rénökröm,
azok a kedvesek, akkor futnak.
Uri asszonyuk pedig, hogy hason feküdve jön-e,
vagy hanyatt feküdve jön-e (t. i. mámorában végig dölve a szánban), —
azt ők, a kedvesek, éppen nem tudják.
Kérges nyírhéjból való szép rajzokat
rajzolnak ők a kedvesek tovább [patáikkal a hóban];
futnak ők a kedvesek tovább.

*

Ez a kis «Köz-falusi» emberke, —
te mit nevetgélsz én velem?!
Hiszen te nős férfi vagy,
mit csináljak én te veled?!
Hát «Csokur-halas folyó»-faluban
magadféle férfit hogy ne találnék?
Midőn ezt az orosz asszonynak való takonytörlő kendő[darabot
nekem adtad, azt gondoltad,
hogy én a te kedved szerint irányítsam magam (for[dúljak)?!
Hát én magadféle férfit
hogyne láttam volna még?!
Hát én vajjon te miattad
járom ezt a földje hosszú földet,
járom ezt a vize hosszú vizet?!
Hát ugyan minek kezdtél te velem el nevetgélni,
minek kezdtél el velem játszani?!

am ḁ̄s nańėntėl ūńśim at sē-
γe'im! —
ti Api̊kė jḁmės pī̊' ḁ̄s ḁ̄li.
kit-sos jälėmkelėm,
χūrmėntäi̊' mine'im :
Loχs ḁ̄jkä āśe'i̊m-śāńe'i̊m
χūrmintäi̊' jū-ńirėmtańkwė
ānėm at vērmi̊tēn.
amki nḁmtėm patėm jḁmės jurt
χḁ̄ntsėm :
Api̊kė jḁmes pī̊', tḁ̄rėm ḁ̄lnė
jḁmės jurt.
tau kāsä-saw-ke : saw voss to-
te'im,
suń-ke : suń voss tote'im!

XXXIV.

A «Folyófok-falvi» «Réntorok-szőrfonal-betéttel varró» asszony kis Mikolka fiának énekelt éneke.

Mēsi pauliń Surmiń ēkwä māń pī̊' Mikolkwė ērγėm ērγä.

Surmiń ēkwä māń pī̊'
χūrėm sēmėl χūrėm χḁptėkėm
Sapsakwė māń ūsėn χajti̊le'it.
ńol-kwālγėl tākėś-ke χosχulā-
liänėm :
tākėś ta χajte'it ;
va'i̊taliś-ke χosχulāliänėm :
va'i̊taliś ta χajte'it.
pal χāl'-jiw ḁ̄lnė voikėn suwėm-
tėl

Hiszen te veled a faromat sem törlöm ki.
Hiszen ott van még ez az Apika («unokaöcs») a szép fiú.
Már kétszer utaztam volt hozzá,
[most] harmadszor megyek:
«Gomba»-öreg apám-anyám
harmadszor visszaragadni
nem fognak tudni engem.
Én megtaláltam azt a jó társam, a ki nekem tetszik:
Apika szép fiú, világot élni való jó társ,
[Történjék] az ő kedve (isten határozata); ha [ez] inséget [szab reám]: hadd szenvedjek (viseljek) inséget;
ha boldogságot: hadd éljek (viseljek) boldogságot!

XXXV.

«Réntorok-szőrfonal-betéttel varró» asszony kis fiának,
három fekete, három rénökröcském
Ivdilke kis városba futosnak;
Ha az orrgyeplővel erősen legyintem őket:
akkor erősen futnak;
ha gyengén (erőtlenűl) legyintem őket:
akkor gyöngén futnak.
Ha egy fél nyírfából álló fehér botommal

χojiltāliänėm: voril ūrilaχte'im. —
Ti pauliñ mānė
jūwl'ė-ke jḁ̄nχe'im: tḁ̄rėm χḁ̄tėl
sorvit ḁ̄lnė kāsiñ puñkėl
jḁ̄mite'im;
sḁ̄päkėl ḁ̄lnė jḁmės la'ilėl,
χum sāñχwėślaχte'im,
māń Mikolkwė ḁśėl-χumrėś
ērγėśle'im,
χḁ̄n pērnäñ pī'
ērγėśle'im. —
Lūsm-āγikwėt, ānėmnėl manėräi' pilėkän?
am pilnė manėr ḁ̄ńśe'im?
ne-mḁtėr at ḁ̄ńśe'im.
amki Apī-āγi jḁmės nēm ḁ̄li;
nan ul pilėkän, am ness ērγėśle'im. —
am māń ērt ruś mēt-χumī'
jänīmäsėm:
ań ḁ̄s amki mēt χumil
jäluñkwė patsėm. —
χolit χūrėm sēmėl χurėm χḁ̄ptėm
ti kēriänėm,
Mēsi paulkėmne ti minė'im.
Surmiñ ēkwä śānėmnė
juw joχte'im.

érintem őket: alig birom magam [a szánom] tartani (t. i. oly sebesen futnak). —
Ezen falusi helyre
ha visszatérek, az isten napján át
pálinkától mámoros (pálinka levő) jókedvű fővel
járdalok;
csizmával való jó lábbal,
férfi, lépdelek (taposgatok),
kicsiny Mikolka fattyúlegényke
enekelgetek,
érdemjeles (császárkeresztes) fiú
énekelgetek.
Lozvai leánykák, én tőlem, édeseim, miért féltek?
Mi van rajtam, mitől félni lehet?
Nincs semmi [félni való] rajtam.
Hiszen van magamnak is szép feleségem, az Api-leány.
Ti ne féljetek, édeseim; én csak amúgy énekelgetek. —
Én kis koromban orosz bérszolgakép
nevekedtem föl:
most már bérszolgával magam
kezdtem utazgatni [kereskedve].
Holnap a három fekete, három rénökröm
ím befogom,
ím elmegyek «Folyófok-falvacskámba».
«Réntorok-szőrfonal-betéttel-varró asszony» mamuskámhoz
haza érkezem.

Jūw joχtnė χḁ̄tälėmt
Surmiñ ēkwä ḁmakėmnė
l'al't jḁ̄mawėm:
«māń Mikolkwė jḁmės pīkėm
ti joχts,
χḁsä vit, χḁsä mā jälėm pīkėm
ti joχts,
nē-kātėl jänmältėm jḁmės pī-kėm
ti joχts,
jä'ital jänmältėm jḁmės pīkėm
ti joχts!»

XXXV.

A «Folyófok-falvi» «Féllábú öreg» kis Kata leányának a «Manófolyó-falvi» Siter férfi felől énekelt éneke.

Mēsi-pauliñ La'il-pāl ḁjkä māń āγi Kāt'ä Mēñkw-ja pauliñ χum, S'iter mä'ės ērγėm ērγä.

Mēsi La'il-pāl māń Kāt'ä,
ali vōl' aulėmnėl
χḁ̄ñχäm ūrente'im?
Mēñχw-jā S'iterėm ūrente'im.
S'iterėm joχtnė χḁ̄tėl
nēpėk-ḁ̄lnėl mīwėm,
śāli ḁ̄lnėl mīwėm.
Xāl'p-ūsiñ saw kāpėk
akw' ḁulänėl vīγänėm,
mōt aulän ojipänäi'

Haza érkezésem napján [muskám
az én «Réntorok-szőrfonal-betéttel varró asszony» maelibém jön:
«Kicsiny Mikolka, az én jó fiacskám
ím megjött,
hosszú vizet, hosszú földet járt fiacskám
ím megjött.
női kézzel fölnevelt jó fiacskám
ím megjött,
atyátlanúl fölnevelt jó fiacskám
ím megjött!»

XXXV.

«Folyófokfalvi» «Féllábúnak» kis Katája,
felső folyóvonalam vége felől
[ugyan] kicsodámat várom?
«Manófolyó-falvi» Siteremet várom?
A mely napon Siterem megérkezik,
papirospénzzel ajándékoz meg,
ezüstpénzzel ajándékoz meg.
A Berjozov-városi sok korcsmát [ekkor]
előveszem az egyik végüknél,
s míg a másik végükig el nem jutottam (másik végük elvégzéseig)

pūsėn jḁ̄miänėm,
pusėn śältsiänėm.
nēpäk·ḁ̄lnänėm χḁ̄lei't,
šāli ḁ̄lnänėm pate'im.
nē χalt, χum χalt
ḁ̄ln kwoss-ta'i̊lėl jḁ̄me'im.
Xāľp-ūsiñ saw χḁ̄saχėm-χalt
kāpėkėt-mūs jḁ̄me'i̊m,
kēlp vinä saw ta'i̊l sawėl aje'im.

XXXVI.

A «Sapka-falvi» leánynak az ő berjozovi kereskedő kedveséről énekelt éneke.

S ō m a - p a u l i ñ ā γ i X ā ľ p - ū s i ñ v ā t a - χ u m r u m a t ä m ā' ė s ē r γ ė m ē r γ ä.

Sōma-āγi āñkėkwė χą̊sä ḁ̄lmä jui-pālt, man vāťi ḁ̄lmä jui-pālt toχti̊luñkwė pats. toχti̊lenät-mos ruś at vāśėntėś, mańś at vāśėntės. akw'-mat-ērt śāńä-jot ḁ̄li̊mätēn ruśėn ti joχtwėsei̊'. śāńä-nūpėl lawi: «śāńä, śāńä! akw'-mat ēlėm-χą̊lėsnė joχtwėsėmēn!» śāńä kiti̊laχti: «manėr-man ēlėm-χą̊lės joχts?» — «tau jūw-śälti-pėl nañ sunsilėn, mat-χurip ēlėm-χą̊lės joχts», χum jūw-śältės, paśälaχtės, jol-ūntės rumakwätä nḁ̄ñχ-kwāls, šāj-put ūnttės, šāj isi̊lės, šāj-putä pā vistä, pasėnnė ūnttėstä, šāj ajuñkwė patsei̊'. ruś χum lawi: «āγikwė, am

---

mind végig járom őket,
mindbe bemegyek.
Ha elfogynak a papirbankóim,
ezüstpénzemhez fogok.
Nők között, férfiak között
teli marok pénzzel járok.
Berjozov-városi sok kozákom közt
korcsma-szerte járok,
vörös pálinkával sok telit (t. i. poharat)
sok számban iszom.

XXXVI.

A «Sapka-falvi» leány, kedves nőcske miután hosszú ideig élt, vagy rövid ideig élt fölserdűlni kezdett. Míg föl nem serdűlt orosz embert nem látott, vogul embert nem látott. Egyszer csak amint anyjával együtt voltak egy orosz ember jött hozzájuk. Anyjához szól: «anya, anya, valami ember jött hozzánk!» Anyja kérdi: «miféle ember jött?» — «Majd ha belép, megnézheted, miféle ember jött.» Az ember belepett, köszönt, leűlt. Kedveskéje fölkelt, csáj-üstöt tett [a tűzre], a csáj fölforrt, a csaj-üstöt fölvette, asztalra helyezte, csájt kezdtek inni. Az orosz ember mondja: «leányka,

pą̄χėmnė šą̄j ajuñkwė voss ūntnūn!» āγi rumatä pą̄χän ūntės, rumatän šą̄j-ānäl są̄swės. akw‘ šą̄j-ānä jūw-ajwės; rumatän ą̄s šą̄j-ānäl są̄swės. āγi ness ūnli, šaj at aji. ruśä lāwi: «manėräi’ šaj at aje’in?» «ānėm» — lāwi — «šą̄j at ēri, vinäkėn ēri». rumatän vinä-śarkėl są̄swės. taw ta śarkätä jūw-ajelėstä, rumatä ańilėstä. «rumakwė!» — lāwi āγi — «vinän χumľė atiñ, nañki akw‘ toχ atiñ ą̄sėn; nąmtėn-ke patnūw, am nañ jotėn ti minnūm». — «am nąntėm ul kwoss patnūw; śāń ąńśe’im, śāńėmnėl pile’im».

«χą̄tėñ-tąul voikėn kwolnė
ti minnuwėmēn,
pērnä-ke jąmės pērnä
ti pinnuwėmēn,
tūl jūw-joχtnuwėmēn,
jąmės päsėn-tärm
ti ūntnuwėmēn,
jąmės tēp, ľūľ tēp
ti tēnuwėmēn,
ti ajnuwėmēn,
lunt-la’il ľūľit pāl-tärmėl
ti χujnuwėmēn,
vās-la’il ľūľit perinä-tärmėl
ti χujnuwėmēn,

űlnél ide mellém csájt inni!» A leány kedvese oldalához ült, kedvese egy csésze csájt öntött neki. Egy csésze csájt megivott s kedvese ismét egy csésze csájt önt számára. A leány csak úgy ül, csájt nem iszik. Orosz embere mondja: «miért nem iszol csájt?» «Ne-»em» — mondja — «csáj nem kell, a te pálinkácskád kell». Kedvese egy csészike pálinkát töltött neki. Ő azt a csészikét kiitta, kedvesét megcsókolta. «Kedveske!» — mondja a leány — «amilyen édes a pálinkád, ép olyan édes vagy te magad is; ha kedved úgy tartaná, én im veled mennék». «Az én kedvem hogy ne tartaná; de anyám van s anyámtól félek».

«Hattyútollhoz hasonlatos fehérségű házba
mennénk mi,
a mi keresztvetést illet, jó keresztet
vetnénk mi,
aztán be érnénk,
jó asztal mellé [fölé)
űlnénk mi,
jó ételt, rossz ételt
ennénk mi,
innánk mi,
lud lábnyi magasságu padlóemelvényre
feküdnénk mi,
réczelábnyi magasságú vánkos fölé
feküdnénk mi,

la'iliñ uj χansäñ jḁmės lēptäl
ti lēpχatnuwėmēn,
χḁtėñ voikėn sip-luwakėn
ti sinitėnukälėm!»

rumatä ḁs lawi: «śāńkėm ḁli, śāńėmnėl pile'im; ań ness toχ ta ḁlimēn!» — āγi lawi: «nē-mawit, χum-mawit ta ḁlmėmēn!»

«simėmnė ti patsėn, kaγrėmnė
ti patsėn!
nañ minnėn jui-pālt
am χumľė χūľte'im?!
am tari-pakw simkėm
ta'iliñ lumnė ta paltilėm,
kit ēlmip käsäjil
ta jäχtuñkw' patilėm! —
nañ joχtnėn χḁtėl
kēnttal-ke sau χumnė
sawėl ľūľāwėn,
tḁrtal-ke sau nēnė
sawėl ľält kwāläwėn,
kēnttal-ke saw χum
kēntėl ūrtilėn,
tḁrtal-ke saw nē
tḁrėl ūrtilėn,
tuľätal-ke saw āγi

---

lábas állat hímzésével díszes szép takaróval
takaróznánk mi,
hattyúfehérségű nyakacskádat
csókolgatnám én»

Kedvese csak mondja ismét: «anyácskám van, anyámtól félek; hanem éljünk csak úgy [a nélkül, hogy megesküdnénk]!» — A leány felel: «nő nevetségére, férfi nevetségére lennénk akkor mi!»

«Im szívembe jutottál, keblembe jutottál!

A te eltávozásod után
én mikép maradok [itt]?!
Az én fenyőtobozhoz hasonló szívecském
teljességben izzó zsarátnokba vetem be,
két élű késsel
fogom majd szeldesni. —
A te érkezésed napján
sapkátlan sok férfi
sok számban áll eléd,
kendőtlen sok nő
sok számban megy eléd.
A sapkákat sok férfinak
sapkátlan osztasz ki,
a kendőtlen sok nőnek
kendőket osztasz ki,
a gyűrűtlen sok leánynak
gyűrűket osztasz ki,

tuľäl ūrtilėn,
akw' la'ilėp saw śarkä
sawėl urte'in,
man sawit nē ḁli,
man sawit χum ḁli,
pusėn jol-ajtiän.
ta ajtnėn jui-pālt
χotä ra'inė nē,
χotä ra'inė χum,
tū ta raγeit.

XXXVII.

Az «An-folyó»-falvi leánytól készitett ének.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

An jä voarom jéri.

Paul[1] *päng suing ḁng*[2]
uoss päng suing ḁng
ḁai reš ḁlmem.
kitä vuḁl[3] *pält*
vuḁľem anjä vuḁľem.
korom vuḁľ pält
vuḁľem anjä vuḁľem.
tuij ^{k}atl ke kum vuai[4] *kḁllne*

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

An-jā āγi vārėm ēri'.

Paul-puñk sujiñ āñk,
ūs-puñk sujiñ āñk
āγiriś ḁlmėm
kit vōľ palit vōľėm
An-jā-vōľėm,
χūrėm vōľ palit vōľėm
An-jā-vōľėm
tūji χḁtėl-ke:

---

egy lábú sok csészikét [pálinkával]
sok számban osztasz ki,
amennyi nő van,
amennyi férfi van,
mind leitatod.
Miután őket így leitattad
ahova a nő lerogyik,
ahova a férfi lerogyik:
oda rogyik akkor le.

XXXVII.

A faluban fő, híres nőcske,
a városban fő, híres nőcske
voltam én, leányka.
Két folyóvonalnyi hosszú folyóvonalam,
An-já-folyóvonalam,
három folyóvonalnyi hosszú folyóvonalam,
An-já-folyóvonalam,
nyári napon

vuq̣ľem anjä vuq̣ľem.
téli kq̣tlke kären vq̣i kq̣llne
vuq̣ľem anjä vuq̣ľem.
uijen[5] *vq̣a kq̣llne*
vuq̣ľem anjä vuq̣ľem.
mašter[6] *ne kannšem*[7] *tq̣atep älä*
vuq̣ľ kväťl tumpem.
puong kum a̧ai
jägäkväll pätitnä
juil suosem[8] *ńilä lq̣mtpä*[9]
a̧ssem[10] *kuri-vuq̣ľ kväťl*[11] *suim*[12]
pa̧gq̣ päti ka̧rrq̣[13] *suim.*
vua̧ľ kväťl suim
äkmät jert kēr[14] *ńilmpä*
ša̧u sänken[15] *tq̣nn roataut.*[16]
sq̣ungmä a̧anghu tärmell
kuipä väigen[17] *poq̣ľi*
numnä[18] *rägí.*[19]
äńmätä laoltänä

χum va'i̊ χq̣̄lnė vōľėm
An=jā-vōlėm ;
tēli χq̣̄tėl-ke :
χārėn va'i̊ χq̣̄lnė vōľėm
An=jā-vōľėm,
ujėn va'i̊ χq̣̄lnė vōľėm
An=jā-vōľėm.
māśtėr nē χansėm tq̣̄tėp-alä
vōľ-kwoťl tumpėm ;
puuñ χum āγi jäγä-kwol patiť nėl
juil sūsėm ńilä lq̣̄mtpä q̣sėm-χūri̊'
vōľ-kwoťl sujim,
pq̣̄χä pati χarä sujim
vōľ-kwoťl sujim.
akw'-mat-ērt kēr ńelmpä saw sañkän
tan rātawėt,

[ladikázó] férfi ereje fogyott el rajta, [olyan] folyóvonalam
An=já-folyóvonalam ;
téli napon
[futó] rénbikád ereje fogyott el rajta, [olyan] folyóvonalam
An=já-folyóvonalam,
[futó] állatod ereje fogyott el rajta, [olyan] folyóvonalam
An=já-folyóvonalam.
Mesternő czifrázta nyirhéjdoboz-tetejéhez [hasonló]
a folyóvonal-közepén fekvő szigetem;
a gazdag ember leánynáak atyja háza zugából,
hazúlról hozománykép hozott négy darabból [varrott] vánkoshoz [hasonló]
az én folyóvonal-középi berkem,
oldala omlós ritka fájú berkem
az én folyóvonal-középi berkem.
Egyszer csak a vas nyelvű sok harangot, —
azokat ütik,
Kérges földanyánk fölött elterülő
fehér fagyott hóréteg fönt rezeg [a nagy zajtól].
Amaz emlegetett szent háznak (templomnak) belsejébe

jelping kväll[20] šimén
mann[21] ťi tûle veu.[22]
ťi jujpoaltä šime leuväti[23]
keur käpkvä[24]
puop äki räšim kąmgäšli.[25]
ťi jujpoaltä Panimari rummä-
kem
tąrom poąss šąu kińikä
jéli[26] mänä tilemlem
šau[27] ńielmpä ńielming uj
Pąnimari rummäkem
täkvi[28] lättién.
Pąnimari rummäkem
täkvi luigetíén
ťi jujpoaltä
tûit[29] kuteltem mair jiu[30]
semen räšim kûtesi.
ťi juipoaltä joąl[31] télem
ńaąr[32] ńirr ämki ämki ne kuot-
seum.
jąl téli kesšm pängpä
pängeng pąri ämki ne kuotseum
kul[33] sąlveltän jamšeh[34] räšim
Semen räšim.

Sąwėñ Mā āñkuw-tarmėl χujpä
voikėn pōľ numėn raγi.
ań mat lawėltαnė jelpėñ kwol
simän
man ti tūlaweuw. [χāpkwė
ti jui-pält simä lēwätim kiwr
pūp akirėśėm χąmγėśli.
ti jui-pält pąnėmari rumakėm
tą̄rėm-pą̄s saw kińikä
ēli mānė tl̄lämlėm saw ńelmpä
ńelmėñ uj
pąnėmari rumakėm takwi lo-
wintiänä,
pąnėmari rumakėm takwi luj-
γätiänä. [jiw
ti jui-pält tūjt χūtältėm ma'ir-
S'ēmėnrėśėm χūtäsi.
ti jui-pält jolėl tēlėm ńārĭ' ńir
amki nē χūtse'im.
jolėl tēlėm kasm puñkpä puñ-
kėñ porĭ'
amki nē χūtse'im.
χul solwėltanė jāmsėkrėśėm S'ē-
mėnrėśėm. .. .

---

visznek im be bennünket.
Ezután mint valami belseje kivájott (kivett) üres ladikocska
úgy zengedez pap bácsikám.
Ezután a kántor (ponomár) kedveském
a világ (égi fény) sok könyvét
távoli földre röpült sok nyelvű nyelves madár módjára, —
kántor kedveském maga olvasgatja,
kántor kedveském maga énekelgeti.
Ezután mint hó [terhétől] meghajtott tuskófa
hajtogatja magát [imádkozva] az én Semjonkám.
Ezután mint földből (alúlról) nőtt zsenge vessző
hajtogatom én is, nő, magam,
mint földből nőtt sárga virágú (fejű) virágos fűszár
hajtogatom én is, nő, magam.
Halsózó fuvarkocsiskám, az én Szemjonkám . . .

XXXVIII.

A «Vôly-folyó»-falvi «Karom-folyó»-faluból való nőnek, a «Félszemű» Petyka idősb leányának, Chevoronjának az ő férje felől énekelt éneke.

Vōl'-jā pauliñ Kwoss-jā-nē Sampėltal Pėt'kä jänγ' āγi Xėvorońa χumitä mā'ės ērγėm ērγä.

Lūsm-ke saw χum joχte'it,
χansäñ porχäñ saw χum joχte'it,
jäktim porχäñ saw χum joχte'it:
Māń-Vōl'iñ māń χumriś
χansäñ porėχ at q̄ńśi,
jāñk porėχ at q̄ńśi.
Lūsm-ke saw nē joχte'it,
jāñk sāχiñ saw nē joχte'it,
kēlp sāl'iñ saw nē joχte'it;
Māń-Vōl'iñ māń χumriś
kēlp sāl' at-kē-pėl sēli,
jārmak-tq̄r at-kē-pėl sēli:
Lūsm-ke saw nē pq̄χät
Māń-Vōl'iñ māń χumriś nētä
jäktim sāχil jq̄mite'im,
jārmak-tq̄rėl jq̄mite'im.

XXXIX.

A Musz-falvi Szergej nénjének énekelt éneke.

Mus-pauliñ Sergej jäγ'-āγitä ērγėm ērγä.

Sawälėp la'ilėl, sawälėp kātėl jä'i-pīγėmnė jänmeltawäsėm;

Ha a lozvavidéki sok férfi ide jön,
a díszes gubájú sok férfi ide jön,
a bőrmetszésekkel ékített gubájú sok férfi ide jön:
a Kis-Vôlyfalusi kis emberkének
nincsen díszes gubája,
nincsen hófehér gubája.
Ha a lozvavidéki sok nő ide jön,
a hófehér subás sok nő ide jön,
a vörös sálkendős sok nő ide jön,
a Kis-Vôlyfalusi kis emberke
ha nem is szerez vörös sálkendőt,
ha nem is szerez selyemkendőt:
a lozvavidéki sok nő mellett
Kis-Vôlyfalusi kis emberkének neje
mégis bőrmetszésekkel ékített subában járdalok,
selyemkendővel járdalok.

XXXIX.

Árva (inség szenvedő) lábbal, árva kézzel
bátyám nevelt föl engemet.

toχtilėnäi' at ą̄śwäsėm,
χumnė minuńkwė nḁmtėm pats.
ānėm tḁtnė χumim
īťi joχts am-pāltėm.
ēlėm-χḁlėsnė at vajwės,
āmpėn at χorėmtālwės.
ānėm nḁ̄ńχ kwāltėstä,
ańilėstä, sipilėstä.
am nḁmtėm χuľils, masχatsėm,
jḁ̄rėn χuri'-sawėm tuwän mislėm,
amki jūntsaχtnė χurγėm vislėm,
kwon-kwālsėmēn, sunnė tālsėmēn,
χūrėm jāńk χurėm χą̄ptänä
ńiräsėsanä, pōsäsėsanä.
samiń χą̄tpėnė-ke vajwėsėmēn,
va'ital sampä χą̄tpėnė-ke at vajwėsėmēn.
χą̄sä, man vāťi minėsėmēn,
jḁ̄rėn kwolnė ti joχtsėmēn.
kātėm puustä, jūw-tūlėstä,
ańilėstä, sipilėstä;
jḁmės tēp, ľūľ tēp tēsmēn,
jol-χujėsėmēn.
χolitän kūśėjän nḁ̄ńχ-kwāltawė:
«Kuśmä, i nań man ti palit χuje'in?!?
ēlnėń ą̄lmėnt ti palit at χujäsėn»

Nem tartott el egész fölserdültömig,
s kedvem kerekedett férjhez menni.
Az a férfi, aki elvett,
éjjel jött én hozzám.
Ember nem látta,
eb nem ugatott rája.
Engem felköltött,
megcsókolt, átölelt.
Nekem kedvem jött [vele menni], felöltözködtem,
szamojéd divatú táskámat neki adtam oda,
magam a varró zacskómat vettem,
kimentünk, szánra ültünk,
három hófehér, három rénökrén
egyet rántott [a gyeplővel] s űzni kezdte őket.
Aki jószemű volt az láthatott bennünket,
aki gyönge szemű volt, az nem láthatott bennünket.
Hosszú vagy rövid ideig mentünk,
im egy szamojéd sátorhoz érkeztünk.
Kezem megfogta, bevitt,
megcsókolt, átölelt;
jó ételt, rossz ételt ettünk,
lefeküdtünk.
Reggel költi a gazdája:
«Kozma, hát te mit fekszel ily soká?!
Ezelőtt (előbbi létedben) oly soká nem feküdtél».

— «jātėl kūśėjim ąsėn,
χotėm vārilėn: taw vārilėn ānėm;
man rātilėn, man sa'irilėn,
am ēli-pālėnt vinovot vārsėm:
ēlėm-χąlės tūlmentäsėm,
amkimnė jurt vārsėm.»
— «vislėn-ke: tąrėm ąluñkwė vislėn,
am χumľė vārilėm?!» —
am nąmsäsėm: χumim toriñ χum;
ness aťi, āmp jąrėn.
ąul χātėl jąmėśäkw ąlsėmēn,
tūl vārnė χātėl,
tūl vārnė ĕt
luś-vitėmtėl χuje'im.
nąñχ-kwāluñkwė pate'im:
tistime ľūnśe'im;
nąmse'im: χumľė ąs ti χātėl jolēťimtañkwė. —
χąsä ąlsėmēn, man vāťi ąlsėmēn,
ńaurėm ti ąśsėmēn.
χumim uś ta am mūsχėlėm pats;
am nūpėlėm lawi:
«ań pī' ti ąśsėmēn,
am matėr ιūľ vārīläsėm,
ti mā'ės ānėm ul ľawtėltälėn!»
am χumim-nūpėl lāwe'im:

— «Drága gazdám vagy,
akármit teszel velem: tedd azt velem,
ha megversz, vagy szétvagdalsz,
én bűnt cselekedtem előtted:
embert loptam,
magamnak társat szereztem.»
— «Ha elvetted: világot élni vele vetted el,
én hogyan cselekedjem (változtatnék a dolgon)?!» —
Én azt képzeltem, hogy férjem derék ember:
de semmi egyéb, mint egy kutya szamojéd.
Az első napokban jól éltünk,
pedig a rákövetkező (azután szerzett) napokban,
a rákövetkező éjjeleken
könnyeimmel feküdtem le.
Midőn fölkelni kezdtem:
szomorkodva sírdogálok;
gondolom: mikép esteledném le már ez a nap. —
Hosszú ideig éltünk, vagy rövid ideig éltünk,
im egy gyermekünk lett.
Férjem csak akkor lett hozzám hajlékony (énszerintim);
én hozzám szól:
«íme most már fiunk van,
én ami rosszat cselekedtem,
ezért engemet ne pirongass!»
Én férjemhez szólok:

āmp jḁ̄rėn vorin ti vislėm am,
tūlmaχėn ti ūśsėm am:
χūrėm χansäñ ńantsäti jol-pū-
γėn amkimnė,
nañkinnė χūrėm jāñk χḁ̄pt jol-
pūγėn,
kit sun-mūs kērän, jä'i̊-pi̊γėm-
pālt minimēn!»
tālsėmēn, minėsėmēn.
χḁ̄sä, man vāt'i minėsėmēn,
jä'i̊-pi̊γėm kwolän joχtsėmēn.
jä'i̊-pi̊γėm kwon kwāls,
am sunėmnėl kwālėpäsėm,
jä'i̊-pi̊γėm l'alt-jḁ̄mäsėm,
sinėmtäslėm, ańiläslėm.
«jä'i̊-pi̊kėm, āśkėm!» — lā-
we'im,
«am nañ vātalėn minäsėm
χumnė:
ānėm ti mā'ės ul l'awtėltälėn!
am vārėm χumim ań ti!»
jä'i̊-pi̊γėm lāwi:
«am χuml'ė vārilėm?!
nḁ̄mtėn-ke pats, ḁ̄län jḁ̄mė-
śäkw!»

«A te kutya szamojéd erőszakosságodat im én eltűrtem,
a te gazságodat im én elbírtam:
[most] három tarka rénünőt fogj le számomra,
magad számára három hófehér rénökröt fogj le,
két szánba fogj be, bátyámhoz megyünk!»
Felültünk, elmentünk.
Hosszú, vagy rövid ideig mentünk,
bátyám házába érkeztünk.
Bátyám kijött,
én szánomról fölkeltem,
bátyám elé mentem,
nyakába borúltam, megcsókoltam.
«Bátyácskám, atyuskám!» — mondom vala —
«én a nélkül, hogy láttad volna, mentem férjhez:
ezért engem ne pirongass!
Az én szerzett férjem ím ez!»
Bátyám mondja:
«Én hogyan cselekedjem?!
Ha úgy hozta kedved, éljetek csak jól!»

XL.

Pál öreg kis leányának énekelt éneke.

Paėl ą̄jkä mäń āγi ērγėm ērí'.

Ą̄sjėχ-pāl aj Vaśėkėm
joχtėlėn' χą̄tėl
tiniñ šaj, tiniñ sakėr
sawėl tąti,
tiniñ jarmak, tiniñ nuj
sawėl tąti.
Āsjėχ-pāl aj Vaśėkėm
ą̄lnä χąsitėl
tēn'-utėm saw, ajn'-utėm saw,
sąrńim-pėl sąw, ą̄lnėm-pėl sąw.
jäni' χum āśėm va'ital-ke pats,
am sąrńim saw, am ą̄lnėm saw:
jąmės χum āśėm potä pine'im,
sąrγä tittuñkwė vērme'im,
alpit mastuñkwė vērme'im;
tiniñ jarmakėl mastilėm
tiniñ nujėl ą̄s mastilėm.
tiniñ jarmak tątapėm ūnli,
tiniñ nuj tątapėm ūnli,
kēriñ jarmak sāmiñ tą̄r
ą̄s tątapėmt χuji.

*

Ą̄sjėχ-pāl aj Vaśėkėm nąmsėstä χuriñ nē χurim viñkwė täkwitän,

---

«Bekecses» (félsubás) kis (?) Vaszilkám
amely napon megérkezik,
drága csájt, drága czukrot
sok számmal hoz,
drága selymet, drága posztót
sok számmal hoz.
«Bekecses» kis Vaszilkám
élte hosszáig
enni valóm sok van, inni valóm sok van,
aranyom is sok van, ezüstöm is sok van.
Öreg férfi atyám, ha erőtlenné lessz,
az én aranyom sok, az én ezüstöm sok,
jó férfi atyámnak adóját lefizetem (leteszem),
hasát megtölteni bírom (birom táplálni),
testét öltöztetni bírom;
drága selyemmel öltöztetem,
drága posztóval szintén öltöztetem.
Drága selyemmel áll egy ládikám,
drága posztóval áll egy ládikám,
hímzett selyemből való szögletes kendőm
szintén fekszik ládikámban.

*

«Bekecses» kis Vaszilkám azt gondolta,
hogy formás nőnek formámat magának veszi,

vēśiñ nē vēśėm viñkwė tākwitän.
jänĭ' χum āśä ul voss ḁ̄lnūw,
jänĭ' nē śāńä ul voss ḁ̄lnūw,
ti χuriñ sun-keurt ānėm tḁtnūtä,
ti sāt nakpä nakiñ kwolnė tūlnūtä,
ti ḁ̄ľpiñ pārt kwol-kän-kwoťėlt jḁ̄ñχsėnūm.
ti jänĭ' χum āśä ḁ̄lnė-mā'ės
ti jänĭ' nē śānä ḁ̄lnė-mā'ės
kittĭ' ta urtawėmēn.
am ḁ̄śnė χuriñ āγi,
am ḁ̄śnė vēśiñ āγi
sut-paľnė paľėmtawäsėm.
Aj Vaśėkė jḁmės jurtėmnėl
ēlä voss tḁtawėm,
tit ul voss ḁ̄nśawėm!
ti lātiñ χḁ̄ntėmläsėm:
simėñ nē simėm sarγuñkw' pats,
simėñ nē simėm kvossuñkw' patwės;
kit ēlmip ēlmiñ käsäjil
simėm siliťėnä sujti;
tarĭ'-pākw māń simėm
χḁut-jiw ta'iliñ lumnė paltimė vojpi.

*

Ḁ̄sjeχ-pāl aj Vaśėkėm, jḁmės jurtėm!

---

szépséges nőnek szépségemet magának veszi.
Csak öreg ember atyja ne élne,
csak öreg nő anyja ne élne,
ezen formás szánban vinne ő el engem,
ezen hét szobájú szobás házba vinne be ő engem,
ezen festett deszkás padló közepén forgolódnám én.
Ezen öreg ember atyja életben léte miatt
ezen öreg nő anyja életben léte miatt,
vagyunk mi ketté választva.
Engem eltartott formás leányt
engem eltartott szépséges leányt;
a biróságnak följelentettek (a biróságnak fülébe besugtak),
hogy kis Vaszilka társamtól
messzire elvigyenek,
hogy itt ne tartson engemet!
Ezt a hírt [midőn] meghallottam,
szívvel való nőnek szívem sajogni kezdett,
szívvel való nőnek szívem égni kezdett;
két élű éles késsel
érzem, mintha szívem hasogatnák;
fenyőtobozhoz hasonló kis szívem
olyan mintha szurokfenyőfával teli zsarátnokra volna vetve.

*

«Bekecses» kis Vaszilkám, jó társam!

aťiñ-ke akwän ul voss χanśulālsėmēn,
aťiñ-ke nañ-jot ul voss ḁ̄lnūm!
ti χuriñ nē χurim
nañėn ul voss joχtχatnūw,
ti vēśiñ nē vēśėm
nañėn ul voss joχtχatnūw:
χum jänγ‘ ēsėrmän
at patnūm,
nē jänγ‘ ēsėrmän
at patnūm.
jḁmės āγi χurimtėl
toχ voss ḁ̄lnūm,
vēśiñ āγi vēśėm jot
toχ voss ḁ̄lnūm!
ēläľ kētnėmt tārä amki nē-lilim vi̊lėm,
ti aj Vaśėmnėl kitti̊’ urtnėm pattät
amki nē-lilim amki χari̊tilėm.

XLI.

A «Kendertépő» városbeli leány énekelt éneke.

Ponėl ńawnė ūsiñ āγi ērγėm ērγä.

Ponėl-ńawnė-ūsiñ āγi
Ponėl-ńawnė māń ūskėmt
samėm puñkėp saw Ās χumim χalkwėt

Ha legalább ne szoktunk volna egymáshoz,
ha legalább nem élnék veled együtt!
Ezen formás női formám
ha neked nem jutott volna,
ezen szépséges női szépségem
ha neked nem jutott volna:
férfi [előtt] nagy szégyenbe
nem esnék,
nő [előtt] nagy szégyenbe
nem esnék.
Csínos leányi alakommal
bár úgy élhetnék,
szép leányi szépségemmel
bár úgy élhetnék!
Ha a távolba küldenek, iziben magam veszem el női lelkemet,
A helyett, hogy ezen kis Vaszilkámtól ketté szakítódjam
magam oltom ki a magam női életét (lelkem).

XLI.

«Kendertépő»-városbeli leány
«Kendertépő» kis városkámban
nyírott fejű sok Obvidéki kedves férfiúm között

nāj ą̄s ją̄mite'im,
matnė nē aulnė ti joχte'im.
samėm puňkėp saw Ās-χumnė
ti są̄tėr sait tinėm at vērmawė,
χą̄sä tąwip saw Ās-χumnė
ti są̄tėr sait tinėm at vērmawė.

nakėň sa'ïp saw Ta'ït-χumnė
akw' pāl nąmtėm tūwľė kwoss ą̄li:
samėm puňkėp saw Ās-χumim
mōt pāl nąmtėmtėl χūľuňkwė sāľ.

XLII.

A «Papleány»-tól készített ének.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Puop ąai voarom jeri.
Mań[1] *vätä kum rummäkem*
ažem[2] *kum sélem*[3] *voita nui*[4]
ją̄mmes tail kväsemäsilm.
kuląχlänä[5] *taring iju*
kvänä[6] *kuąląχli.*
kuląχlänä tąing iju
kvänä kuląχli.

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

Pūp-āγi vārėm ēri'.
Māń vāta-χum rumakėm!
āśėm χum sēlėm
voutä nuj ją̄mės ta'ïl
kwoss masilėm:
χōlaχlėnė tārėň jiw
kwonä χōlėχli,
χōlaχlėnė tąwėn jiw

---

sétálgatok még én úri nő;
[pedig] immár vénülő nő korára (végbe) jutok.
A nyírott fejű sok Obvidéki férfi
ezen ezer rubel menyasszony-dijam nem birja [megadni],
a hosszú nadrágfenekű sok Obvidéki férfi
ezen ezer rubel menyasszony-dijam nem birja [megadni].
Az ízelt hajfonatos sok Szoszvavidéki férfi felé, —
ha egy részt való vágyam (egyik rész elmém) arra felé is húz (van):
nyírott fejű sok Obvidéki férfiúmat
másrészt való vágyam szerint itt hagyni sajnálom

XLII.

Kis kereskedő kedveském,
a férfiú atyám szerezte
vékony posztóból való szép ruha,
ha felöltöm:
mint elálló gyökerű fa [gyökerei],
úgy áll el [testemtől, nem illik reá];
mint elálló ágas fa
úgy áll el [testemtől].

aťinke näng sélem
voiten nuj jḁmmes tḁil
äm uš mäžessem.
voita jḁrmḁχ jḁmmes tḁr
äm uss punnesem.
nägn ńäräpi Ruš kum
šḁirḁpoalem kéuring kvell
loḁgun kvell loḁguen
oanem väss tûlsen.
pḁsing kvällken šimetä
uromke,[6] korom urr[8] tott
uš joangsäsem.
näng[9] joχtenä poal kḁtl[10] —
pätem lunt kitä läilämtl
ľäľt uäš koalslem.
näng joχtnen poal kḁtl —
šämem[11] kul piriχ
päsen äm uš uottesm.
äkvä[12] läilpä šḁu rumkä

kwonä χōlėχli.
aťiñ-ke nañ sēlėm
voutä nuj jḁmės ta'il
am voss massėm,
voutä jārmak jḁmės tḁ̄r
am voss punsėm! [pālėm
nakėñ ńäräpä ruś χum sa'irė-
kiwrėñ kwol [kiwrän],
lākwėñ kwol lākwän
ānėm voss tūlsėn!
posiñ kwolkėn simät
urėm-ke χūrėm ur
[urėm-ke ńilä ur]
tot voss jḁ̄ñχsäsėm!
nañ joχtėnė pāl χḁ̄tėl
patėm lunt kit la'iläγėmtėl
ľaľt voss kwāläslėm!
nañ joχtėnė pāl χḁ̄tėl
samim χul-piräk pasän

Nos hát tőled szerzett,
vékony posztóból való szép ruhát
hadd öltsek magamra,
vékony selyemből való szép kendőt
hadd tegyek én [fejemre]!
ízűletes [talpú] csizmát viselő orosz ember ácsolta
beltéres ház belsejébe,
kerek ház kerek terére
bár vinnél be te engem!
Fényes házacskád belsejében,
irányom szerint három irányban,
irányom szerint négy irányban
bár foroghatnék ottan!
A te érkezésed napján
tollasodó lúdhoz hasonló két lábammal
hadd mennék én eléd!
A te érkezésed napján
vagdalt halpástétommal való asztalt
hadd állíthatnék föl!

kqatl äm uš näritislėm.

am voss ūnttäsėm!
akw' la'ilėp saw rumkä
kātėl am voss naritäslėm!

XLIII,

Az orosz úrfiúhoz titkon eladott vogul leány felől énekelt ének.

Ruś pājėr-pīnė tūlmaχėl tinėlėm mańś' āγi mā'ės ērγėm ēri'.

a)

Āγi kit jä'i-pi' āńśi. jä'i-piγäγä tārėm χātėlä jēmt-ke ūsėn jälentei', pājėr-pi'-pālt ajei', tēγi'. jäγ'-āγitēn pājėr-pīnė tūlmaχėl tinėlėstēn. sāt-kēmi' jēmts, āγi jäi'-piγäγän pājėr-pi'-pālt ūsnė vōuwės. matėri' vōuwės, āγi χotėl va'itä? — āγi jäni' āńγä-nūpėl lāwi: «am jāñk sāχim jūw tūläln!» māń āńγä-nūpėl lawi: «kwośėr-sis χansäñ vājäγėm jūw tūläγėn!» jāñk sāχitä jūw-tūlwės, kwośėr-sis χansäñ vājäγä jūw tūlwėsei'. ti masχats. kwośer-sis χansäñ vājäγä masėsäγä, saχitä masėstä, kēriñ jarmak-tār pinės, kwonä kwāls, sunän ūntės. ńol-kwālγä kātän ness majwės, sāli posnė jiwä kātän ness pūγėltawės. jä'i-piγińśt ta minäst. χotäl' minäst, χotėl va'itä?! māń pājėr, māń rumatä-pālt ta totwės. pājėr-pi' l'al't-kwālės, jūw-vānttėstä, šāj-put unttės, akw' la'ilėp la'iliñ rumkäl rum'-āγitä sawėl ajtitä. āγi ajis,

---

Egy lábú sok pohárka [pálinkát]
hadd nyujthatnék én neked kezemmel!

XLIII.

a)

Egy leánynak két fiútestvére van. Testvérei minden istenadta napon a városba utazgatnak s az úrfiúnál isznak, esznek. Leánytestvérüket titokban eladták az úrfiúnak. Körülbelől egy hét telt le s a leányt fitestvérei az úrfiúhoz elhívták a városba. Hogy miért hívták, [azt] a leány honnan tudja?! — A leány mondja idősb ángyához: «hozd be az én hófehér subám!» Kisebbik ángyához [pedig így] szól: «csíkosevet-hát diszítésű rénbőr-botosaimat hozd be!» Hófehér subáját behozták, csíkosevet-hát diszítésű rénbőr-botosait behozták. Most felöltözködött. Csikosevet-hát diszítésű botosát fölvette, subáját fölvette, szegélyzett selyemkendőt tett [fejére], kiment, fölült szánjára. Orrgyeplőjét csak úgy kezébe adták, rénhajtó fáját csak úgy kezébe tették (fogatták). Erre elment a

ajis; tūl nḁmsaχti: «vāssi̊' at aje'im, jol-joχtawė.» rumatän ḁ̄s ajuñkwė vorätawė. ḁ̄s ajis, tūl ta räγäts. χḁsä, man vāťi χujės, nḁ̄ñχ sajkäls. takwitän kwoss χḁ̄nti̊: sḁmariñ sūntėp voikėn jupkäl mastimė; la'i̊läγän kwoss χḁ̄nti: śimśėr-ńol kit pḁ̄smėχ mastimė. χūńtė mastimė, takwi akw'-mūs at va'i̊tä. sāliänä āťimėt, jä'i̊-pī̊γäγä āťimei̊'. āγi ness ľūńśi, ľūńśi.

Pḁ̄jėr-pī̊' māń rumatä-pālt āγi ēläľ ta ḁ̄lmejis. χḁsä ḁ̄lmä jui-pālt, man vāťi ḁ̄lmä jui-pālt pī̊rėś ḁ̄ńśės. ḁjnė nḁmt ti vārs. χumitänūpėl lāui: «pī̊rėś χujnė sāp-jiw sa'i̊ruñkwė vōrnė voss jälnūm». χumitä at tārätitä: «mēnki man ēñkäj, man χūś χūń at ḁ̄ńśimēn nañki minkėn-ērt» — lāwi. nētä lāwi: «am mḁrśėmawäsėm, amki jäle'im» — tḁ̄rėm χḁ̄tėlä jēmt-ke kwāli, lumariñ sūntėp saw śańkä sawėl vāri, χūri̊nė piniänä, ta sḁpasä jot vōrnė mini. χumitänėl ēl-ḁjės. χḁsä minės, man vāťi minės, täkwitän kwoss χḁ̄nti: samariñ sūntėp jupkätä pusėn χaślės, śimśėr-ńol pḁ̄smaχäγä χaśėlsei̊', la'i̊läγä kēlpėl ḁuwei̊'. nḁmsi: ńḁ̄rėm sunsuñkwė ēri; am ań jiwnė voss χāñχsėnum, ńḁ̄rkänėm χḁsät, man ať. jiwėn ta χāñχės, sunsi: ńḁ̄ränä tūp nāñke'it. jol-va'i̊lės, ḁ̄s

---

fitestvérekkel együtt. Hogy hova mentek, [azt] honnan tudja?! A kis úrhoz, az ő kis kedveséhez vitték akkor. Az urfiú elébe jött, bevezette a házba. Csáj-üstöt szerelt föl (állított), egy lábú lábas pohárral leánykedvesét bő számmal itatja. A leány ivott, ivott; azután azt gondolta: többet nem iszom, lerészegedem. Kedvese unszolja, hogy még igyon. Ivott még, de aztán összeesett. Hosszú vagy rövid ideig feküdt, fölkelt. Amint magára néz: ránczos torkú ingváll van reá öltöztetve; amint lábaira néz: búvárkacsa-orrú két czipő van reá öltöztetve. Hogy mikor öltöztették föl, maga éppenséggel nem tudja. Rénjei nincsenek, fitestvérei nincsenek. A leány csak sír, sír.

Az úrfiúnál, az ő kis kedvesénél a leány immár tovább kezdett lakni. Miután [így] hosszú ideig lakott, vagy rövid ideig lakott, egy fiacskája lett. Most szökésre készített tervet. Férjéhez [így] szól: «hadd megyek az erdőbe, hogy a fiúcska fekvőhelye számára rohadt fatörmeléket vágjak!» Férje nem ereszti: «hát hogy ne volna nekünk szolgálónőnk, vagy szolgánk, hogy te magad akarsz menni?!» mondja. Neje felel: «én meguntam [itt a házban] magam; magam megyek. — Minden istenadta nap fölkel, redős szájú sok sanygi-bélest bő számban készít, zsacskóba teszi, ezen úti készletével az erdőbe megy. Elszökött a férjétől. Hosszú ideig ment, vagy rövid ideig ment, amint magára néz: ránczos torkú ingvállja egészen szétfoszlott, búvárkacsa-orrú czipői szétmentek, lábaiból

ta χajtės. χąsä χajtės, man vāťi χajtės,ńąrnė ti joχts. jąmės, jąmės, täkwi jąrėn kwolän ti joχts. jūw-śälts, lipiäγä kētsäγä: «lipiäγėm minēn, sāliänėm jūw-pōsēn!» tūl jänγ' ąńγä saγäγä ti pūγėstä, jäγä vārėm āńt-nārapėl ti nujuñkwė patėstä. jänγ' ąńγä nujinė jui-pālt māń ąńγä rātuñkwė patėstä. jąrėn kwolä jol-pattėstä, sāliänä puγėsänä, kērχats, ta vāntäls; ąńγänä jäγä-piγänä ta χūľtsėt. pēs vārilėm jąrėn χumitä pālt ta minės sālitä-ujätėl. χąsä, man vāťi minės, akw'-mat-ērt sunsi: sāt jąrėn kwol ľūľe'it. kwoťl jąrėn kwolt χątėl-kāt tārä nānki. akw' ąuläť jąmės kwol ľūľi, pēs ąńśėm jąrėn χumitä tot χąntėstä, ta jąrėn χumitä-pālt ąlmejis. ań ta ąlei', ań ta śuńei'.

b)

Āγitä śāńä-nūpėl lāwi: «śāń-ä, śāń-ä, śaχl χāñγi, śaχl pati!» — «āγikwė, man śaχl pati; ruś χāp-ńolt mańśi χum tawnė suj sujti; nañ mojnė jiwėn, nañėn χajtėlunkwė jiut» — «am matnäi' ti ąlsėm, ań χūń χajtėlawėm?» — moj-māχėmnė sōľ-pėl ti joχtwės, ti χajtėluñkwė patwės. āγi ąln χūp ąńśės, χumitä ąln nälp kasäj ąńśės. χum

---

omlik a vér. Gondolja magában: néznem kell Urálhegyemet; hadd mászszam most föl egy fára, Urálhegyecskéim messze vannak-e, vagy nem. Fölmászott egy fára, nézi: Urálhegyecskéi alig hogy látszanak. Leszállott s ismét futott. Hosszú ideig futott, vagy rövid ideig futott, ime elfutott az Urálhoz. Ment, ment, eljutott a maga szamojéd sátrához. Bement, kis ebecskéit elküldötte: «ebecskéim menjetek, hajtsátok haza rénjeimet.» Azután megfogta idősb ángyának két hajfonatát, s elkezdte nyúzni az atyja készítette csontlapátkával. Miután idősb ángyát elnyúzta, kisebbik ángyát kezdte elverni. Szamojéd sátorát lerontotta, rénjeit összefogta, befogta s avval elindúlt vándorutra; ángyai, fitestvérei pedig ott maradtak. Azután elment régebben szerzett szamojéd férjéhez rénjeivel. Hosszú ideig, vagy rövid ideig ment, egyszer csak nézi: hét szamojéd sátor áll [előtte]. A középső szamojéd sátorba keresztül tetszik a napsugár (rozzant volt). Az egyik vegen szép sátor áll, rég óta birt szamojéd férjét ott találta meg, ama szamojéd férjénél letelepedett. Még most is élnek, még most is boldogok.

b)

A leány szól az anyjához: «anyám, anyám, zivatar kerekedik, zivatar támad!» — «Leányka, micsoda zivatar támad; orosz ladik orrán vogul ember evezése zaja hallik; vendégek jönnek hozzád, téged hősleni jönnek» — «Én megvénültem már, hogyan hőslenének most engemet?!» — Tényleg vendégsereg érkezett hozzá és elkezdték hősleni. A leánynak egy ezüst kanala volt, az

kasajä āγi-nūpėl pēntītawės, āγi χūpä χum-nūpėl pēntītawės. āγi χumnė minuñkwė at tānγi. vinäl ajtwės, jol joχtwės, χāpėn nal-totwės, ūlėmanä χot-āñχwsėlawäst, ruś ēkwä-χḁjtėl mastuwės; saγäγä χot-tārėmtawėsei̊', ruś ēkwä-χḁjtėl śḁ̄pītawėsei̊'; jarmak-tḁ̄r ḁ̄ńśės: jarmak-tḁ̄rä χot-vojwės. nḁ̄ñχ kwoss sajkėli, śāńä āťim, māχmanä āťimėt. lūnśuñkwė ta pats. nḁmsi: jūw voss minnūm, jūw voss ḁjnūm. χumitän at tārätawės. χḁsä ḁ̄lmä jui-pālt, man vāťi ḁ̄lmä jui-pālt nēt pil vātunkwė minuñkw' patsėt. χumitä-nūpėl lāwi: «am nēt-jot pil vātuñkwė ti mine'im». pil vātnė χḁli-ńań vārs, vōrne minės. vōrt nēt-nėl ēl-ḁjės. χḁsä minėmä jui-pālt nḁmsi: «ḁm jiwnė voss χāñγnūm, sunsīlaχte'im sar ńḁ̄rkänėm χot ḁ̄le'it. jiwnė χāñχės, morėχ vātnė ńḁ̄r-sawanä ta nānke'it. mōlėχ ḁ̄lėm kwolän joχtės. jūw-śältės. ḁ̄ńγäγä tēn-kitēn ūnlei̊', jäi̊'-pīγäγä sāliänän-pālt jälsei̊'. ḁ̄ńγäγä śama rātsäγä, manėräi̊' tūlmaχėl majluwės. tūl nḁmsi: «nalu ti mine'im, sāliänėm jiwiñ mānė pḁ̄se'im.» vāntluñkwė pats. χḁsä, man vāťi vāntlėmä jui-pālt māń jḁ̄rėn kwolkwė χḁ̄ntės. māń jḁ̄rėn kwolkėt ḁ̄jkä ḁ̄li, tūw ta minės χumnė. ań ta ḁ̄lei̊', ań ta śuńei̊'.

---

emberének egy ezüst nyelű kése volt. A férfi kése a leánynak adódott cserébe, a leány kanala a férfinak adódott cserébe. A leány nem akar férjhez menni. Pálinkával itatták, lerészegedett, levitték a ladikba, ruháit levetették, orosz asszony módjára öltöztették; hajfonatait szétbontották, orosz asszonyé módjára rakták őket össze; volt egy selyemkendője, a selyemkendőjét elvették. A mint fölébred: nincsen anyja, nincsenek emberei [ottan]. Ekkor elkezdett sírni. Gondolja magában: hadd mennék vissza, hadd szökném vissza. Férje nem ereszti. Miután hosszú ideig [így] volt, miután rövid ideig [így] volt, a nők bogyót szedni kezdtek menni. Férjéhez szól: «én ím megyek a nőkkel bogyót szedni». A bogyó szedéshez utravaló kenyeret készített s elment az erdőbe. Az erdőben a nőktől elszökött. Miután sokáig ment, gondolja magában: egy fára hadd hágnék föl, szétnézek, ugyan hol vannak hegyecskéim. Fölhágott egy fára, sárgamálna szedő hegyormai ím látszanak. Eljutott előbbi lakó házához. Bement. Ángyai maguk ültek [benn], fitestvérei rénjeikhez mentek. Ángyait agyonütötte, miért adták el gazsággal. Azután gondolja: eh, most lemegyek a folyóhoz, rénjeimet fás vidékre hajtom. Vándorolni kezdett [rénjeivel]. Miután hosszú, vagy rövid ideig vándorolt, egy kis szamojéd sátrat talált. A kis szamojéd sátorban egy öreg ember lakik, oda ment akkor férjhez. Még most is élnek, még most is boldogok.

---

b) Női énekek a Közép- és Alsó-Lozva vidékeiről.

XLIV.

A Persina-falvi asszony, Pêrsä leánya Anna énekelt éneke.

Tōrėχ-pąilėñ jēkwä Pērša-oąi Annä jerrėm jerrä.

Tōrėχ-pąilėñ khąšä vuoľ
pat tar khajtėm jämės vuoľ,
lunt tar khajtėm jämės vuoľ. —
ąššä-khąšä jäni khōptė
untēm Annä Mikhailowna ;
jänėñ khąutpä jämės när-jiwėm
am poąl kątėmnė viilėm,
jämės päñkėñ jäni tūpėm
am poąl kątėmnė viilėm ;
khąšä vuoľėm-khošt khiulentēm,
ämki-mąs jēri jerrentēm,
ämki-mąs mojt mojtentēm,
ämki-mąs ľuńś ľuńśentēm,
pąšėm ťok-ťė kharilenti,
äm vuoľėm ťok khuľtenti.

XLV.

A Persinai leánytól szerzett ének.

a) Reguly eredeti kézirata szerint.

Tąrąχ ąi voarom jeri.
Jelpung[1] jeä ląu[2] šėšj[3] šąžä[4]
täk unnli šąžą ątern [aχtí.[5]

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

Tārėχ-āγi vārėm ēri'.
Jelpiñ-jā ląu śiś, sās āχwti
takw ūnli sąssä ātėrnėl

Persina-falvi hosszú folyóvonal,
récze futosta szép folyóvonal,
lúd futosta szép folyóvonal! —
Keskeny, hosszú, nagy ladikban
ülök Anna Michailovna;
nagy lúczfenyőből való jó tolórúdam
én az egyik kezembe veszem,
szép fejű nagy evezőm
én a másik kezembe veszem;
hosszú folyóvonalom mentén evezgetek,
magamról éneket énekelek,
magamról regét regélek,
magamról siralmat sírdogálok,
[házunk] füstje ím így tűnik el (alszik el),
az én folyóvonalam így marad el.

XLV.

«Szent-folyó»-vidéki tiz ifjú, ki benneteket nyírhéjkép [lehántott,
a magában lakó törzstelepes fejedelemtől
mit akartok elvenni?
Jefim Ivanics keresztapácskám

mér vih tḁngin.[6]
Jépim Ivanič[7] *(Kvasov) pérne*[8]
jäu šiškom unlemä[9] *mér*[10] *vijin.*
ľäľt[11] *päži joamkäti*
kit kaim kväräχ,[12]
Ḁš[13] *titt šägur, Koašis.*[14]
Tulum lû[15] *päll urr*[16] *Kull ur.*
pojokum ḁai jägä kväll
päťtän juil[17] *šuošm*
ńilä sḁmpe sḁrḁχ suntḁχ
kväšmäm.[18] *Märiš kum ḁi*
jägä kväll päťtän
ḁngu kväll päťtän
juil[19] *tḁtem ńilä sḁmpe*
sḁrḁχ suntḁχ kväšmä. —
kuť tétḁln, kuť uiťtal
ńḁr[20] *kḁrtal upn*[21] *vane*
véšil[22] *unnlentém.*

manėr viñkwė tanγijin?
Jepim Ivaniś pērnä-jäiśiśkėm
ūnlimė manėr vīγin? —
ľaľt jḁ̄mχati kit χḁ̄jim-kwärėχ.
Āńś-tit-śäkwėr, Kwasis,
Tūlėm-lū-pali-ur, Kuľ-ur
puuñ χum āγitä jäγä-kwol patitnėl,
juil sūsėm ńilä sāmpä sarėχ sūntėχ
kwosmanėm;
[moliñ] χum āγitä jäγä-kwol patitnėl,
juil sūsėm ńilä sāmpä sarėχ sūntėχ
kwosmanėm.
kwoss tētal, kwoss vittal,
[kwoss ńār lḁmtėl χḁrγätā-le'im:
upėm-sāmtėn ūnuñkwė ānėm kās].

éltében (míg űl) mit akartok elvinni?
Az egymással szemben szaladgáló két kakas,
az «Öregember-folyó»-torkolati-orom és Kwaszisz-hegy,
a «Hízott-ló-sörény-hegy», az «Ördöghegy»
mint gazdag ember leányának az ö atyja háza zugából,
hazúlról kelengyekép hozott négyszögletes gyüjtő szekrénye,
[oly dús] eleségtartó dobozaim;
mint vagyonos ember leányának az ő atyja háza zugából
hazúlról kelengyekép hozott négyszögletes gyűjtő szekrénye
[oly dús] eleségtartó dobozaim.
Akár étlenül, akár ital nélkül,
akár meztelenül futkossak,
ipam vidékén lakni számomra kedves.

XLVI.

A «Hegyi-folyó-torkolat»-falvi Anna Oszipovna leánytól szerzett ének.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Anna Osipovna jéri.

télpä juạngp mạńting soat
ńuopt[1] *suitltạut.*
kạlpä[2] *juạngp mạńting soat*
ńuopt sarkapạut.
äkmätšitä puäl käntä
kvän kuinä käršéš
jäńt ạamp kuạrtí.
äm kvänn kualém :
lui vuạl' ạuiln tû šunžém
äll vuạl' ạuilnä kuạntepém ;[3]
kéring[4] *tạgä šul'ing sui*
ńär[5] *kạngän tûl kuạntepilm.*
kạnä[6] *kumpi iššintạli ?*[7]
ạj Jạχšäpn[8] *tạrạs tuńišt*
mänä[9] *kum.*
ạj Jạχšäpn tïuä[10] *pell*
išintänét.[11]

b) Felsőlozvai nyelvü átirásban.

Ur-tit pauliñ āγi Anna Osipovna vārėm ērī'.

Tēlpä ją̄ñχėp mańtiñ sāt
ńūpėt sujtėltawėt,
χą̄lpä ją̄ñχėp mańtiñ sāt
ńūpėt sārkėpavėt.
akw'-mat-ērt paul-kant
kwon χujnė χār sāli-uj jänit āmp χą̄rti.
am kwon kwāle'im,
lui vōl' ą̄ulnė tū sunse'im,
ali vōl' ą̄ulnėl χą̄ntipe'im :
kēriñ tą̄χä sūl'iñ suj.
ńār-χą̄ñχä tūl χą̄ntipilėm :
χą̄-man χum-pī' jiššinti ?
aj Ją̄χšäpėm tą̄rės l'ūl'it manä χum,
aj Ją̄χšäpėm taw-pel jiššintėnät.

Telő holdnak kerek (egész) hetén át
emlegetik a násznépet,
fogyó holdnak kerek hetén át
rebesgetik a násznépet.
Egyszer csak a falu terén,
a künn fekvő kanfarkas nagyságú eb ugat.
Én kimegyek,
az alvégi folyóvonal felé, oda nézek,
a felvégi folyóvonal felől [úgy] veszem ki:
vassal vert lóigának csengetyűszava [hallik].
Azután a lápon át szemlélem:
vajjon micsoda legény jődögél?
Ej-haj, az én Jachsepem, minő arasznyi magasságú férfi,
az én Jachsepem, ő jődögél.
Micsoda legényt látok,
hogy nyerges hátú szép állaton
nyargal. — Ej haj a Lyenkov!

kąną[12] *kumpi kąntem*
nąiring šišpä jąmmes uj
kaitilänét; ai[13] *ľenkąu*
kąną kumpi kąntem
kéring tusp jąmmes ui
ľinkov vantem,
kéring tuospä jąmmes ui
täu kaitentänét.
ijung poall korom kätl
tąrąs tuńist mänä kaitä.
koalt šät pąspe pąsing iune
ąng kuń postem.[14]
nägn ńäräpi ruškumpi
näu šąiräpn ätt läilpä
läiling šunne ąng ûttau.
ťi tébing Luossm alľäl
ąng tątentąu.
äń mätä ląaltänä:
Tatitt pąiln kuń joktäm.

χą̄-man χum-pĩ' χą̄nte'im?
na'iriñ sispä jąmės uj
χajtïlėnät. — aj L'enkąu!
χą̄-man χum-pĩ' χą̄nte'im?
kēring sūppä jąmės uj
L'enkąu vānttėm;
kēriñ-sūppä jąmės uj
taw χajtentėnät.
χūrėm ētėñ χūrėm χątėl
tārės ľūľit manä χajtä?!
χolit sāt pąspä pąsiñ jiwnė
āñk χūń pąste'im?!
nakėñ ńäräp ruś χum-pĩ'
nañ saïrapėm at la'ïlpä la'ïliñ sunnė
āñk ūnttawė.
ti tēpėñ Lūsm alγäľ
āñk totentawė.
ań mat lāwėltanė Tat-tit paulnė
[āñk] χūń joχte'im?!

Micsoda legényt látok?
A zabolás szájú szép állatot
Lyenkov vezette;
a zabolás szájú szép állaton
ő nyargal.
Három éjjel, három nappal
arasznyi magas minő vőfély (menyaszonykérő) [alkudozott nálunk]!
Reggel a száz jegyű jegyes fára
én nőcske hogyan birom ráróni [a kapott holmit]?!
Izelt [talpas] csizmájú orosz legény,
a tőled faragott öt lábú lábas szánra
helyezik a nőcskét.
Ezen táplálékos Lozván fölfelé
viszik a nőcskét.
Amaz emlegetett «Tat-torkolati» faluba
[nőcske] mikor érkezem meg?!

XLVII.

A Szint-folyó-falvi leánytól szerzett ének.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Sinťä ąi voarom jéri.

Räχu reil ąng jänemäntém
vuot reil ąng jänemäsm
ne jänmelti pąngul pąšm
rąmu ńąul ąng jänmeltém.
ťi jui poaltä tumen suott poal
ätt sąrpe naing ńob
ąng joχtau. ivung poall
ätt kątl mullne ätt sąrpe
ńaing ńob tors[1] *tuńišt*
mene[2] *kaite kaite tuńiš,*[3]
šät pôspe pôsing[4] *iune*
kuń lättimen.[5] *soat suotpä*
soat kvärn[6] *tąnn ûttąut.*
iung poall ätt kątl mullne
mâm pängel ąlét.
kąngo[7] *kumpien ąššen tânpä*

b) Középlozvai nyelvü átírásban.

Sint-jä̆ oąi voąrėm jēri.

Räχw rïil oąñk jänimäsėm,
vuot rïil oąñk jänimäsėm;
nē jänmėlti pąñkhwėl-pąšm
rąmi ńąuľ oąñk jänmėltēm. —
ťi jüi-poąlt Tumėn-sut-poąl
ät sąrpä najiñ ńupnė
oąñk joχtąu.
ījiñ poąl ät khątėl mulnä̆,
ät sąrpä najiñ ńup
tōrės tuńśit mänä khaitä
khaitä tuńśi?!
šōt pospä posėñ jiwnė
khuń lättimėn?!
soąt sutpä soąt kwärėñ,
tan uttąut.
ījiñ poąl ät khątėl mulnä
mōm pōñkhėloąlēt.

Eső erejével nőttem én fel, nőcske,
szél erejével nőttem én fel, nőcske;
nőtől gyarapitható váll-lapoczka
dúzzadó husát gyarapítom én, nőcske. —
Ezután a Tumen torkolata felől
öt rovásfájú úrasszonyt kereső násznép (öt ember)
jön a nőcskéhez.
Éjjelestől öt nap elmultáig
az öt rovásfájú urasszonyt kereső násznéppel
minő arasznyi magasságú vőfély
végzi a vőfélyi tisztet (áll mint vőfély)?!
Száz jegyű jegyes fára,
hogyan számoljuk rá [az alkuvás eredményét]?!
Hét szádu hét kád (sörrel) —
azokat fölállítják.
Éjjelestül öt nap elmultáig
részegeskedik a nép.

kḁat sḁrne ḁng puaum.[8]
tumen suott sujung ḁter
lengä[9] *kum ḁsše tânpä*
kḁat sḁrtä ḁng pûmem.
ńḁiring lû tailing[10] *uantel*
ḁng vantémtḁum.[11]
nägn ńäräpä[12] *ruš kum*
šḁirḁpoalm koḁt läilpä
läiling šunn ḁng tḁltau.
jäne tḁtḁum mäne vuäť tḁ-tḁum.
äkmätšítä jiuve tḁrre
met mänä nilsḁu.
kḁling[13] *kveš pättilm.*
tébung tumen kuń nîlmḁum.
ťi tébung tumen uolte[14]
uštvésm.[15] *äk*[16] *kuormtä*
uottem kvällé šumlake
ḁng johtḁum. jû tolḁum.
jäne menn vuäť oliu.
tumen suot sujung ḁter

khankhäk hum-pūnė
aśśä tōnpä koḁt-sḁrnė
oḁñk puḁum?
Tumėn-sut sujiñ ōtėr läi khum
aśśä tōnpä koḁt-sḁrtė
oḁñk pūmėm.
naı̊rėñ lū taı̊lėñ voḁntėl
oḁnk voḁntėmtḁum.
näkėñ ńäräpä ruś khum
šaurėpoḁlėm khḁt lolpä lḁilėñ
oḁñk taltau. [*śunnė*
jäni tatḁum, män vōť tatḁum
äkw'-mät-śit jiwä tarä mät mōnė
nėilsḁu. — koḁlėñėś kwäš pättilėm:
tēpėñ Tumėnnė khuń nėilmḁu.
ťi tēpėñ Tumėn ulttė uštwäsėm,
oḁkw' ārėmtė uttėm kwäli-śum-lekhi- [*poḁlėn*]
oḁñk jōkhtḁum. — ju tulḁum,

Kicsoda [volt az a] legény,
ki vékony inas kezemszáránal fogva
engem, nőcskét megfog vala?
A Tumen-torkolati hires fejedelem, a kicsinyke férfi
[volt, ki] vékony inas kezemszáránál fogva
engem, nőcskét megfogott.
Nyerges ló nagy (teljes) kiséretével
vezet engem, nőcskét.
Izelt [talpas] csizmájú orosz ember
faragta hat lábú, lábas szánra
ültetik föl a nőcskét.
Sokat visznek, vagy keveset visznek,
egyszer csak valami fája ritka földre
érkeztünk. — A mint kellően figyelembe veszem:
valahogyan a táplálékos Tumenhez érkeztünk.
Ezen táplálékos Tumenon át átvittek,
egyazon időben épitett házhoz és pajtához
visznek (érkeztetnek) el engem, nőcskét. — Bevisznek,

lengä kum kvällem kairen
jét qiltitä ńqar iju
muring tärm tärmell jét qjqum.
tqžem iju muring térm
tärmel kuolt kinnšém.
lû[17] tuńši l'ull' jqlnä[18]
qng pätém. tošm iju
šqulqku[19] qilén qng pätem.
'šqning ne šoqnem[20]
lqu tul'äp kit kqatäm
kqritung — ät läpi.[21]
t'e kéring ńäl pâlt iét
pusšum[22] poall pusšum nqmt
qng vuilém.
mqile meχu qnge meχu
qng kualem.
jäne joamém iuve tqrre
mät mäne qng šqlpém.[23]
tébung tumen vätân

jäni män vōt' ōliu
Tumėn-sut sujiñ ōtėr
läi-khum kwälėm-khairėn
ītä qjiltit:
ńq̄r jiw mäirėñ tērėm-tärmėl
ītä q̄jqum,
tōšėm jiw mäirėñ tērėm-tärmėl
khwolt kėńšēm.
lū tuńśi l'ül' jalnė
oqñk pätēm,
tōšėm jiw śqul-loqkh qulän
oqñk pätēm.
śōnėñ nē śōnėm
lqu tul'äp kit koqtäm
kharituχ at läpiji. —
t'ė kērėñ ńäl pält īt'
puššėm poql puššėm nqmt
oqñk väjlēm.
mailä mēχw, oqñkhwä mēχw!

---

sokat vagy keveset vagyunk [úgy],
Tumen-torkolati híres fejedelem,
a kicsinyke férfi, házam kedvese
[midőn] éjjel elaltat:
nyers fából való ütőtuskó szerszáma fölött
alszom el éjjel,
száraz fából való ütőtuskó szerszáma fölött
ébredek föl reggel.
Lóálló rossz helyre (istállóba)
jutok én nőcske,
szárazfa-[tartó] tűzhely-zug végébe
jutok én nőcske.
Lelkes nőnek lelkemet
tíz ujjas két kezem
hogy kioltsa (hogy kivégezzem magam), nem bír föl-
emelkedni (nem birom magamra emelni kezem). —
Ezen vasas nyíl [rőptényi] hoszúságú (értsd: oly rövid)
éjen át
szökés felől szökési tervet
veszek én, nőcske, [fejembe].
Melle manó, anyja manó! —

ạng nilmem.
kạrrkí[24] pạaši[25] ńuolt[26] iju
ťạ kạlt uiť kit täunä
nạl uottilm.[27] vert iu poall
ľuľ tuop ạng kạrtem.
ťi tébung tumen uolte
ạng unžentém.
toje säľ[28] mạrχtí[29] mạrχten jạrrén
tuopem mạrχtạli.
ťi tébung tumen šimén
ạng joχtentem koťl[30] kuľili
ńure turpä turing šạhl
kuľili. äń tạning
jujạil ilätém[31] ťiť éj!
lạu käľ[32] lepling nai
telmtitt nai nạmting ne
nạmtim[33] tûtạ âtsilm.[34]
ällmäling jûjạil ilätm

oạñk kwoạlēm. jäni joạmēm
jiwä tarä mät mōnė
oạñk śulpēm.
tēpėñ Tumėn-vōtän
oạñk nėi̊lmėm.
khạrkhei-pašši ńolt jiw
ťė khalt wụ̈ť kit täi̊nė
nal uttilėm.
värt-jiw poạl ľụ̈ľ tuop
oạñk khartēm.
ťi tēpėñ Tumėn ultä unšentēm.
tuojä sōľ marėχti marėχtėnė jarnė
tuopėm marėχtoạli.
ťi tēpėn Tumen šimän
oạñk joχtentēm. — khwạtėl khuľili,
ńäi̊rä turpä turėñ śạχl
khuľili.
äń-tōnėñ jụ̈j-qil lil'-ätėmťiť-ťė!

nőcske, én útra kelek. Sokat járok:
valami fája ritka földre
tekintek ki [a sűrűből], én nőcske;
a táplálékos Tumen partjához
jutottam ki, nőcske.
A harkálytól vájt kispartú fát (kis ladikot)
ezen közepes víz két sodra közé
le helyezem.
A kemény fából való rossz evezőt,
nőcske, előrántom.
Ezen táplalékos Tumenen áthaladok.
A mint tavaszi kerczerécze alá merűlget, annak merülése módjára
merűlget alá evezőm.
Ezen táplálékos Tumen közepébe
érkezem én, nőcske. — Valahonnan előtámadó
erős dörgésű (torkú) dörgő zivatar
támad elő.
Most bizonyára utólsó lehelletem [ér] ím itt.
Tiz-nyírfától-takart-istennőcske,

ťi kell joχts.
ńḁar äχtvtš jḁrén
ťi tébung tumen šimét
ťuť uitéln.[35]
kḁling kväš kḁntílm.
tumen suot sujung ḁter
lengä kum kvällem kairen
kum ńiulkätentänét,
kum tḁulḁlkét.[36]
värt iu poal jommas tuope
toje sḁrt[37] *rḁusoale*[38] *jḁrén*
kum tuopa rḁusänét.
kum tḁuentäget
korom tḁχtpä[39] *uš käpä.*
ńḁal[40] *ńiuli*[41] *taχt jḁrté*
uaχting ńäl korom pâltnä
ness poaχtläntí.[42]
kualem pall kualem nḁmtem
ťuť jongtḁu.[43]

Lḁu-khōľ-lēpléñ-nāj
Tēlėm-tit-nāj!
nḁmtėñ nē nḁmtėm ťū-ťė ätäslėm.
äm-mänėñ jüj-ḁil lil‘-ā̆tėm
ťi-kel joχts:
ńḁ̄r oχwtėš jarnė
ťi tēpėñ Tumėn ṡimät
ťū-ťė ujtäln! —
koḁlėñėś kwäš khḁntilėm:
Tumėn-sut sujiñ ōtėr
läi khum kwälėm-khairėn,
khum ńiulχatentėnät,
khum tḁwėloḁlkät.
värt-jiw poḁl jämės tuopä
tuojä-sḁrt rḁusoḁli jarnė
khum tuopä rḁusėnät,
khum tḁwentėkät. —
khurėm toχtpä wüś khōpä
ńāl ńiuli tōχt jartė

Telem-torkolati-istennőcske,
elmés nő elmémet im oda irányítottam (gyüjtöttem).
Hogyha utolsó lehelletem [ideje]
érkezett el most:
hegyi szikla módjára
ezen táplálékos Tumen közepében,
ím oda sülyeszsz el! —
A mint kellően megtekintem:
Tumen-torkolati hires fejedelem,
a kicsinyke ember, házam kedvese,
ő a férfi, üldözget engem,
ő a férfi, evezget [utánam].
Erős fából való jó evezője, —
tavaszi csuka buczkálása módjára,
férfi evezője [úgy] buczkál,
a férfi [úgy] evezget.
Három keresztfás kis ladikja,
mint nyíltól üldözött buvármadár
a kilövött nyíl háromszoros távolságára

tąnn jui poaltä ąsše tänpä
kąat sąr tärml iét ąjąum.
ąsše[44] *tänpä kąat sąr*
tärmel kuolt kinnžém.
tall[45] *vuoi tuoss*[46] *ąill*
ąng ąjaum.
poľem vuoi tuoss ąill
ąng kinnžém.

vaχtėñ ńǟl khurėm pǟltnė
ness pōχwtlenti. [*tėm*
kwoąlėm poąl kwoąlėm nam-
ťüť jōñkhtąu. —
ton jüi-poąlt aśśä tōnpä koąt=
īťä ąjąum, [*sąr-tärmėl*
aśśä tōnpä koąt=sąrt-ärmėl
khwąlt kēnšēm.
tal-vōj tus-ąilėl
oąñk ąjąum,
poľėm vōj tus-ąilėl
oąñk kēnšēm.

XLVIII.

A «menyikém-ének».

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Mäńekem jéri.

Mäńekem! téping[1] *ąass vätân*
nąll joamimän, ąžing um
äining[2] *iju pąllpunžilmän.*[3]

b) Felső-lozvai nyelvű átírásban.

Mańikėm-ēri'.

Mańikėm!
tēpiñ Ās vātän nal ją̄mimēn,
ąsiñ umi äɟnėñ jiw pal-pūnsi-
lėmēn,

---

csak úgy pattan.
Elmenés felől való elmenési tervem
ott megfordúl. —
Azután vékony inas kézszár fölött
alszom éjjel,
vékony inas kézszár fölött
ébredek reggel.
Olvadó zsiros szájvéggel
alszom el, nőcske,
fagyott zsiros szájvéggel
ébredek föl, nőcske.

XXXVIII.

Menyikém!
Menjünk le a táplálékos Ob partjára,
a nagy (vastag) üregű állalakú fát (a ladikot) nyissuk föl
(borítsuk föl),

kvärs[4] *kḁnžḁp aining iju*
pḁrrnḁ[5] *kḁnžäp aining iju*
less[6] *uiť sḁat täunä*[7]
téping tumen nḁll[8] *uttilmän.*

uling tumen nḁll uttilmän.
ńḁling käp ńḁlän[9] *nḁl*[10] *toal*
uḁng[11] *lu kitäen ull uošlän;*[12]
pḁšming käp pošmänä
uben kumpin tak toali
saitä[13]*iju jommas tuopa väilí,*[14]
téping tumen šupä täk tḁulití.

téping tumen ḁllm poaln joχmäntä
uben kumpi vuḁť nḁrtpä

nḁring[15] *kvällä uiťnä*[16] *kélsi;*
uben kumpi täu unlennä
ḁlti šarokš nḁsíng tḁalt.

ming[17] *ťi joχtém äń kvänt*

. . . . . χansäp äγniñ jiw,
pornä χansäp äγniñ jiw
lakwsi vit sāt tawnė,
tēpiñ Tumėnnė nal-ūnttilėmēn,
ūliñ Tūmėnnė nal ūnttilėmēn!
ńoliñ χāp ńolän nal-tālimė
vāγėn-lu kitχäγėn ul ūśle'in!
posmiñ χāp posmänė
upėn-χum=pi̊γėn takwi tāli,
sa'i̊lä-jiw jąmės tūpä vojli,
tēpiñ Tūmėn supi̊' takwi tąwli̊ti.
tēpiñ Tumėn ālėm pālnė joχtmėmēnt
upėn-χum=pi̊' vāt norpä noriñ kwolä
vitnė kēlsi.
upėn-χum=pi̊' taw ūnlėnė
ḁlti̊ sakwaľėχ (śārkėś) nąsėñ tāltnė
mēnk ti joχtimēn.

---

a vörös (?) ékítésü állalakú fát,
a vájó fejsze ékítésű állalakú fát
a mozgó víz hét sodrába,
a táplálékos Tumenba helyezzük le,
a vigasságos Tumenba helyezzük le!
Az orros ladik orrára föl szállva
te két vállcsontod ne fáraszd!
A kormányos ladik kormányához
derék ember ipad maga száll föl,
léczfából való jó evezőjét előveszi,
a táplálékos Tumenen át maga evezget.
A táplálékos Tumen túlsó oldalára a mint megérkeztünk,
derék ember ipad harmincz gerendájú gerendás háza
a vízbe tükrözik.
Derék ember ipad az ő lakta
szarkafióknak kedves [falatú] kikötőjéhez
érkezünk ni.

ąsše kąat sąrennä
uben kumpínä pää ness van-taun,[18]
uben kumpi kväll šíštä[19]
sąrńi šäupä[20] *šäum käl'*
ąlln šäupä šäum käl'
ťuť tuńši. Näi ťägal
namísén: äk šäukä männtém,[21]
kit šäukä männtém.
ulľ männtén. Uben kum
laitarom kotaχlän[22]
laipopi kotaχlän
uš känpä käne tuťťo.
uje kąje[23] *kąnntal*[24]
äk tąukve ät äńši.
suss koje kąnntąl äk tąukve ät äńši.
liling sąrńí kąnntal
äk[25] *tąukvä ät äńší:*
liling ąllnä kąnntal
äk tąukvä ät änší.

tajėχ ąššä kāt-sąrėnnė
upėn-χum=pīnė pā ness vānttawėn.
upėn-χum=pī' kwol-sistė
sąrni sa'ipä sa'iñ χāľ,
āln sa'ipä sa'iñ χāľ tot ľūľi.
nañ tajėχ nąmse'in:
akw' sa'ikwė manėmte'im,
kit sa'ikwė manėmte'im; —
ul manėmtėn!
upėn-χum lai tąrėm χūtėχlanė,
lai pupī' χutėχlanė
māń kanpä kanä tot ta.
uj χąjä χantal
akw' tąukwė at āńśi;
sus χąjä χantal
akw' tąukwė at āńśi,
liliñ sąrni χantal
akw' tąukwė at āńśi,
liliñ ālnä χantal

Azután vékony kezedszáránál fogva
csak úgy vezet téged a parton fölfelé emberfia ipad.
Emberfia ipad háza mögött,
arany bimbójú bimbós nyírfa,
ezüst bimbójú bimbós nyírfa áll ott.
Te majd azt fogod gondolni:
egy bimbócskát letépek,
két bimbócskát letépek. —
Ne tépj le!
Ipad férfinak apró isten előtt hajlongó
apró bálvány előtt hajlongó
kis terű tere van ím ott.
Melyen medve üstöke (fejbőre) ne függne,
egy [olyan] ágacskája nincsen;
melyen jávor üstöke ne függne,
egy [olyan] ágacskája sincsen.
Melyen fényes (eleven) arany ne függne,
egy [olyan] ágacskája sincsen;
melyen fényes ezüst ne függne,

kiure ńilätäll kväll keurn
jû tuímän. ill šunžän
mull[26] *poal nung poalnä*
tining q̧tls kq̧nntal
äk léhko[27] *q̧atem*
tining kärrelt kq̧nntal
äk lékho q̧atem.
liling q̧lln kq̧nntal
äk léhkä q̧atem.
kit piš[28] *q̧llpä*
jääng tq̧rom[29] *kuormä*

näitä šunžísl.
korom piš q̧llpä

šuung[30] *tq̧rom kuorma*
näitä šunžísl,
uben kumpi téχ[31] *ímtí*
näu vuq̧ng[32] *lu kitäen ull uoš-län;*[33]
uben kumpi täk koaläpí

akw‘ tḁukwė at ḁ̄ńśi.
kiwrä ńilä tal kwol-kiwėrnė
jūw tujmēn, ēlä sunse’in:
muli-pāl numi pālėn
tiniñ ātlės χantal
akw‘ l’ēñkkwė āt́im,
tiniñ karėlt χantal
akw‘ l’ēñkkwė āt́im,
liliñ ḁ̄ln χantal
akw‘ l’ēñkkwė āt́im.
kit-pis ḁ̄lpä jä’iñ tḁ̄rėmχūr

nañ ta sunsilen,
χūrėm-pis ḁ̄lpä sawiñ tḁ̄rėm χūr
nañ ta sunsilėn.
upėn-χum=pī̊’ tēñkwė jēmti:
nañ vāγėn-lu kitχäγėn ul uś-le’in!
upėn-χum=pī̊’ takwi kwāläpi.
vit ajunkwė jēmti:

---

egy [olyan] ágacskája sincsen.
A négy öl belsejű ház belsejébe
bemegyünk; magad elé nézel:
a vendégrekesz tetejében,
melyen drága atlasz selyem ne függne,
egy olyan szegecske sincsen,
melyen drága bársony ne függne,
egy olyan szegecske sincsen,
melyen fényes ezüst ne függne,
egy olyan szegecske sincsen.
A kétszeresen levő »atyás világ» (két árva) táját (szélét)
fogod te aztán megnézni,
a háromszorosan levő «inséges világ» táját
fogod te aztán megnézni.
Ha emberfia ipad enni kíván:
te a két vállcsontod ne fáraszd!
Emberfia ipad maga kel fel [érte].
Ha vizet kiván inni:

uiť äjuχ imtí, vuąng lu
kitäen ull uošlän ;
uben kumpi täk koaläpí.
jägä kutḁχloalm
paíping[34] *popi jḁrrtän*[35]
mäńekem kutḁχloalm.[36]
ḁažem kutḁχloalem[37]
uring[38] *popi jḁrrtän*
mäńekem kväš kutḁχläslm.
tép ténä tépíng[39] *jurrtä*
uben nąmelmätn [40]
uť ainä uťing jurrtä
uben nąmelmäten ;
ulm kuinä ullming jurrtä
uben nąmelmäten ;
ńiše[41] *tänt kaḁtlaune*[42] *uben kḁrrten.*

vāγėn-lu kitχäγėn ul uśle'in!
upėn-χum=pi̊̄' takwi̧ kwāläpi.
jäγėm χutėχlālėm,
pajpiñ pupi̊' jorän
mańi̊kėm χūtėχlālilėm ;
āśėm χūtėχlālėm
ūriñ pupi̊' jorän
mańi̊kėm voss χūtėχläslėm.
tēp tēnė tēpiñ jurti̊'
upėn nąmėlmatėn!
vit ajnė vitiñ jurti̊'
upėn nąmėlmatėn!
ūlėm χujnė ūlmiñ jurti̊'
upėn nąmėlmatėn!
ńiśśä tānpä kāt-ląwnė
upėn χartėn!

---

te a két vállcsontod ne fáraszd!
Emberfia ipad maga kel fel [érte].
Kinek atyám hajlongott,
a nyírhéjputtonyban tartott bálvány helyett,
menyikémnek fogok hajlongani ;
kinek apám hajlongott,
az őrizett bálvány helyett,
hadd hajlonganék menyikémnek.
Étket evő étkező társkép
gondold [magad számára] ipad!
Vízet ivó vízi társkép
gondold [magad számára] ipad!
Álmot alvó álomrészes társkép
gondold [magad számára] ipad!
Vékonyinas kézcsuklódba
vonjad ipad (vidd karon fogva)!

XLIX.

A «Búvármadár-falvi» Marko-nőcske éneke.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Mḁrko ḁngu jeri.

Kḁnguä[1] *ne ḁai kuḁltelḁalem*[2] *uš jéri,*
kḁnguä ne ḁai kuḁltelḁalem uš mḁit.
Mḁrko ḁngu kuḁltelḁalom uš jer
Mḁrko ḁngu kuoltelḁalom uš mḁit.

täri[3] *ḁjji*[4] *šät jḁli*[5]
jäum šät jḁli,
äm äk tép šem kvänn
jḁll puntlilm.
jegur[6] *poall šḁu*[7] *sḁli*
ḁng šoaul ûttem.
jépling[8] *äurḁχ*[9] *puäl*[10] *tḁlt*[11] *äuraχkem.*
äkmätšit uḁlľjätit päll ńopnä suitentaum

b) Középlozvai nyelvü átírásban.

Tōχtėñ-pḁilėñ Marko āñk jēri.

Khañkhä nē-oḁi khwḁltiloalėm wüś jēri?
khañkhä nē-oḁi khwḁltiloḁlėm wüś mojt?
Marko oḁñk khwḁltiloḁlėm wüś jēri,
Marko oḁñk khwḁltiloḁlėm wüś mojt.

*

Tōri ajji šōt jalä:
jäim šōt jalä.
äm äkw tēp-šäm
kwän jel puntlilėm.
jēkwėr-poḁl šoḁu sul
oḁñk šoḁul uttēm. —
jēplėñ ḁurėχ
poėl-talt auraχkėm. —
äkw-mät-śit Vuoľ-jǟ-tit poėl

Micsoda leányasszonytól énekelt (fogyasztott) kis ének [ez]?
Micsoda leányasszonytól énekelt kis rege [ez]?
Marko-nőcskétől énekelt kis ének [ez],
Marko-nőcskétől énekelt rege [ez].

*

Daru rikkantó hét (szántóföldnyi) terület
atyám hét területe.
Én egy magszemet
künn lehelyezek [a földbe].
A kifordúlt gyökeres fa mellett sok zabot
nőcske bő számmal ültetek.
Ködös [ormú] meredek part
falubeli kikötőm meredek parttocskája. —
Egyszer csak a Vagla folyó torkolati falu felől

äkmätšit vuor jätitt
kitä kḁrtkḁn[12] *ätt sḁrpä*
naing ńuop joχti.
kuosi jäumpi ńiχ jui poaln
jäning äuä, šemel uj[13] *[šau.*
täntming[14] *kḁatl*[15] *äu*[16] *punn-*
ťi jivung poaln ätt kḁtl
artä[17] *mullne äu lḁχšpḁu.*[13]
kozi jäumpi nḁrrt šišl[19]*läksäkét,*
tojḁ kul poḁg[20] *lužm nḁrt*[21] *kuot-*
sét.[22] *[täu tui.*
äkmätšitä järi[23] *ḁžempi*[24] —
mättr[25] *ḁalem turen*[26] *ńilmä*
kärrsaltḁl[27]*i : käškvä*
meng[28] *täuetem*[29] *mättä*
šémel kérpä ńäling ḁl
puoltilmä[30]*. Sḁamä lahua*
tor punum tḁring ḁng
šemel kérpä ńäling ḁll

ńuopnė sujtentḁum.
äkw-mät-śit. Vuoľ-jä-tit kitä
khḁrtkhėn
ät sḁrpä najiñ ńuop joχti.
Kuosi jäim-pū̯
ńiχ-jiw poḁl jänėñ owä
šēmėl uj täntmėñ koḁtėl
ou punšḁu.
ťi ījiñ poḁl ät khḁtėl
artä mulnä ou lḁχėšpḁu.
Kuosi jäim-pū̯
nḁrt šišėl läkwsėkät
tuojä khul poḁkh-lušm
nḁrt khuotsēt. —
äkwʻ-mät-śit Jēri oḁśėm-pū̯
täu tūi; mätėr ōlėm turä-ńilmä
kersėltoḁli.
«käškwė! mīñk täwėtäm
mätä šēmėl kērpä ńälėñ oḁlėl

---

az a hír jön, hogy násznép [készül hozzám].
Egyszer csak a Vagla folyótorkolat felől mint két ölyv
jön az öt rovásfájú úrasszonyt kereső násznép.
Kuoszi bátyámnak
veresfenyőből való nagy ajtóját
menyasszony-dijkép hozott fekete állattal (nyuszttal)
megrakott kézzel, —
az ajtót kinyítják.
Most éjjelestűl öt nap
ideje elmúltáig csapkodják az ajtót.
Kuoszi bátyám
midőn a falgerendákat hátával mozgatja,
mint tavaszi halnak oldalcsontja
hajlanak be a gerendák.
Egyszer csak Jêri («szitkozódó») nagybácsim
ő lép be: valami miatt torkát, nyelvét
köszörűli (igazgatja).
«Öcsikém, mi neki (a leánynak)
valami fekete vasú nyilastartót

ťätt[31] *puoltḁllus.*[32]
äkmätšitä šät[33] *pḁspä*
pḁzing ivnä kuń[34] *lḁuintäm.*
šät pḁspä pḁzing ivnä, kuń lätťim.
ťi ivung poall ätt kḁtl
mâm kellmu mâm källmén[35] *källmelét.*
tḁn jui poaltä kḁngu kumnä
ḁsše tânpä kḁat sḁrte
ńḁiring lu tḁuling vuantel
vuantemtḁum.
Uoľjä titt kḁrt kḁnnä
voḁntem tâm.
nägn ńäräp ruš kum
šḁiräpn ätt läilpä
kḁt läilpä läiling šunnä
ḁng tḁltḁu.
kḁžä men vuäť tḁttḁum.
äk kuormtä uottem kvälléän
šumľḁχnä ḁng joktḁum.

puoltiläm.
soḁmä laχwä tōr punėm tōrėñ oḁñk
šēmėl kērpä ńālėñ oḁlėl
ťi īť puoltalwės.
Äkw'-mät-šit šōt pospä posėñ jiwnė
khuń lḁwintēm,
šōt pospä posėñ jiwnė
khuń lättiäm ?!
ťi ījiñ poḁl ät khḁtėl
mōm-khaľmi mōm-khaľėmnė khaľėmlēt.
ton jüi-poḁlt khañkhä khumnė
aššä tōnpä koḁt-sḁrtė
naîrėñ lū taîlėñ voḁntėl
voḁntėmtḁum ?
Vuoľ-jā-tit khḁrtkhėnnė
voḁntėmtḁum. [*pėm*
näkėñ ńäräp ruš khum šaurä-
ät lolpä, khḁt lolpä lailėñ šunnė

adjunk kezéhez (értsd: adjunk neki hozományt).
A köröskörűl (minden szeglete körül) kendőbe burkolt (kendőt fölrakott) kendős nőcskének
fekete vasú nyilastartót (hozományt)
adtak ez éjjel kezéhez.
Egyszer csak a száz jegyű jegyes fára
hogyan birom ráolvasni (olvasva róni),
a száz jegyű jegyes fára
mikor birom fölszámolni [a kapott holmikat]?!
Most éjjelestül öt napon át
népvigadó népvigasságba merűlve [vigadnak].
Azután Kicsoda [az a] férfi,
ki engem vékonyinas kezemszáránál fogva
nyerges ló nagy kiséretével
elvezet?
A Vagla-folyó-torkolati ölyv
vezet el engem.
Izelt [talpas] csizmájú orosz ember faragta
öt lábu, hat lábú lábas szánra

jû tulḁum. kväš kḁntílm.
uj kḁntal äku l'eχ[36] *ḁatm,*
ńoχs kḁntal äku l'eχ ḁatm.
kḁžä men vuäť ḁliu.
äkmätšitä Taχtung lḁu šḁopi
jäum šoau šoaupi
jḁmmes nḁmten pätí —
ťok jérrentilm: väršeh[37]*tḁulpä*[38]
sujung[39] *šät jäum šoḁum šaopi.*
l'ul' nḁmtem pättmet,
ťok jérrentílm
ḁamp[40] *šḁngi*[41] *vuät sḁjí*[42]
Taχtung lḁu šoau šiéš.[43]
Taχting lḁu jäum šoau šḁupi,
nḁmetnä ḁng pätsänä
kḁtällm[44] *tḁžim*[45] *sḁlem*
ḁšte[46] *ḁang tḁšjäsm*[47]
tožim pomm ḁaští
ḁng tḁšjäsm.
järi ḁžimpi kuosí jäumpi

oḁñk taltḁu.
khwḁšä, män vōť tataum,
äkw' - oḁrėmtė uttėm kwälėn-
oḁñk jōklitḁum. [śumľėkhnė
ju tulḁum. — l wäš khḁntilėm:
uj khantal äkw' l'iχ oḁťėm,
ńoχs khantal äkw' l'iχ oḁťėm.
khwḁšä, män vōť ōliu,
äkw' - mät - śit Tōχtėñ [lḁu]
šoḁu pū̱
jäi̊m šoḁu šoḁu pū̱ [tilėm:
jämės namtėm päti ťok jerren-
«värśėχ tḁulpä sujiñ šėt
jäi̊m šoḁu šoḁu pū̱;» [tilėm:
ľül' namtėm pätmät, ťok jerren-
«oḁmp šañkhi vuot-saj
Tōχtėñ lḁu, šoḁu śēś.»
Tōχtėñ lḁu jäi̊m soḁu šoḁu pū̱
namtnė oḁñk pätsän khatälėmt
tōšėm sḁlėm ośtä

ültetik föl a nőcskét.
Hosszú, vagy rövid ideig visznek,
egy időben épített házhoz, pajtához
visznek el [engem], nőcskét.
Bevezetnek. — A mint szemlélem:
egy szeg sincsen, melyen állatbőr ne függne,
egy szeg sincsen, melyen nyusztbőr ne függne.
Hosszú, vagy rövid ideig élünk [így],
egyszer csak a «Búvármadár-falvi» tíz, sok fiúról,
atyámnak sok, sok fiáról,
ha jó kedvem kerekedik, így énekelek.
«Czinege tollú zengő száz
atyámnak sok, sok fia»;
ha rossz kedvem kerekedik, így énekelek:
«Eb rágta szél mögötti [holmi kutayéték]
vagytok «Búvármadár-falvi» tíz, sok ifjú.»
Búvármadár-falvi tíz, atyámnak sok sok fia, [mon,
midőn nekem, nőcskének, eszembe juttok, azon a napo-
száraz szalma vékonyságúvá (vastaggá)

urnem[48] *pâ̊lt kvän kualém.*
tḁal punn liin punn ḁaš[49]
šḁll'[50] *ḁng*[51] *šḁll'au.*
tél punn liin. liin-punn ḁaš
šḁll' ḁng šḁllsau.
äkmätšítä pätt'ing uḁl'
pätt'än kḁntém
šḁl'ing pängpä
lḁu lû tḁtt kaitentét.
kozi jäumpi järi ḁžimpi
kummi ispä uj jḁrén
näss isentîji
tilpä uj jḁrén[52]
kummi näss tilentíjjí.
jägen šoḁu šḁupîmä
sḁim[53] *kuale jḁrén ness*[54] *jäχt-*
äm käneng pḁilemnä [*nén.*
ispä uj jḁrén ness issí,
sḁat sûtpä sunting kvären
illpoal ness joktísäm.

oḁnk tōšjesėm,
tōšėm pom ośtä
oḁnk tōšjesėm.
Jēri oḁśėm-pū̦, Kuosi jäi̊m-pū̦
urnėm pālt kwän kwoḁlēm :
toḁl-pun lī̊n lī̊n-pun ośt
šal'ėl oḁñk šal'ḁu. [*khḁntēm :*
äkw'-mät-śit pät't'ėñ vuol'pät't'än
šal'iñ päñkpä lḁu lu
tät' khajtentēt. [*khummi*
Kuosi jäi̊m-pū̦, Jēri oḁśėm-pū̦
ispä uj jarnė ness issentiji,
tī̊lpä uj jarnė khummi ness tī̊-
lentiji.
jäi̊m šoḁu šoḁu pūmė
säim kwoḁli jarnė ness jäχtnēn;
äm känėñ pḁilėmnė
ispä uj jarnė ness isiji.
soḁt sutpä suntėñ kwärėñ il-
poḁln'

száradok én el, nőcske,
száraz fű vékonyságúvá
száradok én el, nőcske.
Jêri nagybátyámat, Kuoszi bátyámat
midőn várom, kimegyek az ucczára :
mint téliszőrű evet szőre, oly vastagon
deresíti be a nőcskét a dér.
Egyszer a véges folyóvonal végibe nézek :
deres fejű tíz ló
fut ím ott.
Kuoszi bátyám, Jêri nagybátyám, két férfi
leszáló madár módra, csak úgy leszállanak (gly gyorsan
vágtatnak),
repülő madár módjára csak úgy repűlnek — a férfiak
Atyám sok, sok fiát
mintha csak rothadt kötélkép vágnád [úgy szakadnak,
omlanak, rohannak hozzám];
az én teres falumba
leszálló madárkép, csak úgy szállanak le.
A hét szádú szádas sörös kád elé
csak úgy vártam őket.

tén ťi jiung poall
korom kḁtl artemullna
pängeng kum pängén
tén pängell ḁllsi,
källming kum källmén
tén källmelessí.

nes jōkhtėsäm.
tin ťi īјiñ poḁl khurėm khatėl
artä mulnä pōñkhėñ khum
tin pōñkhėlalsi, [pōñkhän
khaľmėñ khum khaľmän
tin khaľmėlėssi.

L.

A «Búvármadár-falvi» ének.

a) Reguly eredeti kézirata szerint.

Taχting jéri.

épling äuraχ šoau pi
jäum šoau šḁopi.
Taχtung lḁu šoaupi
pḁtt[1] kaití kḁžḁ uḁľ
puäl[2] tḁlt vuḁľem.
täχtä kaití kḁže uḁľm
uoš tḁlt uḁľem.
ńḁor šḁnš tuńišt äurḁχ
poil tḁlt äurägom.
ńurma kḁžḁ vuoľem

b) Középlozvai nyelvü átírásban.

Tōχtėñ-poėl jēri.

Jēplėñ aurėχ šoḁu pū̥,
jäi̊m šoḁu šoḁu pū̥,
Tōχtėñ lḁu šoḁu pū̥!
pat khaiti khwḁšä vuoľ
poėl-tȧlt vuoľėm,
tōχt khajti khwḁšä vuoľėm :
uoš-talt vuoľėm.
ńaur-šanš tuńšit aurėχ
poėl-talt auräkėm.
ńurmä khwḁšä vuoľėm

Azok ketten most éjjelestül három nap
ideje multáig részeg férfiúi részegségükben
részegeskedtek,
vigadó férfiúi vigasságukban
vigadoztak.

L.

Ködös [ormú] partot [lakó] sok fiú,
atyám sok, sok fia
«Búvármadár-falvi» tíz, sok fiú!
Réczefutosta hosszú folyóvonal
falubeli kikötőm folyóvonala,
búvármadár futosta hosszú folyóvonalam
városbeli kikötőm folyóvonala.
Csikótérdnyi magasságú meredek part
az én falubeli kikötőm meredek partocskája.
Réte hosszú folyóvonalam

uoš tḁlt uoľem.
Nai[3] lḁgḁl ḁng joamäntém.
äm nḁmsém.män[4] tḁrom kuortä
kumľe ímtpä[5], käpi ne[6] äm ťe ḁsem.
äm reχtím[7] ńäl tḁul kitt sobel[8]
num tḁrom jägennä numil pätí.
reχ[9] ńäl lunt lätt tal[10]
kḁat pore rḁmi ńḁule
ness tḁšlîtem.
Num tḁrom jägén numil pätem
pängo[11] šämpä tûit[12] ńäl
pongul possem rḁmí ńḁule
ness tḁltitén. ämk reχtim
ńäl[13] tḁul kit sobläm
ḁlemä kumľe imtém.
kaling pättilm.
kulľ nḁer väsi ḁinä[14]
kiéplkḁllnäkingellkuńkuḁltmí,

uoš-talt vuolėm.
najlaχėl oḁñk joḁmentēm.
äm namsēm: män tōrėm-khūrtė
khumľė intpä käpi nē ōsėm;
äm rēχtėm ńāl-tḁul kit sōpėl
Nuñ-Tōrėm jäγännė numėl pät
räχw-ńāl luntilättal
koḁt-pori rḁmi ńḁuľä
ness tōšlitēn,
Nuñ-Tōrėm jäin numėl pätėm
pōñkhwėñ šämpä tūjt-ńāl [luntilättal]
pḁñkhwėl-pḁšm rḁmi ńḁuľä
ness taltitēn.
ämki rēχtėm ńāl-tḁul kit sōpėläm
ōlim khumľė intēm?!
koḁlėñėś pättilėm:
Khuľ-najėr vossi oḁine

---

az én városbeli kikötőm folyóvonala.
Fejedelemasszonykép sétálgatok én, nőcske.
Gondolom magamban: széles e világon (bármely égszélen)
semmi bajtól nem sujtható (mikép váló) derék nő vagyok;
[s ím] a tőlem kirázott nyíltoll [gyorsaságú] két csikó (értsd: tőlem született két fürge fiam)
a Felső-Ég atyjuktól, felülről aláhulló
jégesőtől (eső-nyíltól) meg nem erősödött
kezemszárának duzzadó husát
csak úgy aszalja (értsd: bánattal emészt);
a Felső-Ég atyától, felülről aláhullott
széles szemű hódarától (hónyíltól) meg nem erősödött
váll-lapoczkám duzzadó húsát
csak úgy olvasztja.
Ha a tőlem kirázott nyíltoll [gyorsaságú] két csíkóm
él, mi történhetik velem (mikép válhatok)?!
De amint jól figyelembe veszem:
az Ördögfejedelem legifjabb leánya
ruhaalja ízelt közóvel valahogyan elvitte őket,

täll[15]kąll näkungell[16]kuń koaltmí.
kvälem ąter kum
männ iét näχsän ätt kanńiš
männ kuolt näχsän ätt kanńiš.

kēpėl-khal näkėñėl khuń kwoąltėmi,
täl-khal näkėñėl khuń kwoąltėmi.
kwälėm ōtėr-khum
män iėt'-näk at khańšės,
män khwąlt-näk at khańšės ?!

LI.

c) Női énekek a Pelym és Konda vidékeiről.

Az Agáfija Stefanovna Muratkova készítette ének.

a) Reguly eredeti kézirata szerint.

Agapi Stepanovna voarom jeri.

Tuoja poalt ušman katl Tarom
jältí ńąar pom jąatl[1] kännä puäl
känten šunži, ńąar pomm kąmke[2]
raši puäll käne nąrrtkäti. vanéke
poaln šunži, ńąar pomm kamke
rasi vane mäškäti. turke[3] poaln
kuąntli, jäpeh joantil[4] rąming rąming sui, num tąrom jäeten nungą

b) Pelymi nyelvű átírásban.

Agapi Stėpanovna vąrėm jeri.

Tūjė-poąlt vušmėñ khątėl Tōrėm jalti
ńąr pum jatėl känniñ poul kännän šunši:
ńąr pum kąmkä räši poul kännä nartkati.
vąnėkė poąlnė šunši:
ńąr pum kąmkä räši vąni mäškäti.
tūrkė-poąlnė khwōntli:
jäpėχ jōñghtilėn' rąmmiñ, rąmmiñ suj

---

ruhaöle izelt közével valahogyan elvitte őket
Házam gazdaura
vajjon éjjeli büntetésokot nem ismert-e,
vagy reggeli büntetésokot nem ismert-e,
[hogy az istenek bűneiért így sujtották] ?!

LI.

Tavasztájt borús napot rendel Tôrem.
[Ha] a zöld fű gyepje [borította] terű teres falu terére néz [az ember];
a zöld fű, mint selyemmente terűl a falu terére.
Ha a hegyi erdőcske tájára néz [az ember]:
zöld fűből való selyemmentébe öltözik a hegyi erdő.
Ha a tócska tájára figyel:
[az íjj] selyem-[idegének] pördűléséből eredő zengő, zengő zaj

kḁrrlḁχ. Tumank poaln kuontli kärrlett šiping šoau šäs.säl't[5] jantu rḁming sui Num tḁrom jäeten nukkḁrrli

Num-Tōrėmjǟtän nuñk khḁrri;
Tomėnkė-poḁlnė khwōntli:
kärlet šipiñ šḁu šōš; [*suj*
sōl't-jantu rḁmmiñ, rḁmmiñ
Num Tōrėmjǟtän nuñk khḁrri.

LII.

Az Anastasia Feodorovna készítette ének.

a) Reguly eredeti közlése szerint.

Nastase Feodorovna voarom jeri.

Kḁnne varem šuing tḁrom poer kum šuing tḁrom kḁnne voarem ḁse ping tarom paérkum kḁnn kummpi vurrem vḁil loau äk šäsj reškä punn jommas lu kḁžä néältém neältep voam ät joχti mḁń ming lu šal'ing lu päng kḁže néeltém voam ät joχtí nḁmting oai nḁmetkum vḁill loau šou nai kall-

b) Pelyminyelvű átírásban.

Nastase Feodorovna vḁ̄rėm jeri.

Khḁnnė vḁ̄rėm šuńiñ Tōrėm,
pōjėr khum,
khḁnnė vḁ̄rėm ḁs-poñk Tōrėm,
pōjėr khum,
khḁn khum-pḁ̄ vūrėm vuil
lḁu okw šiš rėškė-pun jḁmės lū
khwḁšė nēlteim: nēltėp vḁ̄m at joχti;
mḁńmiñ lu, šal'iñ lū poñk
khwḁšė nēlteim: nēltėp vḁ̄m at joχti.

Felső-Ég atyjához fölzúg.
Ha a Tumen tájékára figyel:
vörös bársony nyakú sok kácsér [van ott];
a fahántcsból [font] ideg zengő, zengő zaja
Felső-Ég atyjához fölzúg.

LII.

Oh, valakitől alkotott boldogságos Tôrëm, gazdag ember,
valakitől alkotott okos Tôrëm, gazdag ember,
egy bizonyos (valaki) legényre való várakoztomban
A tíz ifjú egyike róka szőrű szép lovának
habár előtűnését várom: nem birom kivárni (várakozó erőm nem jut);
izzadó ló, deres ló fejének

ne nḁmtim oli vḁill loang šai šäsj
kḁllnä nḁmtim oli.

nḁmtiñ oḁ nḁmėtkėm vuil
lḁu, šḁu nai khalnė nḁmtėm ōli,
lḁu, sḁu śiś khalne nḁmtėm ōli.

LIII.

Az Axinia Afanasejevna készítette ének.

a) Reguly eredeti kézirata szerint.

Agsinja Apanasejevna voarom jeri.

Vui turp sus[1] turp ḁampt kvarmität jänem kḁngen kuontlän, suien kér paip tä suiti, kḁmung[2] sui suije[3] summuls, ńile ńälp päsen kär sitém poér kumét jäjentí. joχts. jommas ténä uottäsem, jommas äinem uotta sem.

b) Pelymi nyelvű átirásban.

Agsinja Apanasejevna vḁ̄rėm jeri.

Vuj-turėp, sus-turėp oḁmpėt khwḁrmėtet.
jäniñ khḁnghän khwōntleĭm:
sujiñ kē̆r-paip tä sujti,
khḁmmiñ suj sujä sumlės. —
ńile nälp päsėn korsteĭm,
pōjėr khumim jäjenti.
joχts. jḁmės tē̆nėm vuttesėm
jḁmės äjnėm vuttesėm . . .

---

habár előtűnését várom: nem birom kivárni.
Eszes leány eszecskémnél fogva
tíz, sok nő közé [illő] eszem (van);
tíz, sok ifjú közé [illő] eszem (van).

LIII.

Vad ellen való, jávor ellen való hanggal ugatnak az ebek.
A nagy folyóközi átjáró felé hallgatózom:
ím hangos csengetyűzaj hallik,
csengő zaj zaja hangzik.
A négylábú asztalt rendezem,
úri emberem jődögél.
Megjött. Jó ételemet fölraktam,
jó italomat fölraktam [az asztalra].

LIV.

Az «Atëm-folyó falvi» nőcske éneke.

a) Reguly eredeti közlése szerint.

Atimjä puäl jeri.

vir[1] vartah menting puäl kässem[2] vartah menting puäl Ruš kvält joamentäp méting päng jéngi, loạm vari šoaptiť šämnä kaettit kulpiéti šoao tuiť šämnä kaihtit, jäni[3] pängpä joar sạru ạter jâ paillät šés šäkvi nạjang pạill ạamp kitä jägä kit šäsj ätt jạlp jạling käp pạll punži, käšmäh jepuh jạll magel kepä jạllmạχti. vir vartah jạllmạh kepä jạllmạhtí; jérpä sạrrte kitt rạuä jạll magel irrạumét illtạ nätemtäχts. lunto sak pạtt sak perling je šiška poalt tale kultsel takults. näkn jérep ruš kum poalte mens ruš käunäl man š käünä tạt âlätí.

b) Középlozvai nyelvű átírásban.

Ätėm-jä pạilėñ nē jerrä.

Wụ̄r vartäk mańtėñ poėl,
käšm vartäk mańtėñ poėl. —
ruś kwält joạmentėp
mētėñ päñk jiñkei
loạm voari, śuoptit,
šämnė khaittit;
khul pėti ; šoạu tujt
šämnė khaittit. —
jäni päñkpä jōr . . . ōtėr
jäγä pạilät
śiś śäkwi najiñ poėl. —
oạmp kitä, jäγä śiś
ät jalpä jalėñ khōp pal-punši;
käšm jäpėχ jelmaχėl
khōpä jelmėχtit,
wụ̄r vartäk jelmaχėl
khōpä jelmėχtit;
jerpä sortä kit rạwä

Vörös [virág-] szőnyeg borította (kigöngyölte) falu,
sárga [virág-] szőnyeg borította falu. . . .
Egy orosz házban járkáló
bérért dolgozó (béres fejű) nőcseléd
levest készít, megfőzi (elkészíti),
szem elé hozza (föladja); —
halat vet belé ; sok havat hoz (szem) elé. —
A nagy fejű hatalmas . . . atyja faluja
kisded szopta úrasszonyos falu. —
Két eb, atyja két kisdede,
az öt ülésű üléses ladikot fölborítja ;
sárga selyemből való ülőkét
vet ladikja aljára,
vörös szőnyegből való ülőkét
vet ladikja aljára ;
kedves lábszára két csuklójára (?)
az ülőtakarót ráveti (?) ;

jelmaχėl il-rḁunät;
il ta nā̈tėmtaχts.
lunt-sakh, pat-sakh pērlėñ jā̈
šiškė poḁl taịlėñ khuľtsėl
ta khuľts.
näkėñ ńā̈räp ruś khum poḁlt
ťė minės.
ruś käu-näl, mḁńś käu-näl
tot tōläti.

LV.

A «Szurokfenék-falvi» Agráfia Stefanovna leány énekelte ének.

Ōñkh-päť pḁiliñ oḁ Okropja Esťėpanovna ērγėm ēri.

Mikolai Ivaniś Khḁns-pọu!
Ätėm-jō taľkėn oḁnėm nėnė
tḁtėslėn?
Sḁmpėl-jō viť äjọχ oḁnėm nėnė
tḁtėslėn?
äj-tė roḁt=khuľėm kiwėrt räutọχ
oḁnėm nėnė tḁtėslėn?
älėk-ōl pōjėm, älėk-ōl lḁiśtėm
Esťėpan Vaśiľiś śomė ťoḁťėm
oχśėñ kwälät, molėñ kwälät
oḁ eläľ sarχeltilėm,
Jėpim Esťėpaniś viś kā̈śėm oχ-
śėñ kwälät, molėñ kwälät
oḁ eläľ sarχeltilėm,

Azután eltolta magát [a parttól].
A lúdbél, kacsabél módjára kacskaringós folyó
örökre szóló (hátralevő) teljes elmaradással
maradt ím el.
Izelt [talpas] csizmájú orosz emberhez
ment ím [feleségül].
Orosz malomkő-nyelet, vogul malomkő-nyelet
koptat ott.

LV.

Mikolaj Ivanics Khans-fia!
Az Ätëm-folyó felső tájára miért vittél engem?
A Szampël folyó vizét inni miért vittél engem?
Ezen tűzhely-hamuban kapirgálni miért vittél engem?
Felvégi gazdagságom, felvégi vagyonom
Stefan Vaszilics kedves atyuskám pénzes házában, érték-
én leány tovább gyarapítom, [árus házában
Jefim Stefanics kis öcsém pénzes házában, értékárus
én leány tovább gyarapítom. [házában

LVI.

A «Szurokfenék-falvi» Dunja Ivanovna leány éneke.

Ōñkh-päť pḁiliñ oḁ Tuńä Jivanovna ēri.

Kwänsėñ-Vo̥rwiś khom-oḁ,
Tḁulėñ-Vo̥rwiś khom-oḁ
Tuńä Jivanovna! . . .
śońi tōrėm kwänsä oḁt khḁni,
śońi pupi tḁulä oḁt khḁni.
Tuńä Jivanovna khom Jepim
Estėpaniś
täkw oχśėñ sėsėp-khḁr,
täkw molėñ sėsėp-khḁr;
ro̥śėn vostroχnė vo̥ttitė-ke,
mḁńśin vostroχnė vo̥ttitė-ke:
täkw oḁnėm vo̥ttät! . . .

LVII.

A Lewë-falvi Iván leányának, Agafiának énekelt éneke.

Lewė-pöulėñ Jivan-oḁ Kāpjė ērγim ēri.

Jivan-oḁ Kāpjė,
vḁrėp tḁulėp Lewė lḁu pöun
sēmėl mō khwḁrėñ jḁl-poḁlt
jḁlė tūlnėm śöut
pērnėñ mḁilėp khūrėm mḁńėt
pūtėmne punwė,
mō tḁwne lḁu khōrtpėl
jḁlė rämwėm,
värśėχ tḁulėp Lewė lḁu pöunė
jḁlė tḁuwėm.

Karmos *Vo̥rviś*-bálványos férfinak leánya,
Szárnyas *Vo̥rviś*-bálványos férfinak leánya,
Dunja Ivanovna! . . .
A gyönge isten karma nem ragad,
a gyönge bálvány szárnya nem ragad.
Dunja Ivanovna férje Jefim Stefanics
maga pénzes hátú,
maga értékárús hátú!
Ha orosz embered börtönbe helyezi,
ha vogul embered börtönbe helyezi,
hadd helyezzen [oda] engemet! . . .

XVII.

Iván leánya Agáfia,
a magtörő holló tollas Lewë-beli tíz fiú
a fekete föld fölötti sírkerítés alá
midőn engem alábocsát,
keresztes mellű három érmet
tesznek kebelembe,
földhányó tíz lapáttal temetnek el engem;
a czinege tollas Lewë-beli tíz fiú
ás majd el engem.

LVIII.

A hét hófajd módjára nevető nőről való ének.

S o ḁ t ō ñ k h ė m ä' i n t' ė ñ n ē ē r i.

Soḁt ōñkhė mä'int'ėñ nē sọkėm
soḁt soḁmp kisi-kwäl kiwėrt
vọnlan.
Serpin-ōtėr jis upėm jḁmės pöu
vīrėñ khamėl-ōlnėl nọkh khu-
l'itḁlėslėn,
Serpin-ōtėr ńūpėm jḁmės pöu
vīrėñ khḁmėl ōlnėl nọkh khu-
l'itḁlėslėn . . .

B) Férfiak sorsénekei.

LIX.

A kondai fejedelem éneke.

a) Reguly eredeti föl-jegyzése szerint.

K ḁ n t i n g ḁ t e r j e r i.

1\.

L o a š ḁ š e p i š j e r i.

Korom šät vuḁng[1] *ḁter*
usšpi[2] *ḁterjäum*[3]
korom šät vuḁng ḁter
usšpi pängä kuotsḁlm[4]
äterjäušiškven.[5]

b) Felsőlozvai nyelvű átirásban.

K h ḁ n t ė ñ ō t ė r j ē r i.

1\.

L o a š o ḁ ś ä-p o u ś i ś k w ė j ē r i.

«Khurėm-šōt-wḁ̄γėñ-ōtėr -wüś-
ōtėr-jäim. [pū̥ ;»
khūrėm šōt wḁ̄γėñ ōtėr (wüś
pū̥) päñkä khutsoḁlėm
ōtėr-jäiśiśkėm.
soḁt jä̆ tailėñ jä̆ khum-pū̥

Hét hófajd módjára nevető nő anyám
hét szögletű üvegház belsejében ülsz.
Serpin-fejedelem öreg ipam jó fiát
a véres sírgödör végéből fölemelted [fölgyógyítottad halálos bajából],
Serpin-fejedelem nászapám jó fiát
a véres sírgödör végéből fölemelted . . . . .

LIX.

1\.

Loas nagybácsinak éneke.

«Háromszáz-hatalmas-fejedelem-között-legkisebb-fiú»
az én fejedelematyám.
Háromszáz hatalmas fejedelem hajtogatta fejét
a fejedelematyuskának.
Hét folyóvidék, [népességgel] bő (teljes) folyóvidék legénysége

Sḁat jä[6] tḁiling[7] jä kumpi
šipä[8] kuotsḁlm[9] vuḁng ḁter
ušpi ḁterjäušišk.
tḁiling[10] väis[11] višen tälem
ḁterjäišišk.
Iχšiťet[12] kum ḁai
šägun[13] ḁai ḁngum —
korom šät vuḁng ḁtertl
äku nomtn äk usnä kuń pä-
tempt —
ńḁur[14] kullti[15] — šḁng[16] lḁag-
te[17]
kum kuontemlaum[18]
sḁbel[19] kullti. — kuhr lḁagte
kum šämläχtaum.[20]
Korom šät vuḁng ḁter
ušpi täu loatti.
ťe tėlpä joḁngp mḁńting sḁat
ungväling[21] šḁo uńing[22] ne
kḁat jäneng ûrsel[23] ness ûr-
saum,

šipä khŭtsoḁlėm
[«Khūrėm-šǝt-] wḁ̄γėñ - ōtėr -
wüś-pū̥»
ōtėr-jäiśiśkėm.
tailėñ väjės viśśentoḁlėm
ōtėr-jäiśiśkwė. —
Iχšiťet khum oḁi
śäkwėñ oḁi oḁñkum
«Khūrėm-šǝt-wḁ̄γėñ-ḁ̄tėrtėl»
äkw‘ namtnė, äkw‘ usnė khuń
pätėmtiji:
ńḁur khuľti sañkw-lōkhwtė
khum khḁntėmlḁum,
sōpėl khuľti ku̥χr-lōkhwtė
khum šämlėχtḁum.
ťė tēlpä joḁñkhėp mańtėñ soḁt
uñk-kwälėñ šoḁu uńńėñ nēnė
koḁt jänėñ ursėl ness ursḁum,
jäš(?) jänėñ ursėl ness ursḁum.
Iχšiťet khum oḁi,

hajtogatta nyakát
a «Háromszáz-hatalmas-fejedelem-között-legkisebb-fiú»
fejedelematyuskának.
Bő adókat szedegetett
a fejedelematyuska. —
Ichsityet férfi leánya;
emlős leány anyám
a «Háromszáz-hatalmas-fejedelem»-mel
amidőn egy gondolatra, egy eszmére (észhez) jutottak:
csikó hátramaradó (értsd: gyermeknemző) ágyékzugban
engemet, férfit megérez (hall),
a lófi hátramaradó kebelzugban
engemet, férfit észrevesz (szemügyre vesz).
Most egy telő hold egész hetén át
a nagybátyai ház sok ángy asszonya
kéznek nagy várakozásával csak úgy vár engemet,
kacsó (?) nagy várakozásával csak úgy vár engemet.
Ichsityet férfi leányát

ješ jäneng ûrsal ness ûrsaum.
Iχšiďét kum ḁai
šägun ḁai ḁngum ne,
ne joami šan[24] *iutitén,*
kum joamtilm, unguäling
šḁo uńi ne, kḁža kḁat
täľäχtä, näss pûmtaum.[25]
Korom šät vuḁng ḁter
ušpi ḁterjäušiškom
täu kḁntpoalm[26] *ûr*[27] *ḁχšer*[28]
lengung[29] *jélne*[30] *kum punaum*
ťi tḁle mullna pâlt kum ńḁutḁm[31]
ťi tui mullna pâlt kum ńḁutḁum.
ťi jui poalte kum jänmelti
pongul[32] *pḁsšm rḁmu*[33] *ńûln*
kum jänmeltém.
tḁn jui poḁltä kḁjḁχ[34] *ńiti*[35]
menting[36] *sähu*[37] *uš*[38] *uoškvä,*[39]
Pḁllm titt[40] *uš uoškvä poall*

śäkwėñ oḁi oḁñkum nē
nē joḁmi śḁn-jiw titän
khum joḁmtilėm.
uñk-kwälėñ šoḁu uńi nēnė
khwḁšä koḁt tḁľėkhtė
ness puγėmtḁum. [*pū*»
«*Khūrėm-šōt-wḁ̄γėñ-ōtėr-wüś-ōtėr-jäiśiśkėm, täu khḁntėpoḁwūr oχšėr lēñkwėñ jelnė* [*lėm*
khum punḁum.
ťi toḁlä mulnė pālt khum ńḁutḁum,
ťi tuj mulnė pālt khum ńḁutḁum.
ťi jüi-poḁlt khum jänmėlti
pḁñkhwėl-pḁšm rḁmi ńouľ
khum jänmėltēm. [*tėñ säχw*
ton jüi-poḁlt khḁjėχ ńiti mańwüś ūškwė, Pḁlm-tit wüś ūškwėpoḁlnė jim.
jäpėχ kīnpä wḁ̄γėñ ōtėr-khum

---

melles leány, anyámasszonyomat
nő járó «lélek-fa» tövéhez (szüléshez)
járatom én férfi.
A nagybátyai ház sok ángy-asszonya
hosszú kéznek végébe
fog csak úgy meg engem.
«Háromszáz-hatalmas-fejedelem-között-legkisebb-fiú»
fejedelematyuskám, a töle talált
vörös róka[bőr] dagadó (puha párna) fekvőhelyére
helyeznek, férfiút, engemet.
Ezen tél elmulta idejéig ringatnak, férfiút, engemet,
ezen nyár elmulta idejéig ringatnak, férfiút, engemet.
Ezután, minőt férfi szokott növeszteni.
váll lapoczka duzzadó husát
növesztem én férfi. [hasonló
Azután a halász-madár tojó (kölykező) kerek halomhoz
kis városba, a Pelym-folyó-torkolati kis városkába jöttem.
Aminőt selyem gombos hatalmas feledelmi férfi (orosz tisztviselő) [visel],

jim,[41] jäpäh kîntä[42] vuḁng ḁter[43]
kum tḁiľsḁtnä tḁiľtaχti[44]
ńeńiškin ness tḁiľtaχtäsn.
ńilmä[45] kuli[46] ńilmeng uj jḁsen
kum tätt luijetentḁum.[47]
kuipäng[48] pḁžing sḁu[49]
Tobol[50] uoš šimét,
jäbäh kînpä vuḁng ḁter jurtl
kéring[51] pḁľḁks[52] širkeng sui[53]
Pḁllmtitt uš uoškvän
näss punentau.[54]
Pḁllmtitt uš uoškvän
perr jochtmoemtl;
jäum kum, pḁńńetalm[55]
ńilä sḁ̄mpä sḁrḁng suntḁχ,[56]
pḁll pušmaemtl,[57] —
mättr pit mätärt ḁs[58] paltel-[taχtét.[59]

tai̊l-sutnė täi̊litaχti ńäń-śi-kīn
ness täi̊litaχtäsėm.
ńilmä khuli ńilmėń uj jernė
khum lujjitentḁum.
khuj-päńk pḁsėń sḁu Tūpėl-ūš šimät
jäpėχ kīnpä wḁ̄γėń ōtėr-jurtėl
kērėń pḁľkhės śirγėń suj
Pḁlm-tit wüś ūškwėn ness punentḁu.
Pḁlm-tit wüś ūškwen pär joχtmėmtė
jäi̊m-khum pḁńńätoḁlėm
ńilä soḁmpä särėχ sūntėχ
pal pušmėmtė
mätėr-pūt mätärt ōs pal tēltaχtēt.

[olyan] ruhatorokban begombolni való kenyér nagyságú gombokkal
gombolkoztam én be (fejedelmi ruhát szereztem).
Mint nyelve váló (mozgó) nyelves állat (madár)
úgy zengedeznek nekem, férfiúnak (kedvesen beszélnek velem).
A hajnali ragyogó csillaghoz hasonló Tobolszk városa közepében
selyem gombos hatalmas fejedelmi férfival [járva]
patkós csizmám recsegő hangja
a Pelym-torkolati kis városkába verődik (helyeződik, messzire hallik).
Midőn a Pelym-torkolati kis városba visszaérkeztem,
a férfi atyám nyomkodta
négy szögletű gyűjtő (értéktartó) szekrényt
amint kinyitottam,
némely holmik még fölhasználhatók (maradt még benn értékes holmi).

2.

T u r ä š e m   v o a r o m   j é r i.
Šinžer jä täľäχtä
kum unläntäsem.
jerren sitšenne kum
télsäsn[1] *ättpen poall jéri vuar-*
semoimtl.
Šimnä jérnä äk jéri.
ťe kéring ńäln pâlt kḁtl,
ťe lḁu ḁngtil[2] *tḁiling kuhr*
loḁgne kveš tahrsen[3]
taχruχ vuam ät joχts. —
ťe šinžer jä vätân
uiť ḁmertung nḁll joamentäsn,
tuss ńilm[4] *kḁlét*
ness sommišlentsn.[5]
juol kaité[6] *läipi*
uš jérm ness kuontläm.
pä joamentäkom
ťe uši jerrom

2.

T u r-o ḁ ś ė m   v o ḁ r ė m   j ē r i.
Sińśėr-jä tḁľėkhtė
khum unlentäsėm.
jerrän sujtsėnė (?) khum
tēlsäsėm, ätpėn-poḁl jēri voḁr-
sėmėmtė
šimnė jērnė äkw‘ jēri
ťė kērėñ ńäl pält khatėl [nė
ľė lḁu ḁñgtil taìlėñ ku̥χr-lōkhw-
kwäś toχėrsėm: toχruχw wḁ-
γėm at joχts.
ťė Sińśėr-jä vōtän [sėm;
wüť ḁmėrtuχw nal joḁmentä-
tus-ńilm khalät ness sumėś-
jelėl khaiti läi-pū [lentės.
wüś jerrėm ness khạntläm;
pō joḁmentäkėm ťe wüś jerrėm
soḁt kwälpä taìlėñ poėl
jerrėm khūń tatpäm ?!

*

2.

A «Tur» nagyapám készítette ének.

A «Fehér-buvárkacsa-folyó» felvidékén
laktam én férfi.
Éneke hangzó (?) férfi
[miután] születésem óta mintegy ötven éneket szereztem,
egy szívnek tetsző éneket
ezen vasas nyíl [röptényi] hosszuságú (értsd: oly rövid) napon
ezen tíz oldalbordával teli kebelzugba [rá erőm).
habár legyűrni igyekeztem : legyűrni nem birtam (nem jutott
Ezen «Fehér-búvárkacsa-folyó» partjára
lemendegéltem vizet meríteni;
szám, nyelvem köze csupán csak zümmögött.
Egy alant futkosó kicsinyke fiú
kis énekemet pusztán hallotta;
[már] midőn fölmentem ezt a kis énekemet, —
az egész teli száz házas falu szerte
énekemet valahogyan elvitte (elterjesztette).

*

Leülök. Amint leültem,

soat kvällpä tḁiling puäl
jérrm kuń tättpäm[7] —
jḁlûtlem. kveš unläsm
unnluχ voam ät joχts.
Užing ḁtring ungm[8] *anšuχ poalt*
tû jḁmäsm, jû tuosm.
täu loatti : käškvä
män tép jäne nužän pättsen?
mät tép jäneng nužän ät pättsem.
ätpen poall jéri voarsemoimtl,
šimnä jérnä äk jéri nomšḁltem.
juoll kaitpä läipinä
sḁat kvällpä tḁiling puäl
lahua, kuń tḁtpäm.
kum lune tḁali
jommas sauntäpen ḁann muiléln.[9]
kum lune tḁali
jommas sauentäpl

Jel untilēm. kwäš unläsėm :
unluχw wḁ̄γėm at joχts.
ūšėñ ōtrėñ unkėm=ańšuχ-poḁlt
t́u joḁmäsėm, ju tūsėm.
täu latti : «käśkwė!
män tēp jäni nušän pätsėn,
män tēp jäni nušän at pätsėn?»
«ätpėn poḁl jēri voḁrsėmėmtė
šimnė jernė äkw‘ jēri namsėltēm ;
jelėl khaitpä läi-pṳ̄nė
soḁt kwälpä tailėñ poėl laχwä
khūń tatpäm :
khum lūnė toḁli
jämės ḁ̄štärėn ōn mäjläln!
khum lūnė tḁ̄li
jämės ḁ̄štärėl ńiulilėn-pėl :
at joχtilėn.
mḁ̄štėr-khum junitoḁlėm
khūrėm päñkpä ańt khḁrentäp jernė

űlni nincsen erőm.
Városi fejedelem nagybátyám öreghez,
odamentem, beléptem [házába].
Ő megszólal: «öcsike,
vajjon ételnek nagy szükségébe estél,
avagy nem estél ételnek nagy szükségébe?»
— «Mintegy ötven éneket miután szereztem,
egy szívnek tetsző éneket gondoltam ki;
s egy alant futkosó kicsinyke fiú
az egész száz házas falu szerte
valahogy elvitte:
férfiúnak lóra való felszállásakor használt
jeles ostoródat add ide [hadd fogom űzőbe az éneket]!
A férfiúnak lóra való fölszállásakor használt
jeles ostorral űzöd bár:
[terjedésében] utól nem éred.
Mint mester ember kovácsolta
három ágú (fejű) szarunyíl
a csillagot tükröző (néző) síkos jég fölött:

ńiulilénpell ätt joχtiln
moaster kum junnä tḁalm
korom pängpä ḁút[10] kḁrentäp
jḁrén, [*tärml*
sḁu[11] šunži ńuorp[12] joang[13]
uss jérm kualem [*lem.[15]*
Kḁnting l'angäl'[14] kuń pḁatem-
kualting[16] mäi tḁrmi l'ämpäne[17]
äm t'e jérm tišḁankpentau.[18]
kḁata ustal[19] kumnä
ät tânpä täning iute
ill[20] täk kḁžentau. [*sen.*
Taruting[21] nḁrtpän kum pätt-
käšem[22] jäpäch tining lilm[23]
kum karitilm.[24]
Jäum šoḁu šḁupi [*raum,*
poaštal[25] ällpä jiul kum vḁa-
šemel mä ḁang tärmel jḁltisl-
taum.[26] [*juipoalt*
jelpung[27] soatem[28] kven täulim

sḁu šunši ńōrp joḁñk tärmėl
wüś jerrėm kwoḁlėm Khḁntėñ
lḁñkhäl
khūń poḁtėmlėm.
kwḁltėñ mōγi-tḁrmi l'ėmpėnä
äń t'e jerrėm sarėkpentḁu.
koḁtä ūštal khumnė
ät tōnpä tōnėñ jiwtä
il tä khašentḁu.

*

Tārütiñ nartpėn khum pätsėm.
käšm jäpėχ tinėñ lilim
khum kharitilėm.
jäim šoḁu soḁu pūn
paštal ōlpä jiwėl
khum voḁrḁum.
Šėmėl-mō-oḁñkhw-tärmėl
jel tissėltḁum.
jelpėñ soḁtėm kwän täilėmä jäi-
poḁlt

---

kis énekem a torkolló Kondán aláfelé
[úgy] sikamlott el valamikép.
A megindúlt (mozgásba hozott) föld és ég reng belé,
[úgy] zengik ezt az énekem.
A fáradhatatlan kezű férfiú
az öt húrú húros fán
folytonosan pengeti.

*

Nehéz ágyba [betegségbe] jutottam én férfi.
Mint sárga selyem [oly könnyen szakadó, elváló] drága lelkem
férfiú kiadom (eloltom).
Atyám sok sok fia
hasadék nélkül való koporsót (fát)
készít nekem, férfiúnak.
A Fekete-Földanya fölé
temetnek el (egyengetnek alá) engem.
Szent hetem eltelte után
halotti tort tartani (önteni) jönnek föl a [sirhoz].
Az egy nyelvű hasadéktalan koporsóm tetejét
férfiú bökdösöm.

ism uiť turr[29] *šoḁšuh*[30] *pä jiuχt.*[31]
äk ńilm pä poaštal
ḁllpä jiu[32] *älem*[33] *kum šąnka-lilm.*[34]
tušmen[35] *nḁmetpä*[36]
né oai, täu šartiti :[37]
perr kulťim[38] *jommas jâten*
perr[39] *tari ḁχri.*[40]
äkiľmä[41] *nḁmetpä*
ne ḁai latti : *tén*
met perr kulťim jommas[42] *ḁari̊-ät ḁχri.*[43] *ätt tâ̊npä täning iue*
mänr[44] *vuar*[45] *jḁll ät punsle ?*
poaštal ḁllpä iu äletän
ťi mḁs ťe šanklit. —
ätt tâ̊npä täning i̊um
jḁil punnus. *[tḁχ*[46]
jäum šoau pînä jḁmmes pun-jḁrrén, kum nḁmsilm.

išm‘=iť-tur šōšuχw pō jiut.
äkw‘ ńilmpä paštal ōlpä jiw-älėm
khum šōñkhlilėm.
tušmėn namtpä nē-oḁi
täu śärkiti :
«pär khuľtėm jämės jäγätän
pär-tari vḁ̄χri.»
oḁkėľ namtpä nē-oḁi latti :
«mät pär khuľtėm jämės oḁrä-tän
at vḁ̄χri ; ät tōnpä tōnėñ jiwä
mär voḁruχw jel at punėslän ? !
paštal ōlpä jiw-älätän
ťi-mḁs ťė šōñkhlit.»
ät tōnpä tōnėñ jiwėm
jel punḁus.
jäi̊m šoḁu šoḁu pū̥nė
jämės puntėχ jernė khum nam-silėm

Az ellenséges gondolkozású leány-asszony,
ő azt fecsegi :
«hátrahagyott jó atyjához
kapaszkodik visszafelé»
A kegyes gondolkozású leány-asszony ezt mondja :
«valami hátrahagyott jó rokon után
nem kapaszkodik; hanem öt húrú húros fáját
ugyan miért (mit tenni) nem helyeztétek le [sirjába] ? !
Hasadék nélkül való koporsója tetejét
ím ezért bökdösi.»
Öthúrú húros fámat
[hozzám] lehelyezték
Atyám sok sok fiától
[ezt] jeles ajándék (letétemény) gyanánt veszem szá mba, férfiú.

3.

T u r ä š e n v o a r o m j e r i.

Näling ńäl pält kḁtl artem-[1] minna mḁńtel jeri namisäsem mḁit nḁmsäsem. lḁu ḁńťl joankom minteng kuhremnä, kväš tḁhursel, vuam ät joχts. šinžerjä vuätän uť ḁmertung nal joamentäm. tusem ńilm kḁltä il sḁmmišlänsel. il jérrišlänsel. kḁaling kväš karmitiln joal kaitpä läi oanä karne[2] peľ tining[3] ḁiltä jerrem ness kuontpä, joal kḁitpä lḁipinä karnä päl tining ḁiltä maitn ness kuontpäm. šuž ańšuh

3.

T u r-ā ś ė m v ā r ė m ē r ĭ'.

Nalėñ ńāl palĭt χḁ̄tėl
artä minnė mańtėľ
ērĭ' nḁmsäsėm, mojt nḁmsäsėm.
lḁu ḁñtil jḁ̄ñχėm mańtiñ kakrėmnė
kwoss toχėrsäslėm : vāγėm at ioχts.
Sińśėr-jā vātän vit āmėrtañkwė
nal jḁ̄mente'im.
sūpėm, ńelmėm-χaltė
ēl sumėślānts, ēl ērγėślānts.
kālėñāĭ' kwoss kārmĭtilėm :
jolėl χajtpä lai-āγinė
karnä-paľ tiniñ ḁultė
ērγėm ness χḁ̄ntpimė,
jolėl χajtpä lai-pĭnė
karnä-paľ tiniñ ḁultė
mojtėm ness χḁ̄ntpimė.

*

3.

A «Tur»-nagyapám készítette ének

Jurkina-féle változata.

Egy nyeles nyíl [rőptényi] hosszúságú napnak
ideje lefolyta alatt
éneket gondoltam ki, regét gondoltam ki.
Tíz bordától kerített kerek keblembe
habár alágyűrni igyekeztem : erőmtől nem tellett.
A «Fehér-búvárkacsa-folyó» partjához vizet meríteni
mendegéltek alá.
Szám, nyelvem közében
zümmögött, zengedezett [az ének].
Amint kellőleg szemügyre veszem :
egy alant futkosó kicsinyke leány
fülönfüggős füle drága végiben
találkozik énekem,
egy alant futkosó kicsinyke fiúnak
fülönfüggős füle drága végiben
találkozik regém.

*

korom pìnštau[4] jerramoalm q̥ńt karntp jḁrén äk[5] jét sau[6] šunšpoalm ńḁarp pi ang tärmeltä uš jerí uš mḁit tîning ḁilm kḁtä[7] pḁatenlämen, ammer mä kurnä tultilemlem raši[8] puonšäp[9] kaim vuj jarran ur tuńšing jiu pänkennä, täu isilekät, täü luišlelkät. šḁirp näl uring[10] puonžä, kḁurt näl uring puonžä, untem tḁrom Sḁat láhua täu rḁuitä[11] uš jéri uš mḁit tining ḁiln untem tḁrom sḁat lahua jerrem šḁnkä[12] räntä[13] maitm šḁnkä ränte — ket punim[14] šḁü šeš[15] šḁu[16] unlinä[17] jäpet jäne[18] varmelnä uotnä pall[19]

Sus-ańśuχ χūrėm pi̊γińst,
tan jorγėmālėm āńt χarentėp jornė,
akw' ēt-sḁw sunspālėm ńōrp jāñk tarmėlt,
māń ēri̊', māń mojt tinėñ ḁulėm χotä pātėmlämėn ? [lėm,
mortim mā χūrnėl, tūl ti̊lam-jarmak pḁ̄nsip χḁjim uj jornė
ur l'ūl'iñ jiw puñkän
taw issi̊lėkät, taw lujγėśl'ālkät
sai̊rėp-nal urėñ pḁ̄nsitä,
χḁurėp-nal urėñ pḁnsitä,
ūnttėm tḁ̄rėm sāt lakwä
taw rḁ̄witä :
māń ēri̊', māń mojt tiniñ ḁulėm
ūnttėm tḁ̄rėm sāt lākwä
ērγėm sārkėpānti,
mojtėm sārkėpānti.

*

Kēnt punėm saw śiś [mėl'nė
sawėl ūnlėnė kasäj jäni' vār-

A «Jávor-öreg» és három fia
csiszolta szarúnyíl módjára, —
a csillag tükröző sikos jég fölött egy éjjel,
kis énekem, kis regém drága vége
hová sikamlottál el ?
A madárrepűlő déltáj széléről, onnan előrepűlt
selyem farkú hím madár módjára, —
[amint az] a hegymagasságú fa tetejébe való
rászállta és éneklése közben
fejszenyél alakú [kerek] farkát,
őrlő nyél alakú [kerek] farkát
a teremtett ég hét köre (tájéka) felé
lengeti :
kis énekem, kis regém drága vége, —
a teremtett ég hét köre táján
énekem [úgy] zeng-bong,
regém [úgy] zeng-bong.
Sapkát föltett sok ifjú,
a késnek sok üléssel járó nagy munkájához

kǫtelän äri[20] pǫl'nä,[21] äri säunä ilkel järrentiläln ilkel šǫirentiläm. ǫmmer mä kurnä tul kǫntilm šémel[22] purpä purung tǫgä jarran šätät tining pänkän mǫitn ness punelän. jǫilǫχ[23] kǫrrtem šǫu ǫng[24] šǫul unlém ǫass pǫll šät känžem[25] iningue[26] utne[27] pell[28] kǫtelän, kǫring poal šät känže juntangu utne poal kǫtelän. ǫmmer mä kurnä tul kǫntiʄlem kéš[29] ruspä jommas jǫilǫχ jaranne uš jeri uš mǫit tining ǫilm šät ät tining pänkänne ness punelän. kǫžǫ ǫlmem juipoalt

ūntnė pāl χǭtėlän
arī' pōl'än, arī' sawtulän [tilän:
ēl-ke jorγentilän, ēl-ke sairen-
mortim mā χūrnėl, tūl χǭntilėm
sēmėl tēlip tēliñ kēnt jornė
sāt āt tiniñ puñkännė
[mań ērī', mań mojt tiniñ
ness punėlän! — [ǫulėm]
puñk-tǭr χartėm saw āñk
sawėl ūnlėm as pāl sāt χansä
untnė pāl χǭtėlän [jinuñkwė
χuriñ pāl sāt χansä jūntuñkwė,
ūntnė pāl χǭtėlän:
mortim mā-χūrnėl, tūl χǭntilėm
parkän rusip jǫmės puñk-tǭr
sāt at tiniñ puñkännė [jornė
māń ērī', māń mojt tiniñ ǫulėm
ness punėlän!

*

Xǫsä ǭlmėm jui-pālt,
vāti ǭlmėm jui-pālt

---

a mely napon leültök,
ha fölös forgácsaitokat, fölös hántásaitokat
faricskáljátok, vagdalgatjátok:
madárrepülő déltáj széléről, — onnan szerzett (talált)
fekete ernyőjű, ernyős sapka gyanánt
százhajú drága fejetekbe
az én kis énekem, az én kis regém drága végét
tegyétek! —
Ti kendőt rántott sok nőcskék,
a sok üléssel járó lyukazgató százféle diszítést kiszabni
amely napon leültök,
a mintázott százféle diszítést kivarrni
amely napon leültök:
a madár repülő déltáj széléről, onnan szerzett
hárász rojtos szép fejkendő gyanánt
száz hajú drága fejetekbe
az én kis énekem, az én kis regém drága végét
tegyétek!

*

Miután hosszú ideig éltem,
miután rövid ideig éltem
százhajú drága fejem
[izzadság] vizétől [teli] szívódott párnájú helyre [fektetve]
feküdtem ím.

vuäť ąllmem juipoalt šät ät tining päng uťe poaš ąssmeng jällne ťo kojäsm. kąžą kuim juipoalt. vuäť kuim juipoalt. äk mät šit käššem jäpuh taileng lilm kum ťe kartiln. [ťe kąrts.] šät ät tining pängem sąung mä kit kąllnä ťe punsen. jän šąu šąupinä ąre šąu šąupinä sąung mä kit kąllnä jältuseltau. kąžä olet vuäť olet jälping sąatä kvän taili. tąnn juipoalt uiť turr šoašungve pä kualét. paš talke ąlpä iuv äläm šąnkäl litä. poχtä litä. tušmen nąmetpä né, täu loai: ju kultem jommas jägetän oχrí. ąakeľ nąmt-

sāt āt tiniñ puñk
vit-posėm ąsmėñ jolnė
ti χujäsėm.
χąsä χujim jui-pālt,
vāťi χujim jui-pālt
akw'-mat-ērt kasm japäk ta'i-
χum ti χartilėm. [liñ lilim
sāt āt tiniñ puñkėm
Sąwėñ Mā kit χalnė
ti punsanl;
jäγėm saw saw pīnė,
ārėm saw saw pīnė
Sąwėñ-Mā kit χalnė
jol tissėltawė. —
χąsä āle'it, vāťi āle'it,
jelpiñ sātä kwon tąwli.
ton jui-pālt vit-tur sāsuñkwė
pā kwāle'it.
pāstal ālpä jiw-alä
sāñχlitä, poktlitä.
ľūľ nąmtpä nē, taw lāwi:
«jūw-χuľtėmjąmėsjäγänvąχri.»
ākėľ nąmtpä nē, taw lāwi:

Miután hosszú ideig feküdtem,
Miután rövid ideig feküdtem,
egyszer csak mintha csupa [szakadó] sárga selyem volna, lel-
[úgy] vonszolom (értsd: haldoklok) ím férfi. [kemet
Százhajas drága fejem
a kérges föld két közébe
helyezték ím;
atyám sok sok fia,
nagybátyám sok sok fia,
a kérges föld két közébe
temeti (egyengeti) el.
Hosszú ideig élnek, rövid ideig élnek,
szent hete letelik.
Azután hallotti tort tartani
fölmennek [a sírhoz].
A hasadék nélkül való koporsó födelét
bökdösi, kopogtatja (?)
A rossz gondolkozású nő, — az azt mondja:
«hátrahagyott jó atyja után kapaszkodik.
A kegyes gondolkozású asszony, az azt mondja:
«hátrahagyott jó atyja után nem kapaszkodik;
— — — — — — — — — —

pä netäu loai: ju kultem jommas
jägäm ät oχri. ätt kum jerrännä
šëtsen aten ils ätt tämpä täning
iuvä, männr äu koaštal ḁlpä iuve
keurnä jet ätt punslän, poaštal
ḁlpä iuv eläm tḁnt šḁnkellit. ätt
tänpä täning iuvä poaštal ḁlp
iuve keurnä jett ľelptau, jett šoḁp-
tau. kum ḁilpäs ḁilännä näss
toḁttuχ toali.

«juw χuľtėm jḁmės jäγän at vāχri. [nē'ïls)
(at χum ērγänä sujtsėn' atä
at tānpä tāniñ jiwä
manėräï' pāstal ḁ̄lpä jiwä-ki-
jot at punėslän?! [wėrnė
pāstal ḁ̄lpä jiw-alä
tōnä ti sāñχlitä.»
at tānpä tāniñ jiwä
pāstal ḁ̄lpä jiwä-kiwėrnė
jot-ľäľptawė, jot-śḁpitawė. —
χum ḁul kāt-pas ḁuläγän
ness tḁtėχtāli.

4.

P é r n ä n t u m j e r i.

Sḁmung[1] mä lahua kum kuont-pém, [suitltau[4]
ńilä sḁampe[2] sḁmung[3] pérnä
Sḁmung mä sḁamt lahua kuont-pém,[5]

4.

P ē r n ä n t ū m ē r ï'.

Sāmiñ mā [sāmt] laχwä
χum χḁntpe'im:
ńilä sāmpä sāmiñ pērnä
sujtėltawė.
sāmiñ mā sāmt laχwä

[hanem] öthúrú húros fáját
hasadék nétkül való koporsójába
miért nem helyeztétek le vele együtt?!
Hasadék nélkül való koporsója födelét
ím azért bökdösi»,
Öt húrú húros fáját
hasadék nélkül való koporsójába
vele együtt oda rendezték, oda készítették. —
A férfi [amint fölnyitják koporsója födelét], könyöke végére
csak úgy támaszkodik.

4.

A keresztségbe való menés éneke.

A sok tájékú föld tájékain mindenfelé,
úgy hallom, én férfi
négyszögletű szögletes keresztet
emlegetnek.
A sok tájékú föld tájékain mindenfelé
úgy hallom:

ńilä sḁampe sḁmung pérnel
pusšing puńintaut.[6]
Jäum kum šḁirḁpoalm
äk pisš ḁllpä norr kvält
kum unlentäsem — kotl[7] *kulʹili.*
ńḁire[8] *turpä*[9] *turing*[10] *šḁhl kalʹili.*
äm käneng uoš känemne
kven kualém;— šemel[11] *šoaš kitä*
num-tḁrom jäummä nuk šunžém.
kazu[12] *säm jânt tul ragalmä*[13] *ätt uom*
lui[14] *vuḁlʹ*[15] *ḁilén tû šunžém*
kurkä[16] *ńḁlpä jḁmmes käp tûl näilm*
kér šimpä vuḁng pišilj
tott tartellentaut.
kér šimpä šḁu puškä
tott tartellentaut.

χḁ̄ntpe'im :
ńilä sāmpä sāmiñ pērnäl
pusėn punėntawėt.
jäγėm χum sa'i̊rėpālėm
akwʻ-pis ḁ̄lpä nor-kwolt lʹi̊li,
χum ūnlentäsėm. — χotėl χuńañrä turpä turiñ śaχl
χulʹi̊li.
am kaniñ ūs kanėmnė
kwon kwāle'im,
sēmėl sosi̊' kitχäγėmtėl
Numi-Tḁ̄rėm jäγėmnė nḁ̄ñχ sunse'im :
kāseuw-sam jänit tul-raw
ḁ̄lmä at va'ėm.
lui vōlʹ ḁulän tū sunse'im :
kurkä-ńolpä jḁmės χāp
tūl nē'i̊lėm.
kēr simpä vaγiñ pisälʹėt
tot tartėlāntawėt,

---

négyszögletű szögletes keresztet
aggatnak (tesznek) mindenkire.
A férfi-atyám ácsolta
egy szobából álló gerendás házban
ültem én férfi. — [Egyszer csak] a honnan támad,
hatalmas hangú hangos menydörgő zaj
támad.
Én téres városom terére
kimegyek,
fekete ribiszkéhez hasonló kettőmmel (t. i. szememmel)
Fönnséges-Ég atyámhoz fölnézek :
egy konczérhal szeme a mily nagy, annyi felhődarabkának
sem látom létezését.
Az alvégi folyóvonal végébe, oda nézek ;
egy tyúk orrához hasonló orrú jeles hajó
jelentkezett onnan elő.
Vas belsejű erős puskákat
durrogatnak ottan ;
vas belsejű sok ágyút

šemel mä qḁnghu ness[17] *sär-*
ränti. —
äm šemel kérpä ńäling aalm
lḁu tul'äpä kit kḁatnä äm vilm.
kualem kḁnt pänke kum
kualem t'e kurke ńḁll
jḁmmes käp perr juḁngtilm.[19]
Tḁn jui poaltä kit piš ḁllpä
nḁrt kväll kum uttem
ti kit piš ḁllpä nḁr kvälltä
kum kujelḁaltém.
kḁtl kul'ilänti —
ńuri[20] *šḁhl äm ḁs kvenn kua-*
lem.
russ tḁr[21] *kvärt piš*
lui vuḁl' ḁilén tû šunžém.
kér šimpä šḁu pušk
tott tartellentaut.
tû tḁimem[22] *koapnte*[23]
pḁnžä jäχti[24] *kit kḁsahnä*

kēr simpä saw puskä
tat tartėlāntawėt:
Sēmėl-Mā āñkūw ness särγenti.
am sēmėl kērpä ńāliñ ālėm
lḁu tul'äp kit kātnė
am vı̄lėm;
kwālėm χḁ̄nt punkä
χum kwāle'im,
kurkä-ńol jḁmės χāp
jūw-jḁ̄ñχtilėm.

*

Ton jui-pālt kit-pis ḁ̄lpä nor-
χum ūntte'im; [*kwol*
ti kit-pis ḁ̄lpä nor-kwolt
χum χujγėlālėlte'im.
[*akw'-mat-ērt*] *χotėl χul'ilānti,*
ńañrä [*turpä turiñ*] *saχl*
[*χul'ilānti*].
am ḁ̄s kwon kwāle'im;
ruś tār sup-pis lui vōl' ḁulän

---

durrogatnak ottan:
Fekete-Föld anyánk csak úgy reng belé.
Fekete vasú nyílas tegzemet
tiz ujjas két kezembe
veszem én;
fölkerekedett had élére
állok (kelek) én férfi,
s a tyukorrú jeles hajót
vissza irányítom (fordítom).

*

Azután két szobából álló gerendás házat
építek én férfi;
ezen két szobából álló gerendás házban
hevergetek én férfi.
[Egyszer csak] a honnan támad,
hatalmas hangú hangos mennydörgő zaj
támad.
Én ismét kimegyek: [vonal végibe,
egy száll orosz vászonból való ingemben az alvégi folyó-
oda nézek:

kuń[25] puom ;
t́i tui téli lepptal
pirve[26] jérrte, kun[27] puom.
kḁling kveš kḁntilm
arχirei pḁžerä[28] täk tḁtentau.
ḁaš[29] puntlettal[30] läil kérl
kum t́ut́ punaum.
kuša[31] kui lul'[32] jḁlnä
kum ribitaum.
Jäne men vuät́ tḁtḁum.
jäum kum sḁat suntḁχ[33]
pät́et[34] suntḁχ jätt uχtapiln.[35]
äńmät loaltän :
kuoll kui pḁžing sḁu Tobl uoš
šimén — kum joktaum.
jäu uošntettal[36] äńmät
taχmen kväll šimén
kum ribitaum.
télpä joḁngp mḁńting sḁat
kum tott taχmtiχtén.

tū sunse'im :
kēr simpä saw puskä
tot tartėlāntawėt.
tū ta'i̊nėm χḁ̄pėmtė
pḁnsitä jäkti kit χḁsaχnė
χūń pūγawėm,
ti tūw tēli laptal pirwä jortė
χūń pūγawėm.
kāliñiś kwoss χḁ̄ntilėm :
ārkeri pḁ̄sėr takwi totentawė.
āś puntlettal la'i̊l-kērėl
χum tot punawėm;
kūt́ūw χujne l'ūl' jolnė
χum rēpi̊tawėm.
χḁsä, man vāt́i totawėm,
jäγėm χum sāt sūntėχ patit
jot-ūntti̊pilėm. [*sūntėχ*
ań-mat lawėltanė [*simän*
χoli-χuj posiñ sḁw Tūpėl-ūs
χum joχtawėm.

---

hát vas belsejű sok ágyút
durrogatnak ottan.
Amint lélekjelenlétem elvesztettem :
fara vagdalt két kozák
fogott meg valahogyan engem,
e nyáron kikelt, fölemelkedni képtelen makkrécze módjára
fogott meg valahogyan engem.
A mint kellően szemlélem :
a kurafi püspököt, őt magát hozzák.
Mit atyámra sohasem raktak, lábbékókat
raktak ott reám, férfiura;
kutya fekvő ronda helyre
dobtak ott engem férfiút.
Hosszú, vagy rövid ideig vittek, [ládikát]
férfiú atyám hét [kincses] ládikája közül a legfenekén levő
magammal viszem (helyezem).
[Egyszer csak] amaz emlegetett, [belsejébe
regghajnali fényes csillaghoz hasonló Tobolszk város
jutok én férfiú.
Minőt atyám sohasem látott,

jäu pońė tḁalom
ńilä sḁmpä sḁrḁχ[37] suntaχ
sḁamet toat loamtém.[38]
tḁn jui poaltä jäpäχ kînpä
vuḁng ḁterne tuḁum.
ńilmä kuli ńilming uj
kum tott luietäntvés.[39]
jäum kumpi pońe toalom
ńilä sḁampe sḁrḁχ suntḁχ
sûntḁ[40] lḁšketäs.
jäpäh kînpi vuḁng ḁtern
toḁg sûtnä tḁiltäχtí
ńeń ši kîn jḁrrén
ness tḁilltaχtesem
ńilä sḁampä sḁlḁt[51]
pérnell kum punḁu. —

jäγėm vāśintettal
ań-mat tākmiñ kwol simän
χum rēp°itawėm.
tēlpä jḁ̄ñχėp mańtiñ sāt
χum tot taχėm titte'im.
jäγėm pońγėtālėm
ńilä sāmpä sarėχ sūntėχ sāmėt
tātlėmte'im. — ton jui-pālt
japäk ke'°inpä vaγiñ ḁ̄tėrnė tū-
ńelmä χuli ńelmiñ uj [wėm.
χum tot luj°itāntwäsėm.
jäγėm χum pońγėtālėm
ńilä sāmpä sarėχ sūntėχ
sūntä lḁ̄śχäts.
japäχ ke'°inpä vaγiñ ḁ̄tärėm
tḁ̄χ-sūntnė ta'°il°itaχti
ńań-kēm-ke'°in jornė
ness ta'°il°itaχtäsėm.
ńilä sāmpä sḁ̄lät pērnäl

---

valami tetves háznak belsejébe
dobnak ott engem férfiút.
Egy telő holdbeli kerek héten át
táplálom én, férfiú, ottan a tetveket.
Melyet atyám tömködött meg,
a négyszögletű kincses (gyüjtő) ládika szögleteit
kiüresítem. — Azután
egy selyem gombos hatalmas úr (orosz tisztviselő) jön be hozzám.
Mint nyelve váló nyelves állat (madár),
oly kedvesen beszél (énekelget) ott hozzám férfiúhoz [értsd: rábeszéli a megkeresztelkedésre].
Melyet férfiú atyám tömködött meg,
a négyszögletű kincses ládika
szádja üressé (tágterűvé) lett [értsd: tartalma kifogyott].
Selyemgombos hatalmas uram
a minővel nyaka tövén gombolkozik,
afféle kenyéralakú gombbal
gombolkoztam én be [értsd: megkeresztelkedésemhez fényes ruhával ajándékoztak meg].
Négyszögletű arany [érdem-] keresztet

jäu uttilm ńḁor vuoi
šuńing tḁas. — Tḁrom šḁtt-ring
kḁtl käštl. ťe kults.

χum punavėm. [kiwėr
jä'i ūnttėlėm ńawėr-vōj šuńiñ
Tārėm sḁtrėñ χḁ̄tėl kästėl ti χūľts.

LX.

Persä éneke.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Pėršä jeri.

Ḁill[1] *lu kḁntem*[2] *pḁilm*[3]
pununkve[4] *titt pailm*
ḁuil säir kḁntem pḁilm
punung titt pailm. —
kûľ mäši ätt ḁter kḁlén, kuľ-
mäšnä mäši ätt ḁter kḁlén kuľ-
tem.[4]
pėršä kvälem ńoχs[5] *kängi, soaχ-*
teng[6] *iju*
pėršä kvälem ujḁ kängi, sḁχ-
ting iju.

b) Középlozvai nyelvű átírásban.

Pēršä-jēri.

Ḁ̊il lū khḁntėm pḁilėm
Punuñkw'-tit pḁilėm.
ḁ̊il säi̊r khḁntėm pḁilėm
Punuñkw'-tit pḁilėm
khuľ mäši ät ōtėr
khalän khuľtėm,
mäšne mäši ät ōtėr
khalän khuľtėm Pēršä kwälėm,
ńoχs khañghi sḁχtiñ jiw[3]
Pēršä kwälėm,
uj khāñghi sḁχtiñ jiw

---

tettek ott reám, férfiúra.
Mit atyám szokott [áldozatúl a bálvány elé] helyezni, a csikózsírral bőséges tál [radt.
ezután Târëmnek ezredik napjáig (azaz: mindörökre) elma-

LX.

Az a falum, melyben első lovam szereztem
a Púnunkw-folyó-torkolati falum.
Az a falum, melyben első tehenem szereztem,
a Punuñkw-folyó-torkolati falum.
Szűrt öltő öt úrgazda
közül reám maradt,
ruhát öltő öt úrgazda
közül reám maradt Pêrsä- házam
nyuszt kúszó (hágó) egyenes fából [való]
Pêrsä-házam,
vad kúszó egyenes fából való

péršä kvälem ikä poal nujén[6] tû šunžém.
anker[8] täľäχpä ńiχlišän[3]
pḁilm jḁngḁmmä[10]
kḁtl poal[7] nujen tû šunžém:
šétraχ[11] täľäχpä
šoau uľopsiän
pḁilm jḁngḁmmä.[10]
šemel uj[12] uilentänä[13]
jḁš suott vuḁľom,
vûr uj uilentänä
jḁš suott vuḁľom
uš kvḁrḁp[14] vuḁľm.[15]
Jét kujjem ḁjaum
kering tuospä lḁu lû
širkeng suilljét ḁjaum
tḁžem ḁńpä lḁu säir
porkn[16] suill koll kinnšiém.

Pēršä kwälėm —
jikä poḁl jarnė tū šunšēm :
añkėr tḁľėkhpä [šoḁu] ńiχläšėn
pḁilėm joḁñkhėm.
khḁtėl poḁl jarnė, tū šunšēm
šötėr tḁľėkhpä šoḁu uľpäšėn
pḁilėm joḁñkhėm.
šēmėl uj ujlentėnė
jaš-sut vuoľėm,
wuir uj ujlentėne
jaš-sut vuoľėm
wüš khuorp vuoľėm.
jīt khujēm, ḁjḁum,
kēriñ tuspä lou lū
širkėñ sujil jet ḁjḁum ;
tošėm ańtpä lou säir
porkhėñ sujil kholt keńšēm.

Pêrsä-házam. —
Ha éjszaktájra nézek oda:
sűrű tetejű sok vörös fenyvestől
van körülkerítve falum,
ha napkelettájra nézek oda:
terebélyes tetejű sok czirbolya fenyvestől
van körülkerítve falum.
Fekete állat (nyuszt) szokott rajta alábocsátkozni,
[olyan] az én vadászösvényjegy-végi folyóvonalam,
vörös állat (nyuszt) szokott rajta alábocsátkozni,
[olyan] az én vadászösvényjegy-végi folyóvonalam,
a kis nyirfa-erdővel borított folyóvonalam.
Este lefekszem, elalszom.
zabolás (vasas) szájú tíz lónak
csörgő zajával alszom el;
kiszáradt szarvú tíz tehénnek
bögése zajával ébredek föl reggel.

LXI.

A «Jeva-torkolati falu»-beli embertől készített ének.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Ivtitt kum voarom jéri.
kulḁχ[1] ńḁll šḁl'ing[2] tḁal
tḁrom voari.
šḁah[3] ńḁll šḁl'ing tḁal
tḁrom voari.
vuḁt[4] maring jommas kḁtl
tḁrom voari,
tojḁpoall kḁža kḁtl
äm kiš[5] vätä kit jḁžä
uj tuńiši ńḁmr[6] iupä
šḁu[7] šäl'ik poḁknä[8] pâ kuitsiäm.[9]
äk jét pḁnnšim[10]
šemel šoaš kitâ
uonung[11] ijuχt[12] uontnä
kum rautsejäm.[13]
ur[14] puipä tḁor[15] ḁngul šoau[16] jutém.
kulḁχ[17] taiming šoau känn[18]

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

Jiw-tit χum vārėm ērī'.
χulaχ-ńol sol'iñ tāl
Tḁ̄rėm vāri;
sakwäl'ėk-ńol sol'iñ tāl
Tḁ̄rėm vāri,
vōt-mḁ̄riñ jḁmės χḁ̄tėl
Tḁ̄rėm vāri.
tūjä-pāl χḁsä χḁ̄tėl
am kis-votä kit jḁsä
uj l'ūl'i l'akw jiwpä saw sal'ki pḁ̄χnė
pā χujtsiäγėm (?).
akw' ēt ponsėm sēmėl sḁsī' kitī'
vāniñ jiwėt vānė pasnė
χum rḁutsiäγėm.
vīr pujpä tawri āñkwėl
saw jute'im.
χulaχ tajmiñ saw kan
sawėl kanite'im.

Holló orra zuzmarás telet
alkot Târëm,
szarka orra zuzmarás telet
alkot Târëm,
csendes szellőjű szép napot
alkot Târëm.
A tavasz táji hosszú napon
én a lábkarikás két hótalpat
a jávor álló sűrű lúczfenyves oldalába
fölhajszolom (fölczipelőzködöm a hegyen fekvő erdőbe).
Az egy éjjel érett fekete ribiszkéket, a kettőt (értsd: szemeim)
a látható fák látó határáig
én férfi [ide-oda] forgatom.
Vörös farú rothadt fatörzsöt
sokat nyomkodok szét [lábaimmal eltaposva az uton].
Holló táplálkozó sok teret
sok számban taposok [vadat ölve].

šoaul[19] *känitém.*
šéšt taiming soau känn šoaul vuarém.
junnḁ[20] *poal šoau šumľḁχ*
šoaul[21] *voarilm.*
pajḁ[22] *poal sḁu šumľḁχ*
šoaul voarilm.
käneng uoś känemnä jû joχtém.
käning pḁill känemnä jû joχtém.
tojḁ poal kḁžḁ kḁtl
tḁrom voars.
jḁatel[23] *pḁilm*[24] *tḁal*[25] *kḁtl*
ḁlskell poľim[26] *vuoi*
šḁgḁr[27] *mätn lḁamlänn*[28] *pâltnä*
näutä tḁttḁu.
šḁrm[29] *torkul*[30] *äting*[31] *pḁilm*[32]
jivtitt pḁilm ťil[33] *nungvä ḁllpä*
tépä lḁišt[34] *lḁišt sḁamnä*
kum uḁmelmätém.

šali-uj tajmėñ saw kan
sawėl vārė'im.
junχė-pāl saw sūmľėχ
sawėl vārilėm,
pajä-pāl saw sūmľėχ
sawėl vārilėm.
kaniñ ūs kanėmnė jūw joχte'im,
kaniñ paul kanėmne jūw joχte'im.
tūjä-pāl χḁsä χḁ̄tėl
Tḁ̄rėm vāri.
jātėl paulėm, tāl χḁ̄tėl ḁ̄lėskel
poľėm vōj saχrėm atėn pūtsis palitnė
taw ta totawė.
śoräm tūr-χul atiñ paulėm,
Jiw-tit paulėm, tīl nḁ̄ñχ ḁ̄lpä
tēpä lośit lośit sāmnė
χum nḁ̄mėlmatīle'im.

Farkas táplálkozó sok teret
sok számban készítek.
Egy sarkon (egy oszlopon) álló sok [erdei] éléskamrát
sok számban készítek,
egy hüvelykujjon álló sok [erdei] éléskamrát
sok számban készítek.
[Aztán] téres városbeli teremre visszaérkezem,
téres falubeli teremre visszaérkezem.
Tavasztáji hosszú napot
alkot Târëm.
Kedves falum, ha téli nap van,
a fagyott zsír [olvasztásakor] az odaégett [zsír] szaga oly távolságra, [mennyit] egy ebéd (üst elkészülte) alatt [utazni lehet], —
terjed (vivődik) az el.
Avas kárászhal-[zsírtól] szagos falum
Jeva-torkolati falum; [de] ennél is feljebb való (jobb)
tápláléka bő, bő, vidékré
gondolok én, férfi.

äm kum kḁntem[35]
kéring[36] *tuospä jḁmmes uim*[37]
pängeng šum pänkén
kum tuštilm.[38]
kit kḁtl ûrikell[39]
äk kḁtl ûrié[40] *ness punilm.*[41]
korom kḁtl ûrikel ḁls
äk kḁtl ûrié ness punilm.
ťil nungvä ḁllpä [*täm*
ness[42] *ténä vanennä kum joχ-*
ness[43] *äínä vanennä kum joχ-*
täm.
ńḁi̊ring lû tḁulíng[44] *vantem,*
šiškvä[45] *poall tḁuling kuľsnä*
tä[46] *kultsn. šim*[47] *täľäχ*[48]
nḁsing[49] *pullmä kotl*[50] *kinn-*
žiln?
jḁmmes nḁinä jḁmmes[51] *ḁternä*
šimtäľäχ nḁzing puoln
tûl kinnšéln.

kēriñ sūppä jḁmės ujim
puñkiñ sun puñkän χum tūšti-
lėm.
kit χḁ̄tėl ūri-ke [ḁ̄ls]:
akw‘ χḁ̄tėl ūriäi̊’ ness punilėm;
χūrėm χḁ̄tėl ūri-ke ḁ̄ls:
akw‘ χḁ̄tėl ūriäi̊’ ness punilėm.
ti̊l nḁ̄ñχ ḁ̄lpä ness tēnė vān-
γėmnė
χum joχte’im;
ness ajnė vānγėmnė
χum joχte’im.
na’i̊riñ lūw ta’i̊liñ vāntėm
sis-kė-pāl ta’i̊liñ χūľėsnė
ta χūľtsėm.
sim-taľėχ nḁsiñ pūl
χotėl kinsilėm?
jḁmės nājnė, jḁmės ḁ̄tėrnė
sim-taľėχ nḁsiñ pūlėn
tūl kinsäln!

Zabolás szájú jeles állatom (lovam)
a fejes szán fejéhez állítom én férfi.
Ha két napnyi volt a távolság:
azt csak egy napi távolságúvá teszem [oly gyorsan haladunk];
ha három napnyi volt a távolság:
azt csak egy napi távolságúvá teszem.
Ennél is feljebb való, fáradság nélküli ételt adó hegyi erdőm
jutok én, férfi; [tájára
fáradság nélküli italt adó hegyi erdőm tájára
jutok én férfi.
Nyerges lóban bővelkedő (teljes) falkám
örök időre szóló (hátralevő) teljes elhagyásra
maradt el ekkor (nem gazdálkodtam többé lóval).
Szív csúcsára való ízletes falatot
honnan szerzesz (keressz)?
Jó úrasszonynak, jó úrgazdának
szívcsúcsára való izletes falatot
onnan szerezz!

LXII.

A Luop-torkolati faluról való ének.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Luoptitt jeri,

Nḁrrḁ[1] *uitńä kélsem*[2]
vuät[3] *kvällpä tailing*[4] *pḁilm.*
tuoja kḁtl ḁlskell,
turkul vuoi šḁkḁrmäteng[5]
korom kḁtl ûrinä täu päži.[6]
tähus kḁtl ḁlskell,
šḁrm[7] *vuoi šḁkḁrmätä*
korom kḁtl ûrinä täu päži.
läiling tḁrom tuošne[8]
uš känpä käning pḁilm
ḁžḁh[9] *Luoptitt pḁill*
pḁilem kairen.[10]
tḁuling tḁrom tuošne
uš känpä käning pḁilm
Luoptitt pḁilem ḁsen.[11]
Jäum jäžḁh[12] *toalm*
väting[13] *korpä*

b) Középlozvai nyelvű átírásban.

Luop-tit poėl jēri.

Narä wüťnė kēlsėm
vōt kwälpä taìlėñ pḁilėm
tūjä-khḁtėl ōlės-kel:
tur-khul vōj šḁkhėrėm ätėn,
khurėm khḁtėl urnä täu pāši;
täkwės-khḁtel ōlės-kel:
šarėm vōj šḁkhėrėm ätä
khurėm khḁtėl urnä täu pāši.
lailėñ tōrėm tuśnė
wüś känpä känėñ pḁilėm
āśėχ Luop-tit poėl pḁilėmkhairėn;
tḁulėñ tōrėm tuśnė
wüś känpä känėñ pḁilėm
Luop-tit pḁilėm ōsėn.

*

Jäìm jašėχtoḁlėm

Melynek falgerendái vízbe tükröződnek,
az én harmincz házzal bővelkedő (teli) falum,
ha tavaszi nap van:
a kárászhal zsírjától való perzselésszagod, —
három napnyi időig érzik az;
ha őszi napon van:
az avas halzsír perzselésszaga, —
három napnyi időig érzik az.
Lábas isten lakó (álló)
kis terű teres falum
az én kedves «Luop-torkolati falu» szeretett falum;
szárnyas isten lakó
kis terű teres falum
vagy te Luop-torkolati-falum.

*

Atyám jegyezte

uš[14] jḁš šḁorp[15] näl ošt
urung[16] vätnä kuń pḁnnžimen[17]
šḁorp näl ošt
uring vätnä kuń pḁnnšim.
Äm vḁitä il'mpä[18]
pḁšting[19] kḁatl koalilm.[20]
télpä joḁngp menting sḁat
arteminnä mḁńtel äm tuńžilm.
väting kḁrpä uš jḁš täl'äken
äm joχtäm. äm nḁmisäm:
šät tänkern[21] kaitäm
tḁaring[22] iju tḁarken[23]
nekemä[24] tuolpn.[25]
šät šḁurpn[26] pḁrrentäm[27]
tḁung iju tḁuken näitä tuošla.[28]
kḁaling[29] karmitilm.
tḁžim[30] ḁńtäp[31] šät[32] šḁrpen
nekäntäm,[33] tḁuing iju
täuken, neitä tuošläm
tḁaring iju tḁarken
šät šḁrpen täutä tḁletäm.[34]

vōtėñ khūrpä wüś jaś.
šaurėp-näl ošt urėñ vōtnė
khuń pḁnšimėn? [*tėl*
äm väi̊tä īl'ėmpä paštėñ koḁ-
kwoḁlilėm.
tēlpä joḁñkhėp mäńtėñ soḁt
artä minnė mäntėl äm tuń-
šilėm,
vōtėñ khūrpä wüś jaš-tal'ėkhnė
äm joχtēm. [*khajtėm*
äm namsēm: šōt täñkärnė
tḁ̄rėñ jiw tḁ̄rkän näkännė tōl-
pėm;
šōt sḁurpnė pḁrrentėm
tai̊ñ jiw tai̊kän näi̊ tä tōšlėm.
koḁlėñiś karmitilėm:
tōšėm ańtpä šōt šuorpnė
näkän tēm, tai̊ñ jiw tai̊kän
näi̊ tä tōšlėm.
tḁ̄rėñ jiw tḁ̄rkän šōt šuorpėn,
täu tä tōlätėm.

---

benőtt (partos) szélű kis ösvényjegy,
fejszeszél vastagságú dúdoros szélűre
mikor nőttél ki (értél meg)?
Én vékonyélű (fejszét tartó) jegyző kézzel
megyek útra.
Egy telő hold kerek hete
idejének elteltéig állom én [az utat];
a benőtt szélű kicsiny ösvény végére
jutok én. [ván) össze
Én azt gondolom, hogy mivel száz egered futkosta (fut-
gyökeres fa gyökereid ízestűl [azért] szakadtak le;
mivel száz béka ugrálta össze,
szárasztottad ím ki te ágas fa, ágacskáidat.
[Hát] amint kellően megfigyelem:
mivel száraz szarvú hét jávor
ette meg ízeidet, ágas fa ágacskáidat
azért szárasztottad ki.
Gyökeres fa gyökérkéidet hét jávorod
ím ő szakította le [lábaival összetaposva].

LXIII.

Az özvegy férfi éneke.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Vuḁťp kum jéri.

Jäu kurum pînšt
jäu ńilä pînšt äm kum šäštläm[2]
kḁat[3]*pḁr uming*[4] *ńḁul*
kum šäšten' kum šäštläm
pongul[5] *pḁšmen rḁming*[6] *ńḁul*
kum šäštlem.
läilell minnpä läiling uj
šimä värrätiju[7]
tḁulel nimpä tḁuling uj
šime laχetiju.
kḁžä ḁlmau[8] *jui poalt.*
äkmätšit jägä korom pînšt
uťe[9] *poašem ḁssming*[10] *jallnä*[11]
tḁnn kuijét;
uťe poašem nḁrtping jallnä
tḁnn kuijét.
äkmätšit käšmä jäpuχ

b) Középlozvai nyelvű átírásban.

Voťėp khum jēri.

Jäi̊ khurėm pūγińšt,
jäi̊ ńilä pūγińšt
äm khum šäštlēm.
khum šäštėnė
koḁt-pḁri rḁmiñ ńḁuľ
khum šäštlēm.
ponkhwėl-pḁšm rḁmiñ ńḁuľ
khum šäštlēm.
lailėl minpä lailėñ uj
šimä värätiu,
tḁulėl minpä tḁulėñ uj
šimä laχätiu,
khwḁšä ōlmḁu jäi-poḁlt
äkw‘-mät-šit jäi̊ khurėm pū- [*γińšt*
wüťä poašėm ḁsmėñ jolnė
tan khujēt,
wüťä poašėm nḁrtpėñ jolnė

Magammal együtt három fitestvéremet,
magammal együtt négy fitestvéremet,
nevelem (nővesztem) én, férfi.
Férfitől növeszthető
kéz-szárbeli duzzadó húst
növesztek én, férfi;
vállapoczkabeli duzzadó húst
növesztek én, férfi.
Lábbal menő lábas állatnak
szívét követeljük,
szárnynyal menő szárnyas állatnak
szívét kiszakítjuk (?).
Miután hosszú ideig éltünk,
egyszer csak a három testvér
[izzadság] vizétől fölszívódott párnájú helyre
feküsznek ők,
[izzadság] vizétől fslszívódott párnájú ágyas helyre

tḁiling lilän tḁnn kḁrtijän,
ur japuχ tḁiling lilän
tḁnn kḁrtijän.
voitä[12] il'm pašting[13] kḁatl
šemel mä kit kḁllnä
jeltuseltijäm.[14]
lḁu tuľäp kit kḁatl
pḁaštal ḁlpä kér[15] šḁpän
äm ľäľptiäm.[16]
kḁžä ḁlm jui poalt
vüäť ḁlmem jui poalt —
kḁling kḁrmitaχtiäm[17]
jäit tullsem läiling tull
pusšn[18] koläst;
ḁs tullsen läiling tult
pusšn koläm,
kḁling karmitaχtiäm
räχ[19] purtal tḁale šäštem[20]
tḁaling ijum kuńte[21] šošmä-
men.

tan khujēt. [lilän
äkw'-mät-śit käšm jäpėχ tai̊lėñ
tan khartiän,
wū̥r jäpėχ tai̊lėñ lilän
tan khartiän.
väi̊tä ī̆ľėmpä paštėñ koḁtėl
šēmėl mō̆ kit khalnė
jel tisėltiäm.
lḁu tuľäp kit koḁtėl
paštal ōlpä kēr šḁpämėl
äm ľäľptiäm.
khwḁšä ōlmėm jüi-poḁlt,
vō̆ť ōlmėm jüi-poḁlt
koḁlėñėś karmitaχtiäm:
jäi̊ tulsėm lailėñ tul
pušn khwḁläst,
oḁś tulsėm lailėñ tul
pušn khwḁlėm.
koḁlėñėś karmitaχtiäm: [jiwėm
räχw purtal toḁlä šäštėm toḁlėñ

---

feküsznek ők.
Egyszer csak mintha csupa sárga selymet, lelküket
[úgy] vonszolják ök (értsd: haldoklanak).
mintha csupa vörös selymet, lelküket
[úgy] vonszolják ők.
Vékony élű [fejszét tartó] jegyző kézzel
a fekete föld két közébe
hantolom (egyengetem) öket alá.
Tíz ujjas két kézzel
hasadék nélküli való vas-sírkerítéssel
láttam el (rendeztem) én őket.
Miután hosszú ideig éltem,
miután rövid ideig éltem,
kellően megfigyelem:
az atyám állította lábas éléskamra
mind kifogyott,
a nagybátyám állította lábas éléskamra
mind kifogyott.
Kellően megfigyelem:
eső hatása (harapása) nélkül tűleveles fám
mikor gyarapodtál [úgy] meg?

vuot purtal tḁung iju.
titkem kuńte[21] šošmämen.
nägen[22] ńeräp[23] ruš kumpi
kvälau suotnä, kuńer[24] kum
kḁat[25] nägel kuń pät́m
jḁrli kum kḁat nägel
kuń pätm.
kum kvenribitän
péš[26] ńäre šagḁl[27]
péš voje[28] šagḁl kum pätm
ḁžing[29] ulm uring[30] jälne
iét ḁiltänem, šiét
uring kḁurtnä tärmeltä ḁiltau.
uring šḁorpnän tärmeltä ḁiltau.
kuolt kinželtänem
šit toažim iju
muring térm kinželtau,

khuńttė šušmämėn?
vuot purtal taīñ jiw-titkėm
khuńttė šušmämėn?
näkėñ ńǟräp ruś khum-pū̄
kwäl-ou sutnė
kuńėr khum koḁt-näkėl
khuń pätēm,
jorli khum koḁt-näkėl
khuń pätēm. [śäkwėl
khum kwän ripitėnė pėš ńǟrä-
[khum pätēm]. [śäkwėl
[khum kwän ripitėnė] pėš vojä-
khum pätēm.
ośiñ ulėm urėñ jolnė
īt́ ḁjėltenem-śit
uriñ khḁurėp-näl tärmėltė
ḁjiltḁum,
uriñ šḁurėp-näl tärmėltė
ḁjiltḁum.
khwḁlt kēñšėltenėm-śit

Szellő hatása nélkül ágas fácskám töve
mikor gyarapodtál [úgy] meg?
Izelt [talpas] csizmájú orosz ember fia
házajtaja nyilásához
szegény ember keze ízével
jutottam én valahogyan,
koldus ember keze ízével
jutottam én valahogyan.
Ember kidobta régi csizmarongyra
jutottam én valahogyan férfi
ember kidobta régi kapczarongyra
jutottam én, férfi;
Vastag álmot [alvó] dúdoros helyre [feküdve]
a midőn éjjel elalszom,
dúdoros őrlőnyél fölött
alszom el,
dúdoros fejszenyél fölött
alszom el.
Amidőn reggel fölébredek
száraz fatuskóból álló ütőszerszám felett
ébredek

ńḁar ij̣u muṛing térm kinžel-
tau.
äm kunnelnä[31] mä ńḁlnä
nḁmelmätm,
äm kunelnä uiť ńḁlemnä
nḁmelmätm.
mḁiläm[32] kväsšäktém,
šḁnželäm[33] kväsšäktém.
kḁ̧žä ism,[34] vuäť ism
äkmätšít jägä unlem
ḁaš unlem uiť ńḁlnä
mä ńḁlnä joχtmaemnä.
iune[35] jäptélem, pommne jäp-
tuoja kḁtl ḁlskel[36] [télem
ällä[37] m̰inpä käping[38] muj
lḁnkḁ minnä käping muj
jägä unlemä, ḁaš unlemä
mä ńḁllnä uiť ńḁllnä
jḁngom[39] tuop täľäkel[40]
näss šḁisena.[41]

tōšėm jiw mäi̊rėñ tērėm [tär-
kẽñšėltḁum, [mėltė]
ńoḁr jiw mäi̊rėñ tērėm [tär-
kẽñšėltḁum. — [mėltė]
äm khunnä älnė mō-ńolnė
namėlmätēm,
äm kkunnä älnė wüť-ńalėmnė
namėlmätēm ;
mai̊lėl äm kwäšsėχtēm,
šanśėl äm kwäšsėχtēm.
khwašä jisėm, vōť jisėm [lėm
äkw‘-mät-śit jäi̊ unlėm, oḁś un-
wüť-ńolnė, mō-ńolnė joχtmėmtė
jiwnė ľäp-tēlėm, pomnė ľäp-tē-
tujä khatėl ōlės-kel : [lėm.
ällä minpä khōpėñ moj,
lḁñkhḁ minpä khōpėñ moj,
jäi̊ unlėmä, oḁś unlėmä
mō-ńolnė, wüť-ńolnė
joḁñkėñ tup-taľėkhėl

---

nedves fatuskóból álló ütőszerszám fölött
ébredek (értsd: folyton ütnek).
Én a rénvadászó földfokra
gondolok vala,
az én rénvadászó vízfokomra
gondolok vala;
mellel kapaszkodom én [oda],
térddel kapaszkodom én [oda].
Hosszú ideig jöttem, rövid ideig jöttem,
egyszer csak az atyám lakta, nagyatyám lakta
vízfokra, földfokra a midőn elértem
azt a fa nőtte be, a fű nőtte be.
Ha tavaszi nap volt:
a felfelé menő ladikos vendégsereg,
a lefelé menő ladikos vendégsereg,
az atyám lakta, nagyatyám lakta
földfokra, vízfokra
a jeges evező végével
csak úgy mutogat (?),
a vizes toló rúd végével

uťing när iu täľäkel
näss šḁisena.
tḁnn jui poalt pḁill[43] *pḁilejäm*
uoš uošejäm
šḁľing vuḁr sḁat kḁllnä kualem.
junne[44] *poal šḁu šumľḁχ*[45]
šoaul ûttäm.[46]
pḁitä poal šḁu šumľḁχ
šoaul ûttäm.
unguäling šoau uńi[47]
uj[48] *tḁul*[49] *kḁling uilp*
šoau liéšlé.[50]
tḁnn jui poalt
ällä mennpä käping muj
lḁngḁ mennpä šuning muj
iét[51] *kultä, kḁtl*[52] *oltäm.*
ällä kḁitpä pḁnńl[53] *oχšer*[54]
jḁngä tḁltiläm[55]
lḁngḁ pḁnńl šéč
šḁľe tḁltiläm.

ness . . .
wüťiñ när-jiw taľėkhėl
ness . . . [*ūšejēm.*
ton jüi-poḁlt poėl pḁilejēm ūš
šaľiñ vuor soḁt khalnė
kwoḁlēm.
junnä-poḁl šoḁu śumľėχ
šoḁul uttēm,
poḁjä-poḁl šoḁu śumľėχ
šoḁul uttēm.
ūnk-kwälėñ soḁu uńi
uj-tḁuľ khalėñ ujlėp
šoḁul jēšli. [*pėñ moj,*
ton jüi-poḁlt ällä minpä khō-
lḁñkhḁ minpä šunėñ moj
iť khūltēm, khatėl ōltēm
ällä khajtpä pańńėl oχšėr
joḁñkä taltilēm,
lḁñkhḁ [khajtpä] pańńėl śēś
šaľä taltilēm.

---

csak úgy mutogat (?).
Azután falut alapítok, várost alapítok.
A deres erdő hét közébe
megyek el.
Sarkon (oszlopon) álló sok éléskamrát
sok számban épitek,
hüvelykujjon álló sok éléskamrát
sok számban épitek.
A nagybátyai ház sok ángya
a jávorbőrből való közzel viselt vállszíjat
sok számban koptatja [midőn a vadhúst szánon haza-
vonszolja].
Ekkor aztán [már] a felfelé menő ladikos vendég vendég-
a lefelé menő szánas vendégsereget [sereget
ėjjel meghálatom, nappal tartóztatom;
a felfelé futó sovány róka (értsd: utas)
jegét fölolvasztom,
a lefelé futó sovány farkas
zuzmaráját fölolvasztom.

LXIV.

A «Szent-folyó-falvi» Pachtjár Ignáczfi Vaszilij férfi énekelt éneke.

Jelpiñ-jā pauliñ χum Iknaťi-pi̊ľ Vaśiľä Paχtjar ērγėm ērγä.

Xḁsä tump jḁmės ńḁ̄rkėm
amkiχum sēlėm vāt pasi̊kėmnė
χajtawė,
amki χum sēlėm kit sāt surtikėmnė
χajtawė.
tīl ti nḁmėlmatikėm tan pāltänl
ūlmėm at jiwė;
tan pāltänl joχtėγėm-pėl
χḁ̄tälėm īťimanė at vāγėm.
īti jol χuje'im;
χolit nḁ̄ñχ sajkelėkėm,
tan vḁutaχtnė sujkänėlt
nḁ̄nχ sajkelė'im.

āpśiänėm ānėm āmpi̊' vārkän-ērt: am janės minnėm jui-pālt akw' toχ tajän, ajän, ḁ̄ńśän!

ań am χḁsitėmtėl masχatijin. tūp vāta-χum-pi̊γėt jḁ̄mi̊tijin; — nan nḁmsijin akw' toχ ti sēlχatuñkwė pati, akw' toχ ti χḁ̄ntχatuñkwė pati?!

am χḁ̄jtėlėm χot ľūľi nanän, am ūsilėm nan χotėl vi̊län[9]!

Hosszú dombos szép Uralhegyecskémet
a magam szerezte harmincz rénborjúcska
futkossa,
a magam szerezte kétszáz másodfűves rénecske
futkossa.
Ha innen róluk gondolkozom,
álmom nem jön meg;
[de] ha hozzájuk érkezem,
észre sem veszem, mikor esteledik nappalom.
Este lefekszem, reggel fölébredek;
az ő bőgésük zajánál
ébredek fel.

Ha az én öcséim engem kutyának is tesznek: [azért] majd ha én töletek külön váltam, csak ehessetek, ihassatok, ruházkodhassatok ép úgy [mint most]!

Most az én segedelmemből öltözködtök. Majdnem úgy jártok, mint kereskedő fiak. Azt képzelitek ti, ép úgy fog majd folyni a kereset, ép úgy lehet majdan szereznetek (találnotok) vagyont?!

Hol van (áll) nektek olyanotok, mint én [vagyok]; az én lépésemet honnan veszitek ti?!

ań nan jänγ‘-ut, māń-ut pusėn l'āγijin, ērtėm ąm akw‘-mūs l'ūl' ąsėm. ti kwolėm am ēläl' pēlemtäslėm; vōrnė-ke minė'im, passä-pāl ąsmėl χujipāle'im.

am man ta jänit sorì' ąnśe'im, ti jänit va'il ńolėχtakem? man lū-sorì', man mis-sorì' ąńśe'im?! jūw ąln-utėm-ke tote'im: mat amki χūń tēγänėm, amki χūń ąńśiänėm?! ul nan tēγän, ul nan ąńśiän?! am man āγiñ-piγiñ kwolėm titte'im, ąnśe'im?! — am sam-sajnė patrėnūm-ke, nan śa'itnūwän, jēχwnūwän.

LXV.

A «Berekfalvi» Jeliszej-fi Mikola férfi énekelt éneke.

Saw-pauliñ χum Mikul Jilēś ērγėm ērγä.

S'irä χajtėm māń tūr vātamt
Saw-paul māń χumriś
ūnle'im,
jąmės vōr-uj alnė χum
ūnle'im,
jąmės vit-χul alnė χum
ūnle'im.
am alilėn‘-utėm saw ruśnė, saw mańśin
tēwe;

Most ti nagy dolgokat, kis dolgokat, mindent beszéltek reám; mintha én mindig csak rossz volnék. Ezt a házamat én világítottam meg (én szereztem jó módját); ha az erdőbe megyek egy fél kesztyű párnán aluszom (fekszem).

Avagy micsoda nagy bendőm van nekem, hogy oly nagy erővel fáradozom?! Vajjon lóbendőm, vagy tehénbendőm van?! Ha haza hozom pénzemet: én magam azt hogyan enném föl, hogyan ruházkodnám föl?! Vajjon nem ti eszitek föl, nem ti ruházkodjátok föl?! Avagy talán én leányos, fias házamat táplálom, ruházom [vele]?! — Ha én elvesznék (szem mögé tünnék el), ti örülnétek, tánczolnátok.

LXV.

Sirály (?) futó kis tavam partján
«Berekfalvi» kis férfiúcska
[ott] lakom én,
jó erdei vadat fogó férfi
[ott] lakom én,
jó vizi halat fogó férfi
[ott] lakom én.
Az én vadász zsákmányomat sok orosz, sok vogul eszi;

saw ruśnė, saw mańśin
ḁ̄nśawė.
śārėś-sūnt pasėl sujim totawė,
jḁmės vōr-uj alnė χum
sujim ta sujti,
jḁmės vit-χul alnė χum
sujim ta sujti.

LXVI.

Az Obdorszki szamojéd éneke.

Puliñ-Ḁut jḁ̄rėn ērγä.

Pēs jḁrėn ēkwätēntėl ḁ̄lei̯, ńolėlḁw sḁ̄tėr sāli ḁ̄ńśei̯. akw'-matērt ēkwä kwonä kwāls, ēlä sunsi: Puliñ-Ḁut ńḁ̄tnė pāntä mirä χalt ta jinät nāñki. nērpiñ jāmťuw ḁulanä tūjtnėl χartχate'it. ēkwä jūw ta śältäps, ḁ̄jkätä-nūpėl lāwi: «ḁ̄jkä, kwālėn nḁ̄ñχ! Puliñ-Ḁut ńḁ̄tnė kaśėn ti jinät nāñki, mirä χalt mujluñkwė ti joχti. taw jātėl χum χotä pātėri vońśäl[6]?! ḁ̄ľpiñ jāmťuw-ḁulanä χūrėm χḁ̄tėl ūrinė rossχate'it ńārа̥w sāt jāñk χа̥pt kērmiñ sunä χotä pātėri vońśäl?!» — Puliñ-Ḁut jḁ̄rėn mirätėl ti jiw. ēkwä ḁ̄jkätä ḁ̄s kēnśėltitä: «χaśnė-ke jḁmės pasnėl ti joχts, am ti lāwe'im ḁ̄jkä, kwālėn nḁ̄ñχ sar, Puliñ-Ḁut ńḁ̄tnė kaśėn ti joχti» — manėr vāruñkwė rḁ̄wi?! ḁ̄jkä ūlmėl χujės, nḁ̄ñχ kēnśės, samä sūpä kwoss-χotäľ χartili. «jātä ēkwä, manėr sar,

---

sok orosz, sok vogul
viseli [ruhakép].
A tenger torkolata tájáig
hangzik az én hírem,
jó vízi halat fogó férfikép
hangzik az én hirem.

LXVI.

Egy hajdankori szamojéd a feleségével élnek, nyolczezer rénjük van. Egyszer csak az asszony kiment, a távolba néz: Obdorszki nyalka (tetszetes) sógora jön ím népe között, [az] látszik. Festett kantárfékjének bojtjai a hóban vonszolódnak [oly hosszúk]. Az asszony erre belépett a házba s így szól öregéhez: «öreg, kelj föl! Obdorszki nyalka öcsédnek látszik ím jövetele, népe között vendégeskedni jön ím. Ő, a kedves férfi hova tünik el a szem elől?! Festett kantárfékjének bojtjai három napnyi távolságra rázódnak [oly hoszszúk]. Fehér hét, hószinű rénökörrel befogott szánja hova tünik el a szem elől?! — Az obdorszki szamojéd ím jön népével. Az asszony ismét ébresztgeti öregét: «Már fölismerhető jó közeli távolba jutott; mondottam már öreg, kelj csak föl, ím obdorszki nyalka öcséd jön.»

manėr ? !» — lāwi ēkwatä-nūpėl ḁjkä — «Puliñ Ḁut ńḁtnė kaśėn ti jiw.» — «jātä ēkwä, kwon kwāluñkwė ēri!» — kwon ti kwālėpėsi', sāt χḁptiñ sun kwol-sisnė ti jḁñχėmtawės, ńol-kwāli' jūw-χartwės. Puliñ-Ḁut jḁrėn ti joχts. paśėlaχtuñkwė akwän ta jḁmentäst, kwolnė jūw-śältsėt.

Ḁjkä ēkwatä-nūpėl lāwi: ńolėlḁw sḁtėr sāli χalt takkät śārkiñ vāñkäti ḁli: moj-χum joχts, jol-pūγēn, jirχatuñkwė ēri!» ēkwatä pāntä-jot kwon ti minei'. pāntä sāt-χuip lḁw tal mis=sḁw-tińśāñ vis, ḁńγä vāt tal śėimä vis, takkät śārkiñ vāñkäti pūγuñkwė ti minei'. mir ńawluñkwė ti lāuwäst. ēkwä mir-nūpėl lāwi: «mā-sajnėl minän, vāñkäti ul voss roχtėptawė!» mir mā-sajnėl ta minės. tēn ti laśχatei'; ḁńγä vāt tal śėimä pusėn sḁχtėstä, pāntä sāt-χuip-lḁw tal mis=sḁw-tińśāñä pusėn sḁχtėstä. takkät sārkėñ vāñkäti ti roχtėptawės. kātäγä nḁñχ ojipei', ta kēmėl pēlpiś ta mini. tēn-χalēn ti jiw. pāntä χūrėm ūsilnė ūsulimė sāt-χuip-lḁw tińśāñėl sāli ti rēpititä. sāli tūp ta jūwl'ė χul'tėm kit la'ilāγät mośśä sarätālwės, tārä ta minės. ḁńγä χūrėm ūsilėn ūsulimė vāt tal śėimäl ta rēpititä,

---

— Mit lehet tenni?! Az öreg álomban feküdt, fölébredt, szemét-száját minden felé (bármerre) húzogatja. «Hé te asszony mi van, mi?!» — mondja feleségéhez az öreg. — «Obdorszki nyalka öcséd jön». — «Hallod-e asszony, ki kell [akkor] mennünk!» — Erre ki mentek, a hét rénökrös szánt ím a ház mögé fordították, a kantárféket visszarántották. Az Obdorszki szamojéd megérkezett. Üdvözlésére egymáshoz mentek s a házba beléptek.

Az öreg szól a feleségéhez: «A nyolczezer rén között egy magában legelésző ester réntehén van: vendég érkezett, fogjátok azt le, áldozni kell!» A felesége a sógorával ím kimennek. A sógora egy száztíz öles tehénbörből való pányvát vett elő, ángya egy harmincz öles kötelet vett elő, ezzel elmentek megfogni a magában legelésző ester réntehént. A népnek megparancsolták, hogy kergessék. Az asszony szól a néphez: «menjetek a [sik] föld mögől, hogy az ester réntehént meg ne ijesszétek [s az erdőbe ne fusson]!» A nép a [sik] föld mögől erre elment. Ők ketten ím leselkednek; az ángy a harminczöles kötelét mind fölszedte karjára, a sógora száztíz öles pányváját mind fölszedte karjára. A magában legelésző ester réntehént erre megijesztették. Előlábai fölfelé szöknek, ím oly gyorsan megy. Im kettőjük közé jő. A sógor három lépésnyire előre lépve, száztízöles pányváját ím a rénre dobja. A rént hátramaradó két lábán alig hogy kissé érintette [a pányva], [maga azonban] tovament [üldözője elől]. Most az ángy lépett (lépve) három lépéssel

paľārä pasnėl tūp. ness nē'imtawės. χumitä ti jąmės, lāwi: «ēkwä! Puliñ-Aut ńątnė pāntėntėl nēn-ke ālmilēn,ti ālmilēn taχ!» vāñkäti kātärä, la'ilärä ti nē'iwėsi', Puliñ-Aut ńątnė pāntän ti ālmuwės, māi'-χal kwoťėlt jol ti pattuwės[28]*. ąńrä jąmlitaps, χanėl-pattän sinėmtėstä*[29]*, kwol-sis-mos toχ ta ālėmtėstä, ātä-pėl ness pattėstä, ness jol pinėmtėstä. Puliñ-Aut ńątnė pāntä-nūpėl susskätä: tūjt-tarmėl passėmlanė kēlp-samä āťim; ta-kēmėl ta ēssėmimė ąńränėl. — ne-pālt, χum pālt au χurip man χątpä ąli?!*

Ań vāñkäti jol ti alwės; akw ūńśäs-pālä kēlpän samwės, akw' ūńśäs-pālä, ma'ilä nalu pētwės. moj-māχėm ńār-ut tēst, pūt tēst. minnė poränl ti joχts. pāntä ąńrän ańilawės: «Tąrėm jot minäkėn, paśä minäkėn ąńśtal jātėl pikėm!» — lāwi pāntä-nūpėl. sāt jāñk χąpt ńol-kwālränl ti pēsätawės, ńolėlqw sątėrä χalnėl sāt jāñk χąptėl jä'i-pirärän, ąńrärän ąs mujlėptawės. sisi' ti jąñχtaχtuñkwė pats. kwon ľūľnė māχėm la'il-pattanälnė χąntle'it: mā jänitätėl tąrri. ēläľ ti ńoumäts, kankärä-pālt ąnrärä-pālt jälės, ańilėsarä, sipilėsarä. sisi' minuñkwė ti pats, ľūńśim tāls. ąńrän juil sunsawė, ľūńśawė. ań ērrä ti, mojtä ti:

---

előre s dobta meg harmincz öles kötelével: a füle tájékán csaknem hogy megkötözte [a kötél]. Ekkor odajön férje s [így] szól: «Asszony, obdorszki nyalka sógoroddal ha ti elbirjátok emelni, hát emeljétek el!» Az ester réntehénnek ím elő s hátsó lábait megkötözték, az obdorszki nyalka sógor most fölemelte; de út (földköz) közepén ím leejtette. Ángya odament, hóna alatt átkarolta, úgy czipelte el a ház mögéig; sem le nem ejtette, sem le nem tette. Midőn obdorszki nyalka sógor a felé nézett hóra cseppeghető egy vércseppje sincs [arczában a halaványságtól], annyira elszégyelte magát az ángyától. — Nőnél, férfinál hogy (ki) volna csak egyféle fajta?! —

Most az ester réntehenet ím leölték, egyik fele farháját vérbe vagdalták, másik fele farháját s mellét az üstbe vetették. A vendégnép nyers húst evett, főtt húst (üstöt) evett. Im eljött távozásuk ideje. Az ángy megcsókolta sógorát: «menj édesem Târëmmal, üdvözlettel menj, nem tőlem született drága fiacskám!» — mondja sógorához. A hét hófehér rénökörnek erre leoldották kantárfékét s a nyolczezer közül bátyja és ángya még hét hófehér rénökörrel ajándékozta meg. Már vissza kezdtek fordúlni. A kinn álló nép lábuk nyomára ügyel; a föld egész nagyságában rezeg. Im előre mozdúlt, oda ment bátyjához, ángyához; megcsókolta őket, megölelte őket. Visszafelé kezdett menni; sírva űlt föl a szánra. Ángya utána néz, sírdogál. Akkori éneke ez, regéje ez [volt].

«T'a χuripä jamės χum ta tēlės! χotäl' ńūwmiti: mā ūnlėnė mirä pusėn ńūwėmte'it. mōt māχėm ti lāwe'it. man ąs akw' ti ēlėm-χąläst taw jänitätėl at ti jänit lāwąuw. χūrėm ur pāñχwitėl jāmt'uw-kwāl-γänä rāpe'it. ta minės, ta pātärs!»

Ērγä-pėl ąjips, mojtä-pėl ąjips. ta śuńätėl, ta χolätėl tawänėl χul'tėm rūtä-vosä ańiñėn χątėliñėn iñ-pel iñ ąle'it.

«Im afféle szép ember termett! A hova mozdúl: földön lakó népe, mind [arra] mozdúl (tisztelik). Másvidéki nép [azt] mondja: «mi is éppen úgy emberek vagyunk [mint ő]; [de] az ő nagyságához mérten bennünket nem mondanak oly nagynak (nem tisztelnek úgy)». Három hegy szélességében hányódnak kantárfék-szíjjai. Im elment, ím eltűnt a szem elől.

Eneke is bevégződött, regéje is bevégződött. Avval a boldogsággal, avval a jóléttel [melyet a rege korába bírtak], rokonsága, ivadéka még a mai napig is él.

MASODIK SZAKASZ.

VITÉZI ÉNEKEK. *(Xḁ̄nt-ērγėt.)*

I.

A «Hős» éneke.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Ḁ̄lp ēri̊'.

Alp téls. šemnä pâtem kurt kḁtelet šḁll'[1] *jḁit ńäln voárus sämnä pâtem kurt kḁtelet kus ḁršéng kûl' voarûs, änguätém kitilitä: jäum kum kumlḁχtḁtem*[2] *täl'äχ šup pulot śíŕí kḁ̂t äńšiln? ḁžing*[3] *pi kḁatä*[4] *äńšáu. jäum kum kumlḁχtḁtem šḁalpunn péļl-*

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

Ālp ēri̊'.

Ḁ̄lp tēlės. —
samnė patėm χurmit χḁ̄tėlt
sol'-jḁut-ńālėl vārwės,
samne patėm χurmit χḁ̄tėlt
χūs assin χūl'ėl vārwės.
āñkwä kitilitä :
«jäγėm-χum χum-laχ tḁtėm
tal'ėχ-sup pulät-sirej
χot ḁ̄nśilėn ?»
«āśiñ-pi̊̄nė χottė ḁ̄ńśawė.»
«jäγėm-χum χum-laχ tḁtėm
sol'-pun pēltal ā̊γniñ jūntėp

A «Hős» megszületett. —
Napvilágra jöttének (szemre estének) harmadik napján
hegyes fából való nyílat s ijat készítettek számára.
Napvilágra jöttének harmadik napján
húsz röfnyi gubát készítettek számára.
Anyját kérdezi :
«Melylyel férfi atyám férfiügyességét gyakorolta,
[azt] a tompahegyű aczél kardot
hol tartod?» —
«Nagybátyád (a nagyatyai fiú) tartja valahol.» —
«Melylyel férfi atyám férfiügyességét gyakorolta,
[azt a] szőrszálkától át nem hatható állas pánczélruhát

tal aineng juontep. kḁat äńšiln? ḁžinpi ḁńšuh kḁtä äńšáu jäum kum ujlḁχtḁtem ńḁlešiltem[5] poárnpi[6] kḁt äńšiln? ḁžing pi ḁńšuh nä kḁtt äńšau? kum tû joamänti kum jû tui. ḁžing pi ańšuh jäum kum äńšim kumlḁχ tḁtem äine juontup näng kḁ̂t äńšiln? korom níχ[7] kall[8] ńiχtä ńiχ jḁlqil[9] lḁabung tä tḁt ḁli. jäum kum kumlḁχtḁtem ńḁläšiltem poárnpi kḁ̂t äńšiln? täu loátti: käškuä[10] äm kumľä kánšiľm nâmä[11] ľḁng menuχ met[12] mḁχpä mättr[13] jérí poáng[14] tḁll ńurrm käntä sḁat

χot ḁ̄ńśilėn?» — [śawė.»
«āśiñ-pī̆' ańśuχnė χottė ḁ̄ń-
«jäγėm χum uj-laχ tḁtėm
ńolä siltėm pārėn-pī̆'
χot ḁ̄ńśilen?» — [śawė.»
«āśiñ-pī̆' ańśuχnė χottė ḁ̄ń-

*

χum tū jḁ̄menti, χum jūw-tuji.
«āśiñ-pī̆' ańśuχ! jäγėm χum ḁ̄ńśėm
χum-laχ tḁtėm ā̆γnėñ jūntėp
nañ χot ḁ̄ńśilėn?»
«χūrėm nāñk χal nāñkėt
nāñk joli-ḁul lḁ̄pėñtė,
tot ḁ̄li.»
«jäγėm-χum uj-laχ tḁtėm
ńolä siltėm pārėn-pī̆'
χot ḁ̄ńśilėn?»
taw lāwi: «kaśkwė!
am χumľė χańśilėm,

---

hol tartod?» —
«Nagybátya öreged tartja valahol.»
«Melylyel férfi atyám állatkezelő ügyességét gyakorolta,
[azt] a hasított orrú táltoscsikót
hol tartod?» —
«Nagybátya öreged tartja valahol».

*

A férfi oda mendegél, a férfi bemegy [a nagybátyai házba].
«Nagybátya öreg! A férfi atyám viselte
férfi ügyességgel hordott állas pánczélruhát
te hol tartod?» —
«A három vörösfenyő közötti vörösfenyőn,
a vörösfenyő legalsó ágernyőjén
ott van.» —
«A férfi atyámat állati ügyességgel hordta
hasított orrú táltoscsikót
hol tartod?» —
Ő felel: «Öcsike,
én honnan tudom,

lûpe lûjeur té joámet l'ḁng[15] *mennä met moaχpä mättr mä nängu pésin*[16]. *kum tû joami, t'e soat lûpe lujeur nämtḁll*[17] *tul'êt ät läplét*[18]. *t'i tui télem ńḁr pi täutem*[19] *näsš šunšentite, täu loai: jäen säem urr männr šunšém, äímḁnt nä ḁšing lutt äm nämtḁll tull'im, ät läplét, tú jḁmliti pâsel*[21] *tḁatmtîte*[22], *lupi šiže nesš*[23] *jḁuhtäu sḁat šilpä*[24] *šiling äivänl*[25] *punltännet pâlt sobelê*[26] *joamäsi. jûvantenet*[27] *pâlt korom pomm*[28] *imtem luve joamäsi. kḁtl*[29] *kḁnšäp kḁnžing nḁiril*[30] *uottenet*

nañėn manä l'ḁ̄ñχ minuñkwė
mat māχpä matėr ēri?!
pāñktal ńūrm-kantė
sāt lūpä lū-jēwėr
ti jḁ̄me'it. [*tėr-mat*
l'ḁ̄ñχ minnė mat māχpä manañkin pērjėn!»

*

χum tū jḁ̄mi.
ti sāt lūpä lū-jēwėr
namtal tul'ätä at laple'it.
ti tuj tēlėm ńawėr-pī̊'
tawä ness sunsentitä.
taw lāwi: «jäγėn saim vīr!
manr sunse'in?! — ań-mōnt
nañėnnėl ḁsiñ lūt
am namtal tul'äm at laple'it.»
tū jḁ̄mlīti. kāt-pasėl tḁ̄tėmtitä:
lū-pī' sisä ness jḁ̄ñχtawė.
sāt śilpä śiliñ aiwänėl

---

hogy neked micsoda útra menő
mi fajta holmi kell?!
A szeméttelen réti térségen
ím egy hét lóból álló lóménes
járkál:
útra menő valamiféle fajta holmit
[onnan] válassz ki magadnak!

*

A férfi odamegy.
Ez a hét lóból álló lóménes
az ő névtelen újját sem bírja fölemelni, [oly hitvány].
Egy ezen nyáron ellett csikófiú
öt csak úgy nézdegéli.
Ő szól: «Az apád rothadt vérit,
mit nézel?! — Hisz az imént
náladnál vastagabb lovak
nem birták az én névtelen ujjam [sem] fölemelni».
Oda lép. Könyökkel támaszkodik reá:
a lófiú hátát csaknem kiforgatja.
Hét karikájú karikás zabolát

pâlt ńíle pom ímtem lûe joamäsi, täu t́it́ šoaptaχtnet pâllt lû šunšén päti nuk kuäš ribitaχtí tušne[31] mâtét ät tḁχni[32], jḁmmes poáll korom poḁg[33] lu ju śángḁšéjén[34] t́u[35] täjätem[36] kḁ̂pet nûk ribitaχti. nuk tissennét pâlt pärr[37] tḁtt: muiti[39], äimḁnt[39] oḁlm kuḁrp[40] šägvärä[41] serri[42] jäppi[43]. kvḁže män vuät́ meni äk mät šitä mättr ḁlpä mättr pḁilnä[44] neili ḁamp kormti šäm pḁal l'ul' sḁkḁrmä[45] luän pḁrrešlänti[46] ḁalp jäge norr[47] ńiuluχ ḁlp jäenti[48] täu joḁmti, lutém jelkḁrtite;

punėltėnät palitėl sūpėli' jḁ̄mäsi;
jūw-vānttėnät palitėl
χūrėm pum jēmtėm luwi' jḁ̄mäsi.
χḁ̄tėl χansäp χansäñ naírėl
ūnttėnät palitėl
ńilä pum jēmtėm luwi' jḁ̄mäsi.
taw tit śḁ̄pitaχtnät palitėl
lū sānsän pati.
nḁ̄ñχ kwoss rēpitaχti,
lūl'nė mātät at taχni.
jḁmės-pāl χūrėm pḁ̄χ-luw
jūw-sāñχwäsiän:
tū tajätėm χḁ̄pėttė
nḁ̄ñχ rēpitaχti.
nḁ̄ñχ tissėnät palitėl
ju tatmiti: ań-mont ḁ̄lėm
χḁ̄rp-śäkwarä sar ăpγi.

*

Χḁsä, man vāt́i mini,

---

mialatt rárak, másodfüvessé [változva] lépdel tova;
mialatt haza vezeti,
harmadfüvessé változott lóként lépdel tova.
Napdíszítésű díszes nyereggel
mialatt fölszereli (ráhelyez),
negyedfüvessé változott lóként lépdel tova.
Mialatt ő itt magát rendbe hozza,
a ló térdére esik.
Amint magát reá dobja,
álló helyén nem bírja ki, [annyira futhatnék].
Jobboldali három oldalcsontját
berugta:
abban a pillanatban, midőn [a ló] elalélt;
reávetette magát.
Mialatt magát [a ló hátán] egyenes helyzetbe hozta,
visszafelé pillant: a hol az imént volt,
[ama] nyíressel borított hegyorma [ime] csak ködlik.

*

Hosszú, vagy rövid ideig megy,

jel tuštkäti[49], jel uililutém. jelnêitä jû tui. mâm äjḁu[50]. täu äu ńḁlnä[51] ťu tunžiľmâts, ťuť tunžäntí[52], pänä[53] poall ḁlp jägä nurr ńíuluχ meni, kuenkuäls, luta tärm nuk uns, ill joḁmtäms illnu[54] pätm šiét loátti: ťi ḁulḁ[55] uotál[56] pḁill[57] ḁm menem jui poalt jal[58] poáll uťing[59] sḁläšnä[60] kulľälḁbeng,[61] numm poáll tḁutung sḁläšl tártung[62], ḁulḁ uotal ťe pḁill toáttém kuorum[63] ḁngul[64] kuormé tuštung. kḁžä menn vuäť menänti. äk mät šitä kḁšeltem[65] kvällä kḁšeltem šumľḁχ näili, jeltuoštkäti, lutém jelluili, lu-

akw‘-mat-ērt matėr ḁ̄lpä matėr
paulnė nē'i̊li.
āmp χḁrėmti-sam-pāl ľūľ
sḁ̄χrimė kwon porγėślānti.
«ḁ̄lp! jäγä-nur ńawluñkwė
ḁ̄lp jäjenti!»
taw jḁ̄menti, luwä jol-χartitä,
jol tūśtχati, jol va'i̊li,
luwä jol nēγitä, jūw tuji.
mām aje'it. taw āwi-ńolnė
tu ľūľi̊lmats, tot ľūľenti.
pänäpāle'it:
«ḁ̄lp jäγä-nur ńawluñkwė mi-
ni!» [ūntės,
kwon kwāls, luwä-tarm nḁ̄ñχ-
ēl jḁ̄mtānts. ēlnuw patėm śä-
γät lāwi:
«ti ḁulä vātal paul
am minnėm jui pālt
ioli-pāl vitiñ śārėśnė (?)
χuľi̊lāluñkwä!

---

egyszer csak valaminemű faluhoz jut (jelentkezik).
Az eb megugatja. Egy csúnya félszemű
hadonázva ugrik ki [e házból]:
«Egy «hős»! — Atyai bosszúokát üldözni
egy «hős» jődögél!»
Ő mendegél, lovát visszarántja,
megállapodik, leszáll,
lovát megköti, belép [a házba].
A nép [ott] iddogál. Ő az ajtófélfához
oda állott, ott álldogál.
Röhögnek:
«A ‚hős‘ atyai bosszúokát megy üldözni!»
Kiment, lovára ráült,
elment. Midőn kissé távolabbra jutott, [így] szól:
«Ezen vége láthatatlan falura
az én eltávozásom után
alúlról a vizi tenger
kerekedjék föl,

tém jelneümtit jû tui. mâtm jégua aṅšuh nuk kualepi. äpikuä[66] näng kḁtäľ punkätäsn[67] jḁmmes jäin mine mḁetl kḁľä[68] kuals, mättl ľḁbingnä[69] mätt käsingnä ténn pättsia. äpikvä ḁńšuχ loátti äpikuä[70] kuenn kuale poalln mänärl mennän[71] tiχtílemân ťi tuí télém ńḁrpi jel šḁntéln[72] kum kuenn kváläpi jell šanntitä [72] kvenn jäχtäpoalét puott ḁatem. ḁktí jégva karn[73] tḁill kuänn[74] lejumätijä lḁu ńišpä kḁling tuosnä jû káľtimtijä pelltáitšlijä, ťu säľľemnutä[75] sḁát[76]

numi-pāl uľäñ śārăśėl (?)
tārätuñkwä!
ḁulä vātal ti paul
uľä tēm χūrėm āñkwälel
χūrėm māt tūśtuñkwä!»

*

χḁsä, man vāťi minenti,
akw'-mat-ērt χaslitim kwol,
χaslitim sūmľėχ nė'ileï'.
jol tūśtχati, luwänėl jol-va'ili,
luwä jol nēγėmtitä, jūw-tuji.
matėm ēkwï'-ańśukwï' nḁ̄ñχ
kwḁlėpeï'. [sėn ? !
«apikwė! nañ χotäľ punχat-
jḁmės jäγėn minnė mātätėl
χaľä χḁlės.»
mat ľopiñnė, mat kaśiñnė
tēn patseï'.
«apikwė!» — ańśuχ lāwi:
«apikwė, kwon kwālėpālėn,

---

felűlről a tüzes tengert
bocsássák reá!
Ezen vége láthatatlan falu [helyén]
tűztől emésztett három fatönköt
három helyt állítsanak!

*

Hosszú, vagy rövid ideig mendegél,
egyszer csak egy mohval benőtt ház
s egy mohval benőtt pajta jelentkezik eléje.
Megállapodik, lováról leszáll,
lovát megköti, belép [a házba].
[Az ott lakó] öreg ember s öreg aszony fölkel [előtte].
«Öcsike! Hova vetődtél te [ide]?!
Jó atyád amióta elment,
híre veszett.»
Valami suttogásba, valami susogásba
kezdett [a két öreg].
»Öcsike!» — mond az öreg:
«öcsike, menj csak ki,

päľpä päľing jémen[76] ťu[77] uottakạti. akti jégva ńul piétänti[78]. täu loatti: sạr[79] ạkom jégva äm pieχtlitém kurum ńoul lạmt[80] jạχtäpi nạll tärmätien. ak ti égva loatti: äpikvä menn moršiäkvä péttsen. täu loatti täili ạgum egva. puott pạitáχtne pâ̊lt jạll tuottemtaχti[61]. puott páitaχtne pâ̊lt kuoss koạlls. jạmmes ténä jạmmes äinä téss, äis, tä ménes. jäné männ vuâ̊ť meni, ạžing lạmmui ạ̧žing käpši[82] kuornä kumtélili[83]. kạže kậntlänti men vuäť kậntlänti. äkmät šîtä ät káńšimtä soáttäll tuom[84] on-

manärėl mēnnañėn tịttilėmēn;
ti tūj tēlėm ńawėr-pi̊̄'
jol-soľėmtäln!» [titä,
χum kwon kwālėpi, jol-soľėm-
kwon jäktėpālitä: pūt āťim.
ākwä-ēkwä karėn-ta'i̊l
kwon-lēumatiäγä.
lạu ńiśpä χaliñ tūsnė
juw-χaľtėmtiäγät puľ-tautėś-
tū saľľiman'-utä, [liäγä.
sāt paľpä paľiñ jēmėn
tū ūntχati.
ākwä-ēkwä ńạwėľ pētenti.
taw lāwi: «sar ākum-ēkwä,
am pētli̊te'im!»
χūrėm ńạwėľ-lạ̄mt jäktäpi,
nal tārmätiänä.
ākwä-ēkwä lāwi [sėn?»
«api̊kwė! man mọśśakwė pēt-
taw lāwi: «tạuli, ākum-ēkwa!»

---

mi téged valamivel meg akarunk vendégelni (etetni);
egy ezen nyáron ellett csikófiút
szúrj le!»
A férfi kimegy, leszúrja [a csikót],
szétvagdalja: [hát] nincs főző üst.
Nénje asszony pár fülönfüggőjét
kiveszi.
Tíz fogas, közzel alkotott szájába
beledugja, szétrágja.
Amit odaköpött, [ezután]
hét fülű füles katlankép
ülepedett oda.
Nénje asszonya húst dob [beléje].
Ő szól: «ugyan néném asszony
hadd dobok én [húst az üstbe]!»
Három húsdarabot vág le,
az üstbe bocsátja.
Nénje-asszony szól:
«Öcsike, mért dobtál [oly] keveset [az üstbe]?»
Ő felel: «elég [az], néném asszony!»

gän[85] *tuo artâ̂m, soát täll tuom ongän jḁll pättûs. kḁžä menn vuäť tḁtt unlänti mättr pit nḁi*[87] *oai täu uango suntêt, táť iu šḁi-ränti, polľ*[88] *jellräti, täu nuk vîtä, tumrä vuḁri šḁt â̂tpä äting pänketên korom â̂t mäneti, tumre sê̂re*[89] *kḁrtti nuk ka̧žite. läiling ui kumľe menänti tukk kua̧ššen-tîtä, lunt voant menänti lunt tâ̂n kuḁššäntí, korom pḁrr lḁχ*[99] *joa̧χst*[91]*, jell ist*[92]*. täu kḁnžḁ*[93] *loamt*[94] *kḁnžiss*[95] *šäm poall lunt-nä tû närmtîtä. näng ťâgḁl ťe kḁnžḁ loamtmä äm lum Alpoalln*

pūt pajtaχtnät palit
jol tḁ̄tėmtaχti.
pūt pajtaχtnät palit
χujės, kwālės;
jḁmės tēnė, jḁmės ajnė
tēs, ajis; ta minės.

*

Jäni̊', man vāťi mini,
ḁsiñ ľḁ̄m-uj, ḁsiñ kapsej
χūrnė χum tĕli̊li. [lānti.
χḁsä χḁ̄ntlānti, man vāťi χḁ̄nt-
akw'-mat-ērt at χańśimtė
sāt tal tūm vḁ̄ñχän tū-ārtimė
sāt tal tūm vḁ̄ñχän jol-pattu-
wės.
χḁsä, man vāťi tot ūnlenti,
matėr-pi̊γėt nāj-āγi [renti.
taw vḁ̄ñχä-suntät ul'-jiw sai̊-
pōľ jol-räγäti,
taw nḁ̄ñχ vi̊tä, tumrä vāri.
sāt ātpä ātiñ puñkänėl

Mialatt az üst felfőtt,
könyökre támaszkodik.
Mialatt az üst felfőtt
lefeküdt, fölkelt,
jó ételt, jó italt
evett, ivott s azzal elment.

*

Soká, vagy rövid ideig megy, [ségei)
sűrű (vastag) szúnyograj, sűrű csípő légyraj (értsd: ellen-
szélibe keveredik a férfi.
Hosszú ideig hadakozik, vagy rövid ideig hadakozik,
egyszer csak amint nem vette észre (nem tudta),
egy hét ölnyi mélységű (hét ölnyire behatolt) verembe elfogva
(oda rekesztve), —
a hét ölnyi mélységü verembe beleejtették (beleesését esz-
Hosszú vagy rövid ideig üldögél ott, [közölték)
valamiféle úrnő-leány
az ő verme szádjánál tűzi fát vág.
Egy forgácsdarab [bele] esik,
ő azt fölveszi s tamburát csinál [belőle].
Száz hajú hajas fejéről

tû puntéln. t́e šäm poall lunt tîlltitä. täu lute ill' joállm kḁnžḁ loamtmä tû puntitä. lu näss šunžentitä rḁkiläm[96] *t́il*[97] *šangualtaχti*[98]. *šḁat piš*[99] *kér kuall*[100] *pḁll šull'is*[101]. *Ḁter vuanga suotne tû jḁmliti, pänkitém jḁll târmätitä äiven*[102] *kualle jell noaptentaχti*[103], *täu tu pumtaχti*[104], *lû pänkitém nukk*[105] *rḁulit soátt tell vuḁnga sûtne*[106] *ness tuštau*[107]. *lûta tärm nuk unti. ḁžing lämm ui kuml'e ńḁlänti*[108], *t́oχ ńḁläntijen. kḁžä männ vuät́ kḁntlänti jû menänti. mätt kummé jäinti lû-*

χūrėm āt maniti,
tumrä-sēr χarti, nḁ̄ñχ-χasitä.
la'i̊liñ uj χuml'ė minenti,
toχ χḁśśentitä,
[tḁuliñ uj χuml'ė ti̊lenti,
toχ χḁśśentitä].
lunt-vānt minenti,
lunt-tān χḁśśenti.
χūrėm-por laχwä jḁ̄χst,
jol issėt.
taw χansä-lḁ̄mt χansės,
sam-pāl luntnė tū närėmtitä.
«nañ tajėχ ti χansä-lḁ̄mt
am luwėm ēli-pālnė tū pun-
ti sam-pāl lunt ti̊ltitä, [täln!»
taw luwä ēli-pālnė,
χansä-lḁ̄mt tū puntitä.
lū ness sunsentitä,
rāχulimė ti̊l sāñχwėltaχti.
sāt-pis kēr-kwol pal-sul'χės.

---

három hajat kiszakít,
tamburahúr (drót) gyanánt huzza [a fára], fölhangolja (fölhúzza).
Lábas állat amint mendegél,
úgy pengeti,
szárnyas állat amint repülget,
úgy pengeti.
Egy lúdfalka megy [arra]:
a lúdéneket (húrt) pengeti.
Három ízben körül forogtak,
leszállottak.
Ő egy darab írást írt,
egy vak lúdnak oda nyújtja [mondván]:
«Ezt a darab írást te majd
az én lovam elé, helyezd oda!»
Ez a félszemű lúd [az írást] röpülve elviszi;
az ő lova elé,
a darab írást oda helyezi.
A ló csak nézdegéli,
s erre nyerítve rugdosni kezd.
A hétszeres vassal körülvett ház széthullott.

tén ness voantäntitén[109]. *tén loattíu: katl jäintäp nḁi pi ḁsen kḁtl jäintäp ḁterpi ḁsen. nenn kotäľ menentîn. menn ḁlp jäupimän kinžuχ menentîmâ̂n. näng koattä*[110] *ätt ľi uossen. täu jel uili*[111]*, päše äń*[112] *mät ḁlp jäll piän*[113] *ätt kel káńšilâ̂n — äm ťinänkém. tén jel šoanš*[114] *piss. näu montnau*[115] *märr varr ätt suitilén*[116]. *jû mens jû joχts. ju joχtung jui-poaltä jḁll kuḁis, nétä tḁri loalti. oám näu ťḁgál mätt*[117] *suišäm kuontemlén,*

ḁ̄tėr vḁ̄ñχä-sūntnė tū jḁ̄mli̊ti.
puñkä jol tārmätitä,
aịwän-kwalγä jol-ṇḁ̄pėmtaχti.
taw tū pūγėmtaχti,
lū puñkä nḁ̄ñχ-rawli̊tä:
sāt tal vḁ̄ñχä-sūntnė
ness tūśtawė.
luwä-tarm nḁ̄ñχ-ūnti.
ḁsiñ ľḁ̄m-uj χumľė ńolenti,
toχ ńolentiänä.

*

Xḁsä man vāťi χḁ̄ntlānti,
jūw minenti.
mat χummi̊' jäjentei̊'.
lūtēn ness vānttitēn;
tēn lāwei̊':
«χotėl jäjentėp ḁ̄tėr-pī̊' ḁ̄sėn»
«nēn χotäľ minentijin?»
«mēn Ḁ̄lp jä'i̊-pī̊mēn
kinsuñkwė minentimēn;
nañ χottė at-ľi vāslėn?»

Ura verménék szádjához, oda megy rögtön.
Fejét leereszti,
zabolagyeplője aláfügg.
Ő belefogózkodik,
a ló fejét fölcsapja:
a hét ölnyi verem szádjához
csak úgy odaállítja.
Lovára reá ül.
Amint a sűrű szúnyograjt szétnyomkodja,
úgy nyomkodja szét [elleneit].

*

Hosszú, vagy rövid ideig hadakozik,
haza mendegél.
Valami két férfi jődögél.
Lovukat csak vezetik;
ők szólnak:
«Honnan jődögélsz (jődögélő vagy) úri fiú?» —
«Hát ti hova mentek?» —
«Mi «Hős» atyánkfiát
megyünk keresni;
nem láttad-e te valahol?»
Ő leszáll [lováról].

oanom nukk kińštuχ vuan ät joχtí, äm pėšim[118] *jäptl tûštpoalém. täu kḁže männn vuäť kui. äk mät šîtä kḁ̂nt jäintí netä nukk kéńštuχ ätt aštitä*[119], *ľuńiši*[120]. *äk mätt šîtä uť kért kuinét suiti nuk kuäš kénši, netä ľuńšim ľuńšim šem uť kért kojäntí*[121]. *näu mér voarén kộntne jäintḁumḁ̂n*[122] *kum nuk kuali. kualem kḁ̂nt ľäľt kumm kuali. ḁžing lämmui kummli ńḁli, ťuk ńḁlingtijén. tann jui poalt täu lâti: jellkḁlém soát toall soat tui per*[124] *kualém. jelkḁlí jelsäp-tḁu.*[125] *jäne uńitén*[126] *šim*[127] *pḁri*

taw jol-va'ili.
«paśä! ań mat Ḁ̄lp jä'i̊-pi̊γän
at-ke χańśilän:
am ti nāñke'im.»
tēn jol-sānsi̊pėssi̊'.
«nañ mōntnūw manėr vāruñk-at sujtile'in?»
jūw minės, jūw joχts.
jūw joχtėmä jui-pālt jol-χujės.
nētä-tḁri̊' lāwi:
«ānėm, nañ tajėχ mat suj-sam χḁ̄ntėmle'in, [at joχti,
ānėm nḁ̄ñχ-kēnśtañkwė vāγėn
am pēśėm kasajil tuśtėpāläln!»
taw χḁsä, man vāťi χuji,
akw'-mat-ērt χḁ̄nt jäjenti.
nētä nḁ̄ñχ-kēńśtuñkwė at āstitä;
ľūńśi. — akw'-mat-ērt
vit-kiwėrt χujnät sujti.
nḁ̄ñχ kwoss kēńśi:
nētä ľuńśim lūnśim
sam=vit-kiwėrt χujenti.
«nañ manėr vāre'in?» —
«χḁ̄ntnė jäjentawėmēn.»

«Üdvöz legyetek! Ha ama «Hős» atyátok fiát
nem ismeritek:
ím az én vagyok, amint nektek jelentkezem.»
Amazok térdre hullottak.
«Te előbb mi okból (mit tenni)
nem adtál hírt magadról?»
Haza ment, haza érkezett.
Miután haza érkezett, lefeküdt.
Nejéhez szól:
«Engem, ha te majd valami kis zajt hallasz,
engem fölébreszteni nem futja ki erőd;
[akkor] szúrd meg (állítsd) késsel a csípőmet!»
Hosszú, vagy rövid ideig fekszik,
egyszer csak [valami] had jődögél.
Neje nem birja (nem ér rá) felkölteni;
sír. — Egyszer csak
úgy érzi, hogy vízben fekszik.
Amint fölébred [észreveszi],
hogy neje sírván, sírván
[az ő] könnyeiben feküszik.

soχtjaš[128] *ńąr*[129] *aχtäšl*[130] *punnus.*
t́e soat toal soat tui mullno[131]
pâlt ńąr äχvtš nuk[132] *jäjänemmi*
täu[133] *perkuąluχ vuat ät joχts*[134],
tumra[135] *suije ness kuąllus*[136].

χum nąñχ-kwāli.
kwālėm χąnt l'al't χum kwāli.
ąsiñ l'ąm-uj χuml'ė ńoli,
toχ ńolentiänä.
ton jui-pālt taw lāwi :
«jol χąle'im,
sāttāl,sattūwnąñχ-kwāle'im.»
jol-χąli, jol-saptawė.
jäni' ąńγän sim-por soχt-jassä
ńār āχwtäsėl punwės.
ti sāt tāl sāt tūw mulnė palit
ńār-āχwtės nąñχ-jänimi.[*joχtės*
taw nąñχ-kwāluñkwė vāγä at
tumrä-sujä ness χąlwės.

2.

(Jurkinától közölt változat.)

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Ąlp jéri.

Ąlp téls. šämnäpätem
kurt kątl, kurmenta uj poal[1]
kvätnä[2] *ńärl juntau ;*

b) Középlozvai nyelvű átírásban.

Ąlp-jeri.

Ālp tēls. —
šämnė pätėm khurt khatėl
khūrmėntä uj-poal kwätnė

«Mit csinálsz te?»
«Had jődögél reánk.»
A férfi fölkél.
A fölkerekedett had ellen kél a férfi.
Amint sűrű szúnyograjt nyomkod,
úgy nyomkodja szét őket.
Azután ő így szól:
«Meghalok,
hét tél, hét nyár múlva fölkelek.»
Meghal, eltemetik.
Idősb ángya egyenesen szíve tájára
egy nedves követ helyezett.
Ama hét tél, hét nyár elmúlta alatt
ama nedves kő megnő vala.
Ő neki nem volt ereje fölkelni.
Csupán tamburája szavát hallották.

2.

A «Hős» megszületett. —
Napvilágra jöttének harmadik napján
harmadfél jávor-lábszár-bőrből

kurmentau ḁršén šup
s̥arń tḁul' voil[3] voarau ;
vuät ḁršén tḁr kvärteī[4] juntau.
tḁn juipoalt soat[5] či[6] sär[7] ims
jägä urom[8] šatring kḁlḁχ[9]
šḁkḁ[10] soanetijä[11]
jägä urm šatring kḁlḁχ
šḁkḁ lauentijän.
ḁngue ne ḁaimä kitilitä :

äń[12] moläm äm jäum kumlḁχ
tḁtentem, šḁlepunn[13] tuotal[14]
ḁining[15] juontp[16] réš kot oli ?

korom ńiχ kall ńiχtä

ńiχ jḁlḁil loabengte[17].
t́u ju kaittau —
jäum kum kumlḁχ uilḁχ
tḁtem täľäχ šup

ńā̄rėl jūntḁu,
khūrmėntä ḁršėn-šup
sarėn tḁuľ vojil voḁrḁu.
vȯt ḁršėn tōr kwärtėl jūntḁu
ton jüi-poḁlt soḁt-śi sär ints :
jäγä ūrėm šōtrėñ khḁlėχ
šaka sōnätiän,
jäγä ūrėm šōtrėñ khḁlėχ
šaka lowintiän.

*

Oḁñkhwä nē-oḁimė kitilitä :
«äń mōläl äm jäim khum-laχ
tatentėm
šoľ-pun tūtal äinėñ jūntėpriś
khot ōli ?» —
«khūrėm ńiχ khal ńiχtė
ńiχ jel-ḁil loḁpėñtė.»
t́ū ju khaittḁu. — [*tatėm*
«jäim-khum khum-laχ, uj-laχ
tḁľėkh-šup pulät širei khot
ōli ?»

---

varrnak neki csizmát,
harmadfél rőf
daróczból varrnak neki kapczát,
harmincz rőf vászonból varrnak neki inget.
Azután alig lett egy hetes :
az atyjától őrzött ezernyi nép
mind dicsőiti vala,
az atyjától őrzött ezernyi nép
mind becsüli (számolja) vala.

*

Anyja asszonyt (nőleányt) kérdezi :
«Melylyel atyám egykor férfiügyességét gyakorolta
az a szőrszálkától át nem hatható állas pánczélruhácska
«Három vörösfenyő közt levő vörösfenyőn, [hol van?»
A vörösfenyő legalsó ágernyőjén [van]».
Oda hozzák neki be. —
«Melylyel férfiú atyám férfiügyességét, állatkezelő ügyességét gyakorolta,
az a tompahegyű aczélkard hol van ?

pullt šéri — kôt oli?
ťu jû kaittau.
jäum kum kumľḁχ ujlḁχ
tḁtentem šemel kérpä
ńäling ḁlä — kot oli?
ťu kaittau.
ḁngum nḁi jäum kum
kumlḁχ uilḁχ tḁtem [oli?
ńḁläšiltem puärn[18]pi — kôt
kéring äjven tû närmtau.
äń kvänt jäne ûbenpoaln joχ-tän
täu äń kväntä nânnä kitílitä:
šämnä patem, soat či sär ims,
kotäľ minäntén?
šoaling[19] ât suring[20] ât
tiχtau äitau.
äm jä ḁterjäum kumlḁχ tḁtem
ńḁläšiltem puärnpi — kôt oli?
ûptä latti: äń kvänt mim
poḁngtal[21] sekenä[22] ńurmnä joχtén

ťū ju khaittḁu. —
«jäi̊m-khum khum-laχ, uj-laχ tatentėm
šēmėl kērpä ńälėñ oḁlä khot ōli?»
ťu khaittḁu. —
«oḁñkhum nē-oḁi! [tatėm
jäi̊m-khum khum-laχ, uj-laχ
ńalä šiltėm pōrėn-pū̥ khot ōli?»
kērėñ äiwėn ťū närėmtḁu.
«änkwänt jäni ūpėn-poḁlnė joχtēn,
täu änkwänt nā̈nnė kitilit:
šämnė pätmėn soḁt śi sär ints,
khotäľ minentēn.»
*
S'oḁľiñ ā̈t, sūrėñ ā̈t
tiχtḁu, äjtḁu. —
«äm ōtėr-jäi̊m khumlaχ tatėm
ńalä šiltėm pōrėn-pū̥ khot ōli?»
ūptä latti: «änkwänt min,

Oda hozzák neki be. — [ségét gyakorolta,
«Melylyel férfiú atyám férfiügyességét, állatkezelő ügyes-
az ő fekete vasas nyíltartója hol van?»
Oda hozzák neki. —
«Anyámasszony! [korolta,
Melylyel atyám férfiügyességét, állatkezelő ügyességét gya-
a hasított orrú táltoscsikó hol van?»
Odanyujtanak neki egy vaszabolát.
«Majd öreg nénédhez jössz,
ő majd kérdi tőled:
egy hét alig telt el napvilágra jöttöd óta
hova mendegélsz?» — [ott majd megmondják, mit tégy].
*
Híg étel szagával, száraz étel szagával
etették, itatták [nénjénél]. —
«Az én fejedelematyám melylyel férfiügyességét gyakorolta,
a hasított orrú táltoscsikó hol van?
Nénje szól: «Ezután menj,

sḁat lupä lujevur
nägä kéring äiven selkmäten[23].
kot kär nään šunšpi
ťe kär pûon[24]. *aimälä*
šḁkḁ[25] *šišän*[26] *šuomät*[27]
ull ńḁutän.
tûl ill iljoamänti
äkmäčit iét šäšeng[28] *poaln*
joχtän. šḁaling ât
suring ât, tiχtau äitau.
äń kvänt kitilau:
kḁaper[29] *ḁlp šämnäpätem*
soat či särr ims
kotäľ minentén.
täu ťagal loai:
äm jä ḁterjäum
kumlḁχ tḁtentem, ujlḁχ tḁtentem
ńḁlḁšiltem puärn pi — kôt oli?
äń kvänt täu latti:

poḁñktal säχwnė, [poḁñktal] ńurmnė joχtēn;
soḁt lūpä lū-jeur [khḁntēn]
näi kērėñ äiwėn sälkmätėn,
khot khōr nā̃n šunšpi,
ťė khōr pūγėn!
äm-mälä šakha šišä šūmēt:
ul ńḁutän, [il joḁmėn!]
jot šäššėn-poḁlnė joχtēn.»

*

T'ūl il joḁmenti.
«äkwʻ-mät-šit jot šäššä poḁlnė [joχti.
šoḁľiñ ā̃t, sūrėñ ā̃t
tiχtḁu, äjtḁu.
änkwänt kitilḁu: «koḁpėr ā̃lp!
šämnė pätmėn soḁt ši sär ints,
khotäľ minentēn?»
täu ťaγėl loḁγi:
«äm ōtėr-jäim khum-laχ ta[tentėm
uj-laχ tatentėm ńalä šiltėm pōrėn-pū

egy szeméttelen dombhoz, egy szeméttelen réthez fogsz jutni;
egy hét lóból álló ménest fogsz találni;
rázd meg a vaszablát:
amelyik csődör reád néz,
azt a csődört fogd meg!
Hogyha mindannyian visszafelé ugranak:
ne bántsd őket, menj el;
elfogsz jutni középső anyai nagybátyádhoz.»

*

Azután elment.
Egyszer csak középső anyai nagybátyjához jut.
Híg étel szagával, száraz étel szagával
etetik, itatják.
Azután kérdik: «Vitéz hős!
Napvilágra jöttöd óta egy hét alig telt le,
hova mendegélsz?»
Ő erre így felel (azután):
«Az én fejedelematyám melylyel férfiügyességét gyakorolta,
melylyel állatkezelő ügyességet gyakorolta, a hasított orrú táltoscsikó

poḁngtal ségtä, poḁngtal ńurmtä
soat lûpä lû jévur.
näu kéring äjven selpmätn.
kot kär nân šunšpi
ťe kär pûon.
šḁkḁ ṡišä ńḁubentät
ull ńḁutän. — Ill joamen
väsi šäšen poaln joχtän.
šḁaling ät, suring ät
tiχtau äitau.
kitilau : kotäľ minentén?
ḁterjäum kumlḁχ tatentem
ńḁläšiltem puärnpi — kôt oli?
väsi uopte[30] *latti:*
äńkvän poḁngtal sékän
poḁngtal ńurmenä joχtän
soat lupe lu jeur kḁntän.
kéring äiven sälkmäti.
ťu tui télem ńḁor pi

khot ōli?»
ankwänt täu latti:
«poḁñktal säχwtė, poḁñktal [ńurmtė
soḁt lūpä lū-jeur,
näi̊ kēręñ äjwėn sälkmätėn,
khot khōr nān šunšpi,
ťė khōr pūγėn!
šaka šišä ńḁupentēt,
ul ńḁutän, il joḁmėn!
vossi šäššėn-poḁlnė joχtēn.»

*

[T'ūl il joḁmenti. [nė joχti.]
äkwʻ-mät-śit vossi šäššä-poḁl-
śoḁlʼiñ āt, sūrėñ āt
tiχtḁu, äjtḁu.
kitilḁu: «khotäľ minentēn?»
«ātėr-jäi̊m khum-laχ tatentėm
ńalä šiltėm pōrėn-pū khot oli?»
vossi ūptä latti:
«ankwänt poḁñktal säχwnė,

---

hol van?» —
Erre ő így szól
«A széméttelen dombon, a széméttelen réten
hét lóból álló lóménes [van],
te rázd meg a vaszablát,
amelyik csődör reád néz,
azt a csődört fogd meg!
Ha mind visszafelé mozdúl:
ne bántsd őket, menj tovább!
El fogsz jutni legifjabb anyai nagybátyádhoz.»

*

Azután elmegy.
Egyszer csak legifjabb anyai nagybátyjához jut.
Híg étel szagával, száraz étel szagával
etetik, itatják.
Kérdezik: «hova mész?» —
«Fejedelematyám melylyel férfiügyességét gyakorolta,
a hasított orrú táltoscsikó hol van?»
Legifjabbik nénje szól:
«Ezután egy széméttelen dombhoz,

täuän šunšpi.
täu loai : jäum säim vir
nägä oanemne kotäľ joktíln[31].
äivänl moaitä[32]
äivänl moḁinä pält sobolä imti.
nḁirl utten pält kvḁnenä itmi
pottpurik[33] *kḁrrtuχ ätt mikti*[34].
ḁllm[35] *ḁilä korom poḁg lu*
kéring pošmog pätťl
jušḁngäseän.
ťu täjetem koḁpattä
pottpuruk nukkḁšemtitä,
nukribitaχti, nuktuselti.
pär šunšpoali, mḁnntoalm
urr ńḁlä sär jäppänti. —
kḁžä meni, vuäť meni —
mättr pit pojekum tu joχti
oanm latti : iét kuluχ taritäln.
ämnään tíχtnä

poḁñktal ńurmnė joχtēn.
soḁt lūpä lū-jeur khḁntēn.»
kērėñ äiwėn sälkmäti ;
ťė tuj tēlėm ńḁur-pū̥
täwän šunšpi. — täu loḁγi :
«jäi̊n säim wū̥r !
näi̊ ōn khotäľ jōkhtilėn ?»
äiwänėl mḁ̄γit. [inti,
äiwänėl mḁ̄γinät pält sōpėlä
nai̊rėl uttėnät pält khwḁnėnä inti ;
potpuruk khartuχ at mikti.
ḁlmėχ ma'i̊lä khūrėm pōkh-lu
kērėñ pḁšmėχ päťťėl
ju-šōχwsän.
ťū täjätėm khoḁpėttė
potpuruk nuk-khaššėmtit,
nuk ripitaχti, nuk tisseltaχti ;
pär šunšpoḁli, äm-mänt ōlėm
sär jäppenti. [ur-ńalä

*

---

egy szeméttelen réthez fogsz érkezni,
[ott] egy hét lóból álló ióménest fogsz találni.»
[Ott] vaszaboláját megrázza :
egy ezen nyáron ellett csikófi
néz reá. — Ő [így] szól :
«Az apád rothadt vérét !
Hova fogsz te engem juttathatni ?»
A zabolát [szájába] dugja.
Mialatt a zabolát [szájába] dugja, másodfüvessé változik ;
mialatt a nyerget rárakja, harmadfüvessé változik ;
[de] hasaló szíjat, hogy ráhúzzanak, arra nem engedi (adja) [magát.
A bal mellének három oldalbordáját
patkós (vasas) czipőjének sarkával
berugta.
Abban a pillanatban, a mint elalélt,
a hasaló szíjat fölrántja,
[hátára] fölveti magát, rendbe hozza magát ;
vissza néz, [hát] az a hegyfok, melynél az imént volt,
alig hogy ködlik [oly távolra vitte már lova].

*

jommas ténä kạtl vuím;
nään äitännä
jommas äinä kạtl vuím.
täu illjoamtänti, il ńiupäti.
Tạrom poall ạšseläilpä
tauting[36] läilpä[37] tạrompinä!
näu[38] uilạngvä;
šemel mâ ạnguennä
jạl poal uťing sạlošän!
näu kuľilängvä.
illńiupäti pärr šunši.
äimant mättr pit mät poi
äk pošme[39] oattälänti.[40]
äk jértä[41] uottem kväleän
šumľạken (nils).
äimälä mätm jegva ạnšuχ
ten ạlnnännä[42] — täu loatti:
äkäm ạakväm oanemne
iét kuluχ taritelän.
nään tiχtnä jommas ténäm

Khwạšä mini, vōť mini,
mätėrpụ̄t poj khum [poạlnė]
ťū joχti. [tą̄rätüln!»
«ōn» — latti — «īť khūluχw
«äm nā̈n tiχtnė jämės tēnė
khotėl vụ̄m?
nā̈n ajtėnė jämės äjnė
khotėl vụ̄m?»
täu il joạmtenti, ilńū päti.
«Tą̄rėm-poạl ạśśä lailpä,
toạtėñ lailpä Tą̄rėm-pụ̄nė
näi̊ ujlankwėn!
Ṡēmėl Mō̄ oạñkhwėnnė
jel-poạl wüťiñ śārėśnė
näi̊ khuľilañkwėn!»
ilńū päti, pär šunši:
äm-mänt mätėrpụ̄t mät poj
äkw' pạšmä oạttėlenti. —
äkw' jērtė uttėm kwälän-śum-
ľėkhän nėilės.

Hosszú ideig megy, rövid ideig megy,
valami gazdag emberhez érkezik oda.
«Engedj engem» — mondja — «hogy az éjjel nálad hál-
jak!» —
«Jó ételt, melylyel téged etethetnélek,
honnan vegyek,
jó italt, melylyel téged itathatnálak,
honnan vegyek?»
Ő elmendegél, távolabbra jut [s így szól]:
Ég felől vékony lábú,
tüzes lábú Ég-fi
szálljon le hozzád!
Fekete Föld anyád felől,
alúlról vizes tenger
kerekedjék reád!»
Távolabbra megy, visszanéz:
hát ama valamiféle gazdag embernek
csak a füstje gomolyog. —
Egy időben épített házhoz és pajtához érkezett.

kḁtl viläm — jû tuin — jḁl-
kuin.
Täu jû tui. äkmäčit
jegva anšuh kḁtem lattekäti ju.
äkmäčit äimel tḁaltem säurpi
jû ťe tulstén.
äpikvä ťe säurpimä
jep šännäntéln.
täu jep šännäntítä.
kven jäχte poalítä
jegva puott voaruχ imtí.
täu kit ńḁul poar jäχtäpi
puott kérnä nḁrribitiän.
šiépänne[43] *äk tép šäm*
nuk vî,[44] *nḁrribititä.*
puot kérn pûtän nukpoaelti
kven äľ pḁtilältí.
Tiét, äit, näss äriti.[45] —
kui kuoltän nuk kuali
luta puomti. ill joḁmtänti.

äm-mälä mätėm jēkw‘-ańšuχ
tin ōlnän. — täu latti:
«äkäm-oḁkwäm ōn īť khūluχw
tḁ̄rätelän!»
«nā̃n tiχtnė jämės tēnäm
khotėl vi̊iläm?
ju tūjin, jel khujin!»
täu ju tūji. — äkw‘- mät-śit
jēkw‘-ańšuχ khḁtėm lattėχatiji.
äkw‘-mät-śit äm-mälä tḁ̄ltėm
säi̊r-pū̥ ju ťė tūlėstēn.
«äpu̥kwė, ťė säi̊r-pū̥mė
ľäp-šaľľėmtäln!» [*tėpoḁlit,*
täu ľäp-šaľľėmtit, kwän-jäχ-
jēkwä pūt voḁruχw inti,
täu kit ńouľ-poḁr jäχtäpi,
pūt-kēn nal-ripitiän.
śēpän äkw‘ tēp-šäm nuk vii,
nal-ripititä pūt-kēn. [*tilelti*
pūtän nuk pḁ̄jilti, kwänäľ pot-

Hát [ott] egy öreg asszony és ember,
ők élnek vala. — Ő szól:
«Nagybácsim, nagynéném, hogy az éjjel meghálhassak,
engedjétek meg nekem!» —
«Jó ételt, melylyel téged etethetnénk,
honnan vegyünk?
Lépj be, feküdj le!»
Ő belép. — Egyszer csak
az asszony s öreg valamit beszélgetnek egymással.
Hát egyszer csak egy telet töltött
tehénborjút hoztak ím be.
«Öcsike, ezt a tehénborjút
szúrd le!»
Ő leszúrja, szétvagdalja.
Az asszony elkezd vacsorát (üstöt) készíteni.
Ő két darab húsdarabot vág,
beledobja azokat az üstbe.
A zsebéből egy magszemet vesz ki,
beledobja az üstbe.
Üstjük felfő, kifelé fut.

äkmäčit kit kum
äimäl vuor šengäst[46] *älešlänti.*
mot kum loatti:
péš kḁaper péš ḁlp
ḁlem[47] *šit*[48] *nḁi*[49] *till ḁlsau,*
ḁter till ḁlsau.
l'äl'pil kḁaper pätem jui poalt
l'äl'pil ḁlp pätem jui poalt
ingi nämne pättsau, kuš nämne pättsau.
mot kum latti:
péš kḁaper ḁlem šit[49]
péš ḁlp ḁlem šit
ingi[50] *nämel ḁllsau*
kuš[51] *nämel ḁllsau.*
l'äl' pil kḁper pätem jui poalt
nḁi tillnä pättsau
ḁter tillnä pättsau.
täu péš kḁaper íéšem[52] *kummä*
jep[53] *šḁirḁpest — tûl mins:*

tēt, äjit, ness äriti.
khuj-khwḁltän nuk kwoḁli,
lūtä puumtitä, il joḁmtenti.

* [*mälä*

Äkw'-mät-śit kit khum äm-
vuor-śeñäśt äléślentiji.
mōt χum latti:
«pēš koḁpėr, pēš ḁ̄lp ōlėm-śit
naj tēlėl ōlsḁu, ōtėr tēlėl ōlsḁu.
l'äl'pėl koḁpėr pätėm jüi-poḁlt,
l'äl'pėl ḁ̄lp pätėm jüi-poḁlt
jĩñkėi nämnė pätsḁu,
khuś nämnė pätsḁu.»
mōt khum latti:
«pēš koḁpėr ōlėm-śit,
pēš ḁ̄lp ōlėm-śit
jĩñkėi nämėl ōlsḁu,
khuś nämėl ōlsḁu.
l'äl'pėl' koḁper pätėm jüi-poḁlt,
[l'älpėl' ḁ̄lp pätėm jüi-poḁlt]

Esznek, isznak, marad is [valami].
Hajnalban fölkel,
lovát megfogja, elmegy.

*

Hát egyszer csak két férfi
erdei madárkákat fogdos.
Az egyik férfi [így] szól:
«midőn a régi vitéz, a régi hős uralkodott (volt),
úrasszonyi móddal éltünk, úri móddal éltünk.
Miután uj vitéz támadt,
miután uj hős támadt,
szolganő névre jutottunk,
szolgaférfi névre jutottunk.»
A másik férfi [így] szól:
«midőn a régi vitéz uralkodott,
midőn a régi hős uralkodott,
szolganő névvel éltünk,
szolgaférfi névvel éltünk.
Miután uj vitéz támadt,
miután uj hős támadt.

äimälä pėš kḁaperne
mâm jurtl äijänti, tḁjänti.
mättr pit uoš tḁil[54]
šḁgḁ jep šairiän.
tḁnn juipoalt tiχtau äitau.
äkmäčit jäll puängls[55] —
sḁat täll raχt vuḁngän
järribitaus.
lutä korom piš
kér kväll kérn jun ḁarptaus.
täu kḁžä, vuäť kuis;
nuk sḁikäls[56]. *äimälä*
sḁat täll raχt vuḁngät jälln kojäntí.
mättr pit, mätt naer oai
iu šḁiränti — pḁlľ jerräti.
täu tumrä voari.
šoḁpretänne korom ät mäniti
teänl voarét.
läiling uj kumľe menäntí

naj tēlnė pätsḁu,
ōtėr tēlnė pätsḁu».
täu pēš koḁpėr ješšėm khummė
ľäp-šaurėpėstä, tūl minės
äm-mälä pēš koḁpėrnė.
mōm jurtėl äjenti, tḁjenti.
mätėr-pụ̄t ūš-taịl
šakha ľäp-šauriän.

*

Ton jüi-poalt tiχtḁu, äjtḁu.
äkw‘-mät-śit jel-pōñkhlės.
soḁt täl raχt vōñkhän
jel-ripitḁus;
lūtä khūrėm-piš kēr-kwäl-kēn
ju-nḁ̄rėptaus.
täu khwḁšä [khujis], vōť [khujis,
nuk saikälės.
äm-mälä soḁt täl vōñkhät
jälėn khujenti
mätėr-pụ̄t mät nḁ̄jėr-oḁi

úrasszonyi módba jutottunk,
úri módba jutottunk».
Ő a régi vitézt dicsérő embert
levágta s aztán elment
ama régi vitézhez.
A néppel együtt iddogál, eddegél.
A kik (mik) csak voltak a teli városban,
mind levágta őket.

*

Azután etetik, itatják.
Egyszer csak lerészegedett.
Egy hét öles agyaggödörbe
dobták bele.
Lovát háromszoros vasházba
rekesztették el.
Ő [ott] hosszú ideig feküdt, rövid ideig feküdt,
fölébredt.
Hát egy hét ölnyi gödörben
lenn fekszik.
Valami féle királyleány

tok kvḁššäntí.
äkmäčit lunt oant minäntí.
täu lunten kvḁššälts.
täu korom poḁr lunt oant
lahu joḁngtét täu poaltän
tû jälljisét.
täu šäm poal uj tḁul poalnä
kḁnžḁ kännži.
ťagḁl äm lum koḁt kḁntiln,
ťe kḁnšät tu taχtepoaläln.
lunt voant nuk tilemlét.
tilnän. uiln äńe kḁnnžäm
täu lutän tû täχtepoaljän.
lu rakeli. korom piš
kérkväll pḁlľ šuľätí
lu kaitliti, sḁat täll mill
vuonga suotne ťu kaitlití.
äjun vuḁns kvalle

jiw šḁurenti, poľ jel-rāti.
täu tumrä voḁri. [*niti*
śopėr ōtännė khūrėm ōt mä-
tōnėl voḁrit.
lailėñ uj khumlė minenti,
ťokh khwḁššenti;
[*tḁulėñ uj khumľė tīlenti,*
ťokh khwḁššenti]. [*nenti;*
Akw'-mat-śit lunt-woḁnt mi-
täu lunt-tōn khwḁššälts.
täwäm khūrėm-por lunt-woḁnt
laχwä joḁñkhtit;
täu-poḁltän ťū jel-issėt.
täu šäm-poḁl uj tḁul-poḁlne
khanšä khanši.
«ťäχėl äm lūm khot khḁ̄ntilėn,
ťė khanšä tū täχtėpoḁläln!
lunt-woḁnt nuk tīlėmlēt.
tīlnän-uil [*lunt-*] *äńä*
khanšäm täu luwän ťū täχtė-
poḁliän.
lū rōχuli, khūrėm-piš kēr-kwäl

---

fát vág, egy forgács lehúll [a gödörbe].
Ő [abból] tamburát készít.
Üstökhajából három hajat kitép,
húrrá szerkeszti.
Lábas állat amint mendegél,
úgy pengeti;
szárnyas állat ahogyan repül,
úgy pengeti.
Egyszer csak egy lúdfalka mendegél [arra].
Ő lúdéneket kezdett pengetni.
Őt a lúdfalka háromszor
körülforogja;
ő hozzá oda leszállanak.
Ő egy szál (szem) madártollra
írást ír.
«Ha majd az én lovam valahol látjátok,
ezt az írást nyujtsátok neki oda!»
A ludfalka fölrepült.
Miután elrepültek, a lúdsereg
az írást az ő lovának átnyujtotta.
A ló egyet nyerít, a háromszoros vasházat

tû jelnuoptentaχtí,
täu tû šiéltaχti
lutän nuk ńérmtau. —
ťi mirrmä pusšn jepšḁutitä.
kot naer ḁai iu šḁiräns
ťe naer ḁaimä täktän nukvitä.

pal śuľäti. lū khajtliti.
soḁt täl mil vōñkhä- sutnė
ťū khajtliti.
äiwėn voḁnės-kwḁllä
ťū jel-nḁ̄pėmtaχti,
lūtän nuk-ńirėmtḁu.
ťi mirmė pušn ľäp-šaurit :
khot nḁ̄jėr-oḁi jiw šaurents,
tä nḁ̄jėr-oḁi täkwtän nuk vi̊tä.

II.

A szamojéd had éneke.

J ḁ̄ r ė n χ ḁ̄ n t ē r i̊'.

Jḁ̄rėn vāntli śāriś ta pālnė,
śāris-kwoťl tumpnė joχtės.
sunä ḁs-vit jāñkėn χanwės.
Jēńśiñ ūsiñ sa'i̊rėpä nḁ̄ñχ leumatėstä,
sunä jāñkä kwon ńärtėstä.
suñ-jañkä ńärtėm mātät
Jēńśiñ ūsiñ sa'i̊rėpä jol-jorulėstä.
ēläľ ńoumtės, śāriś-vātän joχtės, jol χūlmi̊tės.
sa'i̊rėpä kwoss kismejitä: āťim.
jurtiñ pāsi̊' māń χḁpt-pi̊kwė pūmats,

---

szét zúzza. A ló neki iramodik.
A hét öl mélységű gödör szájához
oda iramodik.
A zabola vezető gyeplője
oda lefügg,
a lova őt fölragadja.
Most a népet mind levágja.
Amelyik királyleány fát vágott,
azt a leányt magához [a lóra] fölveszi.

II.

Egy szamojéd a tenger túlsó oldalára vándorol rénjeivel.
A tengerközépi szigethez érkezett.
Szánjához fölszín-víz jege tapadt.
Jênysing városi fejszéjét fölkapta,
szánja jegét lefaragta.
Azon a helyen, hol szánja jegét lefaragta,
Jênysing városbeli fejszéjét [ott] felejtette.
Előre hatolt, a tenger partjához érkezett, meghált.
Akár hogy keresi fejszéjét: nincs meg.
Egy társas borjút, kis réntinót fogott meg,

ta ńḁ̄tpiγi̊' kit ńäńtsati pū-
mats,
Jēńśiñ ūsiñ sa'i̊repä kinsuñkw'
jūw jḁ̄ñχės.
χḁsä minėmä jui-pālt,
man vāťi minėmä jui-pālt
akw' ńäńtsatitä χḁsit ti χart-
akwatä ari̊ts. [wės ;
ḁ̄s vāťi minėmä jui-pālt,
kitit ńäńtsatitä χḁsit ti χart-
wės.
jurtiñ pḁ̄si̊' māń χḁpt-pi̊kätä
takkät ti χūľtės.
χajtnė kēmkwėl χajtenti,
minnė kēmkwėl minenti,
śāriś-kwoťl tumpėn tū näri̊li.
aman ēt-pos χuľi̊ls,
aman χḁ̄tėl pokaps,
Jēńśiñ ūsiñ sa'i̊rėp-supä po-
kaps. [tėstä.
χḁ̄ntēstä, ālmejėstä, sunnė tāl-
tūl jūw-jḁ̄ñχės, jūw-joχtės.
la'i̊l-pāl jḁ̄rėn vāpsä
jḁ̄rėn χḁ̄ntėn joχtėlimė, alimė.
la'i̊l-pāl jḁ̄rėn ḁ̄jkä
sun χḁsit χasimė, alimė. [mėt.
jäγ'-āγitä totimė, sāliänä pōsi-
jurtiñ pḁ̄si̊' māń χḁpt-pi̊kätėl
ta jḁ̄rnėt jui-pālt ńawėlχa-
tuñkwė pats.

---

azokhoz támogatóúl két rénünőt fogott meg,
s Jênysing városbeli fejszéjét keresni visszafordúl.
Miután hosszú ideig ment,
miután rövid ideig ment,
egy rénünője hosszában elterült;
másika megmaradt.
Miután megint rövid ideig ment,
ím második rénünője is elterült hosszában.
Társasborju kis réntinója
maradt most meg magában.
Futó mértékben fut,
menő mértékben megy.
A tengerközépi szigetre oda jut (mered) ki.
Vajjon holdvilág szállott föl,
avagy a nap tünt föl, [tűnt fel.
Jênysing városi fejszikéje (fejszedarabja) [oly ragyogással]
Megtalálta, fölemelte, a szánba helyezte.
Most visszafelé fordúlt, visszaérkezett.
«Féllábú szamojéd» vejére
szamojéd had rontott rá s őt megölte.
«Féllábú szamojéd» öreg
szán hosszában kifeszítve s megölve,
leánytestvére elrabolva (elvive), rénjei elhajtvák.
Társas borjú kis tinójával
ama szamojédek után kezdett nyargalni.

χǫsä minės, vāťi minės, urnė χāñχės.
urnėl joläľ sunsi: jǭrėn kwolt unle'it.
sāli-pos pāñχwitėl sāliänä ta pōse'it.
χūrėm χum tanki musχėlänl
sāli-paľ jäkteit.
akw'-śos lim ńālätėl
tūjä-χul nur pus jǭrėn χǭnt nurtwės;
kitentī' lim ńālätėl
takwsi-χul nur pus jǭrėn χǭnt nurtwės.

III.

A rénemlőn növekedett hősélető szamojéd ember éneke.

Sāli-śäkwėl jänmältėm, pǭχätur tǫtėm jǭrėn χum ērγä.

Sāli-śäkwėl jänmältėm jǭrėn χūrėm sǭtėr sāli ǭńśi. akw' χǭtėl nǫmsi: säsär, am ań ǫχsėr ńawluñkwė voss jälnūm! puuñä χalėn tińśäñä vistä, sǭtėr sāliänä-pālt ti jǭmės. tū joχts, tińśäñä ti sǫχtėstä, ńāraw at χǫptä, jāñk at χǫptä ti pūχsanä, kēr-kwālγėl nēγsanä, sāt ūnlėp kēr-sunän ti kērsanä, N'iriñ-jā joläľ ti minės. ań χǭtėlä minės, ań ētä minės, mōtit χǭtėl χǭtäls, nāj ľūľiñ lapės, ēlä

Hosszú ideig ment, rövid ideig ment, egy hegyre hágott.
A hegyről lefelé néz: hát [ott] szamojéd sátrak állanak (ülnek).
Egy rénpihenő út szélességében (oly nagy falkában) hajtják ím az ő réneit.
Három ember az ő jegyük (módjuk) szerint
vagdossa (bélyegezi) a rének füleit
Egyszer kilőtt nyilával
mint tavaszi hal [fűződik] a nyársra, úgy nyársolta föl az egész szamojéd hadat;
másodszorra kilőtt nyilával
mint őszi hal [fűződik] a nyársra, úgy nyársolta föl az egész szamojéd hadat.

III.

A rénemlőn növekedett szamojéd embernek nyolczezer rénje van. Egy napon [azt] gondolja: ugyan hadd megyek én rókát üldözni! Holmijai (gazdagsága) közűl elővette pányváját s ezzel ezer rénjéhez ment. Oda érkezett, pányváját kézre szedte, fehéres öt rénökrét, hófehér öt rénökrét azzal megfogta, lánczczal megkötötte, hét ülésű vasszánjához kötötte s a «Vesszőtermő-folyón» ím alá-

sunsi: χansäñ ḁχsėr ta mini. ti ńawluñkwė patėstä. χūrėm ētäñ χūrėm χḁ̄tėl ńawlėstä, akwäi' at joχtitä. Numi-Tḁ̄rėm jäγä-nūpėl pojkśuñkwė ti pats. «am sormėm joχtės, aman āγim-pīγėm sormä joχtės; man ḁ̄s manėr vārmėl?! amki sormėm kastėl-ke: ḁχsärėm voss joχtilėm, ḁ̄s āγim-pīγėm mā'ės-ke ēlä voss tārätilėm.» χansäñ ḁχsėr ti joχtėstä. joχtėstä-pėl χḁptänän ness jūnγuwės. ḁχsėränl alėmanl-juipālt χḁptėt ḁ̄s mori alχate'it, ta kēmėl ti kantmuwäst. ḁχsėrä jḁ̄rėn pḁ̄χätur χot vistä, sāt ūnlėp kēr-sunnė nḁ̄ñχ-tāltėstä, jūw ta jḁ̄ñχės. χūrėm ńoplūnėl vārėm jāñk porχät χot-ńolχatėm, tātėl sḁwä χūl'tėm; ta-kēm rakw ti ḁ̄ls. jḁ̄ñχėm mātät sunsitä: N'iriñ-jā mōl χḁ̄tėl va'ilėmät sḁ̄s-jāl ḁ̄ls, ań alėm-pālt l'ūl'nė voikėn tḁ̄r supiñ χum χalleuw jänitī' nāñknūw-ke, nāñknūw; ḁ̄s at-ke nāñknūw, at nāñknūw. ta pāñχvitī' jā ti jēmtėm, tū-mos taw ta ńawėlχatīlės. jūw ti jḁ̄ñχės, jūw ti mini sāt χḁ̄tėl minėmä jui-pālt jūw nē'ilmät kwol āt'i, puuñ āt'i, ēlėm-χḁlės āt'i, paul-aulät l'ūl'nė āmp āt'i. ēl'ėm-χḁlėsanä, āγiänä, pīγänä alimėt, mēt-χumiänä alimėt, kwolä sakwätimė.

Sāli-śäkwėl jänmältėm jḁ̄rėn χum ta l'ūńśuñkwė pats. ta l'ūńśės,

---

felé ment. Ama napon át ment, amaz éjjelen át ment, más napon nappal lett, a nap magasra emelkedett, a távolba néz: hát ím egy tarka róka megy [ott]. Most üldözni kezdette. Három éjjel, három nappal üldözte, egyre nem éri utól. Felső-Ég atyjához ím imádkozni kezdett: «Az én halálom jött-e el, vagy leányom-fiam halála jött-e el, vagy micsoda dolog [történik]?! Ha az én halálom kedvéért [történik ez a sors]: akkor csak hadd érem utól a rókámat, de leányom-fiam érdekében hadd bocsássam tova!» A tarka rókát ím utolérte. A midőn utólérte rénökrei csak ugy rugdosták sarkaikkal. Miután rókájukat megölték a rének egymás közt verekednek megint hiába, annyira megharagudtak. Rókáját a szamojéd hős elvitte, a hét ülésű vasszánra rátette s azzal visszafordúlt. Három nyári rénborju bőréből készült hófehér sapkás bundájának szőre levedlett, puszta bőre maradt meg: ím olyan nagy eső volt. Midőn visszafordúlt (visszafordúlta helyén) nézi: [hát] a «Vesszőtermő-folyó» tegnap napleszálltakor [csak] patakocska volt, most a tulsó partján álló fehér vászoningű ember halászmadár nagyságúnak látszanék, ha ugyan látszanék; de ha nem látszanék, nem látszanék. Oly szélességűvé lett ím a folyó, addig ment le [a szamojéd] üldöztében. Most visszafordúlt, ím haza megy. Midőn eltávozása után hét napra visszaérkezett, ház sincsen, gazdagság sincsen, ember sincsen, faluja végén kutya sincsen. Emberei, leányai, fiai meg vannak ölve, bérszolgái meg vannak ölve, háza lerontva.

A rénemlőn növekedett szamojéd ember most sírni kezdett.

akw'-mat-ērt ṇ̄ñχäľ ti ṇamsaχtuñkwė pats. «taw am ľūńśimėm manėr χuľli!» — lāwi — «χṇ̄ñχän alwäst, χaśśañkwė ēre'it.» ṇ̄ñχ ti sajkėtaχtės. ness āťim, simtal-majttal ṇ̄lės; tatin alimėt. jäni' mańä tūl jot-tṇtimė, puuñä jot-tṇtimė. juil ti ńawlitėsanä. χṇsä minės, vāťi minės, akw' māt ēläľ sunsi: χūrmit ńṇ̄rt kwol ta tūśtuñkwė patwės. mā-sajnė, pṇ̄χėn ti χart-χatuñkwė pats. «ness lakwχate'im» — lāwi — «taw simtal-majttal pṇ̄χätur, am ness χum ṇ̄sėm». ness ti lakwuñkwė patsanä.

Xṇsä, man vāťi lakwχatėmä jui-pālt akw'-mat-ērt jäni' mańä vitnė ti jiw. jṇ̄rėn χum ṇamsi: at roχtėptilėm, sujtal sūpä lap pūγėmtilėm. pūγėmtėstä, kwoss pērγėtaχtils, at sēts. tāk-sir χumnė tākiś pūwwės. ja, tūl ti kitiluñkwė patėstä. »nañ χṇ̄ñχän ṇ̄ńśawėn, χumin χṇ̄ñχä?» kitilitä. «am» — lāwi — simtal-majttal jṇ̄rėn pṇ̄χätur, χumim ta.» — «tā . . . manėχ jṇut ṇ̄ńśi?» — «kēr χṇ̄snäp mā-χar-ańt vortiñ χūrėm jṇut āńśi, sāt tal sirei ṇ̄ńśi» — «χot ṇ̄le'it?» — «sāli śāräk kwonipālt ṇ̄li akw' jṇutä tūjt-kiwėrt; akw' jṇutä āwi-sūnttė ṇ̄li uľ-jiw sairėn' māt, śä'ir-mā joli-pālt; akw' jṇutä ṇsmä joli pālt, ṇulä lṇ̄nχańśėp ṇ̄ńśi, ne-mat-ūrėl kātne patnė muträt āťim. kwon ṇ̄lnė alśanä,

---

Csak sírt, csak sírt, egyszer csak fölkelésre kezdett gondolni. «Hiszen ha én sírok, abból mi támad!» — szól — «meg kell tudni, ki ölte meg őket». Fölocsúdott [fájdalmából]. Sehogy másként, mint hogy a «szivtelen-májtalan» volt, az ölte meg őket. Idősb menyét onnan magával vitte [a rabló nép], gazdagságát magával vitte. Tehát üldözőbe vette őket. Hosszú ideig ment, rövid ideig ment, egy helyen a távolba néz: hát a harmadik bérczen ím sátrakat kezdenek fölállítani. A föld mögé, oldalt kezdett ím huzakodni. «Rejtőzve hadd megyek» — mondja — «ő szívtelen-májtalan hős, én közönséges ember vagyok,» Hát csak úgy rejtőzve közeledett feléjük.

Miután hosszú, vagy rövid ideig közeledett rejtőzködve, egyszer csak idősb menye ím vízért jön. A szamojéd ember gondolja: nem ijesztem meg, befogom nesztelen száját. Megfogta, akárhogy forgolódott, nem bírt kiszabadúlni. Az erős fajtájú ember erősen fogta meg. Tehát azután ím kérdezni kezdte. «Ki tart téged, férjed kicsoda?» — kérdi. «Nékem» — mondja — «a szívtelen-májtalan hős, az a férjem.» — «Ahá! . . . Minő ijja van?» — «Vasrugószeres, mammutcsont hajlószeres három ijja van, hét öles kardja van». — «Hol vannak azok?» — «A rénlegelőn kívül van egy íjja a hóban, egy íjja az ajtó nyilásnál van a tüzifa-vágó helyen, a taposott föld alatt; egy íjja pedig vánkosa alatt; végének csengetyűje van, nincsen fortély, melylyel valami módon kézre lehetne keríteni.

tatit ti-śąśt kātėn pate'it, ąsmät ą̄śnė jąutä kātėn patnė muträt āťim» — «nañ ąsmä śą̄pitänėn-mūs ąsmä joli pālt ą̄śnė jąutä-ąulä kwon nēltäln!» lāwi ją̄rėn χum mańä-nūpėl. mańä ti minės. īťi simtal-majttal χumitä ąsmä joli pālt ą̄śnė jąut-ąulä kwon-nēltėstä.

Sāli-śäkwėl jänmältėm ją̄rėn χum ti tālmats, simtal-majttal pą̄χätur sāliänä-pālt joχts. χūrėm χum, ląw ľipi tot ti χą̄ntsanä. mōtėn pūmiti, turä χot-manėmtitä; mōtėn pūmiti χą̄psiñ-lūtiñ ta'il χot-manėmtitä. akw' toχ χūrėm χum pusėn alėsanä. tajänä alėmä juipālt ań śāräk kwoni-pālt ą̄ńśim jąut ną̄ñχ-leumatėstä, supi' saimtėstä. ńālänä puľi' jūnγėsanä. jūw ta minės, jūw joχts. mańä kwon ti kwāls. «jātä, ąjilmatwės?» — kitilaχti. mańä lāwi: «ąjwės.» — «jātä, sirejä χot ą̄li?» — «pūťit ą̄li.» — «nal-ąulä χotäľ ą̄li?» — «puñkä-nūpėl ną̄ñχäľ ą̄li» — «masχatim? āťi?» — «masχatim ą̄li.» — «jūntėp ą̄ńśi?» — «ą̄ńśi.» — «jūntpä manä χurip?» — «Lą̄patkä ūsėt vārėm jūntpä» — «toχañ va'ital, vērmilėm taχ; Jēńśiñ ūstė-ke vārwės, at vērėmnūlėm; ti ań Lą̄patkät vārėm-ut manä jäni' tēlä!» jūw-lakwälts, ań simtal-majttal ją̄rnä-pālt, ań ti jąut ąulänėl ta ńiräsėstä. ań ją̄rėn roχtėmä-mūs sirej kātnėl χot-torėltėstä.

Künn levő ölő szerszámai, azok e pillanatban kézbe kerülhetnek; [hanem] a vánkosában tartott íjját kézre keríteni nincs fortély». — «Midőn te a vánkost rendezed, a vánkos alatt tartott íjjának végét hadd, hogy kilássék!» mondja a szamojéd ember menyéhez. Erre a menye elment. Éjjel a szívtelen-májtalan férjének vánkosa alatt tartott ijjának végét kilátszani hagyta.

A rénemlőn növekedett szamojéd férfi most fölszállott [szánjára], a szívtelen-májtalan hős rénjeihez érkezett. Három embert, tíz rénőrző ebet talált im ott. Az egyiket megfogja, a torkát szakítja ketté; a másikat megfogja a tüdejét szakítja ki mindenestől. Mind a három embert ép úgy megölte. Miután ezeket megölte, ama rénlegelőn kívül tartott íjjat fölvette, ketté törte. Nyilait sarkával összezúzta. Azután visszament, visszaérkezett. Menye ím kiment. «Hallod-e, elaludt-e?» — kérdezi. Menye felel: «Elaludt». — «Hallod-e, kardja hol van?» — «Kebelében van.» — «Markolatjának vége merre felé van?» — «A feje irányában fölfelé van». — «Fel van öltözködve? Nem?» — «Fel van öltözködve». — «Van pánczélruhája?» — «Van.» — «A pánczélruhája minő?» — «*Lą̄patkä* városában készült a pánczélruhája.» — «Akkor gyönge, keresztül birom majd [törni]: ha *Jēńśiñ* városban készült volna, nem bírnám, hanem ez a *Lą̄patkä*-ben készült holmi, micsoda nagy gond az!» Belopózkodott ama szívtelen-májtalan szamojédjához, amaz íjjat

ań jąutä, ań sirejä sas sāli śäkwėl jänmältėm χum kātät l'ūl'ei̊'. simtal-majttal jąrėn tı̊l nąñχ-porı̊mės, kwol-tal'.χėl kwon ta minės. ań sāli-śäräk kwoni-pālt ąlnė jąutä kinsuñkwė patėstä. ton-mańiñ ańmōnt pul'i̊' sakwätawės. tū joχtmät sar vońśäl': ńāl āt'im, jąut ātim, akw'-mūs pul'i̊' sakwätimėt. kātäγä kastėl χul'ts. jūw ti pirmeitaχts, ti χajti. χuml'ė jis, ań χumit-pālt ti lakwės, ti pūχtėsi̊'. simiñ χumitän jol vośkäsawės. taw pąχätur ta-kwoss alitä, sorėm āt'im. sāli χartnė ąñχiñ tąwėl' va'i̊lapėl simtal-majttal jąrnä sip-luwä ti sāsėmtėstä, sun-la'ilėn tū ti nēγėstä, ńńśän ēläl' χartitä. akw'-ērt ti kārts, ti̊ ūsės. jäni̊' mańińś nēi̊', χummi̊' sątėr sālitēn jot ēläl' ta ālmejėsi̊'. ań ta ąlei̊', ań ta śuńei̊'.

IV.

A tengervégi had éneke.

S'āriś-tal'ėχ χąnt ēri̊'.

S'āńä pı̊kätä-nūpėl lāwi :
«lāntiñ śāriś al-uitėl
tūr vansiñ lūpi nātawė,
Ās-vansiñ lupi nātawė!

---

végénél fogva ím kiragadta. Ama szamojéd amint fölijedt, a kardot kezéből kiejtette. Amaz ijja, ama kardja, mind a kettő a rénemlőn növekedett ember kezében van (állanak). A szivtelen-májtalan szamojéd most fölugrott. A háztetőn át ment ím ki. Ama rénlegelőn kivül levő íjját kezdte keresni. Pedig hát azt már előbb darabokra törték. Midőn odaérkezett, mind hiába: nincs nyíl, nincs íjj, mind darabokra van zúzva. Keze erejével maradt meg [csupán]. Hazafelé fogta magát, ím fut. A mint megjött, amaz emberéhez lépett, ím átfogták egymást. Dühös embere a földhöz csapta. Ő bármint öli a hőst, nincs halála. Melylyel rén szokott húzni, olyan kidolgozott (mézgás) bőrből készült vonószíjjal hurkolta át a szívtelen-májtalan nyakát, majd a szán lábához kötötte oda, a farát pedig odébb húzza. Egyszer csak ím megmerevedett, ím elpusztúlt. Idősb menyestűl, mint nő és férfi ezer rénjükkel együtt ezután letelepedtek. Még most is élnek, még most is boldogok.

IV.

Az anya szól fiacskájához:
«A táplálékos tenger felső tája felől
tavi gyeppel benőtt fatörzsöt (hadi ladikot) hoz a víz,
obi gyeppel benőtt fatörzsöt hoz a víz.

sipä jäktėm tāriñ ūlėm
pī̊kät, χasäï' ul χujäln!
tāltiñ ūs tāltėnnėl tār' ul tārätäln!
sisiñ ūs sismēn taχ ti χḁ̄ltawė.»

pī̊kätä χujimė śāńä-nūpėl lāwi: «manä toriñ potėr ḁ̄ńśe'in?! saimėm ēkwä sump potėr; nē-matr at nātawė» tārä ta nātwės. tūl matėm ēkwä χḁ̄ntėli: kwon matėr sujti. «pī̊kēt, kwālėn nḁ̄ñχ! ańmōnt ta'ī̊l lāwe'im: sisiñ ūs sismēn ti χḁ̄li, kwaläkėn!» — pī̊kätä ta kwāläps, jḁut ālmejis, χūrėm puñkpä āńt-juχėr vis, jḁutän ta pinėstä. sunsi: χḁ̄ntnė ti joχtwės. ań χḁ̄nt akw' śos lim ańt-juχėrän pusėn votėmtawäst. tajit votėmtim jui-pālt χḁ̄nt ḁ̄s kwoss kinsės, la'ī̊l-pālän χḁ̄ntės: matėr śurtaχtnät sujti. joläľ kwoss āñkwäti, la'ī̊l-pālän śāńä tū-kwonsī̊taχtėm — «pī̊kēt, ānėm ul aläln!» lāwi. — «śāńä, nañ tit χūľtėn, kwolėnt ḁ̄lėn! am lāntiñ śāriś alγäľ jäle'im» — lāwi pī̊kätä śāńä-nūpėl.

χār χajtnė χḁsä ūsil ta χajts. ḁ̄s χḁ̄ntī̊lāli. ta minės, ta minės, śāriś-taľėχtė, kēr-kwāli̊'-taľėχtė ūs χani. tū joχts, kēr-χḁrtχėn χuril nḁ̄ñχ tī̊lėmlės. ań-maniñ χḁ̄nt aliślėm mātänėl kit ḁ̄tėr ojilėmi̊' tawä-

---

Nyaklevágható gyökeres álmot
fiúcska, sokáig ne aludjál!
Kikötős városod kikötőjén át ne ereszd azt!
Mert hátas városunk hátát [külömben] majd elpusztitják
(hátúlról támadnak meg bennünket)».

Fiacskája fektéből [így] szól anyjához: «Micsoda jóravaló beszéded van neked?! Bolond asszonynak zagyva beszéde [a beszéded]; semmit sem hoz a víz». Erre [a hadi ladik a város mellett] átúszott. Azután hallgatózik a vén asszony: kinn valami hallik. «Fiúcska, kelj föl! Én már rég mondom, hogy hátas városunk háta pusztul, ugyan kelj föl!» — Fiacskája erre fölkelt, íjjat emelt, három fejű szarúbunkós nyilat vett elő s ráhelyezte íjjára. Nézi, hát ím had érkezett ellene. Azt a hadat egyszer kilőtt szarúbunkós nyila mind eltörülte [a föld szinéről]. Miután ezt eltörölte, amint még hadat keresett, féllábára tekintett: [hát ott] valami utána vonszolódik, [azt] érzi. A mint lefelé pillant, [hát] féllábához anyja kapaszkodott oda. — «Fiúcska, engem ne ölj meg!» — mondja — «Anya, te maradj itt, lakj házadban! Én a táplálékos tengerre megyek fölfelé» — mondja a fiúcska az anyjához.

Mint rénbika fut, [oly] hosszú lépéssel futott erre. Ismét nézdegél. Ment, ment, [hát] a tenger végiben egy vár függ. Odaérkezett vasölyv alakjában fölrepült. Ama hadölő helyéről két fejedelem meg-

nėl. tū joχtėm mātät kit ḁtėr sas alėsaγä. ta śuń, ta puuñ tāltės, śāńä-pāltän ta mini. śāńä-pālt joχtės, śāńä kwol-alän χāñχės. śāńä kūr-turä χḁsit vit jūw-tārmats. śāńä kwonä kwāls, kwol-alät ńāliñ pī̊', jḁutiñ pī̊' χḁnti. «χotėl jim nāj-pī̊kėm, ḁtėr-pī̊kėm!» — lāwi — «sunsėn. ul'ä-sultėm jol ul χaritäln!» χum kwol-kiwėrnė jūw śältės. śāńä sunsi: joχtėm χum takwi pī̊kätä. ań ta ḁlei̊', ań ta śuńei̊'!

V.

A «Háncsfejű drága ember» éneke.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Säul't päng tining kum.

Säul't[1] *päng tining*[2] *kum*
šušḁh anšuh jänmeltau[3]
šḁl'[4] *jḁitl ńeäl*[5] *peχtlä*
jântä[6] *jänmeltḁu.*
käning[7] *puäl känntä*[8] *kvän peχtli,*
käning uoš känntä kvän peχtli.

b) Felsőlozvai nyelvű átirásban.

Sāl't puñk tiniñ χum ēri̊'.

Sāl't-puñk tiniñ χum
Susaχ-ańśuχnė jäńmėltawė.
sol'-jḁutėl ńāl pāχwtlėnė
jäniti̊' jänmėltawė.
kaniñ paul kantė kwon pāχw tli
kanėñ ūs kantė kwon pāχwtli.
Ūs-ḁtrėñ ańśuχ

---

futott előle. Midőn odaérkezett, a két fejedelmet, mindkettőt megölte. Azt a jószágot, azt a gazdagságot [melyet ott talált], szánra rakta, azzal anyjához hazamegy. Anyjához megérkezett, anyja háza tetejére mászott föl. Anyja kemenczekéménye hosszában vizet bocsátott be. Anyja kiment, s a ház tetején egy nyilas fiút, ijjas fiút lát. «Valahonnan jött úrasszonytól való fiucskám, úrtól való fiucskám!» — mondja — «nézd, tüzem szikráját ne oltsd el!» A férfi belépett a házba, anyja nézi: [hát] az idejött férfi az ő maga fiacskája. Ma is élnek még, ma is boldogok.

V.

A «Háncsfejű (háncs sapkájú) drága embert»
a «Jávoröreg» neveli.
Hegyes fával szerelt ijjal már nyilat lőhet,
[oly] nagyságúvá neveli.
A téres falu terén künn lövöldözget.
A téres város terén künn lövöldözget.
A városfejedelmi öreg

Už ḁtring ḁnšuh
toat[9] *uiťal unleptänne*[10]
jäne ḁaitä kväll äu suotnä
ńälä tû patemli.
ne kvenkualäpí
ńeälmä jû šḁkḁrmatít.[11]
kum tû jḁmlití :
ťe né äm ńeälm kven närm-tiln.
täu ätt mitä. kum täkväš-vuoitä.
kven ätt meua.
kum äumä pḁlsḁngesitä[12]
äu tari jû pḁrrami[13]
ńeälä šḁkḁrmäti. kven jḁngpi.[14]
täling ne kit tällnä
täu ťi puoitä.[15]
kveš peritaχti[16] *lutä*[17] *ńḁulä*[18] *täirmem*[19]
nênnä menn[20] *vuate joχtí ?*

uľä-vittal ūnlėptanė
jäńγ' āγitä kwol-āwi-sūntnė,
ńālä tū pātemli.
nē kwon kwāläpi,
ńāl jū-sḁχėrmatitä.
χum tū jḁ̄mlïti. [rėmtäln!»
«ti-nē! am ńālėm kwon na-
taw at mi̊tä. [mi̊wė.
χum ta-kwoss vōwitä: kwon at
χum āwi pal-sāñχwäsitä,
āwi tārä jūw pori̊mi,
ńālä sḁχėrmatitä. — kwon jḁ̄ñχi̊pi.
taliñ nē kit talnė, [taχti,
tawä ti pūγitä. — kwoss pēri̊-
luwä-ńḁwľä tañrėmim nēnė
manä vāγä joχti ?!
«ūpukwė! puñkėm kit va'i̊-nėm χaltė [lėm.»
ūnlentimė ti saw am at vāri-

---

tűz nélküli, víz nélküli [állapotba, értsd: hószámos házikóba] helyezett
nagy leányának házajtaja nyílásába,
nyila oda esik.
A nő kimegy,
a nyilat markába ragadja.
A férfi oda halad.
«Hallod-e nő, az én nyilam nyujtsd ki!»
Amaz nem adja [ki a nyilat].
A férfi hiába kéri, nem adja ki.
A férfi az ajtót felrugja,
az ajtón át beugrik.
Nyilát marokra fogja. — Kifelé fordúl.
Öles nő két ölébe
fogja ím őt. — Amint forgolódik (kiszabadúlni igyekszik)
húsa, csontja kifejlett (?) nővel szemben
miképen futná ki ereje?!
«Nénike, a fejem míg két vállam közt
üldögél, ezt a bajt én sohasem szerzem».

Uopkvä[21]*! pänkem*[22] *kit ui-*
näm[23] *kḁlltä*[24]
unlenntäm[25]*, t́e*[26] *sḁu äm ätt*
vuarílm.
kḁža kumľe[27] *pertalaχtí*[28]
vuat ät joχtí. lutä ńḁulä täir-
mem
nênä men vuam joχtí.
šḁhri šupä[29] *kaššemtí*[30]
korom toḁk[31] *jât toḁkte sḁn-*
gesít[32]
né t́u jellḁśvätí.[33]
t́e[34] *sis kven kualäpi.*
už ḁtring âkt[35] *anšuh*
ľäχpättau[36]*, kitilau :*
äm oaim méruχ jelälsl.[37]
Näkn[38] *ńeärl,*[39] *näken vuḁill*[40]
ḁllnä kvälännä, äm ńeälm
méruχ jû vistä.
äm ńeälm kveš vḁuism.

χḁsä χumľė pērtėlaχti :
vāγä at joχti.
luwä-ńḁwľä tañrėmim nēnė
manä vāγä joχti ? !
śoχri-supä χassėmtitä,
χūrėm tḁ̄χ joti tḁ̄χtė sāñkäsitä.
nē tū jol lḁ̄śwäti.
ti-sis kwon kwālāpi.
*
Ūs-ḁ̄trėñ akit ańśuχnė
ľaχ pattawė. — kitilawė :
«am āγim manėräi̊’ jol-aläs-
lėn ?»
«nakiñ ńäräl, nakiñ rajil
ḁ̄lnė kwolän [tä ? !
am ńālėm manėräi̊’ jūw-vis-
am ńālėm kwoss vōwäslėm,
taw kwon at mi̊tä.
am jūw-pori̊masėm,
ńālėm sḁχėrmatsėm,

Hosszú időn át akármikép forgolódik
ereje nem futja ki.
Csontja, húsa kifejlett nővel szemben
miképen futná ki ereje.
Kis metsző kését előrántja ;
a három torokrész középső torokrészébe döfi be.
A nő ott lefordúl.
Ezután [a férfi] kimegy.
*
A városfejedelmi nagybácsi öregnek
hírt visznek (ejtenek). — Ez kérdi tőle :
«Miért ölted meg leányomat ?»
«Bűnszerző (hószámos) csizmával, bűnszerző harisnyával
levő házába
az én nyilamat miért vitte be ? !»
Én a nyilam hiába kértem,
ő nem adja ki.
Én beugrottam [a házba],
nyilamat marokra fogtam,

täu kven ätt mitä :
äm jû pḁrrḁmäsem
ńeälm šḁkḁrmättsem
per jongpäsem. täu oanem
tâ̊ling ne kitt tällnä jellpuostä
äm kven kveš perítaχtíle
lutä ńḁulä taírmem né
vuam ätt joχtí.
kväš lausäsem :
uopkvä ! pängem kit uinäm
kḁllt unlem. t́e sḁu
äm ätt vuarilm.
äm šḁhre kḁššemtäsem
korom toḁg jät toḁgne
äm sangesilm. t́u jell ḁšvätí.
t́e sis kvenkualepäsem.
Už ḁtring ḁnšuh
äkt ḁnšuh jḁitl[41] *voarau*
jḁit kuošnän śupjäššaut.

jūw-jḁ̄ñχi̊pasėm. — taw ānėm
taliñ nē kit talnė jol pūγėstä.
am kwoss pēri̊taχti̊le’im,
luwä-ńḁwl’ä tañrėmim nēnė
vāγėm at joχti.
kwoss lāwsäsėm : «ūpukwė,
puñkėm kit va’i̊nėm χalt ūnti saw am at vārilėm.» [limė
am śoχri χassėmtäsėm,
χūrėm tḁ̄χ joti tḁ̄χnė [wäti.
am sānkäsilėm. — tū jol lḁ̄ś-
ti-sis kwon kwālėpasėm.

*

Ūs-ḁ̄triñ ańśuχ akitä ańśuχnė
jḁutėl vārawė :
jḁut χḁ̄snanä supi̊’ jasawėt.
ńālėl vārawė :
ńāl-nalänä, ńāl-ḁutanä
kasäj-ēlmil supi̊’ jasėlawėt.

---

vissza fordúltam. — Ő engem
öles nő két ölébe fogott le.
Én hiába forgolódom,
a csontja, húsa kifejlett nővel szemben
erőm nem futja ki.
Hiába mondottam : Nénike
míg fejem a két vállam közt ül,
ezt a bajt én soha sem szerzem.
[Erre] én metszőkést rántottam,
a három torokrésznek középső torokrészébe
döföm be. — O ott lefordúl.
Ezután kimentem».

*

A városfejedelmi nagybácsi öregje
íjjat készít [részére] ;
az ijj [belső] rugóját keresztűl metszi.
Nyilat készít :
a nyíl nyelét, a nyíl hegyét
kés élével keresztűl metszi.

ńeäl voarau — ńäll nälän
ńeälḁutän[42]
jäpit iľmeľ[43] *šup*[44] *jäššelaut.*
jḁašl[45] *vḁarau, jḁaš tar ḁilän*[46]
šupjäššaut.[47]
šḁľing uor sḁat kḁllnä
kumt minältét — kven kualét.
täu jḁitä kḁrrtilí, šup[48]*kḁrtít.*
ńeälän šertešli[49]
ńeä lḁutän kven tḁpeliän.
nuk[50] *vätämtaχti perš*[51] *toḁp*[52]
pängtä
ńḁakišläχtí[53]*. jḁžä šup joami-*
sejä.
šûžḁhšä ḁnšuh
âktä ḁnšuh tû joamäntí:
jḁžḁ vuoi, jḁit vuoi, ńeäl vuoi.
vanen ťi minét. sḁat kär
kär voant, kulľt[54] *jḁrn sḁ-*
atpí

josäl vārawė:
josä-tār-ḁulän supi̊' jasawėt.
*
Soľiñ vōr sāt χalnė
χumit minėlte'it. — kwon
taw jḁutä χarti̊l'i: [kwāle'it.
supi̊' χartitä,
ńälänä śērtėśle'it,
ńāl-ḁutanä kwon-tḁ̄ple'it.
nḁ̄ñχ-votintaχti:
pors-tḁwėp puñkėt ńākėślaχti
josäγä supi̊' jḁ̄mäsäγä.
*
Susėχ ańsuχ akitä ańśuχnė
tū jḁ̄menti.
josä vōwi, jḁ̄ut vōwi, ńāl vōwi.
vanińė ti mine'it.
sāt χārpä χār-vānt χḁ̄nte'it.
*
Xuľt jḁ̄rėn sāt pi̊' lāwe'it:

Hótalpat készít:
a hótalp lábálló domborodásának gyökérvégeit keresztül metszi.
*
A zuzmarás erdő hét közébe
kezdenek menni a férfiak. — Kimennek.
Ő meghúzza íjját:
Ketté töri (húzza),
nyilai szétpattognak,
nyílhegyei szétörnek.
Hótalpát fölcsatolja:
egy szemét csomó tetején taposgat,
hótalpait ketté töri (járja).
*
[Most] «Jávoröreg» nagybácsi öregjéhez,
oda mendegél,
hótalpat kér, ijjat kér, nyilat kér.
Im mennek a hegyi erdőbe.
Hét jávorbikából álló jávorcsordát találnak.
*
Az ördögi jaran hét fiú [így] szól:

lattét, vuäpsporkä nuk[55] tḁjel-
täpä.
täu lattí: kotem[56] taelten[57]
meterän[58]
kotem kišne[59] meteräm —
nḁmp[60] kinžän.[61]
kanži[62] poaži ḁnguiš älét.[63]
lattét: vuäps porkvä kven-
jaχtläpän.
täu lattí: kotem jaχtlen me-
terän,
kotem tarrsen meterän, nang
jaχtlän, nang tarrsän.
täu ťit tuńšíps jaχtluχ[64]. —
Äkmätšit mättr šḁnkäts[65]
täu jäpet täľäkel sḁngesiján
kḁnžíng poaší ḁnguíns
pängä[66] kḁngvä ribitíján.[67]
kväš kḁntítä — kulľt jorn sḁat
poalt,

«vāps-porkwė! nāñχ-tojl°ita-
pėn!» [matėrän,
taw lāwi: «χḁtėm 'tojiltėn'
χḁtėm kisnė matėrän [sän!»
[nanki tojiltän], nanki kin-
χansiñ pāsi' āñkwińś ale'it.
lāwe'it: «vāps-porkwė, kwon
jäktlapäγėn!»
taw lāwi: «χḁtėm jäktlanė
matėrän,
χḁtėm tarsanė matėrän
nanki jäktlän, nanki tarsän!»
taw tit tūńśpės jäktluñkwė. —
akw'-mat-ērt matėr sāñläts.
taw kasäj·taľχėl sāñkäsiäγä
χansiñ pāsi' āñkwińś
puñkä-χāñχä rēpitiäγä.
kwoss χāntitä: χuľt jḁrėn sāt
pī'-pālt
[taw] pāltä sāγä tot.

*

«Vőcske haladj csak reá hótalpaiddal!»
Ő felel: «ha van valami hótalppal járó dolgotok,
ha van valami vadászó (kereső) dolgotok
járjatok magatok hótalpakkal, vadászszatok magatok!»
Egy tarka borjút ölnek meg anyástúl.
[Igy] szólnak: «vőcske vagdald csak fel őket!»
Ő felel: «Ha van valami vagdalni valótok,
ha van valami kötözni valótok,
vagdaljátok magatok, kötözzétek magatok!»
Ő állott [mégis] itt a vagdaláshoz.
Egyszer csak valami megcsendűlt.
Ő késhegygyel megdöfi
a rénborjút anyástúl
s fején keresztűl dobja őket.
Amint nézi, [hát] az ördögi jaran hét fiú
mind ott van ő nála.

*

šąką ťuť täu jąitä ńeälä kasšemtí.[68]
mänńr[69] *ńän jéš poanštatoχ ńurínä,*[70]
jéšt poanštatoχ tatíuve.
vuäps porkä mann
vuäps porr ąrmliuä[71]
Tŭl ąs vanine minét.
sąat kärpä kär voant kąntet.
kulľt jąrn saątpí
vuäps porkä nuk tajeltapen.
täu lattí:
kotem taeltän meterän
kotem kišnä meterän
nąng taeltän. tąnn taentet.
kulľt jąrn sąatpi šumtäptíän;[72]
täu kvänl[73] *ńąul il*[74] *tąílití:*
kär[75] *niläpi, kär lî*
jorn niläpi, jorn lî;

Taw jąutä, ńālä χassėmti.
«manėr nan ēsi-pāńś totuńkwė tańγijin?!
ēsi'-pāńś totunkwė-ke: totėuw!»
vāps-porkwė! man vāps-poruw ąrmėleuw.»

*

Tūl ās vānînė mine'it.
sāt χārpä χār-vānt χąnte'it.
χul' jąrėn sāt pî' [lāwe'it]:
«vāps-porkwė! nąńχ tojlîtapėn!»
taw lāwi: χątėm tojiltėn' matėrän,
χątėm kisnė matėrän
nanki tojiltän, [nanki kintan tojente'it. sän]!»
χul't jąrėn sāt pî' sūmtėptiänl.
taw kwonėl ńawli, ēl tojlîti.
χār nē'îläpi: χār lîγ,
jąrėn nē'îläpi: jąrėn lîγ.

Ő íjját, nyilát megrántja.
«Micsoda, ti dicsekedni (dicsekvés nyilát hordani) akartok?!
Ha dicsekedni akartok: hát nézzük ki tud többet (tkp. ha dicsekvés nyilát akarjátok hordani, hát hordjuk)!»
«Vőcske, mi [csak] vőnket próbáljuk ki.»

*

Azután ismét a hegyi erdőbe mennek.
Hét jávorbikából álló bikacsordát találnak.
Az ördögi jaran hét fiú [így] szól:
«Vőcske, haladj csak fölfelé hótalpaiddal!»
Ő felel: «ha van valami hótalppal járó dolgotok,
ha van valami vadászó dolgotok:
járjatok magatok hótalpakkal, vadászszatok magatok!»
Ok lépegetnek hótalpaikkal.
Az ördögi jaran hét fiú [a jávorokat] megugratta.
Ő oldalvást (kívül) üldözi őket, a távolba halad hótalpain.
Ha jávorbika jelentkezik: jávorbikát lő;
ha jaran jelentkezik: jarant lő.

sa̯at kärpä kärvoant
pušš̆n lijän.
kulľt ja̯rn sa̯atpí, ša̯ka̯ lîän.

sāt χārpä χār-vānt
pusėn lī̊γanä,
χuľt jā̯rėn sāt pī̊'
sā̯χä lī̊γanä.

A hét jávorbikából álló bikacsordát
mind lelőtte,
az ördögi jaran hét fiút
mind lelőtte.

HARMADIK SZAKASZ.

MEDVEÜNNEPI SZÍNJÁTÉKOK.

I.

Bevezető ének.

Az «éneke kifogyhatatlan kedves puttony» színjáték.

Erγä χq̄ltal jātėl paip tūl̊ilė̥p.

Ar-kēniñėn-kēniñėn . . .
ērγä χq̄ltal jātėl paipėm,
paipėm tūl̊ipālėm. —
ar-kēniñėn-kēniñėn . . .
nētä sāt ūnttėm kwolnė,
χumit sāt ūnttėm kwolnė,
namėl ti tūl̊ipālėm ;
namėl ti śältėpasėm.
am ērγėm-pėl tamľė ta q̄lėm :
am ērγėm viśśentakēmt,
tolnė jāñk q̄rmän,
ērγėm toχä joχtl̊pālil̊i.
am mōjtėm-pėl tamľė ti q̄lėm :
am mōjtėm viśśentakēmt,
nātnė jāñk q̄ulän
mojtėm toχ oji̊pālil̊i.

*

Ar-kêningën-kêningën . . .
Éneke kifogyhatatlan kedves puttonyom,
puttonyom belépett. —
Ar-kêningën-kêningën . . .
A hét nő üldögélő házba,
a hét férfi üldögélő házba,
ím szándékosan lépett be;
ím szándékosan mentem be.
Az én énekem im olyan szokott lenni:
ha énekemet előveszem,
mint olvadás idején a jég,
énekem úgy halad.
Az én regém is olyan szokott lenni:
ha regémet előveszem,
mint úszó jég végdarabja,
regém úgy enyészik.

*

Nētä sāt ūnttėm kwol-kiwėrt,
χumit sāt ūnttėm kwol-kiwėrt
urä-ke sāti̊' ur
am ta pērγėlāle'im,
urä-ke sāti̊' ur
toχä jḁ̄ñχi̊pāle'im.
am potrėm-pėl tamľė ta ḁ̄lėm,
am ērγėm-pėl tamľė ta ḁ̄lėm:
siñsiñ-pāl nalėm pāltė-ke
ūnli̊le'in,
ūpiñ ḁ̄lnė saw nēkėm,
sinsiñ pāl puji pālėn
pāi̊' lakwäsän.
siñsiñ pāl puji pāltė-ke
ūnli̊le'in:
ḁ̄ńγiñ ḁ̄lnė saw nēkėm
siñsiñ pāl nalėm pālėn
nalu lakwäsän.
at tuľäp tuľäñ kātėl
ūpiñ ḁ̄lnė saw nēkėm
pāľäγėn ľap-pońimte'in.
at tuľäp tuľäñ la'i̊läγän
ḁ̄ńγiñ ḁ̄lnė saw nēkėm
pali̊' urmi̊te'in.
kātä-ke saw āpėr-ke
ḁ̄ńśi̊lāle'im,
la'i̊lä-ke saw apėr-ke
ḁ̄ńśi̊lāle'im:

A hét nő ülő ház belsejében,
a hét férfi ülő ház belsejében,
oldala szerint hét oldal felé
keringek íme én,
oldala szerint hét oldal felé,
úgy forgolódom én.
Az én beszédem is olyan szokott ím lenni,
az én énekem is olyan szokott ím lenni:
ha a küszöbös szobarekesz kifelé eső részén
üldögélsz,
nénei állapotban levő sok nőcském,
a küszöbös szobarekesz befelé eső részére
ugortok befelé;
ha a küszöbös szobarekesz befelé eső részén
üldögéltek:
ángyi állapotban levő sok nőcském,
a küszöbös szobarekesz kifelé eső részére
ugortok kifelé.
Az öt ujjú ujjas kézzel
nénei állapotban levő sok nőcském,
füleiteket lenyomjátok (nem akarjátok hallani);
öt ujjú ujjas lábaitokat [ellenben]
ángyi állapotban levő sok nőcském,
szétvetitek (ketté osztjátok).
Ha kézbeli sok ügyességem
volna nékem,
ha lábbeli sok ügyességem
volna nékem:

śultėm śopėr ja̦mės χuril
ja̦mės sunsän!
pārtä-ke lośit kwol-kiwėrt
kātä-ke saw āpėr-ke
vāre'im,
la'ilä-ke saw ośmar-ke
vāre'im:
ā̦l'ėm śopėr ja̦mės χuril
am ti ā̦l'mėltiänėm,
ā̦l'ėm vās ja̦mės χuril
am ti ā̦l'mėltiänėm.

*

Ā̦ńγiñ ā̦lnė saw nēkem
manėr mūγintiγitta?!
ūpiñ ā̦lnė saw nēkem
manėr mūγintiγitta?!
am ti poχsiñ χār-ta̦uľ
ľūľ māń-supėmnėl
manėr mūγintiγitta?!
ńan ā̦śnė ľūľ māń-supannėl
am aläm at mūγintiγitta.
am ti poχsiñ χār-sa̦w
ľūľ moľśäñėmnėl
manėr ńaχmėliγitta,
manėr mūγintiγitta?!
nan ā̦śnė pāsi'-pun χoläñ ta'il
am aläm at mūγintiγitta.

---

bámészkodó fajd jeles alakjában
nézzétek azt meg jól!
Ha a deszkája tágas ház belsejében
kézbeli sok ügyességet
viszek végbe,
ha lábbeli sok tréfát,
viszek végbe:
álmélkodó fajd jeles alakjában
foglak én benneteket ámulatba hozni,
álmélkodó réczė jeles alakjában
foglak én benneteket ámulatba hozni.

*

Ángyi állapotban lévő sok nőcském
ugyan mit nevettek ti?!
Nénei állapotban lévő sok nőcském
ugyan mit nevettek ti?!
Ezen az én férges rénbikabörből való
rossz gatyámon (kis ingemen)
ugyan mit nevettek ti?!
A tőletek viselt csúnya gatyán
lám én nem nevetek.
Ezen az én férges rénbikabőrből való
csúnya maliczámon
ugyan mit kaczagtok ti,
ugyan mit nevettek ti?!
A tőletek viselt rénborjú-szőrös drága ruhán
lám én nem nevetek.

am ḁ̄ńśi̊lėm jäktim nuj
jḁmės kēntėmnėl
manėr ńaχmėli̊γitta,
manėr mūγinti̊γitta?
nan ḁ̄śnė la'i̊liñ uj χansäñ tḁ̄rännėl,
nan ḁ̄śnė tḁulin uj χansäñ tḁ̄rännėl,
am aläm at mūγinti̊γitta.
Ar-kēniñėn-kēniñėn . . .

A) Manók és tündérek színjátékai.

II.

A Nyáli-manó színjátéka.

N'āli-tūli̊lėp.

«N'āli, N'āli-o, N'āli-o!
sāt-pis ḁ̄lnė tumaniñ kwol
N'āli ūnli̊lālilėn,
χḁt-pis ḁ̄lnė tumaniñ kwol
N'āli ūnli̊lālilėn.
ti ńūrėm-voj ūnttėm kwol
paľėn-ke sujjäm ńōr,
N'āli χōntėmlālnūlėn mōnt!
ti ūnt-voj ūnttėm kwol
paľėn-ke sujjäm ńōr,
N'āli χōntėmlālnūlėn mōnt!
sāt-pis ḁ̄lnė tumaniñ kwolėn,

A tőlem viselt vágott posztóból való
szép sipkámon
ugyan mit kaczagtok ti,
ugyan mit nevettek ti?!
A tőletek viselt lábas állat hímzésű kendötökön
a tőletek viselt szárnyas állat hímzésű kendőtökön
lám én nem nevetek.
Ar-kêningën-kêningën . . . . .

II.

«Nyáli, Nyáli-o, Nyáli-o!
Hétszeres lakattal [zárós] házban
üldögélsz te Nyáli,
hatszoros lakattal [zárós] házban
üldögélsz te Nyáli.
Ezen «réti állat» (medve) ülő ház felé,
fülednek érzékeny hallású (porczogójával)
Nyáli bárcsak idehallgatnál;
ezen «erdei állat» ülő ház felé
fülednek érzékeny hallású (porczogójával)
Nyáli bárcsak idehallgatnál.
Hétszeres lakattal zárós] házadnak,

χḁt-pis ālnė tumaniñ kwolėn
kwoni pālnė kwon oss kwālnū-
lėn mōnt!
mātä-ke χḁsä mā
N'āli oss χōltilėnūlėn,
vitä-ke χḁsä vit
N'āli oss χōltilėnūlėn!
ti ńūrėm-voj ūnttėm kwolėn,
ti ūnt-voj ūnttėm kwolėn
ēlėl patnė rakw-sam
tī' voss patnuwėn mōnt,
ēlėl patnė vōt-sam
tī' voss patnuwėn mont!
ti χḁut-jiw vārmäñ āwi
at tuľäp tuľäñ kātėl
nañ oss pūnsilėnūlėn mōnt!»

*

[N'āli jū śälti:]
«Ti χūs pārtėp pārtiñ kwol-
kän kwoťlėmnė
N'ālim śältilālėm,
ti lḁu pārt vārmäñ kwol-kän
kwoťlėmnė
N'ālim śältilālėm;
ńūrėm-voj ūnttėm kwolėmnė
N'ālim joχtilālėm,
ūnt-voj ūnttėm kwolėmnė
N'ālim joχtilālėm.

---

hatszoros lakattal [zárós] házadnak,
kültájára bár csak kijönnél te!
Földje hosszú földet
haladnál bár át Nyáli,
vize hosszú vizet
haladnál bár át Nyáli!
Ezen «réti állat» ülő házba,
ezen «erdei állat» ülő házba,
mint távolról szálló (eső) esőszem
szállanál bár ide,
mint távolról szálló szélfoszlány
szállanál bár ide!
Ezen lúczfenyőből alkotott ajtót
öt ujjú ujjas kézzel
bárcsak kinyitnád te!»

*

[Nyáli-manó belép:]
«Ezen húsz deszkájú deszkás házam padlójának közepére
lépett be Nyálim,
ezen tiz deszkából készült házpadlónak közepére
lépett be Nyálim.
«Réti állat» ülő házamba
jődögélt el Nyálim,
«erdei állat» ülő házamba
jődögélt el Nyálim.

mātä-ke χᶐsä mā
N'ālim χōltilėm,
vitä-ke χᶐsä vit
N'ālim χōltilėm.»

*

[Sāñkwėltėnė χum-nūpėl N'āli lāwi:]
«pukńit jäktėm ēlėm=χᶐlės-pīk-wė!
at tānpä tāniñ jiwriś
ēlä ńowitälėn!
χᶐt tānpä tāniñ jiwriś
ēlä χasilälėn!
marėmimė kātėm-näk
N'äli ńusγėliänėm,
marėmimė la'ilėm-näk
N'āli ńusγėliänėm.
sisä-pāl māśtėr jēkw
N'āli jēkwilāle'im,
ma'ilä-pāl māśtėr jēkw
N'āli jēkwėślāle'im.
ta'ilä śältėm nēγiñ kwolriśėn,
ta'ilä śältėm χumiñ kwolriśėn
śultėm śopėr tiniñ ᶐul
N'āli śultėltawėm.
pārtiñ kwol-kän kwotėlriśėm
χᶏtėl minnė χᶐt śᶏs,
N'āli χᶐti' jᶏñχililėm,

Földje hosszú földet
haladott át Nyálim,
vize hosszú vizet
haladott át Nyálim.

*

[A hárfapengető emberhez szól Nyáli-manó:]
«Köldöke vágott emberfiúcska!
Az öt húrú húros fácskát
mozgasd csak tovább!
A hat húrú húros fácskát
pengesd csak tovább!
Unatkozott kezem ízét
Nyáli nyujtogatom.
unatkozott lábam ízét
Nyáli nyujtogatom
Hátfajta mesteri tánczot
tánczolok én Nyáli,
mellfajta mesteri tánczot
tánczolgatok én Nyáli.
A belépettekkel megtelt (tele belépett) nős házacska,
a belépettekkel megtelt (tele belépett) férfias házacska
bámészkodó fajd drága végével
bámészkodik reám, Nyálira.
A deszkás házbeli padlócskám közepén
nap menése hat óráját
hatkép forgom én Nyáli;

ēt minnė sāt śḁ̄s
N'āli sāti̊' jḁ̄ñχilālilėm.
ēt minnė sāt śḁ̄s
sāti̊' jḁ̄ñχmėm jui-pālt,
sāt-pis ḁ̄lnė tumaniñ kwolri-
śėm
tēp tēnė tēpiñ nḁ̄mtnė
N'āli ta nḁmėlmatilem ;
χḁt-pis ḁ̄lnė tumaniñ kwolri-
śėm
vit ajnė vitiñ nḁmtnė
N'āli ta nḁmėlmatilėm.
χḁut-jiw vārmäñ āwi,
nāñk-jiw vārmäñ āwi,
at tuľäp tuľäñ kātėl
ta punsi̊lālilėm,
χḁt tuľäp tuľäñ kātėl
ta pūnsentālilėm.

*

Käniñ paul känėmnė
N'āli kwon ta kwāli̊lāle'im,
mātä-ke χḁsä mā
N'āli χōlti̊lilėm,
vitä-ke χḁsä vit
N'āli χōlti̊lilėm.
χḁt-pis ḁ̄lnė tumanin kwolėmnė
ta joχti̊lālmėm,
sāt-pis ḁ̄lnė tumaniñ kwolėmnė

éj menése hét óráját
hétkép forgom én Nyáli.
Az éj menése hét óráját
miután hétkép forogtam,
a hétszeres lakattal [zárós] házacskám után
táplálékevő táplálékos vágygyal
vágyakozom én akkor, Nyáli ;
a hatszoros lakattal [zárós] házacskám után
víz ivó vizes vágygyal
vágyakozom én akkor, Nyáli.
A lúczfenyőből alkotott ajtót,
a vörösfenyőből alkotott ajtót,
öt ujjú ujjas kézzel
kinyitom akkor,
hat ujjú ujjas kézzel
kinyitom akkor.»

*

«Téres falum terére
Nyáli ím kimendegélek.
A földje hosszú földet
Nyáli áthaladom,
a vize hosszú vizet
Nyáli áthaladom.
A hatszoros lakattal [zárós] házamba
Nyáli ím megérkeztem,
a hétszeres lakattal [zárós] házamba

ta joχti̊lālmėm.
āwiñ kwol āwiriśėm
N'āli ta punsi̊lālmėm.
sāt-pis ḁ̄lnė tumaniñ kwol kiwrėmnė,
χḁ̄t-pis ḁ̄lnė tumaniñ kwolkiwrėmnė
N'āli ta śälti̊lālmėm.
ti sēmėl-uj śuńiñ pińi
N'āli ta ūnttentālmėm,
ti viγi̊r-uj supiñ pińi
N'āli ta ūnttentālmėm.
sipä jäktėm sari ūlėm
ēlä toti̊lālilėm,
pòrχä jäktėm sari ūlėm
ēlä ńawli̊lālilėm.»

III.

Jápël-öreg erdei manónak szinjátéka.

J ā p ė l-ḁ̄ j k ä v ō r-m ē ñ k w t ū l i̊ l ė p.

Jāpėl, Jāpėl!
jä'i̊ jiwpä jiwiñ ur
Jāpėl ūnli̊lāle'in,
aki jiwpä jiwiñ ur
Jāpėl ūnli̊lāle'in.
kit vėl'tpä vėl'tiñ Jāpėl,
Jāpėl χōli̊läläln,
ńilä kātpä kātiñ Jāpėl,

Nyáli ím megérkeztem.
Ajtos házam ajtócskáját
Nyáli ím kinyitottam.
A hétszeres lakattal [zárós] házam belsejébe,
a hatszoros lakattal [zárós] házam belsejébe
Nyáli ím beléptem.
Ezen «fekete állattal» (nyuszttal) bővelkedő fészekbe
ültem én ím Nyáli,
ezen «vörös állat» darabos fészekbe
ültem én ím Nyáli.
Nyaka vágható igaz álmot
folytatok én tovább,
törzse vágható igaz álmot
űzök én tovább.

III.

Jápël, Jápël!
Az atyád idejéből való fájú fás hegyen
üldögélsz te Jápël,
a nagybácsid idejéből való fájú fás hegyen
üldögélsz te Jápël.
Két arczú arczos Jápël,
Jápël hallgasd meg!
Négy kezű kezes Jápël

Jāpėl χōli̊lāläln,
ńilä la'i̊lpä la'i̊liñ Jāpėl
Jāpėl χōli̊lāläln!
kwonsiñ uj ūnttėm kwolnė
Jāpėl vōwi̊lawėn
puñkiñ uj ūnttėm kwolnė
Jāpėl jiśśentāli̊lėn!
ta'i̊lä śältėm nēγiñ kwolnė,
ta'i̊lä śältėm χumiñ kwolnė,
ńilä kātėp kātiñ Jāpėl,
ńilä la'i̊lėp la'i̊liñ Jāpėl,
Jāpėl śältilāli̊lėn! —
Jāpėl, Jāpėl!
kātä-pāl māśtėr-jēkw
jēkw ḁ̄ńśi̊lāle'in,
la'i̊lä-pāl māśtėr-jēkw
jēkw ḁ̄ńśi̊lāle'in.
Jāpėl, Jāpėl!
ta'i̊lä śältem nēγiñ kwol
śultėm śopėr tiniñ jer
Jāpėl śultėltālėn!
ta'i̊lä śältėm χumiñ kwol
ḁ̄l'mėm śopėr tiniñ jer
Jāpėl ḁ̄l'mėltālėn!

*

[Jāpėl ti śälti; sāñkwėltėnė χum-nūpėl lāwi:]

Jápël hallgasd meg!
Négy lábú lábas Jápël.
Jápël hallgasd meg!
«Karmos állat» túlő házba
hínak Jápël téged;
«fogas állat» túlő házba
jödögélj el Jápël!
A belépettekkel megtelt nős házba,
a belépettekkel megtelt férfias házba,
négy kezű kezes Jápël,
négy lábú lábas Jápël,
Jápël lépj te oda be! —
Jápël, Jápël!
Kézfajta mesteri tánczod,
[oly] tánczod van neked;
lábfajta mesteri tánczod,
[oly] tánczod van neked.
Jápël, Jápël!
A belépettekkel megtelt nős házat
a bámészkodó fajd, a drága módjára
hozd bámulatba Jápël!
A belépettekkel megtelt férfias házat
az álmélkodó fajd, a drága módjára
hozd ámulatba Jápël!»

*

[Jápël ím belép; a hárfapengető férfiúhoz így szól:]

«at tānpä tāniñ jiw
ēlä vojli̊lėn!
kātä-pāl māśtėr-jēkw
am voss jēkwi̊lāle'im,
la'i̊lä-pāl māśtėr-jēkw
am voss jēkwi̊lāle'im.»
[Tīl Jāpėl jēkwuñkwė pati; tūl kuon ta kwāli.]

IV.

Az erdei manó úri nő leányának színjátéka Kwajk-folyó-falván.

Vōrₑmis-nāj āγi tūli̊lėp Kwajk-jä pault.

Vōrₑmis-nāj āγikwė,
urₑmis-nāj āγikwė
χḁut-ḁ̄ñχ atiñ kwol
ūnli̊lilėm,
ńuli-ḁ̄ñχ atiñ kwolt
ūnlentāle'im.

*

«Āpśikėm ḁ-rḁ-rḁ-rḁ,
āpśikwė ḁ-rḁ-rḁ-rḁ!
ńoχs sāt lēsiñ χum āśikėn
ńoχs sāt lēsiñ l'ḁ̄ñχän minamä,
uj sāt lēsiñ l'ḁ̄ñχän minamä.
āpśikwė ḁ-rḁ-rḁ-rḁ,
āpśikwė ḁ-rḁ-rḁ-rḁ!

«Az öt húrú húros fát
vedd elő!
Kézfajta mesteri tánczot
hadd tánczolgassak én,
lábfajta mesteri tánczot
hadd tánczolgassak én!
[Ezután Jápėl tánczolni kezd; azután pedig kimegy.]

IV.

Erdei manó uri nő leánykája,
hegyi manó uri nő leánykája,
lúczfenyő mézgájától illatos házban
üldögélek,
jegenyefenyő mézgájától illatos házban
üldögélek.

*

«Öcsikém csitt-csitt-csitt,
öcsike csitt-csitt-csitt!
Nyusztfogó hét vadászhurkos atyuskád,
nyusztfogó hét vadászhurkos útjára ment,
jávorfogó hét vadászhurkos útjára ment.
Öcsike csitt-csitt-csitt,
öcsike csitt-csitt-csitt!

pukńit jäktėm ēlėm-χḁlės-pī'
vōjiñ ńelmėl āśėnnė totawėn.
āpśikwė ḁ-rḁ-rḁ-rḁ,
āpśikwė ḁ-rḁ-rḁ-rḁ!»

*

Arγän-ke sāt χḁ̄tėli'
toχ jēmtentālėm,
arγän-ke χḁt χḁ̄lėli'
toχ jēmtentalėm:
χḁsä ūril tiniñ ḁul
tikwoss ūrilėm;
ńoχs sāt lēsiñ χum āśikėm
āt́im ti.

*

«Mōlėχ aläm, āśikėm,
ti-kwoss lāwilėm:
pukńit jäktėm ēlėm-χḁlės-pī'
χīl'iñ l'ḁ̄ñχ-ke χḁ̄nte'in;
kit jiw ūrtėm sajnėl
kwonėl χūl'ilälėn,
χūrėm jiw ūrtėm sajnėl
kwonėl χūl'ilälėn!
ań aläm arγän-ke χḁt χḁtėli'
toχ jēmtentālėm,
arγän-ke sāt χḁtėli'
toχ jēmtentālėm,
nañ akwäi' āt́im.»

*

Köldöke vágott emberfi
zsiros nyelvét fogja atyád neked hozni.
Öcsike csitt-csitt-csitt,
öcsike csitt-csitt-csitt!»

*

Ha sok, mintegy hét napja
telt le [már] úgy,
ha sok, mintegy hat napja
telt le [már] úgy:
hosszú várakozás drága végét
hiába várom;
nyusztfogó hét vadászhurkos atyuskám
ím nincsen.

*

«Lám atyuskám a minap
hiába mondom vala néked:
köldöke vágott emberfiúnak
ha jelzetes útját találod,
két fa [távolnyira] elválasztó (eloszlott) tér mögött
kikerülve hagyd el,
három fa [távolnyira] elválasztó tér mögött
kikerülve hagyd el!
Most lám ha sok, mintegy hat napja
telt le [már] úgy,
ha sok, mintegy hét napja
telt le már [úgy],
s te még mindig nem vagy [itthon].»

*

Sēmėl uj ta'i̊liñ sāχim,
viγi̊r uj supiñ saχim
ńoχsiñ vāγėn num-pālėn
naj masi̊lamlėm.
χḁsä rusip rusiñ tḁ̄rriśėm
sāt ātpä ātiñ puñkkėm num-
nāj pini̊lālmėm. [*pālėn*
nāñk-jiw vārmäñ āwi,
χḁut-jiw vārmäñ āwi
kwoni-pālnė nāj kwāli̊lālmėm,
sisiñ kwol sisriśėmnė
naj jḁ̄mi̊lālmėm,
āñkw-kwot kit josä
at tuľäp tuľäñ kātėl
nāj viśśentiäγėm,
at tuľäp tuľäñ la'i̊lnė
vōr=mi̊s-nāj āγikwė,
ur=mis-nāj āγikwė
nḁ̄ñχ ti masi̊liäγėm.
ńoχs sāt lēsiñ χum
āśikėm mini̊lėm
ńoχsäñ sispä sāt ur
ta χōltentilėm.
ujäñ sispä saw vōr
ta χōltentilėm,
ńoχs sāt lēsiñ χum
āśikėm kinse'im.

*

Fekete állat (nyuszt) prémjével teli rakott subám,
vörös állat prémjével teli rakott subám
a nyusztos váll fölé,
[én] úri nő felöltöttem.
Hosszú rojtú rostos kendőcském
száz hajú hajas fejecském fölé
[én] úri nő föltettem.
A vörösfenyőből készült ajtó,
a lúczfenyőből készült ajtó,
kültájára mentem ki én, úri nő,
hátas házacskám háta mögé
mendegéltem én, úri nő.
A réntehén lábbőrével bevont két hótalpat
öt ujjú ujjas kézzel
veszem én elő, úri nő;
az öt ujjú ujjas lábra
erdei manó úri nő leánykája,
hegyi manó úri nő leánykája,
[én] ím felöltögetem.
Nyusztfogó hét vadászhurkos férfi
atyuskám, melyen elment,
a nyusztos hátú hét hegyet
ím áthaladom,
a jávoros hátú hét hegyet
ím áthaladom,
nyusztfogó hét vadászhurkos férfi
atyuskám keresem.

*

Ponsėm sosi̊’ kiti̊’ sam
akw‘-mat-ērt χumľė sunsen-
te’im:
pukńit jäktėm ēlėm=χǫlės-pī̊’
ǭśnė
sēmėl kērpä kēriñ ńāl joli-
pālnė,
ńoχs sāt lēsiñ χum āśikėm
χūń patti̊lālime;
pukńit jäktėm ēlėm=χǫlės-pī̊’
ǭśnė
voikėn nalpä naliñ ńāl joli-
pālnė
uj sāt lēsiñ χum āśikėm
χūń patti̊lālimė.
mōlėχ, sar χǭtėl sajät,
ta-kwoss lāwi̊lālmėm:
«ńoχs sāt lēsiñ χum āśikwė,
pukńit jäktėm ēlėm=χǫlės-pī̊’
takwi ńañrä ǭlėm,
takwi va’iñ ǭlėm; —
manėri̊’ nǫuχatilen?!»

*

Pukńit jäktėm ēlėm=χǫlės-pī̊’
nūpėl
vōr=mis-nāj āγikwė χumľė lā-
we’im:
«pukńit jäktėm ēlėm=χǫlės-
pī̊kwė!
ti sēmėl kērpä kēriñ ńāl,
ti voikėn nalpä naliñ ńāl
χot-lēwätäln,

Érett ribiszke két szemű
Egyszer csak miképpen nézdegélek:
a köldöke vágott emberfi bírta
fekete vasú vasas nyíl alá
nyusztfogó hét vadászhurkos férfi atyuskám
valahogy aláesett;
a köldöke vágott emberfi bírta
fehér nyelű nyeles nyíl alá
jávorfogó hét vadászhurkos férfi atyuskám
valahogyan aláesett.
A minap, az előbbi napok tájában (mögött)
hiába mondogattam én:
«Nyusztfogó hét vadászhurkos férfi atyuska,
a köldöke vágott emberfi
maga is erős szokott lenni,
maga is hatalmas szokott lenni;
miért is bántod?!»

*

Köldöke vágott emberfiadhoz
erdei manótól [származó] úri leányka ím miképpen szólok:
«Köldöke vágott emberfiúcska!
Ezen fekete vasú vasas nyílat,
ezen fehér nyelű nyeles nyílat,
húzd ki,

āśikėm nąñχ oss jelti!» —
pukńit jäktėm ēlėm=χąlės-pīk-
wė
χumľė lāwili:
«nañ ur=mis-nāj ąlmėn,
nañ vōr=mis nāj ąlmėn; —
ńoχs sāt lēsiñ χum āśėn,
uj sāt lēsiñ χum āśėn
mōlėχ pukńit jäktėm ēlėm=χą-
lės-pīγėn
manėrī' saka nouχatilālėm?!
sēmėl kērpä kēriñ ńālėm
at lēwätilėm,
voikėn nalpä naliñ ńālėm
at lēwätilėm.» —
«pukńit jäktėm ēlėm=χąlės-
pīkwė!
nañ ūnlilanė pāñkiñ kwol ląχ-
kėnnė, [*kėnnė,*
nañ ūnlilanė vosiñ kwol ląχ-
ur=mis-nāj āγikwė,
vōr=mis-nāj āγikwė
ness va'ilėnūm mōnt.
aläm ńoχs sāt lēsiñ χum
āśikėm nąñχ-jeltėptäln!
sēmėl kērpä kēriñ ńālėn
χot-lēwätäln,
voikėn nalpä naliñ ńālėn
χot-lēwätäln!»
pukńit jäktėm ēlėm=χąlės-pī'

---

hadd éledjen fel atyuskám!» —
A köldöke vágott emberfiúcska
ím miképpen szólal meg:
«Te hegyi manótól [származó] úri nő, aki vagy,
te erdei manótól [származó] úri nő aki vagy;
nyusztfogó hét vadászhurkos férfi atyád,
jávorfogó hét vadászhurkos férfi atyád,
a minap köldöke vágott emberfiadat
miért bántogatta oly nagyon?!
Fekete vasú vasas nyílamat
nem huzom ki,
fehér nyelű nyeles nyílamat
nem huzom ki!» —
«Köldöke vágott ember fiúcska!
A tőled lakott kormos házad zugocskájába,
a tőled lakott szurtos házad zugocskájába
hegyi manótól [származó] úri nő leányka,
erdei manótól [származó] úri nő leányka,
egyszerűen leszállanék én.
[De] lám nyusztfogó hét vadászhurkos férfi
atyuskámat éleszd föl!
Fekete vasú vasas nyíladat
húzd ki,
fehér nyelű nyeles nyíladat
húzd ki!»
A köldöke vágott emberfi

χumľė lāwīli :
«ur=mis-nājikwė,
vōr=mis-nājikwė,
ēriñ ness ńelmėχlālilėn.»
ur=mis-nājikwė,
vōr=mis-nājikwė
taw pāltä jḁmlītāle'im :
«χotėl ness ńelmėχlālilėm?!
aläm ta lāwnė sōľ lāwentāle'im.»
*
Ań pukńit jäktėm ēlėm=χḁlės-pīkwė
sēmėl kērpä kēriñ ńālä
χot ta lēwätitä,
voikėn nalpä naliñ ńālä
χot ta lēwätitä.
ńoχs sāt lēsiñ χum āśikėm,
uj sāt lēsiñ χum āśikėm
nāñχ ta ūnttentālėm.
am ḁs χumľė lāwentāle'im :
«āśikwė, mōlėχ tōnä lāwīle'im :
pukńit jäktėm ēlėm=χḁlės-pīkėn
saka ul nouχatėn ;
takwi ńañrä ḁlėm,
takwi va'īñ ḁlėm. —
ań sunsėn, nañ mā'ėslėn,
ań pukńit jäktėm ēlėm=χḁlės-pī'

ím miképpen felelget:
«Hegyi manótól [származó] úri nőcske,
erdei manótól [származó] úri nőcske,
lehet hogy te csak hiába járatod a nyelved.
Hegyi manótól [származó] úri nőcske,
erdei manótól [származó] úri nőcske,
én ő hozzá lépdegélek:
«Hogyan járatnám csak hiába a nyelvem?!
Lám a mondható igazságot mondogatom én».
*
Most a köldöke vágott emberfiúcska
fekete vasú vasas nyílát
ím kihúzza,
fehér nyelű nyeles nyílát
ím kihúzza.
Nyusztfogó hét vadászhurkos férfi atyuskám,
jávorfogó hét vadászhurkos férfi atyuskám,
ím arra fölüldögél.
Én pedig ím miképpen szólogatok:
«Atyuska, a minap azért mondogatom vala neked,
hogy a köldöke vágott emberfiúcskád
ne bántsd nagyon;
[mert] maga is erős szokott lenni,
maga is hatalmas szokott lenni. —
Most lásd te miattad
ama köldöke vágott emberfiú

ūnlìlėnė, pāñkiñ kwol lḁ̄χėn,
vosiñ kwol lḁ̄χėn
ur=mis-nāj āγikwė
ta va'ìlente'im,
vōr=mis-nāj āγikwė
ta va'ìlente'im.»
ńoχsiñ sāt lēsiñ χum
āśikėm χumľė lāwentāli:
«ur=mis-nāj āγikwė,
vōr=mis-nāj āγikwė!
ēlėm=χḁ̄lės-pì' ūnlìlėnė
pāñkiñ kwol, vosiñ kwol
ta va'ìlentilėn:
tìl am χumľė vārilėm?!»
*
Ań ńoχs sāt-lēsiñ χum āśikėm
takwi ḁ̄śnė χḁ̄ut-ḁ̄ñχ atiñ kwolän
ta ľūľìlamä,
takwi ḁ̄śnė ńuli-ḁ̄ñχ atiñ kwolän
ta ľūľìlamä.
ur=mis-nāj āγikwė,
vōr=mis-nāj āγikwė
ēlėm=χḁ̄lės-pì' ūnlìlėnė
pāñkiñ kwol sāmän ta ľūlìlamėm,
ēlėm=χḁ̄lės-pì' ūnlìlėnė
vosiñ kwol sāmän ta joχtìlamėm.

---

lakta kormos ház zugába,
szurtos ház zugába
hegyi manótól [származó] úri nő leányka
ím leszálldogálok,
erdei manótól [származó] úri nő leányka,
ím leszálldogálok.
Nyusztfogó hét vadászhurkos férfi
atyuskám ím miképpen felelget:
«Hegyi manótól [származó] úri nő leányka,
erdei manótól [származó] úri nő leányka.
az emberfiú lakta
kormos házba, szurtos házba
szálldogálsz tehát le:
ezután én mikép tegyek?!
*
Most nyusztfogó hét vadászhurkos férfi atyuskám
a maga bírta lúczfenyő-mézgából illatos házához
ment (állott) ím oda,
a maga birta jegenyefenyő-mézgától illatos házához
ment ím oda.
Hegyi manótól [származó] úri nő leányka,
erdei manótól [származó] úri nő leányka,
az emberfiú lakta
kormos ház szögletébe mentem ím oda,
az emberfiú lakta
szurtos ház szögletébe jutottam ím oda.

āγi ḁśnė jḁmės jurtı̊’
tot ēlä nḁmėlmatamlėm,
pı̊’ ḁśnė jḁmės jurtı̊’
tot ēlä nḁmėlmatamlėm.

V.

A hegyi manóember leányának szinjátéka An-folyó-falván.

Ur=mis-χum āγi tūlı̊lėp An-jä pault.

Ur=mis-χum āśkėm ḁ̄ńśı̊lėnė
sēmėl-uj ta’iliñ kwol kiwrät
ur=mis-nē=aγi ūnlı̊le’im.
ań ur=mis-χum āśkėm
ńoχs sāt saw lēsän
minuñkwė ti patı̊lėm,
uj sāt saw lēsän
minuñkwė ti patı̊lėm.
ań ur=mis-χum āγikwė
χumľė lāwe’im:
«ur=mis-χum āśkwė!
ēlėm-χḁlės kāt=χı̊ľ-ke
χḁ̄nte’in:
kit jiw urtėm saj
kwonėl jḁ̄ñχäln!
ēlėm-χḁlės la’il=χı̊ľ-ke
χḁ̄nte’in:
χūrėm jiw urtėm saj

Leányszülő jó társúl
határoztam (gondoltam meg) ott el magam a jövőre,
fiúszülő jó társúl
határoztam ott el magam a jövőre.

V.

A hegyi manóember, atyuskám bírta
fekete állattal (nyuszttal) teli ház belsejében
hegyi manó nő leány üldögélek.
Ama hegyi manóember atyuskám
nyusztfogó hét sok vadász hurokjához
kezdett ím menni,
jávorfogó hét, sok vadászhurokjához
kezdett ím menni.
Ama hegyi manóember leánykája
ím miképpen szólok:
«Hegyi manóember, atyuska!
Ha embernek kézjelzését
találod:
két fa [távolnyira] elválasztó tér mögött
kerüld ki!
Ha embernek lábjelzését
találod:
három fa [távolnyira] elválasztó tér mögött

kwonäľ ją̄ñχäln!»
ań ur=mis-χum āśkėm
ńoχs sāt saw lēsän
ti mini,
uj sāt saw lēsän
ti mini.

*

χą̄tėlä-ke χūrėm χą̄tėl
ūrχate'im,
χą̄tėlä-ke ńilä χą̄tėl
ūrχate'im:
ań ńoχs sāt lēsiñ χum āśkėm,
uj sāt lēsiñ χum āśkėm
man kātä patėm śaχliñ mā
χą̄ntės,
man la'ilä patėm vą̄ñχäñ mā
χą̄ntės:
ti-kwoss ūre'im, akwäĭ' āťim.
ań ur=mis-nē-āγi
ńoχs sāt lēsiñ χum āśkėm,
uj sāt lēsiñ χum āśkėm
kinsuñkwė amki mine'im.
ńoχs sāt saw lēsänän,
uj sāt saw lēsänän
am ti nē'ile'im.
ań-maliñ tāl patėm ą̄siñ tūjtnė
χūń patimėt.

---

kerüld ki!»
Ama hegyi manó, atyuskám
nyusztfogó hét sok vadászhurokjához
megy most el,
jávorfogó hét sok vadászhurokjához
megy most el.

*

Napjának három napját
töltöm várakozásban,
napjának négy napját
töltöm várakozásban:
az én nyúsztfogó hét vadászhurkos atyuskám,
az én jávorfogó hét vadászhurkos atyuskám,
talán melyen kezével esett el, oly dombos földet
talált,
talán melyen lábával esett el, olyan gödrös földet
talált:
[de] akárhogy várom, egyre nem jön meg (nincsen).
Ama hegyi manó nőleánya
nyusztfogó hét vadászhurkos férfi atyuskámat,
jávorfogó hét vadászhurkos férfi atyuskámat,
keresni magam megyek.
Nyusztfogó hét sok vadászhurokjához,
jávorfogó hét sok vadászhurokjához,
ím én megérkezem.
Hát ím a télen eső vastag hó
valamikor reáhullva [befődi].

śirä=l'ḁ̄ñχ-ke χḁ̄nte'im :
ēlä kojilėm,
āñχä=l'ḁ̄ñχ-ke χḁ̄nte'im :
ēlä kojilėm.

*

Toχ jḁ̄mnėm χaltė
χār-ńelėm χarä kēli̊'
nē'i̊lėm.
ańti χār-ńelėm χarä kēli̊'
kwol'ėlnė kwoss sunse'im :
tḁwä tḁulėm il' jiw
tot ta χujnät nāñki.
vānė pāsnė joχte'im,
χaśnė pāsnė joχte'im :
χḁ̄ñχäm vārėm
tḁwä tḁulėm il' jiw χuji? —
ań ńoχs sāt lēsiñ χum āśkėm
tot ti χujilālikwė.
ēlėm-χḁlės ḁ̄ńśėm kit pi̊'
tot ti l'ūl'i̊lālei̊'.
ur=mis-nāj āγikwė
χuml'ė lāwi̊lāle'im
«ēlėm χḁlės ḁ̄ńśėm kit pi̊',
χōntlēn!
ńoχs sāt lēsiñ χum āśėkėm
manėri̊' alėslän?
ań ti sēmėl-uj ta'i̊liñ kwolėm,

Sirály madár (?) utját ha találom,
tovább követem,
hófajd utját ha találom,
tovább követem.

*

A közben, hogy így járok,
egy rénbika-nyelv [keskenységű] gyérfájú láp
tünt elő.
Ama rénbika-nyelv [keskenységű] gyérfájú lápnak
amint a közepére nézek:
egy ága megnőtt (megtellett) nedves fa
fekszik ím ott, [az] látszik.
A láthatóság távolába érkezem,
a felismerhetőség távolába érkezem [s magamban gondolom:]
vajjon kitől alkotott
ága megnőtt nedves fa fekszik [ottan]?
Hát ama nyusztfogó hét vadászhurkos atyuskám,
ő, a kedves fekszik ím ott.
Ember szülte két fiú
álldogál ím ott.
Hegyi manó uri nő leánykája
ím miképpen szólalok meg:
«Ember szülte két fiú
hallgassatok ide!
Nyusztfogó hét vadászhurkos férfi atyuskámat
miért öltétek meg?
Ama fekete állattal teli házam,

ań ti vi̊γir-uj ta'i̊liñ kwolėm,
ēlėm-χąlės ąńśėm pi̊γi̊',
nēn viśśentilēn;
ńoχs sāt lēsiñ χum āśėkėm
nąñχ jeltėptėlēn!»
ań ēlem-χąlės ąśnė kit pi̊',
tēn lāwei̊':
«mēn sēmėl-uj ta'i̊liñ kwol
mēnki ąńśimēn,
vi̊γi̊r-uj ta'i̊liñ kwol
mēnki ąńśimēn;
nañ sēmėl-uj, vi̊γi̊r-uj
ta'i̊liñ kwolėntėl manėr vāri-
mēn?!

vor⸗mis-nāj āγikwė,
ur⸗mis-nāj āγikwė!
mēn ūnlėnė pāñkiñ kwol-ki-
nañki jäjėn. [wėrnė
tōnt āśėn jeltėptilėmēn.»
ań vōr⸗mis-nāj āγikwė,
ur⸗mis-nāj āγikwė
χumľė lāwi̊lāle'im:
«jäni̊' sai̊rėp, jäni̊' pūt
ta'i̊liñ kwolėm,
ēlėm-χąlės ąńśėm pi̊γi̊'
nēn vojėlālēn;
ńoχs sāt, uj sāt lēsiñ χum
āśėm nēn jeltėptėlēn!»

---

ama vörös állattal teli házam,
ember szülte két fiú
vegyétek ti el,
[csak] nyusztfogó hét vadászhurkos férfi atyuskámat
élesszétek föl!»
Amaz ember szülte két fiú,
ők [így] felelnek:
«Minekünk fekete állattal teli házunk
magunknak van,
vörös állattal teli házunk
magunknak van;
a te fekete állattal, vörös állattal
teli házaddal mit csináljunk?!
Erdei manó úri nő leánykája,
hegyi manó úri nő leánykája,
a tőlünk lakott kormos ház belsejébe
jer te magad;
akkor atyádat fölélesztjük!
Amaz erdei manó úri nő leánykája,
hegyi manó úri nő leánykája,
ím miképen szólalok meg:
«Nagy fejszével, nagy üsttel
teli házam
ember szülte két fiú
vegyétek ti el;
[de] nyusztfogó hét, jávorfogó hét vadászhurkos férfi
atyámat élesszétek föl!»

ēlėm-χḁlės ḁ̄ńśėm piγi'
lāwilālei' :
«jäni' sairėp, jäni' pūt
ta'iliñ kwol mēn ḁ̄ńśimēn ;
ań ur=mis-nāj, vōr=mis-nāj āγikwė,
mēn ūnlėnė pāñkiñ kwolėmēnnė
jiwėn-ke :
mēn ńoχs sāt, uj sāt lēsiñ χum
āśėn jeltėptilmēn.»
ań ur=mis-nāj, vōr=mis-nāj āγikwė
χumľė lāwilāle'im :
«takwi kāsä ! Numi-Tḁ̄rėm āśėmnė
ēlėm-χḁlės ūnlėnė pāñkiñ kwol kiwėrnė
lāuwäsėm-tėl.
ań ńoχs sāt, uj sāt lēsiñ χum
āśėm jeltėptėlēn ;
tūl ur=mis-nāj, vōr=mis-nāj āγikwė,
nēn ūnlėnė pāñkiñ kwol-kiwėrnė
amki ti śälte'im.»

*

Ań ńoχs sāt lēsiñ χum āśėm,
uj sāt lēsiñ χum āśėm,
ēlėm-χḁlės ḁ̄ńśėm kit piγėn
ti jeltėptawės.
ēlėm=χḁlės pikwäinė

Az ember szülte két fiú
felelget :
«Nagy fejszével, nagy üsttel
teli házunk magunknak van ;
[hanem] hegyi manótól való, úri nő, erdei manótól való [úri nő leányka
ha a tőlünk lakott kormos házunkba
jönni fogsz :
mi nyusztfogó hét, jávorfogó hét vadászhurkos férfi
atyádat föléleszjük.»
Ama hegyi manótól való uri nő, erdei manótól való uri nő [leányka
ím miképpen felelgetek :
«Az ő kedve ! Felső-Ég az én atyám
ember lakó kormos ház belsejébe
rendelt bizonyára engem.
Ama nyusztfogó hét, jávorfogó hét vadászhurkos férfi
atyámat élesszétek föl ;
azután hegyi manótól való úri nő, erdei manótól való úri nő, [leányka
a tőletek lakott kormos ház belsejébe
ím magam megyek be.»

*

Ama nyusztfogó hét vadászhurkos férfi atyámat,
ama jávorfogó hét vadászhurkos férfi atyámat,
az ember szülte két fiú
ím föléleszttette.
A két ember fiúcska

kātėm ḁššä sornėl
ta pūwwäsėm ;
tēn ūnlėnė pāñkiñ kwol-ki-
wėrnė [*wė*
ur⸗mis-nāj, vor⸗miś nāj āγik-
ti tūlwäsėm.
ań sēmėl-uj ṣaw kwaräk
sawėl ālentāleï',
viγir-uj saw kwaräk
sawėl ālentaleï'.
Numi-Tḁrėm āśkėmnė
ēlėm⸗χḁlės-pi' pāñkiñ kwol-
kiwėrt
ūnluñkwė lāwilawäsėm

VI.

A bálványocska színjátéka.

P u p a k w ė-t ū l i l ė p.

Pupakwė-pupa, S'ajtanakwė-
śajtan!
ta'ilä śältėm nēγiñ kwol
namėl śältėpālmėm,
ta'ilä śältėm χumiñ kwol
namėl śältėpālmėm.
ar-kēniñėn-kēniñėn . . .
am tamľė pupakwė-pupa ḁl-
mėm,
am tamľė śajtankwė-śajtan ḁl-
mėm :
ēťi-vōwnė jirėm-ḁul

---

kezem vékony száránál fogva
fogott meg akkor engem;
a tőlük lakott kormos ház belsejébe
hegyi manótól való úri nő, erdei manótól való úri nő
ím bevezetnek engem. [leánykát
Most fekete állat sok nyalábját
sok számmal öldösik,
veres állat sok nyalábját
sok számmal öldösik.
Felső-Ég, az én atyuskám
emberfiú kormos házában
rendelte, hogy lakjam.

VI.

Bálványocska-bálvány, Sátánocska sátán!
A belépettekkel megtelt nős házba
szándékosan léptem én be,
a belépettekkel megtelt férfias házba
szándékosan léptem én be.
Ar-kêningên-kêningên ....
Én olyan bálványocska-bálvány vagyok,
én olyan sátánocska-sátán vagyok :
este kért véráldozatocskámat (véráldozatom végét)

χolin at ti joχtilėm.
ar-kēniñėn-kēniñėn . . .
am tamľė pupakwė-pupa ḁ̄l-
mėm,
am tamľė śajtankwė-śajtan ḁ̄l-
mėm:
χoli vōwnė pūrim-ḁul
ēťin at ti joχtilėm.
āńtiñ χār jḁmes jir,
jir sai̊li̊lāle'im,
tḁχχiñ χār jḁmės jir,
jir sai̊li̊lāle'im.
śēś voχi māń jir,
jir sai̊li̊lāle'im.

*

Ar-kēniñėn-kēniñėn . . .
am tamľė pupakwė-pupa ḁ̄l-
mėm, [*mėm:*
am tamľė śajtankwė-śajtan ḁ̄l-
ta'i̊lä śältėm nēγiñ kwol
manėr vōwi̊lāle'im,
ta'i̊lä śältėm χumiñ kwol
manėr kantli̊lāle'im?
ḁ̄ñχiñ tḁuľ jäni' kāś,
kāś vōwi̊lāle'im.
am tamľė pupakwė-pupa ḁ̄l-
mėm, [*mėm:*
am tamľė śajtankwė-śajtan ḁ̄l-
ta'i̊lä śältėm nēγiñ kwol
am manėr sai̊li̊lāle'im,

ím reggelig nem hagyom halasztani.
Ar-kêningên-kêningen....
Én olyan bálványocska-bálvány vagyok,
én olyan sátánocska-sátán vagyok:
reggel kért ételáldozatocskámat
ím estig nem hagyom halasztani.
Szarvasbika jó véráldozatát
kivánok véráldozatúl,
patás bika jó véráldozatát
kivánok véráldozatúl.
Tiszta ezüst kis áldozatát
kivánok áldozatúl.

*

Ar-kêningën-kêningën . . .
Én olyan bálványocska-bálvány vagyok,
én olyan sátánocska-sátán vagyok:
a belépettekkel megtelt nős háztól
ugyan mit kéregetek én?!
A belépettekkel megtelt férfias háztól
ugyan mit követelek haraggal én?
Mézgás (cserzett) bőrből való nagy szeméremkötőt,
szeméremkötőt kivánok ėn.
Én olyan bálványocska-bálvány vagyok,
én olyan sátánocska-sátán vagyok:
a belépettekkel megtelt nős háztól
ugyan mit kivánok én,

ta'i̊lä śältėm χumiñ kwol
am manėr kantli̊lāle'im?
poχsiñ χār-so̥w jäni' kāś,
kāś kantli̊lāle'im.

*

Lawiñ no̥mėt q̥ul-jer
nan ul ḁńśän;
kantiñ no̥mėt q̥ul-jer
nan ul ḁńśän!
pupakwė-pupa, śajtanakwė-śajtan
ńūrėm-uj śältėm kwol
namėl śältėpālmėm,
kwonsiñ uj śältėm kwol
namėl śältėpālmėm.
kātėm-pāl māśtėr jēkw
ḁńśi̊lāle'im,
la'i̊lėm-pāl māśtėr-jēkw
ḁńśi̊lāle'im.
ta'i̊lä śältėm nēγiñ kwol
śultėm śopėr tiniñ jer
am śultėptiänėm;
ta'i̊lä śältėm χumiñ kwol
śultėm śopėr tiniñ q̥ul
am śultėptiänėm.
[pupakwė sāñkwėltėnė χum nūpėl lāwi:]

---

a belépettekkel megtelt férfias háztól
ugyan mit követelek haraggal én?
Férges bika bőrből való nagy gatyát,
gatyát követelek haraggal én.

*

Valami dühös gondolatocska
ne legyen [ellenem] nálatok,
valami haragos gondolatocska
ne legyen [ellenem] nálatok!
Bálványocska-bálvány, sátánocska-sátán
a «réti állat» (medve), mely házba belépett,
szándékosan léptem be én [oda].
a «kormos állat», mely házba belépett,
szándékosan léptem be én [oda],
Kezemmel [végzett] mesteri tánczom
van én nekem,
lábammal [végzett] mesteri tánczom
van én nekem.
A belépettekkel megtelt nős házat
a bámészkodó fajd, a drága módjával
hozom én bámulatba;
a belépettekkel megtelt férfias házat
a bámészkodó fajd, a drága módjával
hozom én bámulatba.
[A bálványocska a hárfapengető emberhez így szól:]

at tānpä tāniñ jiw
ēlä vojläln!

kint-śāniñėn-śāniñėn . . .
ēlä χartäln!

VII.

Az égen-függő hét fiú tánczéneke.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Tarom kḁnnä sḁatpi jeri.

Unlaχtull tailing kväll
uit'[1] *kuntel tailing lumen.*
unleχtull tailing kväll šimnä
man t'e kḁrtiuve.[2]
mure kuntel[3] *tailing lumen*[4]
pi[5] *korom päže päže oli*[6]
ḁi kit päže päže uš oli.
Šḁže Ibi sḁatpi
mḁre[7] *jḁne mulispän,*[8]
Tḁrom kḁnnä sḁatpi
poḁtt voinä[9] *ńäeng*[10] *kal'n*

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

Tḁ̄rėm-χannė sāt pī'
jēχw-ēri̊'.

Ūnlėχtul ta'i̊liñ kwol-simnė
vit-χuntėl' ta'i̊liñ lumän
man ti χartiu,
mūri χuntėl' ta'i̊liñ lumän
[man ti χartiu].
pī' χūrėm paśä, paśä [voss] [ḁli!
āγi kit paśä, paśä voss ḁli! —
Sossä-jipi̊' sāt pī'
marä-jḁni̊' mul'äspin
Tḁ̄rėm-χannė sāt pī'
vās vōwnė ńawėñ kal'ėn

Az öt húrú húros fát
vedd elő!
Kint-sáningën-sáningën . . . .
húzzad tovább!

VII.

Ülőkkel teli ház közepébe,
vizi hód [vonulása módjára], poczakos (teli) törzsökünket
ím mi [úgy] vonszoljuk,
bukdácsoló hód [vonulása módjára] poczakos (teli) törzsökünket
ím mi [úgy] vonszoljuk.
Fiú [üdvözlő] három üdvöz, üdvöz hadd legyen!
Leány [üdvözlő] két üdvöz, üdvöz hadd legyen! —
«Törzsöktelepes-bagoly» hét fia
czéldobó játékversenyhez
«Égen-függő» hét fiút,
réczehivó sipító hangon

mann untinau.
lunt voinä ńäeng kaľn
tḁrom kḁnnä sḁatpi mann ńḁrinau[10]
tḁrom kḁnnä sḁatpi
šemel mä ḁnguännä jel uilät[13]
mḁre jḁne muľispän
šuri jḁne muľispän jeluilän.
Tḁrom kḁnnä sḁatpi äk porr[14] *lét.*
šḁžä Ibi sḁat pi poalt
šät ńoχs kḁaroχ[15]
kven[16] *mulijén. jätn*[17] *tak*
šḁže Ibi sḁatpi
šät oχšer kḁarḁχ tätét.
tḁrom kḁnnä sḁatpi kvenn lijén
kvenn mulijén. — kormentä
šḁžä Ibi sḁatpi
säung[18] *urmt äting urmt*
äk jég ḁaikvä äštset.[19]
ḁs[20] *kven mulľus.*[21] —

man ūnti̊lau,
Tḁ̄rėm-χannė sāt pī̊’
lunt vōwnė ńawėñ kaľėn
man ńūri̊lau.
Tḁ̄rėm-χannė sāt pī̊’
Sēmėl-Mā āñkwänėlnė
jol-va’i̊le’it;
marä-jḁni̊’ muľäspin,
suri-jḁni̊’ muľäspin
jol-va’i̊le’it.
Tḁ̄rėm-χannė sāt pi̊’
akw‘-por lī̊γėt;
Sossä-jipi̊’ sāt pi̊’ pālt
sāt ńoχs-kwārāk
kwon muľiänl.
jotėl-tajėχ Sossi̊’-jipi̊’ sāt pī̊’
sāt ḁχsėr-kwārėk täγäte’it.
Tḁ̄rėm-χannė sāt pī̊’
kwon lī̊γänl, kwon muľiänl.

állítanak bennünket;
«Égen-függő» hét fiút
lúdhívó sipító hangon
rimánkodnak le bennünket.
Az «Égen-függő» hét fiú
Fekete-Föld anyjához
alászáll;
céldobó játékversenyhez,
gyűrűdobó játékversenyhez,
alászáll.
Az «Égen-függő» hét fiú
egyszer lő:
«Törzsöktelepes-bagoly» hét fiától
száz nyusztbőr-nyalábot
nyer el,
Azután később «Törzsöktelepes-bagoly» hét fia
hét rókabőr-nyalábot akaszt föl [versenytétül]:
az «Égen-függő» hét fiú
kilő, megnyeri.

Tḁnn lít. jäpäχ jḁntu rḁmeng sui
ätär Tḁrom kḁrännä
uotne ḁžing[22] *tull šuoptlä ness unti.*
sḁungmä ḁnguänne
ńäirä šḁhl jḁrén[23] *ness tḁmpí.*
šḁže Ibi sḁatpi tḁnn lít.
šät ńoχs kḁrekän
pärr[24] *mulijän. — jätn*[25] *tak lít.*
sät oχšer kḁrekän
pärr[26] *mulijän. kormentä lit*
säung urmt äting urmt
äk jäg ḁaiest pärr mul'sän. —
Tarom kḁnnä sḁatpi
kätmäjaut.[27]
šḁže Ibi sḁatpi
kḁt[28] *moš tép*[29] *sḁrn ät pätin*
kḁt moš uit' sḁrne ät pätin

χūrmintäi̊' Sossä-jipi̊' sāt pi̊'
sa'i̊ñ . . . ātėñ . . .
akw' jäγ'-āγi ḁ̄ššėt.
ḁ̄s kwon mul'wės. — [li̊γėt:
[Tḁ̄rėm-χannė sāt pi̊'], tan
japäk jānteuw rḁmėñ suj
atėr tḁ̄rėm-γaränėlnė ūntėnė
ḁsiñ tul sḁ̄plä — ness ūnti,
Sḁwiñ-Mā āñkwänėlnė
ńaññä śaγl jornė — ness tḁ̄mpi.
Sossä-jipi̊' sāt pi̊',
tan li̊γėt:
sāt ńoχs-kwāräkänl
jūw-mul'iänl,
iotėl-tajeχ li̊γėt:
sāt ḁχsėr-kwāräkänl
jūw-mul'iänl.
χūrmintäi̊' li̊γėt:
sa'i̊ñ . . . ātiñ . . .
akw' jäγ'·āγiänl jūw-mul'sänl.

Harmadjára: a «Törzsöktelepes-bagoly» hét fiának
fürtös . . . . hajas . . . .
egy leány-testvére volt.
Azt is elnyerték.
Az égen függő hét fiú, ők lőnek:
a selyem idegnek zengő hangja
derült égboltjukra túlő
vastag felhő oszlopképpen túl oda,
Kérges-Föld anyjukhoz
erős mennydörgés gyanánt verődik oda.
A «Törzsöktelepes-bagoly» hét fia,
ők lőnek:
száz nyusztbőr nyalábjukat
visszanyerik.
Azután később [megint] lőnek:
száz rókabőr-nyalábjukat
nyerik vissza,
Harmadszorra lőnek:
fürtös . . . . hajas . . . .
egy leány-testvérüket nyerik vissza.

tšur[30] *jąne mulʹispän,*
lunt voinä ńäing kalʹne
manau ulʹ ńurén
pątt voine ńäeng kalʹn
manau ullʹ ńurén.

Tą̄rém-χanné sāt pī̊ʼ
kantmejawét.
Sossä-jipi̊ʼ sāt pī̊ʼ,
χąt-mos tēp-sawné
at patijin,
χąt-mos vit-sawné
at patijin,
[marä-jąni̊ʼ mulʹäspin,]
suri-jąni̊ʼ mulʹäspin
lunt vōwné ńawéñ kalʹén
manau ul ńūrän!
vās vōwne ńawéñ kalʹén
manau ul ńūrän!

VIII.

A Kaltes-ének.

1. Az anyókaének.

Ākw-ēri̊ʼ.

Maʼi̊-sir꞊jā-vātat ą̄lné
kēréñ pākw-sam jänilʹ kwolät

ākw ūnlés.
χąsä ūnlés, vāti ūnlés,

Az «Égen-függő» hét fiú
megharagudott.
«Törzsöktelepes-bagoly» hét fia,
míg csak ételszükségbe
nem estek,
míg csak vízszükségbe
nem estek,
czéldobó játékversenyért,
gyűrűdobó játékversenyért
lúdhívó sipító hangon
hozzánk ne rimánkodjatok,
réczehívó sipító hangon
hozzánk ne rimánkodjatok!

VIII. 1.

A «Méz-szerű folyó» partján levő
héjas czirbolya mogyoró-szem nagyságú házban
ült az anyóka.
Hosszú ideig ült, rövid ideig ült,

χūrėm pīγä nḁmtėn patwės.
vāt norpä noriñ porä
poraχti,
vāt norpä noriñ porä kwot'län
sēmėl uj tiniñ pit'i
pit'aχti.
vāt norpä noriñ porätä
ḁw χal'it χal'it lḁ̄ñχ
ēläl' pūtmėstä.
ḁw χḁ̄ltėm saw rḁ̄ś
sawėl χūl'i,
ḁw χḁ̄ltėm saw auraχ
sawėl χūl'i,
toχ nātnätä χaltė
saw-pos joχttal χḁsä vōl'
ti nē'i̊luñkwė patės.
pattäñ vōt' pattatän sunsi:
matėr-sir mat posim nāñki,
matėr-sir mat sēñχw nāñki.
l'apän vāt'imi, tīl kwoss χḁ̄ntitä:
matėr-sir mat paul nāñki;
pauli̊' lāwuñkwė jäni̊' nāñki,
ūsi' lāwuñkwė māń nāñki.
tāltiñ ūs tāltän
vāt norpä noriñ porätä
tūjä-sānki ropil roplaχti,
takwsi-sānki ropil roplaχti.

---

három fia után kerekedett vágya.
Harmincz gerendából való gerendás tutajt
szerkeszt tutajjá össze,
a harmincz gerendából való tutaj közepébe
fekete állatból való drága fészket
szerkeszt fészekké össze.
Harmincz gerendából való gerendás tutaját
az ár sebes sebes útjára
tova taszította (bökte).
víz árjától pusztított sok fövénypartot
sok számmal hagy el,
víz árjától pusztított sok meredek partot
sok számmal hagy el.
A közben, hogy úgy lefelé úszik [tutaja],
egy szemfénytől beláthatatlan (utólérhetetlen) hosszúságú [folyóvonal
kezdett ím jelentkezni.
Véges folyóvonal végére néz:
valamiféle füst látszik [ott],
valamiféle köd látszik [ott].
Hozzá közeledik, s mint innen szemléli:
valamiféle falu látszik.
Falunak, hogy mondják, nagyobbnak látszik,
városnak, hogy mondják, kisebbnek látszik.
A kikötős város kikötőjéhez
harmincz gerendából álló gerendás tutaja
tavaszi feketerécze vízi röptével röpül oda,
őszi feketerécze vízi röptével röpül oda.

namiñ ḁ̄tėr ḁ̄lnė kwol
ākw pēriji,
namiñ ḁ̄tėr ḁ̄lnė kwol
χotä pātėri ? !
sisiñ kwol sisät
ḁ̄ln lūspä lūsiñ χāľ ľūľi ;
sisiñ kwol sisät
ḁ̄ln śilpä śiliñ χāľ ľūľi. —
ti sisä mańtiñ
vāt norpä noriñ porätä
pā roplės, ēläľ ūnttėstä.
pāľė χḁ̄ntėli : matėr suj sujti.
pāľė kwoss χḁ̄nti :
ań-maliñ jäni̊' mańriśä
jäγä kwolnėl sūsėm
ńakwä χḁ̄jtal jḁmės räśi
vāγėnnė masimė,
jäγä kwolnėl sūsėm
ḁ̄ln lūspä lūsiñ tḁ̄r
punkän pinmė.
ńawriñ lūw jḁmės vāntsėl
ākw pā vānttawė,
sūpliñ lūw jḁmės vāntsėl
ākw pā vānttawė.
āwiñ kwol āwi pūnsėstä ;
kaniñ kwol kan-kwoťėlnė
joχtėm ḁ̄rėmtė
jäni̊' pīγän ľalt jḁ̄mwės.

A neves úr lakó házát
az anyóka kiválasztja,
neves úr lakó háza
ugyan hova tünhet el ? !
Mögös ház mögében
ezüst bojtú bojtos nyírfa áll ;
mögös ház mögében
ezüst karikáju karikás nyírfa áll.
Ezen idő alatt
harmincz gerendából álló gerendás tutaja
a parthoz röpült, elhelyezte.
Fölfelé hallgatózik : valami zaj hallik.
Amint fölfelé tekint :
hát idősb menyikéje
az atyja házából kelengyekép hozott
színefénye érintetlen szép selyemöltőt
vállára öltötte,
az atyja házából kelengyekép hozott
ezüst bojtú bojtos kendőt
fejére tette.
Csikó-ló szép vezetése módjára
vezetik föl az anyókát,
fiatal ló szép vezetése módjára
vezetik föl az anyókát.
Az ajtós ház ajtaját kinyitotta ;
a padlós ház padlójának közepére
a midőn megérkezett,
nagy fia elébe jött.

āγi ūliñ ūliñ paśä
tot vāri,
pī' ūliñ ūliñ paśä
tot vāri.
sēmėl uj tiniñ piťin
ākw ūnttuwės,
vi̊γi̊r uj tiniñ piťin
ākw ūnttuwės.
χḁlpä jḁ̄ñχėp mańtiñ sāt
ākw mujlės,
telpä jḁ̄ñχėp mańtiñ sāt
ākw mujlės,
kwoťėl pī̊γä nḁmtnė patwės.
ńakwä χḁ̄jtal jḁmės rāśil
ākw mastawė,
ḁ̄ln śilpä śiliñ tḁ̄rėl
ākw pintėltawė.
āγi jisiñ jisiñ paśä
ākw χūľi,
pī' nḁtiñ nḁtiñ paśä
ākw χūľi.
vāt norpä noriñ porätän
ńawriñ lūw jḁmės vāntsėl
ākw nalu vānttawė,
sūpliñ lūw jḁmės vāntsėl
ākw nalu vānttawė.
sēmėl-uj tiniñ piťitän
ākw ūntti,

Leánynak gyönyörűséges, gyönyörűséges üdvözletet
tesz ottan,
fiúnak gyönyörüséges, gyönyörüséges üdvözletet
tesz ottan.
Fekete állatból (nyusztból) való drága fészekbe
helyezik ott az anyókát,
vörös állatból (nyusztból) való drága fészekbe
helyezik ott az anyókát.
Egy fogyó holdbeli kerek héten át
vendégeskedett az anyóka,
egy telő holdbeli kerek héten át
vendégeskedett az anyóka,
s középső fia után kerekedett vágya.
Színefénye érintetlen szép selyemöltővel
öltöztették föl az anyókát,
ezüst karikájú karikás kendőt
adtak fejére az anyókának.
Leánykorbeli hosszú korra szóló üdvözletet
hagy az anyóka hátra,
fiúidőbeli hosszú időre szóló üdvözletet
hagy az anyóka hátra.
Harmincz gerendájú gerendás tutajához
csikó-ló szép vezetése módjára
vezetik le az anyókát,
fiatal ló szép vezetése módjára
vezetik le az anyókát.
Fekete állatból való drága fészkébe
ül az anyóka,

vāt norpä noriñ porätä
nalu narėmtaχti.
ḁw χḁ̄ltėm saw rḁ̄ś
sawėl χūl'i,
ḁw χḁ̄ltėm saw auraχ
sawėl χūl'i.

*

Toχ χḁsä nātimät χalt,
toχ vāťi nātimät χalt
χotėl va'ĭtä, mȧt palit nātwės?!
akw'-mat-ērt toχ nātimätä
matėr-sir χarä mān nē'ĭlės.
pattäñ vōl' pattatän sunsi:
matėr-sir mat sēnkw nāñki,
matėr-sir mat posim nāñki.
tı̊̄l kwoss sunsi:
ań-maliñ paul nāñknätä;
paulı̊' lāwuñkwė jänı̊' nāñki,
ūsı̆' lāwuñkwė māń nānki.
ti nātnätä sis
namiñ ḁ̄tėr ḁ̄lnė kwol
ākw pēriji,
namiñ ḁ̄tėr ḁ̄lnė kwol
χotä pāteri?!
sisiñ kwol sisät
ḁ̄ln lūspä lūsiñ χāl' l'ūl'i,
ḁ̄ln śilpä śiliñ χāl' lūl'i.
tāltiñ ūs tāltnė

---

harmincz gerendájú gerendás tutaját
a vízre tolja.
Víz árjától pusztított sok fövénypartot
sok számmal hagy el,
víz árjától pusztított sok meredek partot
sok számmal hagy el.

*

Aközben hogy tutajával így hosszú ideig úszik,
aközben hogy tutajával így rövid ideig úszik,
honnan tudja ő hogy tutajával mennyi ideig úszott?!
Egyszer csak amint tutajával így úszik,
valamiféle gyérfájú vidékre került ki.
Véges folyóvonal végibe néz:
valamiféle köd látszik,
valamiféle füst látszik,
Ezután amint nézi:
hát egy falu látszik.
Falunak hogy mondják, nagyobbnak látszik,
városnak hogy mondják, kisebbnek látszik.
Ezen tutajúszása közben
a neves úr lakta házat
az anyóka kiválasztja;
a neves úr lakó háza
ugyan hova tünhetnék el?!
Mögös ház mögében
ezüst bojtú bojtos nyírfa áll,
ezüst karikájú karikás nyírfa áll.
A kikötős város kikötőjéhez

tūjä-sānki ropil pā roplės,
takwsi-sānki ropil pā roplės.
pāľė kwoss χḁ̄nti:
ań-maliñ kwoťl mańriśä
jäγä kwolnėl sūsėm
ńakwä χḁ̄jtal jḁmės räśi
vāγėnnė masimė,
ḁ̄ln lūspä lūsiñ tḁr
puñkän pinmė.
ńawriñ lūw jḁmės vāntsėl,
sūpliñ lūw jḁmės vāntsėl
ākw pā vānttawės.
āwiñ kwol āwi pūswės,
kwol-kiwėrnė jūw tūlwės.
kaniñ kwol kan-kwoťėlnė
joχtėm ḁ̄rėmtė
kwoťl pī̥γän laľt jḁ̄mwės.
āγi ūliñ uliñ paśä
tot vāri,
pī̥' ūliñ ūliñ paśä
tot vāri.
χḁ̄lpä jḁ̄ñχėp mańtiñ sāt
ākw mujlės,
tēlpä jḁ̄ñχėp mańtiñ sāt
ākw mujlės,
māń pī̥γä nḁmtėn patwės.
ńakwä χḁ̄jtal jḁmės räśil
ākw mastawė,

---

tavaszi feketerécze vízi röptével röpült oda,
öszi feketerécze vízi röptevel röpült oda.
Amint a partra fölfelé tekint:
hát középső menyikéje
az atyja házából kelengyekép hozott
szinefénye érintetlen szép selyemöltőjét
vállára öltötte,
ezüst bojtú bojtos kendőjét
fejére tette.
Csikó-ló szép vezetése módjával,
fiatal ló szép vezetése módjával
vezetik le az anyókát.
Az ajtós ház ajtaját megnyitják,
a ház belsejébe bevezetik.
A padlós ház padlójának közepére
amidőn megérkezett,
középső fia elébe ment.
Leánynak gyönyörűséges gyönyörűséges üdvözletet
tesz ottan,
fiúnak gyönyörűséges gyönyörűséges üdvözletet
tesz ottan.
Egy fogyó holdbeli kerek héten át
vendégeskedett az anyóka,
egy telő holdbeli kerek héten át
vendégeskedett az anyóka,
s kisebbik fia után kerekedik vágya.
Színefénye érintetlen szép selyemöltővel
öltöztetik föl az anyókát,

ą̄ln śilpä śiliñ tą̄rėl
ākw pintėltawė.
āγi jisiñ jisiñ paśä
ākw χūľi,
pī̊' nątiñ nątiñ paśä
ākw χūľi.

*

— — — — — — — — —

*

Ma'i̊-sir=jā-vātat ą̄lnė
kēriñ pākw-sam jänit kwolän
ākw jūw ti mini.

2.
(Jurkina-féle változat)

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

A̯g jeri.

A̯g unls ; kąžä unls, vuät unls.
ńilä pi jänungve[1]
nąmténne[2] *nąmtentûjus.*[3]
kär ńilm ąsše kilinä nąlljuami.
koalpe[4] *kątl jérnä*[5] *tû šunži*

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

Ākw ēri̊'.

Ākw ūnlės. — χąsä ūnlės, vāťi ūnlės
ńi̊lä pī̊' jäniñkė [pī̊']
nąmtiñ nē nąmtėn tūjwės.
χār-ńelėm ąśśä kēlinė
nal-ją̄mi ;
kwālpä χą̄tėl jernė tū sūnsi :

---

ezüst karikájú karikás kendőt
tesznek az anyóka fejére.
Leánykorbeli hosszú korra szóló üdvözletet
hagy az anyóka hátra,
fiúidőbeli hosszú időre szóló üdvözletet
hagy az anyóka hátra.

*

[Az ének e helyen a harmadik legkisebb fiúra *(voss māń pi̊γä)* és menyre *(voss māń mańriśä)* vonatkozva az előbbi szakasz szavaival ismétlődik.]

*

Mézszerű folyó partján levő
héjas czirbolyamogyoró-szem nagyságú házához
az anyóka visszamegy.

2.

Az anyóka űlt. — Hosszú ideig űlt, rövid ideig űlt
négy fia közül a legnagyobb fia után
jött meg vágyas nőnek a vágya.
A rénbika-nyelve keskenységű láphoz
lemegyen;
a kelő nap tájára, arra felé néz :

ḁnger[6] *täľäχ uľpešän*[7] *jḁngḁmmä.*[8]
uotpe[9] *kḁtl nuinä (nḁinä) tû šunži*
pér[10] *täľäχpe ńiχlešän*[11] *jḁngḁmmä*[12]
kḁtl jât nuinä[13] *tû šunži*
kéš[14] *pâlt korp*[15] *ńḁllnä jḁngḁmmä.*
tû joamänti; äimäl (ällmäling)
šinžer jä täľäχ nukk[16] *imm.*
kḁling[17] *kḁntítä*[18]. *äimel (aimant)*
pḁttsak[19] *perling*[20] *jä, luntsḁk perling jä.*
täu luoptäkä[21] *kḁntí, äkmän*[22] *punítä*[23]

āñkėr taľėχ ūľpäśin jḁ̄ñχimė,
ūntpä χḁ̄tėl jernė tū sūnsi:
pēri taľėχpä nāñkläśin jḁ̄ñχimė,
χḁ̄tėl-jat jernė tū sunsi:
kēr-jḁut palit χḁ̄rp-ńolnė jḁ̄ñχimė.
tū jḁmenti. — ań-maniñ S'in-śėr-jā taľėχnė
nḁ̄ñχ jim. kāliñäĭ' χḁ̄ntitä:
ań-maniñ vās-saχ pērliñ jā,
lunt-saχ pērliñ jā.
taw lūpta-ke χḁ̄nti:
akw' mānė punitä,
pum-ke χḁ̄nti:
akw' mānė punitä.
vās jäni' porä vāri,
lunt jäni' porä vāri.
porät āsti, nal-tāli.

*

---

sűrű csúcsú czirbolyafenyvestől van körülvéve;
a leszálló nap tájára, arra felé néz:
görbe csúcsú vörös fenyvestől van körülvéve;
dél (napközép) tájra, arra felé néz:
egy vasijj-terjedelmű nyírerdővel borított földfoktól van körülvéve.
Oda mendegél. — Hát a «Fehér-búvárkacsa-folyó» forrás- [tájára
jött fel. Kellően megtekinti:
hát az egy réczebél módjára kacskaringó folyó,
lúdbél módjára kacskaringó folyó.
Ha ő levelet talál:
egy helyre helyezi,
ha füvet talál:
egy helyre helyezi.
récze nagyságú tutajt készít,
lúd nagyságú tutajt készít.
Tutaja elkészült, reá száll.

*

pommka[24] *kḁntí,*[25] *äkmän pu-*
nítä.
pḁtte[26] *jäne porḁ*[27] *voari, lunte*
jäne porḁ voari.
porät ḁaští ;[28] *— nḁll*[29] *toalí*
pḁttsak pérl.
kḁžä pérlti,[30] *vuät́ pérlti.*
kḁt[31] *kanžitä.*[32]
äkmätšít[33] *jäne pi unlnä*[34]
ḁlti šḁrkiš[35] *nḁsing*[36] *taltnä*
täu rḁtteltí.[37]
uš jäne mäńetän[38]
ńile ne kḁrḁngel[39] *ľäľt kuḁlau.*
ḁsše[40] *kḁt*[41] *sḁretän,*[42]
ńḁor[43] *šḁnš tuńš aχtä*[44]
ḁng kualtau. kiuré[45] *ńile*[46] *täll*
kväll[47] *keurnä jû tulau.*

Vās-saχ pēril, [lunt-saχ pēril]
χḁsä pērėlti, vāťi pērėlti,
χotėl χanśitä ? !
akw'-mat-ērt jäni' pī̊γä ūnlėnė
ḁ̄lti' sakwaľėχ (śḁ̄rkėś) nḁsiñ
taw rḁptėlti. [tāltnė
voss jäni' mańän
ńilä nē χuriñėl' (?) ľaľt-kwā-
ḁśśä kāt-sḁränėl [lawė
ńawėr-sāns ľūľit auraχtė
āñk kwāltawė.
kiwrä ńilä tal kwol-kiwėrnė
jūw tūlawė.
ńawėr-vōj śuńiñ kiwėr —
tēlpä jḁ̄ñχėp mańtiñ sāt
ārtä minnė mańtėl
ńawėr-vōj śuńä tot sunsitä,
sūpėl-vōj śuńä tot sunsitä.
puñknė lāptal utä
vāγėnnė pōśśätawė,

Réczebél kacskaringásával, lúdbél kacskaringásával
hosszú ideig kacskaringózik, rövid ideig kacskaringózik,
hogyan tudja ő azt??
Egyszer csak a nagy fia lakta
fiók szarka kedves [falatú] kikötőjébe
röppen ő.
Legidősebb menye
négy nő társaságában (?) szembe jön vele.
Vékony keze száránál fogva
a csikótérd magasságú meredek parton
vezetik [fölfelé] a nőcskét.
Öt ölnyi belsejű ház belsejébe
vezetik be.
Csikózsírral bőséges tálnak,
egy telő hold kerek hete
idejének elmulta alatt,
csikózsír bőségét nézi ott,
lófiú-zsír bőségét nézi ott.
Fejre rá nem férő holmiját
vállára nyomkodják,

ńḁor vuoi šuning toas
télpä[48] joḁngp mäńtí[49] soat
arteminnä[50] mḁńtl.
ńaor vuoi šunäm ťuť šunžitä
sobol vuoi šunäm ťuť šunžitä.
pänkne[51] läptal kare[52] uimne posšetau[53]
uimnä läptal kare pänken posšetau
ńilä pi kväťl[54] pi nḁmtnä pätau.
pḁtḁ jäne pḁretän nḁll juḁmi;
nḁll tḁli pḁttsak pérl, ḁs pérlti.
luntsḁk pérl kḁžä pérltí.
vuäť pérltí — kum kanšítä.
äkmätšít ńilä pit jätt piä
unlnä ḁlti šarkíš
nḁsing tḁaltnä, täu rḁttelti.

vāγėnnė lāptal utä
puñknė pōśśätawė. —
ńilä pī̊’ kwoťl pī̊’
nḁmtnė patawė

*

Vās jäni̊’ porätän nal-jḁ̄mi,
nal-tāli.
vās-saχ pēril ḁ̄s pērėlti.
lunt-saχ pēril
χḁsä pērėlti, vāťi pērėlti,
χum-[mūs] χańśitä?!
akw‘-mat-ērt ńilä pī̊’ joti pī̊γä ūnlėnė
ḁ̄lti̊’ sakwaľėχ (śḁ̄rkėś) nḁsiñ tāltnė
taw rḁptėlti.
χūrėm pī̊’ joti mańän
χūrėm nē χuriñėl (?) ľaľt-kwālawė.
ḁśśä kāt-sḁränė
ńawėr-sāns ľūľit auraχtė

---

vállára rá nem férő holmiját
fejére nyomkodják. —
Négy fia közül a középső fia után
kerekedett vágya.

*

Récze nagyságú tutajához lemegy,
reá száll.
Réczebél kacskaringásával kacskaringózik ismét,
lúdbél kacskaringásával
sokáig kacskaringozik, [vagy] rövid ideig kacskaringózik,
honnan tudja ő azt?!
Egyszer csak a négy fiú közül való középső fia lakta
szarka fiók kedves [falatú] kikötőjéhez
röppen ő.
A három fiú közül a középsőbeli menye
három nő társaságában (?) szembe jön vele.
Vékony keze száránál fogva
a csikótérd nagyságú meredek parton

korom pi jât mäńetän
korom ne kḁrengel l'äl't koalau.
ḁsše kḁ̂t sḁrnḁä[55]
ńḁor šḁnš tuńišt
auraχt[56] *pä kualtau.*
kiure ńilä täll
kväll keurne jû tûlau.
télpe joḁngp mḁńti sḁat
ḁrtäminnä mḁńtl.
sobol vuoi šunäm t'ut' šunžitä.
ńḁor vuoi šunäm t'ut' šunžitä.
ḁmer[57] *mä kuornä tûl kḁntí-lem*[58]
ńäkwä[59] *poḁšm tining tḁil*
uinä possetau.
uinnä l'äptal kar pänken posšetau.
korom pi jâtpi nḁmtnä täu pätau.

pā kwāltawė.
kiwrä ńilä tal kwol-kiwėrnė
jūw-tūlawė.
tēlpä jḁñχėp mańtėn sāt
ārtä minnė mańtėl
sūpėl-vōj śuńä tot sunsitä,
ńawėr-vōj śuńä tot sunsitä.
Mortim mā-χūrnėl, tūl χḁntí-lėm
ńakwä pḁsėm tinıñ ta'il
vāγėnnė poššätawė;
vāγėnnė lāptal utä
puñknė poššätawė,
puñknė lāptal utä
vāγėnnė poššätawė.
χūrėm pi' voss vāssi' pi'
nḁmtnė taw patawė.

*

Vās jäni' porätän nal-jḁmi,
nal-tāli.
lunt-saχ pēril ḁs pērėlti,

---

fölvezetik.
Négy öl belsejű ház belsejébe
bevezetik.
Egy telő hold kerek hete
idejének elmulta alatt
lófiú-zsír bőségét nézi ott,
csikózsír bőségét nézi ott.
Madárköltöző déltáj széléről, onnan szerzett (talált)
szine-szőre préselt drága ruhát
nyomkodnak a vállára.
Vállra nem férő holmiját
a fejére nyomkodják,
fejére nem férő holmiját
a vállára nyomkodják.
Három fia közül a legkisebb fia után
kerekedett neki vágya.

*

Récze nagyságú tutajához lemegy,
reá száll.
Lúdbél kacskaringásával kacskaringózik ismét,

pḁtḁ jäne pḁretän nḁll juamí.
nḁll tḁalí. luntsak pérl ḁs pérlti
pḁtt sḁk pérl ḁs pérltí.
kḁžä pérltí, vuäť pérltí.
korom pi unlnä ḁlting šḁrkeš
nḁsing tḁaltnä täu rḁtteltí.
uš väsi männetén ľäľt koalau.
ḁšše kḁt sḁretän ńḁor šḁnš
tuńišt äur aχt pä kualtau.
ńilä täll kväll keurnä jû tulau.
télpe joḁngp mäńting soat
ḁrteminne mḁńting.
ńḁor vuoi šunäm
sobol vuoi šunäm ťuť šunžitä.
tḁn juipoalt lunt jäne poretän
nḁll juami, kitä ḁimḁχ
tum[60] *tḁ̂ling kväll šimnä*
uiť[61] *kuntel taling*[62] *lumnä*[63]
ťe[64] *kḁrtils.*

vās-saχ pēril ḁs pērėlti.
χūrėm pī' [voss vāssi' pīγä] ūnlėnė
ḁ̄ltiñ sakwaľėχ (śḁ̄rkės) nḁsin tāltnė
taw rḁptėlti.
voss vāssi' mańän ľaľt-kwālawė.
ḁśśä kāt-sḁränė
ńawėr-sāns tūľit auraχtė
pā-kwāltawė.
ńilä tal kwol-kiwėrnė
juw-tūlawė.
tēlpä jḁ̄ñχėp mańtiñ sāt
ārtä minnė mańtėl
ńawėr-vōj śuńä [tot sunsitä],
sūpėl-vōj śuńä tot sunsitä.
ton jui-pālt lunt jānī' porätän
nal-jḁ̄mi ;
kit rḁun'-ut tūm ta'iliñ kwolsimnėl
vit-χūntėľ ta'iliñ lumän

---

réczebél kacskaringásával kacskaringózik ismét.
Három fia közűl a legkisebb fia lakta
fiókos szarka kedves [falatú] kikötőjéhez
röppen ő.
Legkisebb menye szembe jön vele.
Vékony keze száránál fogva
a csikótérd magasságú meredek partra
fölvezetik.
A négy ölnyi ház belsejébe
bevezetik.
Egy telő hold kerek hete
idejének elmúlta alatt
csikózsír bőségét nézi ott,
lófiu-zsír bőségét nézi ott,
Azután lúdnagyságú tutajához
megyen le.
A belépett két rokonnal megtelt ház belsejéből
poczakos (teli) törzsökét vízi hód [vonulása módjára]

vuḁr[65] *kuntl tḁiling lumen t́e kḁrtils.*
ńilä pi tėring[66] *uńšä*
vėrpi taling mḁńtän[67] *oḁi*
kit[68] *päšä päšä kultän*
pi korom[69] *päšä päšä kultän*
ńilä pi tėring uńšä ḁg kuteltí,
korom pi tėring uńšä ḁg koteltí.
ti χaɪ tīlės,
vōr-χūntėľ ta'iliñ lumän
ti χartīlės.
vēr pi' ta'iliñ mańtän
āγi kit paśä paśä χūľtän,
pī' χūrėm paśä paśä χūľtän!

*

N'ilä pī' tēliñ ūńśä
ākw χūtėlti,
χūrėm pī' tēliñ ūńśä
ākw χūtėlti.

3. Kaltës-asszony éneke.

Kaltėś-ēkwä-ēri'.

Kaltėś-ēkwä χūrėm pī' ḁńśi.
kēriñ pākw-sam jänit ūsät
χḁsä ḁlės, man vāťi ḁles,
pīγänä-pālt minėm nḁmtnė patwės.
nalu jḁmi, nalu sunsi:
ḁw ḁutaχti lḁñχäľ,
ńär nāti lḁñχäľ. —
χūrėm jiw ḁltėm porä vāri,
nal ta tāli, ēläľ mini.

ím [úgy vonszolta,
poczakos (teli) törzsökét erdei hód [vonulása módjára]
ím [úgy] vonszolta.
Ifjakat illető egész (teli) korotokra
leányi két üdvözlettel, üdvözlettel maradjatok,
fiui három üdvözlettel, üdvözlettel maradjatok!

*

Négy fiút szült farát
az anyóka hajtogatja,
három fiút szült farát
az anyóka hajtogatja.

3.

Kaltës-asszonynak három fia van.
Héjas czirbolyamogyoró-szem nagyságú városában
hosszú ideig élt, vagy rövid ideig élt,
fiaihoz menni kerekedett vágya.
A folyóhoz lemegy, lefelé néz:
a [víz] árja aláfelé omlik,
a [víz] habja aláfelé úszik. —
Három fából összerótt tutajt készít,
ezután reászáll, a távolba indul.

ḁw χḁ̄ltėm saw rēkw
sawėl χḁ̄ltiänä,
ḁw χḁ̄ltėm saw rēkw
sawėl χūľiänä.
χḁsä minėmä jui-pālt,
vāťi minėmä jui-pālt,
akw'-mat-ērt matėr-sir mā ta narilės:
pauli' lāwuñkwė jäni',
ūsi' lāwuñkwė māń.
ńaur-sip ľūľit aur-aχnė
tūjä-vās rapiñėl
tū ta raplaχts;
pauliñ ūs tāltėn
tujä-vās rapiñėl
tū ta raplaχts.
ań paul-ta'il saw āñkw
sawėl nal ti χajti,
paul-ta'il saw pī'
sawėl nal ti χajti.
paul-ta'il saw āñkw χaltė
siľi-lūri mańä ti jiw.
ań ḁśśä tānpä tāniñ kāt sḁrėnėl
lūri-kūri mańänė ti pūγėmtawės,
pā ti χassėmtawės, pā ti vānttėmtawės.
pajt-pḁ̄χ saw pāñkä
sawėl ańilawė,
paul-ta'il saw āñkwėn

Víz árjától pusztított sok magas partot
sok számmal halad el
víz árjátol pusztított sok magas partot
sok számmal hagy el.
Miután hosszú ideig ment,
miután rövid ideig ment,
egyszer csak valami föld meredez im [szeme előtt]:
falunak, hogy mondják, nagy;
városnak, hogy mondják, kicsiny.
A csikónyak magasságú meredek parthoz
tavaszi récze vizi röpte módjára
röpült ím ő oda;
a faluszerű város kikötőjéhez
tavaszi récze vizi röpte módjára
röpült ím ő oda.
Most a teli falu sok nőcskéje
sok számmal fut ím le,
a teli falu sok fia
sok számmal fut ím le.
A teli falu sok nőcskéje közt
ím csengős-csörgős menye jön.
Most vékony inas keze száránál fogva
csörgős-zengős menye ím megfogta,
ím fölfelé rántotta, fölfelé vezette.
Arczának sok piszokját
sok számmal csókolják,
a teli falú sok nőcskéje

sawėl ti χḁ̄ltawė.
ta kwonitä-ke at tal kwol,
kiwrä-ke ńilä tal kwol
uľpä-jiw jätiñ āwitä
at tuľäp tuľäñ kātėl
ti pūnsėstä.
jūw kwoss narı̊li : jäni' pı̄̊γä tit ūnli.
χotäľ ḁ̄lnė ńoχs-piťin
ta ūnttuwės,
χotäľ ḁ̄lnė uj-piťin
ta ūnttuwės,
χotäľ ḁ̄lnė soriñ tēp śuńiñ pasänne
ta ūnttuwės,
χotäľ ḁ̄lnė maγiñ tēp śuńiñ pasänne
ta ūnttuwės.
tēlpä jḁ̄ñχėp-sis tot ta mujlės,
χḁ̄lpä jḁ̄ñχėp-sis tot ta mujlės.
akw'-mat-ērt ḁ̄s ti minnė namtnė patwės.
ńäkwä χḁ̄jtal jḁmės nujil
ti mastuwės,
ńäkwä kēriñ jarmak tḁ̄rėl
ti pinėltawės.
χūrėm jiw ḁ̄ltėm porätän
nal ti vānttawė.
paul-ta'ı̊l saw āñkw
taw-jotä ti ńḁ̄rı̊li,

ím sok számmal fogyasztja (lecsókolja).
Ekkor a külsejére nézve öt ölnyi ház,
a belsejére nézve négy ölnyi ház,
czirbolyafenyőből való keresztpántos ajtaját
öt ujjú ujjas kézzel
ím kinyitotta.
Amint betolta magát: ím itt ül nagyobbik fia.
Mindenféle (bármerre levő) nyusztfészekbe
ültették őt erre,
mindenféle hód fészekbe
ültették őt erre,
mindenféle sörös étellel bőséges asztalhoz
ültették őt erre,
mindenféle mézes étellel bőséges asztalhoz
ültették őt erre.
Egy telő hold idejéig vendégeskedett ím ő ottan,
egy fogyó hold idejéig vendégeskedett ím ő ottan.
Egyszer csak ím ismét menő kedve támadt.
Színefénye érintetlen jó posztóval
öltöztették ím föl,
színefénye hímzett selyemkendőt
raktak ím fejére.
A három fából összerótt tutajához
vezetik most le.
Teli falu sok nőcskéje
nyüzsög im ő vele,

paul ta'i̊l saw pī̊'
taw-jotä ti ńḁ̄ri̊li.
χūrėm jiw ḁ̄ltėm porätän
ḁ̄s ta tālės.
ḁw χḁ̄ltėm saw rēkw
ḁ̄s ta nātawė.

*

χḁsä minės, vāťi minės,
akw'-mat paul ta nari̊lės :
pauli̊' lāwuñkwė jäni̊',
ūsi̊' lāwuñkwė māń.
ńaur-sip ľūľit auraχnė
ḁ̄s ti raplaχtuñkwė pats.
tāltiñ ūs tāltėn
tujä-vās rapiñėl
tū ti raplaχts.
ań paul-ta'i̊l saw nājä
sawėl χajti,
paul-ta'i̊l sḁw pī̊γä
sawėl χajti.
ḁśśä tānpä tāniñ kātänėl
pā ti vānttėmtawės.
kwonitä-ke ńilä tal kwol,
kiwrä-ke χūrėm tal kwol
uľpä-jiw jätiñ āwitä
ti pūnsėstä.

---

teli falu sok fia
nyüszög ím ő vele.
Három fából összerótt tutajára
most ismét fölszállott.
Viz árjától pusztított sok magas part [mentén]
halad (uszik) most ismét aláfelé.

*

Hosszú ideig ment, rövid ideig ment,
valami falu meredezett ím [szeme előtt]:
falunak, hogy mondják, nagy;
városnak, hogy mondják, kicsiny.
A csikónyak magasságú meredek parthoz
ismét hozzá röpülni kezdett.
A kikötős város kikötőjéhez
tavaszi récze vízi röpte módjára
röpült ím ő oda.
Most teli falu sok úri nője
sok számmal fut le,
teli falu sok fia
sok számmal fut le.
Vékony inú inas kezénél fogva
ím most fölvezetik.
A külsejére nézve négy ölnyi ház,
a belsejére nézve három ölnyi ház,
czirbolya fenyőből való keresztpántos ajtaját
ím kinyitotta.

kwotľ pīγä tit ūnli.
χotäľ ḁlnė ńoχs-piťin
ta ūnttuwės,
χotäľ ḁlnė uj-piťin
ta ūnttuwės.
χotäľ ḁlnė soriñ tēpėl
ta ūnttuwės,
χotäľ ḁlnė maγiñ tēpėl
ta ūnttuwės.
χḁsä ḁls, man vāťi ḁls,
akw‘-mat-ērt ḁs ti minnė nḁmtnė patwės.
ńäkwä χḁ̄jtal jḁmės nujil
ti mastuwės,
ńäkwä χḁ̄jtal ēntėp-kwalγėl
ti ēntėptawės.
χūrėm jiw ḁ̄ltėm porätän
nal ti vānttawės.
paul-ta’il saw āñkä
taw-jotä sawėl ńḁ̄rile’it,
paul-ta’il saw pīγä
taw-jotä sawėl ńḁ̄rile’it.
nalu ti joχtäst, porätän ta tālės.

*

aw χḁ̄ltėm saw rēkw
sawėl χḁ̄ltiänä,
aw χḁltėm saw rēkw

Középső fia ím itt ül.
Mindenféle nyuszt fészekbe
ültették őt erre,
mindenféle hód fészekbe
ültették őt erre.
Mindenféle sörös ételt
helyeztek ezután elébe,
mindenféle mézes ételt
helyeztek ezután elébe.
Hosszú ideig élt, vagy rövid ideig élt [így],
egyszer csak ismét menő kedve kerekedett.
Színefénye érintetlen jó posztóval
öltöztették ím föl.
színefénye érintetlen övkötővel
övezték ím föl.
Három fából összerótt tutajához
ím levezették.
Teli falu sok nőcskéje
sok számmal nyüzsög vele együtt,
teli falu sok fia
sok számmal nyüzsög vele együtt.
Im a folyóhoz értek, a tutajára fölszállott.

*

Víz árjától pusztított sok meredek partot
sok számmal halad át.
víz árjától pusztított sok meredek partot

sawėl χūľiänä;
akw'-mat-ērt māń pī̥γä-pālt ti
joχtės.
kwonitä-ke χūrėm tal kwol,
kiwrä-ke kit tal kwol
uľpä-jiw jätiñ āwitä
ti pūnsėstä
jūw śälts, māń pī̥γä tot ūnli.
ńoχs-piťin, uj-piťin
ti ūnttuwės,
soriñ tēpėl, maγiñ tēpėl
ti ūnttuwės.
tēlpä jḁñχėp-sis, χḁlpä jḁñ-[χėp-sis
tot ta mujlės.
akw'-mat-ērt takwi ḁlėm
kēriñ pākw-sam jänit ūsėn
minnė nḁmtnė ta patwės.
χotäľ ḁlnė ńoχs-sāχil,
χotäľ ḁlnė jārmak-sāχil
māń pī̥γän ti mastuwės.
aman tālä-ke tālä sāt ḁls,
aman tuwä-ke tuwä sāt ḁls
kēriñ pākw-sam jänit ūsän
jūw ti joχtės.

---

sok számmal halad el.
Egyszer csak ím kis fiához érkezett.
A külsejére nézve három ölnyi ház,
a belsejére nézve két ölnyi ház
czirbolyafenyőből való keresztpántos ajtaját
ím kinyitotta.
Belépett. Kis fia ott ül.
Nyusztfészekbe, hódfészekbe
ültették ím őt;
sörös ételt, mézes ételt
helyeztek ím eléje.
Egy telő hold idejéig, egy fogyó hold idejéig
vendégeskedett ott akkor.
Egyszer csak a maga lakta
héjas czirbolyamogyoró-szem nagyságú városba
kerekedett ím menő kedve.
Mindenféle nyusztbőr-subával,
mindenféle selyem-subával
öltöztette ím föl kis fia.
Talán tele hét télen át tartott (volt),
talán nyara hét nyáron át tartott (volt),
héjas czirbolyamogyoró-szem nagyságú városába
ím visszaérkezett.

IX.

A Tuchtä-folyó torkolati istennőcske éneke.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Tuχtitt nai.

N'ilä jäipi kantapoalem[1]
uj pun[2] *takon jalltä, ang unläm.*
saat jäipi kantapoalm
ńoχs punn itmeng[3] *jalltä*
ang ittmelem.
kiuru ńilä täll kväll keurtä
šiiš[4] *ítmelem.*
äkmätšit[5] *šažä Ibi saatpi*
kit sarpä näeng ńob
summlaum[6], *ei*[7] *joχtaum*[8].
ńiχ jui poal jäneg äuä
šemel uj tätpen kaatl,
iung[9] *poal korom katl arte minnä*[10] *mańtel.*
šemel uj tätpeng kaatl
täkväš[11] *läšspaus,*[12]

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

Tuχt'-tit nāj ērγä.

N'ilä jä'i-pī' χantipālėm
uj=pun-tāχėn joltė
āñk ūnle'im,
ńoχs-pun itmiñ joltė
āñk itmėle'im.
kiwrä ńilä tal kwol-kiwėrt
śiś itmėle'im.
akw'-mat-ērt Sassä-jipi' sāt pī'
kit sarpä nājiñ ńūp
sumlawėm. — aj, joχtawėm.
nāñk=jiw-pāl jänγ' āwi
sēmėl uj tāntpiñ kātėl
χūrėm ētiñ χūrėm χātėl
ārtä minnė mańtėl
ta-kwoss l'äspawės :
jäni' jäγėm-pī'

A négy bátyám szerezte (találta)
hódszőr-vánkosú [ülő]-helyen
ülök én nőcske,
nyusztszőr-[vánkosú] szökdécselő helyen
szökdécselek én nőcske.
Az öt ölnyi belsejű ház belsejében
szökdécselek én kedveske.
Egyszer csak a Törzsöktelepes-bagoly hét fiának [vetele
két rovásfájú úrasszonyt kereső násznép gyanánt [való jö-
hallik zúgva nekem. — Ej-haj, megjönnek!
A vörösfenyőből való nagy ajtót
menyasszony-dijkép fekete állatot (nyusztot) hozó kézzel
három éjes három nap
idejének elmulta alatt
bármint csapdossák:
idősbik bátyám,

Jäne jäumpi vareug[13] *kum*
vare[14] *junits;*
iéšing kum iéšé junits.
nḁrt šíšel läkus[15] *kväll nḁrän,*
tuoja art poḁg lušm kuotst.
tḁrs tuńišt menä kaitä,
ing poal korom kḁtl
täkväš tuńišst,
šeus tuńšit kaitä täkväš tuńšist.
šḁže ibi sḁatpi perr jong tḁast.
Tḁn jui poalt äm
uj pun itming jḁlltä,
ńoχs pun toḁkn jḁlltä
toḁkläm.
pängeng oatpen[16] *päľ šauľ mätst*[17]
käneng puäll känennä
kven kualepäsem.
uš jäne jäum pi kväll šištä,[18]
sorn[19] *šäupä käľ tuńši,*

voriñ χum vori jūni̊ts,
ēsγiñ χum ēsi' jūni̊ts.
nort sisėl lakwės: kwol noränä
tūjä ārt pḁ̄χ-lušm χūtsėt. —
tḁ̄rės ľūľit manä χajtä! . . .
χūrėm ētiñ χūrėm χḁ̄tėl
ta-kwoss ľūľsėt,
säwės ľūľit χajtä ta-kwoss ľūľsėt:
Sḁssä-jipi̊' sāt pi̊' jūw jḁ̄ñχ-tawäst.

*

Ton jui-pālt am uj-pun itmiñ joltė,
ńoχs-pun-tḁ̄χėn joltė tḁ̄χle'im.
puñkiñ ḁ̄ntpėm puľ-sḁwėľmats.
kaniñ paul kanėmnė
kwon-kwāläpäsėm.
voss vāssi̊' jäγėm-pī' kwoläsist
sḁrni sḁwpä χāľ ľūľi,

---

erőszakos férfi erőszakját űzte (ütötte),
dicsekedő férfi dicsekvését űzte.
A falgerendákhoz hátával nyomúl: a falgerendák
tavaszi jászkeszeg oldalcsontjai módjára hajoltak be. —
Minő arasznyi magasságú vőfély [volt]! . . .
Három éjes három napon át
hiába állottak [leánykérő alkudozásban];
a hüvelyk magasságú vőfély [bátyámmal] hiába állottak:
a Törzsöktelepes-bagoly hét fiát [utjokra] visszafelé fordították (megkosarazták).

*

Annak utána én a hódszőr [vánkosú] szökdécselő helyen,
a nyusztszőr-vánkosú [ülő-] helyen könyöklök (nyakamra támaszkodom, búsulok).
Fejembeli agyvelőm megzavarodott (megsavanyodott).
Téres falum terére
kimentem.
Legifjabb bátyám háza mögött
aranyos bimbójú nyírfa áll,

ǫlln šäupä käľ tuńši.
sǫat jettrap[20] jettre vuant ťu[21] jisét.
sǫat pǫľtap pǫľtǫ vuant ťi ji·sén.
äm jǫmlitäsem vässi jäumpi poalt
kér kossnäp[22] jait kǫššem-tässel
tuoja sǫäľ[23] ulpnä jǫit ät[24] tǫrti,
täkusä sǫäľ ullopnä[25] ńeäl ät tǫrtí.
iét jäum pi poaln jǫmlitäsem.
kér kosnäp jǫit ǫllmejäs-selm[26]
kǫššem[27] tässelm,
tuoja suäľ ullopnä jǫit ät tartí,
täkusä suäľ ullopnä ńel ät tǫrtí.
uš jäne jäum pi pouln jǫmli-täsem;

ǭln sǫwpä χāľ ľūľi.
sāt jätrip jätri-vānt tū issėt,
sāt poľtäp poľtä-vānt tī' issėt.
am jǭmlitäsėm [voss]vāssi' jäγėm=pī'-pālt.
kēr χǫsnäp jǫut χassėmtäslėm:
tūjä sāľ voľėpnė jǫut at tārāti,
takwsi sāľ volėpnė ńāl at tā-räti. —
joti jäγėm=pī'-pālnė jǭmlitä-sėm.
kēr χǫsnäp jǫut ālmejäslėm, χassėmtäslėm:
tūjä sāľ voľėpnė jǫut at tārāti,
takwsi sāl voľėpnė ńāl at tā-räti. —
voss jäni' jäγėm=pi'-pālnė jǭm-litäsėm,
kēr χǫsnäp jǫutä ālmejäslėm, χassėmtālilėm:
tūjä sāľ voľėpnė jǫutä tārāti,
takwsi sāľ voľėpnė ńālä tārāti.

---

ezüstös bimbójú nyirfa áll.
Hét nagyobb fajta nyírfajdból álló nyirfajd-sereg szállott oda,
hét kisebb fajta nyírfajdból álló nyírfajd-sereg ült ide.
Én odamentem legifjabb bátyámhoz.
A vasrugójú íjjat megrántottam:
a tavaszi csörgő réczéhez való csontnyílnak az íjj nem enged,
az őszi csörgő réczéhez való csontnyílnak az íjj nem enged.
Középső bátyámhoz mentem.
A vasrugójú íjjat fölemeltem, megrántottam:
a tavaszi csörgő réczéhez való csontnyílnak az íjj nem enged,
az őszi csörgő réczéhez való csontnyílnak az íjj nem enged.
Legidősebb bátyámhoz mentem.
Vasrugójú íjját fölemeltem, megrántottam:
a tavaszi csörgő réczéhez való csontnyílnak enged íjja,
az őszi csörgő réczéhez való csontnyílnak enged íjja.

kér kosnäp jḁitä ḁllmejäslm.
kḁsšemtoalílm.
tuoja suäľ ullopnä jḁitä tḁrtí,
täkus säľ ullopnä ńelä tḁrtí.
soat jettrap jetträ voant,
sḁat pḁľtap pḁľta vuant
ḁllning muangpe[28] *kḁsšlḁχ*[29]
tuta taritilm.
soat jettrap jetre vuant
äk ńel nälnä näp kéraut.[30]
ńeäl ḁitem šít jäne jäumpi
kéri ḁllpä kér[31] *kéšä*
korom šupä tḁpi.[32]
äm sḁat pḁľtä pḁľtä vuantem
äkvän ätlitijäm[33]*; jû tulpi-*
jäm
soat sontḁχ päť sontḁχ
pätťän tu jerribitiän.
jḁit šupäm ḁlntäpiäm,
jäne jäumpi poaln tu perr
puntijäm.

sāt jätrip jätri-vānt,
sāt poľtäp poľtä-vānt; —
ḁlniñ māñχwpä χḁ̄šlėχ
tū ta tārätilėm:
sāt jätrip jätri-vānt
akw‘ ńāl-nalnė ness kērawėt.
ńāl ojtėm porät jäni̊’ jäγėm-pi̊’
kēriñ ḁlpä kēr-jḁutä
χūrėm supi̊’ tḁpi.
am sāt poľtä poľtä-vāntėm
akwän atli̊tiänėm, juw tūlpi-
änėm,
sāt sūntėχ patit sūntėχ patitän
tū jel rēpi̊tiänėm.
jḁut-supanem ālėntapiänėm,
jäni̊’ jäγėm⸗pi̊’-pālnė,
tū juw-puntiänėm.

*

Akw‘-mat-ērt nāñk⸗jiw-pāl
jänγ‘ āwi
kārkėm kāt tiniñ nakėl

A hét nagyobb fajta nyírfajdból álló nyírfajd-seregre,
a hét kisebb fajta nyírfajdból álló nyírfajd-seregre
az ezüst bunkójú bunkós nyilat
ím rábocsátottam:
a hét nagyobb fajta nyírfajdból álló nyirfajd-sereg
egy nyíl nyelére csak úgy felfűződött.
Midőn a nyílat megeresztettem idősbik bátyám
vasból való vasíjja
három darabra törik.
Én hét kisebb fajta nyírfajdból álló nyírfajd-seregem
össze szedegetem, a házba beviszem,
a hét láda közűl a végiben levő (legutolsó) láda fenekére
oda dobom le.
Ijjdarabjaimat fölemelgetem,
idősbik bátyámhoz,
oda rakosgatom be [házába].

*

Egyszer csak a vörösfenyőből való nagy ajtót, —
ügyes kéz drága izével

Äkmätšit ńiχ jiu poall
jäne äuä kḁrem[35] *koat*
tining nägel äu šäkvesau,
jäne unńe : uš jegva
uš jäne jäunpim
kéri ḁllpä kéri kéšä
kann kvän šḁilaus?
täu latti : ńilä jäupi kḁnn poalom ujpunn
itming jḁltä itmeläm,
äm kum kańžilm.
ťi[36] *kešḁtem*
äu ḁš šägväsau.
jét unńä ťi tui
uš jégva uš jäne jäum pi
kérí ḁlp kéri kéšä
kḁn kvän šḁilaus?
Äm ńilä jäupim
kḁnnt poalom ujpun
toagung jḁlltä toḁǩläm,
kum kańžilm.

āwi sāχwäsawė. — jänγ‘ ḁ̄ńγä.
« māń jäγikwė!
voss jäni̊’ jäγėn-pi̊̄’
kēriñ ḁ̄lpä kēr jḁutä
χḁ̄nχän sai̊luwės?» —
taw lāwi : «ńilä jä’i̊-pi̊̄’ χḁ̄nti̊pālėm
uj-pun itmiñ joltė itmėle’im ;
am χum-mūs χańśilėm?!»
akw‘ ti śḁ̄s āwi ḁ̄s sāχwäsawė.
joti ḁ̄ńγä ti śälti.
«māń jäγikwė!
voss jäni̊’ jäγėn-pi̊̄’
kēriñ ḁ̄lpä kēr-jḁutä
χḁ̄nγän sai̊luwės?» —
«am ńilä jä’i̊-pi̊̄γėm χḁ̄nti̊pālėm
uj-pun tḁ̄χėn joltė tḁχle’im;
χum-mūs χańśilėm?!»
akw‘ ti śḁ̄s āwi ḁ̄s sāχwäsawė.
voss vāssi̊’ ḁ̄ńγän śältawės.

---

az ajtót bevágják. — Idősb ángya [volt].
«Kis hugocska!
Legidősbik bátyádnak
vasból való vasíjját
kicsoda törte el?»
Ő felel : «Négy bátyám szerezte
hódszőr [vánkosú] szökdécselő helyen szökdécselek;
hogyan tudjam én?!»
Ugyane pillanatban ismét berugják az ajtót.
Im középső nénje lép be.
«Kis húgocska!
Legidősbik bátyádnak
vasból való vasíjját
ki törte össze?» —
«Én négy bátyám szerezte
hódszőr-vánkosú helyen könyöklök;
honnan tudjam én azt?!»
Ugyancsak e pillanatban ismét berugják az ajtót.
Legkisebb ángya lép be.

ťe ke[37] *šoatem*
äu oš šägväsau.
vässí unńetem, täu tuoss.
uš jégva äkjurtl ollsäm
äń maš äk namtl, äk ussl
uš jäne jäumpím
tailing uš tailken ťe äilitau.[38]
tailing puäl tailkven ťe äili-
tau.
uš jäne jäumpi
kéri alp kéri kéšä
kan kvän šailaus?
uš jegva uš jegva
ťili alpä katl tal'nätpä
netä qai urra[39] *pätťä moaš*
jägä kväll päťtä ull unlp
tangä.
kit sarpä naing ńob,
korom sarpä näing ńob
méruχ perr jongtessau.
kit tarom kuri l'ämä pänä[40]

«māń jäγikwė! akw' jurtėl
ālsėmēn,
ań-mos akw' namtėl, akw' usėl
[ālsėmēn]:
voss jäni' jäγėn-pī'
ta'iliñ ūs ta'ilkėn ti allitawė,
ta'iliñ paul ta'ilkėn ti allita-
voss jäni' jäγėn-pī' [wė;
kēriñ ālpä kēr-jautä
χānχän sailuwės?! —
māń jäγikwė, māń jäγikwė!
tīl ālpä χātėl tal'iñ ātpä nētä-
āγi [tittė
urä pattä-mos jäγä-kwol pa-
ul [voss] ūnlėptankwä!
kit sarpä nājiñ ńūp,
χūrėm sarpä nājiñ ńūp
manėräi' juw jāñχtėsanuw?!»

*

Kit tārėm-χūri' l'ämpėnäi'
sēmėl kērpä ńāliñ āl

«Kis húgocska, együtt éltünk;
eddig egy gondolattal, egy elmével voltunk:
legidősbik bátyád
ím egész (teli) városod összes népségét (teliségét) megöli,
legidősbik bátyád
egész falud összes népségét megöli;
vasból való vasíjját
ki törte össze?! —
Kis húgocska, kis húgocska!
Az ezentúl levő napokon a fonatos hajú leányasszonyt
ideje (módja) végeig atyja házának zugába
sohase ültessék!
A két rovásfájú, úrasszonyt kereső násznépet,
a három rovásfájú, úrasszonyt kereső násznépet
miert fordítottuk vissza [jövetele utjára]?!»

*

A két ég (ég és föld) széle amíg rezeg (a világ fönnálltáig),
fekete vasú nyilas tartót

šemel kérpä ńäling ḁal[41] *äm*
ťi puosl.
sḁat popu ûrtpḁχ nḁi,
sḁat tḁrom urtpḁχ nḁi
kit tḁrom kuor ľämä päne
śemel kérp ńäling ḁalmä
äm ťi puossl.
ťagḁl[42] *nḁmesijin*
kḁnguän tuotta lauesän,
kumľe namisiin
konguän joχte lauesän.
sḁat[44] *popi urtop nai*[45]
äm te ḁllsem!
[äm ťe] tuottaläsem[43] *te a̧i*
korom päže kuľtén
pi korom päže kuľtén.

am ti pūγäslėm.
sāt pupi̊' ūrtpėχ nāj,
sāt tḁ̄rėm ūrtpėχ nāj,
kit tḁ̄rėm-χūri̊' ľämpėnäi̊'
sēmėl kērpä ńāliñ āl
am ti puγäslėm.

*

Tajėχ nḁmsijin: χḁ̄ñχän tūt-
tėlawėsän?
χumľė nḁmsijin: χḁ̄ñχän joχ-
tėlawėsän?
sāt pupi̊' ūrtėp nāj am ti ḁ̄l-
sėm, [sėm],
[sāt tḁ̄rėm urtėp nāj am ti̊ ḁ̄l-
am ti tūttėläsėm ti.
āγi χūrėm paśä χuľtän,
pī̊' χūrėm paśä χuľtän!

---

fogtam ím én a [kezembe].
Hét bálványt szétosztó istennőcske,
hét istenkét szétosztó istennőcske,
a két ég széle amíg rezeg
fekete vasú nyilas tartót
fogtam ím [kezembe].

*

Később arról fogtok gondolkozni, ugyan ki lépett be hozzátok színjátékkal?
Mikép fogjátok gondolni: vajjon ki jött be hozzátok?
A hét bálványt szétosztó istennőcske ím én voltam,
a hét istenkét szétosztó istennőcske ím én voltam,
én léptem be hozzátok színjátékkal. —
Leányi három üdvözlettel maradjatok,
fiui három üdvözlettel maradjatok!

X.

A Telëm-torkolati istennőcske éneke.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Tällem titt Nai.

Nai[1] *päs téli jangeltkä*[2]
vuāt kъel' lépel[3] *nai*
tällem titt nai.
jeťi kuj, kualt kualne
tang[4] *näkätí,*[5] *park*[6] *šaet.*[7]
läiling uj kъnnži ill kanžejau[8].
taulung uj kъnnži ill kanžejau
ät sarpe[9] *saring ńob*
ńob kuante muls[1]*/.*
šemel ńoχs tättpíng[11] *aatl*[12]
äum[13] *pošus.*
ńilä lälp päsen[14] *tärmeltä*
tining ne šanjäus tinem.
kit piš allpä kaš[15]*poal*
pui[16]*palne uottaus.*
kualt[17] *säń ätt*[18] *läílp läiling*

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

Tēlėm-tit nāj ērγä.

Nāj kāt-pas tarä jāñkėlmakwė
vāt χāľ lēpėl nāj
Tēlėm-tit nāj
ēťi χuji, χolit kwālimė
tañχ nakiti, parėχ sa'iti.
la'iliñ uj χansä ēl-χansejawė,
tawliñ uj χansä ēl-χansejawė.
at sarpä sariñ ńūp,
ńūp χāntamlės.
sēmėl ńoχs tāntmiñ kātėl
āwim pūswės.
ńilä la'ilėp pasėn-tarmėlt
tiniñ nē sānjawės tinėm.
kit-pis ālpä χasäp-pāl
puji pālnė ūnttuwės.
χolit kwālsėt.

Uri nő könyökéhez hasonlatos (t. i. görbűlt) tiszta tócska
harmincz nyírfától födött uri nő [melléki]
a Têlëm-folyó-torkolati istennőcske.
Éjjel alszik, reggel fölkelvén
rénpatákat szabdal, réntörzsököt tördel.
Lábas állatnak jelzését jelzi,
tollas állatnak jelzését jelzi.
[Egyszer csak] öt rovásfájú rovásfás násznép,
násznép híre hallatszott.
Menyasszonydíjúl fekete állatot (nyusztot) hozó kézzel
kinyítják az ajtóm.
Négy lábú asztalon [kem).
számolják a drága nőért, értem járó menyasszonydijat (érté-
Két felé osztott (levő) kárpitos szobarekesz
belső részébe ültették [a menyaszonyt].
Reggel fölkeltek.

šunne naletaltus.
vuäť mens, kaže mens.
ľäľt[19] *päž unlep*
uj tavel sustaul lepling[20] *kväll,*
vuäť unls, kažä unls.
ilä[21] *namelmäts ; vuäť mins*
kažä mins
péže[22] *päp tar sagt kaitl*[23]
kurum naagl[24] *tann péžepâst*[25].
vuäť minsen kažä minsen
mätä laalten Tumen nalejoχts.
ätt loamtep kat loamtep
assem iju säχtl saat saave
mašter kumpi kuotltäm[26]
kämkä[27] *sunt kaítl*
äl tumen sutt ilä mins.
vuäť mins kažä mins.
moašter kumpi lesme[28] *toalem*
ńeäl taul urr, kvarpelle titt urr
täu loai ile[29] *näritäχtem*

ań at la'ilėp la'iliñ sunnė
nalu-tāltuwės.
vāťi minės, χasä minės:
ľaľt-pēś ūnlėp
uj-tawėľ, sus-tawėľ lēpliñ kwol.
vāťi ūnlės, χasä ūnlės:
ēlä namėlmats.
vāťi minės, χasä minės:
pēsapėp tār-saχit χajtėl
χūrėm nakėl tan pēsäpast.
vāťi minės, man χasä minės,
ań matä lāwėltanė Tumėnnė
naluw joχts.
at lamtėp, χat lamtėp asėm-jiw
saχtėl (?) sāt sāwä
māśtėr χum-pī' χūtėltėm
kamkä-sūnt χajtėl
ali Tumėn sūntnė ēlä minės.
vāťi minės, χasä minės:
māśtėr χum-pī' lēsėmtālėm

Most öt lábú lábas szánra
ültették rá.
Hosszú ideig ment, rövid ideig ment:
egymással szemben álló (űlő),
állatbőrrel, jávorbőrrel borított [két] ház [az a hova érkezett].
Rövid ideig űlt, hosszú ideig űlt [ott]:
a távolba [menni] kerekedett vágya.
Rövid ideig ment, hosszú ideig ment:
kigöngyölt vászongöngyöleg módjára
három ízben (ízzel) göngyölögtek ők ki (értsd: elváltak).
Rövid ideig ment, vagy hosszú ideig ment,
ama bizonyos emlegetett Tumenhez érkezett le.
Öt darabból, hat darabból [álló] vánkosfáúl szolgáló
göngyöleges hét állatbőre
mesterember hajlította
[kerek] varsaszád módjára
ment el a felső Tumentorkolathoz.
Rövid ideig ment, hosszú ideig ment:
mesterember enyvezte
nyíl-toll-hegy módjára, — a «Nyíresmellék-torkolati» hegy

kqrtken[30] *mqill*[31] *sangoχt*[32]
ńqll,[33]
kqtl kvalne téring[34] *qngul*
uoš[25] *käpp pošketäp*
kqapah ѣju lui[26] *tumen*
suotkät täu unnli.

ńāl-tqul ur, Xq̄rp-alä-tit ur
ēlä naritaχtėm.
χqrtχėn-ma'il «Sangoχt»-ńol
χq̄tėl kwālnė tiriñ ānkwėl
ūs-kap . . .
luiTumėn=sūnt-kiwėrttawūnli.

B) Vadász- és halászkalandok.

XI.

A tavaszi vadászemberkének színjátéka.

Tūjä χumriś tūlilėp.

Ar-kēniñėn-kēniñėn . . .
tūjä-χumriś qlmėm-lū-χū
takwsi-χumriś qlmėm-lū-χū!
paul saw saw ńaurėm,
nanriś χōntlän!
ūs saw saw χumim
nanriś χōntlän!
akw' sirėp siriñ ārpiriś
am χum vāripāle'im ;
vitėn ūnttėm vit-alėś
am χum vāripāle'im.
akw' sirėp siriñ ārpiriśėm

[úgy] meredezett elő.
Az ölyv melléhez hasonlatos Sangocht-orom
mint napfelkeltekor fölállított áldozati oszlop
város [romját fedő] domb......
az alsó Tumen torkolatában [úgy] áll az.

XI.

Ar-kêningën-kêningën....
Tavaszi [vadász-] emberke vagyok én lú-chú,
őszi [vadász-] emberke vagyok én lú-chú!
Falubeli sok sok gyermek,
ti kedveskék hallgassátok!
Városbeli sok sok emberem,
ti kedveskék hallgassátok!
Egy keresztrúdú keresztrudas czégécskét
készítek vala én férfi;
vízbe helyezett vízi fogó (ölő) szerszámot
készítek vala én, férfi.
Az egy keresztrúdú keresztrudas czégécskémhez

vit-χul alnė jamės jāñ χum
pāsėl ūnttipilėm-sėr. —
ti āsi', ti āsi' . . .
āś-jis pasnėl āńśilālėm
vōr-ulämnė
am χum minilāle'im,
jä'i-jis pasnėl āńśilālėm
χūrėm sirp siriñ uläm
am χum śāpitāle'im.
ti āsa-tä, ti āsa-tä
ar-kēniñėn-kēniñėn . . .
vōrėn vārėm vōr-aläśėm
akw' jänpä jäniñ jautėl
am χūm unttilėm ;
kit nalpä naliñ ńālėl
am χum pinilėm. —
paul saw saw χumikėm
nan χōntlālän-sėr !
ūs saw saw ńaurėm
nan χōntlālän-sėr !
vitėn vārėm vit-alśėmnė
am χum mine'im-sėr,
vitėn vārėm vit-alśėm
am χum sunsilėm-sėr :
āńtiñ ūsiñ jäni' χār
pāsėn śältėpālėm.
paul tēnė jänγ' uräs
am tēl ti vārėpasėm,

---

vízi halat fogó (ölő) jeles folyót birtokló férfiú
hadd állítok csak kúpvarsát! —
Most aztán, most aztán...
nagyatyám korától fogva birtokolt
erdei vadászkerítésemhez
mendegélek vala én, férfiú;
atyám korától fogva birtokolt
három rúdú rudas vadászkerítésem
összeállítom én, férfiú.
Most aztán meg, most aztán meg
ar-kêningën-kêningën....
erdőbe készített erdei vadászszerszámomba
egy idegű ideges íjjat
helyezek én, férfiú;
két nyelű nyeles nyílat
teszek én, férfiú. —
Falubeli sok sok emberkém,
hallgassátok csak ti!
Városbeli sok sok gyermek,
hallgassátok csak ti!
Vizbe készített vízi fogó szerszámomhoz
hadd megyek én csak, férfiú;
vízbe készített vízi fogó szerszámomat
hadd nézem meg csak férfiú:
[hát] egy ágas-bogas (egész várost tevő) szarvú nagy rénbika
ment bele a kúpvarsába.
Falu emésztő nagy veszedelmet (veszedelem hozó dolgot)
szereztem ím én bizonyára,

ūs tēnė jänγ‘ uräs
am tēl ti vārėpasėm. —
vōrėn vārėm vōr-alśėmnė
am χ̮um miniͦlāliriśėm-sėr.
paul saw saw χ̮umikėm,
nan χ̮ōntlālän-sėr!
ponsėm sosiͦ' ja̢mės sam
toχ̮ä sunsiͦle'im:
jäniñ ja̢ut jänriśėm
ta χ̮artimė. — tū joχ̮te'im:
nērpiñ lē'iͦpä jäniͦ' śā̢jän
χ̮ā̢jimė,
nērpiñ tāñχ̮pä jäniͦ' śā̢jän
χ̮ā̢jimė.
paul tēnė jänγ‘ uräs
am tēl ta varsėm,
ūs tēnė jäniͦ' uräs
am tēl ta vārsėm.

*

Paul saw saw χ̮umim
nan ta mūγinteγän?
ūs saw saw χ̮umim
nan ta mūγinteγän?
nanki ta na̢mseγän:
vitėn vārėm vit alśėmnė
vōrnėl va'iͦlėm vōr-χ̮ār
χ̮um-mūs χ̮ā̢jawė;

---

várost emésztő nagy veszedelmet
szereztem ím én bizonyára. —
Erdőben készített erdei vadász-szerszámomhoz
hadd mendegélek én, férfiú!
Falubeli sok sok emberkém,
hallgassátok csak ti!
Érett ribiszke jó szememmel
ím akképpen nézdegélem:
ideges ijjacskám idege
íme le van rántva. — Oda érkezem:
[hát] egy festett farkú nagy csuka
[az] jutott bele,
egy festett hátszárnyú nagy csuka
[az] jutott bele.
Falu emésztő nagy veszedelmet
szereztem ím én bizonyára,
város emésztő nagy veszedelmet
szereztem ím én bizonyára.

*

Falubeli sok sok emberem,
ti erre nevetgéltek?
Városbeli sok sok emberem,
ti erre nevetgéltek?
Ti most azt gondoljátok:
vízbe készített vízi fogó szerszámomba
erdőből alászállott erdei bika
ugyan mikép juthat bele;

vōrėn vārėm vōr-alśėmnė
vit jälėm nērpiñ tāñχpä jäni'
śḁ̄jän,
vit jälėm nērpiñ lē'ipä jäni'
śḁ̄jän
χum-mūs χḁ̄jawė?!
paul saw saw χumim
jḁ̄mėśäkw χōntlän!

ūs tēnė jänγ' uräs
ta vārsėm, ńauramėt!
mōlėχ-ta'il lāwe'im:
am tūjä-χumriś ḁ̄lsėm,
am takwsi-χumriś ḁ̄lsėm.
paul saw saw χumim;
tū a'itän!
Ar-kēniñėn-kēniñėn . . .

XII.

A «hét jávor egy lábon állott» színjáték.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Sḁat šoḁrp äk läill tušts tulilp.

Äm kul älšluχ minäsim. kulpt maχtsm. pä kualsem, vanen joamentäsem; täkus alu täi[1] *jommesem.*

Äkmätšit tuit[2] *päts. ḁampn*

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

«Sāt sḁ̄rp akw' la'il [tarmėl] l'ū l'sėt» tūlilep.

Am χul aliślankwė minäsėm. χūlpėt maχtsėm, pā-kwālsėm; (vānīnė) vōrnė jḁ̄mentäsėm, takwės-āluw ta jḁ̄msėm.

Akw'-māt-ērt tūjt pats. ām-

---

erdőbe készített erdei vadász-szerszámomba
vízet járó festett hátszárnyú nagy csuka,
vízet járó festett farkú nagy csuka,
ugyan miképen juthat bele?!
Falubeli sok, sok emberem
hallgassatok meg csak jól!
Városemésztő nagy veszedelmet
szereztem ím én gyermekek!
Hiszen régtől fogva mondogatom:
tavaszi [vadász-] emberke vagyok én,
őszi [vadász-] emberke vagyok én,
higyjétek el!
Ar-kêningën-kêningën . . . . .

XII.

Én halat fogni mentem. A hálókat kivetettem, fölmentem a partra; elmentem az erdőbe, egész őszön át ott jártam.

Egyszer csak hó esett. Kutyám valamire ugat, úgy hallik.

mättr uti[3] *suiti*[4]. *tu jommesäm. tąutjäl*[5] *ńoχs uots.*[6] *äm poželtässelm,*[7] *täu jerribitaχti.*[8] *ąampn tû šelkätš,*[9] *täu kwen räts,*[10] *šišąltaχts,*[11] *äm tû jąmlitäsem. jäne*[12] *simra*[13] *mąiting päle nuk käsärtämän.*[14] *Äń mälä pil'ľälän*[15] *ät tul*[16] *täkiššem.*[17]

Tąal vuars täkiššem. tąale kažän kvenn menäsem. kuoltän kurt[18] *nuk poaltaut Tobul uoš pąšmet*[19] *jąr ąngvält*[20] *tuńišläntét.*[11] *tu ilä lahteltissiu*[22] *mańti*[23] *ilkätäntiju.*[24] *kit poal kukągt*[25] *lujäntét,*[26] *jer*[27] *ąampt utentét.*[28]

Tû jû ile laχtsau.[29] *kulpämne menäsem. äimälä äk šämtal kulne perilälmt. kven säimt*[30] *uš äk poag lušmän*[31] *tuńžäntét.*

Sąχ kątl perr tąuentäm[32] *kąntsm. äimälä ńąaltp*[33] *pä kualem kojänti,*[34] *jąl ojąmän.*[35] *Äm*

pėm matėr ūti, sujti. tū jąmsėm, taw ťal ńoχs ūts. am pōsėltäslėm, taw jol-rēpitaχti. āmpėm tū sēlχats, taw χot-räγäts. [āmp] śisγėltaχtės. am tū jąmlitäsėm: jäni' simri majtiñ palitä nąñχ-χasärtėmanä, ań-maniñ pēlėliänä. tūl at-ta kiśsėm.

Tāl vārs, ta kiśsėm. tēli χąsän minäsėm. — χolitän kūrt nąñχpāltawėt, Tūpėl-ūs posimėt jar ānkwält ľūľente'it. tū ilėlaχtėltėsūw, man ti ilχatenteuw. kit pālnėl kukkukėt lujγente'it, jar āmpėt ūtente'it.

Tūl jūw ilėlaχtseuw. χulpėmnė minäsėm. ań-maniñ akw' samtal χulnė pērilimėt, χot-saimėt, uś akw' pąχ-lusėmanä ľuľente'it.

Saχ χątėl jūw-tąwente'im. χąntsėm, ań-maniñ ńāltėp pā-kwālėm χujenti jol-ąjimė. am akw' śikwėl

---

Oda mentem, [gondolva] hogy ő bizonyára nyusztot ugatott. Én űzni kezdtem [a vélt nyusztot], az leesik [a fáról]. Kutyám hozzája kapott, amaz elugrott. Az eb elkezdett ordítani. Én oda mentem: hát egy nagy sügérhal májabeli sörényét (értsd: tüskés hátszárnyát) fölborzalta s ím szúrdal vele. Azután nem mentem többé vadászatra (nem kerestem).

Tél lett, ekkor [ismét] vadászni mentem. Télen messzire elmentem. — Reggel befűtik a kemenczéket, Tobolszk város [házainak] füstje, mint valami fatörzs [oszlopszerűen] áll. Oda kezdtünk hurczolkodni, ime mi hurczolkodunk (czipeljük magunkat). Két felől kakukok szólnak; úgy ugatnak mint a kutyák.

Azután haza hurczolkodtunk. Elmentem hálóimhoz. Ime mind egy szemig hal van [a hálószemekbe] bonyolúlva. Elrothadtak [a hosszú távollét alatt a halak], egyedűl csak a bordaszálkák maradtak még meg.

Egy verőfényes napon visszaevezgetek. Észrevettem, hogy ime egy fűrészorrú búvárkacsa kikelvén a partra heverészik s elaludt.

ak šikväl[36] *ťe tauslisselm*[37] *täu uitne lagolts,*[38] *ńeälem poatr*[39] *oli, niläli.*[40] *Ăm tû tąulitäsem. nuk ťi puoselm.*[41] *tar uťing kotim šag*[42] *nuk pätsl.*[43]

ťam kväš kąntilm, vuoi äm vuslm.[45] *puningnä ultä*[46] *šupšä-misl.*[47] *äimant punännä rąga imtét. nąll*[48] *ťu voarsl. ťu äm sąat*[49] *petr vuoi téls.*[50] *punuχne kotäl toass ätt äšim. aimant käpn moštʌl*[51] *rąunä*[52] *ąane. äm ťe soat petr vuoi visäm. käpkérn šoąš-säm.*[53] *Tu luil*[54] *ťe tauentasm.*[55] *uš kväling*[56] *mänä ju kątm tati-jäm.*[57]

Mätä tatt kuri äimant kvänt ols.[59] *intkualitä*[60] *äkar*[61] *käp-kuırtä kvän tataχtem. jäne sąrt*[62] *ťi lagolti.*[63] *äń toat kurinä ťi šieltaχti, äń ämtä roχtäm,*[64] *roχ-tem šitämtel*[65] *kąm rąutlaχtsem.*[66] *äŋ soat petr vuoi kąm tąulaχtsn.*[67]

ti tąwèšläsèm. taw vitnė lakwälts, nalèm pātrāli, nē'ilèli. am tū tąwlitäsèm, nąñχ ti pūγäslèm. tārwitiñ, χotèm-sąχ nąñχ-pattäs-lèm.

Ti am kwoss χą̄ntilèm : vōj am vāslèm. puniñ-ta'il, ūltä supi' sa-mäslèm : ań-manin punänä rawi' jēmte'it. nal ti vāräslèm. ti ānèm sāt pētèr vōj tēls. χotäl' punuñkwė tas at ą̄ńše'im. ań-māniñχāpèm jar mostal ānä. am ti sat pētèr vōj vislèm, χāp-kiwèrnė są̄säslèm. Tūl-uil ti tąwentäsèm ; uś kwoliñ mānė χotèm jūw-totilèm.

Mat uľä-χuri' ań-maniñ kwo-nit ą̄ls. ēntèp-kwalitė uľä-kēr χāp-χūrtė kwon-taγätaχtèm. jäni' sort ti lakwèlti, ań uľä-χurinė ti sēl-taχti. ań am ta roχte'im ; roχtè-mämtèl χąmi rąutlaχtsèm. ań sat pētèr vōj χąmi tąwlaχts, ja-pālä

Én lassan feléje evezek. Ő a vízbe szökött, eltűnik a vízben s [ismét] előtűnik. Én gyorsan oda eveztem s ím megfogtam. [Nagyon] nehéz, csak ügygyel-bajjal (valahogyan) emeltem föl (juttattam föl).

Most a mint nézem: hát zsírt láttam. Tollastúl keresztűl-hasúl szeletezem: hát azok a tollai morzsákká darabolódnak (lesznek). Most letettem [a tűzre]. Ime hét akó (vedro) zsír lett belőle. Hogy hová tegyem, nincsen edényem. Ime a ladikom ép olyan mint egy ép csésze. Én fogtam ezt a hét akó zsírt s beleöntöttem a ladikba. Azután [tovább] evezgettem; [gondolván, hogy] majd csak haza viszem valahogy házam vidékére.

Valami tűzi szerszám-zacskó künn volt. Az övkötőn [levő] csiholó aczél a ladik szélén kicsüngött. Ime egy nagy csuka rohan elő s a tűziszerszám-zacskóhoz hozzákap. Erre én megijedek s

jä poalä vuoil aumuls[68] *šun kantiläsem*[69] *vislm*[70] *kam šoašselm.*[71]

Kotäl' lagoltém ténä mättr ätt imts. aimant kinžem allsem as voanenti joamentäsem. äkmätšit oampm karrti suiti. äm tu ťe kaitsm. tu neiläsm.[72] *äńmälä soat šoarp äk läl poal tärmelt tuńžäntét.*

Äm ällä tu ťe läkkätsem.[73] *Äń läl poalän oampm kortalti, äm ťi šit šairältém, täu kartem jell pańšem, äm šairn mäm jellpannšem. täu kortalti. äm ťi šit šairältém, äkmätšit jall ťä pätst.*[74]

Kvən jaχtlesäm.[75] *kumľe jû tatijäm, kalls ät äńšiém. namelmätsəm. ńilä taul' äkvän juotsäm, vizäm ńauläm šaka tû punsəm. nung tän äkwän juotsem, tan*[76] *kven ul pätilt. Korom taul' ńurr koale*[77] *šiltsäm,*[78] *tul äkvän altsäm. ailän tu nesln.*[79]

vōjil aumäls. śuń χāntiläsėm, vislėm, χami sāsäslėm.

Xotäl' lakwėlte'im?! tēnė matėr at jēmts. ań-mōnt kinsimālsėm, ās vōrnė ti jāmentäsėm. akw'mat-ērt āmpėm χarti, sujti. am tū ti χajtsėm, tū nē'iläsėm: ań-maniñ sāt sārp akw la'il-pāl tarmėl l'ūl'ente'it.

Am aläi' tū ti lakwχate'im, ań la'il-pālnė āmpėm χartėlti. am ti ērt sa'irėlte'im, taw χartimė jolpojtėm [jol-ponsėm]. äm sa'irėnė māmnėl jol-pojte'im, taw χartėlti. am ti-ērt sa'irėlte'im; akw-matērt jol ta patsėt.

Xot-jäktlėsanėm. χumle jūw-totiänėm?! nē-mat-χatpä at āńśe'im. namėlmatsėm; ńilä tawėl' akwän jūntsėm; visänėm, ńawėl'änėm sāχä tū punsanėm. numiänl akwän jūntsanėm, tan kwon ul patile'it. χūrėm tawėl' nur-kwalγi' siltsėm, tūl akwän āltsanëm; aulän tū nēγäslėm.

---

ijedtemben fölborulok. A hét akó zsír kiömlött, a folyó tele zsírral folyt. Jószágot találtam, vettem s kiöntöttem.

Hova menjek [immár]?! Elfogyott (nem lett) az enni való. Előbb vadászatból éltem, most hát ismét az erdőbe mentem. Egyszer csak hallik, hogy kutyám ugat. Én oda futottam, oda érkeztem: hát hét jávor egy lábon álldogál.

Én oda közel lopózkodom, hát arra az egy lábra el kezd kutyám ugatni. Én most elkezdem vágni [mint valami fát, azt az egy lábat], ő megszűnik ugatni. Én megszűnöm vágni, ő elkezd ugatni. Én ekkor elkezdek vágni; egyszer csak ledöltek [a jávorok].

Széjjelvágtam őket. Hogyan viszem haza?! Nincs senkisem velem. Rájutottam egy eszmére: négy jávor bőrét együvé varrtam; fogtam s mind oda raktam a mi húsom volt. Fölül [a bőröket] egybevarrtam, hogy [a hús] ki ne húlljon. Három jávor bőrét meg szíjjá hasítottam, azután [a szíjakat] együvé toldottam; a végüket odakötöttem [a húsgöngyöleghez].

Tu juti joamentäsn. ńurr koali ạilän jätt usln.[80] *uslm ju kạrtseln. jäum äk poańe kuľtils.*[81] *äńtä poańän ńur koále ạilä tu neχselissem. poańem nuk pelmtäsl. äimańt poańe tajeltaus ńurr kuale perr šateralts. Äń šoạrpt ju kạrteltauast.*

Poańe ťe taius,[82] *kven ťe kolälts.*[83] *Äkmätšit met suite summels,*[84] *ńäling*[85] *vuäršing sui, iu uť šạilaut.*[86] *äń šoạrpt ťok jû ťi joχtäst.*

Tul jūw ti jạ̄mentäsėm. ńurkwạlγ' ạulä jot-vislėm. vislėm, jūw-χartäslėm. jäγėmnėl akw'pāńä χuľtilės. ań ta pāńän ńur-kwālγ'-ạulä tū nēχsėläslėm. pāńäm nạ̄ñχpēlėmtäslėm. ań-maniñ pāńä tajėltawės, ńur-kwāľi' jūw-śakėrāls, ań sạ̄rpėt jūw-χartėltawäst.

Pāńä ti tajwės, χot ti χolälts; akw' mat-ērt mat suj ta sumlės: ńāľiñ-vārśiñ suj jiwėt sa'ilawėt. ań sạ̄rpėt toχ ti jūw-joχtäst.

XIII.

Az erdőből jött ember éneke (színjáték).

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Vuornä jäeltem kum.

Vuorne mens; korom oạmp äńši
äk oạmpä sạr[1] *uilp. kiš,*[2] *kiš, kiš.*

b) Középlozvai nyelvű átírásban.

Vuornė jäjältėm khum jerrä (tūlilėp).

Vuorne minsėm. khūrėm oạmp äńšēm.
äkw' oạmpėm: sạr-uilėp. — kiš, kiš, kiš!

Azután ím hazamentem. A szíjkötélnek [szabad] végét magammal vittem. Vittem, haza húztam. Apámtól egy fürdőkunyhó maradt rám. Ahhoz a fürdőkunyhóhoz kötöttem oda a szíjkötél végét. Fürdőkunyhómat fölgyújtottam. Ez a fürdőkunyhó égni kezdett, a szíjkötél összezsugorodott s azokat a jávorokat [ilyen módon] haza kezdte vonszolni.

A fürdőkunyhó ím leégett, elpusztúlt; egyszer csak valami zaj keletkezett: zörgés, ropogás zaja, fák töredeznek. Ama jávorok így kerűltek haza.

XIII.

Elmentem az erdőbe. Három ebem van. [ucczu!
Egyik ebem [neve]: «Lábaszára-ereszkedő». — Ucczu,

mot oḁmpä kume[3] poľaχ täľäkä
kume[4] lî täľäh.[5] kiš, kiš, kiš.
kormuχt oḁmpä šḁurp[6] tuss
lu̥aku. ei kiš, kiš.
kurum ńeḁχšem[7] šuping[8] kull,
kvarung kull kurum ńḁχšem
oḁmpäm[9] ténä kar jett pun-
pḁip päťnä ämkem [šḁm.[10]
téna kar ḁlti[11] kvḁrr[12]
läiling kḁating ḁlltí kvḁrr.
Poau[13] täľäχ sḁat sḁjím[14]
ällsem ättpen ńoχs
ättpen[15] ńoχs pängne
äkmätr tínä ät kanžilm.[16]
Tuobul uošne nḁlltḁtsel[17]
korom kopeka milaus s dje-
ńiški
tḁnn juipoalt íl[18] piértslem
korom poluškät.
päľä[19] kḁžä, ligä unkvä,[20]
šämä jäninge,
jäne šämpä keär[21] šéšvä.[22]

mot oḁmpėm : khunnä-lī-tä-
ľėχ. — kiš, kiš, kiš !
khurt oḁmpėm : šḁurėp-tus-
lokhw. — kiš, kiš, kiš!
khūrėm ńäχšėm šupiñ khul,
khwḁriñ khul khūrėm ńäχšėm
oḁmpäm tēnė-khar jet·punšēm.
pḁip-päťnė ämkėm tēnė khar,
lḁiliñ, koḁtiñ ḁlti-khwḁr [pun-
šēm].
Pḁu-täľėχ sḁat sōjim [jälsėm],
ätpėn ńoχs älsėm.
ätpėn ńoχs päñknė
äk-mätr ... tinä at khańšilėm.
Tuopėl ūšnė nḁl·tḁtäslėm.
khūrėm kopēka milḁus s ďe-
ńiški
tḁn jüj-poḁlt il-pertäslėm
khūrėm poluškät.
päľä khḁšä, liγä ūñkwä,
šämä̈ jäniñi . . .
jäni šämpä khōr šošwä.

Másik ebem: «Rénszarvas-farokvég». — Ucczu, ucczu!
Harmadik ebem: «Jávorszáj-öble». — Ej ucczu, ucczu!
Három tokhal-kopoltyút,
három szárított vagdalék hal-kopoltyút
viszek (veszek) magammal ebeimnek eledelűl.
A nyírhéj-puttony fenekére magamnak eledelűl
láb- és kézdarabokból álló szárított csibeaprólékot [teszek].
Poau-folyócska (?) forrásánál levő hét mocsaras bozótot [jártam be];
ötven nyusztot öltem.
Ötven nyuszt fölibe
[még] egy valamit; — értékét nem ismerem.
Levittem Tobolszk városába.
Három kopékát igértek érte pénzértékben;
[olcsóllottam, de] azután eladtam
három poluskáért (másfél kopékáért).
Füle hosszú, farka rövid,
szemei nagyok:
nagy szemű k a n n y ú l [volt].

XIV.

Az ikrás nyírhéj-tál színjátéka.

P ō r-s ā n t ū l i̊ l e p.

Kit χum kit māt χul alėślei̊’. au χumitä ali, mōt χumitä at ali. alnė χumitä ārpitä sunsuñkwė ti mini. saw χul alės, paľi̊’ siltėsanä, pōranä χāp-kiwėrt jol-χūľsanä ārpitāt. — jäni̊’ sḁrt tūr-vātät ti kwālėpi. χum lāwi: «ērin̄ χḁmi rautėsawėm, pōranėm χot-sḁsawėt; pā minuñkwė ēri.» pā ti kwālės, pōr-sān totuñkwė jūw ti mini. minėmä kūmtė mōt χumitä joχts, poranä χot tūlmentėsanä. χḁsä, man vāťi ḁls, jūw minėm χum pōranä mā’ės ti joχts. sunsi, sunsi: pōranä āťimėt, tūlmentimėt. «oli paul tari-pākw χiśrä kŏk jurt-χumimnė ta tūlmentimėt pōranėm!» — lāwi. jurt-χumitä ta juil ńḁwlėstä, joχtėstä, jūni̊tėstä, pōranä visänä, totėm pōr-sānä-kiwėrnė pinėsanä. ań χāp-kiwėrt alχatuñkwė patsei̊’. mōt χumitän pōr-sānä jūw-ńirėmtawės, taw ḁs takwi ti jūni̊tawės. ań pōr-sānätėl pusjėlaχtimėtēn tēnki χḁmi rautėsaχtsi̊’.

Két ember két helyt halat fog (öldös). Egyik ember fog, másik ember nem fog. Az az ember, aki fog, im elmegy czégéjét megnézni. Sok halat fogott, szétszijalta őket, ikráját ott hagyta egy nyírhéj-tálban czégéjénél. — Egy nagy csuka kél ki ím [a vízből] a tó partjánál. Az ember azt mondja: «Lehet, hogy fölborít s kiömlik az ikrám; föl kell mennem a partra.» Im fölment a partra [s kitette az ikrát]. Hogy ikráját elvigye, [később] ím visszamegy. Eltávozásának ideje alatt megjött a másik ember s ellopta ikráját. Hosszú, vagy rövid ideig tartott (volt), a visszament ember ím megjött ikrájáért. Nézi, nézi: [hát] ikrája nincs meg, ellopták. «A falu felvégén lakó fenyő-tobozhoz hasonlóan, kampós f. . zú társam, az lopta el az ikrám!» — [úgy] mond. Most társa után rohant, utólérte, megverte, ikráját elvette s magával hozott ikrás nyírhéj-tálába tette. Most a ladikban verekedni kezdtek. Ama másik ember ikrás tálát visszaragadta, azután ismét őt magát verték el. Mialatt ama ikrás tálukat egymástól erőszakosan elkapkodták, ők maguk [a ladikkal] fölborultak.

XV.

A Khőrsz-öreg éneke.

Khōrs-ąńšuχ ẽri.

Khōrs-ąńšuχ khūrėm poun
ąm jos-jäimnėl khwǫľtėm
T'ǫ̃rťǫ̃ri joäsėm läp ǫąrėjąus.
jäi̊' norėp noriñ khąr,
oaś norėp noriñ khąr,
viťėñ mōt, ämnė tōsiñ m t,
äń khot ǫąrtaχtau,
jąlė mąs älχatąu!

XVI.

A Kanysing-gazda színjátéka.

Kańśiñ-ą̄tėr tūli̊lėp.

Kańśiñ ą̄tėr χumin-pi̊̄'
īťi tą̄rmėt są̄tiñ ľą̄ñχä
ľūľi̊litä-ke:
sāt uj ta'i̊liñ χāpėl
Kańśiñ ą̄tėr χumin-pi̊'
taw jiśśentāli.
χą̄tėlä tą̄rmėt są̄tiñ ľą̄ñχä
tālitä-ke:
sāt uj namätėl
Kańśiñ ą̄ter χumin-pi̊̄'
taw jū joχti̊lāli.

*

A Khőrsz-öreg három fia
az én szépapámtól hátramaradt
Györtyöri folyóágamat czégével elkerítette.
Kire már apám haragudott, haragos emberem,
kire már nagyapám haragudott, haragos emberem: -
vízi helyen, vagy száraz helyen,
ahol mi összetalálkozunk,
addig verekszünk, míg megöljük egymást!

XVI.

Kanysing-gazda emberfiad,
ha éjjeli ladikos vadászatának szerencsés útjára
álldogál (indúl):
hét jávorral teli ladikkal, —
Kanysing-gazda emberfiad,
ő [úgy] jődögél meg.
Ha nappali ladikos vadászatának szerencsés útjára
ladikjába ül:
hét jávor hírével, —
Kanysing-gazda emberfiad,
ő [úgy] téreget vissza.

*

Ta jui-pālt akw'-mat-ērt
īťi-tḁrmėt sḁtiñ ľḁñχä
pūwilimė,
χoli-tḁrmėt sḁtiñ ľḁñχä
pūwilimė.
Kańśiñ ḁtėr χumin-pī'
χumľė nḁmsilāli ;
sari sampä samiñ ńajt
taw kinsilāli.
ti mātä-ke χḁsä mā
Kańśiñ ḁtėr χumin-pī'
minilāli ;
ti vitä-ke χḁsä vit
Kańśiñ ḁtėr χumin-pī'
minilāli.
manä nampä namiñ ńajt
Kańśiñ ḁtėr χumin-pī'
kinsilāli?
ań Polėm-tit ńajt kinsilāli.
Polėm-tit ńajt-pālt joχti,
ań sari pēni jḁmės ḁul
taw pēnγėlti ;
sari sampä samiñ ńajt
taw ńajtėklaptili :
«nañ Kańśiñ ḁtėr
χḁtėľi-tḁrmėt sḁtiñ ľḁñχėn
χḁñχän pūwilālimė?
īťi tḁrmėt sḁtiñ ľḁñχėn

Annak utána egyszer csak
éjjeli ladikos vadászatának szerencsés útja
meg van bűvölve (el van fogva);
reggeli ladikos vadászatának szerencsés útja
meg van bűvölve.
Kanysing-gazda emberfiad
ím miképpen elmélkedik;
igaz (értsd: helyesen látó) szemű szemes bűbájost
keresgél ő.
Kanysing-gazda emberfiad
most földje hosszú földet [bejárva]
mendegél,
Kanysing-gazda emberfiad
most vize hosszú vízet [bejárva]
mendegél.
Minő nevű neves bűbájos,
[kit] Kanysing-gazda emberfiad
keresgél?
Ama Pelym-torkolati bűbájost keresi.
A Pelym-torkolati bűbájoshoz elérkezik.
Most igaz varázslat jó czélját (végét)
varázsolja ő;
az igaz szemű szemes bűbájos,
ő [így] mondja bűbájos igéjét:
«Neked Kanysing-gazda,
nappali ladikos vadászatod szerencsés útja
hogy kitől van megbűvölve,
éjjeli ladikos vadászatod szerencsés útja

χḁ̄ñχän pūwilālimė?
ań ti ḁs jäγėn χūtėχlāililėm
pūri χḁ̄ltėm pūriñ pupi' kapajėn
ītí-tḁ̄rmėt sḁ̄tiñ l'ḁ̄ñχėn
ti pūwilālmä,
χḁ̄tėl-tḁ̄rmėt sḁ̄tiñ l'ḁ̄ñχėn
ti pūwilālmä.
tīl jūl'ė ti vouta nuj saw mańmil
nañ mańitālāln!
ti vouta jarmak saw sḁ̄χit
nañ sḁ̄χtilālāln!
ti jui-pālt pūri-pūt, pūri-āni
nañ pūrlilālāln! [*l'ḁ̄ñχėn*
ta jui-pālt ītí-tḁ̄rmėt sḁ̄tiñ
Kańśiñ ḁ̄tėr nañ sar jäläln!
χoli-tḁ̄rmėt sḁ̄tiñ l'ḁ̄ñχėn
Kańśiñ ḁ̄tėr nañ sar jäläln;
ti jui-pālt ness ārtėläln sar!»

*

Ań ti mātä-ke χḁsä mā,
vitä-ke χḁsä vit
Kańśiñ ḁ̄tėr χumin-pi'
jū ta jiśśentāli.
ań ti jäγän χūtėχlālilėm
pūri χḁ̄ltėm pūriñ pupi' kapajėn

---

hogy kitől van megbűvölve:
[hát] a melyet atyád hajlongva imádott,
az az ételáldozatot fogyasztó rettenetes ételáldozatos bálványod,
éjjeli ladikos vadászatod szerencsés útját
ő bűvölte meg,
nappali ladikos vadászatod szerencsés útját
ő bűvölte meg.
Ezután a hátraeső időkben ím vékony posztó sok göngyölegjét
göngyölgesd te [a bálvány részére],
ím vékony selyem sok tekercsét
tekergesd te [a bálvány részére]!
Ennek utána ételáldozatos üsttel, ételáldozatos csészével
rendezz te ételáldozatot [a bálvány részére]!
Annak utána éjjeli ladikos vadászatod szerencsés útját
Kanysing-gazda járd csak te!
Reggeli ladikos vadászatod szerencsés utját
Kanysing-gazda járd csak te;
ennek utána figyeld meg csak!

*

Most ím földje hosszú földet,
vize hosszú vizet [bejárva]
jődögél ím vissza
Kanysing-gazda emberfiad.
Melyet atyja hajlongva imádott,
amaz ételáldozatot fogyasztó rettenetes ételáldozatos bálványának

vouta nuj saw pērmil
sawėl pēr̊itilḁ̄litä,
vouta jarmak saw sḁ̄χit
sawėl sḁ̄χt̊ilālitä.
ta jui-pālt saw pūri-pūt, saw pūri-āni
sawėl pūrl̊ilḁ̄li.
īťi-tḁ̄rmėt sḁ̄tiñ ľḁ̄ñχä-ke
tāl̊ilḁ̄li:
sāt uj ta'iliñ χḁ̄pėl
Kańśiñ ḁ̄tėr joχtilḁ̄li.
χḁ̄tėlä-tḁ̄rmėt sḁ̄tiñ ľḁ̄ñχä-ke
tāl̊ilāli:
sāt uj ta'iliñ χāpėl
Kańśiñ ḁ̄tėr joχt̊ilḁ̄li.

*

Ta jui-pālt ań ti jäγä χūtėχlālėm
pūri χḁ̄ltėm pūriñ pupi̊' kapajä
Kańśiñ ḁ̄tėr χumin-pi̊'
vouta jarmak saw ta'il
sawėl mast̊ilālitä,
vouta nuj saw ta'il
sawėl mast̊ilālitä.
ań ti jäγä χūtėχlḁ̄lėm
jir χḁ̄ltėm jiriñ pupi̊' kapajä
Kańśiñ ḁ̄tėr χumin-pi̊'
tākiś χūtėχlālitä.

---

vékony posztó sok göngyölegjét
sok számmal göngyölgeti,
vékony selyem sok tekercsét
sok számmal tekergeti.
Annak utána sok ételáldozatos üsttel, sok ételáldozatos csészével
rendez ételáldozatot.
Ha éjjeli ladikos vadászata szerencsés utjára
ladikba ül:
hét jávorral teli ladikkal
téreget meg Kanysing-gazda.
Ha nappalli ladikos vadászata szerencsés utjára
ladikba ül:
hét jávor teli ladikkal
téreget meg Kanysing-gazda.

*

Annak utána a melyet atyja hajlongva imádott,
amaz ételáldozatot fogyasztó rettenetes ételáldozatos bálványát
Kanysing-gazda emberfiad
vékony selyemből való sok ruhával
sok számmal öltözteti,
vékony posztóból való sok ruhával
sok számmal öltözteti.
Melyet atyja hajlongva imádott
ama véráldozatot fogyasztó rettenetes véráldozatos bálványát
Kanysing gazda emberfiad
hajlongásaival buzgón (erősen) imádja.

XVII.

Az obi lúddá [változott] szamojéd ember éneke.

Oḁs-lo̱nt jorγėn kho̱m ańšuχ ēri.

Poḁkhwėñ khūrėp jur-sḁutėl
ańšuχ lḁsγi ;
poḁkhwätėl khwḁltäl poḁkhwėñ vuorėn,
po̱lätėl khwḁltäl po̱lėñ so̱jėn
säkhw kho̱m mḁs täkw sḁnγi,
mo̱jiñ kho̱m mḁs täkw sḁnγi.
tēpėñ Oḁs-vōtän, khulėñ Oḁs-vōtän
nḁlwė mėni. nḁlwė mėnnät vuil
māštėr nēγ-oḁ soḁmtėm
ńilä soḁmpė soḁmėñ vuoj-sōn khoitėl
nalwė tārėtaχti.
lo̱ntijep kit kho̱mnė,
rḁśi mäsėm kit ōtėrnė,
kärlėt mäsėm kit ōtėrnė
kāśėlḁus.
kit poḁlänėl to̱ulḁus.
rḁśi mäsėm kit ōtėrnė
khwḁsė-nė ńōlėl khwḁs älilḁu:
jḁl-älnė oḁmėlätėn oḁťi.
vuj-khōltsėñ khōltsėñ mōtäm
jorγėn kho̱m ańšuχ-kholė̊
läp-päntilėstė. läp-päntilėnė vui̥l

Fenyőtoboz alakú nyírhéj-dobozzal
büszkén lépegett az öreg ;
a tobza ki nem fogyó tobzos erdőbe,
a bogyója ki nem fogyó bogyós homokberekbe
nyalka ember módjára csak sétál,
vendég ember módjára csak sétál. —
A táplálékos Ob partjához, a halas Ob partjához
megy le. Amint lemegy
mester-leányasszony szögletesítette
négy szögletű szögletes zsírtartó nyírhéj-csésze módjára
bocsátkozik a vízbe alá.
Lúdvadászó két férfi,
selyemmentét öltött két fejedelem,
bársony mentét öltött két fejedelem,
észrevette.
Két oldalról eveztek feléje.
A selyemmentét öltött két fejedelem
bármilyen nyíllal üldözi is:
nincs módjukban őt megölni.
«Állati halálos [módon sebezhető] halálos helyét»
a szamojéd ember öregecske
lefedte. Mivel lefedte ;

ńōl pėlnė mō-pėl oḁt́i,
jūntėp pėlnė mō-pėl oḁt́i.
rḁśi mäsėm kit kho̰m-ōtėr
khwḁšä pōχwtä, oḁt älėptaχti.
oḁltätėn ḁsė khwḁlės,
kö̰mätėn ḁsė khwḁlės.
pōχwtėm jḁlė pḁnsä.
rḁśi mäsėm kit ōtėr loḁttä:
«nė-sėr vuj ōsėn?
vuj-khōltsėñ khōltsėñ mōn
pali po̰nän!
neñ mōnė, kho̰mėñ mōnė
joχtnämėn śö̰ut
soḁt tōrės vuoj-kwäľ=vätän
vo̰ttilämėn,
kho̰m mäsilättäl khuľiñ tḁuľnė,
kho̰m mäsilättäl rḁświñ tḁuľnė
mḁńitilämėn!»
jorγėn kho̰m ańšuχ-kholė̊
vuj-khōltsėñ khōltsėñ mōtäm
pali po̰nėstė.
rḁśi mäsėm kit ōtrei̊ʼ
us älkhato̰χ pö̰mtėseiʼ.
jorγėn kho̰m ańšuχ jḁlė älėp-
taχtės.
vuj-poḁl soḁt ḁjγėl ḁjγėl
khḁmγėtėsγė. —
rḁśi mäsėm kit ōtrei̊ʼ

---

nyíltól áthatható hely sincsen [rajta],
tűtől áthatható hely sincsen [rajta].
A selyemmentét öltött két fejedelmi férfi
hosszú ideig lövöldöz, megölni nem engedi magát.
Fáradságuk hiába múlt,
erejük hiába múlt.
Megszűnnek lövöldözni.
A selyemmentét öltött két fejedelem szól:
«Micsoda állat vagy?
«Állati halálos, halálos [módon sebezhető] helyed»
tárd föl!
Nős vidékre, férfias vidékre
ha majd megérkezünk:
hét arasznyi zsírtartó füles nyírhéj-bödönybe
helyezünk téged;
férfitől soha föl nem öltött posztóból való ruhába,
férfitől soha föl nem öltött selyemből való ruhába
göngyölünk téged.
A szamojéd férfi öregecske
állati halálos halálos [módon sebezhető] helyét
föltárta.
A selyemmentét öltött két fejedelem
elkezdték ismét üldözni (öldösni).
A szamojéd férfi öreg magát megölni engedi.
«Állatot» (t. i. medvét) illető («állat»-féle) hét rikoltást
rikoltottak föl. —
A selyemmentét öltött két fejedelem

ju-minėsei,
mätė soḁt tōrės kwäľ-vätä-pėl oḁťi,
mätė khuliñ tḁuľ, rḁświñ tḁuľ-pėl oḁťi;
ańšuχ toḁtėl śomľėχ-lōχėn vḁχtwės.
jorγėn khọm ańšuχ ōštės:
«oḁmp-jern‘-nōnė-powi
oḁnėm rĕttėstėn!»
rḁśi mäsėm kit ōtreï'
khwḁtė sḁχseï'; śoritaχtä.
«ēkwoj, när jemts?!
mēn molėχ soḁt tōrės kwäľ-vätä,
khuľiñ tḁuľ, rḁświñ tḁuľ
lḁuslämėn!» —
ańšuχ soḁt tōrės kwäľ-vätėl läkwėseptwės,
khọm mäsilättäl khuľiñ tḁuľėl,
khọm mäsilättäl rḁświñ tḁuľėl mästḁus.
ōtreï' lọńi jėmtseï',
śoritaχtėm jḁlė pḁnsėseï';
ańšuχ päri ťḁlės. —
rḁśi mäsėm kit ōtreï'
tēpėñ Oḁs-vōtän, khulėñ Oḁs-vōtän [śọut
nḁlwė jōmseï'. nḁlwė jōmmätėn
jorγėn khọm ańšuχ-kholė
ūs-päñk khḁpliñ sọjė sọjti. —

---

haza ment.
Semmiféle hét arasznyi füles nyírhéj-bödöny nincsen,
semmiféle posztóruha, selyemruha nincsen.
Az öreget az üres pajta zugába dobták.
A szamojéd férfi öreg megharagudott;
«Kutya rágta p . . . afiak,
megcsaltatok engemet!»
A selyemruhát öltött két fejedelem
elméjében megzavarodott; veszekesznek.
«Ej-haj, mi történt [velünk]?!
Mi a minap hét arasznyi nyírhéj-bödönyt,
posztóruhát, selyemruhát
igértünk». —
Az öregnek hét arasznyi füles nyírhéj-bödönyt
toltak eléje;
férfitől soha föl nem öltött posztóruhával,
férfitől soha föl nem öltött selyemruhával
öltöztették föl.
A fejedelmek egészségesek (jók) lettek,
megszűntek egymással veszekedni;
az öreg kiengesztelődött (vissza olvadt). —
A selyemmentét öltött két fejedelem
a táplálékos Ob partjára, a halas Ob partjára
ment le. Mialatt lementek,
a szamojéd férfi öregecske,
hogy nyelma-halnak fejét verdesi, [annak] zaja hallik.

tąul päri mėnėsei'.
vuj-poąl soąt ąjγėl ąjγėl
tēn tė ąjγėsγė
sōt ōñkhė mäγėťėl
tēn tė mäγėntėsγė.

XVIII.

Az Obfő fészekbeli öreg öcsikéjének éneke.

Ās=tąľėχ-piťi-ąjkä apγä ērγä.

Ās=tąľėχ-piťi-ąjkä api' ąńśi. paulä pąχät mūń jākwė ąli; māń jākätä ārpi ąńśi. akw' χol kwālės, ārpitän minės. jā vātatän joχtės: jā ālėm-pālt matėr χārėśtėnė sujti. taw tū ľūľi, χōntėli. ľūľės, ľūľės: χąutėt ńūsėltaχte'ii. taw ti pilėmtaχtės, sisi' jū χajtės; jū joχtės. apγä lāwi: «nañ manä moľėχ jälsėn?» — «am manä moľėχ jäle'im: māń jākwėn joχtäsėm, ālėm-pālt matėr χārėśťėnė sujti; am tūl jū ti ojäsėm.» — apγä lāwi: «nañ, aki, man-urėl ąs pilėmtaχtäsėn; nañ χummi' ąlmėn ńol-sāt mēñkw alilläsėn, tōnt at-tė pilsėn; ań ąs man urėl toχ pilėmtaχtäsėn; χummi' ąlmėn ńol-sāt uj va'iltālsėn, tōnt at-tė pilmėn: ań ąs man urėl toχ pilėmtaχtäsėn?!»

Onnan vissza mentek.
«Állatot» (medvét) illető hét rikoltást
rikoltottak most ők,
hét hófajd nevetésével
nevetgéltek most ők.

XVIII.

Az obfői fészek [lakó] öregnek egy öcsikéje van. Faluja mellett kis folyócska van; kis folyócskájának czégéje van. Egy reggel fölkelt, czégéjéhez ment. A folyó partjához érkezett. A folyó túlsó partján valami ropogás hallik. Ő odaáll, hallgatózik. Állott, állott: a lúczfenyők mozgolódnak. Erre ő megijedt, visszafelé haza futott; haza megérkezett. Öcsikéje mondja: «micsoda gyorsan jártál te?» — «Hogy én micsoda gyorsan járok: [hát] én a kis folyóhoz érkeztem, a túlsó oldalon valami ropogás hallik, én aztán ím haza menekültem.» — Öcsikéje mondja: «Te bácsi, ugyan hogyan ijedtél meg [annyira]?! Mióta te férfivé lettél, nyolczvan erdei manót öltél meg: ím akkor nem féltél; most pedig hogyan ijedtél meg úgy?! Mióta férfivé lettél, nyolczvan ,állatot' (medvét) ,szállítottál le' (öltél meg): akkor ím nem féltél; most pedig, hogyan ijedtél meg úgy?!»

Tūl χujėsi̊'. χolitän tūp posti̊lės, apγä kwālės, akit-ā̦jkä ja̦ut-ńālt viś, ań māń jākwė-ārpin ta χajtės. māń jākwė vātan joχts, jol ūnttės. akw'-mat-ērt matėr χārėśtañkwė ti patwės. mōl χā̦tėl χa̦jtėl jui-a̦ult ūjim-χa̦utėt χossi̊χatuñkwė patsėt. toχ ūnlimätä ūjim-χa̦utėt χalnėl ań-maliñ uj nalu nēi̊lės. akw' supä ta ūjim-χa̦utėt χalt pujin, akw' supä ti nalu nēi̊lės. akit-ā̦jkä ja̦ut χartėstä, tārätėstä: uj tōχ-tittė χā̦jwės, pēś-pōχėl räγäts, jā-iāñk supi̊' tā̦lmats. pi̊riś tū ti-kwoss jā̦mi̊li; takkät χum χumľė vāritä?! akit-ā̦jkä-pālt jū minės, jū joχ-tės. akit-ā̦jkä lāwi: «χotäľ jälsėn?» — «am māń jākwė ārpin jäl-sėm.» — «ārpin manėr alės?» — apγä lāwi: «am-ārpim manėr ali?! nañ, aki, nañ χummi̊' ā̦lmėn ńol-sāt mēñkw ali̊läsėn, tūl tōnt nañ at pilsėn; ńol-sat uj va'i̊ltālsėn, tūl tōnt nañ at pilsėn: ań akw' ujnėl a̦s pilėmtaχtäsėn.» akitēntėl tūl akw' jot minėsi̊'. tū joχtėsi̊'; ta jänit uj ta: palitä pēśatiñ χa̦t-ľė, sāt tal palit, pāñχwitä pēśatiñ tal pāñχwit.

Azután lefeküdtek. Reggel alig hogy hajnalodott, öcsikéje fölkelt, bácsija íjját, nyilait elővette, ím ama kis folyó czégéjéhez futott. A kis folyócska partjához érkezett, leült. Egyszer csak ím valami ropogni kezdett. Ép úgy, mint a minap a fenyvesbeli legutolsó lúczfenyők egymáshoz kezdtek csapdosódni. Amint úgy ül, a fenyvesbeli lúczfenyők közül amaz állat (jávor) a vízhez jelentkezett. Egyik fele ama fenyvesbeli lúczfenyők közt fenn van, másik fele ím a vízhez jelentkezett. Bácsi-örege íjját megrántotta, elbocsátotta: az állatot torka tövén találta; az oldalára esett, a folyó jege [tőle] ketté szakadt. A fiúcska hiába megy oda, magában hogyan cselekedjék?! Bácsi-öregéhez haza ment, haza érkezett. Bácsi-örege mondja: «hová mentél el?» — «Én a kis folyócska czégéjéhez mentem el.» — «Czégéd mit fogott?» — Öcsikéje mondja: «Hogy az én czégem mit fogott?! Te, bácsi, mióta férfiúvá lettél, nyolczvan erdei manót öltél meg s aztán akkor nem féltél, nyolczvan állatot szállítottál le, s aztán akkor nem féltél: most pedig egy állattól megijedtél.» Eztán bácsijával együtt mentek el. Oda érkeztek; ím oly nagy állat volt: a hossza körülbelől pecsétes hat-hét öl, a szélessége pecsétes egy öl.

C) A nyomoruság színjátékai.

XIX.

A kezecsontja-tört embernek színjátéka.

Kātä-luwä sakwalėm χum tūli̊lėp.

Sāwėlėp χum kāt-näkėl
kātėm jäni̊mi,
sāwėlėp χum la'i̊l-näkėl
la'i̊lėm jäni̊mi.
χum kwonä śältėmtanė
ńārä-lḁltäl ńāräm lḁlwės,
χum kwonä śältėmtanė
pāssä-lḁltäl pāssäm lḁlwės,
χum kwonä śältėmtanė
voikėn-lḁltäl voikänėm lḁlwės.
toχ jäni̊mamėm-sis χum jänmėltanė
pōñχėl-posėm ḁumiñ ńḁul'
χum sästläsėm.
χum jänmėltanė jōr
jōrėn joχtuwäsėm.
jäγä minėm jäγä-nur
kinse'im,
āśä minėm āśä-nur
kinse'im.
vōr-χūntėľ ta'i̊liñ kwol
simänl śältilėm.
amki voipilėm kātėm-jōrit
kinse'im,

Árva (inségeskedő) férfi keze ízével
növekedik vala kezem,
árva férfi lába ízével
növekedik vala lábom.
Férfitől kidobott
csizma foltjával foltozták a csizmám,
férfitől kidobott
kesztyű foltjával foltozták a kesztyűm,
férfitől kidobott
gúnya foltjával foltozták a gúnyám.
Mialatt úgy felnőttem, férfitől növeszthető
váll-lapoczkabeli duzzadó húst
növesztettem én férfi.
Férfitől növeszthető erő
erejéhez jutottam.
[Valakinek] atyja menekültéből [következő] atyját illető vér- [bosszú [kitölthetését]
keresem,
[valakinek] nagyatyja menekültéből [következő] nagybátyát [illető vérbosszú [kitölthetését]
keresem.
Erdei hód [módjára] megtelt háznak
belsejébe belépek,
a magam fajtájú kezem-erejüeket
keresem,

awkı voipilėm la̜'i̊lėm-jōrit
kinse'im.
am toχ jā̜mnėm χalt
ēlėn matėr-sir mat χarä mā́
nēi̊li.
χarä mā patittė
matėr-sir mat sēñkw nāñki,
matėr-sir mat posim nāñki.
ti-sis ľapän vāťimäsėm,
sunsilėm: paul nāñki ; [*ki,*
pauli̊'-ke lāwuñkwė : jäni̊ nāñ-
ūsi̊'-ke lāwuñkwė : māń nāñki.
toχ jā̜mnėm χaltė
matėr-sir mat pōjėr-pi̊̄' jā̜mi.
tawän-ke sunse'im :
kēriñ pattäp ja̜masėl nāñki ;
amkimnė-ke χā̜nte'im :
am a̜s kēriñ pattäp ja̜ma̜sėl
ā̜le'im.
tawän-ke sunse'im :
ńakwä χā̜ltal jā̜mės räśi
vāγėnnė masmä ;
amkimnė-ke χā̜nte'im :
am ā̜s ńakwä χā̜ltal ja̜mės räśi
vāγėnnė masmėm.
tawän-ke sunse'im :
kēriñ ā̜lpä kēr kēnt-sa̜w
puñkėn pinmä ;

---

a magam fajtájú lábam-erejüeket
keresem.
A közben hogy így járok
a távolban valamiféle tágas hely
tűnik elő.
A tágas hely végében
valamiféle köd látszik,
valamiféle füst látszik.
Ez alatt hozzá (közel) közeledtem,
nézem : falu látszik ;
falunak hogy mondják, nagynak látszik,
városnak hogy mondják, kicsinynek látszik.
Aközben hogy úgy járok,
valamiféle gazdag ember fia lép [elém].
Ha reá nézek :
vasas (patkós) sarkú «jóval» (csizmával) látszik ;
ha magamra nézek :
én is vasas sarkú «jóval» vagyok.
Ha reá nézek :
színefénye el nem pusztúlt szép selyemmente
van vállára öltve ;
ha magamra tekintek :
nekem is színefénye el nem pusztúlt szép selyemmente
van a vállamra öltve.
Ha reá nézek :
vasból való vassapka (sisak)
van a fejébe téve ;

amkimnė-ke χḁ̄nte'im :
am ḁ̄s kēriñ ḁ̄lpä kēr kĕnt-sḁ̄w
puñkėmnė pinmėm.
tawän-ke sunse'im :
sāt ńāl pinėm samiñ tawėt
vāγėnnė taγätamä ;
amkimnė-ke χḁ̄nte'im : [wėt
am ḁ̄s sāt ńāl pinėm samiñ ta-
vāγėnnė taγätamlėm.
tawän-ke sunse'im :
kēr χḁ̄snäp χḁ̄snäñ jḁ̄ut
kāttė ḁ̄ńśitä ;
amkimnė-ke χḁ̄nte'im :
am ḁ̄s kēr χḁ̄snäp χḁ̄snäñ jḁ̄ut
kāttė ḁ̄ńśilėm.
tawän-ke sunse'im :
tḁ̄l'ėχ-sup pulėt sirei
kāttė ḁ̄ńśitä ;
amkimnė-ke χḁ̄nte'im :
am ḁ̄s tḁ̄l'ėχ-sup pulėt-sirei
kāttė ḁ̄ńśilėm. [sėmēn.
ti sisä mańtiñ akwän jḁ̄mχat-
taw lāwi : «jä'i minėm jä'i-nur
kissnė χum nañ ḁ̄sėn ;
nañ sairapėn !»
am lāwe'im : «jä'i minėm jä'i-
nur
kissnė χum nañ ḁ̄sėn ;

---

ha magamra tekintek :
nekem is vasból való vassapka
van a fejembe téve.
Ha reá nézek :
hét nyillal megrakott karikás tegze
van vállára akasztva ;
ha magamra tekintek :
nekem is hét nyíllal megrakott karikás tegez
van a vállamra akasztva.
Ha reá nézek :
vas rugójú rugós íjj
van a kezében ;
ha magamra tekintek ;
nekem is vas rugójú rugós íjj
van a kezemben.
Ha reá nézek :
tompa hegyű aczélkard
van a kezében ;
ha magamra tekintek :
nekem is tompa hegyű aczélkard
van a kezemben.
Ezen idő alatt együvé jöttünk.
Ő mondja : «Atya menekültéből [következő] atyai vérbosszú [kitölthetését]
kereső ember te vagy ;
vágj te ! »
Én mondom : «Atya menekültéből [következő] atyai vér- [bosszú [kitölthetését]
kereső ember te vagy ;

nañ saìrapėn!»
ti sisä mańtiñ
pōľėm vort-tą̊w pattijì'
kātėm nālkäsawės.

tìl jūľė jä'ì minėm jä'ì-nur
kissnė χ̥um ul voss ą̄lä!
ľūľ ą̄lnätä. . .

XX.

A félkezűnek tánczéneke.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Kat poal jéri.

Unlaχtull[1] tailing kväll šimnä
kąatem[2] tuläm.
vér pipä tailing mąnntä
šoaul unlén.
äm kąatem pätäm sauäm
ull nižutälän,[3] ull mâlelän.
kąatem pätäm sauäm
ätt kell mâlilän, ätkell nižuti-
län.
kitä pomm saiän kvänt menä-
[län

b) Felsőlozvai nyelvű átirásban.

Kāt-pāl jēχw-ērì'.

Ūnlėχ-tul ta'ìliñ kwol-simnė
kātėm tūle'im.
vēr pìpä ta'ìliñ mańtä
sawėl ūnlijin.
am kātėm patėm saum
ul ńoχmìtėlän, ul moγälėlän!
kātėm patėm saum
at-ke moγälilän, at-ke ńoχmì-
tilän:
kit pum sajän kwonit minėlän,

---

vágj te!»
Ezen idő alatt
megfagyott kemény fájú ág gyanánt
csapja le a kezem.
Ezután hátralevő [időkben] atya menekültéből [következő]
atyai bosszú [kitölthetését]
kereső ember [többé] ne legyen!
[Mert] az rossz [dolog] . . . .

XX.

Ülő-félékkel teli ház belsejébe
viszem be kezem.
Fiatal fiúkból álló teli gombolyagként
sok számmal űltök.
Az én kezem leestéből eredt inségem
ne kaczagjátok, ne nevessétek!
Ha az én kezem leestéből eredt inségem
nem nevetitek, nem kaczagjátok:
két fűszál védő mögéig kerüljetek el [engem],

korom pomm saiän kvänt minälän
ätkell nižutilän, ätkell mâlilän
kąatem pätem sąuam kven kuoltilm[4].
äm nêng[5] *pozer šimnä*
ju[6] *kuľtem*[7] *jäine nurr,*
ull kväimitäläm[8]
ju kuľtem oąrne[9] *nurr,*
ull kišmejelän.
ľuľ ľuľ niu met[10] *sąuht.*
äm ju kuľtem jäum nurr
kveš[11] *kväimítem*
ju kultem ąrum nurr
kveš kišmején.
nêng pozer šimnä tû[12] *jurmes*
kuming pozer šimnä tû jurmes.
ämkem[13] *vuipä puoternä*[14]
ľäľt kvällväsem.[15]
ämkem vuipä vuąngnä
ľäľt kvällväsem.

χūrėm pum sajän kwonit minėlän!
at-ke ńoχmitilän, at-ke moγälilän:
kātėm patėm saum kwon-χǫltilem.
jūw-χuľtėm jäγän-nur
ul kojmitėlän!
jūw-χuľtėm ąrän-nur
ul kismėjelän!
ľūľ, ľūľnūw mat sawit!
am jūw-χuľtėm jäγėm-nur
kwoss kojmite'im,
jūw-χuľtėm ąrėm-nur
kwoss kismėje'im:
nēγiñ pąsär-simnė, tū-jūrmės,
χumiñ pąsär-simnė, tū-jūrmės:
amki-vojpilėm pąχäturnė
ľaľt-kwālwäsėm,
amki-vojpilėm vaγiñnė
ľaľt-kwālwäsėm.
tawän sunse'im: kēr-ta'ilėl ąlnätä;

---

három fűszál védő mögéig kerüljetek el [engem]!
Ha nem kaczagtok, ha nem nevettek:
kezem leestéből eredt inségem előadom (kimutatom).
Atyátok örökbe (vissza) maradt vérbosszúját
ne nyomozzátok!
Atyafiaitok örökbe maradt vérbosszúját
ne keressétek!
Mily sok rossz és rosszabb [dolog ered abból]!
Én örökbe maradt atyai vérbosszúm
a mint nyomozom,
örökbe maradt atyafiúi vérbosszúm
amint keresem:
egy nőkkel telt (nős) bazár közepében, ott esett meg velem,
egy férfiakkal telt (férfias) bazár közepében, ott esett meg velem,
hogy egy magam fajtájú hős
jött velem szemben.
egy magam fajtájú erős
jött velem szemben.
Rá nézek: ő vaspánczélban (vasruhával) van;

täuen šunžén kér tail ḁllnät
ämken šunzém täu viplä[16] *kér-*
äm kḁlnem täuän šunžém [tail,
täľäχ šup pult širail
täu toḁtt säntäχti.[17]
ämkemnä šunžém
täľäχ šup pult širail
ämk toḁt saχtem.
tän lattí : jäen nurr kišmejem
kum, näi šḁirapen.[18]
äm lattém : näu šḁirapän.
tḁale šäštem[19] *tḁaling iju*
jḁrpt, äm kḁatem nḁlepaus.
tḁuä šäštem taugn íju
jḁrrtä kḁatem nḁläpaus.
vérpipä tḁiling mḁnntä
ťili ju ḁllnä kḁtl
ju kuľtem.
ḁrne nurr ull kišmijelän.
ľuľ ľuľ ńu met saut.

amkim sunse'im : taw vojpilä
kēr-tai̊lėl amk' ḁ̄lnėm.
tawän sunse'im : taľėχ-sup pu-
taw tḁ̄tsantaχti ; [lät-sirejil
amkimnė sunse'im : taľėχ-sup
amki tḁ̄tsaχte'im; [pulät-sirejil
taw lāwi: «jäγėn-nur kismejėm
nañ sa'i̊rapėn!» [χum,
am lāwe'im: «nañ sa'i̊rapėn!»
tālä sastėm tāliñ jiw jortä
am kātėm nalėpawės ;
tḁwä sastėm tḁwiñ jiw jortä
am kātėm nālėpawės. —
vēr pi̊̄pä ta'i̊liñ mańtä,
ti̊̄l jūw-ḁ̄lnė χḁ̄tėl
jūw-χuľtėm [jäγän-nur
ul kojmi̊tėlän],
[jūw χuľtėm] ḁ̄rän-nur
ul kismėjelän!
ľūľ, ľūlnuw mat sawit!

---

magam nézem : az övé fajtájú
vaspánczélban vagyok magam [is].
Reá nézek : tompa hegyű aczélkardra
támaszkodik ő ;
magamra nézek : tompa hegyű aczélkardra
támaszkodom magam [is].
Ő mondja : «Atyád vérbosszúját kereső ember,
vágj te !»
Én mondom : «Vágj te !»
Tűlevele növesztett tűleveles fa gyanánt
vágja le ő kezem,
ága növesztett ágas fa gyanánt
vágja le ő kezem. —
Fiatal fiúkból álló gombolyag,
ezután hátralevő napokon
örökbe maradt atyai vérbosszútokat
ne nyomozzátok,
örökbe maradt atyafiúi vérbosszútokat
ne keressétek !
Mily sok rossz és rosszabb [dolog ered abból] !

XXI.

Az öcsike tánczéneke.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Käšku.

Šḁngultn käšku!
tḁrpätem[1] šanšen šäk pätem.[2]
tḁrpätem päsn[2] šäk pätem.[2]
käšš šḁngultn!
tḁr pätem šḁnžen
uopennä pušmultau.[3]
tḁr pätem päsn
upen pušmultau.
ńiše[4] setep varpe[5] ne
upen[6] ne ḁai,
tḁrńi[7] setep varpe ne
upen ne ḁai,
tḁr pätem päsen uopen pušmultau.
ńiše setep korom pḁptl[8]
upen tarätí.[9]

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

Kaśkwė jēχw ēri̊’.

Sāñgwältėn kaśkwė!
tārä-patėm sānsėn saka patem,
tārä-patėm pasėn saka patėm!
kaś sāngwältėn!
tārä-patėm sānsėn
ūpėnnė pusmėltawė,
tārä-patėm pasėn
ūpėnnė pusmėltawė.
ńiśśä sētėp vārėp nē
ūpėn nē-āγi,
tḁrėń sētėp vārėp nē
ūpėn nē-āγi.
ńiśśä sētėp χūrėm puptėl
ūpėn tāräti,
tḁrėń sētėp χūrėm puptėl
ūpėn tāräti.

Pengesd a hárfát, öcsike!
Átrongyollot (kikopott, keresztül jutott) térded nagyon átrongyolott,
átrongyollott könyököd nagyon átrongyollott!
Öcse, pengesd a hárfát!
Átrongyollott térded [szakadását]
133néd kijavítja,
átrongyollott könyököd [szakadását]
néned kijavítja.
Vékony fonalat készítő nő
néned leány-asszony,
durva fonalat készítő nő
néned leány-asszony.
Vékony fonalat három füzéssel
bocsát [tűbe] néned,
durva fonalat három füzéssel
bocsát tűbe néned.

tḁrńiu setep korom pḁptl
uopen tarätí.
uopen innt[10] *šértä*[11] *lḁali*
inntpäng šiveng[12] *sui.*
minum tḁrom sḁat lahua
innt šiuäntí,
untem tḁrom sḁ̄at lahua
innt širräntí.
kaim, kaim, kaim. —
vuor jäne šoḁtä[13]
uopenne kańšau,[14]
uor jäne kväš[15] *jätän*[16]
uopenne kańšau.
kurum vuoľ pâlt vuoľ
šoḁš[17] *titt kḁžḁ vuoľ.*
ikä nui poaln šoš kualm
šoš täľäkne joamän.
tḁrom kärm jânt uš ńurmkve
ńurm šimte kér[18] *šimpä*
korom ńiχ tuńšét.

ūpėn-int śertėlāli :
int-puñk śiwwiñ suj,
minėm tḁ̄rėm sāt lākwä
int śiwγenti,
ūnttėm tḁ̄rėm sāt lākwä
int śirγenti. —
kaim, kaim, kaim!
vōr jäni̊' sḁ̄tä
ūpėnnė χańśawė,
vōr jäni̊' kwossjätä
ūpėnnė χańśawė.
χūrėm vōľ palit vōľ,
sḁ̄s-tit χḁsä vōľ
īľi . . -pālnėl sḁ̄s kwālėm
sḁ̄s-taľėχnė jḁ̄mėn!
tḁ̄rėm-kārėn jänit māń ńurm-kwė [tot ḁ̄li].
ńurm-simtė kēr simpä
χūrėm nāñk ľūľe'it.
χūrėm la'ilpä la'ilin ūrä

Néned orsója a midőn perdü
az orsófő süvöltő hangjával
a megindúlt ég hét köre felé
süvöltöz az orsó,
a megállapodott ég hét köre felé
zúg az orsó. —
Kaim, kaim, kaim [vége a medveünnepnek]!
Az erdő nagy szerencséjét
ismeri néned,
az erdő nagy szerencsétlenségét
ismeri néned.
A három folyóvonal hosszúságú folyóvonalon,
a pataktorkolati hosszú folyóvonalon
az éjszak felől patakkép torkolló (éjszakról kelő)
patak forrásához menj el!
Istenke fülbevalója nagyságú kis rétecske van ott.
A rét közepén vasbélű
három vörösfenyő áll.
Három lábú lábas bálványőrző pajtát

korom läilpä läileug ūro voarn,
kit läilpä läileng uro voarn.
läileng[20] poal läileng[19] šät
tḁulung poal tḁulung šät,
vuorjäne šoḁtem tûl kinžéln!
kvän[21] kväling ne[22] ḁai jurtl
uš kvälpä ne ḁai jurtl ḁlmen.
kaim, kaim, kaihaju.

vārėn,
kit la'ilpä la'iliñ ūrä
vārėn!
la'iliñ pāl la'ilin sāt,
tḁwliñ pāl tḁwlin sāt
vōr jäni' sḁt tūl kinsäln!
kwoni kwoliñ nē-āγi jurtėl,
māń kwolpä nē-āγi jurtėl
ḁlmėn!
kaim, kaim, kaihajuuu! . . . .

XXII.

Az árva nő éneke.

Jorli nē eri.

Lḁu oäp oäñ ta'iliñ kwälnėl
päri-khwo̥ľtsėm: jorli nē ōsėm.
khwo̥s poup pouñ ta'iliñ kwälnėl
päri-khwo̥ľtsėm: kōńėr nē ōsėm.
vēr oäp oäñ kwälnė tūsėm,
vēr poup pouñ kwälnė tūsėm.
poḁkwėñ khūrėp jur-sḁutėl
sämiñ-poḁl lḁu tḁľän ḁm ätilėm.

---

készíts [ott],
két lábú lábas bálványőrző pajtát
készíts [ott]!
Lábas [állat] részről való lábas [állatbeli] hét,
szárnyas [állat] részről való szárnyas [állatbeli] hét
erdei nagy szerencsét onnan keress!
«Külső házas» (hószámos) leányasszonynyal,
«kis házas» (hószámos) leányasszonynyal
éltél, [ezért szenvedsz]!
Kaim, kaim, kaihajuu! . . . .

XXII.

Tíz leányú leányos teli házból
maradtam én hátra: árva nő vagyok.
Húsz fiújú fiús teli házból
maradtam én hátra: szegény nő vagyok.
Fiatal leányú leányos házba léptem be,
fiatal fiújú fiús házba léptem be.
Tobozalakú nyírhéj-dobozzal
félszemű, tíz ujjamra szedek [alamizsnát].

khon mėp-khḁr ōlės-ke :
tōrėm-vuot sauñ so̱jmė
ḁsi koḁśiloḁlät!
khon mėp-khḁr ōlės-ke :
pupi-vuot sauñ sojmė
ḁsi koḁśiloḁlät!
khon mėtal-khḁr ōlės-ke
kho̱l' mėnnė l'ōñkhėm
suntänėl tuńśpät!

*

Lḁu oäp oäñ ta'ilin kwälnėl
päri-khwo̱l'tsėm : jorli nē ōsėm
khwo̱s poup pouñ kwälnėl
päri-khwo̱l'tsėm: ko̱ńėr nē ōsėm.

XXIII.

Orosz ember barátodnak színjátéka.

Rumän ruś χum tūlilėp.

[Ruś χum mańśi χum nūpėl lāwi :]
«Ruma, ruma, ārėnt ojtėn!»
[mańśi χum ērγimė lāwi :]
«Am auliñ paul ḁulėmtė
χā̱tėl vātal ul'p'-ur ā̱ńśe'im,
χā̱tėl nāñktal ul'p'-ur ā̱ńśe'im ;
pārtiñ ūs-ke ēri :

Aki ad (adó volt):
istenke szellőjének zajgó hangját
alig vegye észre az!
Aki ad:
bálványka szellőjének zajgó hangját
alig vegye észre az !
A ki nem ad (adatlan volt):
az ördög menő utra
lépjen (utat állja) kiindulása pontján (torkolatától)!

*

Tíz leányú leányos teli házból
maradtam én hátra: árva nő vagyok.
Húsz fiújú fiús teli házból,
maradtam én hátra: szegény nő vagyok.

XXIII.

[Az orosz ember szól a vogul emberhez :]
«Barátom, barátom, fizesd az adósságod!»
[A vogul ember énekelve felel :]
«Véges falum végében
egy naptól nem látott czirbolyafenyővel borított hegyem van,
egy napnak föl nem tünt czirbolyafenyővel borított hegyem [van;
ha deszkából való kerítés kell:

pārtiñ ūsėl ūsäśilėm.
sāt le'i̊n jänγ' ārräntėn
tatil-ke at oji̊pi :
pākw tēli; pākw-samėl vārilėm,
tatil ą̄s oji̊pi.
sāt le'i̊n jänγ' ą̄räntėn
tatil-ke at oji̊pi :
sai̊läñ ūsėl ūsäśilėm.
kamkä-ūsėl ūsäśilėm,
tatil ą̄s oji̊pi.
sāt le'i̊n jänγ' ą̄räntėn
tatil-ke at oji̊pi :
l'ām tēli, l'āmėl vātilėm ;
tatil ą̄s oji̊pi.
sāt le'i̊n jänγ' ą̄räntėn
tatil-ke at oji̊pi :
ąuliñ paul ąulėmtė
sāns l'ūl'it mil ūntmit ą̄ńśe'im ;
sāt le'i̊n jänγ' ą̄rėnt-ke ą̄ńśe'in :
tatil ą̄s oji̊pi.
tatil-ke at oji̊pi :
ąuliñ paul ąulėmtė
ēri̊'-jis χum vārėm
kasm χūrpä tēriχalät ą̄ńśe'im ;
śāt le'i̊n jänγ' ą̄rėnt-ke ą̄ńśe'in,
tatil ą̄s oji̊pi.»

---

deszkás kerítést ácsolok neked.
Száz evetnyi (kopéka) nagy adósságod
ha ezzel megfizetve nincs:
czirbolyatoboz fog teremni, czirbolyamogyorót fogok neked hántani (csinálni);
ezzel is ki lesz fizetve.
Száz evetnyi nagy adósságod
ha ezzel nincs kifizetve:
léczkerítést ácsolok neked,
varsakerítést ácsolok neked,
ezzel is ki lesz fizetve.
Száz evetnyi nagy adósságod
ha ezzel nincs kifizetve:
zelnicze terem, zelniczét szedek neked;
ezzel is ki lesz fizetve.
Száz evetnyi nagy adósságod
ha ezzel nincs kifizetve:
véges falum végében
térdnyi magasságú mély «ültetményem» (ürülék) van;
ha száz evetnyi nagy adósságkövetelésed van,
ezzel is ki lesz fizetve.
Ha ezzel nincs kifizetve:
véges falum végében
ének korabeli ős ember csinálta
sárga szélű «rejtett kincsem» (holt tetem) van;
száz evetnyi nagy adósságkövetelésed ha van,
ezzel is ki lesz fizetve.»

Ruma lāwi: «minimēn, χi̊lilėmēn!» Aŉ kasm χārpä tēriχalä-tēn-pālt tū-minei̊ʾ. χi̊luñkwė patitēn; ti̊l kwoss χi̊litēn: χḁlä. χḁlä ńūmi̊ti, rūma tū räγäti. mańśi χum sisi̊ʾ χajti: «kwoss jeltėn, kwoss χḁlėn!»

XXIV.

A «nagy orrú» éneke.

Jäni ńḁl ēri.

Ōs khotėlkhotėli: jäni ńḁl ōsėm.
vuojnė-pėl khwḁss so̯sėχtam:
mät jäni ńḁl-pėl oat ōsėm,
viťėn-pėl khwḁss so̯sėχtam:
mät kőrėś ńḁl oat ōsėm.

*

Ōs khotėl khotėli: «jäni ńḁl mėnėn, tḁtėn!»
nḁj tēnė, ōtėr tēnė nḁsėñ khul
nḁji̊ʾ ōträi̊ʾ tokho no̯ñkhė kwḁltítėn.
ḁm khulmė kėnso̯χ ūlmėñėś mėnam.
tokho jälnėm mäntėl käpi kho̯mėt, käpi nēt
tōrėm märnäi̊ʾ, mō märnäi̊ʾ pő̯χtinė.
tokho jälnėm śőut
nḁji̊ʾ-ōträi̊ʾ äkwʻ mōt kho̯jä;

Az orosz ember (a «barát») mondja: «Menjünk, ássunk!» Most sárga szélű «rejtett kincsükhöz» mennek oda. Ásni kezdik; ezután amint ássák: [hát] holt tetem. A holt tetem megmozdúl, az orosz ember ott lerogyik. A vogul ember visszafut: «akár éledj föl, akár halj meg!»

XIV.

Minden nap nappalodik: [mindig azt mondják] «nagy orrú» vagyok.
Pedig ha a zsír [tükrében] nézem is magam,
valami nagy orrú nem is vagyok;
ha a víz [tükrében] nézem is magam,
valami kimeredő orrú nem is vagyok.

*

Minden nap nappalodik: [mindig azt mondják] «nagy orrú menj,
asszonynak ennivaló, gazdának enni való izletes halat hozz!»
Az asszony és gazda így költenek engem föl.
Én álmosan megyek el halat keresni.
Azalatt hogy én úgy járok, istenadta (derék, hatalmas) férfi, istenadta nő,
hogy az eget szorítjátok, a földet szoritjátok, [úgy] b . . ztok.
Azalatt míg én úgy járok,
az asszony és gazda egy helyen aluszik;

oạnėm at pö̆χtitėn, oạnėm ľạilėl sõñχwítėn.
nạj tĕnė, ōtėr tĕnė nạsėñ khul khōntam,
khōp-khōñkhė̊ tă̄rėtilėm.

nạj tĕnė, ōtėr tĕnė nạsėñ khulmė tatilėm,
nalu voạrilėm, nalu pajtėlilėm,
nạjnė ōtėrnė tạu-tėχtilėm :
sạurėm ătėl pă̄si . . .

XXV.

Kantemeskä tánczéneke.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

K ą n t e m e š k ä j ê g h u.

Surmi[1] *puässä tail*[2] *liškom*[3]
juotme toalm, ät[4] *nähkäm näkn*
šeškēn.[5] *ńiš liškom neum*[6] *toalm*
ńiše[7] *sétp*[8] *jąmäsem, sąat täl*
mil[10] *aurpäť*[11] *ťe taritilm. sąrńi*[12]

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

K ą n t e m e š k ä j ē χ w-ē r i̊'.

Sūrėm pāssä-ta'il
Ąńiśrėśkėm (?) jūntėmtālėm,
at nakpä nakiñ śeskėn
Ąńiśrėśkėm [jūntėmtālėm].
[Ąńiśrėśkėm] nĕγėmtālėm ńiśśä sētėp jąmäsėm
sāt tal mil a'ir pattän
ti tārätilėm.

---

engem nem b . . znak, engem lábbal rugdalnak.
Asszonynak enni való, gazdának enni való halat találok ;
a ladikon át engedem [elsiklani].
Az asszonynak enni való, gazdának enni való halat [végre] meghozom,
az üst számára elkészítem, az üstben megfőzöm,
az asszonynak és gazdának odanyújtom, hogy egyenek belőle :
[hát] utálatos kutyabűzzel bűzlik . . .

XXV.

Kemény (bőrből való) pár kesztyűt
varrt az én Anyiszjácskám (?),
öt ízű izelt (öt soros hímzésű) zsebkendőt
varrt az én Anyiszjácskám.
Az én Anyiszjácskám kötötte vékony fonalból való «jómat» (hálómat)
a hét öl mélységű örvény fenekére
bocsátom ím alá.

turkul älim[13] *lu ät äšemkä, šipkä*[14] *lailm, lu äštal kum ḁsm šipkä lailm. äk ťu sḁrńi turkul šalkä*[15] *lailm. vur turkul älėm, lu koattal kumm ḁsm, riškä*[16] *lailm, lu koattal kumm ḁsm, purka*[17] *lailm, kuľ kottal kumm ḁsem, sa̧vńi sa̧rń kuľ koll ätt aul nui kuľä loailm, šėmel sa̧rń kuľ kontém kḁlem nui kuľ lailm.*

voikėn tūr-χul ale'im :
lū at ḁ̄ńśe'im-ke,
śipkäi̊' lāwilėm ;
lū ḁ̄śtal χum ḁ̄sėm,
śipkäi̊' lāwilėm.
akw' tū voikėn tūr-χul [ale'im]:
śalkäi̊' lāwilėm.
vi̊r tūr-χul ale'im :
lū kāttal χum ḁ̄sėm,
ri̊śkäi̊' lāwilėm ;
lū kāttal χum ḁsėm,
purkäi̊' lāwilėm.
[voikėn voikėn χḁ̄nte'im :]
χūľ-kāttal χum ḁ̄sėm
voikėn voikėn χḁllättäl
nuj-χūľi̊' lāwilėm.
sēmėl voikėn χḁ̄nte'im :
χḁllėm nuj-χūľi̊' lāwilėm.

Ha fehér kárászt (tavi halat) fogok:
minthogy nincs lovam,
«szürkének» nevezem;
lóval nem rendelkező ember vagyok:
[hát] «szürkének» nevezem.
Ha ugyanahhoz [még egy] fehér kárászt fogok:
azt «daruszőrű»-nek nevezem.
Ha vörös kárászt fogok:
lovatlan kezű ember vagyok,
«vörös ló»-nak nevezem;
lovatlan kezű ember vagyok,
«rókaszőrűnek» nevezem.
Ha fehér daróczot találok:
gunyátlan kezű ember vagyok,
fehér daróczból való festetlen
posztógunyának nevezem.
Ha fekete daróczot találok:
festett posztógunyának nevezem.

XXVI.

Rasä tánczéneke.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Raše jeghu jeri.

Raše, raše kualen kont[1] *sientau ḁass ḁlm poalt ńuob*[2] *sientau. ḁńting*[3] *kḁr*[4] *jäjenti.*[5] *raše kualim kont oass ḁlm poalt joχtentí, ńuob joχtäntí. ḁńting kar jäjenti, pěšing kḁr jäjenti. raše kualen kuorp*[6] *ńḁll*[7] *läkventí, kont läguenti, ńuob joχtäntí, ḁńting kar ujänti, pěšing kar ujäntí. vert*[9] *ḁńt*[10] *pienghusš, ḁńt vert pienkhusš.*

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

Rḁ̄śä jēχw ērĭ'.

«*Rḁ̄śä, Rḁ̄śä kwālėn! χḁ̄nt sujtentawė,* [*wė.*» —
Ās ālėm-pālt ńūp sujtėnta-
«*āńtiñ χār jäjenti,* [*pēśiñ χār jäjenti*]» —
«*Rḁ̄śä, Rḁ̄śä kwālėn!*
χḁ̄nt Ās ālėm-pālt joχtenti, ńūp joχtenti.» —
«*āńtiñ χār jäjenti, pēśiñ χār jäjenti.*» —
«*Rḁ̄śä, Rḁ̄śä kwālėn!*
χḁ̄rp-ńol lakwenti, χḁ̄nt lakwenti, ńūp joχtenti.» —
«*āńtiñ χār ujenti, pēśiñ χār ujenti.*
vort-āńt-puñk . . . vort-āńt-puñk . . .

«Râsä, Râsä, kelj föl! Hadnak hallik zaja,
az Ob túlsó partján násznépnek hallik zaja.» —
«Szarvas jávorbika jődögél, [szügyes jávorbika jödögél].» —
«Râsä, Râsä, kelj föl!
Had érkezik az Ob tulsó partján, násznép érkezik.» —
«Szarvas jávorbika jődögél, szügyes jávorbika jődögél.» —
«Râsä, Râsä, kelj föl!
A nyíres [födte] folyófok mozog, had mozog, násznép érkezik.»
«Szarvas jávorbika úszkál, szügyes jávorbika uszkál.»
Kemény szarvú fő hess (?), kemény szarvú fő hess (?)! . . .

D) Női színjátékok.

XXVII.

A Jelikém-Jeli ének.

Jelikėm-jeli ēri̊'

Jelikėm-Jeli-Jeli-Jeli
sēmėl vitėp tēpiñ Ta'i̊t vātakėn
va'i̊lentāle'im,
āńt nurpä kit vit-vit
at tuľäp tuľäñ kātėl
ālentāle'im.
χḁsä vātäp vātäñ tḁr
χalikwänėl,
χḁsä rusip rusiñ tḁr
χalikwänėl
ponsėm sosi̊' kit samkwėl
tot ta sunsentālilėm:
tāltiñ paul tāltikėmnė
χūs χumpä χumiñ mujkwė
joχtentālėm,
lḁu χumpä χumiñ mujkwė
joχtentālėm.

*

Āńt nurpä kit vit-vit
ta āmėrtālme'im,
tāltiñ paul tāltikėmnė
pāľė jḁmentāle'im.
jäni̊' χum āśkėm ūntti̊lālėm

Jelikém-Jeli-Jeli-Jeli,
a fekete vizű táplálékos Szoszva partocskájához
szálldogálok én le,
a szarvból készült fogóívű két vedret
öt ujjú ujjas kézzel
emelgetem.
A hosszú szélű széllel való kendő
[két széle] közöcskéjéből,
a hosszú rojtú rojtos kendő
[két széle] közöcskéjéből
érett ribiszke két szemecskével
ím ott [amint] nézdegélem:
kikötös falucskám kikötőjéhez
húsz férfiból álló férfias vendégseregecske
érkezett meg,
tíz férfiúból álló férfias vendégseregecske
érkezett meg.

*

A szarvból készült fogó ívű két vedret
ím megmerítem,
kikötős falucskám kikötőjéhez
fölfelé mendegélek.
Az idős (nagy) férfi, atyuskám épitette

lūľiñ pērėp pēriñ kwolnė
śältentāle'im, [χėn
śāńim rē'i̊ltėm rēγiñ kwol-lą̄-
tū ta śältentāle'i̊m.

*

Āwiñ kwol āwikėm
at tuľäp tuľäñ kātėl
pūnsentawė.
vouta nuj ta'i̊liñ kātkwėl
śältentawėm,
vouta jarmak ta'i̊liñ kātkwėl
śältentawėm.
lạu pārtėp pārtiñ kwol-kän
jạmėś mujkwė mulγäľ jạ̄men-
tāli.
kēnttal ạ̄lnė jạmės punkkwėl
jäni̊' χum āśkėm-pālt ľūľen-
tāli,
pāssätal ạ̄lnė jạmės kātkwėl
jäni̊' χum āśkėm-pālt ľūľen-
tāli.
lạu puñkpä puñkiñ sūpkä
jäni̊' χum āśkėm χumľė pūn-
χumľė lāwi : [sentitä,
«Tạ̄rėm ēlä miñkwė lāum
āγit-pi̊̄γėt jārtilañkwė
χumľė rạ̄wentāli ? !»

*

Vouta nuj saw kūńäs
saw tūlentāli̊lawė,

---

magas keresztgerendájú keresztgerendás házba
lépegetek be,
az anyám melegítette meleg ház zugába
ím oda lépek be.

*

Ajtós házam ajtócskáját
öt ujjú ujjas kézzel
kinyitogatják.
Vékony posztóval teli kezecskével
lépegetnek be hozzám,
vékony selyemmel teli kezecskével
lépegetnek be hozzám.
A tíz deszkájú deszkás házpadlót
a jó vendégség körül járdogálja.
Sapkátlanúl levő szép fejecskével
idős férfi, atyuskámhoz [oda] álldogál,
kesztyűtlenül levő szép kezecskével
idős férfi, atyuskámhoz [oda] álldogál.
Tíz fogú fogas szájacskáját
idős férfi atyuskám ím miképen nyitogatja,
ím miképpen szól :
«A Târëmtól eladásra rendelt
leányokat, fiúkat [ebben] akadályozni
hogyan volna megengedve ? !»

*

Finom (vékony) posztónak sok göngyölegjéből
sokat hordanak be,

vouta jarmak saw kūńäs
saw tūlentāli̊lawė.
jäni̊' χum āśikėmnė
mōt χum ūnlėnė vosiñ kwol-
lḁ̄χikwėn
ta puultāli̊limėm;
jäni̊' χum āśikėmnė
mōt χum ūnlėnė tumiñ kwol-
ta ūnttėlāntwäsėm. [*sāmnė*
jäni̊' χum āśikėm-
paul tēnė jäni̊' pūri
ta vārentālėmakwė,
ūs tēnė jäni̊' pūri
ta vārentālėmakwė.
ētä χōltmū jui-pāltė,
χḁ̄tėl χōltmū jui-pāltė,
tiniñ jarmak saw ta'i̊lėl
ta mastentāli̊limėm,
tiniñ nuj saw ta'i̊lėl
ta mastentāli̊limėm.
āwiñ kwol kwoni pālnė
ta-pėl kwāltentāli̊limėm,
siriñ kwol kwoni pālnė
ta-pėl kwāltentāli̊limėm.
tāltiñ paul tāltikėmnė
nalu ta jḁ̄mtentālawėm,
māśtėr χum vārentālėm
χūrä-ke lośit χāp kiwrėkwėn,

---

finom selyemnek sok göngyölegjéből
sokat hordanak be.
Idős férfi atyuskám
engem idegen férfi lakta szurtos ház zugocskájába [szánva]
kelengyével szerel föl most;
idős férfi atyuskám
idegen férfi lakta füstös ház szögletébe
helyez el most.
Idős férfi atyuskám
falu evő nagy lakomát
rendezett (készített) most, a kedves,
város evő nagy lakomát
rendezett most, a kedves.
Miután egy éjjelt eltöltöttünk,
miután egy napot eltöltöttünk,
drága selyemből való sok ruhával
öltöztettek ím föl,
drága posztóból való sok ruhával
öltöztettek ím föl.
Az ajtós háznak kültájára
kisértek akkor ki engem,
a tetőrudas háznak kültájára
kisértek akkor ki engem.
Kikötős falum kikötőcskéjéhez
vezetnek (járatnak) akkor le engem,
mesterember készítette
tágas szélű ladikocska belsejébe

tū ta tāltentālawėm.
tāltiñ paul tāltikėmnėl
nalu ta χuľi̊taχti̊lėmū,
ēläľ ḁlnė ēläľ ľḁ̄ñχkwė
ta pūnsentālėmū.
mōt χum ūnlėnė ńiriñ mānė
ta totawėm,
mōt χum ūnlėnė pumiñ mānė
ta kwāltawėm.
jäni̊ χum āśikėm
sirä lośit, ḁulä lośit
kwolä ta χūľti.

*

χumim ūnlėnė
pērä-ke lośit kwolnė
ta joχtentėmū;
pūt vārnė ńūsäñ ēnkäj
ta ľūľentālikälėm.
paul saw saw akim
ta śältente'it.
χḁsä vātäp vātäñ tḁ̄r
ēlä χartentālilėm,
χḁsä rusip rusiñ tḁ̄r χalikwänėl
toχa-ta sunsentānti̊le'im,
toχa-ta jḁ̄mentānti̊le'im.
Tḁ̄rėm lāum jḁmės jurtkėm jot,

ültetnek be akkor engem.
Kikötős falum kikötőcskéjétől
íme a vízre bocsátkoztunk,
távolba menő (levő) távoli utacskánkat
ím megkezdtük (megnyitogattuk).
Idegen férfi lakta vesszőtermő vidékre
visznek el ím engem,
idegen férfi lakta fűtermő vidékre
visznek el ím engem.
Idős férfi atyuskám
tetőbeli előrúdjával téres, keresztrúdjával téres
[nyári] háza ím elmarad.

*

A férjem lakta
tágas [közű] keresztgerendás házba
érkezünk meg aztán;
üstöt rendező (ételt készítő) cselédleány
áll ím [ott] elémbe.
Falubeli sok sok bácsim
ím belépeget.
A hosszú szélű széllel való kendőt
[arczom elől] elrántogatom,
a hosszú rojtú rojtos kendő közöcskéjéből
ím úgy nézdegélek,
ím úgy sétálgatok.
Târëm rendelte jó társacskámmal együtt,

Kworės lāum jḁmės jurtkėm-jot,
Tḁrėm vārėm jamės ētkwė
ta χujentāli̊limēn,
Tḁrėm vārėm jḁmės ētkwė
ta ūnttėlāli̊limēn.

XXVIII.

A kakuk-kisasszony színjátéka.

Kukuk-nāj āñk tūli̊lėp.

Kukuk-nāj āñkikwė,
kukuk-nāj āγikwė,
morti mā vitėmnėl
nāj jiśśentāle'im,
morti mā lḁmtėmnėl
āγi jiśśentāle'im.
l'ām-jiw ḁlmäñ sāt ur
χōlti̊lāle'im,
ińʼ-jiw ḁlmäñ sāt ur
χōlti̊lāle'im.
akwʻ-mat-ērt matä nampä namiñ ūsėn
kukuk-nāj nēi̊le'im,
matä sijpä sijiñ ūsėn
kukuk-nāj nēi̊le'im.
ḁsiñ tḁwpä tḁwiñ jiwnė
āγi isi̊lālmėm,
ḁsiñ tārpä tāriñ jiwnė

Kworës rendelte jó társacskámmal együtt,
egy Târëmtól alkotott jó éjjelecskét
aluddogálunk mi,
egy Târëmtól alkotott jó éjjelecskét
üldögélünk mi.

XXVIII.

Kakuk-kisasszonyka,
Kakuk-leányasszonyka,
madárrepülő déltájéki vizemtől
jödögélek én meg úri nő,
madárrepülő déltájéki földrészemről
jödögélek én meg úri leányzó.
Zelniczefa termő (élő, levő) hét hegyet
haladok át,
csipkerózsa-fa termő hét hegyet
haladok át.
Egyszer csak valamiféle nevű neves városhoz
jutok ki én, kakuknő;
valamiféle hírű híres városhoz
jutok ki én kakuk nő.
Vastag ágú ágas fára
szálltam én leányzó,
vastag gyökerü gyökeres fára

nāj isi̊lālmėm.
χaśsėnė vitä-jerä
χumľė χaśsi̊lālilėm,
χaśsėnė mātä-jerä
χumľė χaśsi̊lālilėm:
ań Tūpėl ūsėriśėmnė
tū nēi̊lmėm.
paul-puñkä jänı̊' kwol
χotä pātėrlāli sär?!
ūs puñkä jänı̊' kwol
χotä pātėrlāli sär?!
Tūpėl ūsiñ jänı̊' jēnär
kartäñ-kiwėrnė tū ta isi̊läsėm.
ūs·ta'i̊l saw ńaurėm
tot ti jonγi̊le'it,
paul-ta'i̊l saw ńaurėm
tot ti jonγi̊le'it.
ań ńauramėt χalänėlt lāwe'it:
«tū sunsän!
ań kukuk-nāj āñkikwė
ti joχtėm,
ań mortim nāj āγikwė
ti joχtėm.
am ąs lēγėm-ke kauśätapte'im:
lēγėm χulχi̊lāli,
puñkėm-ke ńūsätapte'im

---

szálltam én úri nő.
Fölismerhető vize tájékát
amint fölismerem,
fölismerhető földje tájékát
amint fölismerem:
hát Tobolszk városkámba,
oda jutottam ki.
Falu fejének nagy háza
ugyan hova tűnhetik el?!
Város fejének nagy háza
ugyan hova tűnhetik el?!
A Tobolszk városbeli nagy generális (kormányzó)
kerítéses udvara belsejébe, ím oda szállottam le.
Teli város sok gyermeke
játszadoz ím ott;
teli falu sok gyermeke
játszadoz ím ott.
Ama gyermekek egymás közt mondják:
«Oda nézzetek!
Ama kakuk-kisasszonyka
ím megérkezett;
ama madárrepülő déltáji kisasszonyka
ím megérkezett.
Én pedig ha farkam billegtetem:
farkam potyogtat trágyát,
ha fejem mozgatom:
fejem potyogtat trágyát.

puñkėm χulχi̊lāli.
Tūpėl ūsiñ jäni̊' jēnär
sǭltätä am numpėlėm χumľė [lāwi:
«kukuk-nāj āñkikwė,
jū śältėn!
mortim nāj āγikwė,
jēnärnė vōwäsėn.»
ań sǭltätėm jui-pālt
la'i̊lėl jǭme'im.
jū-śältmėm-kēmt ań kwol
akw'-mōs Ās-jāñk voipil,
akw'-mōs tūr-jāñk voipil.
ań Tūpėl-ūs jäni̊' jēnär ǭjkä
ti āñkwätāli, χumľė lāwi̊li:
«mortim nāj āñkikwė
tī̊' jäjäkėn!
patit kwolėm-numpėl
tī̊' jǭmäkėn!»
jēnärėm jot patit kwolėn
ti jǭmsėm;
ūntėnė pasänėm ti śǭpitimė.
Tūpėl-ūs jäni̊' jēnär χumľė
lāwi̊li:
«mortim nāj āñkikwė,
tū ūntäkėn!»
ań ēnkajä-χuśanä-numpėl
χumľė lāwi̊li:
«samovarän issėltän,

A Tobolszk városbeli nagy generális
katonája én hozzám [ím] miképpen szól:
«Kakuk-kisasszonyka,
lépj be!
Madárrepülő déltáji kisasszonyka,
a generalis hív téged.»
Ama katonám után
gyalog (lábbal) megyek.
Amint beléptem: [hát] ama ház
egyre olyan, mint az Ob jege (t. i. tükör tisztaságú);
egyre olyan, mint a tó jege.
Most a Tobolszk városbeli nagy generális-öreg
ím szemlélget, [ím] miképpen szól:
«Madárrepülő déltáji kisasszonyka,
jer csak, kedves, ide!
Belső szobám (házam) felé
járdalj csak, kedves, ide!
Generálisommal a belső szobába
mentem ím;
székem (ülő asztalom) ím elrendezve.
A Tobolszk városbeli nagy generális [ím] miképpen beszél:
«Madárrepülő déltáji kisasszonyka,
ülj csak, kedves, oda!»
Most nőcselédei, férficselédei felé
[ím] miképpen beszél:
«Forraljátok föl szamovártokat

samovarän pajtän!
ti mortim nāj āñkikwė
mujlunkwė joχti̊lėm,
ti mortim nāj āγikwė
tōntluñkwė joχti̊lėm.»
χḁsä pajti̊lālwės, vāťi pajti̊lālwės,
ań samavar pasännė ti totwės.
Tūpėl-ūs jäni̊' jēnär χumľė lāwi̊li:
«soriñ tēp ti̊' totän,
maγiñ tēp ti̊' totän,
jḁmės śāj, jḁmės sākėr ūnttän!
kukuk nāj āñkėkän
mortim mā-vitänėl ti jim.»
jḁmės śaj ajmėm jui-pālt,
jḁmės sākėr tēnėm jui-pālt,
tiniñ vinä saw rumkä
sawėl ajtawėm.
ań Tūpėl-ūs jäni̊' jēnär-ḁ̄jkä χumľė lāwi̊li:
«kukuk-nāj āñkikwė,
akw' śos-χal jolä χujsimēn!»
akw' śos-χal akw' pērinän
jolä ta χujsimēn.
χḁsä χuji̊lėsmēn, vāťi χuji̊lėsmēn,
akw'-mat-ērt Tūpėl-ūs jäni̊' jēnär-ḁ̄jkäriś χumľė lāwi̊li:

---

főzzétek föl szamovártokat!
Ez a madárrepülő déltáji kisasszonyka
vendégségbe érkezett,
ez a madárrepülő déltáji kisasszonyka
mulatóba (vendégeskedni) érkezett.
Hosszú ideig főzték, rövid ideig főzték,
ama szamovárukat ím az asztalra hozták.
A Tobolszk városbeli nagy generális ím miképpen beszél:
«Sör-féle ételt hozzatok ide,
méz-féle ételt hozzatok ide,
jó csájt, jó czukrot helyezzetek ide!
Kakuk-kisasszonyka
jött ím meg a madár repülő déltáji viztől.»
Miután jó csájt ittam,
miután jó czukrot ettem,
drága pálinkának sok pohárkájával
sok számmal itatnak engem.
Most a Tobolszk városbeli nagy generális-öreg
[ím] miképpen beszél:
«Kakuk-kisasszonyka,
egy órányi időközre feküdjünk le!»
Egy órányi időközre egy párnára
feküszünk mi íme le.
Hosszú ideig feküdtünk, rövid ideig feküdtünk,
egyszer csak a Tobolszk városbeli nagy generális-öregecske
[ím] miképpen beszél:

«kukuk-nāj āñkikwė,
kukuk-nāj āγikwė,
nāñχä kwāläkėn sär!
kwālnä porä ti jēmtilėm.»
nāñχ ti kwālilėsmēn;
tiniñ śaj ās ti pajtilālwės,
tiniñ sākėr ās ti totwės.
ań kukuk-nāj āñkikwė χumľė [lāwe'im:
«jāχatä sär!
Tūpėl-ūs jäni' jēnär-ājkäriś
χōntlälėn: am ti minilāle'im;
minnė mām ās χasä.»
Tūpėl-ūs jäni jēnär-ājkä
χumľė lāwäsi:
«mineγėn-ke, ta mine'in;
kukuk-nāj āñkikwė,
nañėn tī' χūń pūwilālilėm?!»
ań Tūpėl-ūs jäni' jēnär-ājkä
tātėpä pali pūnsėstä,
jelpiñ kwolnė jälnė ta'ilėl
kukuk-nāj āñkikwė ti mastawėm.
kēriñ jārmak jāmės tārėl
kukuk-nāj āñkikwė ti pintėltawėm.
tiniñ votkä χūrėm ta'ilėl
nāj ajtwäsėm,
tiniñ votkä ńilä ta'ilėl

«Kakuk-kisasszonyka,
kakuk-leányzócska,
kelj csak föl, kedves!
Im elérkezett a fölkelés ideje.»
Most mi fölkeltünk,
drága csájt föztek ím ismét,
drága czukrot hoztak ím ismét.
Most kakuk-kisasszonyka [ím] miképpen szólok:
Halld-sza csak!
Tobolszk városbeli nagy generális-öregecske
figyelj ide: ím én elmendegélek;
az én menő földem még hosszú.»
A Tobolszk városbeli nagy generális-öreg
[ím] miképpen felel:
«Ha elmész, hát elmész:
Kakuk-kisasszonyka,
téged hogyan tartóztathatnálak (foghatnálak le ide)?!»
Most a Tobolszk városbeli nagy generális-öreg
szekrényét fölnyitotta,
templomba (szent házba) járó ruhával
öltöztet ím föl engem, kakuk-kisasszonykát.
Arany hímzésű, selyemből való szép kendőt
tesz ím fejemre, kakuk-kisasszonykának.
Drága votka három telijével (poharával)
itat engem, úri nőt;
drága votka négy telijével (poharával)

nāj ajtwäsėm.
ańilawäsėm, sipi̊lawäsėm ;
tūl-ultė ḁ̄s ta mini̊̄lāle’im.
kartäñ-kiwėrnė kwon ti kwāle’im.
ḁ̄s lēγėm-ke kauśätapte’im :
lēγėm χulχi̊lālėm,
puñkėm-ke ńūsätapte’im :
puñkėm χulχi̊lālėm.
tūl ta ti̊̄lamläsėm.

*

L’ām jiwäñ saw ur
ḁ̄s ti χōlti̊lālilėm,
ini̊’-jiwäñ saw ur
ḁ̄s ti χōlti̊lālilėm.
χḁsä minnėm jui-pālt,
vāťi minnėm jui-pālt,
akw‘ māt matėr nampä namiñ ūsėn
ḁ̄s ti nēi̊lamėm,
matėr sijpä sijiñ ūsėn
ḁ̄s ti nēi̊lamėm.
ḁsiñ tārpä tāriñ jiwnė
ḁ̄s ti isi̊le’im,
ḁsiñ tḁwpä tḁwiñ jiwnė
ḁ̄s ti isi̊le’im,
kukuk-naj āñkikwė
χumľė sunsi̊le’im :
ań Samar-ja ūsėriśėmnė

---

itat engem úri nőt.
Megcsókolt, nyakamba borult;
azután pedig ismét mendegélek.
A kerítéses udvar belsejébe ím kimegyek.
Farkomat ha billegtetem: ismét
trágyát pogyogtatott farkom;
fejemet ha mozgatom
trágyát pogyogtatott fejem.
Onnan aztán elröpültem.

*

Zelniczefás sok hegyet
haladok át ismét,
csipkerózsa-fás sok hegyet
haladok át ismét.
Miután hosszú ideig mentem,
miután rövid ideig mentem,
egy helyen valamiféle nevű neves városhoz
jutottam ím ismét ki,
valamiféle hírű híres városhoz
jutottam ím ismét ki.
Vastag gyökerü gyökeres fára
szállok ím ismét,
vastag ágú ágas fára
szállok ím ismét.
Kakuk-kisasszonyka,
amint nézdegélem:
hát Szamar-folyóbeli városkámba (Szamarovoba)

ti nēi̊läsėm.
paul puñkä jäni̊' kwol
χotä pātėrāli? !
ūs puñkä jäni̊' kwol
χotä pātėrāli? !
ań pōjėr-kwol kartän
ti isi̊le'im.
ūs-ta'i̊l saw ńaurėm
tot ta jonγe'it,
paul-ta'i̊l saw ńaurėm
tot ta jonγe'it.
lēγėm-ke kauśätapte'im :
lēγėm χulχi̊lāli,
puñkėm-ke ńūsätapte'im :
puñkėm χulχi̊lāli.
akw sḁ̄ltät kwon ti kwāli,
χumľė lāwi̊li̊ :
«kukuk-nāj āñkikwė,
ti Samar-jā jäni̊' pōjėrnė
jū ti vōwintawäsėn.«
ań sḁ̄ltät-jot jū ti śälti̊lālmėm :
ań Samar-jā jäni̊' pōjärėm
āwit ti ľūľi, χumľė lāwi :
«kukuk-nāj āñkikwė,
patit kwolnė jäjäkėn !
mortim mānėl jim nē
manaun saka ōmiś.[9]

érkeztem ím.
Falu fejének nagy háza
hova tünhetik el?!
Város fejének nagy háza
hova tünhetik?!
Amaz úr házának kerítéses udvarára
szállok ím le.
Teli város sok gyermeke
játszik ím ott,
teli falu sok gyermeke
játszik ím ott.
Ha farkamat billegtetem:
farkam potyogtat trágyát;
ha fejemet mozgatom:
fejem potyogtat trágyát.
Egy katona jön ím ki,
[ím] miképpen beszél:
«Kakuk-kisasszonyka,
ezen szamarovobeli nagy úr
hivogat be ím téged.»
Ama katonával ím belépdegéltem.
Ama szamarovobeli nagy uram
ím az ajtóban áll, [ím] mikép szól:
«Kakuk-kisasszonyka,
jer be, kedves, a belső szobába!
Madárrepülő déltájról jött nő
nekünk nagyon vígasságos.

patit kwolnė ta jḁ̄me'im ;
nērpiñ ḁ̄lpėl sartim pasännė
tū ta ūnttuwäsėm.
jḁmės śajėl, jḁmės sākarėl
tol' ta tittiwäsėm.
tūl akw' śos-χal akw' pērinän
jolä ta χujsimēn.
χḁsä χujsemėn, man vāti
χujsėmēn,
nḁ̄ñχ kwālsėmēn.
ań Samar-jā jäni' pojėrriśėm
tḁ̄tėp-kiwėrt ḁ̄śnė
ḁ̄ln ēntap-kwālγä
kukuk-nāj āñkän
tū mujlilālitä.
ḁ̄ln ēntėp-kwāli'
nḁ̄ñχ ti ēntäslėm.
kwon ti kwālilāle'im,
kartäñ-kiwėrnė ise'im.
lēγėm-ke kauśätapte'im :
lēγėm χulχilāli,
puñkėm-ke ńusätapte'im :
puñkėm χulχilāli.
māń tḁul rāmpiñėl
ḁ̄s ta min'eim.

*

L'ām-jiw ḁ̄lmäñ sāt ur
ḁ̄s χōlte'im,

Erre a belső szobába megyek ;
a színes festékkel mázolt asztalhoz
ültettek ím oda.
Jó csájjal, jó czukorral
tartottak ott jól engem.
Azután egy órányi közre egy párnára
feküdtünk ím le ketten.
Hosszú ideig feküdtünk, vagy rövid ideig feküdtünk,
fölkeltünk.
Most szamarovobeli nagy uracskám
a szekrényében tartott
ezüst öv-kötőjét
kakuk-kisasszonykájának
ajándékozta oda.
Az ezüst övkötőt
ím fölöveztem.
Im kimendegélek ;
a kerítéses udvar belsejébe szállok.
Ha farkam billegtetem :
farkam potyogtat trágyát ;
ha fejem mozgatom :
fejem potyogtat trágyát.
Kis szárnylebegéssel
megyek aztán ismét.

*

Zelniczefa termő hét hegyet
haladok át ismét,

ini̊'-jiw ą̄lmäñ sāt ur
ą̄s χōlte'im.
akw'-mat-ērt χuml'ė sunsi̊-le'im :
matä nampä namiñ ūsėn
ą̄s ti nēi̊läsėm,
matä sijpä sijiñ ūsėn
ą̄s ti nēi̊läsėm.
ąsiñ tąwpä tąwiñ jiwnė
tū ta isi̊lamėm,
ąsiñ tārpä tāriñ jiwnė
tū ta isi̊lamėm.
χaśsėnė vitä-jer
χumlė χaśsilėm,
χaśsėnė mātä-jer
χumlė χaśsilėm :
Xāľp-ūsėriśėmnė ti joχtmėm.
paul puñkä jäni̊' kwol
χotä pātėrāli ? !
ūs puñkä jäni̊' kwol
χotä pātėrāli ? !
ań Xāľp-ūsiñ jäni̊' kāpitan
kartäñän, tū ta isi̊le'im.
paul-ta'i̊l saw ńaurėm
tot ti jonγe'it,
ūs-ta'i̊l saw ńaurėm
tot ti jonγe'it.
lēγėm-ke kauśätapte'im :

---

csipkerózsa-fa termő hét hegyet
haladok át ismét.
Egyszer csak [ím] miképpen nézdegélek :
valami nevű neves városhoz
jutottam el ismét,
valami hírű híres városhoz
jutottam el ismét.
Vastag ágú ágas fára
oda szállottam ekkor,
vastag gyökerű gyökeres fára
oda szállottam ekkor.
Fölismerhető vize tájékát
amint fölismerem,
fölismerhető földje tájékát
amint fölismerem :
Ím «Nyíres-városkámba» (Berjozovba) érkeztem el.
Falu fejének nagy háza
hova tünhetik el ? !
Város fejének nagy háza
hova tünhetik el ? !
Ama Berjozov-városbeli nagy kapitánynak
kerítéses udvarába, ím oda szállok.
Teli falu sok gyermeke
játszik ím ott,
teli város sok gyermeke
játszik ím ott.
Ha a farkam billegtetem :

lēγėm χulχi̊lāli,
puñkėm-ke ńūsätapte'im:
puñkėm χulχi̊lāli.
akw' χḁ̄sėχ kwon ta kwāli,
χumlė lāwi̊li:
«kukuk-nāj āñkikwė!
Xāľp-ūsiñ jäñi̊' kāpitannė
jū ti vōvimėn.
kukuk-nāj āñkikwė
jū ta śälti̊lāle'im;
ań Xāľp-ūsiñ jäni̊' kāpitan-
ḁjkä
ti jḁ̄mi̊lāli, χumľė lāwi:
«χḁsä vit χōltėm nāj,
χḁsä mū χōltėm nāj,
kukuk-nāj āñkikwė
patit kwolnė ti jäjėn!
patit kwolnė ti jḁ̄msėm.
Xāľp-ūsiñ jäni̊' kāpitan unlėnė
kēlp ḁ̄ľpėp jḁmės pasännė
kukuk-naj āñkikwė ūnttuwä-
tiniñ votkä saw śarkäl [sėm.
sawėl ūntti̊lawėm, [rumkäl
sor-vit, ma'i̊-vit kāsiñ saw
sawėl ajti̊lawėm,
tiniñ śajėl, tiniñ sākarėl
sawėl titti̊lawėm. [ḁ̄jkäriś
Ań Xāľp-ūsiñ jäni̊' kāpitan-

---

farkam potyogtat trágyát;
ha a fejemet mozgatom:
fejem potyogtat trágyát.
Egy kozák jön ki erre,
s [ím] miképpen beszél:
Kakuk-kisasszonyka,
a Berjozov-városbeli nagy kapitány
hív ím téged be!»
Kakuk-kisasszonyka
erre belépdelek;
ama Berjozov-városbeli nagy kapitány-öreg [pedig]
ím jődögél, [ím] mikép szól:
«Hosszú vizeket áthaladt úri nő,
hosszú földeket áthaladt úri nő,
kakuk-kisasszonyka,
jer be most a belső szobába!»
Most bementem a belső szobába.
A Berjozov-városbeli nagy kapitány, melyhez ülni szokott,
ama vörös festésű szép asztalhoz
ültetnek engem, kakuk-kisasszonykát.
Drága votka sok csészéjével
sok számmal kinálgat (helyez) engem;
sörvíz, mézvíz kedvderítő sok pohárkájával
sok számmal itat engem;
drága csájjal, drága czukorral
sok számmal tart jól engem.
Ama Berjozov-városbeli nagy kapitány-öregecske

tūl-ultė χumľė lāwi :
«kukuk-nāj āñkikwė,
kukuk-nāj āγikwė,
akw‘ śos-χal akw‘ pērinän
χujsimēn!
akw‘ śos-χal akw‘ perinän
ta χujėsėmēn.
χḁ̄sä χujėsėmēn, vāťi χujė-sėmēn,
akw‘-mat-ērt [riś jot
Xāľp-ūsiñ jäniʼ kāpitan-ḁ̄jkä-nḁ̄ñχ ti kwālsėmēñ.
tiniñ śajėl, tiniñ sākarėl
ḁ̄s ti totilawėm,
tiniñ votkä saw śarkäl
ḁ̄s ti ajtilawėm. [ḁ̄jkä
ań Xāľp-ūsiñ jäniʼ kāpitan-tḁ̄tapä pali ti pūnsitä;
kēriñ jarmak jḁmės tḁ̄rėl
ti pintėltawėm,
kēriñ pattäp jḁmės sḁ̄pakėl
ti mastilawėm.
kwon ta kwāleʼim;
Xāľp-ūsiñ jäniʼ kāpitan-ḁ̄jkä-riś numpėl
χumľė lāweʼim:
«Xāľp-ūsiñ jäniʼ kāpitan-ḁ̄jkäriś,
am-ke χḁ̄leʼim: nañ ānėm ul joruläln!

---

azután [ím] mikép szól:
«Kakuk-kisasszonyka,
kakuk-leányzócska,
egy órányi közre egy párnára
feküdjünk le!»
Egy órányi közre egy párnára
feküdtünk akkor le.
Hosszú ideig feküdtünk, rövid ideig feküdtünk,
egyszer csak
a Berjozov városbeli nagy kapitány-öregecskével együtt
ím mi fölkeltünk.
Drága csájt, drága czukrot
hoznak ím ismét nekem,
drága votka sok csészéjével
itatnak ím ismét engem.
Ama Berjozov-városbeli nagy kapitány-öreg
most szekrényét fölnyítja;
aranyhímzésű selyemből való szép kendőt
tesz ím fejemre.
Vasas sarkú (patkós) szép csizmával
öltöztet föl engem.
Ekkor kimegyek;
a Berjozov-városbeli nagy kapitány-öregecskéhez
[ím] miképpen szólok:
«Berjozov-városbeli nagy kapitány-öregecske,
ha én meghalok: te ne feledj el engem

naň-ke χǭle'in: am naňėn ǭs at jorulilėm.»
tūl Xāľp-ūsıň jäni' kāpitan ǭśnė
kartäň-kiwėrnė, tū ta isi-le'im.
lēγėm-ke kauśätapte'im:
lēγėm χulχilāli,
puňkėm-ke ńūsätapte'im:
puňkėm χulχilāli.
māń tǫul rāmpiňākwėl
ǭs ti minilāle'im.

*

Kukuk-nāj āňkikwė,
kukuk-nāj āγikwė
toχ minimėm χaltė
ľām-jiw ǭlmäň sat ur
ǭs χōlte'im,
ini'-jiw ǭlmäň sāt ur
ǭs χōlte'im.
akw' mat-ērt ǭs matä nampä namiň ūsėn
kukuk-nāj ti nēilālmėm,
matä sijpä sijiň ūsėn
kukuk-nāj ti nēilālmėm.
ǫsiň tǫwpä tǫwiň jiwnė
nāj ti isile'im,
ǫsiň tārpä tāriň jiwnė
āγi isile'im.
χaśśėnė vitä-jerä

---

ha te meghalsz: én sem feledlek téged.
Azután a Berjozov-városbeli nagy kapitány birtokát tevő
kerítéses udvar belsejébe, ím odaszállok.
Ha a farkam billegtetem:
farkam potyogtat trágyát;
ha a fejemet mozgatom:
fejem potyogtat trágyát.
Kis szárnylebegéssel
mendegélek ím ismét.

*

Kakuk-kisasszonyka,
kakuk-leányzócska
a közben hogy úgy megyek,
zelniczefa-termő hét hegyet
haladok át ismét,
csipkerózsafa-termő hét hegyet
haladok át ismét.
Egyszer csak ismét valami nevű neves városba
érkezem ím kakuk-nő,
valami hírű híres városba
érkezem ím kakuk-nő.
Vastag ágú ágas fára
szállok ím föl úri nő,
vastag gyökerű gyökeres fára
szállok ím föl leányzó.
Fölismerhető vize tájékát

χumľė χańśsi̊lilėm,
χaśsėnė mātä-jerä
χumľė χańśsi̊lilėm:
ań Puliñ-Awėt lāwėltawė,
ta ūsėriśnė ti joχti̊lamėm.
ūs puñkä namiñ pōjėr-kwol
χotä pātėri?!
paul puñkä namiñ pōjėr-kwol
χotä nāñki?!
tū ta ti̊lėmlāle'im,
kartäñ-kiwėrnė ti isi̊le'im.
lēγėm-ke kauśätapte'im:
lēγėm χulχi̊lāli,
puñkėm-ke ńūsätapte'im:
puñkėm χulχi̊lāli.
ūs-ta'i̊l saw ńaurėm
tot ti jonγi̊le'it.
paul-ta'i̊l saw ńaurėm
tot ti jonγi̊le'it,
ań ńauramėt χalänėlt lāwe'it:
«tū sunsän!
ań kukuk-nāj ānkikwė
ti joχtėm,
ań mortim nāj āγikwė
ti joχtėm.»
ań akw' χḁ̄sėχriś kwon ti kwālepālėm,
am-numpėlėm χumľė lāwi:

ím fölismerem,
fölismerhető földje tájékát
ím fölismerem:
ama Pul-folyófokot (Obdorszkot) emlegetik,
ama városkába jöttem ím el.
Város feje, híres úr háza
hova tűnhetik el?!
Falu feje, híres úr háza
hova látszik el?!
Most oda repülök el;
a kerítéses udvar belsejébe szálok ím le.
Ha a farkam billegetem:
farkam potyogtat trágyát,
ha a fejemet mozgatom:
fejem potyogtat trágyát.
Teli város sok gyermeke
játszik ím ott,
teli falu sok gyermeke
játszik ím ott.
Ama gyermekek egymás közt mondják:
«Oda nézzetek!
Ama kakuk-kisasszonyka
ím megérkezett,
Ama madárröpülő déltáji leányasszonyka
ím megérkezett.»
Most egy kozákocska jött ím ki,
én hozzám [ím] miképpen szól:

«ań mortim nāj āñkikwė,
jū-sältäkėn!
Puliñ-Awėt jänį' pōjärėn
ti vōwäsėn.»
jū-sältmėm-kēmt
Puliñ-Awėt jänį' pōjėr
ti jḁmilāli.
«mortim nāj ānkikwė,
kukuk-naj āγikwė,
paśä ḁlėn!»
taw ḁlnė patit kwolnė
tū ta vōwilawäsėm.
tū joχtimėm, taw pḁχän,
kēlp ḁl'ėp jḁmės pasännė,
tū ta unttuwäsėm.
samavar pajtwės,
samavar issėltawės.
tiniñ śajėl, tiniñ sākarėl
ti ajtuwäsėm, ti tittilawäsėm.
tiniñ vinä saw rumkä
sawėl χōltilimēn,
tiniñ votkä saw śarkä
sawēl χōltilimēn
ań Puliñ-Awėt jänį' pōjėr-riśėm
χumľė lawi:
«kukuk-nāj ānkikwė,
kukuk-nāj āγikwė!

«Madárrepülő déltáji kisasszonyka
lépj be most kedves!
Az obdorszki nagy úr
hív ím téged.»
Amidőn beléptem
az obdorszki nagy úr
járdogál ím [ott].
«Madárrepülő déltáji kisasszonyka,
kakuk-leányasszonyka
légy üdvöz!»
A tőle lakott belső szobába,
oda hív aztán engem.
Oda érünk, az ő oldalához,
a vörös festésű szép asztalhoz,
ültet oda ím engem.
Szamovárt főztek,
szamovárt forraltak.
Drága csájjal, drága czukorral
itattak engem, etettek engem.
Drága pálinka sok pohárkáját
sok számmal fogyasztjuk,
drága votka sok csészikéjét
sok számmal fogyasztjuk.
Amaz obdorszki nagy uracskám [aztán]
[ím] mikép szól:
«Kakuk-kisasszonyka,
kakuk-leányasszonyka,

χurėm śos-χal akw' pērinän
jolä χujsimēn,
ńilä śos-χal akw' pērinän
jolä χujsimēn!»
jolä ta χujėmamēn.
χąsä χujilėsmēn, vāťi χuji-lėsmēn,
χurėm śos-χal ti χōltsėmēn,
ńilä śos-χal ti χōltsėmēn,
ań nąñχ ti kwālsėmēn.
tiniñ śaj, tiniñ vinä
ąs ti ajilimēn.
ań Puliñ-Awėt jäni' pōjėr ąjkä
tątėpä pāli pūnsili,
kēlp śēskän-suprisä
nąnχ ti viśśentāli,
ānėm ti miśśentāli.
nąnχ ti masilāläslėm:
kēlp śēśkän-supkwė
am jänitėm supriś ti ąlilālėm.
ta jui-pālt kartäñ-kiwėrnė isile'im.
lēγėm-ke kauśätapte'im:
lēγem χulχilāli,
puñkėm-ke ńūsätapte'im:
puñkėm χulχilāli.

*

Māń tąul-rāmpiñakwėl
ąs ta tilėmlamėm;

---

három órányi közre egy párnára
feküdjünk mi le ketten,
négy órányi közre egy párnára
feküdjünk mi le ketten!»
Ekkor lefeküdtünk.
Hosszú ideig feküdtünk, rövid ideig feküdtünk,
ím három órányi óraközt töltöttünk el,
ím négy órányi óraközt töltöttünk el;
ekkor aztán fölkeltünk.
Drága csájt, drága pálinkát
ím ismét iddogálunk.
Most az obdorszki nagy úr-öreg
szekrényét fölnyitogatja,
vörös vászon ingecskéjét
ím fölveszi,
ím nekem ajándékozza.
Ím felöltöttem:
a vörös vászoningecske
ím magam nagyságú ingecske volt.
Azután a kerítéses udvar belsejébe szállok.
Ha farkam billegtetem:
farkam potyogtat trágyát;
ha a fejemet mozgatom:
fejem potyogtat trágyát.

*

Kis szárnylebegéssel
röpültem el ismét.

ser vōr sāt sāmnė
am ta minilamėm,
mor vōr χat sāmnė
am ta minilamėm.
akw‘ śat-piťi χāntsėm,
pirišänėm tū ta rēpitėsänėm,
tū ta ossulėsanėm;
ań pirišänėm śatnė oss jän-
mėltawėt!

*

Ser vōr sāt sāmnė
ās ta minile'im,
mor vōr χat sāmnė
as ta minile'im.
akw‘ jäktim χāľ-āñkwėl
χāntile'im, tū isile'im.
kukuk-nāj ānkikwė,
kukuk-nāj āγikwė
ēlä rāñχule'im:
ku-kuk, ku-kuk, ku-kuk!

XXIX.

Az ángyi-ének.

Ońė-eri.

Khwalėp jōñkhėp ät soät	*när-mas khulmėlėslėm?*
när-mas khwaltilėslėm	*śoar nēγ-oa, pojtėχ nēγ-oa*

Rengeteg erdő hét zugába
mentem én el akkor;
zordon erdő hat zugába
mentem én el akkor.
Egy sat-madár-fészket találtam,
fiacskáimat ím oda vetettem,
s akkor ott hagytam őket,
hadd nevelje föl a sat-madár az én fiacskáimat!

*

Rengeteg erdő hét zugába
mendegélek aztán ismét,
zordon erdő hat zugába
mendegélek aztán ismét.
Egy levágott nyírfa-törzsöt
találok, oda szállok.
Kakuk-kisasszonyka,
kakuk leányasszonyka,
folyton azt kiáltom:
ku-kuk, ku-kuk, ku-kuk!»

XXIX.

Fogyó holdnak öt hetét
mi miatt vesztegettem el,
mi miatt töltöttem szerelmi izgalomban?
Világ asszonyának, rimaasszonynak

so̥rėm mo̥antėlnėnälėñ pūlėp —
ōńė-päñk-khop :
ton jḁl-po̥alän khōntsėm.
śo̥ar nēγ-oḁ, pojtėχ nēγ-oḁ
kit kho̥jip sēmėl ńōli — ōńė
käsėnto̥li :
ton jḁl-po̥alän khōntsėm.
śo̥ar nēγ-oḁ, pojtėχ nēγ-oḁ
khūľėm-viť, sōs-viť [kit sämi :
kit viś put totėlto̥alės — ōńė
ton jḁl-po̥alän khōntsėm.
śo̥ar nēγ-oḁ, pojtėχ nēγ-oḁ
ät po̥ntė tāmpėχ ju-khartėm —
ōńė kit ńḁl-soämi :
ton jḁl-po̥alän khōntsėm
śo̥ar nēγ-oḁ, pojtėχ nēγ-oḁ
soät so̥ulėp śḁpėr khḁsėp jūn-
tės — ōńė-tus :
ton jḁl-po̥alän khōntsėm.
śo̥ar nēγ-oḁ, pojtėχ nēγ-oḁ
khŏstal kho̥m-pou khūtėlto̥als
jo̥añk-tōp khōńiñ ǟn — ōńė-
ton jḁl-po̥alän khōntsėm. [ǟn :
śo̥ar nēγ-oḁ, pojtėχ nēγ-oḁ
pḁnlė̄ vōñkhėnė kit mäʼir —
ōnė kit śäkwi :
ton jḁl-po̥alän khōntsėm
śo̥ar nēγ-oa, pojtėχ nēγ-oḁ
pujou kholnė kit ko̥akėp — ōńė
kit koäti :

---

háztető nyílását betömő nyeles tömője — [ez] az ángyi fej-
az alá néztem. [koponyája :
Világ asszonyának, rimaasszonynak
két fekvő kigyója — [ez] az ángyi két szemöldöke :
az alá néztem.
Világ asszonya, rimaasszony
[melylyel] lúgvizet (hamuvizet), nyírdudorodvány-vizet
két kis üsttel készített (vegyített, nedvesített) — [ez] az ángyi
két szeme :
az alá néztem.
Világ asszonya, rimaasszony
[melylyel] öt font burnótot fölszívott — [ez] az ángyi két
az alá néztem. [orrczimpája (orrszöglet) :
Világ asszonya, rimaasszony
hét gyolcscsíkból rengeteg nagy hálókárpítot varrt — [ez]
az ángyi szája :
az alá néztem.
Világ asszonyának, rimaasszonynak
ismeretlen emberfia hajlította
jégmerő szákháló görbe állabroncsa — [ez] az ángyi álla :
az alá néztem.
Világ asszonyának, rimaasszonynak
kenderverő két sulyokja — [ez] az ángyi két csecse :
az alá néztem.
Világ asszonyának, rimaasszonynak
festőfű ásó két kapája — [ez] az ángyi két keze :

ton jḁl-poḁlän khōntsėm.
śoḁr nēγ-oḁ, pojtėχ nēγ-oḁ
lḁu oḁmp tėχtėnė nälėñ kērsėñ
— ōńė-käχr :
ton jḁl-poḁlän khōntsėm.
śoḁr nēγ-oḁ, poitėχ nēγ-oḁ
joḁñk pūtėnė kit kāstėn —
ońė-lḁili :
ton jḁl-poḁlän khōntsėm.
śoḁr nēγ-oḁ, pojtėχ nēγ-oḁ :
käsėm vōñkhė̊ käsėmlaχtės —
ōńė-puj:
ton jḁl-poḁlän khōntsėm.
śoḁr neγ-oḁ, pojtėχ nēγ-oḁ
älät ju-rөpėm vuj-vōñkhė̊-sunt
— ōńė-sunt:
ton jḁl-poḁlän khōntsėm.

XXX.

Az ángyi-színjáték.

Ā ń i’ - t ū l i̊ l ė p.

[ḁ̄ńγä lāwi :]
«Jäni’ kasäj, jäni’ sai̊rėp
ta’i̊liñ kwolnė
pānťėkwė tī̊’, tī̊’ ! [kwolnė
jäni’ pūt, jänγ‘ āni ta’iliñ
pānťėkwė tī̊’, tī̊’ !
jäni’ χum kankän ūnttėm
sēmėl-uj misi kwolnė,
vi̊γi̊r uj misi kwolnė,
pānťėkwė tī̊’, tī̊’ !»

---

az alá néztem.
Világ asszonyának, rimaasszonynak
tíz ebet etető nyeles váluja — [ez] az ángyi hasa :
az alá néztem.
Világ asszonyának, rimaasszonynak
jégbökdöső két vasrúdja — [ez] az ángyi két lába :
az alá néztem.
Világ asszonyának, rimaasszonynak
sárga gödre sárgállott — [ez] az ángyi fara lyuka :
az alá néztem.
Világ asszonyának, rimaasszonynak
teteje beomlott medvebarlang-szádja — [ez] az ángyi [«szádja» (szeméremteste) :
az alá néztem.

XXX.

[Az ángya szól :] «Nagy késsel, nagy fejszével teli házba
sógorkám [jer] ide, ide !
Nagy üsttel, nagy tányérral teli házba
sógorkám [jer] ide, ide !
Idős férfi nagybátyámtól épített
fekete állatban (nyusztban) gazdag házba,
vörös állatban (hódban) gazdag házba
sógorkám [jer] ide, ide !»

[pāntä lāwi :]
«āťim, āťim.»
[ḁ̄ńγä lāwi :]
«nañėn ḁ̄s manä χurip
manėr ēri?»
[pāntä lāwi :]
«supi̊'-sūp-as śultarin nōnėn
ānėm ēri.»

XXXI.

Az árva ember színjátéka.

S a w ä l ė p χ u m t ū l i̊ l ė p.

Sawälėp χum ḁ̄ńγän jänmėltawė. ań eri̊'-χum, ań mojt-χum manä χḁ̄sä jäni̊mi?! sawälėp χumakw' ti śḁ̄st ti jäni̊mapės. vit-χul alnė jänitäi̊' jēmtės, vōr-uj alnė jänitäi̊' jēmtės. vit-χul aliś-lañkwė minės. ľäkw sampä samiñ χulp vis, χāpėn nal-tāls. tit ḁ̄lnė lḁ̄χ-χulinė jol-ūnttėstä, tūl pā-minės. χul ti̊ľė pōsäsāli, tūľė posäsāli; nal-sunsi: χulpä ńuwi̊tawė. nalu ta tḁ̄wlės: māń sḁ̄rt-pi̊' pēri̊lėm. alėstä, χulpä nāñχ-ālmejėstä. śa'i̊tėm kātėl, śa'i̊tėm la'i̊lėl ḁ̄ńγä-pālt jūw-tḁ̄wlės, jūw-joχts. pā-kwāls; śa'i̊tėm kātėl, śa'i̊tėm la'i̊lėl ḁ̄nγä-pālt ti minės. ḁ̄ńγä kitilitä: «pāntėm, manėr aläsėn?» — «māń sḁ̄rt aläsėm» — lāwi. ḁ̄ńγän ľawtėltawė, rātawė: «manėräi̊' māń sḁ̄rt aläsėn?» — lāwi.

[Sógora felel:] «Nem, nem.»
[Ángya szól:] «Hát ugyan neked mi fajtájú micsoda kell?»
[Sógora felel:] «Tokhal-száj nyilásához hasonló ránczos p . . ád kell nekem.»

XXXI.

Az árva embert ángya neveli. Amaz ének embere, ama rege embere minő sokáig nődögél?! Az árva ember ím azonnal (ugyanebben az órában) felnőtt. Vízi halat foghat, oly nagyságúvá lett; erdei állatot foghat, oly nagyságúvá lett. Vizi halat ment halászni (öldösni). Sűrű szemű szemes hálót vett [magához] s beleszállott a ladikba. Egy itt levő vízöből üregébe lehelyezte [a hálót], azután fölment a partra. A halat erre űzi, arra űzi; lenéz [a vízre]: hálóját valami mozgatja. Most a vízbe evezett; egy kis csukafi bonyolódott [a hálójába]. Megölte, a hálóját fölemelte. Örvendő kézzel, örvendő lábbal evezett vissza ángyához; haza érkezett. Fölment a partra; örvendő kézzel, örvendő lábbal ment ím ángyához. Ángya kérdezte: «sógorom, mit fogtál?» — «Kis csukát fogtam» mondja. Ángya összeszidja, megveri: «Miért fogtál te kis csukát?» — mondja.

Ań sawälėp χum ľūńśim vōrnė ti jḁ̄menti. vōr-uj aluñkwė śḁpkės-jiw sa'i̊rės, śḁpkės vārs, śoľśi-ľḁ̄ñχėn ūnttėstä. χḁsä, man vāťi ḁ̄lės: śoľśi ti patimė. ḁ̄s śa'i̊tėm kātėl, śa'i̊tėm la'i̊lėl mini ḁ̄ńγä-pālt: «ḁul vōr-uj ti aläsėm!» — lāwi. ḁ̄ńγän kitėpawė: «manėr aläsėn?» — taw lāwi: «kaľ śoľśi aläsėm.» ḁ̄ńγän ḁ̄s ľawtėltawė, rātawė.

Ań sawälėp χum ḁ̄s χulpä vistä, χul aluñkwė ti minės. χulpä ḁ̄s lḁ̄χnė ūnttėstä, pā-minės. χul ti̊ľė pōsi, tūľė posi. akw'-mat-ērt nalu kwoss sunsi: matėr χul ta pēri̊lės. nal-tḁwlės, tū kwoss sunsi: jäni̊' sḁrt tū pēri̊lėm. alėstä, śa'i̊timė ḁ̄ńγä-pālt jūw-tḁwlės; jūw-joχtės. «pāntkėm, manėr aläsėn?» — kitilitä ḁ̄ńγä. «jäni̊' sḁrt aläslėm.» — ḁ̄ńγän ańilawė, sipi̊lawė. ḁ̄ńγä jäni̊' sḁrt pūtnė nalu pētėstä, pajtėstä; pusėn paul-ta'i̊l mir, pusėn titsanä. ań pāntä ḁ̄ńγän āpä ńuwi̊tuñkwė χaństawė: pāntä āpä ńuwi̊tuñkwė χańśulės. āpä kauśėltañkwė χańśtawė: āpä kauśėltañkwė χańśulės.

tūl ḁ̄s vōrėn minės. ḁ̄s śoľśi-śḁpkės ūnttės. ań kitintäi̊' χuj-śoľsi ti patimė. śa'i̊tėm la'i̊lėl, śa'i̊tėm kātėl ḁ̄ńγä-pālt jūw-tḁtėstä. ḁ̄ńγän kitipawės: «pāntkėm, manėr aläsėn?» — «χuj-śoľśi aläsėm» —

Most az árva ember ím sírva az erdőbe mendegél. Hogy erdei állatot foghasson csapdafát vágott, csapdát készített, hölgymenyét járó útra helyezte. Hosszú, vagy rövid ideig tartott (volt): a hölgymenyét ím meg van ejtve. Ismét örvendő kézzel, örvendő lábbal megy ángyához: «Az első erdei állatot fogtam ím!» — mondja. Ángya kérdezi: «mit fogtál?» — Ő felel: «Egy nőstény hölgymenyétet fogtam.» Ángya ismét összeszidja, megveri.

Most az árva ember ismét elővette hálóját s ím elment halat fogni. Hálóját ismét a vízöbölbe helyezte, fölment a partra. A halat erre űzi, arra űzi. Egyszer csak amint a vízre néz: valami hal bonyolódott ím [a hálóba]. Beevezett [a vízbe], amint oda néz: [hát] nagy csuka bonyolódott bele. Megölte s örvendve evezett vissza ángyához. Haza érkezett. «Sógorkám mit fogtál» — kérdezi ángya. «Nagy csukát fogtam». — Ángya megcsókolja, nyakába borul. Ángya a nagy csukát beledobta az üstbe, megfőzte, az egész teli falu népét, mindnyáját jól tartotta vele. Most az ángy megtanította a sógorát «bölcsőt mozgatni» (coire): sógora megtanult «bölcsőt mozgatni.» Megtanították «bölcsőt ringatni» (coire): megtanúlt «bőlcsöt ringatni.»

Azután ismét az erdőbe ment, ismét hölgymenyét-csapdát állított föl. Most másodszorra im hím menyét került (esett) ím bele. Örvendő kézzel, örvendő lábbal vitte haza ángyához. Ángya kérdezte: «Sógorkám, mit fogtál?» — «Hím hölgymenyétet fogtam.» — Ángya megcsókolja, nyakába borúl. Lefeküdtek, ángya

ą̄ńγän ańilawė, sipilawė. jol-χujėsei', ą̄ńγän puťin χujiptawės. kōk pūtuñkwė χańśtawės; kōk pūtuñkwė χańśulės; kōk nāχuñkwė χańś-tawės: kōk nāχuñkwė χańśulės.

XXXII.

Úpër-nő éneke.

Ūpėr-nąj ēri.

Ta'ilä tūm vēr oäp oäñ kwälnė
Ūpėr-nąj viś ǫañkėm tūlsėm;
ta'ilä tūm vēr poup pouñ kwälnė
Ūpėr-nąj viś ǫañkėm tūlsėm.
«sāmėn ēsėmėnė mō vėl khon-tėn!
tūsėn ēsėmėnė mō vėl khōntėn!
jäinėl tēlėm jąmės jiwėn tė nānki,
śǫknėl tēlėm jąmės jiwėn tė [nānki!

XXXIII.

Az Esz-folyófői három nászrokonom színjétéka.

Ēs-tąl'ėχ χūrėm ńūsmėm 'tūlilėp.

[ą̄jkä ēkwatä nūpėl lāwi:]
«Ēs-tąlėχ χūrėm ńūsmėm
mujluñkwė joχtäsėt:
ēkwä, χār-ma'ilėl tūläln,
χār-ma'ilėl pētėn!»

---

keblére fektette. «Madarat bökdösni» (coire) tanította: megtanult «madarat bökdösni»; «madárorral [magot] szedegetni» (coire) tanította: megtanúlt «madárorral [magot] szedegetni».

XXXII.

Beléptekkel megtelt fiatal leányi leányos házba
vezettem én be Úpër-nő kisasszonyom;
beléptekkel megtelt fiatal fiúi fiús házba
vezettem én be Úpër-nő kisasszonyom.
«Szemed szégyenbe ejtő helyet ne találj,
szájad szégyenbe ejtő helyet ne találj!
Atyától származott jó «fád» (penis) ez itten,
anyától származott jó «fád» ez itten!

XXXIII.

[Az öreg szól a feleségéhez:]
«Esz-fői három nászrokonom
vendégségbe jött:
asszony, hozz be nekik jávorbika-mellet,
szarvasbika-mellet dobj az üstbe!»

[ēkwä lāwi :]
«Nañ mat χār-ma'il-ke ą̄ssėn:
mōläl nañki pusėn pośuläslėn.»
[ą̄jkä lāwi :]
«χār-ma'il-ke āťim,
uj-ma'ilėl tūläln !»
[ēkwä lāwi :]
«Nañ mat uj-ke aliläsėn :
mōläl nañki pusėn pośuläslėn.»
[ą̄jkä lāwi :]
«Uj-ma'il-ke āťim,
Āsiñ pāl jälmėm porät
kērśiñ pōχpä saw supi'
sawėl aliläsėm :
Ēs-tąľėχ χūrėm ńūsmėm
tatil tūläln !»
[ēkwä lāwi :]
«Nañ mat Āsiñ pāl jälmėn [porät
mat kērśiñ pōχpä saw supi'-ke
aliläsėn — nañki pusėn pośu-läslėn.»
[ą̄jkä lāwi :]
«tati-ke āťim :
jēkwėr-pāl saw ńāľ
sawėl vortiläslėm,
vāñkriñ ńolpä saw śopėr
sawėl aliläsėm,
vāñkriñ ńolpä saw mansin

[Az asszony felel :]
«A micsoda jávorbika-melled neked volt :
azt a minap magad mind megetted (kif . stad) [már] »—
[Az öreg szól :]
«Ha nincs jávorbika-mell,
hát hozz nekik vadrén-mellet !»
[Az asszony felel :]
«A micsoda vadrént te vadásztál :
azt a minap magad mind megetted [már].» —
[Az öreg szól :]
«Ha nincs vadrén-mell :
midőn az Obtájékon jártam
válu-oldalas sok tokot
sok számmal fogtam :
Esz-fői három nászrokonomnak
hozd elő ezeket !» —
[Az asszony felel :]
«Obtájékán valamikor történt jártod idején
amicsoda válú-oldalas sok tokhalat
te fogtál : azt te magad mind megetted [már].» —
[Az öreg szól :]
«Ha ez sincs :
földből kifordúlt fagyökerek mellett sok csapdát
sok számmal peczkeltem,
horgas orrú sok nyírfajdot
sok számmal öltem,
horgas orrú sok süketfajdot

sawėl al̊läsėm ;
Ēs-tḁl'ėχ χūrėm ńūsmėm
tatil tittäln !»
[ēkwä lāwi :]
«Nañ matä vāñkriñ ńolpä saw
śopėr
al̊läsėn-ke,
matä vañkriñ ńolpä saw man-
al̊läsėn-ke : [*sin*
nañki mōläl pusėn pośuläslėn.»
[ḁ̄jkä lāwi :]
«χūń-ḁs tati-ke āt́im :
nañki ḁ̄śnė supi̊'-sūp-äs jänit
nōnėn tittäln !»

XXXIV.

A «hasa földagadt leány» (medve) színjátéka.

S o r γ ä s i l̊ l ė m ā γ i t ū l i̊ l ė p.

N'ūrėm-uj ūntėm kwolėn
āγikėm tūli̊pasėm.
nan āγiän χḁjtėl
ńirä sästėm ńiriñ l'āñχ
taw at jälės ;
ūnt=voräp-nāj, ūpä-nāj ānk
nē rautal ȷelpiñ mānėl ālmėm
kar-palit χḁsä pākwėt,
tḁ̄rės-palit χḁsä pākwėt
tēm mātät sorγä si̊llawės.

---

sok számmal öltem;
Esz-fői három nászrokonomat
ezekkel tartsd jól!»
[Az asszony felel:]
«Amicsoda horgos orrú sok nyírfajdot
te öltél,
amicsoda horgos orrú sok süket fajdot
te öltél:
azt a minap te magad mind megetted [már] »
[Az öreg szól:]
«Ha már az sincsen,
a magadnak levő tokhal-szájnyilása nagyságú
p . . . áddal tartsd őket jól!»

XXXIV.

«Réti állat» (medve) ülő házba
vittem be színjátékkal leánykám.
A ti leányaitok módjára
vesszeje növeszteti vesszőtermő utat
ő nem járt;
erdei magtörő holló nő, az ő nénje-kisasszony
nőnek érinthetetlen szent földről elemelt
rigó hosszúságú hosszú fenyőtobozát
eddegélő helyén dagadt föl az ő hasa.

nan āγiän χḁjtėl
nur=sort-ośit vośi'
taw at kinsės,
poriñ karäj-ośit vośi'
taw at kinsės.

XXXV.

A «nénike»-(medve) ének.

Joḁk-jeri.

Joḁke̊, joḁke̊! am mḁnte̊ ḁmiľ-ťėsėm:
mḁräi̊ ul nären, saťtal ul nären!
puliñ roś, ľämiñ roś ḁumėľtpiñ khar,
puliñ roś, ľämiñ roś oľtpiñ khar;
soḁt tōrsne pēľaun,
khḁt tōrsne pēľaun.
Joḁke̊, joḁke̊! soḁt tōrsne pēľwesėn,
khḁt tōrsne pēľwesėn;
soḁt tōrėsėn kwän manentim,
khḁt tōrėsėn kwän manentim.

A ti leányaitok módjára
nyársra való csuka vastagságú f . . zt
ő nem keresett,
ikrás kecsege vastagságú f . . zt
ő nem keresett.

XXXV.

Nénike, nénike (medvécske), én a minap megmondtam:
hiábavalóságra ne ugrálj, esztelenül ne ugrálj!
A bogyótermő fövénypart, a zelniczetermő fövénypart fájdalmat okozó;
a bogyótermő fövénypart, a zelniczetermő fövénypart hószám-törvény alá eső (hószámos; értsd: a benne való járás tilos);
«hét araszos» (t. i. nyílvas) fog téged [ott] megszúrni,
«hat araszos» fog téged [ott] megszúrni.
Nénike, nénike, hét araszos szúrt meg téged,
hat araszos szúrt meg téged;
a hét araszosodat kitépem,
a hat araszosodat kitépem.

XXXVI.

A hugocska-ének.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Jiešikva.[1]

Jiéšikva[1] *jiéšikva*
uopekva[2] *ńḁiling*[3] *kurpä šḁu*[4] *kitän*
moang kumľe meniu.
poḁtt läiling ḁnšuh
täu šḁirm käpä[5]
šileng[6] *kurpä jäni kḁntä,*
sḁilĭ iu poal tuopau,
lḁu tuľäp kit kḁtl tḁuvívä.
Jiéšikva moang meniu
lḁu tuľpä kit läill
roḁšne[9] *joχtiu.*
moang pull vätíuve.[10] —
Uoba kumľe vuätän iés äm vätäntem:
uš pullpä puling moḁrä[11]
lḁu ńišpä kḁling tuosnä[12]
ju šumräntiäm.[13]

b) Középlozvai nyelvű átírásban.

Īśkwė jēri.

«Īśkwė, īśkwė!» —
«upkwė, ńḁwľėñ khūrpä šoḁu [sḁitėl]
man khumľė miniu?»
«pat-lailėñ ańšuχ,
täu šaurėm khōpä:
śilėñ khūrpä jäni rḁntä(?)
sailä-jiw poḁl tupḁu,
lḁu tuľäp kit koḁtėl tḁwiwen.
īśkwė man miniu;
lḁu tuľpä kit lailėl
rośnė joχtiu.
man pul vōtiwen» —
«ūp-ä! khumľė vōtēn?» —
«īś äm vōtentēm;
vüś pulpä pulėñ moḁri
lḁu ńiśpä khalėñ tusnė
ju-śumrentiäm.

«Húgocska, húgocska!» . . . .
«Nénike, a hasított zelniczeszállal [varrt] szélű sok nyír-[héjdobozzal
mi hogyan megyünk?» —
«A réczelábú öregnek
ácsolt hajója
[ez] a csörgő-karikás szélű nagy csolnak.
Karófából való evezőnk:
tíz ujjas két kézzel evezünk.
Hugocska mi elmegyünk;
tíz ujjas két lábbal
a fövénypartra érkezünk.
Mi bogyót fogunk szedni.» —
«Néne, hogyan szedsz te [bogyót]?» —
«Huga, én [úgy] szedegetek:
kis bogyójú bogyós szárat
a tíz fogú közzel való szájba

jäne pullpä puling mo̥rä
ńaíling kurpä suot kérnä[14]
jal vätäntijém. —
Ješikva neu kumľe vätäntén?
jäne pulpe puling moräm
ńaǐling kurpä jäni suot kérnä
vätäntíjä,[15]
ńiur ńḁur[16] *tailing kwällnä*
jû tḁtentíjä.
uš pulpe puling morän
lḁu ńišpä tḁling tuosnä
ju šumräntiän.
kaim, kaim, kaim.

jäni pulpä puléñ mo̥rä»
ńḁwľéñ kkūrpä sḁǐt-kēn
jel-vōtentiäm». — [tēn?» —
«īškwė! näǐ khumľė vōten-
«jäni pulpä puléñ moaräm
ńḁwľéñ khurpä jäni sḁǐt-kēn
votentiäm;
ńiur-ńaur taǐléñ kwälnė
ju tatentiäm;
wüś pulpä puléñ mo̥räm
lḁu ńiśpä khḁléñ tusnė
ju-śumrentiäm.»
khaim, khaim, khaim! . . .

---

gyűrök bele;
nagy bogyójú bogyós szárat
a hasított zelniczeszállal [varrt] szélű nyírhéjdobozba
szedek bele.» —
«Húgocska, te hogyan szedegetsz?» —
«A nagy bogyójú bogyós szárat
a hasított zelniczeszállal [varrt] nyírhéj-dobozba
szedegetem; [mára)
a dünnyögéssel, vinnyogással teli házba (a gyermekek szá-
hazaviszem;
a kis bogyójú bogyós szárat
a tíz fogú kózzel való szájba
gyűröm bele.»
Khaim, khaim, khaim» [vége]! . . . .

NEGYEDIK SZAKASZ.

ÁLLATÉNEKEK.

I.

A jávorének.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Śoarp jéri.

Num tḁrom jäumnä tärätąuesem.[1]
kḁžä päľpä päľing uj
kḁžä läilpä läiling uj
taratauésn.
tébl tébl ḁatamän
šim täľäχ nḁzing[2] *pulle*
num tḁrom jäumnä lḁuvésn.[3]
nägn näräp[4] *nénä teum*[5] *kell*
tébl tébl ḁatämä

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

Sḁ̄rp-ēri̊'.

Numi-Tḁ̄rėm jäγėmnė
tārätawäsėm,
χḁsä paľpä paľiñ uj,
χḁsä la'i̊lpä la'i̊liñ uj
tārätawäsėm.
tēpėl-tēpėl ātėmän
sim-taľėχ nḁsiñ pūľi'
Numi-Tḁ̄rėm jäγėmnė
lāuwäsėm.
nakiñ ńäräp nēnė
tēwėm-ke:

Felső-Ég az én atyám
bocsátott alá engem;
hosszú fülű füles állatkép,
hosszú lábú lábas állatkép
bocsátott alá engem.
Táplálékkal, táplálékkal [élő] emberének
szív csúcsabeli ízletes falatjáúl, —
Felső-Ég atyám
[azért] rendelt engem.
Ha ízelt czipőjű nő
eszik belőlem:

qžing[6] *širpä širing jąite*[7]
uottí tä näχnä pâlt jąngilm.[8]
koąš[9] *lîpä liing ąampä*
täräti; säim kuale jąrén
ness jeχtau.
kuląχ ńąll šąľing tąal
jäum voari.
tébl tébl ąatämä
oanemne nůk kinžitä
ńąmr iupä ńuläš poągtä
tuol pomm sąjén lägitä.
tąum ńąunä ätt uitä.
ûoning iju kit ûnnä kąntilm.
num tąrom jäemnä
numelpätem sąat tąrąs tuitém
äk jét pätem tûit rąue[10] *äń-šilm.*

tēpėl-tēpėl ātėmä
ąsiñ sirpä siriñ jąutä
ūnttitä;
nāñknė palit ta jąñχilėm.
χąsä leipä leiñ āmpä
tāräti:
saim kwāli' jorėn
ness jäktawė.
χulaχ-ńol soľiñ tāl
jäγėm vāri,
tēpėl-tēpėl ātėmä
ānėm nąñχ kinsitä,
ľakw jiwpä ńuliś-pąχtė
tūli pum sajin lakwitä:
tąwėm ńownė at va'itä.
vanγiñ jiw kit vānė pasnėl χąntilėm.
Numı-Tąrėm jäγėmnė
numėl patėm sāt tąrės tūjtėm
akw' ēt patėm tūjt-rąwi'

[midőn] táplálékkal, táplálékkal [élő] embere
vatag rudú rudas magalövő ijját
fölállítja;
én [azt] a mily messze csak látszik, kikerülöm.
Hosszú farkú farkas ebét
[ha] reám bocsátja:
rothadt madzagkép, —
csak úgy vágom szét.
[Midőn] holló orrát zuzmarázó telet
alkot [Felső-Ég] atyám
s táplálékkal, táplálékkal [élő] embere
engem fölkeres,
sűrű fájú jegenyefenyves oldalán
elrejtő fű mögött lopózkodik felém:
nem veszi észre, midőn [járásomtól] az ág mozog.
A hegyi erdő fáját két szemhatárnyi távolságból
tekintem.
Felső-Ég atyámtól
felülről alá hullott hét arasznyi havamat
egy éj alatt hullott hómorzsának

q̥sše sétep kq̥šming ľq̥ngel
uj kq̥žitäntilm,[11]
niše[12] *tân*[13] *kq̥šming ľąngel*
uj kq̥žitäntilm.
q̥ssä[14] *num tq̥rom jäemnä*
jäžitq̥um.[15]
vuq̥t mq̥ring jommas kq̥tl
jäum voari.
tébl tébl q̥atämän
ńq̥mr iupä šq̥u ńuläš.
puq̥ptä[16] *nukkinžq̥um.*
tuol jiu sq̥ajén uj läkuq̥m
täu šemel kérpä ńäling q̥lä
lq̥u tuľäp kitä kq̥atnä
pûnetém, ness šunžentilm.
q̥ai ténä, pi ténä šim täľäχ
nązing pull ťuť tiχtilm.

q̄ńśilėm ;
q̥śśä sētėp χasmiñ ľq̄ñχėl
uj χassitāntilėm,
ńiśśä tān χasmiñ ľq̄ñχėl
uj χassitāntilėm.
*
Asä Numi-Tq̄rėm jäγämnė
jasitawėm-pėl :
vōt-mq̄riñ jq̥mės χq̄tėl
jäγėm vāri.
tēpėl-tēpėl ātėmän
ľakw jiupä saw ńuliś pq̄χtė
nq̄ñχ kinsawėm,
tūli jiw sajin.
uj lakwawėm :
taw sēmėl kērpä ńāliñ ālä
lq̥u tuľäp kitiʾ kātnė
pūγnätä ness sunsentilėm.
āγi-tēnė, pīʾ-tēnė
sim-taľėχ nq̥siñ pūlėl

---

tartom;
vékony fonalkép húzott úttal
húzom én, állat [azon messze útam],
gyenge húrczérnakép húzott úttal
húzom én, állat [azon messze útam].
*
De viszont ha Felső-Ég az én atyám
[arra] jegyez (azt a sorsot rendeli) :
[midőn] szeles időjárású szép napot:
alkot az én atyám,
s táplálékkal, táplálékkal [élő] embere
sűrű fájú sok jegenyefenyves oldalán
keres föl engem,
elrejtő fa mögött
lopózkodik hozzám, állathoz : —
[akkor] hogy az ő fekete vasú nyíltartóját
tíz ujjas két kezébe,
fogja, azt ellenszegülés nélkül (csak úgy) nézdegélem.
Leánynak enni való, fiúnak enni való
szív csúcsabeli ízletes falattal

mât[17] tăl'äχ nḁzing pull
tuť tiχtilm.
tot tittilėm,
majt-tal'ėχ nḁsiñ pūlėl
tot tittilėm.

II.

A «jávorcsillag» (gönczölszekér) éneke.

S ḁ̄ r p-s ḁ w ē r i̊'.

Sḁ̄rpkwė, sḁ̄rpkwė
āñkwä-pālt jḁ̄mli̊tapės.
«āñkwkwė, āñkwkwė!
ti ēt l'ūl' ūlmėl ūlmejäslėm.»
«manėr l'ūl' ūlėm ūlmejäsėn?»
«am ūlmejekēmt
tūjt-porχejiñ χḁ̄tėl vārėm,
vōt-porχejiñ χḁ̄tėl vārėm.
χḁ̄tėl nē'i̊lėnė porät sunse'im:
ań-mat Kēlpiñ-kātėp-mośti lakwsaχti. [*χum-pi̊'*]
turuj-tḁulėp sa'i̊ñ pāńśil
ti̊l tārätawäsėn,
jār-mōnt vi̊γi̊r pori̊' χartχats
ūlėm-pāl pḁ̄χėnnėl. [*mėl,*]
nañki tēm māń ńir-pi̊γėn tar-
nañki tēm māń tip-pi̊γėn tar-
tū ta patsėn.» [*mėl*]

étetem ott én őt,
máj csúcsabeli ízletes falattal
étetem ott én őt.

II.

A jávorbikácska, jávorbikácska
jávorteheneléhez lépett.
«Jávortehénke, jávortehénke
ezen éjjel rossz álmot (álommal) álmodtam felőled.» —
«Micsoda rossz álmot álmodtál?» —
«Én amint álmodtam:
hóviharos napot szerzett,
szélviharos napot szerzett [Felső-Ég atyánk].
Nap fölkelte idején nézem:
hát Véres-kezű-manóember-fi
lopózkodik ím feléd.
Turuj-sas-tollas «fürtös» (horgas) nyilat
bocsát eztán reád:
éppen mintha egy vörös fűszár tolta ki volna magát [erre]
balféli oldalodból.
A magad ette kis vesszősarjad fölé,
a magad ette kis fűzsarjad fölé,
ím oda estél.»

āñkw sąrpä-nūpėl lāwi :
«am ti tūjt χajtnė sāt pūw-
lūm ąlimė, [mė,
ti tūjt χajtnė sāt tōmėľėm ąli-
χumľė jēmte'im am tai ?!
taw sąrpkwė, sąrpkwė ala-
ul nañ alawėn ?!» [wėn-ke :

*

Ēt χūlsėt, χolit ti χątlañkwė
pats.
χątėl ta-nē'ilānti, ta porät
tąrėm vōti' ti pokaps,
tąrėm tūjti' ti jąñχės.
sąrp takkät mān kwonä ti
χajti.
χajtėm mātänėl jūwľė kwoss
sunsi :
ań Kēlpiñ-kātėp-mośχum-pi'
ti lakwsaχti.
āñkw ti tūw tēlėm māń nir-pī',
ti tūw tēlėm māń tip-pī'
tajimė ti ľūľi.
ań Kēlpiñ-kātėp-mośχum-pī'
tīl turuj-tąulėp saγiñ pāńśi
sānsiñ jąut sānsän ti pinėstä,
ti listä.
ań āñkw ālėm-pāl pąχänėl
viγir pori' ti χassėmtaχtės ;
takwi tēm māń ńir-pīγä tar-
mėl

A jávortehén jávorbikájához [így] szól:
«Én ugyan, kinek ez a hófutó hét jávortulkom van,
kinek ez a hófutó hét jávorünőm van,
mi sorsnak lehetek kitéve (hogyan leszek én]?!
Bizony jávorbikácska jávorbikácska ha megölnek:
vajjon nem [éppen] téged ölnek meg?!»

*

Az éjjel megháltak, reggel ím nappalodni kezdett.
A nap már fölkelőben van, ez idő tájt
az időjárás (ég) ím hirtelen szelessé változott (szél gyanánt
tört elő),
az időjárás ím havazásra (hóra) fordúlt.
A jávorbika ím egymagában, a csapaton kívűl fut.
Futó helyéből amint visszafelé néz:
hát a Véres-kezű-manóember-fi
ím lopózkodik.
A jávortehén ezen nyáron termett kis vesszősarjat,
ezen nyáron termett kis fűzsarjat,
eddegélvén áll.
Ama Véres-kezű-manóember-fi
most turujsas-tollas horgas nyilat
tett ím a térdíves íjj ívtérdére;
ím kilőtte.
Ama jávortehén balféli oldalából
vörös fűszár (vérsugár) tört íme elő;
a maga ette kis vesszősarja fölé, —

tū ta pats ; *[mėl*
takwi tēm māń tip-pīγä tar-
tū ta pats.

*

Ań tūjt χajtnė sāt tōmėľ,
ań tūjt χajtnė sāt pūwluw
sḁrp-āśänl jot ta χajte'it.
pāl kātänl tuśte'it :
χḁrpiñ mā χūľti,
pāl la'ilänl tuśte'it :
sujiñ mā χūľti.
ań Kēlpiñ-kātėp-mośχum-pī'
ti tojulaχti.
akw' pāl la'il-pālä χarti :
χḁrpiñ mā χūľti,
mōt pāl la'il-pālä χarti :
sujiñ mā χūľti.
χāľ-jiw χūntėp suw-aulä
tūśtėlakätä :
tūr-χuliñ tūr tēli,
ańśėriñ tūr tēli.
akw' māt sḁrpėt χajtimänl,
sḁrp-āś juil χajtnė, tūjt χajtnė
sāt pūwluwä, sāt tōmėľä-nū-
pėl lāwi : *[sėm,*
«mōl χḁtėl am ūlėm ūlmėjä-
āñkwännė kwōss lāwsäsėm :
ti alawėn ; taw at a'īts ; lāwi

---

im oda esett ;
a maga ette kis fűzsarja fölé, —
ím oda esett.

*

Ama hófutó hét jávorünő,
ama hófutó hét jávortulok
jávor-apjukkal futnak most együtt.
Egyik fél elölábukat (kezüket) vetik meg (állítják) :
elmarad a nyíres vidék ;
egyik fél [hátsó] lábukat vetik meg :
elmarad a fenyves vidék.
Ama Véres-kezű-manóember-fi
ím hótalpain halad.
Egyik oldali fél lábát húzza :
elmarad a nyíres vidék ;
másik oldali fél lábát húzza :
elmarad a fenyves vidék.
Nyírfából való karikás hóbotja végét
a midőn odaállítja :
kárász [lakta] tó támad,
csík (?) [lakta] tó támad.
Egyhelyt amint a jávorok futnak,
a jávor-atya hátúl futó, hófutó
hét jávortulkához, hét jávorünőjéhez szól :
«A minap én álmot álmodtam ;
anyátoknak hiába mondtam,
most megölnek : ő nem hitt nekem. [Azt] mondja :

tūjt χajtnė sāt pūwl'uw ḁ̄ńśi-
mėm,
tūjt χajtnė sat tōml'ėm ḁ̄limė
am χuml'ė jēmte'im?
jä! sōl'-ke tūjt χajtijin:
am jōrėm ti χḁ̄lės, nan χaj-
tän!»
pūwlanä, tōml'anä sārt ti pat-
χatäst,
sḁ̄rp-āśänl juil ti patχatės.
χḁ̄sä χajte'it, man vāťi χajte'it,
akw' māt toχ χajtimänl
jūwl'ė ḁ̄lnė pal'-pālä
jūwl'ė kwoss χḁ̄ntėli:
ti tūw tḁ̄sėm katrä tḁ̄w-aul
ta tḁ̄lmatėm sujti.

ań-mań Kēlpiñ-kātpä-moś꞊
χum-pīγėn
χūńttė joχtimatwės.
sḁ̄rp-āś takwi sārt ti pattė-
paχtės.
pūwlanä, tōml'anä-nūpėl jūw-
l'ė lāwi:
«ań mōl χḁ̄tėl āñkwän
ness kāsī' ėsγinätä;
nan kästlän ti alaweūw.
Kēlpiñ-kātėp-moś꞊χum-pīγėn
ti joχtwėsūw voss.»

*

Numi-Tḁ̄rėm āśä-nūpėl
ań ēläl' ti nḁ̄mėlmatės:

---

hófutó hét jávortulkom van,
hófutó hét jávorünőm van,
minő sors érhet engemet?!
Nohát, ha igaz, hogy havat futtok:
az én erőm immár elfogyott, ti fussatok!»
Jávortulkai, jávorünői ím előre kerültek;
jávoratyjuk pedig hátra került.
Hosszú ideig futottak, vagy rövid ideig futottak,
egy helyt amint úgy futnak,
hátra irányított (levő) fél füle
amint hátrafelé hallgatózik:
az ezen nyáron aszott száraz ág végének
ím töredezése hallik.
Ama Véres-kezű-manóember-fi
valahogyan utólérte.
A jávoratya most maga került előre.
Jávortulkai, jávorünői felé [ekkép] szól vissza:
«A minap anyátok
csak hiába dicsekedett;
miattatok ím megölnek bennünket.
Véres-kezű-manóember-fi
ím utólért bennünket».

*

Felső-Ég atyjához,
irányúlt most a távolba gondolatja:

«Numi-Tǭrėm jä'ikėm,
Numi-Tǭrėm āśkėm!
tǭrėmnė kēlėm jelpiñ ujiʼ
ānėm sōľ-ke lāwäslėn,
tīl χajte'im:
tǭrėm-sām kēlnė jelpiñ śāriśnė
naluw voss χajtnūm!»
tīl χajtuñkwė ti patsėt.
Numi-Tǭrėm āśänl
ta ǫsit tūjt ti pattės:
lūpi-sis tarmėl patėm tūjt
tārä lakwėltiänl at sakwali,
tūp asänl ľūľi.
akw' pālä ūsil ūsuliänl:
χǭrpiñ mā χuľti,
mot pālä ūsil ūsuliänl:
sujiñ mā χuľti.
ań χǭtėl-jatiʼ tūp jēmts,
ań tǭrėm-sām kēlnė jelpiñ śā-
riśnė
naluw ta nē'ilėpasėt.
śāriś-orėn naluw ti patėpäst:
tūjt āľim, pat jāñkä χuji.
χot nǫmtänl patėm tǭrėm-sā- [*mėn*
ta minäst.

*

Ań Kēlpiñ-kātėp-mośχum-piʼ
tǭrėm-sām kēlnė jelpiñ śāriśnė

«Felső Ég atyuskám,
Felső-Ég apuskám!
Ha égbe tükröződő (föltetsző) szent állatnak
rendeltél te igazán engem,
most innen elfutok:
a világ végén (szögletében) tükröző szent tengerhez
engedd hogy lefussak!»
Most elkezdtek futni.
Felső-Ég atyjuk
ím oly vastag hóréteget hullatott,
hogy a ledőlt fatörzsre hullott hó
amidőn keresztűl hatolnak rajta (a jávorok) nem omlik
(szakad) össze,
[hanem] csupán [kiszakított] résük áll [ottan a hófalban].
Egyik fél lépésükkel lépnek:
a nyíres vidék marad el;
másik fél lépésükkel lépnek:
a fenyves vidék marad el.
Most alig lett még déli idő (napközép)
ama világvégen tükröző szent tengerhez
érkeztek ím ők le.
A tenger síma jégtükrére ím lekerültek:
semmi hó nincsen rajta, csak jege terül el.
Amerre kedvük tartotta, arra a világtájra
mentek el aztán.

*

Ama Véres-kezű-manóember-fi
a világvégen tükröző szent tengerhez

naluw ti nē'i̊läps.
ań sḁ̄rpanä l'ḁ̄ñχäl lap-toti̊pa-
wės.
jūwl'ė ness ta jḁñχės.
χo̥sä jis, man vāt'i jis,
ań-mōnt alėm ujä-pālt joχts.
ań-mań χḁt kātėp-la'i̊lėp uj
vāt jā-ro̥ś, vāt jā-vōl'
akwäi̊' χujiänä, ta jänit.
ari̊' la'i̊läγä supi̊'ti sa'i̊rėsäγä;
tūl Numi-Tḁ̄rėm āśä-nūpėl
lāwi:
«ti uj ńilä kātiñi̊'-la'i̊lini̊' sā-
täln!
am-χum χum mā'ės voss ti uj
aläslėm.
ēlėm-χḁlės jisiñ tḁ̄rėm ūnti-
pėl,
ēlėm-χḁlės no̥tiñ tḁ̄rėm ūnti-
pėl.
taw man-ūrėl aluñkwė vērma-
wė?
taw vārėm jänitätėl
manėr χumin akwäi̊' pusėn
alawė.«

*

Ań pēśäγä sa'i̊rėm ńilä la'i̊lėp
uj
tḁ̄rėmnė nḁ̄ñχ ta kēlejis,
moś-χum ńawlėm josä-l'ḁ̄ñχä
numėn nḁ̄ñχ ta kēlejis.

ím leérkezett.
Ama jávorjainak útját behordta [a hóvihar].
Hát csak visszafelé fordúlt.
Hosszú ideig jött, vagy rövid ideig jött,
a minap leölt állatához érkezett.
Hát a hat kezű-lábú állat
harmincz folyó-fövényparton, harmincz folyóvonalon
terül el végig: oly nagyságú.
Fölös lábait ím ketté vágta;
azután Felső-Ég atyjához szól:
«Ezt az állatot négy kezűvé-lábúvá változtasd igézeteddel!
Én a férfi, mivel [igazi] férfi vagyok; [azért] ölhettem meg ezt az állatot;
de az ember korabeli világ amidőn támad,
az ember idejebeli világ amidőn támad,
minő módon lehet majd őt megölni?»
Azon nagyságban, melyben őt alkottad,
ami férfiad [csak van], egytől egyig mind megöli [ez az állat].

*

Ama csipője levágott négy lábú állat
mostan az égre tükröződött föl;
a manóember űző hótalp-útja
mostan az égre tükröződött föl.

Sq̊̄rp-sq̊w Numi-Tq̊̄rėm āśūwnė mā ūnttėm porät χq̊t kāt-la'i̊lėl sātwės ti joli mān. puki-kwotľät kit kāt q̊̄s q̊̄ńśės. mori ēlėmχq̊lėsnė ńawluñkwė, aluñkwė at vērmawės; ań ēlėm-χq̊lėsnė tawä ńawluñkwė moś-χum ti pojkuwės. moś-χum ti juil-ńawlėstä, joχtėstä, jui-aul la'i̊läγä supi̊' sa'i̊rėsäγä, tūl ti lāwi: «ēläľ ēlėm-χq̊lės jisiñ tq̊̄rėm ūnti-pėl, ēlėm-χq̊lės nq̊tiñ tq̊̄rėm ūnti-pėl ti ńilä kātėn-la'i̊lėntėl voss alawėn! χq̊t la'i̊lėl-kātėl ēlėm-χq̊lėsnė at vērmawė.»

Ton sq̊̄rp sq̊̄rp-saw χuril tq̊̄rėmnė nq̊̄ñχ χansχatės. moś-χum josäñ ľq̊̄ñχä q̊̄s tq̊̄rėmnė kēlejis; moś-χum kwol ta'i̊lä numėn Tq̊̄rėm-pālt q̊̄s nāñki.

III.

A szárnyas Paskër éneke.

a) Reguly eredeti föl-jegyzése szerint.

Tq̊ulung pq̊šker jéri.

Tq̊ulung[1] *pq̊šker*
Kélping[2] *kq̊at täkpi*
kummi tillsi.
vuq̧rung[3] *poall jujing*[4] *poall*

b) Középlozvai nyelvű átírásban.

Tq̊ulėñ-Pq̊škėr jēri.

Tq̊ulėñ-pq̊škėr, Kēlpėñ-koq̊t-täk-pū̧
khummi tēlsi. —
Vuorėñ-poq̊l, jüjiñ poal

A «jávorcsillagot» Felső-Ég atyánk a föld teremtése idején hat kézzel-lábbal alkotta igézetével ezen alsó földre. Poczakja közepén volt még két elölába (keze). Közönséges ember nem tudta őt üldözni, megölni; az ember [azért] hogy őt üldözze, a manóembert kérte föl. A manóember őt hátúl üldözte, utólérte, utólábait ketté vágta s aztán ím [ezt] mondja: «A jövőben midőn az ember korabeli világ támad, midőn az ember idejebeli világ támad, ezen négy kezeddel, lábaddal vadásszanak téged! Hat kézzel, lábbal az ember nem birná ki.»

Ama jávor a «jávorcsillag» (gönczölszekér) alakjában fölrajzolódott az égre. A «manóember hótalp-utja» (tejút) szintén föltükröződött az égbe; a «manóember teli háza» (a fiastyúk) szintén látszik fönt Târëmnél.

III.

A Szárnyas-Paskër és Véres-kezű-magános-fi
két férfiú megszületett. —
Erdőtáji, háztáji
száz éléspajtát töltenek ők meg.

šät šumľḁχ tén tḁintäpté.[5]
Tḁrom vuoti —
täľäken jiu täľäkä
sḁungmä ḁangmä jḁll[6] *joke-*
tentḁu.
tḁuing[7] *iju tḁuä*
sḁungmä ḁangmä jḁll[8] *pu-*
nentau. —
tén loatti: vuḁt puop ḁnšuhmä
nukkinžilung jäpplinguä
nuk[9] *kinžitén, uloš*[10] *poalä*
šup[11] *lîtén.*
Soat tḁle soat tujji
tḁrom urtí vuottal.
kḁt tḁle tuíjén
jujing poall šät šumľḁχ
kḁt talét tuijén särr[12] *täuls.*
kvän kuipä ľull
kušerešen[13] *ťe perilälts.*
äkmätšitä kélping kḁat täkpí

šōt śumľèχ tim tḁ̄jintèptiji.
Tōrėm vuoti: taľkhėñ jiw ta-
ľėkhä [jōkhtentḁu;
Sḁwėñ-Mō-Oḁñkhwnė jel-
tḁiñ jiw tḁγä
Sḁwėñ-Mō-Oḁñkhwnė jel-pu-
nentḁu.
tin lattiji: «Vuot-Pop‘-ańšuχmė
nuk kinšiluχ, ľäp-liχw [koḁ-
rėχ]» [šiän,
Vuot-Pop‘-ańšuχmė nuk kin-
uléś-poḁlä šup-lijän.

*

Soḁt toḁli, soḁt tuji
tōrėm ūnti vuottal
khqḁt toḁli-tujin
jüjiñ-poḁl šōt śumľèχ
sär täils. —
kwän khujpä ľüľ kuťėrėšän

Tôrëm szélkép fujdogál: a csúcsos fának csúcsa
Kérges-Föld-Anyához hajlítódik le;
az ágas fának ága
Kérges-Föld-Anyához tevődik le.
Ők [azt] mondják: «A Szélistenke-öreget
fölkeresni s lelőni kell!»
A Szélistenke-öreget fölkeresik,
fél állát keresztül lövik.

*

Hét télen át, hét nyáron át
az időjárás szél nélkül folyik (ül).
Hat télre-nyárra
a háztáji száz éléspajta
nagy nehezen volt elég.
Künn heverő sovány (csúnya) kutyácskájuk
ím fölfordúlt [éhségében].
Egyszer csak Véres-kezű-magános-fi
íjját beviszi.
Hat tél s nyár óta hátra feszült;

jḁitätem jû vitä
kḁt tale tuíjé kḁne[14] *šängum*
jḁntäuä pättuχ[15] *vuat ätt joχtí.*
kvänn vḁltšlitä[16]
jḁit šäu tulen[17] *nḁl poaítijén;*
išm uť äišlí.
mḁat kumtä tḁri loattí:
kvän kualiln ťi num
unlpä tullšuop
ńḁui[18] *menn ḁat.*
mḁt kum kvenkuals
kväš šunnistä ńḁui ťa ḁat.[19]
ḁs kietit — ḁs kvenkualiln —
ḁs šunžéln. mḁt kum
kvänkuali, ḁs šunžit:
taketänti[20] *kaitišlänti.*[21]
jû tui: ťi num unlpä
tull šuop kaitišlänti, taketänti.
tenn šḁľing vuḁrr

ťė pērilälts. [*pū̯*
äkw'-mät-śit Kēlpėñ-koḁt-täk-
jäïtėtäm ju vītė.
khḁt toḁli-tuji khḁnä šōñkhėm;
jantuwä pättuχ woḁγä at joχti.
kwän vḁlteślit:
jäït šäwtulän nal pḁjtiän,
išmiť äjiśli.
mōt khumtä-tḁri latti:
«kwän kwoḁlilėn!
ťė nuñėn unėlpä tul-šup
ńḁwi, män oḁť?»
mōt khum kwän kwoḁls,
kwäš šunšėstė: [ťė] ńḁwi, ťė oḁť.
ōs kētit: «ōs kwän kwoḁlilėn, ōs šunšäln!»
mōt khum kwän kwoḁli, ōs šunšit:
taχätenti, khaitėślenti.

---

idegét megfeszíteni nincs elég ereje.
Lekapargatja:
az íjj [lekapart] aludt vérét megfőzik,
levest isznak [belőle].
A másik férfiúhoz szól:
«Mendegélj ki!
Ez a fönn ülő felhődarab
mozog-e, vagy nem?»
A másik ember kiment;
amint megnézte mozog is, nem is.
Ismét küldi: «Mendegélj ki ismét, nézd meg ismét!»
A másik ember kimegy, ismét megnézi:
ide-oda lebeg (csúszkál), sebesen vonúl.
Bemegy: «Ez a fenn ülő felhődarab
sebesen vonúl, ide-oda lebeg.»

*

A zuzmarás erdő hét közébe
készülődnek ők.
Nagyanyjuk-asszony a minap készletkép eltett
tomporadarabot, ágyékrészt

sḁat kḁllnä ten kärsäiju.[22]
šängen[23] *jegva mḁlḁχ*[24] *sḁap-*
sem[25]
unńiš[26] *lḁmt sḁk*[27] *šup*
kori[28] *pätťän nuk kinžien.*
tû närmtién. ťagḁl
kḁnguän[29] *menärl uotte-*[30]
pḁuen kummi
šḁľing vuar kḁlen
kummi koalsi,
uj[31] *tuńiši šḁu sḁit*[32]
pussn tḁilltaljén.[33]
sunä päti kven tḁintîju.[34]
nutťe voari.
jété tḁrom vuḁtḁmlí
nutťítén pâlläjus.[35]
mḁt kum lattí: äm ťí ét
ulmjäsm[36]
sḁat tomiľ[37] *ḁnghumä*
jaša[38] *käńimtílm*
mḁnntä kuḁll kuij pänkét

ju tuji: «ťė nuńėn unėlpä tul-
šup
khaitėšlenti, taχätenti.»
*
Tin šaľiñ vuor soḁt khḁlnė
tin kärsejiji.
śāñkän jēkwä mḁlėχ sḁ̄päslėm
uńiś-lōmt, sānk-šup
khūri-pätťän nuk kinšiän,
tū närėmtiän. — [latti:]
«ťāχėl khañkhän mänärėl ut-
tėpḁwän khummi?!»
šaľiñ vuor-khalnė khummi
kwoḁlsi.
uj tuńśi šoḁu sūwėt
pušn tajiltoḁliän.
sūnė pätiji, kwän tajentiji.
nuťjä voḁriji;
īťä tōrėm vuotėmli,
nuťjätän pelejis.
mot khum latti:

---

fölkeresi a zacskó fenekéről,
odanyujtja s [így] szól: [férfiak?!»
«Később vajjon kicsoda mit fog nektek elébetek helyezni
A zuzmarás erdő közébe mentek a férfiak.
A jávor álló sok legelőt
mind bejárják hótalpaikkal.
Egy legelőre találnak, oldalt kerülik hótalpaikkal.
Erdei tüzet csinálnak.
Éjjel az időjárás szeles,
erdei tüzök meggyúladt.
Az egyik férfi mondja:
«Én ez éjjel álmot láttam:
Hét jávorünő anyjához
amint egyenesen hozzálopózkodom
regghajnal idején,
egy pókos jávor-öregecske
a befagyott legelő szélén jár,
a hét jávorünő anyját fölkeresi,
s ő hozzá [azt] mondja:

pḁχnung[39] *šoḁrp ḁnšuh*
reš[40] *poľem sukurét joami.*
sḁat tomiľ oangmä
nukkinžitä.
täu tḁrlä[41] *loḁtti:*
ťi ét äm tämľe mätt[42]
ullm ulmjäs —
Tûlung pḁškärn
tuol iju sḁjén näng[43] *ken i-*
män
tuol pomm sḁjén näi läku-
men.
jommas poal kḁnn rḁunä[44]
turri tûl[45] *nḁzung*[46] *poanš*
tû pḁtermäts.[47] *täu lattí:*
äm tuit[48] *kaitpä soat tuom-*
ľem
ḁlemä kumľe imtém.
tuit kaitpä sḁat[49] *päulem*
ḁlemä kumľe imtém.
tḁrom kḁtli tenn vätntaχtí— [50]

«am ťi īť ūlmejäsėm:
soḁt tōmėľ-oḁñkhwmė
jaššä khi̊ńńentilėm mäntä
khwḁl-khuj-päñkėt
pāχwnėñ šuorp-ańšuχrėś
pōľėm sū-khūrät joḁmi,
soḁt tōmėľ-oḁñkhwmė nuk kin-
täu-tḁrä latti: *[šit,*
äm ťi īť tämľė mät ūlėm ūl-
mejäsėm:
Tḁulėñ-Pḁškärėn
tūli jiw sajän näi̊ khi̊ńńimėn,
tūli jiw-sajän näi̊ läkwmėn;
jämės-poḁl khanl-rḁunnė
turi-tḁul nḁsėñ poḁńś
tū pḁtėrmäts.» *[soḁt tōmľėm*
täu latti: «äm tūjt khajtpä
ōlėm khumľė intēm,
tūjt khajtpä soḁt päulėm
ōlėm khumľė intēm?!

*

Én ezen éjjel ilyen egy álmot
álmodtam: Szárnyas Paskër
elrejtő fa mögűl lopózkodott feléd,
elrejtő fa mögűl közeledett feléd,
s jobb oldali hónod aljába
egy turuj sas-tollas «ízletes» nyíl
rejtőzködött oda. [hét jávorünőm
Amaz (t. i. a jávortehén) pedig [azt] felelte: Nekem hófutó
míg van, mi történhetik velem (hogyan lesznek)?!
Hófutó hét jávortulkom
míg van, mi történhetik velem?!»

*

Az ég kinappalodik, ők felöltik hótalpaikat.
Im járnak hótalpaikon, ím fölkeresik [a jávorokat].
Az egyik mondja: «Lopózkodjál te hozzájuk!»
A másik felel: «Én hét tél és nyár elmúlta alatt
[e vadászati ügyességet] elfelejtettem.»
Szárnyas-Paskër maga lopózkodik feléjük.
Amint nézi: a hét jávorünő anyja

t́e tḁintí[51] *tén nukkinžien.*
moḁtm lattí: näiläken[52]
motm lattí : äm sḁat
tali tujji mullna pâlt
kuott[52] *jḁrulaχtäs.*
tḁulung poaškär täk läkujen.
kväš kḁntitä
soat tḁmil' ḁngu
t́ut́ unlänti.
turri tḁul nḁzung poanšl
jommas poal kḁnnrḁutén[53]
ness tḁortau.[53] *tuitä kaiti*
sḁat tûmil' ḁil poaln[54]
väjemmä šḁkḁ lišentijén.[55]
pol'em[56] *su mḁnnt*
paχnu[57] *šoḁrp ḁnšuh reš*
kunä (kven) laitsi.
pol'em su kuormä, tênn molti-
tén.[58]
mḁnnt kuḁll[59] *kui pänkét*

Tōrėm khōtli, tin vätėntaχtiji.
t́ė tajentiji, tin nuk-kinšiän.
mōtėn latti: «näi̊ läkwän!»
mōtėn latti: «äm soḁt toḁli-
tuji mulnä pălt
khwḁt-jḁrilaχtsėm»
Tḁulėñ-Pḁškėr täkw läkwiän.
kwäš khăntit: soḁt tōmėl'-
oḁñkhw
t́üt́ ūnlenti.
turi-tḁul nḁsėñ poańšėl
jämės poḁl khanl-rḁutän
ness tărėtḁu.
tūjtä khajti soḁt tōmėl'
ḁil-poḁlnė väjėm šakha liššen-
pol'ėm sū mänt [tiän.
paχwnėñ šuorp ańšuχrėś
kwänėl ojtėsän.
pol'ėm sū-khūrmė tin mūltiän
mänt

---

ott üldögél.
Turujsas-tollas «ízletes» nyilat
jobb oldali hóna aljába
csak úgy belebocsát.
A havát futó hét jávorünőt
[sor szerint] végükről véve mind lelövi.
A befagyott legelő mentéből
a pókos jávor-öregecskét
oldalt (kifelé) engedték futni.
Mialatt ők a befagyott legelő szélét megkerülték,
regghajnal idején
a pókos jávoröreg valahogyan elment.
Ők hótalpon követik.
Véres-kezű-magános-fi a midőn hótalpon utána megy
az oldalán álló nyíltollak
csak úgy süvöltöznek, csak úgy fütyölnek [oly gyorsan halad].
Az egyik mondja: «A hótalpjárás útja leülepedett,
mikor fogjuk őt elérni?!»
«Engedj csak engem előre!»

paχnu šoḁrp anšuh
kuńtä[60] *menem. tenn tḁinti-*
tén.[61]
Kelpung kḁat täkä pi
tḁińtäkét, po̥ḁgät, tušpä[62]
ńäl tḁult ness šiuvel[63] *ḁlet,*
ness kisšläntét.
mḁtn latti: tḁentn
l'ḁnga[64] *jḁlluntem,*[65] *kuń joχ-*
tilemän
sär oanom jélt tarmätiléln.
jéltä[66] *pättäps ; t'e tḁins.*
iuvon[67] *pätt'än ilä bḁatrs*[68]
jḁšä[69] *tḁule nätäpisä*[70]
nuk šanguäs,[71] *l'ḁngatém*[72]
pell'[73] *soang lîtä : kért*[74] *kell*
kaituχ[75] *tänkeń,*[76] *äń lḁltau*
mäi[77] *tḁrmi kḁnetí poašm*[78]
oanemne tû[79] *joktéln.*
šḁrp kaitilänet
suoill[80] *kûl'i, ńärl kûl'i.*[81]

khwḁl-khuj-päñkėt
paχwnėn šuorp-ańšuχ khūńttė
mėnėm,
tin tajentiän.
Kēlpėñ-koḁt-täk-pū̥ tajėntėkät
pōkhät tušpä ńāl-tḁulėt
ness šiwwėloḁlēt, ness kislen-
tēt.
mōtėn latti : «tajentėnė l'ōχjel-
ūntėm,
khuń joχtiläm ? !»
«sär ōn īlt tḁ̄rmätiläln !»
īltä pättäps ; t'ė tajänts ;
jiw-ūn pät'än il-pḁ̄tėrs.
jašā̈ tḁulä nätepėsā̈,
nuk-šāñghwäsės.
l'ōñkhėtäm päl-sāñklit.
«kērt-kel khajtuχ tānγēn,
äń loḁltau mōγi-tōrmi
khannė tit pašnė
ōn t'ū jōkhtälėn !

Elejébe került ; most fut hótalpain;
a falátó távolság végén eltűnt.
Hótalpait szárnyakúl illesztette [oldalához],
s felszökken [a magasba].
A [jávor] útját [babonázva] bökdösi:
«Ha valóban futni akarsz,
amaz emlegetett ég és föld
összeilleszkedő töve tájáig,
oda várj (juttass) el engemet!»
A jávor amint fut,
fenyvesek (egész fenyves számra) maradoznak el, mocsarak maradoznak el.
Az ég és föld összeilleszkedő töve táján, —
ím ott utólérte, ott agyon is lőtte.
Elterült, szétvagdosta.
Mialatt vagdalta hamarjában üstöt állított föl (készített).
Vagdaló munkája elkészült,
amaz üstje (főzte) elkészült.
Evett, s most hótalpain visszamendegélt.

mäi[82] tąrmi kąnneti poaštä[83]
tąttä joχtst, tątt šämtäl liss-
tä.[84] [list.[86]
jąll välmmaχts[85]: kven jäχt
jäχtlaχtnét pâlt
puott vąräps.[87]
jäχtlaχtemä pąnnes[88]
eń puotä pąnnís.
tiess.[89] pärtä[90] tąjäns.[91]
kumtem kąistä
puχt[92] äńńišim
pąnnším ńąul pąaren[93]
tû nąrmtîjén.
täu tešlién lattí:
mätt kąžät[94] ät älén.[95] —
ąatä. — äńmat[96] ląaltau
mäi tąrmi kąnä titä tątt
ällsm.
täu ilä[97] vąrätí. näng lattí
märr kinž näi menen.
iläľ tąal menen
peräľ tuil îjun.

šuorp khajtilėnät
sūjil khūľi, ńärėl khūľi.
mōγi-tōrmi khannė tit pašt
täť-tė jōχtėstä, täť šäm tė listė.
jel-vōlmaχts. kwän-jäχtlėstė.
jäχtlaχtnät pālt pūt voąräps.
jäχtlaχtėmä pańśės,
äń pūtä pańśės,
tēs, pär tė tajänts.
khumtäm khąjėstė,
pụtät äńśėm pańśėm ńąuľ-
poąrän
ťū närėmtiän. täitėśľiän, latti:
«mät khwąšät at äläslėn!»
«oąťä! äń mät loąltąu
mōγi-tōrmi khannė titä;
täť äläslėm.»
täu il väräti. — «näńkw»
latti
— «mär kinšuχ näi minēn;
iläľ toąlėl minēn,
päräľ tujil jiun.»

Társemberét előtalálta,
a kebelében tartott megfőtt húsdarabjait
odanyujtja. [Emez] rágicsálja s [azt] mondja:
«Valami messze nem lehet, ahol leölted!»
«Nem! Amaz emlegetett
ég és föld összeilleszkedő töve [ahol van],
ott öltem meg.»
Ő tovább vitatkozik [oda akar menni]. — «Te», úgy mond,
«mit keresni mész [oda]?!
Oda télen mész,
vissza nyáron jössz».

IV.

A «bálványka» (medve) éneke.

P u p a k w'-ē r i'.

Ūpukwėt, ūpukwėt, lāśėlnū χajtėlän!
la'ilkän tārä pēlawėt.
l'āmä tēlėm l'āmiñ rḁ̄śt,
pilä tēlėm piliñ rḁ̄śt
lāśėlnū χajtėlän!
la'ilkän jini'-jiwėn tārä pēlawėt . . .

V.

Az egér éneke.

M ā χ ė r-u j-ē r i'.

Xāñχei pḁ̄χėp sāt tūrkėm
χōltentimėm,
ńilä χḁ̄pt kērmiñ sunėl
minentimėm, [χḁ̄nte'im:
akw'-mat māt amkim kwoss
jä'im-ḁ̄pėriśėmnėl χūl'tėm
śāl'i ḁ̄ln poχlapiñ ēntapėm
χottė χūl'tėm.
ań ńilä χḁ̄pt kērmiñ sunėmtėl
mol'ėχ jūw ta jḁ̄ñχipäsėm.
akw'-mat māt toχ minimėm,
ńār χalleuw χum
sa'iñ tḁ̄rėm akim-āśėn
jūw-pośulawäsėm;

Nénikék, nénikék, lassabban fussatok!
Lábacskáitokat megszúrjátok.
A zelniczéjét termő zelniczés fövényparton,
a bogyóját termő bogyós fövényparton
lassabban fussatok!
A lábacskáitokat megszúrja a csipkefa . . . .

V.

Kákás oldalú hét tavacskám
mialatt végig haladom,
négy rénökör fogatos szánnal
mialatt végig megyek rajtuk,
egyvalamely helyen amint magamat szemlélem:
atyámtól, dédapámtól rám maradt
tiszta ezüst gombos övem
valahol elmaradt (elveszett).
Ama négy rénökör-fogatos szánammal
most gyorsan visszafordultam.
Egyvalamely helyen amint így megyek:
fehér halászmadár-férfi,
fürtös istenke bácsikám
bekapott (lenyelt) engem,

tur pattä χalit puli'
jūw-pośulawäsėm.
χalleuw-kakėr·kiwėrt
jun ta ḁle'im.
χalleuw-kakėr·kiwėrt ḁlimėm
nḁmse'im :
saχiñ kakėr sāt lḁχā
räś räśiñ-ke
tārä voss räśkėltanūlėm.
akim pukitä tārä ta sasχäslėm,
kwonä kwāläpsėm ;
χāñχei pḁχėp sāt tūrkėm-kinalu ta patsėm.
wėrnė äńiñėn χḁtėliñėn ań ti χajıe'im.

VI.

A nyúl éneke.

Šiśwė-ēri.

Ponăk! Mărėm jiw khḁlt ăkėm pḁjė pŏχsėm . . .
vuj-tḁr, sḁs-tḁr jelpėñ vuot voḁrništ,
khwḁnγė, khwḁnγė năn läkwsḁm,
ńilä piśėl-pōñkhlėl oḁm-pöum tėχtilėm,
käχr-mokhäntėl ēkum tėχtilėm,
käsėmlaχtnė, śḁrėmlaχtnė võñkhė-suntėt tėχtilėm ;
nḁti ätenti pḁnėñ potärėn omk tėilėm

---

torka feneke közéül való falatkép
bekapott engem.
A halászmadár hasában
vagyok ím benne.
A halászmadár hasában amint vagyok,
[azt] gondolom :
béllel telt hasának hét zugát
rágva, rágva
hadd rágcsálom keresztül.
Bácsim poczakját erre keresztül rágtam,
kimentem.
Kákás oldalú hét tócskámba
aztán eljutottam.
Mai napig is ím [ott] futkosok.

VI.

Ponăk (a nyúl hangja)! Szűk faközben bácsim (a medve) faralyukát megtosztam . . .
Midőn medveordító, jávorordító rettenetes szél támad,
vadrén, vadrén, hozzád lopózkodom, [megöllek],
a négy czomboddal, lapoczkáddal leányom, fiam etetem ;
a hasa poczakjával feleségemet etetem ;
füstös, szurtos földüregem szádjában etetem ;
rénborjat szagláló szőrös orrhegyed magam eszem meg.

VII.

A fecske éneke.

S'akajik-ērĭ'.

S'akajik toχ ti śarγi :
śär, śär, särrr !
ḁśśä tān vāre'im,
ḁsiñ tān vāre'im.
śär, śär, śärrr !
tĭ'-tū lakwė tĭlėläsėm,
sāt χumnė majläsėm,
pujim ḁumėlti . . . i . . . i !

VIII.

A póling-madár (tringa squatarola) éneke.

S'iliś-ēri.

Ḁ̄wėñ pḁsėl-vōtät vuj khḁiti, khḁiti,
vōtėñ pḁsėl-vōtät vuj khḁiti, khḁiti . . .
soḁt nē khōpnė tė toḁlėst, tė mėnat,
khōp-posėmt sākw nē, śäpėr nē vo̱nli ;
khōp-ńḁlt ńḁusä nē, khḁusä nē vo̱nli.
ńḁusä nē, khḁusä nē loḁtti :
«śiliś-piťimė ėlė tė tḁulilėm !»
sākw nē, śäpėr nē loḁtti :
«vuj-khōlė piťnėl när näĭ' votan ?
täu-pėl oḁ sūlėmläχw ńo̱ri, pōu sūlėmläχw ńo̱ri»

A fecske így föcsög :
śär, śär, śärrr !
Vékony ínczérnát készítek,
vastag ínczérnát készítek,
śär, śär, śärrr !
Erre-arra, körben röpködtem,
hét férfinak adtam ;
[tőle] a farom fáj . . . . . .

VIII.

Omló patak partján a madárka fut, fut,
szeles patak partján a madárka fut, fut . . . .
Hét nő ím ladikra szállott, ím elmennek.
A ladik kormányánál komoly nő, jóravaló nő űl ;
a ladik orránál rontó nő, bontó nő űl.
A rontó nő, bontó nő [így] szól :
«A pólingmadár-fészket ím a távolba dobom !»
A komoly nő, jóravaló nő [így] szól :
«A madárka fészkétől ugyan mit akarsz te ?
Hiszen ő is leányt akar nevelni, fiút akar nevelni»

toχ minnän-uil khōp-ńąlt vǫnlėm ńąusä nēnė, khąusä nēnė vuj-piť ėlė tĕ tąuląus. śiliś sėmė śoąrǫχ pǭmtės. nǫm tōrėm vǫntėñ khǫm-jäγė-poąlt nǫñkhė tė mėnės.

rākwėñ tōrėm jąlė tė votės,
vōtėñ tōrėm jąlė tė votės.
rākwiñ tōrėm voąrlės,
vōtėñ tōrėm voąrlės;
viť-khōn soąt oąnė
soąt nē toąlėm khōp
jąlė tė ūllāñkwėt.

IX.

A kakuk éneke.

Kukuk-ēri'.

Pēs tą̄rėmt Numi-Tą̄rėm joli mātä sunsilim mā-tarmėl jäläsės. lū-sis-tarmėl jälimätä luwä vośląχnė jol-nąpės. tūl nē mät χąsät akw' kwol-pālt nē ūnli, ērγimė jinsaχti, jūntsaχti. «nañ matėr-sir nē ą̄sėn, tī' jälėn, am lūm nąñχ-vīñkwė ńą̄tėn!» — vouwės tą̄rėmnė. «Am at āste'im, jūntsaχte'im» — lāwi. — «Nañ at-ke āste'in, akw'-ą̄lpi' ul voss āstėn; īti-kukuk voss lujγėn, χą̄tėl-kukuk voss lujγėn; ēt ąstal patėn, χą̄tėl ąstal patėn!» Tą̄rėmnė sātwės, kukukī' tīlämlės. jin-

---

Mialatt úgy mennek, a ladik orránál ült rontó nő, bontó nő a madárfészket ím a távolba dobta. Hozzáfogott, hogy a poling-madarat agyon üsse. [Ez] felső eget lakó férfiú atyjához ment erre föl.

Esős időt (eget) kért ím ő alá,
szeles időt kért ím ő alá.
Esős idő támadt,
szeles idő támadt;
a vízi fejedelem hét leánya
a hét nőtől megszállt ladikot
ím szeretkezésre aláhúzta.

IX.

A régi időben Numi-Târëm alant levő földjét megnézendő a földre jött. Amint lóháton jár, lova belesülyedt a sárba. Onnan nem valami messze egy ház mellett egy nő ül; énekelve szabdal, varrogat. «Micsoda nő vagy te, gyere ide, segíts fölemelni lovam!» — [így] hívja őt Târëm. «Én nem érek rá, varrogatok» — mondja. «No ha nem érsz rá, hát ne is érj rá soha (örökre, egyre); éjjeli kakukkép énekelj, nappali kakukkép énekelj; éjjel ne legyen nyugalmad (nyugalom nélküli állapotba essél), nappal ne legyen nyugalmad!» Târëm megátkozta, kakukkép röpült tova. Szabdaló deszká-

saχtnė pārtä lēγi̊' natäpėstä, jūntsaχtnė tuľätä ńoli̊' natäpėstä. āγi-äγä-pi̊γäγä χūľtsei̊', āñkwēntal sawėlėsi̊', sorėmnė patsi̊', χḁut-titnė jol-säptuwėsi̊'. tēn mā'ėslēn lujγi:

kit śiśkäγėm χūľtsi̊',
kit mḁχkäγėm χūľtsi̊'.
kit śis, kit mḁχ,
tūp-sup, χāp-sup
χḁut-tit, säp-tit . . .

X.

A verébének.

Čänčí-ēru.

«Čänčí, čänčí, khḁt jílsėn?»
«täťėm pḁo̥lnḁ́ jílsėm.» —
«ńoχó̥r vä̅rėm jílsėn?»
«kučä́-jḁrmḁ̀ khḁrtó̥ñ jílsėm.»
«ńoχó̥rėl mäjúsėn?»
«khḁnšḁ́ñ kėréľkėl mäjúsėm.»
«khḁnšḁ́ñ keréľkėn khḁt ḁl?»
«khḁnšḁ́ñ äp-pūn kún-mänèm-tus.» —
«khḁnšḁ́ñ äp-pūn khḁt ḁl?»
«šī̆'mėl vḁ̄'r-khḁlnḁ̀t khḁnšḁ́ñ vḁ̄'r khḁlnḁ̀ šoñghḁ́s.» —
«šī̆'mėl vḁ̄'rėn khḁt ḁl?»
«täútėn íl-täjùs.» —

---

ját fark gyanánt illesztette rá, varró gyűszűjét orr gyanánt illesztette rá. Leányai, fiai [árván] maradtak, anyjuk nélkül kínlódtak, halálra jutottak, egy lúczfenyő tövébe temették el őket. Ő miattuk énekli [a kakuk]:

«Két kis magzatom maradt el,
két kis porontyom maradt el.
Két magzat, két poronty,
evező-darab (karjaik), ladik-darab (hasuk),
lúczfenyő-töve, czölöp-töve . . . .

X.

«Veréb, veréb, hol jártál?»
«Apám falujában jártam.» —
«Mit csinálni jártál [ott]?»
«Darabos darát darálni jártam [ott].» —
«Mit adtak neked?»
«Csipkézett kalácsot adtak nekem.» —
«Csipkézett kalácsod hol van?»
«A tarka kutyafi elragadta tőlem.» —
«Tarka kutyafiúd hol van?
«A fekete erdő közébe, a tarka erdő (nyíres) közébe [ugrott el.» —
«Fekete erdőd hol van?»
«A tűz fölemésztette.» —

«täútėn khḁt ḁl?»
«uťńēl íl-khḁrùtus.» —
«úťėn khḁt ḁl?»
«kiť puχḁ́n jú-šḁpkhḁ̀sus.» —
«kiť puχḁ́n khḁt ḁl?»
«kiť khọmnḁ́ íl-jiχtìm jú-täjùs.» —
«kiť khọ́mėn khḁt ḁl?»
«uχ khọm jḁlkháil šoñghḁ́s,
māt khọm noñkháil šoñghḁ́s.» —

«Tüzed hol van?»
«A víz eloltotta» —
«Vized hol van?»
«Két bika fellötyfölte (megitta).» —
«Két bikád hol van?»
«Két ember őket levágva megette.» —
«Két embered hol van?»
«Az egyik ember aláfelé ugrott el,
a másik ember fölfelé ugrott el.»

ÖTÖDIK SZAKASZ.

MESÉK. *(Mōjtėt.)*

A) Társadalmi mese.

I.

A kereskedő ember meséje.

Vāta-χum mōjt.

1. *Puuñiñ vāta-χum ḁ̄lės. Kit pī̊’ ḁ̄ńśi: jäni̊’ pī̊γä vātalaχtim jäli, nē ḁ̄ńśi; māń pī̊γä māńnūw. — āśä lāwi: «am ti ūse’im; ūsnėm-ēli=pālt māń pī̊γėm nēγėl vī̊lėm.» jäni̊’ pī̊γä-nūpėl lāwi: «am ūsnėm-jui=pālt jä’i̊-pī̊γėn ul ľaultäln! am sēlėm puuñėm nēnēn tĭ χūľti; āpśin ul ľaultäln! manėr ēri, man tēn‘-ut ēri, man masnė ūläm ēri, man ḁ̄ln ēri: am sēlėn‘-utėm, am atėn‘-utėm ti voss tē’i̊, voss ḁ̄ńśi! vātalaχtuñkwė at χāsi, mōt ūsėt jäluñkwė at χāsi; manėr rūpiti, manėr at rūpiti: ul ľaultäln, ul rātäln! taw nḁ̄mtä χumľė pati, tā-mūsχėl voss ḁ̄li!»*

2. *Xḁ̄sä ḁ̄lsėt, man vāťi ḁ̄lsėt: māń pī̊γä nēγėl vistä. tūl āśä ūsės, pī̊γäγä χūľtsi̊’. ḁ̄luñkwė patsi̊’ tēnki. kankä vātalaχti, mōt ūsėn*

---

1. Volt egy gazdag kereskedő ember. Két fia van; nagyobbik fia kereskedve jár, neje van neki; a kisebbik fia igen kicsiny. — Atyja szól: «Ime én meghalok, halálom előtt nőt szerzek (veszek) kis fiamnak!» Nagyobbik fiának mondja: «Az én halálom után testvéred ne pirongasd! A tőlem szerzett vagyonom im ti kettőtöknek marad; öcsédet ne pirongasd! Ami kell, akár enni való kell, akár öltő ruha kell, akár pénz kell: az én szerzeményemet, az én gyüjtöttemet hadd egye, hadd bírja ő majd! Kereskedni nem tud, más városokat járni nem tud; akármit dolgozik, akármit nem dolgozik: te őt ne pirongasd, ne verd [semmiért]! Amint az ő kedve tartja (esik), a szerint hadd éljen!»

2. Hosszú ideig éltek, vagy rövid ideig éltek: kis fiának nőt szerzett (vett). Azután az atyja meghalt, két fia megmaradt. Ők

jäli; āpśitä jun ạli, jäγä sēlėm puuñänėl tas mānėl tē'i, masn'-ut masi, ạśn'-ut ạńśi; man' ạln ēri, man' ūläm ēri, manä tēn'-ut ēri, jäγä sēlėm-utnėl akw'-mūs ạli.

3. *Tūl χạsäi' jēmtės; ạńγä lāwi: «nañ akw'-mūs χuje'in, tas mānėl tēγėn, tas mānėl ạńśe'in; atä lū-nūpėl tēlän ạli, atä mis-nūpėl tēlän ạli; atä pum tạte'in, atä uľ-jiw tạte'in; akw'-mūs kankän sēlėm-ut ạńśe'in, tēγėn, aje'in; mēt-χum mētėli: nañ akw'-mūs tas mānėl ạle'in.»*

4. *Xạsäi' jēmtės, χumitä-nūpėl lāwuñkwė pats: «nañ jä'i-pīγėn akw'-mūs tas mānėl tittilėn; tas mānėl ạńśi: nañėn nē-mat ạntės at vāri.» — χumitä lāwi: «am tawänėl manä ạntės kinse'im?! mōläl jäγän lauwės: am sēlėm puuñėm voss tē'i, voss ạńśi; ań am vāssi' tawä χumľė vārilėm?! takwi jäγä sēlėm ạln tē'i, aji, masn'-ut-ke masi, ạśn'-ut-ke ạńśi. āśä sēlėm ạln χạlnė-mosä voss tē'i, voss χuji: am χumľė vārilėm vāssi'?! am sēlėm matärėm χūń ạńśi, χūń tē'i?!» — nētä lāwi: «nē-mat ạntės at vāri, kwonä pōsäln; jäγä sēlėm puuñėl takwi voss ạli!»*

5. *Sawi'jēmtės; kankän ľaultunkwė i patwės, rātunkwė i pat-*

---

maguk ketten kezdtek élni. A bátyja kereskedik, más városba jár; az öcscse otthon él: atyja szerzett vagyonából, a készből (kész hely-ről) eszik, ölt öltözetet, bír birtokot; ami pénz kell, ami ruha kell, ami ennivaló kell, atyja szerzeményéből mindegyre van.

3. Azután hosszú ideig lőn, s ángya [így] szól vala: «Te egyre heversz, készből eszel, készből birtokolsz; sem lóval nincs dolgod, sem tehénnel nincs dolgod; sem szénát nem hordasz, sem tüzi fát nem hordasz; egyre csak bátyád szerzeményét birtokolod, eszed, iszod; ő béresembert bérel s te mindegyre csak készből élsz.»

4. Hosszú ideig lőn s férjéhez [így] kezdett szólani: «Te a te testvéredet egyre csak a készből táplálod; a készből bírtokol; neked semminemü segítséget nem teszen». — Férje felel: «Minő segít-séget kivánjak (keressek) én tőle?! A minap megmondotta atyja: a tőlem szerzett vagyonom hadd egye, hadd bírja; hát mit (mikép) tehetek én egyebet (tovább)?! Atyja szerezte saját pénzéből eszik, iszik; ölti, ha ölteni valója, bírja, ha bírni valója van. Míg az atyja szerezte pénz el nem fogy hadd egyék, hadd heverjen: én mit tehe-tek egyebet?! A tőlem szerzett holmim ő hogyan bírná, hogyan enné?!» — Neje felel: «Ő semminemű segitséget nem teszen, űzd őt el; éljen maga az atyja szerezte vagyonából!»

5. Sokáig lőn s bátyja pirongatni is kezdte, verni is kezdte. Öcscse szól: «Te idősb ember vagy, én kicsiny. Én tudom, hogy

wės. āpśitä lāwi: «nañ jänī' χum, am māń. am va'ilėm: nē-mätėr at rūpite'im, nañėn nē-mat ḁntės at vāre'im; atä nañ sēlėm-utėn tēγėm, atä nañ alėm-utėn ḁńśe'im. jäγėmēnnėl mōläl lauwäsėm: jäγėm sēlėm puuñėm χḁlnätä-mosä tēγėm, aje'im, ḁńse'im, mase'im; jäγėm sēlėm puuñėm χḁlnė-jui=pālt man sawnė pate'im, man śuńin pate'im, taw at va'ilėm. nañ ul l'aultėn am-nūpėlėm, ul alχatėn! jḁmės nḁmtėl nañ-pāltėn ḁluñkwė-ke χotėm l'ūl': kwonä lāwäln ānėm! man ūse'im, man liliñ-ta'il ḁle'im: amki ḁle'im. man χuje'im, man ūnle'im, man matėr l'ḁñχ jäle'im; man aliśle'im, man at aliśle'im: ta ti amki, χḁtpän tḁrės at vāre'im, nañėn saw at vāre'im.» — kankä lāwi: «kwālnė nḁmtėn-ke patės, minėn akw' pāln'!» — kankän kwonä i pōswės.

6. *Ūs-joli=pālt māń kwolkwė χḁntės, tū ti śältės, tot ti ḁli. kankän jäγä sēlėm puuñnėl i akw' ḁln-pālėl at majwės. tēn'-ut āt'im, masn'-ut āt'im. ńań rḁnγimė, χumľė kāsiñ, toχä ta sawäli. takwi ḁńśi, akw' pīriś ḁńśi. — χḁsä ḁlsi', man vāťi ḁlsi', au χḁtėl kankä nam-χḁtėlä joχtės. nētä-nūpėl lāwi: «am — ań-mōnt kankėm nam-χḁtėlä — kankėm-pālt mujluñkwė-ke jälnūm». — nētä lāwi: «poχ-*

---

semmit sem dolgozom, neked semminemü segítséget nem teszek; mégsem eszem a te szerzeményedet, sem a te vadászati keresményedet (ölt holmidat) nem birom. Atyánk [úgy] hagyta meg a minap, hogy az atyám szerezte vagyonból, míg ki nem fogy, egyem, igyam, birtokoljak, öltözzem; atyám szerezte vagyonom elfogyta után vajjon inségbe esem-e, vajjon boldogságba jutok-e, azt nem tudom. [De] te ne pirongass engem (ne szitkozódjál irányomban), ne verekedjél! Ha valamiképpen rossz [dolog] jó gondolkozással nálad lennem: utasíts (rendelj, mondj) ki engemet! Akár meghalok, akár elevenen maradok (leszek): magam leszek. Akár heverek, akár üldögélek, akár valami útra megyek; akár vadászgatok, akár nem vadászgatok: mindenkor csak én magam vagyok, senkinek akadályt nem okozok (teszek), neked bajt nem okozok.» — Bátyja felel: «Ha elmenő kedved van (esett), takarodjál (menj egy felé)!» — [Erre] a bátyja ki is űzte.

6. A város alatt egy kis házikót talált, im oda belépett, ím ott lakik. A bátyja az atyja szerzett vagyonból egy fél pénzt sem adott neki. Nincs ennivalója, nincs öltözni valója. Kenyérért könyörögve (kiáltozva), ahogy csak lehet, ím úgy nyomorog. Magát tartja el s egy kis fiacskája van. — Hosszú ideig éltek ketten, vagy rövid ideig éltek ketten, egy nap bátyjának nevenapja érkezett el. Nejéhez szól: «Én — ím most bátyám nevenapja van — bátyámhoz

tėn! kankėnnė mōläl kwon ąjmėltimėntė, kwonä pōsimėntė akw‘ ąln-pālėl at majwäsėn: ań ąs mujluñkwė minkēn-ērtėn, kankėn ąs mat nañ-nūpėlėn sunsi?! jä'i-pīγä-ke ēri: vōwitä!» — taw lāwi: «taw jäni' χum, am-pāltėm sart χūń jiw?! am māń: sart kankėm-pālt akw‘-ti am mine'im. at-ke sunsi: ta-ti vāssi' taw-pāltä manėr kin-suñkwė mine'im?! ań sar kās-mā'ės, kankėm manä χurip nąmt ąńśi, nąmtä sunsuñkwė jäle'im.»

7. *Masχatės i minės. χąsä, man vāt́i minės, kankä-kwolnė joχtės, jūw-śältės. ūs-ta'il pąjėrä, känėsä atχatimėt; tēwė, ajawė. taw kūr-pąχät, tot ti ľūľi. ąńγä tēp-vārnė kwolt śāji' vinai' sąsenti. rumkät śāj-ānin ūnttėlawäst, ēnkajän misanä. ēnkajä-nūpėl lāwi: «tajėχ kūr-pąχėn joχte'in, ta ľūľn‘-utėn-pālt joχtnėn ąrėmtė taw la'ilän vāñ-kėlmatnė rētėl jolä voss patėn; ti śāj-āniän, rumkän akw‘-mūsėχ tauri' voss sakwale'it! — ań mēt-nētä jąmnät-mūsėχ taw-pāltä joχ-tėnė ąrėmtė la'il-ńolä taw la'ilän ta χāji, kwol-kannė tu-ta pats. ań śāj-ānit, vinä-rumkät χotä raum ląmtänl kwol-jänitėl tū rausäst. ąnγä tī'-ti narmats, χumitä-nūpėl lāwi: «mōnt sam at ąńśe'in?! ti*

---

vendégségbe mennék». — Neje szól: «Veszteg maradsz (sz .. sz.)! Midőn bátyád a minap kikergetett, kiűzött, egy fél pénzt sem adott neked: ha most vendégségbe mészsz, talán bizony rád fog nézni a te bátyád?! Ha neki kell az ő atyjafia, hívja őt!» — Ő felel: «Ő az idősbik ember, hogyan jöhetne ő hozzám előbb?! Én vagyok a kisebbik: ugyanezért bátyámhoz én megyek előbb. Ha nem néz [reám]: akkor többé mit mennék hozzá keresni?! Hát én már csak kedvtelésből is, hogy bátyám minő gondolkozással van [irányomban], az ő gondolkozását megtekinteni elmegyek.»

7. Felöltözött és elment. Hosszú, vagy rövid ideig ment, bátyja házához érkezett, belépett. Az egész város gazdagja, előkelője egybe van [ott] gyülekezve; esznek, isznak. Ő a kemencze oldalánál, ím ott áll. Az ángya a konyhában (az étel készítő házban) theát, pálinkát öntöget. A pohárkákat a theás tálczára helyezi, odaadja őket szolgálójának. Szolgálójához [így] szól: «Majd a kemencze oldalához érsz, midőn az ottan állódhoz érkezel, azon látszattal (csellel), mintha az ő lábába botoltál volna meg, essél le; hadd törjenek darabokká ezen théás tálczáid és pohárkáid!» — Ama béres nőjének, amint járkál, akkor midőn hozzá érkezik, ím odaér a lába-hegye (orra) az ő lábához s ezzel odaesik a házpadlóra. Ama théás tálczáknak, pálinkás poharaknak mindenfelé (ahová) elszóródott darabjai az egész ház terjedelmében szóródtak szét (oda). Ángya most ide rohant s férjéhez [így] szól: «Hát nem volt szemed az előbb?!

jä'i-pīγėn, man-matärėn, kūr-pα̊γėn ti l'ūl'i-pėl; ań mēt-nē, kuńėr, taw la'ilän ta'imats; ań anit, rumkät akw'-mūs sakwaläst. kwonä mänä χotäl'ė totäln!» — *kankän puñk-sα̊wänėl ńirėmtawės, kwolkan χosγimė āwinėl kwonä śältėmtawės. χāñγėltäpnėl sα̊pakiñ la'ilėl sāñkwimė kartä-kannė patnät-mosä sāñkwimė, junγimė toχa ti totwės. kartän patės, tū osulawės.*

8. *Nα̊ñχä kwoss kātäγätėl vortχati, nα̊ñχ at lapi, tot ti χuji. χα̊sä χujės, man vāt'i χujės, akw' ērtėn pōl'uñkwė patwės. samäγä mośśä postilėsi'. nα̊ñχ-l'ūl'uñkwė kwoss vortχatili, la'iläγän at lapi. kart'-āwi pali'χuji. kātäγätėl χartimė kwonäl'ė ness ti vāñkuñkwė patės. χα̊sä, manä vāt'i vāñkės, ūs-χulit jūwl'ė χōntėli: lūwiñ tujt jinät sujti. sip-luwä jūwl'ė pērits: aṅ-maliñ kit lūwėl kērimė kwoliñ tujt ti jiw. ūs-χuli akw' pāl-nūpėl tū ti poγėrtaχts. lūwiñ tujt taw torγäl'ė joχtėmä-kēmt lūw tū ti pūγėmtawės. kit χum akw' tujt tālmi'. au χumitä lāwi: «kuńėr, χuml'ė jēmtsėn?»* — *taw lāwi: «jātėläγėm, jäni' mat χummi', man māń mat χummi', χot-mūs jēmtsėm, am at va'ilėm; kankėm-pālt mujluñkwė jälėm māmt kankėm mujlėptimutėm ti, jūw ti totilėm.»* — *tēn lāwei': «kuńer, mōnt kankėnnė rāti-*

Ez az atyádfia, vagy micsodád, ím itt áll a kemencze oldalánál: ama béresnő, a szegény, megakadt az ő lábában! Most a tálczák, a pohárkák mind eltörtek. Vidd ki akárhová!» A bátyja megragadta a feje bőrinél s a ház padlóját söpörve vele az ajtón át kidobta. [Azután] a lépcsőről csizmás lábbal rugdosva mindaddig, míg az udvar terére nem esett: rugdosva, taposva, ím úgy vitte. Midőn az udvarra esett, ott hagyta.

8. Amint kezeivel fölfelé tápászkodik, nem tud fölemelkedni, ím ott fekszik. Hosszú ideig feküdt, vagy rövid ideig feküdt, egyszer csak fázni kezdett. Szemei kissé megvilágosodtak. Amint fölállásra támaszkodik, nem tud lábaira emelkedni. Az udvar kapuja nyitva áll (fekszik). Kezeivel vonszolva magát, ím csak úgy mászni kezdett kifelé. Hosszú, vagy rövid ideig mászott, a város utczáján visszafelé hallgatózik: lovas úri szánnak hallik jövetele. Nyakát visszafelé fordította: hát im két lóval befogva egy ernyős (házas) úri szán jön. A város utczájának egyik oldala felé, ím oda hengerközött. A midőn a lovas úri szán feléje érkezett, a lovat im megállítják (oda fogják). Két férfi szállott meg egy szánt. Az egyik férfi szól: «Szegényke, hogyan vagy (lettél)?» — Ő felel: «Kedveseim, valami nagy emberek, vagy valami kis emberek, hogy miképpen vagyok (mi szerint lettem), én nem tudom; bátyámhoz vendégségbe menvén (mentem helyén) bátyámtól nyert vendégaján-

mėn man sūnsėslūw, man vāslūw ; aṅ mēn ti minėsėmēn, mēn l'ą̄ñχė-mēn-χąsit ṅaulχatėn ; mēn tajėχ χoti kwolnė śältimēn, mēn-jui-pāl-mēnt nañ tū śältėn ! — taw χumľė lāwi : «nēn χoti kwolnė śälte'in, am χotėl va'ilėm ?! nēn jui-pālēnt ṅaulχatnė ją̄r-ke ą̄śnūm, toχ χūṅ vāñknūm ?!» — tēn lāwei' : «āťim, nañ jui-pālmēnt jäjėn !»

9. *Tēn ēlä-patnēn jui-pālt ľūlmats ną̄ñχä, χōntlitä takuitä : nē-mat śañkwä aumiñ at sujti. ti χajti lūwiñ tujt jui-pālt. sunsitä : ūs-kwoťėlt jäni' kwol ūnli ; lūwiñ tujtä kart'-āwinėl tū jūw ta śältmä nāñki. tū joχtės, jūw-śältės : nē-mat-χątpä āťim. kwolnė jūw-śältės : kwol tātėl. χujnė māt jąmės jänit χum-ṅaurėm χujjälāli ; lāwi : «puuñiñ vāta-χum māṅ pī', kuṅėr, manėr vāruñkwė śältsėn ?» — taw lāwi : «manėri' am śältsėm ?! mōnt kit χum, kankėm kwolnėl mujluñkwė jälėm χummi', juil-joχtėlawäsėm ; ānėm tēn vōwėstēn : mēn χoti kwolnė śältnėmēn vā'ėn, tū śältėn ; mätėri' vōwėstēn, am χotėl vā'ėm ?!» — aṅ ṅaurėm lāwi : «tēn manėri' nañėn vōwėstēn ! ness vōwintėstēn ; nañ, kuṅer, kankėnnė rātimėn-mā'ės nañėn vōwintėstēn ; aṅ minėriśėn jūw !»*

---

dékom ez, ím viszem haza.» — Amazok [így] szólanak: «Szegényke, hogy az imént mint vert meg bátyád, mi néztük, mi láttuk; most mi ím elmentünk, a mi útunk mentében fuss utánunk; amely házba mi később betérünk, térj te [is] oda be mi utánunk!» — Ő ím miképpen felel: «Hogy ti mily házba tértek be, én honnan tudom?! Ha utánatok futni való erőm volna, hogyan másznám így?!» — Ők felelének: «Nincs [úgy], jer te [csak] mi utánunk!»

9. Miután azok előre kerekedtek, egyszerre csak fölállott, vizsgálgatja (hallgatja) önmagát: semminemű testrésze fájdalmasan nem érzik (hangzik). Most a lovas úri szán után fut, nézi: [hát] a város közepén egy nagy ház áll (ül) vala; az látszik, hogy lovas úri szánja az udvar kapuján át ím oda ment be. Oda érkezett, belépett: senki sincs [ott]. A házba belépett: a ház üres. A fekvő helyen jó nagyságú férfigyermek heverget s [így] szól: «Gazdag kereskedő ember kis fia, szegény, miért (mit cselekedni) jöttél be?» — Ő felel: «Miért jöttem én be?! Az imént két férfi, bátyám házából vendégségből jött két férfi ért utól engem; ők hívtak [ide] engemet [mondván]: amely házba bennünket betérni látsz, térj te [is] be oda; hogy miért hívtak, azt én honnan tudjam?!» — Ama gyermek szól: «Hogy miért hívtak ők téged?! Hát csak úgy hívnak; mivel téged, szegényt, a bátyád megvert, azért hívtak; most menj csak kedveském be!»

10. *Kwonä kwāls. ūs-χulit jḁmimät nḁmsi: «mōnt nḁmsėm, matärėl miñkwė vōwäsėm: ań jārmėn ta-ke (?) majwäsėm.» toχä jḁmimät pūťitä tārwitiñi̊' ti jēmts. mālentitä pūťitä: matėr potali sujti. ti-mḁrtės tārwitiñ; «jūw-mos toχä ti ālentitä. jūw-joχtės, kwolriśėn śältės. nētä lāwi: «jā, kïnkėn-pālt mujluñkwė jälėm χum, majim ańän tūp ḁlentilėn?!» — taw χumľė lāwi: «kankėmėn mujlėptimutämėl, jḁmės χummi̊' at-ke joχtėlawäsėm, jūw at joχtnūm; us-χulit ākėrätėn luwanėm purnūwėt; jḁmės χummi̊n joχtėlimėm-mā'ės lilim nē'i̊les.» ēntėpriśä χot-āñχwės, ań pūtit ālentėm potalitä jolä ti poγėrmatės. — nētä nḁñχä ľūľimtėmä ḁrėmtė lāwi. «nañ ti χotėl-uilt vim ḁln-χurγėn manä tūlmentėm ḁlnän?!» pasänné ūnttėstä, śēskėn ńilä sāmä akwän tūp joχtämėt: ta-jänit sḁrńiñ ḁln-χuri̊'. nētä lāwi: «nañ χotėl-uilt tūlmentėm ḁlnän! . . . mēnki ness sawmēn-kēmėl saw totėm māmēnnėl mēnki puñkänėmēn nañ ti jäktsän!» — taw lāwi; «am nē-mat-χotėl at tūlmentäsėm, atä χḁtpän majwäsėm; ūs-χulit jūw-jḁmimėm man tḁrėmnėl pūťin majwės, manä mānėl χuľi-*

---

10. Kiment. Amint az utczán jár, gondolja (magában): «Azt hittem az imént, azért hívtak, hogy valamivel megajándékozzanak: hát legfeljebb (ha az) az inség az (?) minek odaadtak.» Amint úgy járt, ím kebele súlyossá lett. Tapogatja kebelét: [hát] valami gömbölyűség érzik [benne]. Annyira (oly mértékben) sulyos; [de mégis] hazáig ím úgy elemelgeti. Haza érkezett, házacskájába belépett. Neje szól: «Hát, bátyádhoz vendégségbe ment ember, adott [ajándék-] rakásod alig hogy emelni birod?!» — [Erre] ő ím miképpen felel: «Avval amivel bátyám megajándékozott, hacsak két jó ember felém nem jött volna, haza nem jöhetnék! A város utczáján házi ebek rágnák csontjaim; [csak] mivel két jó ember jött felém, [általuk] menekült meg életem (lelkem)». Levetette övecskéjét s ama keblében emelgetett gömbölyűsége ím alá gurúlt. — Neje a mint fölemelte, mondja: «Ezen valahonnan vett pénzes zacskód miféle lopott pénzed [ez]?!» Az asztalra helyezte, [hát midőn összefogni akarja] a kendőnek négy szöglete alig ér össze: oly nagy az az aranypénzes zacskó. Neje szól: «Ezt a pénzt te valahonnan loptad (ezek a te valahonnan lopott pénzeid)!.. A mi egyszerű inséges módunkkal inséget szenvedő (viselő) helyzetünkből im [még nagyobb bajba juttattál bennünket; akárcsak mintha] mindkettőnk fejét levágtad [volna]!» — Ő felel: «Nem loptam én sehonnan sem, [megajándékozni] sem ajándékozott meg senkisem; a város utczáján amint haza lépdeltem, talán az ég adta kebelembe, vagy talán a földből került elő; a jártomban kebelembe jutott zacskót ím azon

lės: jḁ̄mimėm pūťin joχtėm χuri̊’ jūw-mos toχä ti ālentäslėm. nētän lowintawės: sḁrńi ḁ̄ln at sāt sajt. tēn‘-ut ēri: tēn‘-ut joutsi̊’; masn‘-ut-ke ērės: masn‘-ut joutsi̊’; ti ḁ̄lei̊’.

11. *Xḁsä ḁ̄!si̊’, man vāťi ḁ̄lsi̊’, au χḁ̄tėl kwāls, tēs, ajis, masχatės, kwonä kwāls. ūs-tāltėn nalwä jḁmänts; ūs-tāltėn, rḁ̄śėn nalva’i̊lės. sunsitä: mōt ūsänėl vātalaχtuñkwė jim vata=χum-ḱarapli pāi̊’ ti pūχäts. karapliñ vāta-χum mirä-jurtėl pāi̊’ ti kwāls. χḁ̄n-pālt mujluñkwė pāľė jḁ̄mi. taw-pāltä joχtės; kitapėstä: «kuńėr, nañ nalmit jḁ̄mi̊te’in; ti tḁ̄rėm=ūs, χḁ̄n-us-tarmėl — at va’i̊lėn? — mētėlaχtnė χum χottė at vä’ėn? am ti ūs-χalt jimėm pūt-tul vārnė kit χum ḁ̄ńśe’im, tēn’-ut vārnė kit χum mētėlālsėm: au χumitä ūsės, au χum at ḁ̄ńśe’im; mētėlaχtnė χum vēk ḁ̄li?» — taw lāwi: «am χotėl vä’ėm? χḁtpä mētėlaχti, man āťim, am χotėl vä’ėm?» ton-ḁ̄rėmt taw sisät χḁtpä ti ľaumi, sujti: «ḁs nañ mētėlaχtuñkwė ľūľ mat χum?! sorγėn tēnė arγ‘ ḁ̄ln nañėn tōniñ at ēri?! mētėlaχtėn nañ akw‘ ūs-χal jäluñkwė! ēläľ ḁ̄lnė nḁmėt-ke ḁ̄ńśe’in: tas ḁ̄lnėn voss χuji akw‘ māt!» — tūl lāwi vāta=χum-nūpėl: «nañ manėr χum kinse’in? au χum am ti, am mētėlaχte’im akw‘ ūs-χal jäluñkwė.» — vāta-χum*

---

mód hazáig emelgettem.» Neje megolvasta [a pénzt]: ötszáz rubel aranypénz [volt]. Enni való kell: enni valót vásároltak; öltözni való kellett: öltözni valót vásároltak; ím [így] élnek.

11. Hosszú ideig éltek, vagy rövid ideig éltek; egy napon fölkelt, evett, ivott, felöltözködött, kiment. A város révéhez lemendegélt; a város révéhez, a fövényparthoz leszállott. Nézi: [hát] egy másik városából kereskedni jött kereskedő ember hajója im a parthoz kötött (fogózkodott). A hajóbirtokos kereskedő ember ím népével együtt partra szállt (kelt). A fejedelemhez vendégségbe menendő fölfelé lépdel a parton. Ő hozzája érkezett; megkérdezte: «Szegényke, te a folyó mellett alant járdogálsz; ezen isteni város, fejedelmi város területén — nem tudod-e? — bérbe szegődő embert valahol nem tudsz-e? Mialatt én ezen a [két állomásbeli] városközön át jöttem, üstbeli dolgokat intéző két embert tartok vala, ételt készítő két embert béreltem: az egyik ember meghalt, [amaz] egyik ember hiányzik; bizonyára van [helyette] bérbe szegődő ember?» — Ő felel: «Honnan tudjam én?! Szegődik-e bérbe valaki, vagy sem, honnan tudjam én?!» Ekkor háta mögött megszólal valaki s [így[hallatja magát: «Hát te talán valami alkalmatlan (rosz) ember volnál-e a bérbeszegődésre?! Szegődjél el egy városköznyi járásra! Ha előre látó (való) gondoskodásod van, hadd heverjen készletpénzed egy helyütt!» — Ezután [így] szól a kereskedőhöz: «Te micsoda embert keresel? Egy embernek itt vagyok

lāwi : «jā kuńėr, nañ mētėlaχte'in ? manėr vōwe'in ?» — taw lāwi : «am manėr vōwe'im ; nañ manä-kēm mīγėn ?» — vāta-χum lāwi : «am manä-kēm mīγėm ? akw' ūs-χal jälnėn-mā'ės at sāt sajt mīγėm.» — taw lāwi : «at sāt sajt-ke mīγėn, am jäle'im.» — «jātä kuńėr, nañ jälėn !» χolit tēn'-ajnė porät am mine'im ; ta-porät nañ nalwä joχtėn !» — taw lāwi : «am ta-porät joχte'im.»

12. *Tūl-uilt jūw-minės, jūw-joχtės. nētä lāwi : «nañ χot jäle'in ?» — taw lāwi : «am χot jäle'im ? am nalmit kās kinsim jāmītäsėm ; akw' mōt ūsiñ vāta-χum joχtės, mēt-χum kinsi ; akw' ūs-χal jäluñkwė am mētėlaχtäsėm,» — nētä lāwi : «ań ās matä tēn'-ajn'-ut at āńśe'in ? ! sorγėn tēn'-ajnė-kēm āln tārėm mis ; vāssi' manėr-mā'ės mētėlaχte'in ? !» — taw lāwi : «tārėm mis tēn'-ajnė-kēm āln ; tas āln, taw akw' māt voss χuji ! jelpėlī' sorγėm tēnė āln ās ēläl' voss sēlsėm ! akw' ūs-χal jälnė-mā'ės at sāt sajt lauwės.» — nētä lāwi : «nañ kāsėn jälnėn mat vojpi-ke, jälėn !»*

13. *Ań ēt χujäst, χolit χātäls, kwālsėt ; tēn'-ajnė-porä jēmtės, tēst, ajist. masχatės, ūs-tāltėn nalwä va'ilės. taw nalwä joχtės. vāta-χumitä joχtės, lāwi : «kuńėr, nañ joχtäsėn ?» — «mētėlaχtäsėm,*

én, én elszegődöm egy városköznyi járásra.» — A kereskedő ember felel : «Ugyan szegényke, te elszegődöl-e ? Mennyit kérsz ?» — Ő szól : «En mennyit kérek ? ! Mennyit adsz te ? !» — A kereskedő ember felel : «Mennyit adok ? ! Egy városköznyi járásodért ötszáz rubelt adok.» — Ő szól : «Ha ötszáz rubelt adsz, én megyek.» — «Nosza, szegényke, jer ! Holnap ebéd (evés-ivás) idején indulok ; akkor jöjj te le !» — Ő felel : «Akkorra megjövök.»

12. Azután haza ment, haza érkezett. Neje szól : «Hol jársz te ?» — Ő felel : «Én hol járok ? Én lenn a folyónál szórakozást keresve járkáltam ; egy más városbeli kereskedőember jött, bérbe szegődő embert keres ; egy városköznyi járásra én elszegődtem.» — Neje szól : «Hát talán nincsen neked enni s inni valód ? ! Amennyit hasad megehet, megihat, annyi pénzt adott az isten ; egyébért mi végett szegődöl el ? ! — Ő felel : «Isten adott [ugyan] annyi pénzt, mennyi ételre, italra kell ; [de] a kész pénz, az maradjon egy helyen ! Hadd szerezzek újból továbbra is hasam eledelére szükséges pénzt ! Egy városköznyi járásomért ötszáz rubelt igértek.» — Neje szól : «Ha a te kedved olyféle, hogy menni akarsz (valami menő féle), [hát] menj !»

13. Most egy éjjelen át feküdtek, reggel kivilágosodott, fölkeltek ; ebéd ideje jött, ettek, ittak. Felöltözött, a város révéhez alá szállott. Ő leérkezett. Kereskedő embere megjött s [így] szól : «Szegényke, megjöttél ?» — «Elszegődtem, hát hogyne jönnék meg ? !

χumľė at joχte'im?! mōläl ti porän lāwsėm joχtuñkwė.» — vāta-χumitä lāwi: «jạmės χum akw' lātiñėl ạle'in; lāwėm poränt joχtäsėn jạmės, vēśkėt χum.» tālsėt karaplin; karapli nalwä narïtawės, minuñkwė patsėt.

14. *Xạsä minäst, man vāťi minäst, akw' māt vōt ti ńañrämės, karapli sakwätañkwė ti vorätawės; ti-mortės vōt ńañrämės, ľūľuñkwė at vērïte'in. vāta-χum lāwi: «jākėr rēpïtėn!» — jākėr rēpïtawės. taw lāwi: «ul tārätäln jākärt! jākärt tāräte'in, tit-ti sakwätaweuw; mir ūsi i puuñėn ūsi. tot-ta nāñki vōr-ńol; liliñ, manä χạlėm ta vōr-ńolnė voss joχteuw; ta ńol toχaliñ jạñχi, vōr-vāta sajï' jēmti; uś pūχtėn!» — minäst, χumľė-kāsiñ minäst, vōr-ńolnė i joχtäst. — «jā!» taw lāwi, «vōr-ńolnė!» i toχaliñ jạñχsėt, vōr-vāta sajï' jēmts. lāwī: «jaγatä, pūχtėn pāï'!» saj mānė joχtäst, pā pūχtäst. ūnle'it; saj māt karapli at ńowïtawė. kūśejä-nūpėl lāwi: «jā ti, puuñėn at ūsės; i mirėn lilitä nē'ilės i nañ lilin nē'ilės.» — vāta-χumitä lāwi: «kuńer, nañ vārmėľï' nạmtiñ χum; am lilim ne'iltäslėn, mirėm-lili*

Tegnap erre az időre igértem, hogy megjővök?!» — Kereskedő embere szól: «Jó ember, egynemű (nem egymásnak ellentmondó) beszéddel élsz; megigért idődben érkeztél meg: jő, becsületes ember [vagy].» Fölszálltak a hajóra; a hajót a vizbe befelé tolták, menni kezdtek.

14. Hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig mentek, egy helyen ime a szél megerősődött s már csaknem azon volt, hogy a hajót összetörje: oly annyira neki erősödött a szél, hogy meg sem állhatni vala előtte (meg nem bírsz állani). A kereskedő ember szól: «Dobd le a vasmacskát!» — A vasmacskát ledobták. Ő szól! «Ne bocsásd le a vasmacskákat! Ha a vasmacskákat alábocsátod mindjárt itt ér bennünket a hajótörés! A nép elpusztúl s vagyonod is elpusztúl. Im amott egy erdő borította földnyelv látszik; élve, vagy halva jussunk el ahhoz az erdős földnyelvhez; az a földnyelv akkép fordúl, hogy az erdő széle védelmül (védő mög gyanánt) fog szolgálni (lesz); majd [ott] köss ki!» — Mentek, ahogyan csak lehetett (akármikép) mentek, el is érkeztek az erdős földnyelvhez. — «Nosza» mondja ő «az erdős földnyelvhez!» S akképpen fordúltak, hogy az erdő széle védelmül vált. [Most] szól: «Nosza, kössetek ki a partra!» [Széltől] védett helyre érkeztek, kikötöttek a partra. Veszteg ülnek; a [széltől] védett helyen a hajó nem mozdúl. Gazdájához szól: «Nolám, vagyonod nem pusztúlt el; néped élete is megmenekült s a te életed is megmenekült.« — Kereskedő embere felel: «Szegényke, te igen okos ember vagy; megmentetted az én életemet, megmenekült a népem élete, pénzem nem veszett el s vagyonom sem

nē'i̊lės, ḁ̄lnėm at ūsės i puuñėm at ūsės. ań nañ mēt-χummi̊' ul ḁ̄lėn, nañėn mir-kūśeji̊' śḁ̄pi̊tilėm; am ness ḁ̄le'im, mirėn nañ kātėn ḁ̄ńśėn! nañ χumľė lāwiän, nañ lātiñėn voss χōntle'it; mir-puñki̊' nañ ḁ̄le'in.»

15. *Ti ḁ̄le'it. vōt ńañrä, at tawenti. au χum, ēťi jēmtės, ēťi ūnluñkwė karapli ūrnė-mā'ės peremeń tawän patės, ētäľi (ēťi χḁ̄tlėnėmos) ūnluñkwė vārmėľ tawän patės, taw-pāltä jis, lāwi: «jā, nañ kūśejūw, am-mā'ėslėm ēťi nañ ūnlėn; akw ēt ūnlänėn-mā'ės χūrėmsat sajtėl mi̊lėm; am-mā'ėslėm nañ ūnlėn! χolit tḁ̄rėm χḁ̄tėli, ēriñ vōt tawenti; man rūpi̊tėnė māχum; nañ kūśej ḁ̄le'in, kwoss χḁ̄tėlpalit χuje'in, χḁ̄ñχän nḁ̄ñχ-kwāltawėn?!» — taw lāwi: «jā, nañ kuńėr rūpi̊tėnė χum, mēt-χum, nañ χujėriśėn! am χḁ̄tėlä manėr rūpi̊te'im?! kwoss χḁ̄tėl-palit χuje'im. akw' ēt ūnle'im am.»*

16. *Mir χujäst, taw ti ūnli. ēt-kwoťl porä̊i' jēmtės. pā̊i'-ľė sunsi: śāriś-vātat ńiltäñ. ńiltäñ puñkänėl nāj pēlamlės, joläľė ta jiw. jolä jis, rḁ̄śėn tū ta pats, māń nājkwė tajenti tot. nḁ̄msi: «manä-likėm ḁ̄ls? kās-mā'ės pā̊i'-ke jälnūm.» karapli-pḁ̄χėt nē'i̊sėlėm māń χāp-sup χanėśli. pēsmatėstä, tālmatės pā̊i', pā̊i' tḁ̄wės, pā̊i' pū-*

---

veszett el. Immár te ne légy többé bérmunkás ember, téged a nép gazdájává teszlek (rendezlek); én veszteg leszek, néped te tartsd kezedben! Amint te nekik rendeled, hadd hallgassák a te szavadat; te leszel a nép feje.»

15. Most [így] vannak. A szél erős, nem csendesedik. Egy ember, [midőn] éj lett s a hajó őrzése céljából való éjjeli virrasztásban (ülésben) az őrváltás sora reá esett, az éjjeli — [t. i.] az éjnek kivilágosodtáig [tartó] — virrasztásnak (ülésnek) dolga reá esett, ő hozzá jött s [így] szól: «Ugyan te, mi gazdánk, virrassz érettem te az éjjel; egy éjen át való virrasztásodért háromszáz rubelt adok neked: virrassz te én érettem! Reggel az ég kivilágosodik, talán lecsendesedik a szél; mi dolgozó nép vagyunk, te gazda vagy; feküdj bár naphosszant, ki fog téged felkölteni?!» — Ő felel: «Nohát, te szegény dolgozó ember, bérmunkás ember, feküdjél csak le! Mit dolgozom én nappal?! Akár egész nap fekhetem. Egy éjjelt én fogok virrasztani (ülni)».

16. A nép lefeküdt, s ő ím virraszt. Éjfél tájra vált az idő, a part felé néz: a tenger partján meredek sziklahegy van. A sziklahegy csúcsáról tűz gyúladt föl s azzal lefelé jön. Lejött, a fővénypartra oda esett, mint kis tüzecske ég ottan. Gondolja magában: «Mi a csoda történt [ott]? Hadd megyek csak kedvtelésből a partra». A hajó oldalán oda kötött kis ladikocska függ. Leoldotta, reá föl-

χäts, pāi' rḁśėn kwāls, pāi' jḁmės, aǹ tēnė uľätä-pält joχtės. aǹmaliñ śaχėn jänit tiniñ āχwtės-potali. nḁñχ-ālmėjėstä, nḁñχä taktitä: turmėn ēt, χotäľ ḁlnė mā akw'-mūs nāñki. nalwä totėstä, karaplin tāls. vitiñ, voślaχiñ la'ilėl jälilimė räkäśi-sḁu χḁntės, ta-kiwėrnė tū maǹitėstä, karapli-ńolnė tū i māχėstä. Na tḁrėm χḁtäls, mir kwālsėt, vōt at tawenti. taw jolä χujės.

17. *Aǹ χḁtėlänl χḁlės, ḁs ētimės. vōt akw' tamľė, āt tawenti. ēťiji' jēmtės. au χum — ētäľiñ ūnlėnė porä tawän pats — taw-pāltä jis, lāwi: «am kūśejim, ētäľiñ ūlėmtal χumľė-mūsėχ ḁle'im?! χolit ēriñ tḁrėm tawänt χḁtėl vāri, am rūpitėnė χum, nañ ness ḁle'in; amma'ėslėm ti ēt nañ ḁs ūnlėn; akw' ēt ūnlėnėn-mā'ės am ḁs χūrėm sāt sajt miχėm.» — taw χumľė lāwi: «jā kuńėr, nañ rūpitėnė χum, χujėriśėn! am ūnle'im nañ-mā'ėslėn.» taw ḁs ūnli. χḁsä ūnlės, man väťi ūnlės, ēt-kwoťl porāi' jēmtės. ńiltäñ puñkänėl māń uľäkwė ḁs ta pēlamlės, jolä jis, ńiltäñ joli-pālėn, rḁśėn tū patės, tot tajentėnät nāñki. māń χāpä pēsmats, pāi' ḁs ti tālmatės, pāi' tḁwės, rḁśėn kwāls, pāi' jḁmės: ḁs akw'-ti mōläl jänit tiniñ āχwtės-potali. nalwä*

---

szállott, a part felé evezett, kikötött, a parti fövényre kiment, fölfelé lépdelt s amaz égő tüzéhez érkezett. Hát ott egy ököl nagyságó drágakő-gömb van. Fölemelte, karjával fölfelé tartja: Hát sötét az éj; [de] bármerre levő vidék, mind látható. Levitte a vízhez, fölszállott a hajóra. Vizes, sáros lábbal járva egy darab gyékényt talált, abba göngyölte be s odadugta a hajó orrába. No aztán az ég kivilágosodott, a nép fölkelt, a szél nem csendesül vala le. Ő lefeküdt.

17. Ama nappaluk elmúlt, ismét éj állott be. A szél egyformán olyan [mint eddig], nem csendesedik. Éjjel lett. Egy ember — [mivelhogy] a virrasztás ideje reá esett — ő hozzá jött s [így] szól: «Én gazdám, az egész éjen át hogyan lehetek meg alvás nélkül?! Holnap lehet, hogy isten csendes napot alkot, én dolgozó ember vagyok, te dolog nélkül élsz: virrasszál te ismét ezen éjjel én érettem; egy éjen át való virrasztásodért én szintén háromszáz rubelt adok.» — Ő [ím] miképpen felel: «Nohát szegényke, te dolgozó ember, feküdjél csak le! Virrasztok én te éretted.» Ismét virraszt. Hosszú ideig virrasztott, vagy rövid ideig virrasztott, éjfélre vált az idő. A parti sziklahegy csúcsáról ismét kis tüzecske gyúladt föl, alá jött; a parti sziklahegy aljába, oda esett a fövényre; ott látható égése. Kis ladikját leoldotta, ismét fölszállott reá, a part felé evezett, kiment a fövényre, fölfelé lépdelt: hát [ott] ismét a tegnapihoz hasonló nagyságú drágakő-gömb van. Levitte a vízhez, ugyanoda göngyölgette, ahová a tegnapiját s mindkettőt oda dugta a hajóorr

totėstä, mōläl=utä-pālt akw' tū mańītėstä, karapli=ńol-χusapėn tū mā'isaγä. ań ētä ūnlės, tḁ̄rėm χḁ̄täls, mir kwālsėt, taw jolä χujės.

18. *Xḁsä χujės, man vāťi χujės, nḁ̄ñχ-kwāls, tḁ̄rėm ēťimės. au χum — ḁ̄s ētäľiñ ūnlėnė vārmėľ tawän pats — taw-pāltä ḁ̄s ti joχts. «jaγa-tä, nañ kūśejūw, nañ; χolit ēriñ vōt tawenti, nañ χujnė χum, am rūpitėnė χum; ūlėmtal χumľė-mūsėχ rūpite'im?! am mā'ėslėm ti ēt nañ ḁ̄s ūnlėn! am ḁ̄s χūrėm sāt sajt nañėn mīγėm akw' ēt ūnlėnėn-mā'ės.» — taw χumľė lāwi: nañ, kuńėr, rūpėt-χum; nañ χujėriśėn; am ūnle'im.» mir χujäst, taw ḁ̄s ti ūnli. χḁsä ūnlės, man vāťi ūnlės, ēt-kwoťl poräi' jēmtės; sunsitä: ńiltäñ puñkänėl māń uľäkwė ḁ̄s ti pēlamlės, jolä jis, ńiltäñ-joli=pālėn, śāriś-vātan, rḁ̄śėn tū ta patės; tot tajentėnät nāñki. māń χāp-supä pēsmatės, ḁ̄s ta tālmats; pāi' tḁwės, rḁ̄śėn kwāls, pāi' jḁ̄mės: ań-maliñ ta-jänit tiniñ āχwtės-potali, χāpėn nalwä tūp ālentėstä. karaplin joχtės, nḁ̄ñχä vistä, akw'-ti=mōläl potaliäγä-pālt voślaχiñ räkäśi-sḁutėl tū mańitėstä, karapli-ńoliñ χusapnė tū-māγėstä. mośśä ūnlės, χḁ̄tluñkwė pats, vōt tawänts. mir kwāltsanä. mir kwālsėt, karapli narītawes. taw jolä χujės.*

---

ládikáiába. Most átvirrasztotta az éjjelt, az ég kivilágosodott, a nap fölkelt s ő lefeküdt.

18. Hosszú ideig feküdt, vagy rövid ideg feküdt, fölkelt, az idő (ég) éjjelre fordúlt. Egy ember — ⌊mivelhogy⌋ az éjjeli virrasztás dolga megint reá esett — ím ismét ő hozzá jött. «Hallod-e, te a mi gazdánk, te; lehet hogy holnap a szél lecsendesedik, te heverő ember vagy, én dolgozó ember; hogyan fogok én álomtalanúl dolgozhatni?! Virrassz ezen éjjel én érettem is! Én szintén háromszáz rubelt adok egy éjjelen át való virrasztásodért.» — Ő [ím] miképpen felel: «Te, szegényke, dolgos ember vagy, feküdjél csak le; én virrasztok.» A nép lefeküdt, ő ím ismét virraszt. Hosszú ideig virrasztott, vagy rövid ideig virrasztott, éjfélre vált az idő; nézi: [hát] a parti sziklahegy csúcsáról ím ismét kis tüzecske gyúladott föl; alájött, a parti sziklahegy aljába, a tenger partjára, a fövényre, ím oda esett; ottan látszik égése. Kis ladikocskáját leoldotta s ím ismét fölszállott reája: a part felé evezett, kiment a fövényre, fölfelé lépdelt: hát olyan nagy drágakő-gömb van [ott], hogy alig bírta leemelni a vízhez, a ladikba. A hajóhoz érkezett, fölvitte, a sáros gyékényzsákkal ugyancsak a minapi gömbjeihez göngyölgette s odadugta a hajó orrában levő ládikába. [Még] keveset virrasztott, nappalodni kezdett s a szél elcsöndesűlt. Felköltötte a népet; nép fölkelt s a hajót a vízre tolta. Ő lefeküdt.

19. *Xḁsä minäst, man vāt́i minäst, minnė ūsėnälnė joχtäst, pāi̊' pūχtäst. karapliñ vāta-χumitä pāi̊' χḁ̄n-pālt mujluñkwė kwāls. taw-nūpėlä lāwi: «jaγa-tä, am χḁ̄n-pālt mujluñkwė kwāle'im; nañ ḁ̄s mir-kūśeji̊' ḁ̄lnė χum, mir-puñki̊' ḁ̄lnė χum am-jurtlėm tēñkwė ajuñkwė ḁ̄s at kwāle'in?» — taw lāwi: «am manėr kinsuñkwė, kuńėr, χḁ̄n-pālt kwāle'im?! nañ vāta-χum χḁ̄nnė rḁ̄we'in, am kuńėr, χḁ̄nnė manėr jḁmės vāri̊läsem?! χḁ̄n-mujlėptan'-ut at ḁ̄ńśe'im; manärėm totuñkwė χḁ̄n-pālt mine'im?! nalmit karaplimt χujėriśėm, ta lāwnė jḁmės». — vāta-χumitä kwāls pāi̊', χḁ̄n-pālt minės mujluñkwė. pasänänl vārwäst, tēñkwė ajuñkwė ūntsi̊'. χḁ̄n-jurtėl poterte'it: «am ta ūsėt pūt-tul vārnė mā'ės au χum mētėläsėm; śāriśt jimḁuw vōt ńañrämės; taw-ke āt́im ḁ̄lės, karaplim sakwätanūwė, mirėm ūsnūt, ḁ̄lnėm ūsnūw, i am ūsnūm; taw nḁmtätėl liliänūw ne'i̊ltėsanä.» — χḁ̄n lāwi: «taml'ė nḁmtiñ χum ḁ̄śnėn, taw manėri̊' nañ-jurtlėn pāi̊' at kwāls?! pāi̊' vōwuñkwė ēri! mēnki tē'i̊mēn, ajimēn; taw voss kuńėr l'ūl' mat χum mēnki-jurtėlmēn tēn'-ajnė māmēnt voss tē'i̊, voss aji; l'āñχėl potėrteuw akw'-jurtėl!»

---

19. Hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig mentek, megérkeztek ama városukba, hová menni akartak s kikötöttek a parthoz. Hajóbirtokos kereskedő embere fölment a fejedelemhez vendégségbe. Ő hozzá [imígy] szól: «Hallod-é, én megyek a fejedelemhez vendégségbe; hát te mint a nép gazdája (gazdájáúl levő ember), a nép feje nem jössz-e szintén velem enni és inni?» — Ő felel: «Mit keresni menjek én, szegényke, a fejedelemhez?! Te mint kereskedő ember illesz a fejedelemhez, én szegényke, minő jót tettem a fejedelemnek?! Nincs semmim, mivel a fejedelmet megajándékozhassam; mimet vinni mehetek a fejedelemhez. Lenn a vizen, hajómban fogok én csak feküdni, azt jónak mondhatni.» — Kereskedő embere kiment a partra, elment a fejedelemhez vendégeskedni. Asztalukat fölszerelték (elkészítették), leültek ketten enni és inni. A fejedelemmel társalog: «Én ama városban az üstbeli dolgok intézése végett egy embert béreltem; amint a tengeren jöttünk a szél megerősődött; ha ő nem lett volna, a hajóm is összeromboló-dott volna, népem elpusztúlt, pénzem elpusztúlt s magam is elpusztultam volna; ő megmentette életünket okosságával.» — A fejedelem szól: «Ha olyan okos embered van, miért nem jött ő fel veled együtt?! Föl kell őt hívni! Mi ketten eszünk, iszunk; ő valamiféle szegény, disztelen ember létére is hadd egyék, hadd igyék mi kettőnkkel együtt a mi evő-ivó helyünkőn; folytassunk (beszélgessünk) beszédet együtt!»

20. *Χḁ̄n χum kēts pāi̊' vōwuñkwė. χum nalwä joχtės. ta-kwoss rōvuwės, pā at kwāli. — «tēn voss tēγi̊', voss ajei̊'; am-χuripėm nusä χum tēn-pāltēn χumlė-mūs kwāle'im? !» — kitėntäi̊' χum ḁ̄s kēts. ḁ̄s ta-kwoss vōuwės, ḁ̄s at tānγi. — ta χum minėm-jui-pālt numėn χḁ̄tpä potėrtėnät sujti: «puuñiñ vāta-χum māń pi̊', nañ χḁ̄nnė vōuwėn mujluñkwė, manėri̊' at kwāle'in? ! sorγėn tēnė arγ' ḁ̄ln nañėn tōniñ at ēri? ! ēläľ ḁ̄lnė nḁ̄mėt-ke ḁ̄ńśe'in, kwālėn pāi̊' χḁ̄n-pālt!» — taw lāwi: «am sḁ̄rńi χḁ̄n-pālt manėr totim kwāle'im?» — taw sujti: «nañ manėr tote'in? ! mōläl śāriś-vātat ūnlėm mānt tḁ̄rėm nañėn matėr mis; kitäγėn kwāltėn χḁ̄n-pālt, akwätä χḁ̄n ēli-pālnė pinäln, akwätä nētän majäln!» vāssi̊' manėr tote'in?! jänγ'-utėn, ta-ti nañki ḁ̄ńśäln!» — χūrmiti̊' χum ḁ̄s joχts: «χḁ̄nnė vouwäsėn pāi̊' mujluñkwė.» — kwāls, karapli-ńolnėlmāńnūwpotaliäγävisäγä,pūťinpinsäγä.*

21. *Pāi̊' kwālės, χḁ̄n-kwolnė minės, jūw-sāltės. pasännė jḁ̄mės, χḁ̄n-la'ilän χujės, nḁ̄ñχä ľūľės, pūťinėl tiniñ āχwtės-potalitä lēwätėstä, χḁ̄n-ēli-pālnė ḁ̄ln-āni-kiwėrnė tū pinėstä. akwätä vistä, χḁ̄n nētän tū mistä. χḁ̄n sunsės, sunsės; taw-nūpėlä lāwi: «kuńėr, nañ ti-χurip-ut χoti sāmnėl joutäslėn? manäi̊'vislėn? am χḁ̄n-namėl ūn-*

---

20. A fejedelem embert küldött, hogy őt fölhívja. Az ember leérkezett a vizhez. Hiába hívják, nem megy föl. — «Hadd egyenek, hadd igyanak ők; magamféle szegény ember hogyan mehetek ő hozzájuk?!» — Másodszorra is küldött embert [a fejedelem]. Ismét hiába hívták, ismét nem akar [menni]. — Amaz ember elmente után fönt valakinek beszéde hallik: «Gazdag kereskedő embernek kis fia, téged a fejedelemhez vendégségbe hívnak, miért nem mészsz?! Azért hogy hasad táplálására több pénzre nincs szükséged? Ha előre [látó] okosságod van, menj föl a fejedelemhez!» — Ő felel: «Az arany-fejedelemhez magammal mit vivén menjek?» — Amaz hangzik: «Hogy mit vigyél te?! A minap a tenger partján ülő helyeden isten adott neked valamit; kettejét vidd el a fejedelemhez, egyikét helyezd a fejedelem elé, másikat add nejének! Más egyebet mit vigyél?! A legnagyobbadat (t. i. drágaköved), azt csak tarsd meg magad számára!» — Harmadszorra is eljött az ember: «A fejedelem hív föl vendégségbe.» Fölkelt, a hajó orrából a két kisebb gömböt kivette s kebelébe helyezte.

21. Fölment a partra, a fejedelem házába ment, belépett. Az asztalhoz járult, a fejedelem lábához feküdt, fölállott, elővette kebeléből drágakő-gömbjét s a fejedelem elé egy ezüst tálczába helyezte oda. A másikat fogta s a fejedelem nejének adta oda. A fejedelem nézte, nézte s [így] szól hozzá: «Szegényke, te micsoda vidékről vásároltál ilyesmit? Mennyiért vásároltad? Én fejedelmi

le'im, χotäľ ǭlnė mā am kātėmt ǭli; ti-χurip-ut am at ti vāśintäsėm, at ti sunsentäsėm; nañ ǭs χotėl-uilt visäγėn?!» — taw lawi: «am kuńėr χotėl vislėm?! ānėm tǭrėm mim-ut». χǭn nǭñχä ľūľės, taw pǭχän ūnttėstä; tēst, ajsėt. minnė porä̆i' jēmtės, minuñkwė patsėt. χǭn lāwi: «vāta-χumin voss mini, nañėn am at tārätilėm; am-pāltėm ǭlėn!» χǭn ūnlėm mātänėl nǭñχä ľūľės, χǭn-posiñ ta'ilä tawän mastėstä, kēntä tawän pintėltėstä: «am ūnlėm χǭn-jolėm nañ ūnläln; am ness ǭle'im; tǭrėm-ūs, χǭn-ūsėm nañ ǭńśäln!» — χǭn-pālt χūľtės; ǭluñkwė patsi', akw' pasäntė tēγi', aje'i.

22. *Xǭsä ǭlsi', vāti ǭlsi', puuñiñ vāta-χum-pī' ǭlimatä χǭnėn sunsawė: mōlėχ-χǭjtėl at ǭli; akw'-mūs χotėm tistimė ǭli, rotti' ǭli. mōlėχ ǭlkätēn mōwinti, jonγi; ań akw'-mūs kāstal ǭluñkwė pats. χǭsäi' jēmtės, χǭnä lāwi: «nañ mōl qulėt, joχtėmėn porät karkämi'ǭl-sėn; ań akw'-mūs tistimė ǭle'in, rūtäľi' jēmtsėn; nañ χotäľė kāsėn χǭlės?» — taw lāwi: «am χotäľė kāsėm χǭlės?! ǭlėm ūsėmt akw'-ti āγiñ-pīγiñ kwolėm ǭli, χumľė kāsėm at χǭli?!» — χǭnä lāwi: «nañ āγi-pī' ti ǭśnėn, nē ǭśnėn nañ ǭs manėri' ānėm at lāwe'in?! am*

---

czímmel uralkodom (ülők), bármerre levő föld az én kezemben van; [de] ilyesmi holmit én eddig sem nem láttam, sem nem néztem; hát te ugyan honnan vetted őket?!» — Ő felel: «Én, szegényke, honnan vettem?! Nekem isten adta holmim [az]». A fejedelem fölállott, maga mellé ültette; ettek, ittak. Elmenésnek jött (lett) meg ideje, indúlni kezdtek. A fejedelem szól: «Kereskedő embered hadd menjen, [de] téged nem eresztelek; élj te én nálam!» A fejedelem felállott ülő helyéről, fejedelmi érdemjeles ruháját reá öltöztette, kucsmáját ő reá helyezte: «Foglald el fejedelmi trónom (a tőlem ült fejedelmi helyemet űld te); én csak úgy élek [ezután]; az isteni várost, fejedelmi várost bírtokold te!» — A fejedelemnél maradt: [együtt] kezdtek ketten élni; egy asztalnál esznek, isznak.

22. Hosszú ideig éltek, rövid ideig éltek, a gazdag kereskedő ember fiának hogylétét nézi a fejedelem: [hát] az nincs úgy, mint előbb; valamikép egyre búsúlva él, hallgatagon él. Azelőtti életfolyásában nevetgél, játszik vala; most egyre kedvetlenné kezdett válni. Hosszú időre lőn s fejedelme megszólal: «Te az előbbi korban (végben), idejöttöd idején eleven kedvű (fürge) voltál; most pedig egyre csak búsúlva éldegélsz, bánatossá lettél; hová tünt el a te kedved?» — Ő felel: «Hogy hova tünt el az én kedvem?!» Ama városban, melyben éltem volt, ím ugyancsak van, [még pedig] gyermekes (leányos-fias) házam, hogyne tünt volna el kedvem?! — Fejedelme szól: «Hát miért nem mondod vala meg ennekem, hogy neked

nañėn mōläl kētsėnūlėm; āγin-pi̊γėn ti̊' totuñkwė manėri̊' at taji?! ań χūrėm χḁ̄tėl ḁ̄lėn, nañėn uś kētilėm, mirel śḁ̄pi̊tilėm, karaplil śḁ̄pi̊tilėm, āγin-pi̊γėn totuñkwė jälėn!»

23. *Xūrėm χḁ̄tėl ḁ̄lsėt; ńilit χḁ̄tėl jēmtės, tēn'-ajnė pasän vārwės, tēñkwė ūntsi̊'. χḁ̄nä lāwi: «jā, χumľė nḁmt vāre'in, manä nḁmt vāre'in? āγin-pi̊γėn-pālt mine'in, man āťim?» — taw lāwi: «nañ-ke kētilėn, ul mine'im; nañ-ke at tārätilėn, χotėl mine'im?!» — tūl-uilt ta-pāl kwolnėl āwi pūswės, akw' jäni̊mėm jḁmės jänit χum-ńaurėm tit ti nē'i̊lės. χḁ̄n lāwi: «jaγa-tä, χumľė sunsilėn, ti χum χanśilėn, man āťim?» — taw χumľė lāwi: «am χotėl va'i̊lėm χḁtpä χum?! am at vāśintilėm; χaśtal χum.» — χḁ̄nä lāwi: «χaśtal χum-a?! at-ke χańśilėn: nañ mōläl lāwe'in pi̊' ḁ̄śsėn; nañki ḁ̄nśėm pi̊γėn χumľė-mūs at χańśilėn?!» — taw lāwi: «pi̊' ḁ̄śsėm; am jim porät māń ḁ̄ls, ań jäni̊mės, am χotėl χanśilėm?!» — pi̊γä-nūpėl χḁ̄n lāwi: «jā, nañ ti χum ḁ̄s χanśilėn?» — pi̊γä lāwi: «am χotėl va'i̊lėm?! jäγėm minėm porät māń-ta'i̊l am χūľtsėm; jäγėm mat-χurip ḁ̄ls, am at va'i̊lėm.» — tūl āwi pūswės; akw' nē tit ti nē'i̊lės. χḁ̄n lāwi: «ti*

---

gyermeked van s hogy nőd van?! Én már régen elküldtelek volna [érettük]; miért ne lehetne gyermeked idehozni?! Most légy [itt] három napig, aztán elküldelek, néppel szerellek föl, hajóval szerellek föl, menj elhozni gyermeked!»

23. Három napig megvoltak; megjött a negyedik nap, evő-ivó asztalt rendeztek, enni ültek. Fejedelme szól: «Nohát, hogyan gondolkozol, minő eszmével vagy? Elmész-e gyermekedhez, vagy nem?» — Ő felel: «Ha te küldesz, hogy ne mennék; ha te nem bocsátasz el, hogyan mennék?! — Azután a túlsó szoba felől kinyitották az ajtót: egy megnőtt jó nagyságú férfi-gyermek tünt ím itt elő. A fejedelem szól: «Hallod-e, miképpen nézed, ismered-e ezt az embert, vagy nem?» — Ő [ím] miképpen felel: «Honnan tudom én, hogy kiféle ember?! Én [még] nem látom vala; ismeretlen ember.» — Fejedelme szól: «Ismeretlen ember-e?! Ha nem ismered: [hát íme] a minap azt mondod vala, hogy fiad van (volt); a magad nemzette fiad hogyan nem ismered?!» — Ő felel: «Fiam volt; az én eljöttem idején kicsiny volt, most már megnőtt, hogyan ismerhetem meg?!» — Fiához szól a fejedelem: «No, s ismered-e te ezt az embert?» — Fia felel: «Én honnan ismerjem (tudjam)?! Midőn atyám elment, én fiatalon maradtam el; hogy milyen forma volt az atyám, nem tudom.» — Azután kinyitották az ajtót: egy nő tünt ím itt elő. A fejedelem szól: «Ismered-e ezt a nőt?» — Ő felel: «A magam nejét hogyne ismerném?!» — Nejéhez szól

nē χańśilėn?» — taw lāwi: «amki nēm ul χańśilėm?!» — nētä-nūpėl lāwi: «nañ ḁ̄s ti χum χańśilėn?» — nētä lāwi: «amki χumim ul χańśilėm!!» — akw' pḁ̄χėn ūntwäst. χḁ̄n lāwi: «mōläl āγin-pi̊γėn-mā'ės tistäsėn; ań nēn ti joχtės, pi̊γėn ti joχtės: ḁ̄län!»

24. *Āluñkwė patsėt. χḁsä ḁ̄lsėt, man vāťi ḁ̄lsėt, au χḁ̄tėl χḁ̄nä-nūpėl lāwi: «jaγa-tä, nañ manä nḁmt ḁ̄ńśe'in?» — χḁ̄nä lāwi: «nañ ānėmnėl manä nḁmt kinse'in? tḁ̄rėm-ūs-, χḁ̄n-ūs-ta'i̊l mirėn nañ kātėnt ḁ̄le'it, ānėmnėl vāssi̊' manä nḁmt kinse'in?» — taw lāwi: «am jäni̊mėm ūsėmnė, kankėm ḁ̄li, kankėm-pālt mujluñkwė jälnė nḁmt nañėnnėl kinse'im; nañ-ke lāwilėn, jäle'im.» — χḁ̄nä lāwi: «kankėn-ke ḁ̄li, jälėn! mirėl śḁ̄pi̊tilėm, karaplil śḁ̄pi̊tilėm; nañki jäni̊mėm ūsėn jälėn! am mat nañėn χūń pūγilėm?!» karaplil śḁ̄pi̊tawės, mirėl śḁ̄pi̊tawės i minės.*

25. *Xḁsä minės, man vāťi minės, takwi ḁ̄lėm ūsän joχtės. pāi̊' kwāls kit χum-jurtėl; χūrėm χum akw'-jurtėl mināst. kankä kwolėn joχtäst, jūw-śältsėt, pasänl vārwäst. ḁ̄ńγän χūrėm χum χūrėm rumkäl totwäst; χūrėm χum mūsėχ visänl. kwol-kant jḁ̄mi̊te'it, rumkänl kāttė ḁ̄ńśiänl. jā, kit χumiäγä ajuñkwė kwoss tāńγei̊', taw at tārä-*

[a fejedelem]: «Hát te ismered-e ezt az embert?» — Neje szól: «A magam férjét hogyne ismerném?!» — Egymás mellé ültették őket. A fejedelem szól: «A minap gyermeked miatt búsúltál; most ím megjött nőd, ím megjött fiad: éljetek [együtt]!»

24. [Együtt] kezdtek élni. Hosszú ideig éltek, vagy rövid ideig éltek, egy napon [így] szól fejedelméhez: «Hallod-e, minő tanácsod van?» — Fejedelme felel: «Minő tanácsot kivánsz (keresel) te részemről? Az isteni város, fejedelmi város összes népe a te kezedben van, minő tanácsot kivánsz te ezután még részemről?!» — Ő felel: «A városba, melyben felnövekedtem, [s ahol] bátyám van, hogy vendégségbe mehetnék bátyámhoz: arra nézve kivánok én tőled tanácsot; ha te mondod, elmegyek.» — Fejedelme felel: «Ha bátyád van, menj! Néppel szerellek föl, hajóval szerellek föl; menj ama városba, melyben fölnevekedtél! Én ugyan hogyan tartanálak vissza?!» Fölszerelték hajóval, fölszerelték néppel s elment.

25. Hosszú ideig ment, vagy rövid ideig ment, megjött [egykor] lakott városába. Két emberrel partra kelt; három ember ment együtt. Megjöttek bátyja házába, beléptek, asztalt rendeztek számukra. Ángya a három ember számára három pohárkát hozott; a három ember rendjében elfogadta azokat. A ház padlóján sétálnak, pohárkáikat kezükben tartják. Hát, amint két embere inni akar, ő nem engedi meg azt számukra; [csak] úgy sétálva beszélgetnek. A kemencze oldalánál egy macska ül. Bátyjához szól: «Az ottan

tiäγä ; toχ jḁmītim potėrte'it. kūr-pḁχėt kaťi ūnli. kankä-nūpėl lāwi: ta-ti manėr ujkėn?» — kankä lāwi: «taw am manėr ujkėm?! ta-i, taw namä: kaťi». — taw lāwi: «namä kaťi ḁlnätä, tawä manä ḁntės vāruñkwė ḁńśilėn?» — kankä lāwi: «taw vārnė ḁntėsä ti-jänit: potpol'nän ńań pine'in, tēn'-ut pinilėn, mā-χėr-ujin tēwėt; taw ḁli, tū tārätilūw, mā-χėr-uj joχti, taw alıtä, tēn'-ut at saki; ńań pine'in: at tēwė.» — taw lāwi: «vārmėľi' jḁmės ujkwė ḁlnätä, nḁmtiñ ujkwė ḁlnätä, ānėm tinėläln! tinä manėr?» — kankä lāwi: «taw manä jäni' tin ḁńśi?! taw tinä χūrėm sāt sajt.» — ḁpśitä lāwi: «tintal ḁlnätä am joutilėm; man ḁlnė sāmūt tamľė uj āťim; χūrėm sāt sajt mīγėm am.»

26. *Tūl-uilt kūr-joli-pālnėl nē'ilės māń āmpikwė. āpśitä lāwi: «ta-ti ḁs manėr ujkėn?» — kankä lāwi: «ta-ti, taw namä: ākėr.» — kaśä lāwi: «taw ḁs nañėn mat ḁntės akw'-ti vāri, manėri' ḁńśilėn?» — kankä lāwi: «tawä tōnä ḁńśilėm, taw vārnė ḁntėsä ti-jänit: ēťi χujeuw, tūlmentėnė χḁtpä joχti, taw χḁrti, suj vāri, tūlmentėnė χḁtpä ľapän at rḁwi; taw ḁlimät nē-mat tūlmėχ χum at śälti.» — āpśitä lāwi: «vārmėľi' jḁmės ujkwė ḁlnätä, man sāmūt tamľė uj akw'-mūs āťim; tinä manėr? am joutilėm.» —*

---

micsoda állatocskád?» Bátyja felel: «Hogy az micsoda állatocskám?! Hát az.., annak neve: macska.» — Ő felel: «Macska lévén a neve, azt te minő segítség tevése miatt tartod?» — Bátyja felel: «A tőle teljesített segitség ekkora: a pinczébe kenyeret teszel, ételt teszel, az egér azt megeszi; ő [itten] van, oda bocsátjuk, jön az egér, ő megöli, az étel nem romlik; ha kenyeret teszel el: nem eszik meg». — Ő szól: «Minthogy igen jó állatocska, okos állatocska, add el őt nekem! Mi az ára?» — Bátyja felel: «Milyen nagy az ő ára?! Az ő ára háromszáz rubel.» — Öcscse szól: «Minthogy olcsó, én megveszem; a tőlünk lakott vidéken olyan állat nincsen; háromszáz rubelt megadok érte.»

26. Azután a kemencze alól egy kis kutyácska jött elő. Öcscse szól: «Hát ez megint micsoda állatocskád?» — Bátyja felel: »Hát az . . . annak neve: *ākėr* (házi kutya).» — Öcscse szól: «Az neked valami segitséget [bizonyára] szintén teljesít, mi czélból tartod?» — Bátyja felel; «Őt azért tartom, a tőle teljesített segítség ekkora: éjjel lefekszünk, valamely lopni szándékozó jön, ő vonít, zajt csinál, a lopni szándékozó nem juthat közelbe; ha ő van, semminemű tolvaj be nem jöhet.» — Öcscse szól: «Nagyon jó állatocska, ami vidékünkön olyan állat éppenséggel nincsen; mi

«taw tinä at sāt sajt.» — tūl lāwi: «tintal ālnätä at sāt sajt am mīγėm.»

27. *Tūl-uilt rumkätä kātte āńśimät pasännėl pulkä vis, kwotlänėl supi' sa'imtėstä. rumkätä akw' supä akw' pulkä-supėn sāsėstä, akw' supä akw' pulkä-supėn sāsėstä. akw' supä kaťitän mistä, akw' supä āmpėn mistä: «joutėm ujkäγėm simänēn ētχėlawėt; voss teγi'!» — pulkä-supänēn tēsi', kit mān pūrmatsi', śamä i ūssi'. tūl-uilt jurt-χumiäγä rumkänēn pasännė unttipėsi'; kwonä-tori' kwālsėt, χān-pālt minäst.*

28. *Xān-pālt śältsėt. pasänänl vārwäst, tēńkwė ajuńkwė ūntsėt, ľāńχėl potėrtuńkwė patsėt. taw lāwi: «am ti ūsėt mōlėχ jänimäsėm, mōt sāmėn minäsėm, tot ālsėm. ań kankėm-pālt mujluńkwė jisėm: ānėm taw sēpänėl ajtuńkwė jēmtilėstä. mōlėχ tit ālmėm porät ānėm māń-ta'il kwonä pūtmėstä, jäγėm sēlėm ālnnėl akw' āln-pālėl ānėm at majlės. — χānnė ti i vōuwės. kankä vōuwės, kitilawė: sōľ, āpśin toχä āńśäslėn, sawätäslėn? nań jäni' χum; nańėn jäγi' nāmsitä, āńkwi' nāmsitä; nań-pāltėn mujluńkwė jäli, nań aluńkwė vorä-*

az ára? Én megvásárlom.» — «Az ára ötszáz rubel.» — Azután ő szól: «Olcsó levén, ötszáz rubelt megadok érte.»

27. Azután pohárkáját kezében tartván az asztalról czipót vett elő, közepénél ketté törte. Pohárkája [tartalmának] egyik felét az egyik fél czipódarabra öntötte, másik felét a másik fél czipódarabra öntötte. Egyik felét a macskájának adta, másik felét a kutyának adta: «Vásárolt állatkáimnak gyomruk (szivük) éhezik; hadd egyenek!» — Megették czipódarabjaikat [erre] két felé (helyre) fordúltak föl; oda is vesztek. Azután társai pohárkáikat azonnal az asztalra helyezték; egyenesen kifelé távoztak, a fejedelemhez mentek.

28. Bementek a fejedelemhez. Asztalukat elkészítették, enni inni ültek, társalgáshoz (szóbeszédet beszélgetni) kezdtek. Ő szól: «Én ezen városban nevelkedtem egykor, más vidékre mentem, ott éltem. Most eljöttem bátyámhoz vendégségbe: ő engemet varázsitallal akart megitatni (értsd: meg akart mérgezni). Egykor, itt laktom idején engemet fiatalon kihajtott (kitolt), az atyám szerezte pénzből egy fél pénzt nekem nem adott. — Most a fejedelemhez is elhívták. Elhivatván a bátya, kérdezik tőle: «Igaz-e, hogy öcséd úgy tartottad, nyomorítottad? Te vagy az idősbik ember: téged atyjának becsűl vala, anyjának becsűl vala; hozzád vendégségbe megy s te őt megölni törekszel; vajjon úgy élni helyes dolog-e?!» — Kivezették, börtönbe helyezték. Két napig ült, vagy három napig ült [ott], azután kihozták, a fejedelem hetven kínzással meg-

tilėn; toχ ḁlunkwė mat jḁmės?!» — kwonä kwāltawės, turman ūnttawės. kit χḁ̄tėl ūnlės, man χūrėm χḁ̄tėl ūnlės, tūl kwāltawės, χḁ̄nnė sāt-lḁu sawätpil sawätawės, sip-sa'i̊rėnė mān totwės, sip-luwä sa'i̊rėpawės. tūl-uilt jäγä sēlėm puuñ tāltės, kankä sēlėm ḁ̄ln tāltės, jūw i minės. takwi ḁ̄lnė ūsän joχtės; ālnä, puuñä pā ālentawės. tḁ̄rėm-ūsėt, χḁ̄n-ūsėt ań ti ḁ̄li.

B) Mithikus mesék.

II.

A rézember és Jancsi fejdelemfi.

Uχsál' khuménėt näjăr-po̰u Văńkä.

1. *Jukänėt ăńšuχ ḁ̆lst. khōrėm po̰u ăńšást, kėrseméχ-khḁrḁn: Lā Văńkä. čḁlkhḁ́n rūtúlst. ă̄r īt čḁlkhḁ́n ḁlḁ́-khḁnḁ̀ íl-tumlàntalėu; ă̄ khanšántēt khḁnḁ́ tumlántalėu. ăńšuχ jänú po̰wím kītăntil čḁl-khḁ́n khḁrḁúlḁtuñ. jänú po̰wí khḁrḁúlḁtḁl mḁrš, tūl mińănt mišăkit'-tėn. ăńšuχ māné ili, íl-ḁñlḁ̀tḁl: čḁlkhḁ́n ḁs tunlántim ḁl. jėt po̰wím kītăntil khḁrḁúlḁtuñ. jėt po̰wí jänú jäwí-po̰u khaitél tuχšḁ́ mišă-kit'tėn ilkälel; čḁlkhḁ́n ḁs il-tumlàntus. khōrmét khḁ́tėl kėrseméχ po̰vím, Lā Văńkätím kītăntil ăńšuχ: «čḁlkhḁ́n ċil tumlántalėu!» — lă̄nt. Lā*

---

kínozta, a nyakvágó helyre vitték s levágták nyakát. Azután [az öcs] az atyja szerezte vagyont [a hajóra] fölrakta, a bátyja szerezte pénzt fölrakta s haza ment. A maga lakó városába jött; pénzét, vagyonát fölhordták. Az isteni városban, a fejedelmi városban él még most is.

II.

1. Élt egy asszony s egy öreg ember. Három fiújok volt: a legkisebbikjük: «Bolond Jancsi (Ivánka)». Répát vetettek. Valaki minden éjjel ellopkodja a répát; nem tudják, ki lopkodja el. Az öreg nagyobbik fiát küldi a répa őrizetére. Nagyobbik fia őrködik egy keveset, azután elmegy a leányokhoz. Az öreg kimegy a mezőre, megszemléli: a répa megint el van lopva. Középső fiát küldi őrizetre. Középső fia nagyobb testvére módjára szintén a leányokhoz mendegél; a répát [pedig] megint ellopják. Harmad napra kisebbik fiát, «Bolond Jancsiját» küldi az öreg: «A répát egyre lopják!» — mond. Bolond Jancsi a mezőre megy, ernyősátort csinál, tekintget,

Väńkä mānė mińänt, luwḁ́χ vǟränt, khḁntėmlḁ́ntḁl, tő́lmo̰χ urḁ́nt. ī-jėt kiť pǟlt mātá jänú po̰s po̰stúls; tārėm-poññėl muś uχsáľ-khum uχsáľ-lu-tėmirt jḁ́l-tǟrtkè̄ts. Lā Väńkä uχsáľ-khummè̄ kǟtínel pūstéľ; kǟtí íl-tḁps. «íl-tǟrtėn ämǟnmi!» — lǟnt uχsáľ-khum — «äm äχ-khōn ǟ jóum ti!» — «ǟk! äm nṓúnmi il ǟ tǟrtílėm, tämnéñ tōlmo̰χ mǟñ-poltùt ǟ suwḁ́nt, äm noúnmi tus näjǟrėn tḁtílėm» — lǟnt Väńkä. uχsáľ-khum jú-tḁtàntėu; khul uχváil núñ-po̰stùls. jäu po̰wǟni uχsáľ-khummè̄ ḁñlḁ́tlēt; näjǟrėn tǟnėχ tḁtúñ vǟtǟlilän. ǟńśuχ lǟnt: «khḁn pūstél, näjǟrėn tou uss tḁtél!»

2. *Lā Väńkä uχsáľ-khummè̄ näjǟrėn tḁtḁ́stėl. «näjǟr!» — lǟnt — «äm noun tő́lmo̰χ tḁtḁ́sėm.» — «ńo̰χó̰r tő́lmo̰χ pű́sėn, ḁ̄́ntėl-tėn ämǟn!» — lǟnt näjǟr. Lā Vǟńkä uχsáľ-khummè̄ ḁntėltstél. näjǟr kiťúläl: «no̰χó̰r noún kėrǟχ tóu-mǟsì?» — «ńär tou juntít ḁl, towími śḁχ ḁkhśḁ́l śḁ́śėn! ämǟn súwė tiťí» lǟnt Lā Vǟńkä. näjǟr lǟnt: «ńär täméñ muś tėn tóu-mǟsì! tou muśkéléχ; äm noún móum.» tí-śoùt saltáttėn ḁkhśḁ́l towímė täúl śḁ̄śúñ läústil. uχsáľ-khum íl-ripàsėχts, ḁkhśḁ́ towínel íl khḁlùls. śḁu ḁkhśḁ jḁóltḁls tóu-lėχkì. tí-śoùt näjǟr uχsáľ-khummè̄ ťurmǟ-khulėn tḁtúñ läústil, koróľtėn vḁtúñ läústil,*

---

várja a tolvajt. Éjfél tájt (éjközép két oldalán) a mezőn nagy fényesség fénylett föl; az égboltról egy kis rézemberke ereszkedett le rézlovon. Bolond Jancsi a rézembert megfogta kezénél; keze leszakadt. «Bocsáss el engemet! — mond a rézember — én ide sohasem jövök.» — «Nem! Én tégedet nem bocsátlak el; ilyen tolvaj nem szokott lenni nálunk, én tégedet egyenesen a fejedelemhez viszlek» — mond Jancsi. A rézembert haza vitték; a ház [tőle] egyszerre kivilágosodott. Bátyjai nézik a rézembert; maguk akarják vinni a fejedelemhez. Az öreg szól: «A ki megfogta, a fejedelemhez hadd vigye az!»

2. Bolond Jancsi a rézembert a fejedelemhez vitte. «Fejedelem! — mond — én tolvajt hoztam neked.» — «Micsoda tolvajt fogtál, mutasd meg nekem!» — mond a fejedelem. Bolond Jancsi megmutatta a rézembert. A fejedelem kérdezi: «Mi kell neked ő érette?» — «A milyen nagyságú ő, borítsd (öntsd) őt el egészen pénzzel! Elég lesz nekem ez» — mond Bolond Jancsi. — A fejedelem szól: «Micsoda kicsiny ár az ilyen ő érette! Az igen kicsiny; én megadom neked.» Ekkor megparancsolta a katonáknak, hogy őt teli borítsák pénzzel. A rézember megrázkódott, a pénz tőle elszóródott. Sok pénz gyülemlett össze körülötte. Ekkor a fejedelem megparancsolta, hogy a rézembert a toronyba vigyék, s megparancsolta, hogy hivják meg a királyokat, hadd lássák az idegen fajta

mot khummė uss ḁnlḁ́tlēt. näjä́r-pou Vä́ńkü jänkhém uχsáľ-jḁǵt=ńēlèm ťurmä́-ḁšėn núñ-pātètstil; jėl ā̆ pä́ťtä́ntil. uχsáľ-khum tärä́snel kún-khḁràtḁl, näjä́r-poun lā̆nt: «muś näjä́r-pou, ämä́n kún-tā̆rtėn! äm nou uχsáľ-jḁǵt=ńēlèn numél íl-ūlėm. — «näjä́r-pou lā̆nt: «äm ā̆ khanšántėlėm, ḁškhúst khḁt ḁlēt.» — «ustä́l-khult uχsáľ-ḁškhùs ḁl, tuťíl pőnšėn!» — lā̆nt uχsáľ-khum. näjä́r-pou ťurmä́ íl-pōnšstèl, uχsáľ-khummè kún-tā̆rtstìl.» khōn noún tärkúťėñ sūskä́t, pā̆ñ čėkėréñ khum, ämä́nmi núñ-ärùlėn! —» läus uχsáľ-khum i uχ-váil íl-khulùls-

3. *Koróľėt näjä́rėn jisté, ḁrḁ́kh äjúñ nǫukhǫ́tst. «mäñ noún ḁrḁ́kh äjúñ ā̆ jisú» — lā̆ntēt koróľėt — «mot khum ḁñlḁ́tuñ jisú; ḁ̄ntėltėn khḁt ḁl!» — «näjä́r tu tḁtúñ lā̆nt. kharaúlėt uχsáľ-khum jḁrét tou poχtém uχsáľ-mǫχǫ̀l vajántēt. näjä́rėn jisté: «uχsáľ-khum īkėm» — lā̆ntēt. näjä́r khḁrḁúlėtėn íl-ḁštės, tänä́n ťurmä́n íl-ōttùñ-läústil. «khḁn towími kún-tā̆rtstìl, tā̆́r-paχtèlėm!» — lā̆nt. näjä́r-pou khultá nuñ-kā̆́ls, khḁrḁúlėt ťurmä́-khult jú-ūttèm ḁ́lēt, khḁlḁ́ntėl. täťä́tin ḁmḁ́ľťḁl: «uχsáľ-khum ämä́n tā̆rtús kun.» näjä́r uilḁ́tḁlėp khḁlkhḁ́nėm tukíťin vḁ̄tstḁ́nė. «ńǫχǫ́r vā̆́rēm äm poúm-tėmèrt?» — kiťkä́ls — «tou ämä́n koróľėt šomt íl īsä̀mstil.» uilḁ́tḁlėp khḁlkhḁ́nė*

(más) embert. Jancsi fejedelemfi játszván rézből való ijjnyilát a torony tetejére lőtte; [onnan] le nem szerezheti [juttatja]. A rézember kinéz az ablakon, szól a fejedelemfiúhoz: «Kedves fejedelemfi, eressz ki engem! Én a te rézből való ijjnyiladat felülről leveszem.» A fejedelemfi felel: «Én nem tudom, hol vannak a kulcsok.» — «Az asztalban egy rézkulcs van, nyisd ki avval!» — mond a rézember. A fejedelemfi a tornyot kinyitotta, a rézembert kibocsátotta. «Ha valamikor neked nehéz [sorod] lesz, mint ,fekete fürtös embert' idézz elő engem!» — mondta a rézember és egyszerre eltünt.

3. A királyok eljöttek a fejedelemhez, pálinkát inni kezdtek. «Mi hozzád pálinkát inni nem jöttünk» — mondják a királyok — «az idegen fajta embert megtekinteni jöttünk; mutasd, hol van.» — A fejedelem megparancsolja, hogy hozzák oda. Az őrök a rézember helyett az ő odacsúnyított rézrakását látják. A fejedelemhez jöttek: «A rézember nincs meg» —mondják. A fejedelem megharagudott az őrökre s megparancsolta, hogy csukják (ültessék) be őket a toronyba. «A ki őt kibocsátotta, keresztül lövöm!» — mond. A fejedelemfi reggel fölkelt s hallja, hogy az őrök a toronyba vannak becsukva. Atyjához szól: «A rézembert én bocsátottam ki.» A fejedelem magához hivatta bölcseit (gondolkodó népét). «Mit tegyek én fiamon?» — kérdezte — «Ő engem a királyok szemében megszégyenített.» Bölcsei felelnek: «Fogj be három lovat, küldd őt Sinpal

ạmáľtlēt: «khōrėm lu ikälėn, ā̆ší Šinpạ́l-jortè̆l mot soľné íl-kītin!» näjä́r tọχ i vā̆rs, kītstä́nė.

4. *Sạún-ėntèm čōlạ́ minä́st, úť-vạñghạ̀ khạntạ́st. úť-vạñghạ̀ mil-khạr, uť núñ-päťtùñ ā̆ šilä́ntēt. näjä́r-pou ạmạ́ľťạl: «ā̆ší Šinpạ́l, nou ā̆ khanšántēn sáľt-kā̆lù ńọχọ́rnel vā̆rkítel?» — «ē, khanšántēm» — lā̆nt Šinpạ́ľ — «sáľt-pạnè̆l ńär saľt khuréu, tūl kā̆lú punéu.» ä̆ší Šinpạ́l ńär saľt khurạ́nt, näjä́r-pou kā̆lú punạ́nt. «kā̆lú pọnšạ́s punėm, tā̆rtkėtúñ kėrä́χ!» — lā̆nt näjär-pou — äm noún kälkėn puwélėm, nou tā̆rtkétėn!» ä̆ší Šinpạl tā̆rtkėtúñ nọukhọts. tā̆rtkéts, tā̆rtkéts, uťné ā̆ joχts. «íl-suχmè̆tlēm» — iskėrtel — «núñ-khạrtėn purú!» näjä́r-pou tuχ nọukhọts tā̆rtkėtúñ, tạχľạ́tėt uť ā̆́mėrts, jú-äjì̆stil. jú-äjì̆m juní-pā̆lt ạlpú sūs. ā̆ší šinpạl towími núñ-kkạrtùñ nọústėl. khạrtéstėl, khạrtéstėl, kiťä́χ täl šou nuñ ā̆ joχtéstėl, ạmạ́ľťạl: «äm noun purú-tā̆rtìlėm vạnghạ́-khuln» — lā̆nt — «näméľ pintėl-téχtiu, nou šinpạ́l sūn äm näjä́r-pou súwėm; šinpạ́lu sū́sken, äm noun núñ-khạrtè̆lėm» — lā̆nt. «súwēm» — lā̆nt näjä́r-pou — «khạ́rtėn nuñ!»*

5. *Ạs minä́st, minäst, Ī'rėt näjä́rėn jóχtsėt. Ī'rėt näjä́r Uľṓna nämp ī̆lmėš väitíñ äu ä́ńši. khajár näjä́r-pou šinpạ́l tí näjä́r-äumi niwú*

---

nagyapóval idegen földre!» A fejedelem úgy is cselekedett, elküldte őket.

4. Soká, vagy pedig rövid ideig mentek, egy kutat (vízgödröt) találtak. A kút mély, vizet felhozni (feljuttatni) nem tudnak. A fejedelemfi szól: «Sinpal nagyapó, te nem tudod-e, hogy a háncskötél miből készül?» — «Igen, tudom,» — mond Sinpal — «a hársfáról a kérget (nyers háncsot) lehántjuk, abból kötelet fonunk.» Sinpal nagyapó hárskérget hánt, a fejedelemfi kötelet fon. «A kötél meg van fonva (befejeződött fonván), alá kell bocsátkozni!» — mond a fejedelemfi — «Én téged a kötélre foglak, te bocsátkozzál alá!» Sinpal nagyapó alábocsátkozni kezdett. Bocsátkozott, bocsátkozott alá-felé, a vízhez nem ért. «Megfuladok» — kiáltja — «huzz vissza föl felé!» A fejedelemfi maga kezdett alábocsátkozni, sapkájában vizet merít, megitta. Miután megitta, hőssé vált. Sinpal nagyapó őt fölhúzni kezdette. Húzta, húzta; mintegy két ölnyire, hogy még föl nem hozta (juttatta), [így] szól: «Én téged visszabocsátalak a kútba, cseréljünk nevet; te légy Sinpal, én fejedelemfi leszek; ha Sinpallá leszel, én téged fölhúzlak.» — «Leszek,» — mond a fejedelemfi — «húzz föl!»

5. Ismét mentek, mentek, Irët (? Herodes) fejedelemhez értek. Irët fejedelemnek Ilona nevű rendkívül szép leánya van. Az ál-

ńōplúñ vātélil. Ī'rėt näjär ḁmḁ́lťḁl: «äm-poltėmt khus khăr-lu ḁl, nou tänänmi khōrém khḁ́tėl khḁrḁúlḁtėn! khḁrḁúlatskĕn, tú-šoùt äwėm noun móum.» — «äm äší šinpḁ́l äńšēm» — «lănt — «tou khḁrḁúlḁtḁlḁ̀nė.» näjär-pou khăr-lut khḁrḁúlḁtḁl. khḁ́tėl ī́lmėš šėts, näjär-pou Väńkä íl-junsės, khắr-luwḁ̀n íl-khaitùtst. núñ-kīšĕms, khăránė ī́kėmt íl-lōńśùñ no̰ukhó̰ts. lṓńšės, lōńšės, tu-χḁlt pḁ̄ñ čėkėréñ khum īsín päts. uχsáľ-khum tú-šoùt tuť i sūs. «äl lṓńśėn!» — lănt — «khăránėn jḁrtḁ́ ḁ́lēt.» näjär-pou añlḁ́tḁl; tou ilí-pălìt ńilú khăr. khus khărnél ńilú khăr sūs. Ī'rėt näjärėn ľäχ tḁtús. «iń ńilú khărnél ńḁlḁ́llu khăr värėn!» — lănt —» äum tú-šoùt moúlėm noún.» khō-rėm khḁ́tėl khḁñghḁ́ ńilú khărnél ńḁlḁ́llu khăr sūs.

6. *To̰j vărúñ no̰ukhó̰tst. to̰j värăntėm-khḁ̀lt khḁt khaséits; khōrém poñép täutíñ ńḁlú khḁtė ḁ̄ls. Ī'rėt näjär ti khḁ́tmė ōkhétstėl: Uľṓna näjär-äu ju-tīñ kėnšăntiu. «Uľṓna äwėn ā̆ mósken, nou näjärlėkėn täutél täitélėm, khōľmė vḁ̄t-ľėt voχťélėm.» Ī'rėt näjär ḁmḁ́lťḁl: «väpsėm, miń, täutíñ ńḁlú-jortĕl vḁχχḁ́tėn, nīn purú-tōńśėn!» moră-kho̰rėn jisté, ōntsėt, čḁñghėtlėt. čḁñghėtálėp-khḁ̀lt khōrém poñėp ńḁlú uťnél nuñ-kăls. «Uľṓna, tiť ḁ́lēn? äm no̰ún jú-tīlėm.» kĕńš*

---

fejedelemfi Sinpal ezt a fejedelemlányt nőül akarja szerezni (ná-szolni). Irët fejedelem szól: «Nekem (nálam) húsz csődör lovam van, őrizd te azokat három napig! Ha megőrizted, akkor leányom neked adom.» — «Nekem van egy Sinpal [nevű] nagyapóm» — mond — «az megőrizi.» A fejedelemfi őrzi a csődörlovakat. A nap erősen sütött, Jancsi fejedelemfi elszenderedett, csődörlovai elfutottak. Fölébredt, csődörlovai nincsenek. El kezdett sírni. Sírt, sírt, akközben eszébe jutott a «fekete fürtös ember». A rézember azon időben ott is termett (lett). «Ne sírj! — mond — csődöreid helyükön (helyt) vannak.» A fejedelemfi nézi: [hát] negyven csődör van előtte. A húsz csődörből negyven csődör lett. Irët fejedelemhez hírt vittek. «Most csinálj negyven csődörből nyolczvan csődört» — mond — «leányom akkor adom neked!» Három nap mulva a negyven csödörből nyolczvan csödör lett.

6. Lakodalmat kezdtek csinálni. Lakodalomcsinálás közben egy levél röpült elő; a háromfejű tüzes kígyó levele volt. Irët fejedelem ezt a levelet elolvasta: Ilona fejedelemleányt kérik, hogy megegyék. «Ha Ilona leányodat nem adod, a te fejedelemségedet tüzzel égetem föl, hamvát a szél irányában hányom szét.» Irët fejedelem szól: «Vőm, menj, verekedjél meg a tüzes kígyóval, védelmezd meg (álld vissza) nődet!» A tenger széléhez jöttek, leültek, tetveket ropogtatnak. Tetűropogtatás közben a háromfejű kígyó kijött a

numèl, tārėm-poññèl kėrtíñ näjär-pou Väńkä uχsál'-luwèl sol'-ḁšėn tärméχts. «äl mḁχtántėn, kkōrém poñép ńḁlú!» — länt — «tou lo̥šmél túrėn l'ép-ōntèn.» «äm äχ-khḁnėl ä piläntēm» — länt khōrém poñép ńḁlú. vaχχḁtuñ no̥ukho̥tst. vḁχχḁts, vḁχχḁts, ńḁlú khōrém poñí šourúst. ńḁlú íl-älèm juní-pält Väńkä näjär-pou íl-šḁñghḁs; Ul'óna íl-khańšùñ ä šílstil, khḁnä ḁls tou. tuťí juní-pält jú-mińùñ no̥ukho̥tst. l'ḁñtḁ khajár näjär-pou šinpḁl ḁmál'ťḁl: «nou» — länt — «jun ḁmál'ťėn, khōrém poñép ńḁlú ämän älús; to̥χ ä läúsken, äm noúnmi iń uťné mo̥wílėm.» — «ē, läwēm» — länt najär-äu Ul'óna — läwēm: noún älús.» jun čäñ-sujil, pḁrápḁnèl, čoutím ujúst.

7. *Ås to̥j värúñ no̥ukho̥tst to̥j värém-khḁlt Ī'rėt näjärėn tärä̈s tärú ḁs khḁt khaséits. ti khḁt khḁt poñép ńḁlú kītstíl. Ī'rėt näjär vapsém ḁs kītstíl. khḁt poñép ńḁlú uťnél núñ-kälèm khḁlt näjär-pou Väńkä ḁs jis. vḁχχḁtst, vḁχχḁtst, näjär-pou Väńkä khḁt poñép ńḁlú khḁt poñ éšḁχ šupú šourstänė; ńilmäni kún-jėχtlėstänė; poñäni ńḁr jėlí-päln puńḁstanė. Ul'óna näjär-äu näjär-pou Väńkä lu-tiskėnéne pūmtḁχ-tḁls; kätí ä joχts, näjär-pou Väńkä ḁs íl-šḁñghḁs. — khōrmėtkėu to̥j värúñ no̥ukho̥tst. kėńś lu-túrum-kìť poñép ńḁlúnel khḁt khaséits,*

---

vízből. «Ilona, itt vagy-e? Én téged megeszlek.» [Egyszer csak] hirtelen az égboltról Jancsi, a valódi fejedelemfi ereszkedett rézlóval le a földre. «Ne dicsekedjél, háromfejű kígyó» — mond — «megakad az ő csontja a torkodon (csontjával beülepszik torkod)!» — «Én senkitől sem félek» — mond a háromfejű kígyó. Verekedni kezdtek. Verekedtek, verekedtek, a kígyó három feje levágódott. Miután a kígyót megölte, Jancsi fejedelemfi elrugtatott; Ilona föl nem ismerhette, ki volt ő. Annak utána haza menni kezdettek. Az úton [így] szól az ál fejedelemfi Sinpal: «Te otthonn azt beszéld, hogy én öltem meg a három fejű kígyót; ha nem úgy fogod mondani, én most téged a vízbe fojtalak (duglak).» — «Igen, mondani fogom», — mond Ilona fejedelemleány — «[úgy] fogom mondani, hogy te ölted meg.» Otthonn harangszóval, dobbal, örvendezve fogadták őket.

7. Ismét elkezdtek lakodalmat csinálni. Lakodalomcsinálás közben Irët fejedelemhez ismét levél repült az ablakon keresztül. Ezt a levelet a hatfejű kígyó küldötte. Irët fejedelem ismét elküldte vejét. Akközben, hogy a hatfejű kígyó a vízből fölszállott, Jancsi fejedelemfi ismét eljött. Verekedtek, verekedtek, Jancsi fejedelemfi a hatfejű kígyónak hat fejét mind ketté vágta; nyelveit kivágta; fejeit egy hegyszikla alá helyezte. Ilona fejedelemleány Jancsi fejedelemfi lovának gyeplőjéhez fogózkodott; [de] keze nem érte el,

näjắr-äu Ul'ṓna ju-tīñ vắtélil, Ī'rėt näjắr vāpsém ạs kītstíl. näjắr-pou Väńkä vạχχạ́tne jạrnạ́ ạs tu khaséits. vạχχạ́tst, vạχχạ́tst, näjắr-pou Vänkä vọwí ắ joχtạ́nt. khōrém khạ́tėl vạχχạ́tne-mìš näjắr-pou Väńkä šắnš=poñì-miš sol'-khuln jú-mińắs. ić pắñ čėkėréñ khúmmė ärúlstil; uχsál'-khum tut' i sūs. lu-túrum-kìt' poñép ńạlúmė kit'kíl šourstắn. ńạlú poñél näjắr-pou Vänkä kắtí-ạsėn núñ-rowắls. Väńkä kắtí ńulmél vắrús. Ul'ṓna kắls, näjắr-pou Väńkä kắt-ńulmímė tuχ kắt-lạutạnèl jú-kotstìl. vạχχạ́tėm juní-pắlt näjắr-pou Väńkä uχsál'-khum jortél íl-täulèmėst.

8. *Tọj vắrúñ ạs nọukhọ́tst, tọj ạñlạ́tuñ khạlėχ jisté. Ul'ṓna ắr khum mot šäikắ šupíñ šärkắl äjtél, ắχ-khạn jú-äjùñ ắ šilắntil-näjắr-pou Väńkä khạléχ-khạlt ạ̄ls. Ul'ṓna mot šäikắ šupíñ šärkắ i towín ńarútel. tou šạχ jú-äjìstil. «arạ́kh lắχ-khạr, šärkắ kėrsėm-khạr.» — lắnt. Ul'ṓna ạs šärkắ ạrạ́kh ńarúts, tou jú-äjìstil. «äm ạ̄lpėm tikắniñ!» — lắnt Ul'ōna — «äm-mắsėm tit'í vạχχạ́ts.» kắtí íl-ạñlạ̀tus, Ul'ṓna tuχ kắt=lạutạ̀n čupräkí, núñ-khanštìl. Ī'rėt näjắr äwím näjắr-pou Väńkä ạ̄lpnạ́ méstil. khajár näjắr-pou Šinpạl*

Jancsi fejedelemfi ismét elrugtatott. — Harmadszorra kezdtek el akodalmat csinálni. [Egyszerre csak] hirtelen a tizenkétfejű kígyótól repült levél elő, Ilona fejedelemleányt megenni akarja. Irët fejedelem ismét elküldötte vejét. Jancsi fejedelemfi ismét oda repült a verekedőhelyre. Verekedtek, verekedtek, Jancsi fejedelemfi ereje nem elégséges (nem jut ki). Három napnyi verekedése alatt Jancsi fejedelemfi térdéig hatolt be a földbe. Most a «fekete fürtű embert» idézte; a rézember ott is termett. A tizenkétfejű kígyót kettesivel vágták. A kígyó farkával Jancsi fejedelemfi kezére csapott. Jancsi keze megsebesült (sebbel csinálódott). Ilona [oda] ment, Jancsi fejedelemfi kézsebét a maga kézi selyemkendőjével kötötte be. A verekedés után Jancsi fejedelemfi a rézemberrel együtt elröppent.

8. Ismét elkezdtek lakodalmat csinálni. A lakodalmat nézni népség jött. Ilona minden embert másfél vedro nagyságu csészével itat, egy ember sem bírja kiinni. Jancsi fejedelemfi a nép közt volt. Ilona neki másfél vedro nagyságu csészét nyujt. Ő mind kiitta. «Apálinka jó fajta, a csésze kicsi fajta» — mond. Ilona ismét nyujtott egy csésze pálinkát, ő megitta. «Ime, éppen ez az én hősöm»; — mond Ilona — «én miattam ez verekedett.» Megtekintette kezét, Ilona a maga kézi selyemkendőjének rongyát ismerte föl. Irët fejedelem leányát Jancsi fejedelemfi hősnek adta. Sinpalt, az álfejedelemfit, az asztaltól kivezették, elkergették. A fejedelem helyébe Jancsi

ustälnel kún-vänptùs, íl-pāšùs. näjär-jarnè Väńkä ālp ōttús. jänú toj vărúlst, arákh šau äjíst. iń alántēt, iń khujántēt.

III.

A macskafiú meséjə.

Mišäχ-pū majt.

1. *Jukänėt äńčuχ ālst, khojást. uχ níw'-āmpän al, uχ níw'-mišäkän al. tīní-klarän íkėmìñėt. jukäti amálťāl: «äńčuχ, täutné míńėn khol älėsloñ! «äńčuχ vänpél täutné mińäs, kiť āršėn khoští šart äläs. sartím ústil, jú-khotmòkhots, jukätin ju jis. sart pīteñ naukhótst. potán ponšás, täjméjist; khól-ńalìl āmpän mišäkän täitstän. šaχ khōrmánnat kiχrél sōstá ti sárt-kholnàl. jukä-pält pū tīls, āmp khăr-äpp'ū ńats, mišäχ khăr-mišäχ-pū tatás. jámp-lätèl jänúmlēt. jänúkiu sōstá, khōrém jū-puńsìt amálťaχtlēt: «iń māt mā-uťin·vouñ ätämėt-jitėl khāntlaχtòñ mińíu-ťe!» ľańná mińäst.*

2. *Tē-mińäst, tē-mińäst, úχ-mėt-čòut khōrém ľañ-khasėn ióχtsėt. ti khōrém ľäñ-khas-pāχt ľapá tōńsi. ľapát khat khanším al: ńumás-päl ľaχ-sei mińėñ — äčäl; almáχ-päl ľaχ-sei mińėñ — jätél, tīní-*

---

hőst ültették. Nagy lakodalmat csináltak, pálinkát sokat ittak. Most is élnek, most is megvannak (fekszenek).

III.

1. Egy asszony s egy öreg ember élt, megvolt (feküdt). Egy nőstény ebük van s egy nőstény macskájuk van. Enni valójuk nincs. Az asszony szól: «Öreg, menj a folyóhoz (Tavdához) halat fogni!» Az öreg elment horoggal a folyóhoz, két·rőf hosszú csukát fogott. Vette a csukáját, hátán haza czipelte, feleségéhez visszajött. Főzni kezdtek a csukát. Üstjük felfőtt, ebédeltek; a halcsontokkal ebüket, macskájukat etették. Ezen csukahaltól mind a hárman viselősek (hassal) lettek. Az asszonynak fia született, az eb kan ebfit vetett, a macska kan macskafit hozott. Hónap számra növekszenek. Nagyokká lettek, a három fitestvér egymáshoz szól: «Most hadd menjünk más vidékre (föld-vízhez) az erős emberekkel hadakozni!» Útnak indúltak.

2. Csak mentek, csak mentek, egyszer csak hármas útágazathoz értek. Ezen hármas útágazat mellett oszlop áll. Az oszlopon irás (levél) van följegyezve: «A jobb oldali út mentén haladni —

khar ā khantọ̄ñ; ńérjėt l'aχ-sei mińēñ uťél, äjní-khar ā khantọ̄ñ. mišäχ-pū amáľťal: «jū-pūť! khot l'aχ-sei mińíu iń?!» jū-pūť amáľt-lēt; «ńumás-pāl l'aχ-sei mińíu!» tōńśíñiś mińäst, tälkiś mińäst, surú täut-pāχėn joχtst. täut säptél pāñ-khar, šupú khaltérėm ńartím äńčíu. awréχ-poñėt muś khul vōńė; ti muś khulné jú-tōsta. mišäχ-pū amáľťal: «āmp-pū, nou khaltérėm-ašėn kharaúlatọ̄ñ míńėn; khára-tėn, kėlä vārėn khotėl álėp ätämėt ilän tlėt ti khaltérėm aś-šei!» āmp-pū mińäs, ī-jėt lōpì-šišnè íl-khojas. mišäχ-pū ī-jėt kun-kāls; kharátal: khaltérėm-ašt äχ-khan īkėm. tuχ mińäs iń khaltérėm-ašėn, kharaúlatìm vōńė.

3. *šau vōnás-ėm čolá vōnás, úχ-mėt-čòut khōrėm poñėp äsräil uľéχ-lo-ašt-jānt khaltérėm-ast. lo khaltérėm-ašt íl-surèntėχts, íl-šänšìlts. khōrėm poñėp äsräil kiťúläl loténal: «ńoχór-mās íl-šänšìlt-sėn, äm ńumás lom? núñėχ-pòñėn äčäl kiškällēn, ėntäm äm-poñėm? mäñú älọ́ñ ti mā-uťt äχ-khan īkėm.» mišäχ-pū amáľťal: «khunäχ īkėm nūn älọ́ñ?! äm álėm, äm-jitèlėm pūkhátọñ jäjin!» — «ńoχór nou äm-jitèlėm vōkhóten, nou iń-pėl ärúlt vėr-khar ásėn; äm noúnmi uχ polt jú-ńelèjilėm!» — «poñėm lošméñ-khar, āmėχ kämľä-khar*

---

halál; a bal oldali út mentén haladni — éhség, ételhiány (enni valót nem találni); a középső úton haladni — víztelenség, italhiány.» A macskafi szól: «Testvérek, melyik út mentén menjünk most?» — A testvérek felelnek: «Menjünk a jobb oldali út mentén!» Magasan haladtak, alacsonyan haladtak, nagy nehezen elérkeztek egy folyó partjához. A folyó rendkívül széles, keresztül rajta híd van vetve (vetve tartatik). A meredek hegypart tetején egy kis ház áll (ül); ezen kis házba bementek. A macskafi szól: «Ebfi, menj te a hídra őrködni; nézd meg, tudd ki pontosan, honnan való emberek járnak ezen hídon át!» Az ebfi elment, éjfélkor egy fatörzs mögé lefeküdt. A macskafi éjfélkor kiment; nézi: a hídon nincs senki. Maga ment most a hídra, őrködvén ül.

3. Sokat ült, vagy keveset ült, egyszer csak a háromfejű sárkány jön a hídra lóháton. A ló a hídon megbotlott, térdre esett. A háromfejű sárkány kérdi lovától: «Miért estél térdre, én jó lovam? Magadra keresgélsz-e (értsd: gondolsz, sejtesz) halált, vagy pedig én rám? Ezen vidéken (földön, vízen) nincs senki, ki bennünket megölhessen.» A macskafi szól: «Hogyne volna, ki téged megöljön?! [Itt] vagyok én, gyere velem összefogózkodni!» — «Mit verekedsz te én velem, te még igen is fiatal vagy; én téged egy falatkép elnyellek.» — «Fejem csontos, magam lágy vagyok; te meg nem ehetsz (neked megenni nincs) engemet!» Dicsekedni

ą̊sėm ; nūn ju ă̄ tīñ ämắnmi !» mą̊χtą̊ntǫñ naukhótst. khōrėm poñép äsrắil ą̊mą̊́lťą̊χtą̊l : «ti tắut=awrḕχ-poñėt uχsáiľ ą̄rtén-ją̊mḕl ą̥l ; ťą̊m, puwą̊sėu ! khot-khą̊r ärún puwą̊śė khǫšǫ́n ?» khōrém poñép äsrắil puwą̊sės, ją̊mél lǫu tälné íl-älmḕjus. «iń nou pūn, są̊ną̊tą̊χtėn !» — lắnt äsrắil. mišắχ-pū puwą̊sės, ją̊méľ lǫ-tǫ́mǫr-äi̇̀t tälné íl-puwą̊̀sus ją̊réną̊l. pūkhą̊́tǫñ naukhótst. ílmiś tą̊túlą̊χtlēt ; mišắχ-pūne äsrắil íl-iñkälắ̀liu. kkōrém poñí śą̊χ tą̊́rėχ-šourù̀s, uť-kēr jú-vą̊χtją̊̀tus. tiťí juní-pắlt mišắχ-pū jú-mińắ̀s ; juwắnä-pūť muś khult khǫiēt.

4. *Māt īnè jukắ-pū kitắntiu khą̊ltérėm-ą̊̀šėn khą̊rą̊úlą̊tǫñ. jukắ-pū kắls, lōpi̊'·šišnè íl-khoją̊̀s. ī̆-jėt pắlú mišắχ-pū ą̊s kún-kắlắ̀nt, khą̊ltérėm-ą̊̀šėn khą̊rą̊́tą̊l : äχ-khą̊n ī́kėm. tuχ vōntą̊́nt khą̊rą̊úlą̊tǫñ·šą̊u vōną̊́s-ėm čolą̊́ vōną̊́s, úχ-mėt-čòut ńilí poñép äsrắil jắnt. mišắχ-pū tī́kės joχts. lǫtė íl·surḕntėχts. äsrắil kitúläl : «ńumą̊́s lǫm ńoχǫ́r-mắs íl-surėntėχtlēn ? núñėχ-pòñėn äčắi kiškắlǫñ vắtlēn, ėntắm äm-poñėm äčắl kiškắlǫñ vắtlēn ? mäñú älép ti mā-uťt ī́kėm !» — «nin ī́kėm, äm ą̊́lēm !» lắnt mišắχ-pū — «naukhótėu pūkhą̊́tǫñ !» — «ắk !» — lắnt äsrắil — «ti awréχ-poñėt ą̊lén-ją̊mḕl vṓnė, ajólt ti ją̊mél puwą̊́sėu ; khot-khorú khǫšǫ́n puwą̊́sė !» äsrắil ą̊lén-ją̊mḕl lǫ-*

kezdettek. A háromfejű sárkány szól: «Ezen folyó meredek hegypartja tetején egy rézből való szérűágy van; gyerünk, fújjuk! Ki fogja messzebbre fúni?» A háromfejű sárkány fútta, a szérűágy tíz ölnyire emelődött [odébb]. «Most fúdd te, próbáld meg!» — mond a sárkány. A macskafi fútt, a szérűágy tizenöt ölnyire fúvódott el helyéről. Összefogózkodni kezdtek. Erősen viaskodnak; a macskafi legyőzi a sárkányt. Mind a három fejét keresztűlvágta s bedobta a vízbe. Ennek utána a macskafi haza ment; testvérei a kis házban feküsznek.

4. A másik éjjel az asszony fiát küldik őrködni a hídra. Az öreg asszony fia elment s lefeküdt egy fatörzs mögé. Éjfél tájt a macskafi ismét kimegy, néz a hídra: nincs [ott] senki. Maga ül [oda] őrködni. Sokat ült, vagy keveset ült, egyszer csak egy négyfejű sárkány jön. Egyenesen a macskafi felé jött. Lova megbotlott. A sárkány kérdezi: «Jó lovam, miért botlasz meg? Magadra akarsz-e halált keresni, vagy pedig én reám keresgélsz halált? Ezen a vidéken nincs ki bennünket megöljön! — «Miért nincs, [itt] vagyok én!» — mond a macskafi — «kezdjünk csak az összefogózkodáshoz!» — «Nem!» — mond a sárkány — «Ezen meredek hegypart tetején egy ezüstből való szérűágy áll (ül), előbb fújjuk ezt a szérűágyat; kicsoda fújja közülünk messzebbre?» A sárkány az ezüstből való szérűágyat tizenöt ölnyire fútta odább, a macskafi húsz ölnyire fútta. Most össze-

to̥mo̥r-äìt tälné puwḁsėstìl ilkíľ, mišä́χ-pū khōs tälné puwḁsėstìl. iń pūkhḁto̥ñ naukhótst. äsräil ńilí poñí mišä́χ-pūnè íl-šourlùs, täut-ùť-kĕr jú-vḁχtjḁtus. iń mišä́χ-pū ḁs muś khul-kĕr jú-mińäs, íl-kho̥jḁs.

5. *Khōrmét īné tou pḁsé joχts khḁrḁúlḁto̥ñ. «jū-pūť!» — länt — «mėtä́r ančėin-khḁr sōskēt, äm paľkhús-pälėm íl-äñghem, khulné vḁχtjílėm; nän tu-čout khaitín ämä́n ńḁto̥ñ!» ti ľäñghél khḁltėrėm-ḁšėn mińäs. ī-jėt pälú khḁt poñép äsräil lo̥-ḁšt jänt khḁltérėm-sei. mišä́χ-pū tíkės jòχts, lo̥té íl-surèntėχts. «ńoχór-mäs äm läχ lo̥m íl-surèntėχtsėn?» — kiťúläl khḁt poñép äsräil — «núñėχ-pòñėn äčäl kiškälo̥ñ vätlēn, ėntäm äm-poñėm? mäñú älép ti mā-uťt íkėm.» mišä́χ-pū so̥jtḁnt: «äm ḁlēm tiť!» äsräil tuwín purú ḁmäľťḁl: «nūn äm-jitėlėm ä vḁχḁto̥ñ, nou iń-pėl vĕr-khḁr ḁsėn.» — «äm vĕr-khḁr ḁsėm, tä nūn ä mékėtēm!» lotė-ḁsnḁl äsräil íl-vails. mišä́χ-pūnè ḁmäľťḁl: «ti awrėχ-poñėt ḁltén-jḁmèl ḁl; puwḁsėu ḁr-khḁn äχ-pḁrèl; khót-khorù vo̥úñ so̥wė, välu!» khḁt póñėp äsräil khōs tälné puwḁsėstìl, mišä́χ-pū ḁs khōs tälné puwḁsėstìl. tiťí juní-pält pūkhḁto̥ñ naukhótst. päl īt ärkíñ pūkhḁtlēt, mātėn uχ-khor ä mékėtäl. uχ pḁst mišä́χ-pū vowí íl-khulḁs; äsräilnèl purú jḁlėmtḁχtḁl: «uχ-pḁr šom répčäsne šḁut» — länt — «ämänmi šäkhḁso̥ñ tärtėn! poso̥ñ tḁrėm-*

---

fogózkodni kezdettek. A macskafi a sárkány négy fejét levágta s beledobta a folyó vizébe. Most a macskafi ismét visszament a kis házba s lefeküdt.

5. A harmadik éjjel az ő ideje érkezett el az őrködésre. «Testvérek!» — mond — «Ha valami baj lesz, én az én fél csizmám levetem, a házba dobom; akkor ti fussatok nekem segédkezni!» Ezen szóval a hídra ment. Éjfél tájt egy hatfejű sárkány jön lóháton a hídon. Egyenesen a macskafi felé jött, lova megbotlott. «Miért botlottál meg, én derék lovam?» — kérdi a hatfejű sárkány — «Magadra akarsz-e halált keresgélni, vagy pedig én reám? Ki bennünket megöljön, ezen vidéken nincs.» A macskafi megszólal: «[Itt] vagyok én!» — A sárkány visszafelel neki: «Neked én velem nem [lehet] verekedned, te még fiatal vagy.» — «Én fiatal vagyok [bár]; de neked nem adom meg magam!» A sárkány leszállott lováról s a macskafihoz szól: «Ezen meredek hegypart tetején egy aranyból való szérűágy van; fújjunk rá mindegyikünk egyszer; meglátjuk, ki lesz közülünk erősebb!» A hatfejű sárkány húsz ölnyire fútta, a macskafi szintén húsz ölnyire fútta. Ennek utána összefogózkodni kezdtek. Fél éjnél tovább birkóznak (fogózkodnak), egyik a másiknak meg nem adja magát. Egyszer (egy időben) csak a macskafi ereje elfogyott; a sárkánytól visszakéreszkedik: «Egy szempillan-

jitėl ạs uχ-pạr íl-vāχėtọñ vātlēm.» äsräilnė íl-tärtùs. iń lailénėl paľkhús-pāl khọšėts, khulné vạ́χťėstėl. vạ́χťėm paľkhús-pālnė khul numó nạré kún-älmėjus, jiwäni-pūt nọ́ñ-roχtạst. tūľi khạrạ́tlēt, tīľi khạrạ́tlēt: ā-ńėr ā väkhạ́tạl; učạ́χ täutí íl-khạrùlim ạl. kún khajtọñ pilántēt. mišạ́χ-pūnėt äsräil ti čou-khạlt khạltérėm-ạst tạtúlạχtlēt. mišạ́χ-pū mārėś ńōntím, vowí ärún sōs. iń ạs vukọtst. šạu-ėm ćolạ́ vạkhạ́tst mišạ́χ-pū äsräilmi älästil, khạt poñí šạχ šupú-šourėstìl, táut-ùť-kēr šạχ jú-pạχtėstìl. tiťí juní-pālt khulnė mińäs, ju-tōs: jiwäni-pūť vōnēt. «jū-pūť!» — lānt — «khunạ́χ ā jisėné äm-pạ̄χėm ńạtọ́ñ; äm paľkhús-pāl vạ́χťạlsėm nänän?!» jū-pūť ạmạ́ľtlēt: «mäñ ā-ńėr ā kiľälsu.» mišạ́χ-pū ạmạ́ľťạl: «jū-pūť, iń miníu tīlnel ilkíľ; tiť ạlọ́ñ šạχ khōrmúnạt äčäl sọ́wė.

6. *Mińäntēt, mińäntēt, úχ-mėt-čout pạọľná joχtántēt. paọ́ľ iạlė-pālt kwīr-vạχnė khul vōnė. kwír-vạχnė khulné jú tọjántēt. kwīr-vạχnė äńčuχ vėñér sáľėχtạl. khōrém jū-pūńšìt pojít lọ-tọ́mọr-kìť poñép äsräil ńaulkhạ́tạl. kwīr vạχnė khul tärási jú-puχlätus, ajúw kēruťäpėl jú-kērùtus. äsräil khạsėts; tu-kun ajúw-šišt tōńši, ajúw ponšọ́ñ ā šilänt.*

---

tás idejéig» — mond — «engedj egyszer kipihegnem magam! A fényes éget akarom még egyszer látni (a fényes éggel szembenézni akarok).» A sárkány elbocsátotta. Most lerántotta lábáról fél csizmáját s a házba dobta. Az odadobott fél csizmától a ház felső gerendája kiemelődött, testvérei fölijedtek. Oda néznek, ide néznek: semmi sem látszik; a tűzhely lángja elaludt. Félnek kifutni. Ez időközben a macskafi és a sárkány a hídon viaskodnak. A macskafi keveset pihenvén, ereje több lett. Most megint elővették egymást. Sokat, vagy keveset verekedtek, a macskafi a sárkányt megölte, mind a hat fejét ketté vágta, mind a folyó vízébe vetette. Ennek utána a házhoz ment, belépett: testvérei ülnek. «Testvérek!» — mond — «Hogyan nem jöttetek hozzám segédkezni; én odadobtam hozzátok fél csizmám?!» — A testvérek felelik: «Mi semmit sem neszeltünk.» — A macskafi szól: «Testvérek, most menjünk innen odébb; ha itt maradunk (itt élni), mindhármunkra halál jön (lesz).»

6. Mennek, mennek, egyszer csak egy faluhoz érnek. A falu alatt egy kovácsműhely áll (vasverőház ül). A kovácsműhelybe bemennek. A kovácsöreg egy harapófogót kovácsol. A három testvér nyomában (mögött) egy tizenkét fejű sárkány nyargal. A kovácsműhely ablakát bekapcsolták, az ajtót reteszszel bereteszelték. A sárkány előrepült; ott künn áll az ajtó mögött, az ajtót kinyitni nem tudja. Az ajtón egy kis lyukat rágott, ezen lyukon át bedugta nyelvét a kovácsműhelybe, a három testvért föl akarja falni (le-

ajúmė muś äsél tār jėrėstìl, ti äs-sei ńilmí kwī'r-vḁχnè khulné jú-moustìl, khōrém jū-pūńśìtmė jú-ńelèjėñ vātälil. khōrém jū pūńśìt ḁr-khḁn eśėm vėñėrėl vustè, äsrāil ńilmí vėñértėl kún-khḁrtùs. tuχ ajúw-šišt khḁnḁú päts. khōrém jū-pūńśìt kun-kālst; äsrāilmi íl-ālāsten; sḁχánä kún-pḁχtùst, ámpėtėn jú-täjùst. íl-čoutkètst, ḁrákh äjist. äm tuť ḁlsėm, ḁrákh äm tōšėmné ā päts. — Nūn majt, ämän vḁ̄j-čumlāχ!

IV.

A medvefiú meséje.

T ḁ̄ r é ñ - p ū m a j t.

1. *Jukänėt äńčuχ ḁlst, kho̥jást. śḁlkhán-mā äńčḁst. śḁlkhán jänúmni pḁst, śḁlkhán-mānè älä-ńėr tólmo̥χ ilkälėn naukhóts, no̥ñ-jänúmėm śḁlkhán ār īt khḁrtáto̥ñ nḁús. jukä ḁmáľtḁl äńčuχėn: «äńčuχ, ílėn uχ īnè, läčėn: śḁlkhánu khānná to̥lmántḁlėu!» khátėl íl-vōntnė pālú, äńšuχ śḁlkhán-mānè khḁrḁúlḁto̥ñ mihänt. śḁu vonásėm, úχ-mėt-śout śḁlkhán-mānè tḁ̄réñ jänt, śḁlkhán khḁtóñ naukhóts. äńčuχ tólmo̥χmė íl-pūñ vātälil, tḁ̄réñ-pḁ̄χėn tėl khḁsi'ti, tḁrėñghán tuχ íl-puwùs, tu jart ju i täjús. jukä äńčukím jú-vōrḁntil, äńčukí ju ā jänt. «ńoχór väränt äńčukėm śḁlχán-mäte» — vojlátḁl jukä —*

---

nyelni akarja). A három testvér mindegyike fogta a tüzes harapófogót, s a sárkány nyelvét a harapófogóval kihúzta. Maga a sárkány] az ajtó mögött hanyatt esett. A három testvér kiment; a sárkányt megölték; beleit kidobták, az ebek megették. Megörültek, pálinkát ittak. Én is ott voltam, [de] pálinka az én számba nem jutott. — Neked mese, nekem vajas fazék!

IV.

1. Egy asszony s egy öreg ember élt, megvolt. Répaföldjük volt. A répa növésének idejében a répaföldre valami tolvaj kezdett járkálni s a megnőtt répát minden éjjel elhordani kezdte. Az asszony szól az öreghez: «Öreg, eredj egy éjjel, lesd meg, ki lopja a mi répánkat!» Nap leszállta tájt megy az öreg őrködni a répaföldre. Sokat ült, vagy keveset ült, egyszer csak egy medve jön a répaföldre, elkezdte tépni a répát. Az öreg el akarja fogni a tolvajt. Amint a medvéhez odafut, őt magát fogja el a medve. Azon helyt meg is ette. Az asszony várja haza az öregét, az örege nem

«ămėχ ílēm ąñlątǫñ.» šąlkhąn-mānė jis, tąrėñghąn khąsi'tim íl-puwùs, sojną íť-khąrtùs, tąrėñ ąląntni vąñghąṫė-kēr tątús. tąrėñ jukā-jitėl nīnėt khǫm-khaítėl ąląntēt. jukā kiχrėl sōs, muś pū khąntąs. tīlėm puwí poñí, kāti äitām-khar; puχńí-khōrinąl tąrėñ-khaítėl pǫnǫñ-khąr.

2. *Tąrėñ-pū khątėl-lātėl jänúmäl, jänúkiu sōs. «mämā!» — lānt — «ti vąñghą-kērt māñ nin ąląntėu?» jukā purú ąmąlťąlil: «čiś, khōtáil māñ mińíu tīlnėl?! māñún tīlnėl äχ-khot ā mińǫñ; khunāχ kún-mińǫñ naukhótėu, tąrėñ täťānėn íl-pǫrėwu». uχ khątėl tąrėñ tīní kiškālėñ kún-mińās, ti pąst jukā-pūńśit ilkíľ. khaitst. śąu-ėm čolą khaitst, úχ-mėt-čǫut khąrątlēt purú, tąrėñghąn joχtąnteut. tąrėñ-pū ąśǫñ khāľ tärčikínėt nǫñ-mėnėmtės; ti khāľėl tąrėñ tēl älíu, toχ il i khąląs.*

3. *Iń jukā-pūńśit pīś khulānėn ąlǫñ purú mińāntēt. piś khulānėn jóχtėst, tuť íl-ąlǫñ naukhótst. ąląntēt, khǫjąntēt. uχ khątėl tąrėñ-pū oñkin ąmąľťąl: «mämā! äm iń nūnmi úχ-nuñkìn khōľilėm, māt mā-uťin míńēm nī kiškālėñ.» loús i mińās. śąu mińās-ėm čolą mińās, ľąχ-sei uχ jart ńąl-śǫp khǫm tōńśi, jąlkháiľ khąrątąl. «ńąl-śǫp*

---

jön haza. «Mit csinál az én öregem a répaföldön, megyek megnézem magam» — gondolja az asszony. Megjött a répaföldre; a medve odafutván elfogja, elvonszolja az erdőbe, elviszi az ő medvelakó barlangjába (gödrébe). A medve az asszonynyal mint férfi a nővel, [úgy] él. Az asszony viselős (hassal) lett, kis fiat szült (talált). Született fiának feje, keze emberféle; köldöke szélétől szőrös, mint a medve.

2. A medvefiú nap számra nődögél, nagygyá lett. «Mama!» — mondja — «miért élünk mi ezen barlangban?» — Az asszony visszafelel: «Hova mennénk mi, kedveske, innen?! Nekünk innen nincs hova mennünk; ahogyan mi kimenni kezdenénk, medve apád megfojt.» Egy napon a medve kiment enni valót keresni, ekkor az asszony fiastúl elfutott. Sokat, vagy keveset futottak, egyszer csak visszanéznek, a medve utóléri őket. A medvefiú fölszakított egy vastag nyírfát gyökerestűl; amint evvel a nyirfával a medvét megüti, ez azon mód (úgy) meg is hal.

3. Most az asszony fiastúl vissza megy lakni régi házukba. Régi házukhoz megérkeztek, ott tovább élni kezdtek. Élnek, megvannak (feküsznek). Egy napon szól a medvefiú anyjához: «Mama, én most téged egymagadra hagylak, más vidékre megyek nőt keresni.» Mondta s elment. Sokat ment, vagy keveset ment, az út mentén egy helyt egy orratlan ember áll, lefelé néz. «Orratlan,

ja̧lkháil nīn khạrátlēn?» — kiťúläl tārén̄-pū. n̓al-šop jaló̗χ māt ạlní väitén̄ ǟwiť ērú-sojān khạlántil; tārén̄-pūnė nóñ-loūñ pilánt. — «tu jaló̗χ māt jūm-oñkum sāt kōt voχátlēt» — lǟnt. «tārén̄-pū, iť-vúlėn ämǟnmi iortėú?» — kiťúläl. tuťi ti lǟnt: «vulém, jǟjin ťạm!» n̓al-šopnạt tārén̄-pū ukín min̓ǟntēt. šạu-ėm čolá min̓äntēt, uχ pil-šop-pǟχėn jóχtėst. pil-šop noñgháiľ khạrátạl. tārén̄-pū kiťúläl: «pil-šop, n̓oχór noñgháiľ khạrátlēn?» — «khunǟχ ǟ khạrátēm, alá-khạt ērú-soj khạlántēm; ǟ khanšántēm, khạt ērkǟntēt; — ämǟnmi iť-vúlėn, tārén̄-pū jortéu?» — «ťạm! vulém.» khōrmánnạt sōstá, khōrmánnạt min̓äntēt ilkíľ.

4. *šạu min̓ǟst-ėm čolá minǟst, ǟχ-pǟχėn jóχtėst. ǟχ jạló-pǟlėn äs. tārén̄-pū ạmáľťạl: «nän ponén khošó kälú, äm jál-tǟrtkìtēm.» khošó kälú ponst, tārén̄-pū vạnghá-kēr jál-vails. soľ jạló-pǟľi sei šạu min̓ǟs-ėm čolá min̓ǟs, muś khul-pǟχėn päts. muś khulté khōrém poñép äsrǟil khóji. tārén̄-pū ju-tōs. äsrǟil ạmáľťạl: «tīní-äjní mės ämǟn Tārém!» tārén̄-pū ạmáľťạl: «nū ämǟnmi in̓-čīñ äl tǟjin, äm nūn jiw šourēm!» päśt vus, jiw šourón̄ kǟls. jiw tēl naukhótė šourón̄ poľánė kušúχ-ės tǟrú jú-pätǟllēt. «n̓oχór pēχ šourǟntēn?» — lǟnt*

---

minek nézel te lefelé?» — kérdezi a medvefiú. Az orratlan az alvilágban (alsó földön) lakó szép leányok énekszavát hallja; fél [azt] megmondani a medvefiúnak. — «Amaz alvilágban apám, anyám hét esztendeje verekesznek» — mond. «Medvefiú, társúl veszel-e [magadhoz] engem?» — kérdi. Amaz ím felel: «Veszlek, nosza gyere!» Az orratlan és medvefiú együtt mennek. Sokat, vagy keveset mennek, egy fületlenhez jutnak. A fületlen fölfelé néz. A medvefiú kérdezi: «Fületlen, mit nézel fölfelé?» — «Hogyan ne néznék, valahonnan énekszót hallok; nem tudom hol énekelnek; — veszel-e engem medvefiú társúl [magadhoz]?« — «Nosza, veszlek.» Hárman lettek, hárman mennek előre.

4. Sokat mentek, vagy keveset mentek, egy hegyhez érkeztek. A hegy alatt egy nyilás [van]. A medvefiú szól: «Fonjatok ti egy hosszú kötelet, én alábocsátkozom». Hosszú kötelet fontak, a medvefiú a gödörbe alá szállott. A föld alá sokat ment, vagy keveset ment, egy kis házhoz jutott (esett). A kis házban egy háromfejű sárkány fekszik. A medvefiú bement. A sárkány szól: «Isten nekem enni inni valót adott!» A medvefiú felel: «Te most ne egyél meg engem, én neked fát vágok!» Vette a fejszét s kiment fát vágni. Amint a fát vágni kezdte, forgácsai a kéménylyukon át behullanak [a házba]. «Miért vagdalsz [oly] erősen?» — mond a sárkány. — «Forgácsaid mind behullanak a házba.» A medvefiú bement a

äsräil — «pol̓ánėn šạχ jú-pätälst khul-kēr.» tạrėń-pū khul-kēr ju-tōs, äsräil poñäni päšte̋l tạrėχ šourlėstäni. äsräil-pält khōrém ǟw ạls, ílmėś väitėń-khạrt. tạrėń-pū ǟwiť-pạχėn jis, jänghạntēt. tạrėń-pū ạmál̓ťạl: «ńoχór uχäil vukėtsėné jänghėń? pajtín jänghém, ťạm mińíu noñgháil!» khōrém ǟw jạvạlạχtst, mińäst.

5. *Vạñghá-pạχėn jóχtėst. tạrėń-pū uχ ǟwmi kotstíl kälún, píl-šopnạt ńạl-šop noñgháil̓ khạrtóñ naústạn. tiťí juní-pält kälú ạs tǟrtús, māt ǟw nóñ-khạrtùs. tōl khórmėtkeu tǟrtús kälú, khórmėt ǟw nóñ-khạrtùs. ǟwíť jinált tuχ kótkėts kälún, tuχ nạús khạrtóñ noñgháil̓. vạñghá-sōntėn ǟ joχtús, kälkí päšte̋l šopú souräpus, tạrėń-pu jạl-päts purú. «iń ńoχór vǟrēm äm?» — vojlạtạl tạrėń-pū — «míńēm äsräil-khulėn purú.» äsräil-khulėn jóχtės, khul-kēr ju-tōs. l̓īχ-ạšt máltạχ khạnántạl. vustíl ti máltạχmė, tusléjiñ mińäs. pótọt äléslės, sósọt äléslės, uχ jạrt šerkėś vōnė. tạrėń-pū ạmál̓ťạl: «šerkėś, posóñ tárėmėn noñgháil kältílėn ämänni?» — šerkėś purú ạmál̓ťạl: «ilpäχ ńoúl̓ tǟštėn!» — «äm älėslėsėm, ńoúl̓ėm kǟn al.» — «tǟštėn ćiläkėt, täl̓tėn ńoul̓ėl ju ćiläkėt, khōrém jampná táulė!» tạrėń-pū toχi vǟrės. šerkėś lǟnt: «ťạm, iń mińíu; vóntėn äm-ạšėm, tou-lémliu!»*

---

házba, a sárkány fejeit keresztül vágta a fejszével. A sárkánynál három leány volt, nagyon szépek. A medvefiú a leányokhoz jött, játszanak. A medvefiú szól: «Miért ültetek úgy neki (fogtatok egyáltalán) a játszásnak? Szünjetek meg játszani, nosza menjünk fölfelé!» A három leány összeszedte magát s elment.

5. A gödörhöz érkeztek. A medve egy leányt a kötélre kötött, a fületlen és orratlan pedig elkezdte fölfelé húzni. Ennek utána ismét alábocsátották a kötelet, a másik leányt huzták föl. Azután harmadjára bocsátották alá a kötelet s felhúzták a harmadik leányt. A leányok után magát kötötte a kötélre, őt magát kezdték fölfelé húzni. Nem juttatták a gödör szádjáig, kötelét fejszével ketté vágták s a medvefiú leesett vissza. «Most mit csináljak?» — gondolkozik a medvefiú. — «Megyek vissza a sárkány házába.» A sárkány házába érkezett, a házba bement. A szögön fegyver függ. Vette ezt a fegyvert s elment vadászni. Réczéket ölt, jávorokat ölt, egy helyt egy sas ül. A medvefiú szól: «Sas, fölviszel-e engem a fényes világba?» — A sas visszafelel: «Készits több húst?» — «Én vadásztam, sok húsom van.» — «Készits vedreket, rakd tele a vedreket hússal, hogy három hónapra elég legyen!» A medvefiú úgy is cselekedett. A sas szól: «Nosza, most menjünk: ülj reám, repüljünk!»

6. *Tḁ̄réñ-pū šerkéś šišín vōntės, no̥ñgháil . toulėmlėst. khōn šerkéś ḁ̄rtóñ naukhóts, tḁ̄réñ-pū šerkėś tōšėn ńoúl'-čḁχėl mōús, šerkéś vowí tu-čo̥ut ḁs purú tōs. khōrėm jamp mḁlás, vḁñghánḁl tḁ̄réñ-pū posón tḁ̄rėmėn kún-tḁtùs. ǟχnál kho̥šót īkėm muś khul vōnė, ti khulnél ílmėś vḁχχátnė so̥j khḁlkhátḁl. tḁ̄réñ-pū tū mińäs. «ńoχór iśkėrtėχtni so̥j tu jun?» — lǟnt. ju-tōs vajántil: ńál-šo̥pnḁt pil-šo̥p väitéñ ǟwít-mǟs vḁχχátlēt. tḁ̄réñ-pū ju tēl toji, ńál-šo̥pnḁt pil-šo̥p šänšél pätst. «tḁ̄réñ-pū!» — lǟntēt — «mäñúmi äl äleslėn il, lėlt tǟrtėn mäñúmi!» tḁ̄réñ-pūnė uχätėl kún-pāšùst. «Tḁ̄rėmėn khḁntóño̥nḁ, äm nänän ä älilänėm!» — lǟnt tḁ̄réñ-pū jänú toj vǟrėst, ḁrákh äjist: tīní-äjní tīsté. ínėχ khōr-mėš ḁlántēt.*

V.

A szegény [szibériai] számüzött öreg meséje.

J ḁ̄ r l ó k ī t é m ä ń č u χ m a j t.

1. *Jḁ̄rló' kītém äńčuχ jukätinėt ḁlántēt, kho̥jántēt. ǟwän, puwän kǟn álēt, tīní-khḁrḁn īkėmiñėt. äńčuχ jukätin kītäntiu: «míńėn» — lǟnt — sojná tusléjiχtéñ! Tḁ̄rėmėn mėtärėl ǟ'-li mowún. «kītėm*

---

6. A medvefiú a sas hátára ült, fölfelé repültek. Amikor a sas fáradni kezdett, a medvefiú a szájába egy darab húst dugott s a sas ereje akkor ismét visszatért, Három hónap elmúlt s a medvefiút [a sas] a gödörből a fényes világra vitte ki. A hegytől nem messze egy kis ház áll (ül), ezen házból erősen hallatszik a verekedés zaja. A medvefiú odament. «Micsoda kiabálás zaja [van] odabenn?» — mond. Amint a medvefiú bemegy az orratlan és fületlen térdre esett. «Medvefiú!» — mondják — «Ne öldöss meg bennünket, bocsáss el elevenen bennünket!» A medvefiú őket végképpen (teljesen, egyáltalán) elkergette. «Isten büntessen meg benneteket (Istentől való találtatásra), én nem öllek meg benneteket!» — mond a medvefi. Nagy lakodalmat csináltak, pálinkát ittak; ebédet (ételt-italt) ettek. Mostani korig élnek.

V.

1. A számüzött öreg feleségével él, megvan. Leányuk, fiújok sok van; ennivalójuk nincs. Küldi az öreget a felesége: «Menj» — mond — «az erdőbe vadászni! Nem ad-e Isten valamit számodra?» A számüzött öreg vette a fegyvert s az erdőbe ment. Nem járkált

äńčuχ mḁltaχ vus, sojnḁ mińä̈s. šḁu ā̈ ilkä̈ls, vḁjḁntil: šerkéś vóne ḁnú-poñt. mḁltaχém kā̈tíń ústil, šerkéśmi il-pā̈títeñ vā̈tälil. šerkéś ḁmḁl'ťḁl: » kītém äńčuχ, nū ämä̈nmi tā̈r äl pätítėn; ämä̈nmi jḁl-vujin, tä̈itėn ämä̈nmi khōrém khḁtėl; khōrém khḁtėl khḁnghḁ íl-ńōntēm, äm nūn ḁlné-khujnė-khḁrėl moúlėm. kītém äńčuχ ju-tḁtḁstil, khōrém khḁtėl tä̈ítstil. ńil'ť khḁtėlėn šerkéś kun-kėškėts. «sḁnḁtḁχtḁlēm» — lā̈nt — «noñgháil toulä̈luñ šilä̈ntēm-ėntä̀m ā̈k.» kītėm äńčuχ šerkėśmi kun-tā̈'rtstil, šerkéś tḁ'rėm-poñ tōńśėt toulėmlės. purú tā̈rtkėts, kītėm äńču-χėn ḁmḁl'ťḁl: vóntėn ä̈m-ḁšėm äm mā̈-úťėmėn toulémliu. kītėm äńčuχ šerkėś-ḁšėn vóntės, toulémlėst. šḁu toúlst-ėm čolḁ toúlst, jänú tōńśéñ ā̈χnė jóχtėst. ti jänú ā̈χ-poñt šerkéś khulí ḁl, šḁχ ḁltėn-khḁr. khul-kē̈r ju-tōstḁ, ḁrḁkh ä̈jist, tīní-äjní tīstä̈.

2. *Khōrėm jḁmp toχ ḁlḁntēt, toχ kho̥jḁntēt. kītėm äńčuχ jú-mińéñ vojlḁtḁl. šärkėšėn muś ḁltėn sḁntḁkhél mowús, ti sḁntḁkhél l'ḁχ-sei jú-mińä̀nt. uχ khḁtėl jänú tō-pḁ̄χėn jóχtės, jḁl-vōntės. jḁl-vōntìm vojlḁtḁl: «ti sḁntḁχ-kē̈rt ńoχór pońím ḁl? sḁntḁχmė pḁ̄l-ponštil, kē̈ńś tuχ pḁ̄χėt ḁltėn-vōš sōs. ti vōš-kē̈rt sä̈ptäl kā̈n khḁlėχ, šḁχ khḁlėχ tuwími kiťä̈ntilän tä̈nėχ näjä̈ru isä̈p. kītėm äncuχ khujä̈lim ilkä̈läl, vōšmė*

sokat, [midőn] látja, [hogy] egy fenyő tetején sas ül. Kezébe vette fegyverét, leakarja lőni a sast. A sas szól: «Számüzött öreg, te ne lőjj át engemet; végy le engem, tarts engem három napig étellel; három nap múlva kipihenem magam s én neked olyasmit adok, miből megélhetsz, meglehetsz (élő-fekvő holmival adlak). A számüzött öreg hazavitte, három napig etette. Negyed napon a sas kikéreszkedett. «Megpróbálom» — mond — «fölfelé röpülni tudok-e, vagy nem.» A számüzött öreg a sast kibocsátotta, a sas az égbolt magasságáig röpült. Visszabocsátkozott, szól a számüzött öreghez: «Ülj én reám; az én vidékemre (föld-vizemre) röpülünk.» A számüzött öreg a sasra űlt, elröpültek. Sokat röpültek, vagy keveset röpültek, egy nagy magas hegyhez érkeztek. Ezen nagy hegy tetején van a sasnak háza, egészen aranyból való. A házba bementek, pálinkát ittak, ebédet (ételt-italt) ettek.

2. Három hónapig úgy élnek, úgy megvannak. A számüzött öreg hazamenésre gondol. A sas kis aranyszekrénynyel ajándékozta meg, ezen szekrénynyel megy haza az út mentén. Egy napon egy nagy tó partjához érkezett, leült. Leülvén gondolkozik: «mi van betéve ezen szekrényben?» A szekrényt fölnyitja, azonnal arany-város támadt (lett) mellette. Ezen városban számtalan sok nép, mind a nép őt tiszteli (kérdi, hivja) fejedelme gyanánt. A számüzött öreg búslakodva járkál, a várost nem tudja [vissza] beszedni

sḁntaχé-kēr jḁvḁlo̥ñ ḁ̄ šiläntil. «ńoχór vä'rēm iń äm tou-jitèlì?» — lānt. il ālú lōńčḁnt, toχ khujälāl. khḁrátal tō-kēr, kho̥m-pālèñ jānt tū tikèsí. «kītèm äńčuχ, ńoχór nou khujällēn?» — kiťúlälil kho̥m-pālèñ. — «khunäχ äm ā khujälēm?! ti ḁltèn-vōš äm-khḁrèm, äm sántḁχèmnḁl sōs, purú-jḁvḁ́lo̥ñ ā šiläntilèm.» — kho̥m-pālèñ ḁmáľťḁl: «äm nūn ti vōšèn sántḁχèn-kēr purú jḁválilèm, mäjin kātèn ämän, äm jú-khḁnsìlèm khḁtnḁ́: nuñ khúlènt ńoχór ā khańčḁntēn, khōs kōt juni-pält äm-khḁrèm so̥wè.» — kītèm äńčuχ lānt: «vújin ńoχór khańčḁntēn!» kätím kho̥m-pālèñ khḁtnḁ́ jú-khḁnšèltèstil. kho̥m-pālèñ lānt: «ju puχlätèχtèn!» ḁltèn-vōš khḁlkhḁ́nènḁt šḁχ ju-puχlätèχtst muś sántḁχ-kēr. kītèm äńčuχ iń ju mińäs. ju jis, jun puwí tīls. «ńoχór, äm lā ätäm ḁ'sèm!» — lānt — «uχ ju puχlätèχtni ľēχ-mās ämèχ pūm íl-mèstèm kho̥m-pä'lèñèn.» kāls paul kuní-pālèn, sḁntḁχém pāl-pōnšéstil, ḁltén-vōš kēńś sōs, khálèχ ärèmlḁχèn kān, tou näjäru kiťäntiu.

3. *Puwí khḁtnḁ́ kháńčtḁχtḁl. ílmèś kháňčuls; näjär-vōšt pèl ī'kèm tḁmèñ khátči. juwín kāši pēχ īkèm íl-mèñ. khōs kōtí íl-tḁulàs, puwí íl-khančèstil, khaná mäjím äńčíu. onkín ḁmáľťḁl: «mämä, ľḁñná mińní vuś itmäχ rḁ́stèn ämän, äm pḁ̄sèm joχts, kho̥m-pālèñèn mińèñ*

---

szekrényébe. «Mit tegyek most én vele?» — mond. Majdnem, hogy sirva fakad, úgy búslakodik. Néz a tóba, [hát] egy manó jön vele egyenest szembe. «Száműzött öreg, mit búslakodol te?» — kérdezi a manó. — «Hogyan ne búsúlnék?! Ez az aranyváros az enyém, az én szekrényemből lett s nem tudom visszaszedni.» — A manó szól: «Én visszaszedem neked szekrényedbe ezen városod; add nekem kezed-aláirását (kezed), én papirra jegyzem: ‚amit házadban nem ismersz, húsz év után az enyém legyen!‘» — A száműzött öreg mond: «Vedd, amit tudsz!» Odajegyezte keze aláirását a manó papirjára. A manó szól: «Zárkózzál be!» Az aranyváros népével együtt bezárkózott a kis szekrénybe. A száműzött öreg most haza ment. Haza érkezett, otthonn fia született. «Micsoda bolond ember vagyok én!» — mondja — «Az egy ‚bezárkózni‘ szó miatt odaadtam a magam fiát a manónak.» A faluból kiment, szekrényét kinyitotta, azonnal aranyváros támadt, a nép szerfölött sok, őt királyúl tisztelik.

3. Fia irást tanúl. Nagyon jól megtanúlta; a király városában nincs olyan irástudó. Atyjának nagyon nincs a kedvére, hogy odaadja [a manónak]. A húsz év eltellett, a fia megtudta, kinek van (tartatik) odaadva. Anyjához szól: «Mama, útra menő kis kenyeret vess te [a kemenczébe] nekem! Eljött az én időm, a manóhoz kell mennem.» Az anyja útra menő kenyeret sütött, a kenyeret zacskóba

keräχ!» onkí l'ą̄ñną́ minní iťmä́χ ponšlǫ́s, iťmä́χ khōrú-kēr pǫńą́stil, auwín mėstil. «täťä́, mämä́! khąną íl-pērtìm äńčíum, tuwín míńēm in.» — lä̀nt pū. loús i mińä́s. šąu mińä́s-ėm čolą́ mińä́s, muś khúlėn joχts. jú-tōs, muś khultä́ jukä́ vónė. «čiš, čiš, khot mińä́ntēn?» — kiťúläl jukä́. — «äm täťä́mėn íl-pērtùsėm khǫm-pä́'lėñėn, tuwín mińä́ntēm pälíu, ā̈ khánčēm khot-mėš ą́lēm tū-pältit.» jukä́ ąmą́ľťąl: «nou khunä́χ ą́lēn tū-pältit?! ńėr-čou ą̄́lėp ą̄ls tū-pältit, tou šąχ íl-älèslėstil. mėm äm nūn sitä́-pili; khotáil ti sitä́-pili puwä́rim míńi, nou tūľi míńėn; sitä́-pili tō-pą̄χt tōńśní ą̄nú-pą̄χėn jóχti, nou — čiš — ti ą̄nú-šišėn íl-tōjtkhątėn; khōrėḿ käptä́r toulėḿlim jitä́, soľ-ąšėn vąñghą́sąχtēt, khōrėm väitíñ ā̈wú sǫ́wēt; mėšníän íl-khurù̄tiląn, kiť ā̈w šǫpą́n uχ äńą́n pǫńíląn, khōrmėt ā̈w šǫpo'm tą́rėχ pǫńíl; tän tōną́ pouläʹlėñ váilēt, nou khōrmėt äw tą́rėχ pǫńėm šǫpo' íl-tolmą̀n-tėn! täχ vä́'rėsken, nūn lǟ́χ sǫ́wė».

4. *Miśkėrėχ sitä́-pili soľ-ąšėn ją́l-vaχťèstėl, sitä́-pili poúrmėts, tou tū'-pǫjit mińä́nt. šąu mińä́s-ėm čolą́ mińä́s, jukä́ lo'um ą̄nú-pą̄χėn jóχtės. khōrėm käptä́r toulėmlim jistä́, väitíñ ā̈wú sōstą́, pouläʹlėñ váilst. tou tą́rėχ pǫńėm šǫ́pmė íl-tǫlmą̀ntėstil, kǟtít äńčíl. ā̈'wiť kun-*

---

helyezte, fiának adta. «Tata, mama! Akinek eladva vagyok (tartatom), ahhoz immár elmegyek» — mond a fiú. Szólt és elment. Sokat ment, vagy keveset ment, egy kis házhoz érkezett. Bement, a kis házban egy asszony ül. «Kedveske, kedveske, hova mész?» — kérdezi az asszony. — «Engemet tatám eladott a manónak, ahhoz megyek szolgának; nem tudom, meddig leszek nála.» Az asszony szól: «Hogyan leszel te ő nála?! Ahány hős még ő nála volt, ő mindnyáját megölte. Adok én neked egy czérnagombolyagot; ahova ez a czérnagombolyag gurúlva megy, te menj arra! A czérnagombolyag egy tó mellett álló fenyőhöz érkezik; te, kedves, rejtőzzél el ezen fenyő mögé! Három galamb fog röpülve előjönni; a földre vágódnak, három szép leánynyá változnak (lesznek); öltözetüket levetik (lehántják), két leány ingét egy csomóba rakja, a harmadik leány ingét külön helyezi; azok leszállanak a tóba fürödni, te lopd el a harmadik leány külön helyezett ingét! Ha így cselekszel, neked jó lesz.»

4. Az ifjú a czérnagombolyagot ledobta a földre, a czérnagombolyag gördülni kezdett, ő annak mögötte megy. Sokat ment, vagy keveset ment, az asszony mondotta fenyőhöz érkezett. Három galamb jött röpülve elő, szép leányokká változtak, leszállottak [a tóba] fürödni. Ő a külön helyezett inget ellopta, kezében tartja.

kălst tōnąl; kiť ăw šǫpán měšėstän, kiť käptăru vărăsėχtst, ilkíľ toulėmlėst. khōrmėt ăw šǫpǫ' kiškălăl, kiškălăl: noñ ă khąntántil. lōńčim kiťúlăl: «khąná äm šǫ'pėm vujús? mėtėm ănčuχėn vujús-ket: äm tăťăm sǫ́wė, mėtėm jukăn vujús-ket: äm mämăm sǫ́wė, vĕr mičăχėn vujús-ket: äm jū-ăum sōn, vĕr miśkėrkėn vujús-ket: äm khǫmėm sōn!» miśkėrėχ ąnú-pǫjnąl kun-kăls, šǫpǫ'm purú-mėstil ă'wėn. sujălėχtėñ naukhótst. «äm sujălălni miśkėrkėm khotáil mińăntēn?» — kiťúlăl ăw. «khǫm-pă'lėñėn pälíu mińăntēm» — lănt. «jūmėn pĕrtėm kītėm pū pă'tėm nou ąsėn?» — lănt ăw. — «kĕrt, äm ąsėm.» — ăw ąmąľťąl: «täťămėn jísken, ńoχǫ́r eśėl mowún, jäjin äm khúlėmėn, nuñ-ąmąľťėn ämăn!»

5. *Miśkėrėχ khǫm-pă'lėñ khúlėn joχts. khǫm-pă'lėñ ąľátąti-ąšt khǫji. khǫm-pă'lėñ kiťúlăl: «šąuné píśėn khajtútlēn!» — «khajtútlēm» — «núñėχ jísėn?» — «ămėχ jísėm.» — «vō'ntėn, täjméjin! täjméjni juní-pălt eśėl moúlėm.» miśkėrėχ íl-täjmėjėχts. «ńoχǫ́r eš mėn ämăn?» — kiťúlăl. «vástėn, tō-pąχt vąr-tōmp tōńśi; míńėn, ti vąr-tōmpmė uχ īt šąχ nǫ́ñ-khątėn, nǫ́ñ-khątėm vąrėn íl-jąvąlėn, uχ īt šąχ măwú íl-khąrtėn, tīp rū'tėn, nǫ́ñ-jänŭmėm tīp nǫ́ñ-urąlėn, šąχ íl-vąñghėn, uχ īt íl-khąrtėn, khuláiťątėn ti vunnąl eśėm kălăś*

A leányok kijöttek a tóból; két leány felöltötte ingét, két galambbá változott, tova repült. A harmadik leány keresgéli, keresgéli ingét: meg nem találja. Sírva kérdezi: «Ki vette el az én ingem? Ha vén ember vette el: legyen az én tatám; ha vén asszony vette el: legyen az én mamám; ha fiatal leány vette el: légy az én testvérem; ha fiatal ember (ifjú) vette el: légy az én férjem!» Az ifjú kijött a fenyő mögől, a leánynak visszaadta ingét. Szeretkezni kezdettek. «Én szerelmes ifjam hova mész?» — kérdezi a leány. — «A manóhoz szolgának megyek» — mond. «Az atyánknak eladott számüzöttfi nyilván te vagy» — mond a leány. — «Valóban, én vagyok». A leány szól: «Ha tatámhoz jössz, ami munkát neked ad, gyere az én házamba, mondd meg nekem!»

5. Az ifjú a manó házába érkezett. A manó ágyán fekszik. A manó [üdvözölve] kérdi: «Egészséges vagy-e (egészségesen, erőben futkározol-e)?» — «Az vagyok (futkározok).» — «Magad jöttél?» — «Magam jöttem.» — «Ülj le, ebédelj! Ebéd után dolgot adok neked.» Az ifjú megebédelt. «Micsoda dolgot adsz nekem?» — kérdi. «Láttad, a tó mellett egy erdős domb áll; menj, ezen erdős dombot irtsd ki (szakitsd ki) egészen, kiirtott erdődet tisztitsd meg (szedd rendbe), egy éjjel szántsd föl az egészet szántófölddé, vess [bele] gabonát, a megnőtt gabonát arasd le, csépeld (üsd) ki mind,

ämän pō'nšlėn!» miśkėrėχ sujälälni mičäkin mińäs, ńoχọ̄r juwí loús, šąχ nọ̄ñ-ąmąl'ťėstil. mičäχ ąmąl'ťąl: «nou khọjọ̄ñ mińėn, khuláiť-mėš äm šąχ täštílėm.» miśkėrėχ khọjọ̄ñ mińäs. mičäχ kät-pälìnäl tul'ątim íl-läñghėst, tul'ątim uχ kät-pälìnäl māt kät-pälìn vąχťėstil: kėńš šątėrą pälí-khąrąni, šątėrą khọm-pä'lėñ jąltkhątst. «ńoχọ̄r nūn kėräχ mäñ näjär-nīwù?» — kiťúllēt. näjär-nīwàn ąmąl'ťąl: «äm nenänmi ti ešėl moúlänėm: tō-pąχt tōńśní vąr-tōmptą khąnkhėnną vąr khątė, khąnkhėnną jąvąlė, khąnkhėnna mä khąrtė, tąjí-khąrt tīp rūtín, tąjít jinąlnąl urąlin, tají-khąrąnną vun khąrtín, tajínną iťmäχ taťél-tin, tąjínną iťmäχ pōnšlín!» khultą miśkérėχ loúm ešėm käläś khọm-pä'lėñėn méstil. «tąméñ pälí äm ti khōr-mėš ä änčúlsėm» — länt khọm-pä'lėñ — ämėχ kersėmėχ ä'um khọmną moúlėm nūn» jänú toj vä'rėst, arąkh äjist.

6. *Šąu ąlst-ėm čolą ąlst, uχ pąst miśkėrėχ jū-vojląts. nītín ąmąl'-tąl: «sujälälni nīm, mińíu äm pąọlėmėn; tiť äm čärmėtälium.» — nītí länt: «khunäχ mińíu? am täťämėn íl-kil'äluskėu: mäñ-pọjut ńaul-khótė, juní-päl joχtúskėu, jú-tīwù.» miśkėrėχnet nītí käptäru värkėtst, tąméñ ītú ilkíl' toulémlėst. khuläitątin jinąlėn khąrątlēt: khọm-pä'lėñ*

egy éjjel őröld meg, reggelre ezen lisztből süss nekem forró kalácsot!» Az ifjú szerető leányához ment, amit az atyja mondott, mind elbeszélte. A leány szól: «Te menj feküdni, reggelig én mindent elkészitek.» Az ifjú feküdni ment. A leány lehúzta gyűrűjét az egyik kezéről, gyűrűjét egyik kezéből a másik kezébe dobta: azonnal odagyülekezett ezer szolgája, ezer manó. «Mi kell neked mi fejedelemnőnk?» — kérdezik. Fejedelemnőjük felel: «Én nektek ezt a dolgot adom: A tó mellett álló erdős dombon ki közületek az erdőt irtsa, ki tisztitsa, ki a földet szántsa; némelyek gabonát vessetek, némelyek mögöttük learassátok, némelyek közületek lisztet őröljetek, némelyek kenyeret dagaszszatok, némelyek kenyeret süssetek!» Reggel az ifjú a megparancsolt forró kalácsot átadta a manónak. «Ilyen (olyan) szolgám nekem ezen korig nem volt» — mond a manó — «az én kisebbik leányomat hozzád adom férjhez.» Nagy lakodalmat csináltak, pálinkát ittak.

6. Soká éltek, vagy keveset éltek [igy], egyszer (egy időben) az ifjú haza gondolt. Nejének szól: «Szerelmes nőm, menjünk az én falumba; én itt unatkozom.» — Neje szól: «Hogyan menjünk? Ha az én tatám észrevesz (megneszel) bennünket, utánunk nyargal s ha utólér, megesz bennünket.» Az ifjú és neje galambbá változtak, azon este tova repültek. Reggel mögéjük tekintenek: a manó

tän-po̥jànt ńaulkhótḁl. kho̱mét'ím tḁrèm-khulù vǟrèstil, tuχ täjèičäku vǟräsèχts. kho̱m-pǟ'lèn tḁrèm-khulèn tōs, kit'úläl: «täjèičäχ, nī'net kho̱m mińní tit' ǟ vǟčäntsèn?» tou khōrèm šäm pèl'úts, kǟtín vustiläni, tḁrèm tē'-khoškhḁnt, tē'-khoškhḁnt: «óspot'i pḁmī'loj, ōspot'i pḁmī'loj!» kho̱m-pǟlèń íl-ḁstès, súl'èχmès: «satḁ-khḁmèn míńèn ǟmppop!» — lǟnt. loús i purú jú-mińǟs. nī'net kho̱m ḁs käptǟru toulèmlèst, kho̱m pḁo̱lèn jóχtèst. ḁltèn-vōštḁ näjär-nī-khumú sōstḁ. ti šḁtèl iń-pèl ḁlḁntēt, iń-pèl kho̱jḁntēt.

VI.

A fi- és nőtestvér meséje.

Jū-pūńśit jū-ǟwìńśit majt.

1. *Jū-pūńśìt jū-ǟwińśit ḁlḁntēt. juwí-puwì po̱t älèslím mḁltḁχḁl ilkäläl. tḁmèń ītú ju-jǟnt, juwí-ǟwìt'in khḁrátḁl: juwí-ǟwìt' khujǟläl. jū-pū ḁmáľtḁl jú-ǟwìt'in: «jú-ǟùm, ńoχór-mǟs nou tǟχ námsalēn?» — «nū-mǟsèn námsalēm, nou šḁu ilkällēn.» — jū-pū ḁmáľtḁl: «jū-ǟw, äm-mǟsèm äl namsèn, úχäil seím-khorù sówēn!» jū-pū tḁmèń kho̱läit' mèškèts, ḁs sojnḁ mińǟs. ītútin ju-jǟnt. jú-ǟwìt'in*

---

utánuk nyargal. Férjét templommá (istenházzá) változtatta (csinálta), maga káplánná (diakonná) változott. A manó bement a templomba, kérdi: «Káplán, nem láttál-e itt egy nővel egy férfit menni?» Ő meggyújtott három gyertyát, kezébe vette, s csak imádkozik, csak imádkozik istenhez: «*ōspot'i pḁmīloj, ōspot'i pḁmīloj* (Господи помилуй)!» A manó megharagudott, egyet köpött: «Menj a pokolba kutya pap!» — mond. Szólott és visszament haza. A nő és férje megint galamb alakjában röpültek tova, a férj falujába érkeztek. Az aranyvárosban fejedelmi párrá (nő-férjjé) lettek. Ezen szerencsével most is élnek, most is megvannak (feküsznek).

VI.

1. Egy fi- és vele egy nő-testvér él. A fi-testvér kacsára vadászva fegyverrel járkál. Azon (olyik) este hazajön, nézi nő-testvérét: nőtestvére búsúl. A fi-testvér szól nő-testvéréhez: «Nő-testvérem, mi miatt bánkódol (gondolkozol) te igy?» — «Te miattad bánkódom, te sokat járkálsz.» — A fi-testvér felel: «Nő-testvér, én miattam ne bánkódjál, teljesen soványnyá leszel!» A fitestvér azon reggel

khḁrátal: tou ḁs mḁláit-khḁrnàl-pél seím-khorù sōs tä khátėl. «jū-ā̆w! kėrtéñėś nōñ-ḁmḁ̀l'tėn ämä̆n, ńoχór-mā̆s nou ärúlḁχėn námsalēn?» — «jū-pūm khántlėn, äm nūn ḁmáľťlēm: ńėr-čou pḁr poñ ḁrkhéñ tōńśėpēm, kho̥m-pā̆ lėñ ilä̆ntäl nómėl, pḁtálḁχ-pā̆rt nóñ-jḁñghtḁ̀lėu, äm póñ ā̆tėmnèl nóñ-towìtälium; seím-khorù tiťínėl äm so̥wántēm.» khōrmét khátėlėn juwí-puwì tusléjiñ ā̆ mińänt, mḁltáχėm nóñtērpèχtstil, kwīr pōj-pā̆lėn vóntės khḁrḁúlḁto̥ñ. śḁu-ėm čolá vo̥ńás, úχmėt-čout juwí-ā̆wìť poñ ḁrkhėñ tōnśépės, pḁtálḁχ nóñ-jḁñghtùs, kho̥m-pā̆lėñ kätím khul-kēr jú-tā̆rètst, ā̆w póñ-ā̆tènėl nóñ-towìtus. miśkéréχ il ā̆ ruχtás, mḁltáχėm ustíl, kho̥m-pā̆lėñmi tā̆r-pā̆titstil.

2. *Kho̥lä̆iťḁtėn ḁs tusléjiñ mińäs. tḁméñ itú ju-jā̆nt, kiťúlėχtäl: «jū-ā̆w! nūn äχ-khḁn ā̆ ilä̆ntäl iń?» ā̆w ḁmáľťḁl: «mičä̆χ ilä̆ntäl ämä̆n läkä̆näwėl; pā̆ś-poñt ľóńčtḁχtḁl: ‚jū-pū, jū-pū lúrkėtpäl; jū-pū, jū-pū čúrkėtpäl.‘ ľóństḁχtèm pájti: ‚mičä̆χ‘ — lā̆nt — ‚läkä̆nėχtiu!‘ mičä̆χ-jitėl tē̆-jänghèu, tē̆-jänghèn, to̥l tou purú-mińä̆nt.» kho̥lä̆iťḁtėn miśkéréχ ḁs ā̆ mińä̆nt tusléjiñ, khḁrḁúlḁto̥ñ vóntė. śḁu-ėm čolá vo̥ńás, mičä̆χ pā̆śpoñėn jis, ľóńčtḁχtḁl: «jū-pū, jū-pū, lúrkėtpäl; jū-pū, jū-pū, čúrkėtpäl.» ľóńčtḁχtèm il-pajtės, juwí-ā̆wìť-jitėľ läkä̆nėχtèñ naukhótst.*

---

felöltözködött, ismét az erdőbe ment. Estére haza jön. Néz a nőtestvérére: ő még a tegnapinál is soványabb lett e napon. «Nőtestvér, beszéld el nekem igazán, mi miatt bánkódol te [oly] szerfölött?» — — «Fi-testvérem, halljad, én neked elbeszélem: ahányszor csak fejem fésülni állok, felülről egy manó jő, a födélzet gerendáit fölforgatja s engemet hajamnál fogva fölakaszt; ettől leszek én sovány». Harmadnapon fitestvére nem megy vadászni, fegyverét fölvonta s a kemencze mögé ült őrködni. Sokat, vagy keveset ült, egyszer csak nő-testvére fejét fésülni állott, a fedélzetet fölforgatják, a manó kezét a házba bebocsátotta s a leányt hajánál fogva fölakasztotta. Az ifjú nem ijedt meg, vette a fegyverét s a manót keresztül lőtte.

2. Reggel ismét vadászni ment. Azon este haza jön, kérdezősködik: «Nő-testvér, nem jár már hozzád senki?» — A leány felel: «Egy leány jár hozzám bábuval; a pitvaron [igy] sírdogál: ‚fi-testvér, fi-testvér *lúrkėtpäl;* fi-testvér, fi-testvér *čúrkėtpäl!*‘ Megszünik sirni s [azt] mondja: ‚Leány, bábúzzunk!‘ A leánynyal csak játszunk, csak játszunk, azután ő visszamegy.» Reggel az ifjú ismét nem megy vadászni, őrködni ül. Sokat ült, vagy keveset ült, a leány eljött a pitvarba, sirdogál: ‚fi-testvér, fi-testvér *lúrkėtpäl;* fi-testvér, fitestvér *čúrkėtpäl!*‘ Megszünt sirni s elkezdett nőtestvérével bábúzni. A fiúcska hirtelen kijött a kemencze mögül, a jött

miśkéreχ kēńś kún-kālāpes kwīr pój-pālnèl, jim āwmi íl-pūstìl, il ā tārtāntil. āw amál'tal: «nū äm khómėm sōn, äm nū nīn śówēm!» toj vārėst, tīní tīstá, arákh ájist; alántēt, khojántēt.

3. *Jū-pū nītí kiχrél sōs, puwí tīls. miśkéreχ jū-āwìt vōrkhátal. úχ-mėt-čòut mińí voránėn ló-sapr täitēñ kāls, muś puwān tú-čoùt pēχ íśkėrtàl, āw kun-kāls, il-älėm khom-pālėñ uχ kāt-pālì jú-tolàstil, āw-pū pāχt khānštoñ ñaukhotstil. āw pū l'óńčim il-pajts. oñkí ju-tōs, kāt-pālmi íl-vastìl, íl khanšėstìl. «äm íl-khulùlėm jū-pūm kāt-pālì khunāχ tī päts?» — lānt — «khulāit'atėn, vōrín, äm iń nänännel íl-mińèm, mämām-jitèl jiwā, nänänmi jú-tīlànu. jū-pūnėt jū-āwińśit ti khulānnėl íl-khaitėst. tē-khaitėst, tē-khaitėst, úχ-mėt-čòut ílmėś íl-artėst. léχ-kharátlēt; tarém-poñnèl kälú khanántal. ti kälú aś-śei nóñ-khāñghàst. tarém-poñėn noñ-joχtėst: tarém-poñnèl jalkháil kharatlēt, vaiántilan: nītínėt ākí jóχtėst tän khulān-pāχėn. khul pāχėl tēl sänghāsiu: «īkėmėñėt» — lāntēt — «khul-kērt, íl-ajàst»; juwí-puwì lontú vārkítim toulémlės, juwí-āwìt ímp-jampù toulémlės. iń-pėl alántēt, iń-pėl toulāllēt.*

---

leányt elfogta, nem bocsátja el. A leány szól: «Légy te az én férjem, én a te nőd leszek!» Lakodalmat csináltak, ételt ettek, pálinkát ittak; élnek, megvannak (feküsznek).

3. A fitestvér neje viselős lett, fia született. Az ifjú nő-testvére dajkáskodik. Egyszer a menye (értsd: ángya) az udvarra ment a marhát (lovat, tehenet) etetni, kis fiújok azalatt (akkor) erősen kiabál. A leány kiment, a megölt manó egyik fél kezét behozta s a gyermek mellett himbálni kezdte. A gyermek megszűnt sirni. Bejött az anyja, meglátta a fél kezet s megismerte. «Az én elvesztett fi-testvérem fél keze hogyan jutott ide?» — mond. «Holnap várjatok csak, én ím elmegyek tőletek, megjövünk anyámmal s megeszünk benneteket.» A fi- és nő-testvér elfutottak ezen házukból. Csak futottak, csak futottak, egyszer csak nagyon elfáradtak. Körülnéznek: [hát] az égboltról egy kötél függ alá. Ezen kötél mentén fölhágtak, följutottak az égboltra. Az égboltról lefelé néznek, látják, hogy az ő házukhoz eljött nejével az anyósa. Amint a házat oldalt rugják, mondják: «Nincsenek a házban, elmenekültek!» A fi-testvér lúddá változva röpült tova, a nő-testvér aranybegy-madárkép röpült tova. Most is élnek még, most is röpdösnek.

VII.

A szegény ifjú meséje.

Jąrlǫ́ miśkérėχ majt.

1. *Jąrlǫ́ miśkérėχ ąls, khują́s. nī vuní pąsé joχts: áits tuľätėñ ąkhčąt ī́kėm. pąj ťēťäti ąl; nī vuní ąkhčą́ kėnšḗñ pąj ťēťätin mińänt. khoš kėnšänt: ąkhčąl ā̈ mäjäntiu. miśkérėχ khujälim jú-mińänt. «iń ā̈m ńoχǫ́r vā̈rém» — vojlątąl — «akhčą́ iń khotél vum?» ju-jis, mąltąχ vujänt, sojną́ mińänt. sojtą́ ilkäläl, ilkäläl: äχ-khąn äléñ ā̈ šīlänt. «khotél ńoχǫ́r vum?! ťēťämėn íl-rąstùsėm i sojtą́ älní vórėm ī́kėm.» tḗ-vojlàtąl, ťḗ-vojlàtąl, úχ-mėt-čòut mus khul vąjánt. tąrėm íl-jiñkės, ti muś khul-kēr khǫjǫ́ñ khąją́s. i-jėt kiť pālt ąlą́-khotèl khǫmną́ jäjús. khǫm kiťúlälil: «nou čiš ńoχǫ́r tiť vā̈räntēn?» — «tusléjiñ jísėm.» — «äläsėn mėtär?» — «äχ-ńoχǫ̀r äléñ píśėm ī́kėm.» — «ukin iń tusléjiu, śą́tu ärún sówė.» khǫläiťątėn kälst, úχ-jitèl tusléjiñ mińäst. jänú khǫm ąmą́ľťąl: — «míńėn čiš ńumą́s-pāl kāt-pālėn; äm ąlmą́χ-pāl kāt-pālėn mińḗm.» miśkérėχ mińäs: lėin äléslės, sǫs äläs, ńókos äläs, uχšą́r äläs, tąréñ äläs; tiťí juní-pālt khulné jú-mińäs. mā́tėχ khǫmét ąs jis. «äläsėn, čiš. mėtär?» — kiťúläl. — «Tąrém mės vúśkėľėχ» — lānt jąrlǫ́ miśkérėχ — «nou

---

1. Egy szegény ifjú élt, megvolt. Eljött az ideje, hogy nőt szerezzen (vegyen); [de] nődijat fizetni nincsen pénze. Egy gazdag nagybátyja van; nőszerzésre pénzt kérni gazdag nagybátyjához megy. Bármennyire kér, pénzt nem adnak neki. Az ifjú búslakodva megy haza. «Most mit csináljak» — gondolkozik — «honnan vegyek én most pénzt?» Haza jött, veszi a fegyvert, az erdőbe megy. Járkál, járkál az erdőben: nem tud semmit sem fogni (senkit megölni). «Honnan szerezzek (vegyek) valamit?! Nagybátyám elvetett; az erdőben [pedig] vadászatom (ölő ügyem) nincs.» Csak gondolkozik, csak gondolkozik, egyszer csak egy kis házat lát. Az ég beesteledett, ezen kis házba betért feküdni. Éjfél tájt valahonnan egy ember jött hozzá. Az ember kérdi: «Te kedveske, mit csinálsz itt?» — «Vadászni jöttem.» — «Fogtál-e valamit?» — «Nincs módomban semmit sem fogni.» — «Vadászszunk most együtt, szerencsénk több lesz.» Reggel fölkeltek, együtt mentek el vadászni. Az idősb ember szól: «Menj kedveske, jobb kéz felé; én bal kéz felé megyek.» Az ifjú ment: evetet fogdosott, jávort ölt, nyusztot ölt, rókát ölt, medvét ölt; ennek utána a házba visszament. Másik embere szintén megjött. «Öltél-e, kedveske, valamit?» — kérdi. — «Adott az Isten

mėtär äläsėn?» — «vúśkėľėχ äm-pėl äläsėm.» mā'tėχ kkątėl älėslėm khąrąn šąχ ukín jąvąlstąn: ärúląχėn kān äléslėst; ukín jąvąloñ vowän surú joχts.

2. Jänú khom miškéréχmi kitúlälil: «nou nītäl miškéréχ ąsėn, ėntäm nīñ-khąr ąsėn?» — tou ąmąľťąl! «nīm īkėm i nī vuní akhčąm īkėn» — «äm-poltėmt khōrém äw ąl; khot-khąrėn nąmtėn päti, tuťí vun! iń míńėn, ti tąuľėtmė vošną tątän, íl-pērtän; vortē' ā vum; ńēr-šąut vun ąkhčą, šąχ nou-khąrėn sówė!» miškéréχ jú-mińäs, lot jikäls, tąuľėtmė vošną tątąstąn, šątérą sąlkovoi lėχ íl-pērtstän. tiťí juní-pält jú-mińäs, tēťäti n jortkhoú jít-ustil: «tēťä!» — lānt — «jäjin äm-jitlėm! äm nī khąntąsėm äméχkimėn.» mińäst ńōpląχtoñ; muś khul-pāχėn jóχtėst: Méskäu-ľąñ väip ńumąs ľąñ khóji. ťēťäti ąś-säiti íl-khuląnt: «ńėr-šąu pąr ilkälsėm tusléjim tiť, täméñ ľąñ ā väčäntsėm» — lānt. muś khulnél khošót īkėm kūnél poním vōš vāχątąl. tū mińäst; vōš-sei mińäntēt, jänú väitéñ khul-pāχėn joχtąntēt. äńčuχ kun-käls. «tī khājín» — lānt — «tīkės äm khúlėmėn!» ten khājąst, khul-kēr jú-tōstą, khōrėm ílmėś väitéñ āwėn lėt kälúst ńōpląχtoñ naukhótst, vērńu āw íl-ńōplėstil. jänú toj vārúlst, íl-piń-

---

valami keveskét» — mond a szegény ifjú. «Hát te öltél valamit?» — «Valami keveskét én is öltem.» Másnap vadászzsákmányukat mind együvé gyűjtötték: szerfölött sokat vadásztak; nehezen futotta ki erejük, hogy együvé gyűjthették.

2. Az idősb ember kérdezi az ifjút: «Te nőtlen ifjú vagy, avagy nős ifjú vagy?» — Ő felel: «Nőm nincsen és nőszerzésre pénzem sincsen.» — «Nekem három leányom van; a melyik neked tetszik, azt vedd el! Most menj, ezen bőröket vidd a városba, add el; osztályrészemet nem veszem el: a mennyi pénzt szerzesz, mind a tied legyen!» Az ifjú hazament, lovakat fogott be, a bőröket a városba vitte, ezer rúbel körül adta el azokat. Ennek utána haza ment s nagybátyját magával vitte társúl: «Nagybátya!» — mond — «Gyere velem, én nőt találtam magamnak.» Nászolni mentek; a kis házhoz érkeztek: mint a moszkvai út, olyan jó út terül ott el (fekszik). Nagybátyjának eláll (elvész) az esze: «Hányszor jártam én itt vadászni, ilyen utat [azonban] nem láttam» — mond. A kis háztól nem messze kőből rakott város látszik. Oda mentek; viroshosszant mennek, egy szép nagy házhoz érkeznek. Az öreg kijött: «Ide térjetek be» — mond — «egyenesen az én házamba!» Azok ketten betértek, a házba bementek, három rendkívül szép leány kelt elejükbe. Nászolni kezdettek, a legifjabb leányt elnászolta (feleségül szerezte). Nagy lakodalmat csináltak, megesküdtek, pálinkát ittak,

čäťlėtėχst, ḁrákh ä́jist, ätéñ tīní tīst. äm tuť ḁlsėm, ḁrákhėl ā äjtúsėm, ätéñ tīníl ā täjtúsėm. íl-ḁštėsėm, uχ-ä́il íl-khaitsėm.

VIII.

A macska és nagybácsija meséje.

Kiskė̊-ākińš moχ.

1. *Jäni tōrėm tokhwė ūlnät mḁs, tokhwė khwo̥jnät mḁs kiskė̊-ākińš ūla. äkwė-mäišt kiskė̊ loḁtti ākėt-tḁri: «ākė, om khwḁtäľ jälγėm!» — akėt loḁtti: «oḁmp-järn‘-nōnė-pǖu-oḁmp, näi̊’ khwḁtäľ mėnan?! mėnnėn mōnt mätėrnė ju tēun!» — kiskė̊ päri loḁtti: «om khwḁnė tēum; mėnḁm!» kiskė̊ mėnės. khwḁšė mėnmät oḁt khḁńši, vuoť mėnmät oḁt khḁńši. äkwė-mäišt päri-tḁri khōntli, ḁlėnė·sėr kuśľėñ so̥j so̥jti. tärinä no̥ñkhwė suľėti, jḁläľ-tḁri sunsi: kēlp oχsėr sūmenti. kiskė̊ oχsėr-tḁri loḁtti: «oḁnėm ju oḁt tēkėn, om näγėn tēnėñ mōnė tḁtnīlėm.» — oχsėr täu päri-tḁri loḁtti: «oḁt tėilėm, tḁtän oḁnėm tēnėñ mōnė!» — kiskė̊ jḁlė vḁχťėkhḁts, oχsėr jḁt sūmo̥χ po̥mtsei̊’. khwḁišė mō sūmsei̊’, vuoť mō sūmsei̊’, äkwė-mäišt nḁjėr-*

---

izletes ételt ettek. Én ott voltam; [de] pálinkát nem adtak inni, izletes ételt nem adtak enni. Megharagudtam, éppenséggel elfutottam.

VIII.

1. Széles e világ (a nagy ég), a mint úgy van, a mint úgy áll (fekszik), él egy macska a nagybácsijával. Egyszer csak szól a macska a nagybácsijához: «Nagybácsi én valahova elmegyek[vadászatra].» — Nagybácsija felel: «Kutya-rágó-p... a-fi kutya, hova mész te? [Hiszen] megesz valami menő utadban (földeden)!» — A macska visszaszól: «Ki enne meg engem; megyek!» A macska elment. Hosszú ideig való mentét sem tudja, rövid ideig való mentét sem tudja. Egyszer csak visszafelé hallgatózik, valamiféle zörgő zaj hallik. Fölugrik egy fenyőfára, lefelé néz: [hát ott] egy vörös róka rohan. A macska szól a rókához: «Ha te engem meg nem eszel, én téged táplálékos tájékra vinnélek.» — A róka neki visszafelel: «Nem eszlek meg, vigyél engem táplálékos tájékra!» — A macska levetette magát [a fáról] s a rókával együtt kezdtek rohanni. Hosszú földet rohantak át, rövid földet rohantak át, egyszer csak egy fejedelmi városba érkeztek. Beszöktek a fejedelem juhaklába. A macska kiszökött, a

ūsėn joχtseiʼ. nḁ̄jėr-ōs=kwäl-kiwėrnė ju lă̄kwėltėssi. kiskė̊ kwänė läkwėlts, ōs=kwäl-ow-noḁrpmė tḁu-voḁrėpėste, nḁ̄jėr-kwälnė ju-sūmės. oumė̊ pḁli pūnsėstė, päñk po̰nės; kwäl=kän-jotnė joχts, päñk po̰nės; nḁ̄jėr łol-ōlnė joχts, päñk po̰nės. nḁ̄jėr loḁtti: «kiskė̊, nė-sė-när koḁrėχ?» — kiskė̊ loḁtti: «oḁťi nė-sė-när oḁt koḁrėχ; näγėn, nḁ̄jėr, lėlėñ vujiśiśkwėl tḁtėslėm» — nḁ̄jėr loḁtti: «khot ūli?» — kiskė̊ loḁtti: «ōs-kwält ūli.» nḁ̄jėr sḁłtėtänmė kētsän ōs=kwäl-kiwėrnė. oχsėr ju tė tḁtwės. nḁ̄jėr kiskė̊-tḁri loḁtti: «ḁln, surėń när khūnto̰χ ńoran khūntėn, oḁlmėn!» — kiskė̊ loḁtti: «ḁln, surėń oḁt koḁrėχ, om omk poḁltėm sḁu ūli.» kiskė̊ nḁ̄jėr-poḁlt ji khwo̰jės; mot khotėl kwḁlės, ėlė mėnės. ākėt-poḁlt ju-joχtės. ākėt-tḁri loḁtti; «am lėlėñ vujiśiśkwėl nḁ̄jėrmė tḁtėslėm.»

2. *Ji jo̰n khwo̰jės, mot khotėl kwḁlės; ākėt-tḁri loḁtti: «om ūs khwḁtäľ jälγėm!» — ākėt loḁtti: «oḁmp-järnʻ-nōnė-pō̰u-oḁmp, mätėrėn ju tēnė mōnt khwḁtäľ mėnan?!» — «om khwḁnė tēum?!» loḁtti kiskė̊. tė mėnės. khwḁiśė mėnmät oḁt khḁńśi, vuoť mėnmät oḁt khḁńśi. äkwė-mäiśt päri-tḁri khōntli, ūs ḁlė-nė-sėr kṳsľėñ so̰j so̰jti̊. kiskė̊ tärinė no̰ñkhwė suľėti, jḁläľ-tḁri sunsi: sēmėl oχsėr sūmenti.*

---

juhakol ajtajának fareteszét odaillesztette résébe, berohant a fejedelem házába. Az ajtót fölnyitotta, fejet hajtott (vetett); a ház padlójának közepéig jutott, fejet hajtott; a fejedelem lába végihez jutott, fejet hajtott. A fejedelem szól: «Macska, micsoda kell [neked]?» — A macska felel: «Semmi sem kell; neked, fejedelem, eleven állatocskát hoztam.» — A fejedelem szól: «Hol van?» — A macska felel: «A juhakolban van.» — A fejedelem elküldötte katonáit a juhakolba. A rókát ím behozták. A fejedelem szól a macskához: «Ezüstöt, aranyat, a mennyit csak hátadra rakni akarsz, rakj föl, vidd (emeld), el!» — A macska felel: «Ezüst, arany nem kell; nekem magamnak is sok van.» A macska a fejedelemnél egy éjet aludt; másnap fölkelt, elment. Haza érkezett nagybácsijához. Nagybácsijához szól: «Én eleven állatocskát vittem a fejedelemnek.»

2. Egy éjjel otthonn aludt, másnap fölkelt; nagybácsijához szól: «Én ismét elmegyek valahová [vadászatra]!» Nagybácsija felel: «Kutya-rágó-p . . . a-fi kutya, mikor valami megtalál enni, (megevő helyeden) hova méssz?!» — «Ki egyen meg engem?!» — mond a macska. Ezzel elment. Hosszú ideig való mentét sem tudja, rövid ideig való mentét sem tudja. Egyszer csak visszafelé hallgatózik, ismét valamiféle zörgő zaj hallik. A macska fölugrik egy fenyőfára, lefelé néz: [hát ott] egy fekete róka rohan. A macska lefelé szól: «Ha te engem meg nem eszel, én téged táplálékos

kiskė̊ jḁläľ-tḁri loḁtti: «oḁnėm ju oḁt tēkėn, om näγėn tēnėñ mōnė tḁtnīlėm.» — sēmėl oχsėr loḁtti: «vėl pėlėn, oḁt tėi̊lėm, oḁnėm tēnėñ mōnė tḁtäñ!« sēmėl oχsėr ūs nḁ̄jėrnė tḁtwės. nḁ̄jėr kiskė̊-tḁri loḁtti: «kiskė̊, näi̊' om poḁltėm īra tėt ūlėn!» — kiskė̊ loḁtti: «oḁt ūlḁm, ji khwo̰jam.» tōrėm jiñkės. kiskė̊ nḁ̄jėr-tḁri loḁtti: «polwės-tḁutän jḁlė khḁritän!» nḁ̄jėr polwės-tḁut jḁlė khḁritėstė, sēmėl oχsėrmė koḁtätėn vėstė, sėsė mäntėl koḁtėl vḁto̰χ pȭmtėstė. sēmėl oχsėr sėsė lo̰mtėl sorγi. nḁ̄jėr kiskė̊-tḁri loḁtti: «lōń vujiśiśkwėt tḁtilan; ḁln-surėń om poḁltėm tḁtän!» — kiskė̊ loḁtti: «oḁťi-när oḁt koḁrėχ.» mot khotėl kiskė̊ kwḁls, ju tė mėnės ākėt-poḁlt. ju joχts.

3. *Ji khwo̰jės, khwḁlt kwḁls, ākėt-tḁri loḁtti: «om ūs khwḁtäľ jälγėm!» — ākėt loḁtti: «vėl mėnėn, mätėrnė ju tēun!» — oḁt tēum,» loḁtti kiskė̊ i mėnės. khwḁiśė mėnmät ji-poḁlt pḁśγėr khōntės. pḁśγėr ūs nḁ̄jėrnė tḁtwės. kiskė̊ nḁ̄jėr-kwälnė ju-sūmės, khūrėm-por päñk po̰nės. nḁ̄jėr kītilitė: «ńė-sėr vujiśiśkwė tḁtsėn?» — pḁśγėr tḁtsėm» — «khot ūli?» — «ōs=kwäl kiwėrt ūli.» nḁ̄jėr sḁľtėtänmė kētsän. pḁśγėr nḁ̄jėrnė ju-tḁtwės. nḁ̄jėr kiskė̊-tḁri loḁtti: «om-poḁl-tėm när ḁln, surėń khūnto̰χ ńoran khūntän, oḁlėmtän!» — kiskė̊*

---

tájékra vinnélek.» — A fekete róka felel: «Ne félj, nem eszlek meg, vigyél engem táplálékos tájékra!» A fekete rókát elvitte szintén a fejedelemhez. A fejedelem szól a macskához: «Macska, lakjál te állandóan (örökre) nálam!» — A macska felel: «Nem lakom, [csak] egy éjjel hálok [itt].» Az ég beesteledett. A macska szól a fejedelemhez: «Oltsd el gyertyád lángját!» A fejedelem a gyertya lángját eloltotta, a fekete rókát kézbe vette, kezével háta mentében simogatni kezdte. A fekete róka háta szikrát szór. A fejedelem szól a macskához: «Jó állatocskákat hozogatsz nekem; ezüstöt, aranyat vigyél el tőlem!» — A macska felel: «Semmi sem kell.» Másnap a macska fölkelt s ím haza ment nagybácsijához. Haza érkezett.

3. Egy éjjel aludt, reggel fölkelt, nagybácsijához szól: «Én ismét elmegyek valahová [vadászatra]!» — Nagybácsija felel: «Ne menj, valami megesz!» — «Nem esz meg» felel a macska és elment. Hosszú ideig való mentében éjfél tájt egy rozomákot talált. A rozomákot szintén elvitte a fejedelemhez. A macska berohant a fejedelem házába, háromszor fejet hajtott. A fejedelem kérdezi: «Micsoda állatocskát hoztál?» — «Rozomákot hoztam.» — «Hol van?» — «A juhakolban van.» A fejedelem elküldötte [érte] katonáit s a rozomákot behozták a fejedelemnek. A fejedelem szól a macskához: «A mennyi ezüstöt, aranyat hátadra rakni akarsz nálam, rakj föl, vidd (emeld) el!» — A macska felel: «Ezüst, arany

loḁtti: «ḁln, surėń omnḁn oḁt koḁrėχ, om näi̯-poḁltėn ńūpi jiwėm» — nḁ̄jėr loḁtti: «jäjin kiskė̊, jäjin!» — kiskė̊ loḁtti: «n̲ortėkhėn löńi kērstän, om sḁu ńūp-khōlėχ tḁtam!» — nḁ̄iėr loḁtti: «tḁtän, om n̲ortėkhėm kērstiγäm.» kiskė̊ ju tė mėnės. nḁ̄jėr sḁltėtänmė n̲ortėkhėt kērstäχw kētsän. sḁltėtän päri jist: «kērstėsėnḁu!» — loḁttat.

4. *Kiskė̊ ju joχts, āktė-tḁri loḁtti: «khwḁlt khotėl khwḁtäl' nēγėñ mō, mo̲jiñ mō kėnso̲χ jälímėn!» — ākėt loḁtti: «nēγėm nė-sė-närėl tėχto̲χ, nė-sė-närėl äjtäχw tḁtilámėn?! mästėnė-khḁr oḁt äńšímėn, nė-sė-närėl mästilámėn?!» — kiskė̊ loḁtti: «sar tokhwė mėnímėn!» kiskė̊ mōsėrnė sūmės; kholėm-khḁrt n̲okh-khi̊lsän, löń mäsnėt elė mänitėsän. soḁt kēt elė mänits, ju sūmės. āktėtäm mästėstė, kēntėl po̲nėstė; khot kēt jot-vėsän. kiskė̊ āktėtätėl nḁ̄jėr-ūsėn mėna.*

5. *Khwḁišė mėnmátėn oḁt khḁńša, vuot' mėnmátėn oḁt khḁńša. nḁ̄jėr-n̲ortėχnė tė joχtsei. kiskė̊ āktė-tḁri loḁtti: «supi mėnėn!» āktė supi mėnės. täu n̲ortėχ jḁl-poḁlėn läkwėlts, n̲ortėχ l'al'ėnk-jiwėt supi sḁo̲rsän. n̲ortėχ jḁlė tė rōpės. kiskė̊ khot kētmė n̲ortėχ-pōχėn vit'ėn lėsän. āktėtätėl ėläl' tė mėnėsei'. khwḁišė mō mėnėsei', vuot' mō mė-*

---

nekem nem kell, én hozzád nászoló vendégségbe jövök.» — A fejedelem szól: «Gyere macska, gyere!» — A macska felel: «Hidadat jól megerősítsd, [mert] én sok násznépet hozok!» — A fejedelem mond: «Hozzál, én megerősítem hidamat.» A macska ezzel haza ment. A fejedelem elküldötte katonáit a hidak megerősítésére. Katonái visszajöttek: «megerősítettük» — mondják.

4. A macska haza érkezett, nagybácsijához szól: «Holnapi napon valahová nőjáró vidéket, vendégjáró vidéket keresni megyünk!» — Nagybácsija felel: «Nőmet micsodával etetni, micsodával itatni hozzuk el?! Öltöztetni valónk nincsen, mivel öltöztetjük?!» — A macska mond: «Menjünk csak úgy!» A macska elrohant a temetőbe; kiásta a halottakat, a jó ruhákat lerántotta. Hét sapkát [is] lerántott, [s azzal] visszarohant. Nagybácsiját felöltöztette, sapkát tett rá; hat sapkát [pedig] magával vitt. A macska nagybácsijával megy a fejedelem városába.

5. Hosszú ideig való mentüket sem tudják, rövid ideig való mentüket sem tudják. Ím a király hidjához érkeztek. A macska szól nagybácsijához: «Menj keresztül!» Nagybácsija keresztülment. Ő a híd alá szökött, s a híd keresztgerendáit ketté vágta. A híd ezzel leroggyott. A macska a hat sapkát a híd mellé a vízbe dobta. Ezután nagybácsijával tovább ment. Hosszú földet haladtak át, rövid földet haladtak át, a fejedelem városába jutottak. Bementek

nėseiʼ, nḁ̄jėr-ūsėn jo̲χtseiʼ. nḁjėr-po̥ḁlt ju mėnėseiʼ. kiskė̊ nḁ̄jėr-tḁri lo̥ḁtti: «no̲rtėkhän l'ūl'sėñ khomėl' kērstėsän?! ḁm-po̥ḁltėm ji-ḁo̲l o̥ḁtėmäm khwḁlilėst. nḁ̄jėr sḁltėtänmė no̲rtėχ sunso̲χ kētsän. sḁltėtet tė mėnėst. «soj-pėl o̥ḁtėmän khwḁlilėst» — lo̥ḁttat — «no̲rtėχ tė jḁlė rōpės.» lowentėsän, khot kēt nōtγelawėt. sḁltėtėt päri mėnėst, nḁ̄jėr-tḁri lo̥ḁttat: «no̲rtėχ jḁlė rōpės, khot ēlėm-kholės-kēt khōntsḁu.» kiskė̊ nḁ̄jėrnė ńūplaχto̲χ pōmtės āktėtäm. nḁ̄jėr o̥ḁtäm tḁu tė mėstė kiśkė̊-ākėn. vinśėtaχtėst, tēst, äjist.

6. *Kiskė̊-ākińš jōñkhėp-śōu ūla nḁ̄jėr-po̥ḁlt; ėlė mėnnė posän tė jėmts. nḁ̄jėr lo̥ḁtti: «o̥ḁγėm jḁrtėl om-pėl jḁt-jälγėm, kho̲mėl' ūlat tat sunso̲χ ńo̲ram.» lo̲t jēkėlawėst. kiskė̊ ākėt-tḁri lo̥ḁtti: «om khwḁtäl' mėnγėm, tḁu kwäikhḁtėn!» kiskė̊ ėlė sūmės. khwḁiśė mėnmät o̥ḁt khḁńśi, vuot' mėnmät o̥ḁt khḁńśi. äkwė-mäiśt lo̲-vo̥ḁnt, sōt lo̲ tė vo̥ḁnėptätwėt. kiskė̊ lo̥ḁtti: «khwḁn lo̲-vo̥ḁnt vo̥ḁnėptínė?» — «ńōli ēkw'-ańšuχ lo̲-vo̥ḁnt vo̥ḁnėptíwė.» — «o̥ḁmp-järn'-nōnė-pōu-o̥ḁmp, om ākėm joχtništ khḁnštḁwän ton śōut! nḁn lo̥ḁttän: kiskė̊-ākińš lo̲-vo̥ḁnt vo̥ḁnėptíwė!» — «lo̥ḁttíwė, lo̥ḁttíwe!» — kiskė̊ eläl' tė sūmės. sūmi, sūmi, äkwė-mäiśt sḁo̲r-vo̥ḁnt voi. «khwḁn sḁo̲r-vo̥ḁnt vo̥ḁnėp-*

---

a fejedelemhez. A macska szól a fejedelemhez: «Hogyan [történt, hogy oly] rosszul erősítettétek meg hidatokat?! Az én (nálam) utolsó emberem (népségem) [is] odaveszett. A fejedelem elküldötte katonáit, hogy nézzék meg a hidat. A katonák ím elmentek. «Bizony igaz, odavesztek embereid» — mondják — «a híd ím lerogyott.» Megszámolták, [hát] hat sapka úszik a vizen. A katonák visszamentek s mondják a fejedelemnek: «A híd lerogyott, hat embersapkát találtunk.» A macska a fejedelemnek nászolni (nászságra ajánlani) kezdte nagybácsiját. A király erre leányát odaadta a macska nagybácsijának. Esküvőt tartottak, ettek, ittak.

6. A macska nagybácsijával egy hónapnyi ideig él a fejedelemnél; ezután elérkezett elmenő idejük. A fejedelem szól: «Én is együtt megyek leányommal, meg akarom nézni, hogyan élnek ott.» A lovakat befogták. A macska szól nagybácsijához: «A hova én megyek, oda kövess!» A macska elrohant. Hosszú menetelét sem tudja, rövid menetelét sem tudja. Egyszerre csak egy lófalkát, száz lovat vezetnek ím. A macska szól: «Kinek lófalkáját vezetitek?» — «A Kígyó-asszony s ember lófalkáját vezetjük.» — «Kutya-rágó-p . . . a-fi kutya, ha az én nagybácsim megérkezik, megtanít az majd [akkor] benneteket! Mondjátok ti: «A macskának s nagybácsijának lófalkáját vezetjük.» — «[Úgy] mondjuk, [úgy] mondjuk!» — Ezzel a macska elrohant. Rohan,

tínė?» kitilitė. khōlėχ lo̥ttat: ńōłi ēkw'-ańšuχ sḁo̰r-voḁnt voḁnėptíwė.» kiskė̊ lo̥atti: «oḁmp-järn'-nōnė-pō̰u-oḁmp, om ākėm joχtništ khḁnštḁwän ton-śöut! nḁn lo̥attän: kiskė̊-ākińš sḁo̰r-voḁnt voḁnėptíwė!» tan lo̥attat: «no, lo̥attíwė!» — kiskė̊ ūs eläľ tė sūmės. khwḁiśė sūmi, sūmi, äkwė-mäiśt äkwė-ērt vo̰ttėm kwäli-so̰mľikäi̊' voi. jītėñiś soḁt por sūmilitė, khotėlėñiś soḁt-por sūmilitė: ow oḁťim, so̰rėm oḁťim. äkw'-mät-śọut jiw-khḁl khōntpės; tḁu-sūmės, pḁli khḁsėmtėstė, ow pḁli punsitḁχts, ju tė lākwėlts. päsėn-tärmėlnė nḁñkhwė suľėti, ḁln poḁt-oḁnä vo̰nli päsėn-tärmėlt. ńōłi ēkw'-ańšuχ päγėroḁlenta ḁln poḁt-oḁnä-kiwėrt. kiskė̊ tḁu-ḁ̄ñkwėts, nōłi ēkw'-ańšuχ sēmėl mō tḁ̄rė̊ tḁ̄rėtḁχtsei̊' kiskė̊ ńōłi ēkw'-ańšuχ sēmėl mō tḁ̄rė̊ mėnėm äsėn oḁtkhwės tḁlti, äsmė läpė kholititė. kō̃r-kiwėrnė khwḁss āñkwėti: tōrėm jḁl-poḁlt nė tēnė oḁťi, sḁkh ūli.

7\. *Kiskė̊ tokhė jälnätė mäntėl nḁ̄jėr kiskė̊-ākė vōpsėtätėl ńōłi-ēkw'-ańšuχ-mōnė joχtsei̊. äkwė-mäiśt jäni lo̰-voḁnt voḁnėptätwė, vōγän. nḁ̄jėr khōlėχ kitiliγän: «khwḁn lo̰-voḁnt tėt voḁnėptíne?» — khōlėχ lo̥atti: «kiskė̊ ākińš lo̰-voḁnt voḁnėptíwė.» ūs eläľ mėnnätėn*

---

rohan, egyszer csak egy tehéncsordát lát. «Kinek tehéncsordáját vezetitek?» kérdi. A nép szól: «A Kígyó-asszony s ember tehéncsordáját vezetjük.» A macska felel: «Kutya-rágó-p . . . a-fi kutya, ha az én nagybácsim megjön, megtanít az majd benneteket! Mondjátok ti: a macska és nagybácsija tehéncsordáját vezetjük!» Azok szólnak: «No, [úgy] mondjuk!» — A macska ezzel ismét elrohant. Hosszú ideig rohan, rohan, egyszer csak egy időben épített (ültetett) házat és éléspajtát lát. Éjszak felől hét ízben rohan neki, dél felől hét ízben rohan neki: nincs ajtaja, nincs tetőnyilása. Egyszer csak egy farést pillantott meg; oda rohant, szét húzta, az ajtó kinyilott, s ő ím beugrott. Felszökik az asztalra, ezüst tál áll(ül) az asztalon. Kígyó-asszony s ember hengergőznek a tálban. A macska oda pillantott, Kígyó-asszony s ember a fekete földön át alábocsátkoztak. A macska ama lyukba, melyen Kigyó-asszony s ember a fekete földön át alábocsátkoztak, ólmot olvaszt, a lyukat beforrasztja. A mint a kemenczébe pillant: a mi étel csak az ég alatt van, minden van [ott].

7\. A míg a macska így járt, a fejedelem «macska-nagybácsi» vejével a Kígyó-asszony s ember földjére érkeztek. Egyszer csak látják, hogy nagy lófalkát vezetnek. A fejedelem kérdezi a népet: «Kinek lófalkáját vezetitek itt?» — A nép felel: «A macska és nagybácsija lófalkáját vezetjük.» Midőn ismét előbbre mentek, látják, hogy tehéncsordát vezetnek. A fejedelem szól: «Kinek tehén-

śǭut sǭor-voǫnt voǫnėptätwė, vōγän. nǭjėr loǫtti: «khwǫn sǭor-voǫnt voǫnėptínė?» — tǫn loǫttat: «kiskė̊-ākińš sǭor-voǫnt voǫnėptíwė.» nǭjėr vōpsėt-tǫri loǫtti: «soj-pėl kiskė̊ ēsikhǫts; am poǫltėm-pėl tė sǫwėt lǫ-sǫor oǫti. ūs eläľ mėnėsei̊'. khwǫiśė mō mėnėsei̊', vuoť mō mėnėsei̊', äkwė-mät-śǭut äkwė-ērt vǫttėm kwäli-sǫmlikän tė joγtsei̊'. kiskė̊ kwänė khōntli, sǫnėt jinätė sūmėli. kiskė̊ kwänė joγtės, nǭjėr kiskė̊-ākė vōpsėtätėl kwäl el-poǫlt tuńša. soγrėpt nǭňkhwė jinė oǫmėlän oǫti, lǫilän oǫt khǫnat. kiskė̊ kwäl-kiwėrt vǭrtėγ ńorėmtės, soγrėpnė jǫlė rǫwėlėstė. vǭrtėγ-mäntėl nǫnkhwė jōmėsei̊', kwäl-kiwėrnė ju-tūsei̊'. tōrėm khwǫsja; nǭjėr lǫγwė sunsilǫγti, täkw-pėl tėmėľ kwäl oǫt äńši. elė ōňkhwsǫγtėst, päsėn puj-poǫlnė tēγw-äjǫγ vǫtsėt. tēnė, äjnė päsėnnė tǫňk vǫttėlǫγtǫγ pōmtsėt; ǫlė-khwǫtėl täulat, oǫt-pėl vōγänl. nǭjėr sėmėtän när mūsti, ton tėi̊', äji. tēst, äjėst, jōňkhėp śǭu äkwėt ūlėst. nǭjėr elė mėnnė posät jėmts. kwän lǫt, sǭorėt, ōsėt joγtėst. kiskė̊ kwänė lākwėlts, vǫss vǫrėň päňk lǫmė pūγėstė, noňkhwė jēkėlėstė. nǭjėr kwänė tė jis. päśėlǫγtsėt, śōplaγtsėt; nǭjėr sǫnėtän toǫlės. mǫrśė mėnės; sēmėl tǫl, poǫňkhėň tǫl nǫňkhwė tė kwǫlwės. nǭjėr ju-joγts, kiskė̊-ākińš ńōli ēkw'-ańšuγ-kwält khuľtsei̊. ań-pėl ūla

csordáját vezetitek? — Azok felelnek: «A macska és nagybácsija tehéncsordáját vezetjük.» A fejedelem vejéhez szól: «Joggal dicsekedett a macska; ennyi ló, tehén én nálam sincs.» Ismét előbbre mentek. Hosszú földet haladtak át, rövid földet haladtak át, egyszer csak az egy időben épitett házhoz és éléspajtához jutottak ím el. A macska kifelé hallgatózik, szánkák jövetelének zaja hallik. A macska kijött, a fejedelem «macska-nagybácsi» vejével a ház előtt áll. A lépcsőpitvarban feljönni nem tudnak (nincs módjuk), lábaik nem állanak meg (nem ragadnak; értsd: olyan síma). A macska a házban előragadta a szőnyeget s a lépcsőpitvarba levetette. A szőnyeg mentén feljöttek, a ház belsejébe bementek. Istenhez imádkoznak; a fejedelem körülnéz, neki magának sincs ilyen háza. Levetkőztek, az asztal mellé ültek enni, inni. Az étel, ital maga magától kezdett az asztalra helyezkedni; valahonnan [csak] előjelentkeznek, nem is látják [honnan]. A fejedelem, a mi szívének tetszik, azt eszik, iszik. Ettek, ittak, egy hónap idejéig együtt laktak. Elérkezett a fejedelem elmenetelének ideje. Künn a lovak, tehenek, juhok megérkeztek. A macska kiugrott, a legderekabb főlovat megfogta, fölkantározta. Ezután a fejedelem kijött. Üdvözölték egymást, nyájaskodtak; a fejedelem fölszállott szánjára. Keveset ment; ím fekete felhő, sötét felhő kerekedett föl [a ló futásának gyorsaságától]. A fejedelem haza érkezett, a macska

khwḁlt-pėl ūla. om-pėl tḁt tėsėm, om-pėl tḁt äjsėm; ērγėm-pėl ūlės, mojtėm-pėl ūlės.

IX.

A kis fejedelemfi meséje.

V i ś n ā j ė r - p ŏ u m o γ.

1. *Nājėr-ūs ta'ėl, nājėr-pŏul ta'ėl tokhwė ūlnän-mḁs, tokhwė khwojnän-mḁs nājėr khūrėm pŏu äńśi. äkw'-mäiśt nājėr khōlkhė jitėlätėl khwḁtė khwḁliläγw tė pŏmtėst; oḁti-khwḁnė oḁt khḁśwė; khwḁtäl' mėnat. nājėr äkw'-mäiśt jänik pŏγėtäm khōlėγ ūriläγw kētitė. «sonsän!» loḁtti «khwḁtäl' khwḁlilat.» nājėr jänik pŏu ji joγtniśt ūs kwänė-poḁlnė tė mėnės; elė tuitpḁγtės, ton mōt ji khwojės. mot khotėl nokh-kwḁlės, jäγät-poḁlt päri tė mėnės. nājėr-tḁri loḁtti: «khōlėγ sḁkhwė mḁs ūlat.» nājėr sonsiläγw täkw tė mėni: äγ khom oḁti. päri ju-mėnės, tōrėm jīńkėmät vuil jotkė pŏγėtäm tė kētitė khōlėγ ūriläγw. jotkė pŏu mėnēs, elė tuitpḁγtės, ji khwojės, mot khotėl päri ju-mėnės. «khōlėγ sḁkhwė mḁs ūlat» — loḁtti. nājėr täkw ūs tė sonsoγ mėnės: äγ khom oḁti, tė ji ūs khwḁtė khwḁlilėst. khūrmit*

---

nagybácsijával Kígyó-asszony s ember házában maradtak. Most is élnek, holnap is élnek. Én is ettem ott, én is ittam ott; megvolt az énekem is, megvolt a mesém is.

IX.

1. A [népséggel] teli fejedelmi város, a [népséggel] teli fejedel i falu, a mint úgy van, a mint úgy áll (fekszik) a fejedelemnek három fia van. Egyszer csak a fejedelem népe éjjelenként ím valahova eltünni kezdett; senki sem tudja, hova mennek. A fejedelem egyszer a nagyobbik fiát elküldi, hogy őrizze a népet. «Nézd meg» — [úgy] mond — «hova tűnnek el.» A fejedelem nagyobbik fia, a mint az éj eljött, ím a várkerítés kültájára ment; elrejtezött, azon helyt aludt az éjjel. Másnap fölkelt s ím visszament atyjához. A fejedelemhez szól: «A nép megvan mind.» Most a fejedelem maga megy megnézni: egy ember sincs. Visszament haza, midőn az ég beesteledett, ím középső fiát küldi a nép őrizésére. A középső fiú elment, elrejtőzött, az éjjel [ott] aludt, másnap visszament haza. «A nép megvan mind» — mondja. A fejedelem most ismét maga megy megnézni: egy ember sincs, ezen éjjel ismét eltűntek vala-

khotėl nā̦jėr viś pō̦γėtäm kētitė ūriläχw. tōrėm jīñkės, viś nā̦jėr-pō̦u sėrγät vėstė, ūs-ou-vōtän tė tūńšpės. ji-kwätėlnė joχts, vuj-ańšuχ tė jōmenti. viś nā̦jėr vuj-ańšuχ ūs-kiwėrnė tū jimėt-mäiśt täutäm kit so̦pi sa̦orėpėstė. vuj-ańšuχ kit pa̦li päts; viś nā̦jėr-pō̦u ńoulät viś lomti po̦ľi sa̦orlėstė, la̦χwė tousän; tonätėl täkw ju-mėnės, ja̦lė khwo̦-jės. ju-mėmmät ji-poa̦lt vuj-ańšuχ äkwän ōltila̦χtės, elė tė mėnės. tōrėm kkotlės, viś nā̦jėr-pō̦u no̦kh-kwa̦lės, nā̦jėr-poa̦lt mėnės. nā̦jėr-ta̦ri loa̦tti: «vuj-ańšuχ jälės, omnan po̦ľi sa̦o̦rla̦us.» ñā̦jėrtėl so̦n-so̦χ mėnėseï; vuj-ańšuχ elė mėnėm kēlpėñ ľoñkhät vōγänl, täkw tė oa̦ťi.

2. *Nā̦jėr-pō̦γiń ju päri tė mėnėseï. viś nā̦jėr-pō̦u nā̦jėr-ta̦ri loa̦tti; «om sar vuj-ańsuχmė khot jit-joχtnė mōm-ma̦s jit-kwäjilėm.» nā̦jėrnė oa̦t älwė. «näï khwa̦täľ mėnan» — loa̦tti — «mėnnė mōnt mätėrnė juta̦jwėsėn-kēt?! vėl mėnan!» — «om khwa̦nė tēum?! sar om mėnam! — loa̦tti nā̦jėr-pō̦u. no̦ñkhwė mäskäts, sėrγät vėstė, mėnės. khwa̦iśė mėnmät oa̦t kha̦ńśi, vēť mėnmät oa̦t kha̦ńśi. äkw'-mäiśt äkwi ērt vo̦ttėm kwäli-somľikän tė joχti. kwäl-kiwėrnė ju tūs, ta̦t nē vo̦nli. nēmė kītilitė: «näï mätė vo̦r oa̦t kha̦śγėn?» — nē loa̦tti: «om nė-*

hová. Harmad nap a fejedelem kis fiát küldi őrizetre. Az ég beesteledett, a kis fejedelem vette a kardját s ezzel odaállott a várkapu széléhez. Éjfélig jutott [virrasztásában], ím egy «állat-öreg» (medve) lépdegél elő. A fejedelemfi, midőn az «állat-öreg» odajött a városba, őt két darabra vágta. Az «állat-öreg» két felé esett; a kis fejedelemfi a húsát kis darabokra szétvagdalta, szétszórta; azzal maga haza ment, lefeküdt. Miután haza ment, az «állat-öreg» egybeilleszkedett s ím elment. Az ég kinappalodott, a kis fejedelemfi fölkelt s a fejedelemhez ment. A fejedelemhez szól: «Egy «állat-öreg» járt [ott], én apróra vagdaltam. Elmentek a fejedelemmel megnézni: látják az «állat-öreg»-nek távozó véres útját, maga azonban nincs [sehol].

2. A fejedelem fiával most visszament haza. A kis fejedelemfi szól a fejedelemhez: «Hadd kövessem én nyomban az ‚állat-öreget' addig a helyig, melyen utolérem.» A fejedelem nem engedi. «Hová mész te» — mondja — «menő utadban (helyeden) talán (ha) valami megesz?! Ne menj!» — «Ki enne meg engem?! Hadd megyek csak!» — mondja a fejedelemfi. Felöltözködött, vette a kardját s elment. Hosszú menetelét sem tudja, rövid menetelét sem tudja. Egyszer csak ím egyazon időben épített házhoz és éléspajtához érkezik. Bement a házba, ott egy nő ül. A nőt kérdezi: «Nem tudsz-e te valami dolgot (ügyet, bajt, kellemetlenséget)?» — A nő felel:

sė-när khḁšγėm?!» — nājėr-pō̥u päri-tḁri loḁtti: «vuj-ḁńšuχ tī' oḁt jälės?» — nē päri-tḁri-loḁtti: «mḁn jäγḁu tė nāñki; jälės, jälės, ań tė kwḁlėps: näi' jit-kwäjilėn, ēlėn joχtilėn-kēt: joχtilėn, oḁti-kēt: oḁti.

3. *Nājėr-pō̥u elė tė mėnės. khwḁiśė mėmmät oḁt khḁńši, vōť mėnmät oḁt khḁńši. äkw'-mät-śō̥ut äkwi-ērt vo̥ttėm kwäli-sumľikän tė joχts. ju-tūs, kwäl-kiwėrt nē vo̥nli; tḁkhtenti. nēmė kītilitė: «vuj-ańšuχ tī' oḁt jälės?» — «ań tė kwḁlėps; mḁn jäγḁu tė nāñki; ēlėn joχtilėn-kēt: joχtilėn; oḁti-kēt: oḁti.» nājėr-pō̥u ūs eläľ tė mėnės. vaj-ańšuχ kēlpėñ ľōñkhė-mäntėl khwḁiśė, äm-nė vōťγė mėnės, äkw'-mäiśt ūs äkwi-ērt vo̥ttėm kwäli-somľikän joχts. kwäl-kiwėrnė ju tūs, tḁt viś nē vo̥nli; sētėp tḁkhtenti. viś nēmė kītilitė: «śomė viś nē, vuj-ḁńšuχ tī' oḁt jälės?» — viś nē loḁtti: «ań tė kwḁlėps; mḁn jäγḁu tė nāñki!» — nājėr-pō̥u kitilitė: «khot jit-joχtilėm, äm närilėm?» — viś nē loḁtti: «khot joχtilėn; sōrėś-vōtän jeltḁptḁχto̥χ mėnės; täu ań tḁt khūrėm-porė päili, täu päilnät-mäntėl tḁu-joχtsėn-kēt, älilėn.» nājėr-pō̥u viś nēnė sētėp-mḁntėl mäjwės: «tėtė sētėp-mḁńtė khwḁtäľ pä'iri, tḁu mėnėn!» — loḁtti.*

«Mit tudjak én?» — A fejedelemfi visszaszól: «Nem járt erre egy ‚állat-öreg'?» — A nő visszafelel: «Ez lám a mi atyánk; járt, járt [erre], most azonban elment! Ha te nyomban követed, ha utoléred: [hát] utoléred; ha nem: [hát] nem.»

3. A fejedelemfi most elment. Hosszú menetelét sem tudja, rövid menetelét sem tudja. Egyszer csak ím egyazon időben épített házhoz és éléspajtához érkezett. Bement. A ház belsejében nő ül; fonogat. Kérdezi a nőt: «Egy ‚állat-öreg' nem járt erre?» — «Ép most ment el; lám ez a mi atyánk; ha utoléred: [hát] utoléred; ha nem: [hát] nem.» A fejedelemfi ezzel ismét elment. Az ‚állat-öreg'-nek véres útja mentében hosszú, vagy rövid ideig ment, egyszer csak egyazon időben épített házhoz és éléspajtához érkezett. Belépett a házba, ott egy kis nő ül; czérnát fonogat. Kérdezi a kis nőt: «Kedves kis nő, nem járt erre egy ‚állat-öreg'?» — A kis nő felel: «Éppen most ment el; lám ez a mi atyánk!» — A fejedelemfi kérdezi: «Utolérem-e valahol, vagy pedig hiába fáradok érette?» — A kis nő felel: «Valahol utoléred; a tenger partjára ment gyógyítani magát; ő íme ott háromszor megfürdik, ha fürdése alatt oda érkezel, megölheted őt.» A fejedelemfiúnak a kis nő egy czérnagombolyagot adott: «A hova ez a czérnagombolyag gurúl, oda menj» — mondja.

4. *Nā̤jėr-pō̤u eläľ tė jäli; sētėp-mą̊ńtė khwą̊täľ pä'iri, tą̊u mėni. äkw'-mäiśt sōrėś-vōtän nėilės. vuj-ańšuχ tą̊t tė päilenti. pō kwą̊ls, sėrtärmėlnė khwą̊iśtäi khwo̤jės. nā̤jėr-γō̤u tą̊u läχwtäχw pō̤mtės. tą̊u tė joχts vuj-ańšuχ-pōχėn, so̤p-lo̤tė elė są̊o̤rėpėstė. vuj-ańšuχ päñktal khwą̊sė-khwą̊t sūmi, nā̤jėr-pō̤u są̊o̤rtitė. lōmtėl po̤ľi są̊o̤rlėstė, lą̊χwė towėstė. päri tė mėni; sētėp-mą̊ńtė khwą̊tė pä'iri, tą̊u mėni. viś nēpōχėn päri joχts: «vuj-ańšuχmė» — loą̊tti — «ą̊ťi voą̊rėslėm, są̊khwė po̤ľi są̊o̤rlėslėm, lōmtän są̊khwė lą̊χwė tousäm» — viś nē loą̊tti: «säk vėl ēsikhą̊tėn! täu ań ūs elė jōmenti. ūs päri mėnėn, tokhwė täu päilnät uit tą̊u nėilän, po̤ľi są̊o̤rlän, lo̤mtėl ju-tēltän, khuľmė lą̊χwė räutän!» nā̤jėr-pō̤u päri tė mėnės, sōrėś-vōtän tą̊u tė nėilės, vuj-ańšuχ so̤p-lo̤tė elė są̊o̤rėpėstė. vuj-ańšuχ päñk-lo̤tal khwą̊sė-khwą̊t sūmi, nā̤jėr-pō̤u są̊o̤rli. po̤ľi są̊o̤rlėstė, lo̤mėtnė nąlwė poą̊ltėstė, khuľmė lą̊χwė oą̊t räutėstė, khwą̊tė ją̊rwėlėstė. viś nē-poą̊lt päri tė mėni. tą̊u joχts. viś nē-tą̊ri loą̊tti: «vuj-ańšuχmė om ą̊ťi voą̊rėslėm» — «säk vėl ēsikhą̊tėn!» loą̊tti viś nē. nā̤jėr-pō̤u kītilitė: «tą̊o̤l kho̤mėľ!!» viś nē loą̊tti: «khuľmė lą̊χwė räuto̤χ koą̊rėχ ūlės, näi' tokhwė vą̊χtėslėn; ań khuľmėt*

---

4. A fejedelemfi ezzel tovább megy; a merre a czérnagombolyag gurul, arra megy. Egyszer csak a tenger partjához érkezett (jelentkezett) ki. Az ,állat-öreg' ím ott fürdik. Kijött a partra, hosszába feküdt a homokra. A fejedelemfi oda kezdett lopózkodni. Im odaérkezett az ,állat-öreg' mellé, elvágta a nyakát. Az ,állat-öreg' akárhová rohan fej nélkül, a fejedelemfi egyre vagdosta. Darabokban apróra vagdalta, szerteszét szórta. Ezzel visszamegy; a czérnagombolyag a merre gurúl, arra megy. Visszajött a kis nőhöz: «Az ,állat-öreg'-et» — mondja — «elpusztítottam, csupa apróra vagdaltam, darabjait mind szerteszét szórtam.» — A kis nő felel: «Szerfölött ne dicsekedjél! Ő ím ismét odább mendegél. Menj ismét vissza, az ő fürdése közben jelenj meg ott (oda) úgy [ismét], vagdald apróra, égesd föl lánggal s hamvát szórd szerteszét!» A fejedelemfi ezzel visszament, a tenger partjához ím oda érkezett (jelentkezett) s az ,állat-öreg' nyakát elvágta. Az ,állat-öreg' akárhova rohan fej nélkül, a fejedelemfi vagdossa. Apróra vagdosta, égő lángba rakta (égette föl), [de] hamvát nem szórta szerteszét, elfeledte. Ezzel visszamegy a kis nőhöz. Oda érkezett. A kis nőhöz szól: «Az ,állat-öreg'-et én elpusztítottam.» — «Szerfölött ne dicsekedjél!» mondja a kis nő. — A fejedelemfi kérdi: «Aztán hogyan?!» — A kis nő felel: «A hamvát szét kellett volna szórni, te [csak] úgy hánytad szét; most a hamurészek egybe-illeszkedtek, az ,állat-öreg' ismét éppé vált; menj vissza, öld meg, égesd föl, hamvát szórd szerte-

äkwän ōltilḁχtėst, vuj-ańšuχ ūs jelpėläi̊ tēlės ; mėnėn päri, jḁl-älän, nḁlwė poḁltän, khulʹmė lḁχwė räutän!» nḁ̄jėr-po̱u ūs sōrėś-vōtän mėnės, vuj-ańšuχ jḁlė älėm mōnė joχts, elė mėnėm kēlpėñ lōñkhė-mäntėl jit-kwäjo̱χ tė po̱mtėstė.

5. *Khwḁiśė mėnmät oḁt khḁńši, vōtʹ mėnmät oḁt khḁńši-äkwʻ-mäiśt ėlė khwḁsė khōnti, vuj-ańšuχ jōmenti. sōrėś-kiwėrnė vitʹėn voilės; päi̊lo̱χ po̱mtės. päi̊lėmät ji-poḁlt pō kwḁls, sėr-tärmėlt khwḁiśtäi̊ tė khwo̱jės. nḁ̄jėr-po̱u tḁu-läχwtės, vuj-ańšuχmė kwätʹlėtänėl kit so̱pi sḁo̱rėpėstė, lo̱mėtnė nḁlwė poḁltėstė, lo̱mėtnė ju-tḁjwės, tonätėl khulʹmė lḁχwė räutėstė. viś nē-poḁlt ju-päri tė mėnės. «ḁtʹi voḁrėslėm vuj-ańšuχmė vińšt!» — loḁtti. viś nēnė kītilawė: «kho̱mėlʹ voḁrėslėn?» nḁ̄jėr-po̱u loḁtti: «po̱lʹi sḁo̱rlėslėm, lo̱mtėl ju-tēltėslėm, khulʹmė lḁχwė räutėslėm.» — viś nē loḁtti: «vińšt äšė pḁnsės.» viś nētėl tḁt tēsγė, äjsei̊ jḁlė khwo̱jėsei̊.*

6. *Mot khotēl kwḁlsei̊. nḁjėr-po̱u viś nē-tḁri loḁtti: «omnanė oḁt kho̱mijan?» — viś nē loḁtti: tḁśnė ūlγėm» viś-nē kwälė-pḁilė sētėp-mḁńtäi̊ pä'i̊rmätsän, elė tė mėnėsei̊. khwḁiśė, äm-nė vōtʹγė mėnėsei̊, äkwi-ērt vo̱ttėm jot kwäli-somlʹikän joχtsei̊. kwäl-kiwėrnė ju tusγė, nēγi̊ päśėlaχtsei̊, jḁlė vo̱ntat. tēst, äjist. elė mėnnʻ-äš jėmts.*

---

szét!» A fejedelemfi ismét elment a tengerparthoz, elérkezett arra a helyre, melyen az ‚állat-öreg‘-et megölte s ím távozásának véres útja mentében nyom szerint követni kezdte.

5. Hosszú menetelét sem tudja, rövid menetelét sem tudja. Egyszer csak a mint a távolba tekint, az ‚állat-öreg‘ jődögél. Beszállott a tengerbe, a vízbe; fürödni kezdett. Fürdése után feljött a partra s ím hosszába feküdt a homokon. A fejedelemfi oda lopózkodott, az ‚állat-öreg‘-et középénél két darabba vágta, égő lángba rakta, az égő láng fölemésztette, azután hamvát szerteszét szórta. Ezzel visszament a kis nőhöz. «Most már csak elpusztítottam az ‚állat-öreg‘-et!» — mondja. A kis nő kérdezi: «Hogyan cselekedtél?» — A fejedelemfi felel: «Apróra vagdaltam, lánggal fölégettem, hamvát szerteszét szórtam.» — A kis nő szól: «Most már véget ért a vele való dolog!» A kis nővel ott ettek, ittak, lefeküdtek.

6. Másnap fölkeltek. A fejedelemfi mondja a kis nőnek: «Nem jösz-e feleségül (nem férjezel-e) hozzám?» — A kis nő felel: «Kész vagyok rá.» — A kis nő házát, faluját czérnagombolyag alakjára összehengerítette s ezzel elmentek. Hosszú, vagy rövid ideig mentek, az egyazon időben épített középső házhoz és éléspajtához érkeztek el. Bementek a házba, a nők üdvözölték egymást,

*jotkė nē, viś nē joạkät loạtti: «nā̦jėr-pō̤u, om-pėl jạt mėnạm!» — nā̦jėr-pō̤u loạtti: «jäjin, jäjin!» jotkė nē kwälė-pạilėtäm sētėp-mạńtäi̊' pä'i̊rmätsän, mėnėst. ūs khwạiśė mėnėst, akw'-mat-śō̤ut jänik nē joạkätėn äkwi-ērt vo̤ttėm kwäli·so̤ml'ėkän joχtėst. kwäl-kiwėrnė ju-tūst, tēst, äjist, ji khwo̤jsėt, mot khotėl kwạlsėt, ėlė mėno̤χ tė kērstaχtat. jänik nē nā̦jėr=pō̤u-tạri loạtti: «om-pėl jạt mėnạm.» — nā̦jėr-pō̤u loạtti: «jäjin!» tonäntėl tė mėnėst.

7. *Khwạiśė mėnmän oạt khạńšat, vōt' mėnmän oạt khạńšat. äkw'-mäiśt nā̦jėr-usėn joχtėst. khūrėm nē kwälän nā̦jėr=kwäl-pōχėn vo̤ttėlėsän. nā̦jėr-pėl tėmėl' kwäl oạt äńši, nēt kwälän äri maunėñėt. nā̦jėr-pō̤u jäγät-poạlt ju-mėnės. päśėlaχtsei̊', śōplaχtsei̊'. nā̦jėr-pō̤u loạtti: «näi̊' oạnėm mėno̤χ oạt ältėslėn, khot jit-joχtnė mōm-mạs jälsėm; vuj-ańšuχmė jạlė älėslėm, po̤l'i sạo̤rlėslėm, khul'mė lạχwė räutėslėm — kwänė jälkėn sar, so̤nsilạχtėn, nė-sė-när jėmts!» nā̦jėr kwänė mėnės, lạχwė so̤nsilaχto̤χ pō̤mtės: ạlė-khwạtėl mạunėñ kwälėt tạu tēlėst, nā̦jėr-pėl tėmėl' kwälėt oạt äńši. nā̦jėr-pō̤u loạtti: «tėtė kwäl-kiwėrnė jälkämėn, om ēkum tėtė kwäl-kiwėrt ūli.» tạu-mėnėsei̊'.*

---

nyájaskodtak, leülnek. Ettek, ittak. Elérkezett a továbbmenés dolga. A középső nő nénje szól: «Fejedelemfi, én is veled együtt megyek!» — A fejedelemfi felel: «Jer, jer!» A középső nő házát, faluját czérna-gombolyag alakjára összehengerítette, elmentek. Ismét hosszú ideig mentek, egyszer csak az idősbik (nagyobb) nő nénjüknek egyazon időben épített házához és éléspajtájához érkeztek. Bementek a házba, ettek, ittak, egy éjjelt [ott] háltak, másnap fölkeltek, ím elmenni készülődnek. Az idősb nő szól a fejedelemfiúhoz: «Én is veled együtt megyek!» — A fejedelemfi szól: «Jer!» Azzal ím elmentek.

6. Hosszú menetelüket sem tudják, rövid menetelüket sem tudják. Egyszer csak a fejedelem városába érkeztek. A három nő házát a fejedelem háza mellé építette. A fejedelemnek sincs ilyen háza, a nők házai még szebbek. A fejedelemfi bement atyjához. Üdvözölték egymást, nyájaskodtak. A fejedelemfi szól: «Te nem engedtél engemet elmennem; addig jártam, míg valahol utólértem (valahol utolérő helyemig jártam); az ‚állat·öreg'-et megöltem, apróra vagdaltam, hamvát szerteszét szórtam. — Eredj csak ki, nézdegéld meg, mi lett [itt]!» A fejedelem kiment, körül kezdett nézdegélni: valahonnan szép házak kerültek (támadtak) oda, a fejedelemnek sincsenek ilyen házai. A fejedelemfi szól: «Menjünk csak be ezen házba, az én feleségem ezen házban lakik.» Oda mentek. A fejedelemfi kérdezi a fejedelmet: «Tetszik-e neked?» —

nāǰėr-pōu nāǰėrmė kītilitė: «namtėn päti?» — nāǰėr loatti: «mätė l'ul' oat'i.» tēχw, äjuχw vontėst; tōrėm jal-poalt nė tēnė oat'i, sakhwė ūli. tēst, äjsėt. om-pėl tat tēsėm, om-pėl tat äjsėm; ērγėm-pėl ūlės, moǰtėm-pėl ūlės.

A fejedelem felel: «Nem valami csúnya.» Enni, inni ültek; a mi étel, csak az ég alatt van (nincs), minden van [ott]. Ettek, ittak. Én is ettem ott, én is ittam ott; énekem is megvolt, mesém is megvolt.

HATODIK SZAKASZ.

TALÁLÓS MESÉK.

A) Lozva-vidéki találós mesék.

(Āmėś.)

1. *Am āmėśmā .... Ās-vāta pēri χą̊ut. — ja, χańśäln manėr āmėś! — posim-āmėś.*

2. *Am āmėśmā ...... Ās-vāta χas-ur. — χumľė nañ āmśiľėn? — Āst jälsėnė pārsät toχ āmśawėt.*

3. *Am āmėśmā ..... phu! — lästėn-ma'ės āmśawė. lästėn polχėl saľγawė.*

4. *Aw χum kwolänėl kwon kwāli, matėr-āťi taw vāri; tūl kwolän jūw-śälti, jol-χuji. — kasäj jorχati tūl sipeľän jūw-śälti.*

5. *Aw χum ją̄mi, kit χum taw ľaľtä mūγinteï'. — josäï'. tūjt josäï'-tarmėl toli.*

6. *Akw' pūt sis sēmėl nujiñ χum sāt jā-taľėχ χajtėli. — są̄rp.*

---

1. Az én találós mesém .... Ob partján görbe lúczfenyő — No, találd (tudd) ki micsoda [ez a] találos mese! — A füstről való találós mese.

2. Az én találós mesém .... Ob partján moha-domb. — Miként fejted meg [ezt] a találós mesét? — Az Obon járó teherhajót adják fől így találós mesében.

3. Az én találós mesém .... phu! (köpés). — Fenkőről mondják [ezt] a találos mesét. A fenkőt [t. i.] köpéssel köpik.

4. Egy ember kimegy a házból, egyetmást csinál; azután visszamegy a házba, lefekszik. — A kés faragcsál, azután hüvelyébe visszamegy.

5 Az egyik ember jár, két ember vele szembe nevet. — A két hótalp. A hó olvad a hótalpakon.

6. Egy üst [felfőttének ideje] alatt egy fekete gunyás ember hét folyónak futkossa be forrásvidékét. — A jávor.

7. *Akw' matėr serı-mori sāmt l'ūli; ētä l'ūńśi, χątėlä l'ūńśi.* — *sirėχtėp jiw.*

8. *Asiñ kēr-tārä χār porγi.* — *jūntėp-āmėś. jūntėp-tārä porγėnė χār: tān.*

9. *Asiñ kēr-tārä χāl' tēlėm.* — *sa'irėp-nal.*

10. *Ąln tul'äñ nē sām-pattat jūntsaχti.* — *χątėl-kāt sāmpattän pokaps.*

11. *Äγėntal sun vōl' χajti.* — *ąs-vit.*

12. *Ētä sāt jēkwe'it, χątėl sāt jēkwe'it.* — *vōtnė χąjim jiwėt.*

13. *Isėm vitėp śārėśnėl kēriñ puñk-pattapėt nąñχ-āñkwätālente'it.* — *pūt pajtaχti.*

14. *Ur-ąul sujiñ ēkwä.* — *kukuk lujγi.*

15. *Kāś vārnė sul'i-pūtriś χāp-posėmt; kirsti-vorsti χāpkwot'ėlt; vōr sitχėli, ur sitχėli χāp-ńolt.* — *sakwal'ėχ χāp-posėmt, pupakwė χāp-kwot'ėlt, lē'in χāp-ńolt.*

16. *Kal' tūlmaχ vāt'i ūsil.* — *χāñγėltėp.*

17. *Kēr vėl'tpä, āχwtės vėl'tpä at kwol ta'il ąle'it.* — *kwoss-kērt.*

18. *Kit χum χalēnt akwän takwoss vorätei', vorätei': χalēnt lūpi.* — *kit samäγėn akwän vorätei', ńolėnnė torėstawei'.*

---

7. Egy valami rengeteg, zordon vidéken áll; éjjel sír, nappal sír. Ropogó fa.

8. Lyukas vason keresztül bika ugrik. — Tűről való találós mese. Az ugró bika: az ínczérna.

9. Lyukas vason keresztül nyírfa nőtt. — Fejszenyél.

10. Ezüst gyűrűs nő a [szoba-] szöglet zugában varrogat. — A napsugár (napkéz) beragyogott a [szoba-] szöglet zugába.

11. «Állatlan» (elógörbület nélkül való) szán folyóvonalat fut. — Jég felszíni víz.

12. Hét éjjel tánczolnak, hét nappal tánczolnak. — A széltől ért fák.

13. Forró vizű tengerből vas fejbúbbal valók tekintgetnek fölfelé. — Az üst fő.

14. Hegyvégi zajgó asszony. — A kakuk énekel.

15. Szeméremkötőt csináló öntött vasfazékacska a ladik kormányán; zörgő, zajgó a ladik közepén; erdőt futkosó, hegyet futkosó (futkos) a ladik orrán. — Szarka a ladik kormányán, «istenke» (medve) a ladik közepén, evet a ladik orrán.

16. Nöstény rozomákéhoz [hasonlatos] rövid lépés. — Hágcsó.

17. Vas arczú, kő arczú; öt házzal teli vannak. — A körmök.

18. Két ember egymás között akármint törekesznek, törekesz-

19. *Kit māχr-uj χalēnt takwoss käseí', käseí': nē-mat-χoti χumitēn sart at pati. — josä piťkäγä.*

20. *Kit sirp pūsäs mā jänitėl χuji. — sun-patit ľąñχ.*

21. *Kit kwol-χalt porś-ńąwėľ-śaχl χajtätālentawė. — Kiwtalėp-amėś. ta kwolnėl joχtnė χątpä kiwtalėp takwi pāltä totitä, ti kwolnėl joχtnė χątpä jūw totitä; χalänėlt kiwtalėp mōt-mōt kwolnė χaj-tätāliänl.*

22. *Xąut χūti, ąñχ tuľili. — pośnė āmėś.*

23. *Xąn-pasän lakwä suľχati; akwän takwoss atawė, atawė: akwän vāssi' akwäi' at rąwe'it. — pal-χaltalim jiwėt akwän takwoss raulawėt, pus jiw-χąjtėl akwän at rąwe'it.*

24. *Xotäľ ąlnė jā-taľėχ akwäi' χārnė χajtawė. — āñχä.*

25. *Xulä lutal, vitä tiniñ, kit päläγä kēri'. — pūt-patit-ńań; tiniñ vitä vōj.*

26. *Jāñk lūw āwi-χap joli pālnė sunsi. — jąñχėp.*

27. *Japäk tān tañmaptawė, māi' tąrmi' akwän sujteí'* (Más közlésben): *Japäk-kwāli' rąmati, mā jänitėl sujti. — śaχl mirγi.*

---

nek egymáshoz (együvé): közöttük egy heverő fatörzs [van]. — A két szemed egymáshoz törekszik, [de] orrodtól akadályozvák.

19. Két egér hiába verseng, verseng egymással a futásban; egyikük sem jut előbbre. — A hótalpak orrai.

20. Két rudas kerítés a föld egész terjedelmében fekszik. — A szántalpak útvágása.

21. Két ház között disznóhús-darabot czipelgetnek. — Köszörűkőről való találós mese. Ama házból jön (jövő) valaki, a köszörűkövet magához viszi; ezen házból jön valaki haza viszi; egymás között más más házba czipelgetik a köszörűkövet.

22. A lúczfenyő meghajlik, a mézga kijön. — A fosásról való találós mese.

23. Császár asztala széthúll; hiába szedegetik, szedegetik egybe [részeit]: többé sohasem illeszkednek egymáshoz. — A széthasított fákat hiába illesztgetik együvé, az ép fa módjára egymáshoz [a részek] nem illeszkednek.

24. Mindenfelé (valamerre) levő folyó forrásvidékét egyre futkossa a bika. — Hófajd.

25. Hala csonttalan, vize drága, két partja vasból [van]. — Az üst fenekén [sütött] lepény; drága vize [a rákent] zsir.

26. Szürke ló az ajtóküszöb alá néz. — Hold.

27. Selyem ideget rezgetnek, az ég és föld egybe hangzik. (Más közlésben:) Selyem kötél rezdűl, a föld egész terjedelmében hangzik. — Az ég (viharfelhő) dörög.

28. *Jamės lūw iūl'nė mā ńirnė at tēlawė, pumnė at tēlawė.* — *ul'ä jasnė mā.*

29. *Jamės lūw χajtnė mā kit pāläγä ārāsėl χuslentei'.* — *jā-vit autaχti, nātnė jāñk kit pālän ārāsėl χusli.*

30. *Jäγä ēntχatnė-sis, pīγä tārėmnė joχts.* — *posim.*

31. *Jäni' sa'ilä-kwolt māń sa'ilä-kwol.* — *jänγ'-uj-kakėrt ńāp.* (Más közlésben:) *Jäni' śūmlėχ-kiwėrt māń śuml'ėχ* — *ńāp āñkw-kakėr-kiwėrt.*

32. *Jäni' jiw-kiwėrt māń jiw.* — *jiw-sim.*

33. *Jäni' tārėm joli-pālt māń tarėm tūji.* — *ālėk.*

34. *Jēri-pēri poγėrāli, ti-χal ta-χal lujγenti.* — *sa'irėp pēr-kattawė.*

35. *Jol-χuji kālėś, nāñχ-l'ūl'i uläs.* — *āmp.*

36. *Jiw tal'ėχ sal'i-vol'i.* — *l'ām.*

37. *Jiw-tal'ėχ χuriñ pajp.* — *ul'pä-pākw.*

38. *Jiw-tal'ėχ taw sākmėt.* — *kisėp.*

39. *Jiw-tal'ėχ luwiñ χum.* — *lē'in.*

40. *Ta sāmnėl totimė lēγ'-astal, puñk-astal.* — *mūñi.*

---

28. Jó lónak álló helyét vessző nem növi be, fű nem növi be. — Tűz égette föld.

29. Jó ló futó helyének két oldalán hasábfák hasadnak le. — A folyóvíz folyik, az úszó jég a két oldalán hasábfa módjára hasad le.

30. Míg az atyja övezkedik, fia az égbe jutott. — Füst.

31. Nagy karóházban kis karóház. — A jávor («nagy állat») hasában a jávorborjú. — (Más közlésben:) Nagy éléspajtában kis éléspajta. — A jávorborjú a jávortehén hasában.

32. Nagy fában kis fa. — Fabél.

33. A nagy ég alatt kis ég havazik. — Szita.

34. Görbén, ferdén forgolódik; erre, arra énekelget. — A fejszét köszörülve forgatják.

35. Lefekszik kalács, fölkel szék. — Eb.

36. Fa teteji csillogó, villogó. — Zelnicze.

37. Fateteji ékes puttony. — Czirbolyafenyő-toboz.

38. Fateteji ág sakktábla. — Fogolymadár.

39. Fateteji lovas ember. — Evet.

40. Más (ama) vidékről hozatva farkatlan (fark-felület nélküli), fejetlen. — Tojás.

41. *Tārėm-pīt sāñkwėlte'it, līmėś-līmėś jēkwi. — vōt vōti, porsėt vōtχėślawėt.*

42. *Tēlīmi sās jārėn-kwolänl pante'it, tujimi sawjä jārėn-kwolänl pante'it. — sāli āńtäγä tujiän puniñ sawnė tēlawei', takwsi sawän χot ńilme'it.* (Más közlésben:) *Tuji sawjä kwolänl lēpe'it, tēli sās kwolänl lēpe'it. — tujiän sāli āńtänl puniñäi' jēmte'it, tēliän χot-sarte'it.*

43. *Tot sa'irnė pōrėntult (valśämėt) tīľė räγe'it, tit sa'irnė pōrėntult tūľė räγe'it. — tot χastnė nēpėk tī' joχti ; tit χastnė nēpėk tū joχti.*

44. *Tuľä ľūľit χum, pajä ľūľit χum tārėm vorti, mā vorti. — ulä-alėś pāreľtėp.*

45. *Turmėn lāχ-sām pattat laś lujγi. — kwol-älä-sāmnėl vit śurγi.*

46. *Turuj-taul lēsiñ ńāl tēpiñ Ās, vitiñ Ās kwoťlän pats. — χātėl-kāt.*

47. *Turuj-taul lēsiñ ńāl sāt tal mān jolä śälti. — tārėm-sañkw.*

48. *Saim junγėp vāt ńań ālmi. — raktėl pośχim mańśi śawėl.*

---

41. Az Ég-fiak hárfáznak, a ringy-rongy tánczol. — A szél fú; a szemetet fölkapja.

42. Tél áll be, nyírhéjjal fedik szamojéd sátrukat; nyár áll be, kopott rénbőrrel fedik szamojéd sátrukat. — A rénnek szarvain nyáron szőrös bőr keletkezik, őszszel [ez] a bőrük levedlik. — (Más közlésben:) Nyáron kopott rénnbőrrel fedik házukat, télen nyírhéjjal fedik házukat. — Nyáron a rén szarvai szőrösökké válnak, télen lekopnak.

43. Ott vágott forgácsok ide esnek, itt vágott forgácsok oda esnek. — Ott írott levél ide jön, itt írott levél oda jön.

44. Ujjnyi magasságú ember, hüvelyk magasságú ember az eget támasztja, a földet támasztja. — A rénfogó kerítés csapdájának ugró fácskája [melynek egyik hegye lefelé, másik fölfelé néz].

45. Sötét szögletzug fenekén harismadár énekel. — A háztető szögletéből víz csurog alá.

46. Turuj-sas-tollal szárnyazott nyíl a tápláléka bő Ob, vize bő Ob közepébe esett. — Napsugár (napkéz).

47. Turuj-sas-tollal szárnyazott nyíl hét ölnyire halad a föld alá. — Menykő.

48. Rohadt sarkú harmincz kenyeret emel. — Agyaggal tapasztott vogul tűzhely.

49. *Sāt sirpä pūsäs mā jänitėl χuji.* — *l'a̦ñχ.*

50. *Sāt aspä mūγėr-sup.* — *ēlėm-χa̦lės-puñk sāt asä: sami', pal'-asi', ńol-sam-asi', sūp.*

51. *Saχtal χum sāt jā-tal'ėχ χōlti.* — *χāp.*

52. *Saχtal χum mā ja̦ñγi.* — *suj-jiw.*

53. *Ser vōr, mor vōr sāmt a̦ln χāñγėltėp l'ūl'i.* — *sa̦rp.*

54. *Ser-mor vōr sāmtė kasm ta̦rėl pantim nēkwėt ūnlente'it.* — *ma̦rėχ.*

55. *Ser-mor vōr sāmtė sol'im pum-tārakwei' l'ūl'ei'.* — *saur-pal'i'.*

56. *Ser vōr, mor vōr sāmtė kasmi', viγiri' kēleit.* — *laχs.*

57. *Ser vōr, mor vōr sāmt a̦ln-ānä χul'tχinti.* — *vit-uj.*

58. *Ser vōr, mor vōr sāmtė viγir ta̦rėñ nēt ūnle'it.* — *ūmėś.*

59. *Ser vōr, mor vōr sāmt ētä sāt l'ūńśe'it, χa̦tėl sāt l'ūńśe'it.* — *sirėχtėnė jiw.*

60. *Ser vōr, mor vōr sāmt a̦ln uläs ūnli.* — *pupakwė.*

---

49. Száz rudas kerítés a föld egész terjedelmében fekszik. — Út.

50. Hét likas tuskó-darab. — Az ember feje. Hét lika: a szemek, füllyukak, orrlyukak, száj.

51. Beletlen ember hét folyónak forrás vidékén halad át. — Ladik.

52. Beletlen ember a földet körüljárja, az eget körüljárja. — Bot.

53. Rengeteg erdő, zordon erdő szögletében ezüst hágcsó áll. — Jávor.

54. Rengeteg, zordon erdő szögletében sárga kendővel fedett nőcskék üldögélnek. — Mocsári málna.

55. Rengeteg, zordon erdő szögletében deres fűszálacskák állanak. — Nyúlfülek.

56. Rengeteg erdő, zordon erdő szögletében sárgák, vörösek látszanak. — Gomba.

57. Rengeteg erdő, zordon erdő szögletében ezüstcsésze himbálózik. — Hód.

58. Rengeteg erdő, zordon erdő szögletében vörös kendős nők ülnek. — Málna.

59. Rengeteg erdő, zordon erdő szögletében hét éjjel sírnak, hét napon át sírnak. — Ropogó fa.

60. Rengeteg erdő, zordon erdő szögletében ezüst szék áll (ül). — «Istenke» (medve).

61. *Sēmeľ ąχsėr isėm śārėś-ultä sūlinti.* — *pūt-nur.*

62. *Sēmėl tusiñ χum ľūľi. sąs-āmėś.*

63. *Sis-sāχiñ nē kwon-kwāli, sōrvit-sāχiñ nē juw-śälti.* — *aśerėm äp kwolnė jūw-śälti, rēγ' äp kwolnėl kwon-kwāli.*

64. *Sisä-porγä sa'ïrim χum kwol-sām-pattat χuji.* — *jor-āmėś.*

65. *S'āriś-simtė vōjnė posim ānä-supkwėt χuľtχintānte'it.* — *vit-uj.*

66. *S'im-śāmiś loss!* — *χāľ-lōptä mānė jol-pati.*

67. *S'iľėχti-piľėχti χąt χum, sēisėm χisχėm kit χum.* — *sun χąt la'ïlä śilėχti, sun kit pattäγä χisχeï'.*

68. *Nañ tińśėñäγėn (pąχ-kwālγäγėn) kwol-mūl joχteï', puñkėn-mūl at joχteï'.* — *samäγėn χotäľ ąlnė mān akw'-mūs jąñχtilėn, akw'-mūs joχtseï'; puñkėn-mūl at joχteï'.*

69. *N'är nāñk, ńär χąut χąsit tal-tati taχsi.*—*puñk ąrγėn' ąrip.*

70. *N'ilä nē akw' asnė χuńśe'it.* — *mis-śakwėt akw' kiwėrnė posawėt.*

---

61. Fekete róka a forró tengeren át szökdös. — Üsttartó ív.

62. Fekete szakálú ember áll. — Nyírhéj dudorodványról való találós mese.

63. [Evet-] hátbőr-subás nő kimegy, [evet-] hasbőr-subás nő bemegy. — A hideg pára a házba bemegy, a meleg pára a házból kimegy.

64. Háta, törzsöke elvágott ember a házszöglet tövében (fenekén) fekszik. — Gyaluról való találós mese.

65. A tenger közepén zsírba itatott csészikék himbálóznak. — Hód.

66. *S'im śamiś loss!* (hangutánzás). — A nyírfalevél a földre esik.

67. Csikorog, nyivákol hat ember; dörgölő, csúszkáló két ember. — A szán hat lába csikorog, a szán két talpa csuszkál.

68. A te két pányvád (vagy: oldalgyeplőd) körüléri a házat, de a fejedet nem éri körül. — Bármerre levő vidékre forgatod egyre szemeidet, egyre átérik (beláthatják); de fejedet nem érik körül.

69. Síma vörösfenyő, síma lúczfenyő hosszában *tal-tati* csúszkál. — Fejfésülő fésű.

70. Négy nő egy lyukba hugyozik. — A tehén tőgycsecseit egy edénybe fejik.

71. *N'ilä tal vit joli-pält vįɣįr tą̊rėñ nē ūnli. — simri-āmėś simri mil vittė ą̊li.*

72. *N'oχsi' vit-uji' akw' palitei'. — tą̊rmi'-māɣi'.*

73. *N'oliñ pal'iñ kit mañχwlä. — pāssä.*

74. *Pārtnė at χani, l'ēñknė at χani, nē-mat-χotäl' at χani. — mūñi.*

75. *Pēs χum lim ńāl-as. — pupakw'-vą̊ñχä.*

76. *Poχsiñ χār-są̊w kwol-älät χuji. — tą̊rėm-saw.*

77. *Pūsäs-kwot'ėlt ą̊ln-pori' tū tēlėm, tot l'ūl'i. — sāli pōsnė pāl χāl'-jiw sāli-pūsäs kwot'ėlnė tuśtimė l'ūl'i.*

78. *Voikėn tą̊r akw' pālä tārėmli, akw' pālä są̊χtawė. — tą̊rėm χą̊tlāli, ą̊s ēt'imi.*

79. *Vįɣįr nujiñ χūm sāt tal vit-joli-pält ją̊mįti. — ālėn.*

80. *Vįɣįr nujiñ χum pā kwāli, sēmėl nujiñ χum nal va'ili. — ńāl rātawė; isėm kēr vįɣįr χum, pol'ėm kēr sēmėl χum.*

81. *Luwiñ puñkėp mā-tār. — sāli pūwnė tińśäñ.*

82. *Lą̊mtä χaślėm jarmak. — tą̊rėm-χar-tult.*

---

71. Négy ölnyire a víz alatt vöröskendős nő ül. — Sügérhalról való találós mese. A sügérhal mély vízben él.

72. Nyuszt és hód egyforma hosszúak. — Ég és föld.

73. Orros, füles két bagoly. — Kesztyű.

74. Deszkán nem áll meg (deszkához nem illeszkedik, ragad), szegen nem áll meg, semmin (sehová) sem áll meg. — Tojás.

75. Őskori ember lőtte nyíl-lyuk. — «Istenke»- (medve-) barlang (gödör).

76. Nyüves rénbika-bőr a háztetőn fekszik. — Égi csillag.

77. Rénkerítes közepén ezüst-fűszár termett (oda), ott áll. — Rénhajtó nyírfa-rúd (-darab) a rénkerítés közepére állítva áll.

78. Fehér kendőnek egyik fele szétterűl, másik fele felgöngyölödik. — Az ég kinappalodik s megint beesteledik.

79. Vörös gúnyás ember hét ölnyire a viz alatt járkál. — Czompóhal.

80. Vörös gúnyás ember fölmegy, fekete gúnyás ember leszáll. — A nyílvasat [a kovácsoláskor] ütik; az izzó vas a vörös ember, a lehűlt vas a fekete ember.

81. Csontos fejű giliszta (földi gyökér). — Rénfogó pányva.

82. Darabja foszlott selyem. — Égboltbeli felhők.

83. *Lēi'-sup tari' rāñχulėnät sāt ur-ūltä sujti. — piseľ pokmati, sāt ur-ūltä sujti.*

84. *L'iľpėl χum lim ńāl-as. — śopėr-vāpi.*

*

(Középlozvaiak.)

85. *Äm āmiślēm.... Tōrėm-pū šāñkwėlti, ľimiś-ľamiś jēkwi. — vuotnė luoptäñ tai ńoutau.*

86. *Jā-vōtat kit iś paipkä χantenti. — šōrp-päľ.*

B) Szoszva-vidéki találós mesék.

87. *Am āmpśimā.... Akw ājkä sāt nāñk ālmėm. — la'iliñ sūmjėχ.*

88. *Ās-vātat āńt-pāl χār χajti. — ārp'-pāl (ārp' akw' supä). Ta'ittė, aman Āstė jā ārpil marawi' lap at vārawė; jā saka mil, jiw at joχti. ārpi-jiwėt jāñknėl nāñχ-nėileit, ārp'-pāl āńt-pāli' tōnä āmpśawė.*

89. *Kit ēkwä akwän tikwoss vorätei', akwän at joχtei'; kwoťlēnt lūpi. — sami'; kwoťlēnt ńol-uräm.*

---

83. Félfarkú daru rikoltása hét hegyen át hangzik. — A puska elsűl, hét hegyen át hangzik.

84. Új ember lőtte nyíl-lyuk. — Süketfajd ülő gödre.

*

85. Én találos mesét adok föl.... Ég-fi hárfázik, ringy-rongy tánczol. — A szél mozgatja a leveles ágat.

86. A folyó partján két kis puttonyka csüng. — Jávorfül.

B)

87. Az én találós mesém.... Egy öreg hét vörösfenyőt emelt. — Lábas éléspajta.

88. Az Ob partján félszarvú rénbika fut. — Fél czége (a czégének egy darabja). A Szoszva-, vagy Obvidéken nem rekesztik (csinálják) el egészen a folyót a czégével; a folyó igen mély, a fa nem éri el [a mélységet]. A czégerudak (fák) a jégből föllátszanak, azért nevezik a találós mesében a fél czégét fél szarvnak.

89. Két asszony akármint igyekszik egymáshoz, együvé nem jöhet; közöttük egy heverő fatörzs. — A szemek; közöttük az orrnyereg.

90. *Kiwriñ jiw χosit kēlp oχsėr χāñχsi. — śowėl-kiwėrt uľä tuśtawė, uľä pēlėmli-pėl uľä-ńelm oχsėr-χajtėl χāñχsi.*

91. *Kwālï'-taľėχt śērmatiñ lū χańśtawė. — ēkwä sētėp vāri-pėl numėn kwol-alät kēr-lakw vārawė; sētėp tū māγawė, tūl-ūlt kit pis sētėp (ūsmä-sētėp) akwän pistawė, taχtėnė nalėl akwän taχtawė.*

92. *Xajt-porkwėt χajtente'it, lïmsėt-χïmsėt ūnlente'it. — χajt-porkwäï' āmp āmpśawė: āmpėt sunnė kērawėt; lïmės-χïmės (ēlėm-χalės ti śirėl ti āmpśawė) ēlėm-χalės nāñχ-tāli, ūnli; āmpėt χajtente'it.*

93. *Jamės lū ľūľnė mā ńirėn at tēlawė, pumėn at tēlawe. — śowėl aräśä.*

94. *Turmėn lāχ-sām-patittė loś lujγi. — kwolt vit pāsγi.*

95. *Ser vōr, mor vōr sāmt kēlp tusiñ χum ľūľi. — χāľ-sās.*

96. *Ser vōr, mor vōr sāmt kēlp nujiñ χum ľūľi. — sāsä nujim χāľ. χāľ sāsä nujawė-pėl sāmä kēlp.*

97. *Ser vōr, mor vōr sāmt āln mūwėr-sup powėrāli. — vōrt āln'-ut.*

---

90. Üreges fa hosszában vörös róka kúszik. — A tűzhelyben tüzet raknak (állítanak), midőn a tűz fölgyúlad, a tűz lángja róka módjára kuszik fel.

91. Kötél végén zablás lovat tanítanak. — Midőn az assszony czérnát készít, fönn a ház tetején [belűl] egy vaskarikát alkalmaznak (csinálnak); a czérnát oda bedugják, aztán a kétszeres czérnát (a hálóvarsa-czérnát) egybesodorják, az orsónyéllel egybefonják.

92. A futkosó jószágocskák futkosnak; *lïmės*-ek, *χïmės*-ek üldögélnek. — «Futkosó jószágocskának» (szabálytalan kepzéssel: «*χajtporkwė*»-nak) a találós mesében az ebet nevezik. Az ebeket szánba fogják; a «*lïmės-χïmės* — az embert («*ēlėm-χalės*») nevezik így [szójátékkal] a találós mesében — fölszáll [a szánba], űl; az ebek futnak.

93. Jó lónak álló helyét vessző nem nővi be. — A tűzhely góczfelülete.

94. Sötét zug fenekén haris énekel. — A házban cseppeg a víz.

95. Rengeteg erdő, zordon erdő szögletében vörös szakálú ember áll. — Nyírhéj-dudorodvány, [mely belűl veres, kívűl fekete].

96. Rengeteg erdő, zordon erdő zugában vörös gúnyás ember áll. — Héja nyúzott nyírfa. Ha a nyírfának héját lenyúzzák, kérge vörös.

97. Rengeteg erdő, zordon erdő zugában ezüst tuskódarab hengergőzik. — «Az erdőben lakó valami» (medve).

98. *Ser vōr, mor vōr sāmt kāräj-χul āni ūnli. saḯrim jiw val'śėmanä.*

99. *Sittal sun vōl' χajti. — nol-vit jāñk num-pālnė nąñχ-kērel'ti.*

100. *S'āriś-vātat sol'im pum-tār l'ūl'i. — χątäñ-sip-lu.*

101. *S'āriś-kwotėlt taji-kwāräk, āni-kwāräk nātγėślawė. — vās-pḯγėt āñkwänėlnė nalu vālttawėt vitėn.*

102. *Vāt χum, au kāt. — āwi-kēr. tōnä toχ āmpśawė ti āmiś, mir akw'-mus tū kwonsḯtaχte'it.*

C) Konda-vidéki találós mesék.

(Oąmėl'ėś.)

a) *Tērės-poul* (Терезинская) faluból.

103. *Oąmėl'śėkėm-oą. . . . . ou-vōtät sēmėl pąl'χėsėñ khom tuńśi. — pārėš.*

104. *Kēr-oä l'äuti, jiw-oä loąśi. — put poąji, täjėl jąl-pąńśau.*

105. *Kwäl jäpėχ-tōnėl ūtγė khąrtėm, mulγė khąrtėm ōli. — kwäl-täḯl khwois.*

106. *Jąmės lo tuśnė mōt jiw at tuńśi, pom at tuńśi. — soml'ėχ.*

---

98. Rengeteg erdő, zordon erdő szögletében apró kecsegehallal [telt] csésze áll (ül). — A levágott fa forgácsai.

99. Előgörbület nélkül való szán folyóvonalat fut. — A jégszín-víz a jég fölé hatol.

100. Tenger partján deres fűszál áll. — Hattyúnyak.

101. Tenger közepén nyaláb merőkanál, nyaláb csésze úszkál. — A réczefiókokat anyjuk levezeti a vízbe.

102. Harmincz ember, egy kéz. — Ajtókilincs (ajtóvas). Ezt a találós mesét azért adják föl így, [mivel] a nép egyre ahhoz (t. i. a kilincshez) markol.

C) .

103. Az én találós mesikém . . . Ajtó szélén fekete csizmás ember áll. — Jégtörő vas.

104. Vasleány zörög, faleány les. Az üst [zúgva] fő, fakanállal [keverve] forrásával alábbhagy.

105. A ház selyemideggel át van húzva a küszöb irányában, át van húzva a főhely irányában. — A [ház gerendáinak hézagait] betöltő moha.

106. Jó lónak álló helyén fa nem áll, fű nem áll. — Éléspajta.

107. *Jälwėl jōmėm khūrėm pät-äs. — kǫsnäs-pōńipėt.*

108. *Jipės soχrėp-lōχt toär-ląχw khǫji. — oąmp.*

109. *Jipės soχrėp-lōχt khosėñ oąnä-poąl khǫji. — joñ-khėp-koät.*

110. *Jipės vuor-kiwėrt ąln tąľäñ khǫm tuńši. — vuj-ańšuχ šämä posti.*

111. *Sōt rǫś äkw' ąsmät khǫjät. — kwäl-nąrėt.*

112. *Piśiñ ōχ-päñkėt sąirėñ tōriñ nē khwąsγi. — päsėn-tärmėl polwės tėi.*

113. *Poul-täil, ūs-täil khǫjät; tąul kwalät, äkwė sąur-leinė pūkhtät. — ou-kwąli.*

114. *Purśėkėñ soät kän. — tōrėm-poąlt numėn sąut.*

115. *Vǫli-ąǫl khouśėχ. — sakwėľäχ.*

116. *Vuor-kiwėrt Khoťąulėm tąχsi. — khǫľėm.*

117. *Mot jō oąlėm poąlt kēlp khuľėñ khǫm, mot jō oąlėm poąlt sēmėl khuľėñ khǫm. — mot jō oąlėm poąlt soäs ōχwtėm khōľ, mot jō oąlėm poąlt tąut tēm oąñkwėľ.*

118. *Lątėχ sǫnėñ khǫm sutγėli. — śōliś.*

119. *Rǫś mōt sąurepėm pąľ mąńś mōnė päts. — nēpėχ.*

---

107. Ördög járta három nyomlyuk. — Ablakrámák.

108. Sötét pitvar zugában gyökérkarika fekszik. — Eb.

109. Sötét pitvar zugában penészes csészedarab fekszik. — Holdsugár (holdkéz).

110. Sötét erdőben ezüstgyűrűs ember áll. — A medve szeme fénylik.

111. Hét orosz egy párnán fekszik. — A ház gerendák.

112. Mesterfogással készült hegy tetején fehér kendős nő imádkozik. — Az asztalon a gyertya ég.

113. Egész falu, egész város fekszik; aztán fölkél, egy tehénfarkba fogózik. — Ajtó-madzag (kilincs).

114. Borsótermő hét mező. — Az égen fönn a csillagok.

115. Rúdvégi lengő. — Szarka.

116. Erdőben «*Khoťąulėm*» csuszkál. — Süketfajd (*khǫľėm*).

117. Egyik folyónak túlsó oldalán vörös zubbonyos ember, a másik folyónak túlsó oldalán fekete zubbonyos ember. — Az egyik folyó túlsó oldalán héja lehántott nyirfa, a másik folyó túlsó oldalán tűz égette tuskó.

118. Szénvivő szánas ember szökdös. — Hölgymenyét.

119. Orosz földön faragott forgács vogul földre esett. — Levél (papir).

*

b) *Jā-ōntėr* (Евандра) faluból.

120. *Kiwriñ jiw-kiwėrt vīr oχsėr sutteli. — lomėt.*
121. *Kwäl-tärmėlnė lėwė, oat joχti. — vuj-pon.*
122. *Jäni tōrėm jal-poalt viś tōrėm räkwi. — mökė älėχtäχw*
123. *Jäpėχ tōr sau naj äl-vuot voari, lanγäl' khwasjat, lui vuot voari, älγäl' khwasjat. — khōl'-jiwėt vuotėn ńūtaut.*
124. *Jipės soχrėp-lōχėt palkhėñ ńalp oankėskė vonli. — pētėr.*
125. *Täñkėr-ńal, śōrėm-ńal Kholtėr-nē takhsi. — arγėp.*
126. *Noalmėn khōpėñ khōnt, pujin lailiñ khōnt. — vōtät jiwėt tuńšat, noalmėn parśėt nōtaut.*
127. *N'ilä roś äkw' äsėn khuńšat. — saor-śäkwėt.*
128. *N'ilä nē äkw' jäpėχ-tōrėl khartχats. — päsėn.*
129. *Päkėnkė lo ōχ rōti. — votkiś.*
130. *Pēs khom lėm ńōl jiwėt khuti pātėrs. — khōtėl-torėñ.*
131. *Pėrė-pėrė śäñiś. — pasiläp.*
132. *Polėt-kēr kisi, tāptė-värśėχ lojji, šäñkwė-mäñkwė pāri. — pėskėn patetau, ńolä pāri; mät vuj äli, tau khoji.*
133. *Vit'-pät' ponėñ lūp. — voantėrt.*
134. *Vit'-pät' samrėχ. — toari.*

---

120. Odvas fa odvában veres róka szökdös. — Láng.
121. Földobják a házra, nem jut föl. — Madártoll.
122. A nagy ég alatt kis ég esőzik. — Lisztszitálás.
123. Selyem kendős sok úri nő ha felszél kerekedik [felszélt csinál, t. i. *Tōrėm*), aláfelé köszönget; ha alszél kerekedik, fölfelé köszönget. — A nyírfákat mozgatja a szél.
124. Sötét pitvarzugban taknyos orrú öreg anyó ül. — Veder.
125. Egér orrú, egérfi orrú *Kholtėr*-asszony csúszkál. — Fésű.
126. Lenn a vizen hajós had, fenn a parton lábas had. — A parton fák állanak, lenn a vízen teherhajók (barzsá-k).
127. Négy orosz egy lyukba hugyozik. — A tehén tőgycsecsei.
128. Négy nő egy selyemkendővel vonta be magát. — Asztal.
129. Tarka ló hegyet hengerít. — Mamut.
130. Őskori ember lőtte nyíl a fák mögé tűnt el. — Napszürkület.
131. Fürgén forgó madárka. — Árr.
132. Aczélvas fütyöl, sárga czinke énekel, dombocska fordúl. — A puskát kilövik, golyója (nyíla) forog; a mi állatot megöl, odafekszik.
133. Vízfeneki szőrös fatörzs. — Vidra.
134. Vízfeneki gyermekszopó szarú (czuczli). — Sérinczhal.

135. *Viť-päť khansäñ ōχwtė.* — *somėr.*
136. *Viť-päť khansäñ ńań.* — *tur-khul.*
137. *Viť-päť kēr-khōñkhėltėp.* — *sart.*
138. *L'iχnė khantal äχ-khar.* — *mōñ.*
139. *Roś mōnėl pārėm sētėp-mōńtė mańś mōnė pārės.* — *l'ōñkh.*

c) *Jiwr-pöul* (Евра) faluból.

140. *Asėm jal-poalt asjė jē.* — *asėm-jiw-jal-poal.* — [Más megfejtés szerint:] *sėri.*
141. *Äkw' sopät tōrėmnė sonsi, mot sopät sēmėl mōn sonsi.* — *śēt-sopėl.*
142. *Īťi päsėnt tēs, äjis; kiwriñ jiw-kiwėrnė ju-lākwėltės.* — *käsi īťi ńań jäχtės, sėpėl'ät-kīn ju-läkwėltės.*
143. *Ōs khōtėl kwalau, ȧkw' saor-leinė tau pūkhtau.* — *öu-kēr.*
144. *Kēlp tōrėñ nē pöul laχwė jōnχi.* — *khōtėl.*
145. *Kēr-oa l'äuti, jiw-oa loaśi.* — *put poaji, viś-nē täjėl räuti.*

---

135. Vízfeneki tarka kő. — Sügérhal.
136. Vízfeneki tarka lepény. — Kárászhal.
137. Vízfeneki vashágcsó. — Csuka.
138. Egy valami, mi szegre nem akasztódik.
139. Orosz földről guruló czérnagombolyag vogul földre gurúlt. — Út.

*

140. Az ágypárna alatt keskeny folyó. — Az ágypárna támasztófája alatti tér. — [Más megfejtés szerint:] Kard.
141. Egyik fele égbe néz, másik fele földbe néz. — Sövénykaró.
142. Az esti asztalnál (vacsoránál) evett, ivott, s beszökött egy odvas fa odvába. — A kés esti kenyeret vágott s beszökött hüvelyébe.
143. Minden nap fölkelünk s egy tehén farkába fogózkodunk. — Ajtóvas (kilincs).
144. Sárga kendős nő falu körül forog. — Nap.
145. Vasleány zörög, faleány les. — Az üst [zúgva] fő, a leány (kis nő) fakanállal kavarja.
146. Odvas fa odvában magtörő hollók röpködnek. — A tűz-

146. *Kiwriñ jiw-kiwėrt varėpėt tīlītat.* — *śaul-kīt taut paltnist soltėľmėt kwänė lańyat śaul-äs-mäntėl.*

147. *Koatėl kwäl-tärmėl noñkh vaytau, noñkhwė at päti, noñkhwė as pėsyėmau, nokh-päti.* — *pat-pon.*

148. *Khotėr-nē takhsi.* — *lo-tañkh-pät-śöpėkėt.*

149. *Jälwėl jōmės khūrėm pät-äs.* — *kisėnäs-pōńėp.*

150. *Jipės sayrėp-lōχėt lhosėñ oanä-poal khoji.* — *jōnkhėp-poal.*

151. *Jiwnėl tuńśėñ, pomnėl tälkwä.* — *ńōl. nokhaľ lėwė, jiwnėl tuńśėñ; jal päti, pomnėl tälkwä.*

152. *Täkw tēlėm nortėχ.* — *joañk.*

153. *Täñkwė-mäñkwė pāri, pulėp kisi, kisi.* — *susmė pasjėr vujtitė.*

154. *Sēmėl nājėr-jä sairėñ nājėr ľaľt-pēśi sossėχta.* — *kwälkän-jä patėlak.*

155. *S'ēt-puj poalt aln taľėñ khom tuńśi.* — *vuj-ańśuχ.*

156. *Soariś-jėtėt sonėñ khom latėχ ilkhati.* — *śoľiś.*

157. *Noalmėn viť-mäntėl khōpėñ khōnt, pujin tōsėm mōt lailėñ khōnt.* — *noalmėn loptėt nōtwėt, pujin pomėt vōtėn rāwaut.*

---

helyen midőn tüzet raknak a szikrák kifelé illannak a tűzhely tetőnyílása mentén.

147. Kézzel dobják föl a házra, föl nem jut (esik); de [ha] fújják, fölfelé, följut. — Réczetoll.

148. *Khotėr*-asszony csúszkál. — Lópata-patkók.

149. Ördög járta három nyom-lyuk. — Ablakráma.

150. Sötét pitvarzugban penészes csészedarab fekszik. — Félhold.

151. Fánál magasabb, fűnél alacsonyabb. — Nyíl. Fölfelé dobják, fánál magasabb; leesik, fűnél alacsonyabb.

152. Magától támadt híd. — Jég.

153. Iczi-piczi forgolódik, dugó fütyöl, fütyöl. — A jávort kergeti a rozomák.

154. Fekete fejedelem és fehér fejedelem egymással szembe néznek. — Házpadló és tetőzet.

155. Sövény mögött ezüstgyűrűs ember áll. — «Állat-öreg» (medve).

156. Mocsár közepén szánas ember szenet hord. — Hölgymenyét.

157. Lenn a víz mentén hajós had, fönn a száraz földön lábas had. — Lenn a vizen falevelek úszkálnak, fönn a parton a füveket himbálja a szál.

158. *Pöul ľuśėp nēn laχwė jõñγau. — vōt siwγi.*

159. *Rusėñ tōrėñ soa̧t nāj, soa̧t a̧ñkė lui vōt voa̧ri älγäľ khwa̧sγat, äl vōt voa̧ri la̧ñχaľ khwa̧sγat. — khēľ.*

160. *Ro̧ś mōnėl sairėpäm sa̧irėñ pōľ ma̧ńś mōnė päti; ma̧ńś mōt sairėpäm sa̧irėñ pōľ ro̧ś mōnė päti. — nēpėχ.*

161. *Ro̧ś mōnėl kha̧jtėm sa̧irėñ sētėp-mōńťė ma̧ńś monė kha̧jtės; ma̧ńś mōnėl kha̧jtėm sa̧irėñ sētėp-mōńťė ruś mōnė kha̧jtės. — ľōñkh.*

d) *Pätėn-ōkhėt* (Потанакъ) faluból.

162. *Jā khwa̧leji, pöγė so̧uγi. — joa̧ñk-tōp-jä pārėš. joa̧ñk pūta̧u, khul tōpėl noñkhė ta̧uwė.*

163. *Jėnγė sajim kho̧m sōt ńiχ oa̧lėnmi. — ou-sōpėl.*

164. *Sa̧rt säri, säri; lētė ra̧wėlėnėšt ūs tēli. — pum-vo̧r mo̧khli voa̧rnėšt äkwän a̧sγa̧u, a̧sγa̧u, ūsi jėmti.*

165. *Tori-łol laikwėsi, vo̧rt-vo̧rt kėseli, šėrė-pėrė pāri. — lo̧ viťėl ajta̧u.*

166. *Viť-päťėt kha̧nsėñ khōñkhėltäp. — tōrėm-kistiläp.*

---

158. A falut síró nő járja körül. — A szél sivít.

159. Rojtos kendőjű hét úri nő, hét asszonyka ha alszél támad, fölfelé köszönget; ha felszél támad, lefelé köszönget. — Nyírfa.

160. Orosz földről vágott fehér forgács vogul földre esik; vogul földön vágott fehér forgács orosz földre esik. — Levél.

161. Orosz földről futó fehér czérnagombolyog vogul földre futott; vogul földről futó fehér czérnagombolyag orosz földre futott. — Út.

*

162. Atyja halat darabol, fia faldos. — Jégmerő szák és jégtörő vas. A jeget betörik, a halat a szákkal fölfelé hányják.

163. Sarka rohadt ember két vörösfenyőt emelget. — Ajtó-félfa.

164. Csuka ikrázik, ikrázik; midőn a farkát mozgatja város (*«ūs»*) támad. — Midőn a szénarendet boglyává alakítják, egybe gereblyélik, gereblyélik s ebből szénakert (*«ūs»*) lesz.

165. Daruláb biczeg, *«vo̧rt-vo̧rt»* [hanggal] fütyöl, sürögve-forogva forgolódik. — A lovat vízzel itatják.

166. Víz fenekén hímes hágcsó. — Égi szivárvány.

*

D) Tavda-vidéki találós mesék.

(Omäliś).

a) *Uťíñ-khulì-pqol* (Кузяева) faluból.

167. *Omäľči, omäľči . . . . . uť-piť šăt täräs . . . . . khánšen ńóχor ti? — íl-khanštǫñ ă šíltsėm; noún kiťúllēm, tiťí ńóχor? — jalėm khartánteu.*

168. *Oñgí ašóñ-khar, äwíť eškėñ-khar, puwí tārėm-poñnè miñäs. — kérpiś-kwīr; äwíť täút, puwí pošėm.*

169. *Oñgúm jänú täräs. — tī'p-käpăn.*

170. *Khanšáñ vār-khalt, šīmél vār-khalt sülí-šän khartátaχts. — śaľś khaitúts; [páñ-taľχè šīmél-khar].*

171. *Kiť khom uχ intäp-kälγèl kotkítim álēt. — kiť khum pūχátlēt.*

172. *Kiť khom ľėt-piś khartátlēt. — čitän-ľapàt.*

173. *Tārėm-poñnèl khanšáñ pughá ajúw-tupsan jál-kharàtal. — jamp.*

174. *Teptă-ūrčiχ īkänt, īkänt; tarėń-porò khartánt, khartánt. — nī uťnė mińänt; varkhán joχts, uť ă'mėrtàl, šäikă íl-čoñänt; šäikă täúl ă'mėrtàlil, jú-khartàntil.*

175. *Saráñ jänú khāñghėltáp tō'ńśi. — tañghél.*

---

167. Mese-mese-meskete .... Vízfeneki száz ablak.... tudod-e mi ez? — Megfejteni nem tudtam, téged kérdezlek, mi ez? — Gyalmot húznak.

168. Anyja vastag, leánya izzó, fia az égboltra ment. — Téglából [rakott] kemencze; leánya a tűz, fia a füst.

169. Anyám egy nagy ablak. — Gabonaasztag.

170. Tarka erdőben, fekete erdőben szenes csésze vonszolódik. — Hölgymenyét futott. Farkának hegye fekete.

171. Két ember egy övkötéllel van megkötve. — Két ember birkózik.

172. Két ember egymással szembe néz. — Sövénykarók.

173. Az égboltról tarka bika néz alá az ajtóküszöbre. — Hold.

174. Sárga czinke fütyörész, fütyörész; angyélika-fű vonszol, vonszol. — A nő a vízhez megy; eljutott a jéglékhez, vizet merít, a veder zörög; a vedret tele meríti, haza vonszolja.

175. Festett nagy hágcsó áll. — Liliom.

176. *Sojtḁ uχ khọm sḁirăñ tḁχľắl mèškètim tō'ńši. — voñgo'ľ-poñt tōjt pätím ḁl.*

177. *Šīmél sḁǫ́r pḁñél lép-pĕrùtèχtim khǫ́ji. — šīmél ńī-mént-ḁľḁt.*

178. *'Niľí khọm uχ šäikä-kwēr uť šḁšántēt — sḁǫ́r posḁ́ntéu.*

179. *'Niľí khọm ľḁχ-sei khaitántēt; juní-päl joχtǫ́ñ ä šilkít-lēt — ḁrắp ajắl koľósḁt junắl koľósḁt joχtǫ́ñ ä šiläntiľän.*

180. *Uχ khọm mińänt ilkíľ, uχ khọm purú-khḁrḁtḁl. — khọm sọjnḁ́ mińänt, päiští purú-khḁrḁtḁl.*

181. *Tḁšḁ́m khọm*] *pọm šupú-šouränt. — tḁlχúltḁpèl polnḁ́ tḁ́lèχtḁlèu; tḁšḁ́m khọm tḁlχúltḁp tḁšḁ́m jiwäni.*

182. *'Niľí khọm uχ pärt-jḁlo'=pält tō'ńšēt — ustäl-lailét.*

b) *Čọumitär-pọul* (Чандыры) faluból.

183. *Ašéñ jukänel ľḁpḁ́ mińänt. — kērnél pošém mińänt.*

184. *Ḁrčḁ́χiñ khum kē'r-tuχmät tēl-tuj khujḁ́ntḁl. — mèšäχ.*

185. *är khul lọtkhḁ́tḁl, ḁñlḁ́tḁχtḁl. — äitäm är khul lọtkhḁ́tḁl, pọsúñ kusún añlḁ́tḁχtḁl.*

---

176. Az erdőben egy ember fehér sapkával öltözködve áll. — A fatuskó fölött hó van (ráhullva).

177. Fekete tehén farkával karikába tekerőzve fekszik. — Fekete nemezágy [nappal összehajtva].

178. Négy ember egy vederbe önt vizet. — A tehenet fejik.

179. Négy ember az út mentén fut; egymást utólérni nem tudják. — A szekér előkerekeit az utókerekek utólérni nem tudják.

180. Az egyik ember megy előre, a másik ember visszanéz. — Az ember megy az erdőbe, [övébe dugott] fejszéje visszanéz.

181. Sovány («száraz») ember füvet szeldes. — A tilóval a kendert tilólják; a sovány («száraz») ember a tiló «száraz» fája.

182. Négy ember egy deszka alatt áll. — Asztallábak.

*

183. Vastag asszonyból oszlop megy. — A kemenczéből füst megy.

184. Subás ember a kemencze tetején heverész télen-nyáron. — Macska.

185. Minden reggel mosdik, szemlélgeti magát. — Az ember minden reggel mosdik s a tükörben (fényes üvegben) szemlélgeti magát.

186. *Ōš-lēχ khālúls. ä'χ-khanè ā jawáluñ. — khō'ńšét tārèm-poñt khalúlèm ālēt.*

187. *Uťté mińäntēm, ľáñèm ī'kèm. — khāp.*

188. *Uχ khum-polt sumánèt säpèľ khanántal. — ućúnèt man.*

189. *Uχ khátèl ipšäñ-khar, māt, khátèl posúñ-khar. — tārèm (khátèlnèt jī).*

190. *Khátèl khanántal, ītè äs-khulèn moukètel. — ajú-vèñèr.*

191. *Khat khátèl sujtél, sä'tèt khátèl iškértel. — čañ.*

192. *Khasíñ kērné poñ-āt šupú-jèχtäntiu. — khaiš.*

193. *Kätí ī'kèm, lailè ī'kèm, tārèm-poñnè núñ-kharàtal. — tīp.*

194. *Kiť čuškha vaχátlēt, tōšánel kuipúχ mińänt. — jiw-ku.*

195. *Kiť khum ukíń khārátaχtlēt. — čerkètnèt patáleχ ukíń kharátaχtlēt.*

196. *Kiť khum ukíń kotím tō'ńšēt. — čitän-šaplèt.*

197. *Khōrèm kharšún uχ ustälèn āntántēt. — staršínanèt khat-čiánènèt.*

198. *Khōrèm khum uχ asmá-poñèt khújēt. — uklát-narèt [uχ-khor khušti' nar, kiť-khar ulti' nar].*

199. *Khōrèm šerkèš uχ piťín iläntlēt; ukíń jäjím uχ käľníl iškértlēt. — khōrèm pup ukíń jä'ntēt, uχ ōχèšèm ōχótlēt.*

---

186. Városszerte szétszóródott, senkinek sem lehet egybegyűjteni. — A csillagok az égbolton szét vannak szóródva.

187. Vízben járok, nyomon (utam) nincs. — Ladik.

188. Egy embernek zacskója és [kés-] hüvelye csüng. — Szeméremtest és herezacskó.

189. Egy napon sötét, más napon fényes. — Ég. Nap és éj.

180. Nappal függ, éjjel egy lyukba dugódik — Ajtókapocs.

191. Hat napon át hangtalan, heted napon kiabál. — Harang.

192. Ágas vas a hajat kette vágja. — Olló.

193. Keze nincs, lába nincs, fölnéz az égboltra. — Gabona [szál].

194. Két disznó verekszik, szájukból hab ered (megy). — Kézi őrlőmalom (fás kő).

195. Két ember egybenéz. — Padló és tetőzet egybenéz.

196. Két ember egybekötve áll. — Sövénykarók.

197. Három ölyv egy asztalhoz ül. — A sztarsina és íródeákjai (jegyzői).

198. Három ember egy párnán fekszik. — A [ház] alapgerendái. Egyik gerenda hosszába [fektetett] gerenda, kettő keresztbe [fektetett] gerenda.

200. *čōlēñ äñšuχ mėrėχtėχtel. — tārėm ilkänt.*

201. *čuškhą-pält väitíñ khāji-pun. — päñä-khult núñ-ėšülėm kėrpišėt.*

202. *Tas poñép äñšuχ jél-rätäntiu, soľné lukhántėu. — artėn-jer.*

203. *Tārém-poññēl sairäñ khum jėlkhėľ khąrátąl. — jamp.*

204. *Tārėm-poñt šāt khuńš. — ľäm.*

205. *Tō'š-poñtėl tārēñ tąutúñ vä'tel. — nąn.*

206. *No'u-poltėnt, mäñ-poltùt tėmėr-pošìtus. — khąš kiť nar khąlt íl-pošìtus (mairútus).*

207. *'Niľí khum uχ tuχmä ilí-pält tō'nšēt. — ustäl.*

208. *'Niľí khum uχ äsné khuńšäntēt. — saór owrì.*

209. *Pāñ jiw pąñkhúñ vä'tel. — mąltáχ.*

210. *Pāñ khum tääit khąškhánt. — čąχl sailánt.*

211. *Vąj-nąn pāl ilí-pält khúji. — čukón.*

212. *L'iχné towíteliu, sitä-pilì íl-pätänt. — ńamértk.*

---

199. Három sas egy fészekbe jár; együvé jövén egy hangon sivítanak. — Három pap együvé jön, egy imádságot olvasnak.

200. Ősz öreg ordít. — Az ég dörög.

201. Disznónak szép nyakszirt-sertéje. — A fürdőkamrában izzóvá lett téglák.

202. Tar fejű öreget levernek, a földhöz csapdossák. — Szérűhely.

203. Égboltról fehér ember néz alá. — Hold.

204. Égbolton száz csillag. — Zelniczebogyó.

205. Fogatlan medve harapni akar. — Női szeméremtest.

206. Nálad [is], nálam [is] rányomkodtak. — A moha két gerenda közt összenyomódik, préselődik.

207. Négy ember egy tető alatt áll. — Asztal.

208. Négy ember egy lyukba hugyozik. — A tehén tőgye.

209. Fekete fa fingani akar. — Fegyver (puska).

210. Fekete ember tüzet csihol. — A viharfelhő villámlik.

211. Zsiros p . . a a pad alatt fekszik. — Vasfazék.

212. Szögre akasztják a czérnagombolyagot, [de] leesik. — Tojás.

HETEDIK SZAKASZ.

NÉPRAJZI APRÓSÁGOK.

A) Néphit.

1. Az istenségnek való ajánlás *(Ēl vărnė vārmėľ).*

Ēlėm-χḁlės, man sāli pus-ta'i̊l, nḁtėl ūrnätä mā'ės nāj-ḁ̄tėrnė «el vārawė». ti ēl vārnė vārmėľ toχ ti ḁ̄li: ēlėm-χḁlės, man sāli puñkä akw'-mat vārim-utėl (man vārim ḁ̄lnėl, man vārim ńoχsėl, man vārim tḁ̄rėl) sāt-śos jḁ̄ñχtawė, ēlėm-χḁlės puñkä moχlil moχlawė.

2. Kaltës-asszony *(Kaltėś-ēkwä).*

Mōt vārmäľėl ḁ̄lnė nē Kaltėś-ēkwän pojkśi, pus-ta'i̊l voss ḁ̄ńśawė, mat naknė-sipnė ul voss pati ńawrėmä ḁ̄ńśėnė porät-jirχatnė χḁtpä jiri̊' sāli ali, āln nēγi, tḁ̄r pini.

---

1. Hogy az ember, vagy rénszarvas egészségben [hosszú] életkorral meg legyen tartva, elajánlják az istenkének elcsinálják (a «fejedelmi asszonynak és úrnak»). Ennek az elajánlásnak dolga ím így van: Az embernek, vagy rénszarvasnak fejét valamely [már] «elajánlott» tárgygyal — akár «elajánlott» ezüsttel, akár «elajánlott» nyusztbőrrel, akár «elajánlott» kendővel — hét ízben körüllengetik (forgatják); az embernek fejét [ezenkívül] csomóban átkötik.

*

2. A más állapotban (dologgal) levő nő Kaltës-asszonyhoz imádkozik, hogy egészségesen tartsa meg, valami büntetéssel járó vétségbe ne essék gyermeke megszűlésének idején. Az áldozó áldozatkép rénszarvast öl, ezüstöt «köt» [«elajánláskép» kendőbe], kendőt «helyez» [az istenke bálványához].

*

3. Áldozatváltó (*Kastnė-χuri.*

Xotiχqtpä manėr uj-ke (man ńärmä sēmėl sāli, man lūw, man jāńk pąsi') kāsti, tamľiñ uj moľėχ-ke at χąnti, at ąńśi: «χuri jini», kāstnė ujä χuritä sāsnėl jinitä. ti jinėm uj-χuri pąs-tątėpnė pinawė, tamľiñ uj χąntnė-mos tot ūrawė. kāstėm χum kāstėm pąsi', man kāstėm lūw χąntipėl, ti pąsi', man lūw alnätä jui-pālt χuritä χot-lītä.

4. Az áldozattér fája (*Tārėm-tir*).

a) Tąrėmnė jirχatnė ąrėmt jir-kantė «Tąrėm-tir» tūśtawė ti Tąrėm-tir vēr χāľ-pīnėl sa'īrawė; tit-tąwanä χot-nālkawėt, taľėχ-tąwanä χūľawėt. tēli tūjtnė, tuji mānė, man ľūľnė jiw-ąntsėl tūśtawė. Xuľ-ātėrnė uľpä-tir tūśtawė.

b) Khąit-pū titätän jel-śąurėpau, taľėχä-mąś kwän-nąlėχtau, taľėχät tąl khuľwė, tūl tirä tuśtau. tir popi-ńäśmėl voąrau. ťė popi-ńäśm khąit-sul-tärmt jeäptėl kwän-jäśśau. tūl khątėl kwąlnė ľäľt tuśtiän, tūl täwän päńk khwąśśėt. popi ťu ärilau, popi tīli, tir-taľėχnė nuk-isepi.

---

3. Ha valaki valaminemű állatot — akár váll-lapoczkája fekete rént, akár lovat, akár szürkeszőrű rénborjút — fogad áldozatúl, [de] ilyen állatot hamarosan nem talál, nincs [olyan] birtokában: alakot szab, fogadott állatának alakját szabja ki nyírhéjból. Ezt a kiszabott állatalakot a «fény-ládába» helyezik, ott őrzik addig, míg olyan állatot nem találnak. A fogadalmat tevő ember, ha megtalálta a fogadott rénborjút, vagy a fogadott lovat, miután ezen rénborjút, vagy lovat leölte, «alakját» eldobja.

*

4. Midőn *Tąrėm*-nak véráldozatot hoznak, a véráldozat terén «*Tārėm-tir*»-t állítanak. Ezt fiatal nyírfából vágják; alsó ágait (tőágait) levagdossák, csúcságait meghagyják. Télen a hóba, nyáron a földbe, vagy álló fához támasztva állítják föl. Az «Ördögfejedelem»-nek czirbolyafenyőből állítanak *tir*-t.

[Más közlés szerint:] Vörös fenyőt vágnak ki tövénél, csúcsa tájáig [az ágaktól] megtisztítják, csúcsán a tűleveles ágakat meghagyják, azután «*tir*» gyanánt fölállítják. A «*tir*»-t istenke-ábrázattal látják el (készítik). Ezt az istenke-ábrázatot a vörös fenyő kérgén késsel metszik ki. Azután napkelet irányában (kelettel szembe) állítják, azután neki főt hajtogatnak. Az istenkét oda igézik, az istenke előrepül, a *tir* csúcsára fölülepedik.

*

5. Ételáldozat *(Pūri)*.

Nāj-ḁ̄tėrnė susnė χum vāt́i χal pūrl̥aχti. pūrlaχtėnė vārmėľä toχ ti ḁ̄li: ńḁ̄wėľ, man χul nal-pajtawė, ānän χūnawė, pupχ'-ēli-pālt ūnttawė, isėm äpä, portiñ äpä tawän vōss joχtχati. tūl sḁ̄t vōwḁ̄wė: «pus kātėl, pus la'ilėl manaun ḁ̄ńśän!» — lāwawė. pūri kit-χūrėm rin ūnlėnät-sis χot-vīwė, jūw-tēwė.

6. Halotti áldozat *(ūnttėlaχtnė vārmėľ)*.

Ūsėm ēlėm-χḁ̄lėsnė vāt́i χal «ūnttėlaχtawė.» man-palit ūsėm ēlėm χḁ̄lės jun χuji, χḁ̄tėl jēmtke ūnttėlaχtawė. jol-ūnttėnät jui-pālt χūrmit χḁ̄tėl, tūl «jelpiñ sātä» taulėnät jui-pālt ūnttėlaχtawė tūl tāl minnė-sis ḁ̄s χūrmėχ-śos, ńiläχ-śos ūnttėlaχtawė. ūnttėlaχtnė χḁ̄tpä sawėñ kannė joχti, uľä palti, putä vitėl sḁ̄sitä, tälėl tārätitä, pajtitä. āsti-pėl pā χūnitä, jiw-pḁ̄χän sān-kiwėrt tū ūnttitä. «manaun ľūl nḁ̄mtėl ul nḁ̄msėn!» — pojkśe'it.

7. A Tavda-vidéki szent tó *(Ilpėñ tō)*.

Ilpén-tō poulnél khošót äk jäni tō ḁ̄l: Ilpéñ tōwú kitäntiu elpél moñ pīš äńčukänu sḁ̄pér jórtél ā khḁ̄sėltḁ̄lst; tú-čoût ti tō

5. Az istenkére ügyelő («fejedelmi asszonyra és úrra néző»; értsd: jámbor) ember gyakran (rövid közökben) hoz ételáldozatot. Az ételáldozat hozatalának dolga ím így van: Húst, vagy halat főznek meg, csészével fölmerik s a bálványka elé helyezik, hogy forró gőze, erőtadó (legjava) gőze neki hadd jusson. Azután szerencsét kérnek: «Ép kézzel, ép lábbal tarts meg bennünket!» — mondják. Miután az ételáldozat két-három pillanatig [ott] állott (ült), megeszik.

*

6. A megholt ember részére gyakran helyeznek (ültetnek) életáldozatot. A meddig a megholt ember a házban fekszik, naponként helyeznek [eléje] ételáldozatot. Miután eltemették (lehelyezték) a harmadik napon, azután [pedig] «szent hetének» elmulta után helyeznek [eléje] ételáldozatot. Azután egy év eltelte alatt mintegy háromszor, négyszer helyeznek [eléje] ételáldozatot. Az áldozó megérkezik a temetőbe («inséges térre»), tüzet rak, üstjébe vizet önt, főzni való eleséget bocsát bele, megfőzi. Midőn elkészül, fölmeri, a sír mellé egy csészikében oda helyezi. «Rossz gondolattal ne gondolkozzál rólunk!» — imádkozzák.

*

7. «Szent-tó-falu»-tól nem messze egy nagy tó van: «Szent tó»-nak nevezik. Régebben a mi ősatyáink nem vegyültek egybe

khǫró-pą̄χt ǫlné khąrpėnėt ilpėñú ańčúst. nīt tuwín äléu ä̆ ilkä̆lst, khą́rp-jiw ä̆ šäurst, ńėr ä̆ šailst. ti tōnėl khǫl ä́lėslėstkē't khǫl kwī'r-jäptėl ä̆ ńąlús, jíw-jäptėl ńąlús. jiχtém sąǿr ūrí Ut-k h ą́ n e u n tő-utnä̆ jú-tä̆rtŭs. Šąχ mātíñiś sōs ińíkin; sąprú sōsú; pīś ąlém khą́lėχ khunä̆χ ąlėst, moñ toχ ä̆ ąlą́ntėu. móñėχ mä̆ńči ńilmú jorkhú-ląlėu: šä̆t ät-lǫ amaľťąχtą́lėp ätä̆mėt ä̆ sǫwė.

8. Vízi manó, mamut (*Vitkėś*).

Vitkėś mil a'irtė ą̄li: man χul-, man są̄rp-, man pupakwė-, man lū-χuri ą̄ńśi. vōr-uj, man vit-χul jolä-ke mati, ūsnė pąsnė-ke pati: mil a'irnė ujtχati, Numi-Tą̄rėmnė sātimät mā'ės vitkėśi' jēmti. — pēs ą̄lmä, viγir tąriñ ēlėm-χąlės a'ir-χūrnėl χiuli-ke, taw nąñχ-χuľiluñkwė pati, χāp vitnė jol-χartuñkwė patitä; pusėn jūw-tēγanä, man χotäľ totiänä. ńuli-ke nātawė, taľχänėl pūγitä, pus χuritätėl vitnė jol-χartitä, tālänä, tąwänä pusėn χot-manitiänä, tūl toχ tārätitä; tup-jar ēlėm-χąlėsnė χot-nālkimė nąñχ-χuľilėkēt. ań

---

az oroszszal; abban az időben ezen tót a szélén álló ligettel együtt szentnek tartották. Nők nem jártak közel hozzá, a liget fáit nem vágták, vesszőt nem törtek [benne]. Ha ezen tóból halat fogtak, a halat nem tisztították vaskéssel, [hanem] fakéssel tisztították. A levágott tehénnek vérét a tó vizébe bocsátották a «Vízi fejedelemnek». Minden másképpen alakult mostan: Oroszszá lettünk, a mint a régen élt nép élt, mi nem élünk úgy. A mi saját vogul nyelvünket elfelejtjük: nem találkozik (lesz) százötven ember, a ki [most is] beszélje.

*

8. A vízi manó (mamut) mély örvényben él: vagy hal-, vagy jávor-, vagy «istenke»-(medve-), vagy lóalakja van. Erdei állat, vagy vízi hal, ha megöregszik, ha haló idejéhez jut (esik): mély örvénybe bocsátkozik s *Numi-Tą̄rėm* igézete következtében vízi manóvá változik. — Régebben (régi létében) midőn vörös kendős ember az örvény szélétől fölfelé evez [vala], ő fölbukkanni kezd, s a ladikot a vízbe aláhúzni kezdi; egészen megette, vagy valahova elvitte [az ily zsákmányait]. Ha lúczfenyő úszik alá, megfogja a csúcsánál, egész mivoltában (alakjával) lehúzza a vízbe; tűleveleit ágait mind letépi, azután úgy bocsátja el; mintha éppen csak ember tisztogatta volna meg, [olyan] midőn fölemelkedik a vízből. Most nem látnak vízi manót (mamutot) *Numi-Tą̄rėm* halált ren-

ritkéś at vāśintawė, Numi-Tǭrėmnė sormėl lāuwės. āńtanä, man valėm-luwanä, man kaɣr-pǭɣ-luwanä ań pat ɣǭntilawėt rǫśėttė.

9. Csuka-istenke *(Sǫrt-pupi')*.

Sǫrt-pupi'-ɣuri lāwėltawė. ɣoti ɣumnė sǫrt-pupi' ǭńśawė: ań-maniñ sǫrt-ɣul nē-ɣǫtpän-ke jäktlawė, sǫrt-pupi' ɣutėɣlėnė ɣum ti sǫrt at tē'itä.

10. Halottak szelleme *(Urt)*.

Urt vōrtė ǭli. ēlėm-ɣǫlėsnė sorėmnė patuñkwė-ke, takwi urtä rǭnɣi. māń ńawrėm-ke ūsi: māń ńawrėm-turėl sujti; jäni' ɣǫtpä-ke ūsi: jäni' turėl sujti. —ɣuritä ɣansäñ ɣurip, tǫwläɣä tǭr-tǫwlėp-tǫul ɣuripei'. ńajt-ēlėm-ɣǫlėsėn l'apän vōwintawė. ɣǭñɣän ɣōntėmlawė-ke, toɣ vōwawė: «am rǫwn'-utėm-ke jol ūsi, am l'apäm jäjėn!» tōnt taw rǫwn'-utä-ke: l'apän-jiw; mōt-ɣǫtpä-ke: kwonėl mūɣėlti.

11. Lidérczt űz *(Tērėn-ɣul')*.

Tērėn-ɣul' sam-vopiñ ēlėm-ɣǫlėsnė susseltaɣti; sam-voptal ēlėm-ɣǫlėsnė at vāwė.

---

delt számára. Csupán szarvait, vagy velőcsontjait, vagy oldalbordáit találják a fövényes partokon.

*

9. «Csukaistenke»-alakot emlegetnek. A melyik embernek «csukaistenkéje» van, ha a csukahalat nő vágja darabokra, a «csukaistenkét» hajlongással imádó ember ezt a csukát meg nem eszi.

*

10. Az *urt* az erdőben él. Ha az embernek meg kell halni, az ő saját *urt*-ja kiáltoz. Ha kis gyermek hal meg: kis gyermek hangjával szól; ha nagy hal meg: nagy hanggal szól. — Alakja tarkaféle, szárnyai a denevér szárnyához hasonlatosak. A varázsló ember közelről látja. Ha valaki hallja, így kéri: «Ha az én rokonom hal meg, gyere közelembe!» Akkor ha az ő rokona: közel jön; ha más valaki: elkerüli.

*

11. A lidérczt űz bűvös szemű (rejtett dolgokat is látó) embernek láttatja magát; szembűvösség nélkül való embertől nem látható.

*

12. A hősök nemzedéke. (*Jḁ̄r māχėm*).

Ḁult sāmä-sām-lḁpėl jḁ̄r māχėm ti tārätawės χotäľ ḁ̄lnė sām-nūpėl. Tūl-ult ḁ̄lsėt, ḁ̄s mōt χuripäi̊' jēmtsėt; ḁ̄s toχ-ti ēlėm-χḁlsėt tēläst. Tḁ̄rėmnėl tārätım māχėm akw'-mūs Tḁ̄rėm-pī̊γėt ḁ̄le'it. χḁ̄nt-lim jist tḁ jḁ̄r māχėm χḁ̄ntle'it: tērniñ ērγėttė toχ ti lāwau. χoti χum jḁ̄r: āχwtėsi̊' ḁumlės, χotı χum jḁ̄rä va'i̊tal ḁ̄lės: alwės ḁ̄s seis. χoti-ut tamľė jḁ̄r χum ḁ̄lės: ti mā jelpiñi̊' jēmts; χum at rḁ̄wi, nē at rḁ̄wi; pupχėt, tḁ̄rėm-kanėt, pūrlaχtnė kanėt, ḁ̄s ńañrüt tot-ta ḁ̄le'it. tan jḁ̄ränl akw' mḁrtėsėt, nēm-χotı-utänl jḁ̄rä jḁlä at ḁ̄lės. tōnä tan Tḁ̄rėmnė pojkśäst. «manau χum-mūs ḁ̄luñkwė lāwe'in, a-manä akwät ḁ̄luñkwė, a-manä laχwä lāwilėn? man akwät ḁ̄luñkwė at vēri̊teu.» Tḁ̄rėmnėl sāmä-sāmä-lḁ̄pėl laχwä ti lāuwäst. akw Kāsėm, mōt Ās, mōt Ta'i̊t, mōt Sakw-nūpėl toχ-ti minäst; mā-sām, mā-sām mūsχėl. ḁ̄s tūľė mir ti tēls: mańśi mańśi-mūsχėl, ruś ruś-mūsχėl; manėr-sir mir akw'-mūs mā-pāñχwitėl ti tēlsėt. [Más közlésben:] *Xḁ̄ntlėnė jist jḁ̄r ḁ̄tėrt aliślaχte'it, jḁutėl-ńālėl kapėrte'it, mir alawė, jōr akw'-kit χum χūľti: taw ľūś-ērγä «tērniñ ērγi̊'» lāwawė. tḁ̄ āśä, tḁ̄ jä'i̊-pī̊γä alawė, ta-mā'ės taw ľūńśä, ľūś-sḁwä ti.*

12. Kezdetben vidékenként a «hős nemzedéket» bocsátotta alá [*Tḁ̄rėm*] a mindenfelé levő vidékekre. Azután éltek és másneműekké változtak el; az emberek így támadtak. A *Tḁ̄rėm*-től alábocsátott nemzedék mindannyia «*Tḁ̄rėm-fi*» vala. A hadakozó korban ez a hős nemzedék hadakozik vala: így mondják a hősi énekekben. Amelyik ember hős [vala]; kővé alakúlt (omlott) át; amelyik ember hősisége gyönge volt: azt megölték és elrothadt. Amelyik (t. i. kő, vagy hely) afféle hős ember volt: az a hely szentté vált; férfi nem illeti, nő nem illeti [szentségtelenül]; istenkék, istentisztelő terek, áldozati terek és hatalmasok; [t. i. szellemek] vannak ím ottan. Az ő hősiségük egyforma [volt]; egyiküknek sem volt hősisége alább való. Azért könyörögtek ők *Tḁ̄rėm*-hoz [ekképpen]: «Hogyan rendeled te, hogy mi éljünk; vajjon együtt élnünk, vagy pedig szanaszét rendeled-e? Mi nem birunk együtt élni.» Ekkor *Tḁ̄rėm* őket vidékenként szanaszét rendelte. Így ment egy a Kazym, más az Ob, [ismét] más a Szoszva, s [ismét] más a Szigva felé, kiki külön földtájékra. S ekkor ott (oda) népség keletkezett: vogul, vogul mivolta, orosz, orosz mivolta szerint; ahányféle népség [csak] van, mindannyia ekkor keletkezett a föld egész széltében.

[Más közlés szerint:] A hadakozó korban a hős fejedelmek öldösik vala egymást; íjjal, nyíllal ügyeskednek vala; a népet leölik, hős is csak egy-kettő marad meg; az ő siralmának énekét nevezik «*tērniñ ēri'*»-nek! Egyiknek atyját, másiknak bátyját ölik vala meg, azért sír ő, siralmának szava ez.

13. Fejszebűvölés *(Sa'irėp-pēni).*

Sa'irėp-pēni toχ ti ąli: pēnγėltėnė χątpä joχti-ke, ńajtχum pēnγėnė sa'irėpä kwālinė nēγi. kwāli' akw' ąulä kērėn nēγitä, kwāli' kwoťlėn takwi pūχėti, tūl pupi'-sätmil kajji; tik āťi sūpńelmtal ūnlimė pēnγi. pupi'-rē'inė-ke joχtawė: sa'irėpä ńuwi; at-ke joχtawė: at ńuwi. χumľė pupγän χōltawė, toχ lāwi. χąntnė-mūs-ke χōltawė: «nań ūsėm-utėn (ūsėm ļuwėn, sālin) χąntilėn» — lāwi. ań-maniñ at-ke χąntnė-mūs χōltawė, tōnt lāwi: «at χąntilėn.»

14. Medvein-bűvölés *(Tōn-peni).*

«Äm šąuräpėm khot-khwoltitäslėm, näu tulmėntäslėn. näu ąmėltēn: at tulmentäsėn; at-ke tulmentäsėn, am uj-tōn śäritėm. khumľė ťė uj-tōn päl-khartau, äkw'-ťė khajtėl näu koątän-ląilän pär-khartąñkwėt! tont äm ľuľtėñ khummė khantilėm. — šauräpėm pär-mäjäln! nän ōśėñ inťi; äm uj-tōn tont at śäritėm.»

15. Medveeskü *(Uj-ńuli).*

Kit khom śoritąχta-kēt, ąlė-khwąn-när toąrė kholtiläχw ńoritė, täu ľōñkhė sōj: vuj-ańšuχnė ńolti. vuj-ańšuχ kwäsmė ėlė

---

13. A fejszebűvölés ím így van: Ha valaki jön, ki bűvöltetni akar, a varázsló ember (samán) bűvölő fejszéjét egy madzagra köti. A madzag közepét maga fogja (közepéhez fogózkodik), azután elhuhogja az istenke-igézetet; vagy pedig egyébként szótlanul ülve bűvöl. Ha az istenke-réülete megszállja: mozog a fejszéje; ha nem szállja: nem mozog. A mint istenkéje neki megmutatja, úgy beszél. Ha azt mutatja, hogy megtalálja: «Te az elveszett holmidat (elveszett lovad, réned) megtalálod» — mondja. Ha pedig úgy mutatja [az istenke], hogy nem találja meg, akkor [azt] mondja: «Nem találod meg.»

*

14. «Én fejszémet elvesztettem, te loptad el.» Te [azt] mondod: Nem loptad el. Ha nem loptad el: én «állat»-(medve)-inat fogok perzselni. A mint ez az «állat»-ín összezsugorodik (felhúzódik), ép úgy zsugorodjon össze a te kezed, lábad! Akkor megbüntetem (megtalálom) én az én vétkes emberem. — Add vissza a fejszém! Neked hasznosabb lesz; akkor én nem perzselek «állat»-(medve-)inat.»

*

15. Ha két ember pörlekedik, s valaki ki akarja mutatni, hogy az ő szava igaz: az «állatöregre» (medvére) esküszik. Az

sag̥ritä, tokhwė-tė log̥tti: «vuj-ańšuχnė ju-tēñkum, om g̥sė pērilėsėm-kēt!» vuj-ańšuχ mg̥ńś l'ōχmė khōlitė; ńg̥ltėm-khg̥rmė khg̥ńšitė. sōj ńg̥ltės-kēt g̥ti-nė-sė-när og̥t vog̥ri täung̥nė; ńg̥ltėm-khg̥r ńg̥lät sōj og̥t ōlėskēt, täutäm porti mänītitė, ju-tcītė.

Mg̥lti akw' mät Tāp-jō tg̥l'khėt ūlėm khg̥m vuj-ańšuχnė ńg̥ltės toni-pog̥lt vuor kėnsg̥χ mėnės. khg̥sėpät jot-vėstė; tōrėm jiñkės, jō. vōtät khg̥sėpmė pg̥li-khg̥rtėstė, khg̥sėp jol-pog̥lt tė khwg̥jės. ji g̥lė-nė-sėr jiw-towėt rōšitänät sg̥mlės. täu khōlitė, khg̥sėp-soumė ng̥khwė og̥lmėstė, sg̥nsi: vuj-ańšuχ jäjenti. lg̥šėl mōt pog̥lėn khg̥sėp jg̥l-pog̥lnėl kwg̥nė ńg̥rsėm, vit'ėn nalwė tārėtg̥χts, jg̥l-mūrėmlės. mg̥ršė mūrėmlės, jo-vōtän ng̥khwė nēltg̥χts, sg̥nsitä: nė-sė-när sar vuj-ańšuχ vog̥ri. vuj-ańšuχ khg̥sėpmė pärjitog̥lg̥χ pōmtėstä. khg̥mnė kitėpawės: «näi' nė näran tot?» vuj-ańšuχ tėtė l'ōχmė khōlmät-uit tg̥u-tė pg̥rwėlės. khg̥m ūs vit'ėn mūrėmlės, jō mōt pog̥lnė mūrėmlės. lg̥šėl ng̥khwė nēltg̥χts, voitä: vuj-ańšuχ vit'ėn mūrėmlog̥li, ng̥khwė nėīlėpi, vit'ėt sokhwėrli, täutäm ng̥khwė puuχ värėtitė. ūs log̥tti täung̥n: «näi' nė näran tot, om sōj ńg̥lsėm?!» täu jō mōt-pog̥lnėl äkw' ton pog̥lėtän

---

«állatöreg» körmét elvágja, s így szól: «Egyen meg engem az ,állatöreg', ha én hamisságba keveredtem!» Az «állatöreg» a vogul beszédet érti (hallja); az esküvőt ismeri. Ha igaz lélekkel (igazat) esküdött, semmit sem tesz neki; [de] ha nem volt igaz az esküvőnek esküje, őt darabokra tépi szét s megeszi.

Néhány év előtt egy ember, ki a Táp-folyó forrásvidéken lakott, az «állatöregre» esküdött. Azután vadászni (erdőt keresni) ment. Hálósátrát magával vitte; az ég beesteledett, a folyó partján a hálósátort kifeszítette (fölbontotta) s a hálósátor alatt ím lefeküdt. Éjjel valamiféle ágropogás zaja keletkezett. Ő hallja, a hálósátor vásznát (bőrét) fölemelte, nézi: [hát] az «állatöreg» jődögél. Lassan kimászott a hálósátor alól a másik oldalra, a vízbe leereszkedett s alámerült. Kis ideig úszott a víz alatt (merült), [azután] a folyó partjához fölfelé emelkedett (jelentkezett) s nézi: vajjon ugyan mit csinál az «állatöreg». Az «állatöreg» a hálósátrat forgatni kezdette. Kérdi az ember: «Mit fáradozol te ottan?» Az «állatöreg», a mint ezt a szót meghallja, ím oda ugrott. Az ember ismét a vízbe merült s a folyó másik (t. i. errűlső) oldalára úszott a víz alatt (merült). Lassan fölemelkedett, látja, hogy az «állat-öreg» a vízbe bukdos alá, fölbukkan (jelentkezik), a vízben markolász, őt igyekszik megfogni. Ismét mondja neki: «Mit fáradsz te ott, [hiszen] én igazat esküdtem?!» [Azután] a folyó egyik oldaláról ismét visszaúszott a víz alatt ugyanama (túlsó) oldalra. A mint így küzdött az «állat-

ūs päri mūrėmlės. täu tokhwė nänät-mäntėl vuj-ańśuχ ji-ōlt täutäm elė khwǫltėptėstä, elė mėnės. vuj-ańśuχnė īra ńǫltǫχ oa̧t koa̧rėχ.

Kūsėñ-pǒulėñ khǫm vuor kėnsǫχ mėnės. oa̧mpän ńoχs khōtsėt. mōt khǫm oa̧mp khwa̧rtnė-ta̧ri ta̧u-mėnės, ńoχsmė ja̧l-älėstė, mōt mōn̦ė elė kha̧jtės. oa̧mpėt kėśa̧jnän pōχėn päri jist: täu oa̧t kha̧ńśitė ńoχsė khon-närnė ja̧l-älwės. ja̧tėl ńoχsät ja̧l-älėm khǫm toa̧rė päts. täu vuj-ańśuχ-kwäs sa̧ǫrės, vuj-ańśuχmė ńǫltėstė. toni-poa̧lt a̧ti-khun oa̧t meni pō vuornė, säk pėli.

16. Esküforma *('Nuli-lātiñ).*

«Tā̧rmėl' mā'ėl, vitėl, ul'äl ńulte'im: tā̧rėmnė voss χā̧ntawėm, mānė voss ujje'im, vittė voss sēpe'im, ul'än voss ja̧se'im, posiñ χā̧tėl ul voss va'ìlėm, am āγim-pīγėm ul voss va'ìlėm, ujėm-χulėm ul voss va'ìlėm, am ti vārmėl'tė tūlmaχ ā̧ńśe'im-ke!»

17. Mennykő *(Tōr.ėm-aχwtėš).*

S'oχl tautėñ aχwtėš tarteli; jiwnė taχni-ke: jiw mäniti; kha̧lsnė taχni-ke: khals šäm-älwė. khurėm kut kha̧ñkhä tōrėm-

---

öreg» végre elhagyta őt s tova ment. Nem kell az «állatöregre» sohasem (örökké nem) esküdni.

Egy Kúszëng-falvi ember vadászni ment. Ebei nyusztot találtak. Egy másik ember a kutyaugatás felé ment (oda), a nyusztot megölte, s más helyre futott el. Az ebek visszajöttek gazdájukhoz; ő nem tudja, hogy kicsoda ölte meg [s vitte el] az ő nyusztját. Később nyilvánosságra jutott, hogy ki volt az az ember, ki az ő nyusztját megölte. Ő [t. i.] «állatöreg»-körmöt vágott, az «állatöreget» idézte esküben. Attól fogva sohasem megy többé föl az erdőbe, nagyon fél.

*

16. «Égre, földre, vízre, tűzre esküszöm: az ég büntessen (találjon) meg engemet, sülyedjek a föld alá, fúljak meg a vízben, égjek el a tűzben, ne lássam a fényes napot, ne lássam leányom-fiam, ne lássam barmaim («állat-halam»), ha nekem hamisságom van ezen dologban»!

*

17. A viharfelhő tüzes követ bocsátgat alá; ha fát ér: a fát szétszaggatja; ha embert ér: az embert megöli. Három év múlva az «égi kő» (mennykő) megtalálódik. Szerencsés férfi, vagy szerencsés nő találhatja meg (sz. férfinak, nőnek találkozik). Benn

aχwtėš nukh-khąntau. šōtėñ khumnė, män šōtėñ nēnė khōntkhati. kwäl-keurt jun äńšilēt; khuń karėχ «tōrėm-toąt» pälėmtau, śukau täu-poalä.

18. Jósló jelek.

Xūń vōrnė, man χul alėślañkwė minė'in, karr śa'ītėkli-ke: nañėn sąt ńajtėkli.

Ti χątėl saka rēγiñ, ūlmiñ χątėl: ti χątpä joχtnė tārwit; χątpä śär ti joχti.

19. Harisfogás furfangja *(Xars-χars-uj pūγėnė ośmar).*

Xars-χars-uj saka pēlpiś χajtīti pum-kiwėrt, tawä pūγuñkwė ośmariñiś ēri-taw l'apatä lakwχatuñkwė patė'in, nąmsė'in, taw tit ti ąli, tit ti pūγėmtilėm: χąntlė'in, taw ta ēlėn χąsät sujti. — tawä pūγėnė mā'ės sup jūwl'ė raχwėl jąñχtawė, ńārä-pumī' ąs toχal'iñ jąñχtawėī'; uś-ta pūγawė.

20. A holdban álló emberalak.

Jōñkhėp īsėχ-tōrėmt iś oą-pųt ju-tēs; ton-mąs jōnkhėp-kēt iś oą-pųt vōkhtēt.

---

tartják a házban s a mikor kell, «égi tüzet» gyujtanak, csiholnak belőle.

*

18. Ha az erdőbe, vagy halat fogni mész s a rigó fütyül (örvendez): neked szerencsét jósol (bűvöl).

Ez a nap nagyon meleg, álmosító nap: ez valaki jöttének a terhes volta; bizonyára valaki jönni fog.

*

19. A harismadár nagyon gyorsan futkos a fűben, őt megfogni furfangosan kell. Ha a közelbe kezdesz lopózkodni, gondolod, ő ím itt van, itt megfogom mindjárt; [hát] hallod, hogy ő már a messze távolban hallatja szavát. — Az ő megfogása céljából az inget a gallérjával visszafelé fordítják, a czipő széna- [töltelékét] szintén így megfordítják: akkor már meg lehet fogni (megfogódik).

*

20. A hold az ősi időkben kis gyermekeket evett meg; azért látszanak a holdban kis gyermekek.

B) Népszokások.

21. Női hószám: «kisház» (*Māń kwol*).

Mańśi nē māń-kwolnė-ke pati, janės kwolnė mini; χumitä jot akwän at rąwi, ūrχati sąrp-ńąwėl' at tēi'. sąrp Tąrėmnėl sąwlėm uj, Tąrėmnė toχ sātwės, māń-kwoliñ-ta'il ul voss tēwė; ań-maniñ māń-kwoliñ-ta'il tēwė-ke: χumitä naknė pati, sawėluñkwė pati, sąrp at χąnti. māń-kwoliñ nē pupakw'-uläm at vāti. kāś-osγä vāt'i χa pēntitä; χotäl' sam-sajnė tujtitä, āmpnė ul voss χąntawė, ēlėm-χąlėsnė ul voss vāwė, χątėm ti ąultė l'ūl'siñ ul voss vārawė.

N'awrėm ąśnät jui-pālt mul'äsiñ ulämätėl χūrėm jąñχėp ąli; sistėm ulamnė uś-ta pati. māń-kwol jui-pālt sistėm mā'ės manśi nē lalwäl śäritaχ:i; mośśäkwė lalwä sūpät tauti, lalwäñ polėχ-vitä lońśiñ vitnė tārätitä, ti vitėl ulämanä kātėl larśėlti (tirśėlti), alpitä lūti.

Jelpiñ māt alėm vit-χul, man tąwliñ-uj, man la'iliñ uj mańś nēn nē-mat-χūń at tēwė; mańśi nē jelpiñ mānė at jälenti, kwonė jälitä, tū at sunsi, kasti.

---

21. Ha a vogul nő hónapszámba («kis házba») jut külön házba megy; a férjével egybe nem kerül, [törvény szerint] tartja magát (óvakodik). Jávorhúst nem eszik. A jávor *Tąrėm*-tól jelzett állat, *Tąrėm* igéje rendelte őt úgy, hogy «kis házbeli» állapotban ne egyék; mert ha «kis házbeli» állapotban eszik: [ama nőnek] férje büntetés okába esik, nyomorogni kezd, jávort nem talál. A «kis házbeli» nő «istenke-ruhát» (medvehúst) nem «szed» (eszik). Szemérem kötőjének gyaluforgácsát rövid időközökben váltja föl; valahová, hol szem nem látja (szem elől való biztosságba) rejti el, hogy az eb meg ne találja, az ember ne lássa s valahogyan ezen módon (végben) rossz ne történjék.

Miután gyermeket szült, hószámos (szennyes) ruhájával három hónapig van meg: tiszta ruhához csak akkor jut. A «kis házbeli» állapot után a tisztaság czéljából a vogul nő hódpézsmával «füstöli magát»: kevés pézsmát szétrág a szájában, pézsmás köpetét langyos vízbe ereszti, ezen vízzel belocsolja kezével ruháit s megmossa testét.

Szent helyen fogott vízi halat, vagy szárnyas állatot, vagy lábas állatot vogul nő soha sem eszik; a vogul nő a szent helyre nem jár, kikerüli, oda nem néz, arczát födi.

Mańśi nē nē-matėr jun ąśnė sori (man tūp, man narn' jiw, mañ sa'irėp, man kwol-sās) ultä at ūsiwli, kwol-älän at χāñγi: ūrχati, jol ul voss vikśėmli. manėr jol-vikśėmli-ke, lalwäl χot śārititä; tik āťi χot-lītä.

Vōr-χum vōrnė minuñkwė pati-pėl lakwäl taktėlaχti, sistėmtaχti. kwoliñ māt jąmiti, la'iläγä vikśėm pāñkėl ńākiäγä. śāritaχttal mini-ke, tawän sąt at jēmti.

22. Medvetáncz *(Uj-jēχw).*

Uj vōltēt-kel, äwätäm (päñkätäm), katľäpäm kwän-ąñkhwsiän. poėl-khūrnė joχtēt, jel-tuńśpēt, tautiñ ńälpä tārtėlēt, pąiliñ mōm tank khańśiän, uj vōltaus. ton jüi-poąlt kaľėn voąrēt; poėlnė uj-jurtėl ju jiut. jēkwät ľäľt pąrrėmēt, tujtėl vitėl toγėltiän, putėltiän. ton jüi-poąlt kwäľnä pomel sujjau (mairau) uj khąjtėl voss ōli. tūl täwäm päsėn-tärm uttiän. päsėn tōrėl päntau, uj älpä ńol-tus kwätpėl jel-päntau. uj-äwätäm katľäpän tärm punit, khuošt näritit. śämän ąlnėl tuštaut, täu täkw šunšenti; päľän säkwėl juntaut. uj iltä-poąltän ąrąkh, ńoul, kąleś, vuoj uttau; mōmnė purlilau. «ąrąkhkwė äjėn,

---

Vogul nő semminemű otthonn tartott holmit (üstöt, vagy ladiktoló fát, vagy fejszét, vagy házfedő nyírhéjat) át nem lép, a háztetőre föl nem mászik: óvakodik, hogy az [általa] «tisztátlanná» ne váljék. Ha valami «tisztátlanná» lett, pézsmával «füstöli meg»; egyébként pedig eldobja.

Az erdőbe járó ember, midőn az erdőbe készül (kezd) menni, pézsmával füstöli magát, «tisztálkodik». Házas helyen járdal, taposásával «tisztátlan» mocskot juttat lábaira (mocsokkal tapossa lábait). Ha «füstölés» nélkül megy el, nem lesz neki szerencséje.

*

22. Ha «állatot» (medvét) «szállítanak le» (ölnek) «levetkőztetik» (levágják) a fejét és «kezecskéit» (elölábait). A falu szélére érkeznek, megállanak, «tüzes nyilast» (puskát) durrogtatnak, hadd tudja meg a falubeli nép, hogy «állatot» «szállítottak le». Azután fölkiáltanak (kiáltást tesznek) s a faluba bejönnek az «állattal». Az asszonyok szembe ugranak s hóval, vízzel kezdik dobálgatni, locsolgatni. Annak utána megtömik a bőrét szénával, hogy [élő] «állat»-kép mutatkozzék (legyen). Azután asztalra helyezik. Az asztalt beborítják kendővel; az «állat» testét, kivéve az arczát (orrát, száját) befödik. Az «állat» fejét «kezecskéire» helyezik, hosszába nyujtják. Szemeire ezüstpénzt raknak (állítanak), hadd nézdegéljen, füleire gyöngyöt varrnak. Az «állat» elé pálinkát, húst, kalácsot,

ńoul tajėn!» — amiltentēt; päñk khaššēt. «uj, ul kharjėn, ul käntlėn!» — amiltentēt. tūl äk khum uj-jēχw jēkwėlti, šoš-poar-ńol-tus voari, päñkätäm jäni tōrėl ľäp khamitit, koatän tōr vii, uj il-poalt jēχw tulili. šañghultėp šañghultau. päsėn jel-poalt khum unli, ōpäkhajtėl kurili, jēχw tulilėp älä-ke joχtėlti, kwän parrėmi. «älä at loaγit joamuχ» — amilti. jēkwėm kwän-aštēt, kaľėn voarilēt. ujmė khat khatėl jēkwiän, saatit khatėl kwän vijän.

23\. A meghol t ember «tüze szikrája» (*Sorėmnė patėm ēlėm-χalės «uľä-sultmä»*).

Mańśi sorėmnė-ke pati, man χotäľ śälti-ke, tawän χuľtnė uľä-sultmä χasä ūrawė, jol at χaritawė. sorėmnė patėm ēlėm-χalės īsä nalimėn χātėl-sis akw'-mūs kwoliñ mātän jälenti uľä-sultmä, kwoläjorä sunsilañkwė. ań-maniñ uľätä jol-ke χaritawė, ľūńśi: «am sunsėm uľä-sultmėm ti χaritimė, am tēl at ērptawėm» — lāwi.

24\. Testtűzdelés (*Kāt-χansä, la'il-χansä*).

Mańśi nēt i tā mańśi χum kātänl χansäl jētiänl. ti χansä kāt-alän, kāt-sornė, la'il-amnän, man sāns-puñkėn jētawė.

---

zsírt állítanak (ültetnek); a népség [pedig] vendégli. «Igyál egy kis pálinkát, egyél húst!» — mondogatják. Főt hajtanak. «Állat, ne haragudjál, ne dühösködjél!» — mondogatják. Azután egy ember «állattánczot» kezd tánczolni. Nyírhéj-ábrázatot (maskurát) csinál, fejét nagy kendővel borítja be, kezébe kendőt vesz s az «állat» előtt tánczot jár (mókázik). A hárfát pengetik. Az asztal alatt egy ember ül, az «apuska» (medve) módjára ordít. A tánczot járó, ha közel kezd jönni hozzá, félre ugrik. «Tiltja, hogy közel menjenek hozzá» — mondja. Ha a tánczolást befejezik (tánczolván elkészülnek), fölkiáltanak. Az «állat» [tiszteletére] hat napon át tánczolnak; a hetedik napon kiviszik.

*

23. Ha a vogul ember meghal, vagy valahova vész (bemegy), hátrahagyott «tűzszikrájá»-t soká őrzik, el nem oltják. A meghalt ember árnyéka negyven napon át egyre jár az ő házas tájékára, hogy az ő tüze szikráját, a háza helyét nézdegélje. Hogyha tüzét eloltják, sír: «Im el van oltva az a «tűz-szikrám» melyet én ügyeltem (néztem); bizonyára nem szeretnek engemet» — mondja.

*

24. A vogul nők és olyik vogul ember kezüket rajzzal tűzdelik. Ezt a rajzot a kéztetőre, a kézszárra (alkarra), a láb-

jänγ' ūrtį' χansä χąrėm-mā'ės jētawė; tą-ērt kat-tān nąñχ-χuli-pėl jēte'it, l'ūl' kēlp voss tārätawė. χąrėm-mā'ės-ke χansawė: tąwliñ-uj-χuri, man la'iliñ-uj-χuri, man ness χąrėm--śurtmil śurtawė. ąulät χotäl' χansä jētuñkwė nąmtä pati. tū χansätä vōjiñ pāñkėl śurtitä. tūl jūntpėl kēlp tāräti. kēlpėl nē'ilnė mātä jotėl tū-tąsi, tū-pusmi, χansäi' jēmti. — aum mā'ės-ke kēlpä tāräti: jūntpėl jētnė pāñkiñ mātä śorχäliñ jiwėl nēγitä, śorχäliñ urä kāt-tānä χulnė mān tākiś tū pēritä, kāt-tānä tū voss χani.

C) Házi és erdei élet.

25. Bőr-kidolgozás *(Tąwėl' vārnė ur).*

Tąwėl' tąslėnė, vārnė urä toχ ti ąli: ńār tąwėl' kwolälän nąñχ-taγätawė āmpėtnė ul voss joχtawė. saχriäγä sol'ėl sol'tawei', tūl tąwėl' kiwrä ąsińnūw sirėl tārätawė, jänγi' voss ńūnsi, akwän ul voss χartχati (śäkėrāli). tąwėl' jąmėśäkw χot-tąsės-ke, ēkwätnė vārawė. vārnė urä toχ ti ąli: ąulät kwoläs-tērpil, man majt-tērpil titėltawė (särtawė), akwän pēritawė, kwālγėl tākiś jol-nēγawė,

---

tetőre, vagy térdfőre tűzdelik. Nagyobb részt ékesség czéljából tűzdelik az [ily] rajzot; [de] néha [akkor is] tűzdelnek, midőn a kéz ere [rendes helyéről] «fölválik», hogy a rossz vért kiereszszék. Ha ékesség czéljából rajzolnak: szárnyas állat alakját, vagy lábas állat alakját [rajzolják], vagy [pedig] közönséges ékességbeli vonalmintákat mintáznak (vonaloznak, húznak). Kezdetben a hova rajzot tűzdelni kedve tartja, oda mintázza a rajzát zsíros korommal; azután tűvel vért ereszt. Az a hely, hol vér jelentkezett, később megszárad, begyógyul, rajzzá válik. — Ha betegség miatt ereszti vérét: tűvel tűzdelt kormos helyét rovátkos fával köti le, rovátkos oldalát kézere «fölválásának» helyére [alkalmazva] erősen odatekeri, hogy kézere [régi helyén] oda illeszkedjék.

*

25. A bőr szárításának és kidolgozásának módja ím így van: A nyers bőrt fölakasztják a háztetőre, hogy az ebek el ne érjék. A [szélre eső] két hasbőr-részt fatűvel áttűzik, azután a bőr belső részét kissé vastag ruddal kifeszítik, hogy [a bőr] nagygyá nyúljon s össze ne huzódjék (zsugorodjék). Ha a bőr jól kiszáradt, az asszonyok kidolgozzák. A kidolgozás módja ím így van: Kezdetben lisztpéppel (kenőcscsel), vagy májpéppel megnedvesítik (megkenik), egybe göngyölik, madzaggal erősen lekötik, hogy szét (kettė)

kitti' ul voss tārėmli, sām-pattän jol-pinawė, χolit-mos voss sawi. tūl tąwėľ jotlapėl jotėltawė, sa'ilawė; tīl surmä kāmńėmtawė. jotėltėnätä jui-pālt sąw-sikwarä nautapėl χot-nautawė. nautnät jui-pālt ēkwä tąwėľ χartiluñkwė ūntti. la'iläγätėl vortitä, kātäγätėl χąsit-urän, pąri-urän śąlwė-kērėl āstnätä-mos χartilitä.

26. Májpép (*Majt-tērpi*).

Majt-tērpi vārnė urä ti: sāli-majt, man lū-majt tārä posnäi' pajtawė, tūl puľ-tąutawė, sāñχwės-kiwėrnė salγawė; surä-nūw-ke, mośśäkwė vitėl pal-tēlitawė, sawėm ńańėl sawlawė, tūl tērpiji' jēmti.

27. Ínczérna (*Tōn-šētėp*).

Tōšėm tōn-poąl jēkwätnė šētėp voąrąu. tōn šąurėp-mōñkhwėl pul-roątau, koąmėltä täkw inti; tūl šētėp-ōštėl pal-mänitau, šānšėl män pajtėl säγau. äń-ťė tōn-šētėp jiw, män lu-tärm mąwau. äń-ťė lu tōn-luä loąγau.

28. Gyujtó moszat (*Täñkw*).

Täñkw wüť-poąl pō-viwė, kwän-tōšlau, toąt-taľėχnė śukēn,

---

ne ereszkedjék s a [ház-]szöglet zugába (fenekébe) helyezik le, hadd savanyodjék reggelig. Azután a bőrt nyomkodó vassal nyomkodják, [gyúrás módra erősen] dörgölik; evvel a keménysége puhúl. Miután [puhára] nyomkodták irháját kaparóvassal lekaparják. Miután lekaparták, az asszony neki űl a bőr kihuzásához. A két lábával [az egyik végét valahova] odafeszíti (támasztja), kezével [pedig] hossza irányában és szélessége irányában kaszavassal húzogatja mindaddig, míg el nem készül.

*

26. A «májpép» készítésének módja ez: A rénmájat, vagy lómájat mindaddig főzik, míg teljesen szét (át) nem főtt, azután [szájban] szétrágják, nyírhéj-tartóba köpik; ha kissé sűrű, vízzel kissé fölelegyítik, kovászszal (savanyú kenyérrel) savanyítják, azután péppé változik.

*

27. A száraz ínból az asszonyok czérnát készítenek. Az inat fejszefokkal szétverik, hogy puha legyen; azután czérnavastagságban szétszaggatják, a térden vagy arczon sodorják (fonják). Ezt az ínczérnát fára, vagy csontra fűzik (dugják). Ezt a csontot «íncsont»-nak mondják.

*

28. A gyujtó-moszatot fölveszik a vízből s kiszárítják.

taplėχ nukh-pēlėmli; tont tautiñ taplėχmė täñkw-kēn tū-punilėn, jel-pēritilėn, pūilėn, täñkw tautėl nukh-pēlejau.

29. Lepény *(Kältėm).*

Kältėm ąšlėχ-pąsėn, män räšėχ-pąsėn-poąl voąrau; ńąr ńiń śämėrtau, šäχtau, poąrt-tärm pal-poąχau; poąrtmė ńäń-jurtėl toąt-šišä tuštau, tōšlau. kältėm āštės, panšės, vōjėl särtau.

30. Bozasör *(Pusä).*

Pusä ťokh-ťė voąrau: pąsėn wüť-kēn räutau, kąr-kēn poąrtuχ nal-uttau, tūl ąut sāñkau, tū räutau, motėntä nal-uttau poąrtuχ. päl-poąrtaχti-ke, kwän sissėlau, päl-šōvlau, tūl pusä inti.

31. Vérsavó-hurka *(Āsėk).*

Āsėk lū-kēlpnėl, man sąli-kēlpnėl vārawė. χūń lūw, man sāli alawė, vėľtä sa'irėp-māñχwėl junitawė. ūl voss sawali, kasäjil χanl-äst pūtmawė. kēlpä kwon ul voss kwāli, kasäj-asä ąsγėl lap-pūtmawė, turä lap-nēγawė. tūl kaχrä pal-silitawė, saχanä χot-viwėt, kēlpä

Tűzi taplóra [tüzet] csiholsz, a tapló égni kezd; akkor a tüzes taplót beleteszed a tűzi moszatba, belecsavarod, fúvod s a tűzi moszat tűzzel gyúlad föl.

*

29. A k ä l t é m - l e p é n y t árpa-, vagy rozslisztből készítik; a tésztát megdagasztják, megsózzák, deszkán szétgyúrják; a deszkát a tésztával együtt tűz mögé állítják, megszárítják. Kész a k ä l t é m-lepény, kisült, bekenik vajjal.

*

30. A b o z a s ö r t ím így készítik: Lisztet kevernek vízbe, beteszik a kemenczébe párolni, azután malátát törnek (zúznak), belekeverik s másodszorra teszik be [a kemenczébe] párolni. Midőn eléggé párlott (fölpárlott), leszűrik, savanyodni hagyják (megsavanyítják), aztán bozasör lesz [belőle].

*

31. A v é r s a v ó - h u r k a lóvérből, vagy rénszarvas-vérből készül. Midőn lovat, vagy rénszarvast ölnek, a homlokát megütik fejszefokkal. Hogy ne kínlódjék, a késsel hónaljában döfik át. Hogy a vére ki ne jöjjön, a kés nyilását gyaluforgácscsal tömik be, a torkát [pedig] lekötik. Azután hasát fölhasítják, kiveszik beleit, vérét nyírhéj-csuporral egy nagy nyírhéj-tálba merik ki, a megaludt dara-

sāñχwasėl jäni' sān-kiwėrnė χot-jōχtawė, kartanä kātėl puľ-tañrawė, āsėk saw voss χuľili. tūl kēlp-ąsnė χuľilėnė śālγä χot-jōχtawė, solwälėl solwėltawė, solwėl-jot akwän rautawė. saχėt χot-loutawėt, kasäjil χot-ńärtawėt; tūl jiw-soľėl saχ-ąul akwän mōrmawė, śoltawė, sētapėl jol-nēγawė; tūl āskėl jōχtawė. tąrės-kēm ta'ilä at jōχtawė, saχ pajtimė ul voss pokmati. saχ pajtuñkwė patawė, akwän śakrati, ta'ilä jēmti, āsėk saka voikėni' jēmti. pajtim āsėk pūtnėl pā-vīwė, mośśäkwė pōľlawė; tūl kasäjil puľ-jäktawė, tēwė.

32. Hússzárító állvány *(N'ēľ).*

Tūjä wanit šuorp älsėm-kel t́ė urėl nukh-tōšlilėm: ńēľ vǫrēm. tarä mōt kit šäp tuštēm, šäppi-tärm ńēľ-šir punēm, ńēľ-šir-tärm pal-šäľľėm ńouľ täγēm. ton jel-poąlt toąt paltēm; toąt-rīnė ńouľ kwän-tōši. tūl ńouľäm ju-khuntiäm.

33. Hústartó állvány *(Narmä).*

Narmä t́okh-t́ė voąrau: ńilä šäp šąurau, ńilä khąut mänti tuštaut. tont khuošt širri punwi, širri-tärm por-jiwėt rasaut. tont ńoul nukh-pēχwtau narmä-tärm, oąmpėtnė at tēwė.

---

bokat [pedig] kézzel szétnyomkodják, hogy sok vérsavó keletkezzék (emelkedjék föl). Azután a vér fölszínére emelkedő híg levet (nyálat) lefölözik (lemerik), sóval megsózzák s a sóval egybekeverik. A beleket kimossák, késsel megtisztítják (meghántják, tisztátlan részét lefejtik); azután fatűvel a bél végét egyberánczolják, megtűzik, czérnával lekötik; azután megtöltik (megmerik) vérsavóval. Tovább, mint egy arasznyira nem töltik, hogy a hurka (bél) a főzés alatt föl ne pukkadjon. [Midőn] a hurkát főzni kezdik, összezsugorodik, telivé lesz; a vérsavó [pedig] nagyon fehérré lesz. A megfőtt vérsavót kiveszik az üstből, kissé behűtik; azután késsel apróra vágják s eszik.

*

32. Ha tavaszszal jávort öltem az erdőben, ezen módon szárítom meg: Hússzárító állványt készítek. Tisztás helyen két ágas karót állítok fel, a két ágas karóra teszem [keresztben] a hússzárító állványrudat, a hússzárítóállványrúdra aggatom a fölszeletezett húst. Annak utána tüzet rakok; a tűz melegétől a hús kiszárad. Azután huskészletem (húsaim) hátamon haza viszem.

*

33. A hústartó állvány ím így készül: Négy ágas karót vágnak s keresztben ráhelyezik négy jegenyefenyőre. Azután hosszában fekvő rudakat tesznek rá s [e] rudakra keresztrudakat vetnek. Akkor a húst rádobják az állványra, hogy az ebek meg ne egyék.

*

34. Szárított hal *(Jạχėl).*

Jạχėl voạrnė urä t́okh-t́ė ōli: khul šišä-khuošt pal-šiltau, tūl lïγä-poạl nur-jiwnė nukh-mạγau (jạχėltau). nur-jiw šäp-tärm punau; tūl khul khạtėl rīnė, män toạt-rīnė tōšlau. t́ė tōšėm khul jạχlä loạγau. khul-jạχėl äkw'-tärm päs käppä punau, tūl nētėl jel-nēγau. — [Más közlés szerint:] *χul sisä pal-silawė, kit pal pạ̄χäγä ạ̄s silawė; χạ̄tėl-rē'īl, man ul'ä-rē'īl tōnt mol'ėχ tārä tạ̄si.*

35. Rovásfa *(S'ȩrkhėl-jiw).*

S'ȩrkhėl-jiwi pom ilėlėn' oạrėmt śȩrkhėltawi. män-šāt pom kwän ilēn, jel-śȩrkhėltiän: šāt put-ke kwän-ilēn, šāt śȩrkhėl śȩrkhėl-tēn. tont näu-poạltėnt šāt śȩrkhėl, äm-poạltėmt šāt śȩrkhėl śȩrkhėl-jiwänäm äkw' šạutėl ōliji, äkwän l'äl'l'iji.

---

34. A szárított hal készítése módja ím így van: A halat háta hosszában fölszelik, aztán farka felől föltűzik (földugják) a nyársfára. A nyársfát ágas karóra teszik; azután a halat a nap, vagy tűz melegével szárítják. Ezt a száraz halat «*jạχėl*»-nak mondják. A szárított halat egymás fölé halomba rakják, azután kötelékkel lekötik. — [Más közlés szerint:] A hal hátát fölszelik, kétfelől az oldalait szintén fölszelik; akkor a nap melegével gyorsan megszárad egészben (keresztülszárad).

*

35. Rovásfákat szénahordás idején ródalnak. A mennyi szénát hordtál, [azt] fölrovod: ha száz pudot hordasz, száz rovásjelt róssz föl. Akkor nálad [is] száz rovásjel, nálam [is] száz rovásjel: rovásfáink egy számban (sokasággal) vannak, egymásnak megfelelnek (egymáshoz illenek).

D) Szólásmódok a közbeszédből.

1. *Nañ kant-śaχl, kakrėn-kėurt akw'-mūs mirγi:* Te haragvó zivatar, mindig dörög a belsődben = Mindig haragszol | *simkėn ness mirγi, ta'ints kantėl:* Szívecskéd csak úgy dörög, megtelt haraggal | *kant-śaχl!* Te haragzivatar! = hirtelen haragú | *ūrėk-śaχl!* Te hazugságzivatar! = Te hazug! (*akw'-mūs urki* mindig hazudik) | *lawėñ χum lawėñ nąmt χajte'in:* Dühös férfi dühös elmével futsz = Felforrt a dühöd.

2. *Puuñä pusjelim sarän tiste'in, ūnle'in:* Úgy ülsz, búsúlsz, mint egy zürjén, kinek a gazdagságát elrabolták = hallgatagon ülsz.

3. *Ti vārnė polśäntėl tujiän-ke ńiñkwėñ χąlä vārijin, tēliän-ke jäñkėñ χąlä vārijin:* Ezen rágalmaitokkal engemet (ha) nyáron nyüves tetemmé csináltok, (ha) télen jeges tetemmé csináltok = Megesztek, agyonkínoztok rágalmaitokkal.

4. *Nañkin ńāľ vortsėn:* magadnak állítottál föl kelepczét = tetted bosszút von maga után.

5. *Ąχsėr lē'i tārätañkwė saka māštėr ąsėn:* Rókafarkat ereszteni, abban nagy mester vagy = Nagyon ravasz vagy | *ąχsėr-lē'i nąrtse'in* v. *tārtėle'in:* Rókafarkat terítesz v. eresztesz = Hizelegsz.

6. *Lēγėm jol-taγäpim ąli:* A farkam leakadt = Le vagyok kötve e helyre, nem mehetek sehová.

7. *Tari-pākw māń simkėm χąut-jiw ta'ilėñ lumtė kwossnät sujti:* Úgy érzem, mintha fenyőtobozhoz hasonló kis szivecském szurokfenyő teljes parázsában égne = Nagyon fáj a szívem.

8. *Taw kwalγä jäktnäi' jēmts, ta-kēm nētä-pālt moľėmli:* Ő olyanná lett, mintha kötelet vágna, úgy siet a feleségéhez.

9. *Manėr jōχriñ suj, manėr χōχriñ sui tot sujti?* Micsoda zaj, micsoda lárma van ott? (A padláson jártak, erre vonatkozott a kérdés.)

10. *Xūń ūsnė sorėm a'imtal?! āγim-mā'ės puñkėm jūw-pōsi:* Hogyan volna fájdalom nelkül való a halál (elvesző halál)?! Leányom miatt mered vissza a fejem = Fáj a szívem; ő miatta nem szeretnék meghalni (V. ö. *ēlėm-χąlės jol-pōsėli, la'iläγä, kātäγä tū-pōsei' = kārtei':* Ha az ember meghal, keze-lába megmered, околѣетъ).

11. *Am pūtėm χoti jisėñ χum jisėñ tąrėmt pajėlti:* Az én üstöm valamely örök életű férfi örök idejében fog felforrni = Sohasem forr fel.

12. *Urä-ke sāt urä mūs nąmtėm jąñχtilėm:* A mi oldalát illeti, hét oldal szerint forgatom elmémet = Mindenfelé forgatom elmém.

13. *Xotäl' ąlnė sāt lātiñ akw'-mūs nąmawė:* Bármerre levő hét szó mind megemlíttetik. (Ezt a megjegyzést a szótári jegyzetek összeírása alkalmával tette a közlő, a midőn t. i. mindenféle szó előkerült a beszédben.)

14. *Ti tolmėś-nēn χąnal ness nąmėlmatililėn, ti kurγänė sāt piśä, sāt āprä akw'-mūs at χōlilėn:* Erre a tolmácsnődre egykor majd csupán emlékezni fogsz: az ő kiabáló hét fogását, hét ügyességét egyre nem fogod hallani. (Midőn a közlőtől az állatok hangjait utánzó szókat kérdezgettem s ő félreértésből a szókat egyszersmind valóságos hangutánzással kisérte: akkor tette e megjegyzést.)

15. *'Nolėñ māχr-uj nañ pasilaχte'in, kārėlaχte'in:* Mint valami nagyorrú vakondok fúrkálsz, túrkálsz [ezeken a papirosokon] = Egész nap egyre írásaid mellett űlsz (v. ö. *kasäjil kārėlaχti* késsel fúr).

16. *Ta'itnė jiwėn? — pus-ke ąlnūm, ul minnūm?! Ta'itnė minnė l'ąñχėm lap-porχeitawės:* Jössz-e a Szoszvamellékre? — Ha egészséges volnék, hogyne mennék?! Az én utamat a Szoszvamellékre befutotta a hó = Nekem lehetetlen utaznom.

17. *Ätä īt'i tī' patėpāle'in, ātä χątel ti patėpāle'in tajėχ;* Később sem éjjel, sem nappal nem fogsz ide jutni = Sohasem fogsz erre a vidékre jönni.

18. *Nēkwėn sis pāl ąlnė ta'iliñ χūl'ėl ta χūl'ilėn:* Nőcskédet hátralevő teljes elhagyással hagyod el = Örökre elhagyod.

19. *Sim-tārsėm mol'ėχ sorχati:* Szívem gyökere hamar elszakad = Kedves emberem nem sokára távozik (v. ö. *ke'in kwol'ä χotsorχats*: a gomb lyuka kiszakadt).

20. *Sątėriñ χątėl-kastėl ąs jąmės ūlėm!* Az ezredik napig ismét jó álmot! = Isten veled örökre!

21. *Man jäγėn-ńelm, man āñkwėn-ńelm raute'in?* Vajjon atyád nyelvét, vagy anyád nyelvét habarod? = anyanyelveden van-e

zavaros beszéded? (— mondta a közlő, midőn véletlenűl magyarúl intéztem hozzá egy kérdésemet).

22. *Ūsnė, patnė vą̄ñχä-sūntnė manėräi' minė'im?!* Meghaló, beleeső gödör szádjába miért menjek = Minek menjek olyan helyre, hol meghalnék.

23. *Mōt punnė, mot sąwnė pats; pēntχats:* Más szőrbe, más bőrbe jutott; fölcserélődött = Elment az esze.

24. *Tą̄rėm-samt, joχtė'im:* Isten szeme előtt [mondom], eljövök; ей Богу приду = Istenemre mondom, eljövök.

25. *Nakiñ ńäräp χą̄jiñ ruśnė paulėkėm ńakawė:* Izületes bocskorú üstökös orosz tapossa *(Tat-tit-paul)* falum [hol a vogulság kivesztével orosz telepedett le].

26. *Vit-sujtal mānėl joχts:* Vize hirtelen földről érkezett = Ismeretlen földről.

27. *Jūntėp pūγi, ūri nāj:* Tűt fogni, tartani tudó úri nő = Derék nő.

28. *Morti mā uj-χąjtėl rotti' isėpasėn, samėmnė patsėn:* Délvidékről jött madárkép rögtön ideszállottál, szemembe tüntél (estél) = Rögtön észrevettelek.

29. *Ūńiś at ą̄ńśi:* Nincs fara = Nincs ülőhelye, nyugta, folyton jár-kel.

30. *Pujt l'ūl'nė χūrėm pun-tārsėm saka sarγėnänl sujti, ta-kēm pile'im nañėnnėl:* Farlyukamban álló három szőrszálamnak nagyon érzik rezgése, annyira félek tőled (— mondják gúnyból).

31. *S'ańin pup jēmts (tūjtnė lātiñ):* Anyád «pappá» lett (titkoló kifejezés) = *jol-χą̄ls:* meghalt.

32. *Totėrnė ārėnt ojtuñkwė vōuwės:* Elhivták, hogy a tatárnak az adósságát fizesse = Félrement szükségét végezni.

33. *Am ērγänėm, am mōjtänėm saim kwolnė lap-raumatwäst:* Az én énekeimet, az én regéimet eltemette a korhadt [összeomlott] ház = Nem tudok éneket, regét.

34. *Nañ jurt-χumin at χōlnätä, mańśi lātiñ tawän ąsiñ tul:* Mivel társad nem érti (hallja), a vogul beszéd neki sűrű (vastag) felhő.

35. *Am rumam nañ pākw-pąsi vojkėn ą̄tėr, jurtėn śāriś-vāta sēmėl ją̄rėn:* Te, barátom, czirbolyatoboz mogyorójához hasonlatos fehér fejedelem vagy, társad tengerparti fekete szamojéd.

36. Szitokszók: *Āmpėtnė voss tēwėn!* Hogy a kutyák

egyenek meg! | *Kul'-mān min!* Menj a pokolba (az ördög házájába)! | *Āñkwèn nąn!* Az anyád p . . . ája! *Posèr āñkwèn jäni' nąn!* Szajha anyád nagy p . . . ája! | *Posèr āmp!* Üzekedő eb (nőre mondják)! | *Āmp vēl't!* Kutyapofa! *ēsèmtättal āmp-vēl't!* Szemérmetlen kutyapofa! *Kul'-vēl't!* Ördögpofa! *Après-vēl't!* Tökfilkó! (Бол банъ! не вѣжливой, дикіи) | *Nañ uśśam après!* (ты дикій болбанъ)! | *Xamèl Ūtpi!* Pokolbeli «ugató»! || *tīwèss!* No, nyugodj (rárivalló szó)! перестань! | *Xamèl-mān totäln!* Vidd a pokolba! | *Xamèl ruś:* Pokoli muszka!

37. Bámulat kifejezései: *Satā! manä piś!* Ej-haj, minő furcsaság! (вотъ какое диво! что-за хитрость!) | *Manä kul'!* Ej, micsoda, mi ördög! | *Sorńiñ śiś!* v. *Jelpiñ śiś, manèr tit taw tamľiñ jēmts:* «Aranyos anya» v. «szent anya» (t. i. Kaltës), micsoda történt itt! (Батюшка, что такое здѣсь дѣлалось! ахъ бѣда!) | *tī-sèr!* Ugyan! Ejnye de furcsa!

38. Kesergés: *Sawiñ mā sāt χalnè sāt ātpä ātiñ puñkkèm jol voss ujttäslem: ti jänit saw ul voss totnūm; Tarèm jäni' saw, pupi' jäni' saw ul voss totnūm!* A réteges föld hét közébe bujtattam volna bár alá fejem (= bár meghaltam volna): ily nagy kínt bár ne kellene szenvednem (viselnem); *Tārèm* nagy kínját, istenke nagy kínját bár ne kellene szenvednem! (Csúzbajában mondta a közlő).

39. Leánykérő szólások: *Xajtä χum āγiñ χum-nūpèl lāwi: «am nañèn pērsèlaχte'im, sarèlaχte'im»:* A kérő násznagy szól a leányos emberhez: «Én téged unszolva kérlek, szorongatva kérlek [add oda leányod]». — *āγiñ ąjkä lāwi: «at mīγèm, kāsèm āt'im»:* A leányos öreg felel: «Nem adom, nincs [hozzá] kedvem». — *χajtä-χum lāwi: «namtèn ēläľ vojäln, rawn'-ut väräln, ti χātèl at mai e'im, vori at tāräte'im, χajtèle'im»:* A kérő válaszol: «Fordítsd kedvezőbbre (vedd előre) elméd, tedd őt (t. i. a nászoló legényt) rokonoddá, e mai nap nem jutok szorultságba [rászentelem feladatomra], nem engedek meg erőszakosságot [részedről], nászolni fogok». — L. Pápai Károly: A vogul házasság (Hunfalvy-album).

40. Köszönés: *Paśä!* Légy üdvöz! (találkozáskor); *Paśä, paśä ruma!* Légy üdvöz, barátom! | *ąs jamès ūlèm!* Isten veled! | *Pūmuśipe!* Köszönöm! (спасибо!) | *Tārèm tits!* Köszönöm az ételt! (tkp. isten jóllakatott, во здравѣ кушалъ!)

E) Személynevek.

(A Felső-Szoszva és Szigva vidékéről.)

1. *Jäni'-paul*-ból: *Sampėltal* (Vak; Сембенталовъ). — *Sontin* (Сондинъ, Сотиновъ). — *Korik.* — *Monin.*

2. *Xal-paul*-ból: *Tasman* (Тасмановъ). — *Amēt.*

3. *N'aχśēm-vōl'-paul*-ból: *Nom.* — *Patak.* — *Jänaχ.*

4. *Māń-jā-paul*-ból: *Xiurä* (Тусинъ). — *Māń-jā-ąjkä* (Тихоновъ). — *Jańi* (Т.). — *Aña* (Анятый). — *Xąńäl* (Токшаровъ).

5. *Sokur-jā-paul*-ból: *Māńkwė* (Kicsike), *Vōtėm, Jāñk-pūñk* (Fehér-fő), *Jąχi-ąjkä, Polä, Āpśikwė* (Öcsike), *Xum-ut, Xuma, Pēl'pä, L'ąñ-ąjkä, Juśėm-ājkä, Māń-ut* (Kicsiny), *Māń-āpśi* (Kis-öcs), *Atakwė, Kal'kwė, Mańa* (mindannyia: Сойнаховъ) | *Kēntėm śąwa, Alilėm, S'akliñ, Xąut-śaχl-ąjkä* (Lúczfenyő-orom-öreg), *Sąr-vitiñ-χąr* (Pálinkás), *Jäni'piriś* (Nagy-fiúcska; mindannyia: Яптинъ). | *Puśä* (Анхоринъ).

6. *Jā-sūnt-paul*-ból: *Xansäñ kēnt* (Tarka sapka; Хатаневъ). — *Jilpėltalėm χum* (X.).

7. *Xañlä-paul*-ból: *Vaj-Xañrä* (Тихоновъ). — *N'ār-le'in* (Kopasz evet; Ленкинъ).

8. *Muuñ-kēs-paul*-ból: *Lui-qul ąjkä* (Alvégi öreg), *Vāsmėń, S'olt-ąjkä* (Рампантьевъ-ek) | *Uräm* (Hegynyereg), *Māń-koitäñ* (Кимлинъ-ek) | *Sampėltal-pi', Talkwė-kwoliñ-ąjkä* (Alacsony-házas-öreg; Меровъ-ok).

9. *Ali Xąrėm-paul*-ból: *Rąś-paul-ąjkä* (Fövénypart-falvi-öreg). — *Māń-rąś-paul-χum* (Kis-fövénypart-falvi-férfi). — *Pupχ' isėm χum* v. *Liliñ pupχ' ąjkä* (Istenke-szállotta-férfi, Eleven-istenkés-öreg). — *Kwotl-pi'* (Középső-fi). — *Jäni' pi'* (Idősb-fi). — *Kwol-sāli ūrnė piriś* (Házi-rént-őrző-fiúcska). — *Xartėm paul χum.*

10. *Lui Xąrėm-paul*-ból: *Sarän-sāχiñ ąjkä* (Zürjén-subás-öreg). — *Jąrėn-kwoliñ ąjkä* (Szamojéd-sátras öreg). — *Māń-utriś* (Kicsike-holmi). — *Täräk-χum.* — *Kwotl-χum* (Középső-ember). — *Jänχ' ąjkä* (Idősb-öreg).

11. A *Mēñkw-jā-paul*-beliek családneve *(ąpėriś namä)*: *Alχati* («Verekszik»), a *Soräti-paul*-belieké: *Murtäsėp* («Szitkozódó»).

F) Ebnevek.

I. Lozva-vidékiek:

1. *Va'ilėp* (Vonószij: fehér örve van a nyakán). — 2. *Voršėk* (Czinege: homlokán hóka van). — 3. *Xulaχ* (Holló: fekete). — 4. *S'olši* (Hölgymenyét: fehér). — 5. *Xansi* (Tarka). — 6. *Sosla* (*sossėl*-féreg). — 7. *Jūr* (*jūr*-féreg). — 8. *Pal'* (Fül). — 9. *Kit-χum* (Két-ember). — 10. *Sāl'* (Búvárlúd: fehér petty van a szemén, mint a búvárlúdnak). — 11. *Tąulä* (Szárny). — 12. *Xaleuw* (Halászmadár: szürke). — 13. *Ēntėp* (Öv: fekete öv van a derekán). — 14. *Xul-tēp* (Vidra). — 15. *Ąχsėr* (Róka: vörös). — 16. *Xuntil'* (Vakond: fekete). — 17. *Nār* (Mogyoró). — 18. *Viγir-puñk* (Vörös-fej). — 19. *Sēmėl-puñk* (Fekete-fej). — 20. *Ąwlaχ* (Jegeskacsa: fehér). — 21. *Kāt-pāl* (Félkezű: egyik előlába más színű, mint a másik). — 22. *Xąpsä*. — 23. *T'ąlťuw*. — 24. *S'iťä*. — 25. *S'ānki*. — 26. *Pōχlėp* (Gomb).

II. Szoszva-vidékiek:

27. *Xārtχėn* (Ölyv). — 28. *Jānťeuw* (Ij-ideg). — 29. *Sānki* (Fekete kacsa: fekete). — 30. *L'olťä* (*lạltä* «folt»: foltos eb). — 31. *Xansi* (Tarka). — 32. *Kopa* (szürke eb). — 33. *S'āmėš*.

III. Jevra-vidékiek:

34. *Sip-khor* (Nyak-kan; Бѣлошейка, fehér nyakú). — 35. *N'oli* (Kígyó). — 36. *Lāpkė* (лапа у ней бѣла, fehér lábfeje van). — 37. *S'ērkė* (сѣрая, Szürke). — 38. *N'oχs-khor* (Nyuszt-kan). — 39. *Līn-oą* (Evet-leány: nőstény eb). — 40. *Viś khwǫlėχ* (Kis-holló). — 41. *Kimėt* (Rozomák). — 42. *Sōl'-oą* (Búvárlúd-leány; nőstény eb). — 43. *Sompėr* (шомполъ, puskatöltőfa). — 44. *Vąrėpkė* (Magtörő-holló). — 45. *S'oliś-oą* (Hölgymenyét-leány; nőstény). — 46. *Sus-khǫm* (kan eb). — 47. *Sēmėl oą* (Fekete-leány). — 48. *Näkėś*.

IV. Pelim-vidékiek:

49. *Värśiχ*. — 50. *'Noχs*. — 51. *Khwulėχ*. — 52. *Sañk'-oą*. — 53. *Sǫl'-oą*. — 54. *Pǫsa*. — 55. *Khul-tēp*. — 56. *Lupt-oą*.

NYOLCZADIK SZAKASZ.

A vogul föld helynevei. *

I.

A Lozva *(Lūsm, Losm)* folyó vidéke.

1. Lozva-melléki falvak: 1. *Lūsm-taľèχ-paul* (Lozvafőfalva; Юрта Пахтярова: a Bachtjárok régi telepe, most Michaiľ Ukladov lakja). — 2. *Sąw-paul;* KLV. *Šäu-tur poël* (Коврижины). — 3. *Xąsä-vōľ-p.* (Hosszú-folyóvonal-f.; Елисины). — 4. *Karp-jā-p.* (Rigós-folyó-f.; Укладовы). — 5. *Paťej-p.* † (Θадей Kaslapov volt falva). — 6. *Pāχwėñ-tit-p., Pāχm-tit-p.;* KLV. *Poñkhw-sutpä-poël* (Széles-folyótövi f.; Шейные). — 7. **Kēr χilnė ūs* (Vas-ásó-város; Лозвинскій пристань, a lozvai vasbánya kikötője). — 8. *Tat-tit-p.* † (Tatä-tövi-f.; Юркины; most Якубовскій orosz lakja.) — 9. *Tąrėχ-paul, Tōrėχ-poël* (Першины). — 10. **Ląś-tit-p., Loąś-tit-p.* (Лача). — 11. **Jev-tit-pōl* (Митяева). — 12. *Or-tit-p.* (Усманова). — 13. *Nąlėm-tit-p.* (Аря). — 14. *Pats-p.* (Горные). — 15. *Sint-jā-p.* (Синдей). — 16. *Tēlėm-tit-p.* (Рашкины). — 17. *Jąuľ-tit-p.* (Кузьина). — 18. *Ąś-tit-p.* (Илюшина). — 19. *Top-tit-p.* (Таньшины). — 20. *Punli-p.* † (Боркинъ). — 21. **Ruś-p.* (Oroszfalu; Кондратьева). — 22. *Mańś p.* (Vogulfalu; Тахтанская). — 23. **Loike p.* (Шабурово). — 24. **Näi-tit-p.* (Мишина). — 25. **Losm-tit-p.* (Lozvatorkolati f.; Усье Лозвы).

2. Falvak a Lozva mellékfolyói mentén: 1. *Tąmp-ūsiñ-p., Tąm pusėm-p.;* KLV. *Tąmp-osėm-poël* (Топеньки; a

---

* † jel azt jelenti, hogy az illető falu lakossága kihalt, vagy elköltözött, * hogy most már oroszok lakják, illetőleg vogul lakosai eloroszosodtak. A helynevek a folyó forrásvidékétől kezdve szoros földrajzi egymásutánban vannak közölve.

Bachtjár-család főtelepe). | 2. *Tuχtä-jā-p.* | 3. *Jelpiñ-jā-p.* (Szent-folyó-f.; Туйкова) | 4. *L'ūl'-jā-p.;* KLV. *L'ül'-jä-poėl* (Rossz-folyó f.; az Ukladovok egy ágának falva) | 5. *Uś-jā-tit-p.* (a Bachtjár-család falva) | 6. **N'ūrėm-vōl'-ūs* v. *Sapsa* (Réti-folyóvonal városa; Никито-Ивдиль, Новое Строенiе).

3. Mellékfolyók: 1. *Pūrma-jā* (Пурма). — 2. *Vismä, Visma* (Ушма). — 3. *Tąmp-ūsiñ jā* (Тошенька). — 4. *Jelpiñ-jā* (Szent folyó; Вижай); ennek mellékvizei a *Tuχtä-jā, Jelpiñ Uś-jā, Ańśuk-jā* (Öregember-folyó). — 5. *Karp-jā.* — 6. *L'ūl'-jā.* — 7. (Умпя). — *Pāχwėñ jā* (Széles folyó). — 8. *Tin-jā* (Тиня). — 9. *Ūntėp-jā* 10. *Tatä-jā*; KLV. *Toątä-jä* (Татя). — 11. *Māń-jā* (Kis-folyó; Манья). — 12. *Luik til', Alik til'* (Еловка). — 13. *Jiwtėl-jā* v. *Äwtil-jā* (Ивдиль); mellékvize a *Tąsėm-jā*; KLV. *Tošėm-jä* (Sekély, száraz folyó; Южная Тошенька). — 14. *Šēmėl jä* (Fekete folyó, Черная рѣчка). — 15. *Nor-jä.* — 16. *Sōnγäl'* (Березовская). — 17. *S'oχ-rąś-jä* (Асиновская). — 18. *Vuol'-jä* (Folyóvonal-f.; Волья). — 19. *Jäni ąnä* (Nagycsésze; Чашенская). — 20. *Xal'-śur-jä* (Красноярская). — 21. *Punuñk'-jä* (Пуновка). — 22. *Unėś-jä* (Ульта). — 23. *Vąr-jä, Vuor-jä* (Воря; Erdei folyó). — 24. *Popi-jä* (Istenke-folyó; Шайтанка, Лядвинка). — 25. *Kaš-jä* (Кашя). — 26. *Loaś-jä* (Лача). — 27. *Jewa-jä* (Ева). — 28. *Ur-jä.* — 29. *Pańlä, Pońäl-jä* (Понель). — 30. *Vatkil'-jä* (Ваткель). — 31. *Ar-jä* (Аря). — 32. *Uš-jä* (Kis folyó; Горная рѣчка). — 33. *Sīnt-jä* (Синдейка). — 34. *Tēlėm-jä* (Тальма). — 35. *Jąul'-jä* (Явля). — 36. *Äti-jä* (Ликина). — 37. *Tōpa* (Дулкова). — 38. *Ąš-tit-jä* (Илюшина). — 39. *Ušiñ-jä* (Усиня). — 40. *Tartēm* (Таретина).

4. Partnevek a Közép-Lozva vidékén: 1. *Posäl-mēsi* (Patak-folyóforduló). — 2. *Simri-vitėp-sām* (Sügér-vizes szöglet). — 3. *Kwasov-jos-sūnt* (Kwasov-útjelzésének torkolata). — 4. *Lūpśiñ-mēsi* (Kidőlt-fatörzsekkel-borított folyóforduló). — 5. *A'īt-tit-ląχi'* (Folyóér-tövi zúgok). — 6. *Xāl'-rąw-mēsi* (Nyírfa-öböl-folyóforduló). — 7. *Luik-tāl-tāltėm-mēsi, Alik-tāl-tāltėm-mēsi* (Téltelelő alsó és felső folyóforduló). — 8. *Luik til'-tit, Alik til'-tit* (Alsó és felső pataktő). — 9. *Māń-jā-tit* (Mány-já-tő). — 10. *ątėr-sa'irėp-χujnė vōl'* (Fejedelmi-fejsze-fekvő-folyóvonal). — 11. *Kwa-rėχ-pīt mēsi.* — 12. *Jelpiñ-mēs'-tit* (Szent folyóér-tő). — 13. *Jäni'-kwol-saurėχ.* — 14. *Uś-kwol-saurėχ.* — 15. *Sąrt-posjėn'-tit* (Csukára-

világító víztő; czélozva az ottani éjjeli halászatra). — 16. *Tąlāl-ląχ.* — 17. *Sēmėl-vitėp-ląχ* (Feketevizű-zúg). — 18. *Xąsä-ląχ-tit* (Hosszú-zúg-tő). — 19. *Uś-tąm-tālt* (Kicsiny-Tam kikötő). — 20. *Tāt'-tit* (Tatä-tő). — 21. *Xāľ-χąñχ'-sūnt mēsi (ti ľąñχ-χąñχä χajti-tawė:* ezen úton át nyargalnak; t. i. egyenesen átvezető hegyi út van ott). — 22. *N'iχ-tuśtnė-a'it-mēsi* (Vörösfenyő-álló-folyóér-forduló). — 23. *Xump-vōľ* (Hullámos folyóvonal). — 24. *Untėp-jā-tit* (Untėpjá-tő). — 25. *Pānt vōľ* (Lapos folyóvonal). — 26. *Ēkwä-ūnlėnė vōľ* (Asszonyülő-folyóvonal). — 27. *Tin-jā-tit* (Tinjá-tő). — 28. *Alkė-mēs'-tit* (Felső-folyóforduló-tő). — 29. *Sorėχ-χąr-rąwi'* (Szárított-lazacz-öblök). — 30. *Makarś-mēs'-tit.* — 31. *Pāχwėñ-sūnt (Pāχwėñjā*-torkolat). — 32. *S'oχ-rąś* (Асиновска). — 33. *Punuṅk'-jā-meši.* — 34. *Jäni meši.*

5. T a v a k: 1. *L'ūľ-urėj-tūr* (Дубровское озеро; Lyúljá-áradmánytava). — 2. *Jus-piťiñ-tūr* (Sasfészkes tó). — 3. *Ūľp'-supiñ-tūr* (Fél-czirbolyafa-tó). — 4. *A'it-tit-ląχ-tūr* (Folyóér-tő-zúg-tó). — 5. *Kať'-ūrej-tūr* (Katerina halászó áradmánytava). — 6. *Telėm-uri-tūr* (Семиозёрное болото; hét tó van ott). — 7. *Jel-piñ-mēs'-tit-tūr.* — 8. *Sorp-tor* (Рашкино озеро). — 9. *Sīnt-jā-tor* (Сипдейское озеро). — 10. *Tumėn* (a Lozva és Pelym között elterülő nagy tavak közös neve).

6. H e g y e k a F e l s ő- é s K ö z é p-L o z v a v i d é k é n (jobbra): 1. *Xąj-ēkwä* (Хой a Lozvafőnél; *vōr-pupχ'-ēkwä tot ąli:* erdei istenkeasszony van ott). — 2. *Tump-Kapaj* (Hatalmas domb; a Purmafőnél). — 3. *Pēśėr-taľėχ-śaχl* (Viserafői-bércz). — 4. *Jäni'-vąntėrt-śaχl, Māń-vąntėrt-śaχl* (Nagy és Kis-Vidra-bércz). — 5. *Jäni'-Jąmťi, Māń-Jąmťi* (Лемпты). — 6. *Mońiñ-tump* (Муниньеръ; az utóbbi három a Visera, *Pēśėr-jā* és Pecsora, *Pasär-jā* forrásai közt). — 7. *S'isup* (Чистопъ). — 8. *Jelpiñ ńąr* (Szent hegy; melyben az *ąjkä-śaχl,* «Öregember-bércz» és *Ēkwä-śaχl* «Asszonybércz» emelkednek ki a *Tąmpūsėm-jā* forrásainál; *ēkwäi' ąjkäi' nānki ēlėl, mańśi tū at χāñχi:* a távolból öregembernek és öregasszonynak látszanak, vogul ember oda föl nem hág). — 9. *Salať-ur* (a *Tuχtä-jā* forrásánál). — 10. *Lais-ur* (a *Jelpiñ-jā* alsó folyásánál). — 11. *Tąmiñ ńąr* (a Lozva s *Jelpiñ-jā* közében). — 12. *Kośma-ur* (az *Ańśuk-jā* forrásánál). — 13. *Kēnt-ńąr* (Sapka-hegy). — 14. *Tari'-ńąr,* KLV. *Tori-ur* (Журавлевъ камень, Daru-hegy; az Ivdil felső folyásának két oldalán). — *Ąśśä-Ta'it-taľėχ-*

ńạ̄r, KLV. *Taȋt-ur* (Денежкинъ камень; Dél-Szoszva-fői hegy). — Az U r a l-nak általános vogul neve: *N'ạ̄r, N'ōr,* osztjákúl: *Urχạt* (egy vogul közlő szerint).

II.

A T a v d a *(Ta'ȋt, Täut)* f o l y ó v i d é k e.

1. F a l v a k: 1. KLV. **Kōrĕ* (Гаринское). — 2. ALV. **Pol-tėš-pėl* (Болтышовскій). — 3. **L'im-tit-p.* (Липтовка). — 4. **Käšmėχ-p.* (Кошмакское). — 5. **Vōl'-tit-p.* (Усье Ваглинское). — 6. **Vor-jā̈-p.* (Ворьинскій). — 7. **Pạlm-uš,* TV. *Polėm-oš* (Пелымь). Itt a Közép Tavdáig vogul nevükön ismeretlen, orosz faluk következnek. A Közép-Tavda mellékén vannak: 8. **T'upára-pọul* (Табары). — 9. **Narėm-jā̈-pọul* (Чулина). — 10. **Tạrmėl'-p.* (Тормальская). — 11. **Tā̈kėl-p.* (Тагильская). — 12. **Ašmạ́rėχ-p.* (Ошмаровская). — 13. *Čọumitā̈r-p.: Jänú-č., Muś-č.* (Чандиры: Nagy- és Kis-). — 14. *Nạláχ-p.* (Саиткова). — 15. *Kharpaš-p.* (Кошуки). — 16. *Ā̈χėt-p.* (Янычкова). — 17. *Ilpėñ-tō-p.* (Шайтанскій; Szent-tó-falva). — 18. *Uťíñ-khuli-p.* (Vizes-házak; Кузяева). — 19. *Säuluñ-p.* (Епсейкова). — 20. *Šọu-jā̈-pọñ-p.* (Пилькина). — 21. *Äli-p.* (Городокъ). — 22. **Aχ-ńọl* (Каражана, Горожанскій; Hegy-orom). — 23. **Lạjém* (Лайминская). — 24. **Šerāχ-kọu-p.* (Жирякова).

2. V á r o s o k: 1. KLV. *Tĕr-uš,* KV. *Tär-ūs:* Верхотурье. — TV. *Tĕr-oš,* KV. *Jạpińś-ūs:* Туринскъ. — 2. TV. *Čömėχ,* KV. *T'ėmėń:* Тюмень. — 3. TV. *Erpiť:* Ирбитъ. — 4. ÉV. *Tūpėl-ūs,* KLV. *Topėl-uš,* ALV. *Tōpėl-ūš,* KV. *Tūpėl-ūs,* TV. *Tōpėl-ōš:* Тоболскъ.

3. M e l l é k f o l y ó k: ÉV. *Ạššä-Ta'ȋt* (Keskeny-T.), ALV. *As-Taȋt* a déli Szoszva, a Tavda felső folyása a Lozva torkolatáig. Ezzel szemben a Tavda neve: ALV. *Jäni Taȋt,* KV. *Taut,* TV. *Täut,* PV. *Taȋt-Pạlm.* — *Vōl'-jā̈* (Ваглинская рѣка). — ÉV., KV. *Pạlėm,* ALV. PV. *Pạlm,* TV. *Polėm* (Пелымька). A Közép-Tavda vogul nevű folyóvizei: 1. *Šọu-jā̈.* — 2. *Ạšmárėχ-jā̈* (Ошмаровская). — 3. *Ạsánėχ-jā̈* (Азанка). — 4. *Karátunuχ-jā̈* (Каратунка). — 5. *Karapaš-jā̈* (Карабашка).

4. T a v a k a K ö z é p - T a v d a v i d é k é n: 1. *Ilpėñ-tọ* (Шайтанское озеро, Szent-tó). — 2. *Čạχšėriñ tọ* (Sügéres tó). —

3. *īnterä-to̱* (Индерское озеро). — 4. *Säñ to̱* (Погановое о.). — 5. *Poχtėp to̱* (Матюшина). — 6. *Čupa̱r-khul-to̱* (Чабаркуль). — 7. *Sujtėlkä to̱* (Суйталка).

III.

A Pelim és Vagla folyók vidéke.

1. Falvak a Pelim mentén: 1. *Ätėm-jā-powėl* (Вершинская). — 2. *Massau-p.* (Массава). — 3. *Pa̱rtėχ-p.* (Портыхъ). — 4. *Voťp-p.* (Вотьпа). — 5. *Saľtiñ-p.* (Сальтинская). — 6. *N'iñkėt-jā-p.* (Шамталь). — 7. *Rēkw-p.* (Part-falu, Зарѣчная). — 8. *Pekun-p.* (Бѣгуновъ). — 9. *Jäni va̱r-p.* (Nagy-erdő-f.; Большой Лѣсъ). — 10. *Pup-p.* (Pap-f.; Верхное Пелымьское). — 11. *Ta̱rlė-p.* (Торла). — 12. **A̱śmėr-jā-p.* (Ошмары). — 13. **N'iχpä-jā-p.* (Стенинская). — 14. **Vuľt-va̱ľ-p.* (Омелинская). — 15. **Mēši-p.* (Накатайская). — 16. **Varaulėχ-p.* (Панамаровская). — 17. **Järmėχ-p.* (Еремины). — 18. **ö̱śke-p.* (Хайдуковская). — 19. **Ośol-p.* (Наошоловская). — 20. **Khoitėl-p.* (Кайдаулова). — 21. **Puś-p.* (Бучинская). — 22. **Puľkė-p.* (Пуленская). — 23. **Vuri-p.* (Урайская). — 24. **Uľoχś-p.* (Олекшины). — 25. **Ša̱ś-p.* (Шашовская). — 26. **Na̱um-p.* (Наумова). — 27. **Mukś-p.* (Муксинская). — 28. **L'a̱mi-p.* (Лемовая). — 29. **Khontiñ-p.* (Кондинка). — 30. **Kuk-p.* (Кудяковская, Худякова). — 31. **Paχm-p.* (Пахомовская). — 32. **Pa̱lm-uš* (Пелымь).

2. Falvak a Vagla és a tumėn-tavak területén: 1. *Rint-tit-p.* (Ринты). — 2. *Vōľ-p.* (Сотники, Ваглинская). — 3. *Tur-alėm-poal-p.* (Заозерный). — 4. *Käm-p.* (Кама). — 5. *Tiñ-p.* (Тыня). — 6. *Puj-jā-p.* (Вусьпины).

3. A Pelim mellékfolyói: 1. *Ätėm-jā* (Вершинская рѣчка). — 2. *Äńiń-jā.* — 3. *La̱pėt-jā* (Лапатя). — 4. *Awės-jā* (Овися, Massau mellett). — 5. *Ta̱ut-tēm-jā* (Гаря, Tűz-égette-vidék-folyó). — 6. *N'ōrėp-jā* (Нерпъ). — 7. *Kha̱tėl-jā* (Котля; Nap-folyó). — 8. *Khop-pa̱riñ-jā* (Поромя; Ladik-tutaj-folyó). — 9. *Kha̱ut-jā* (Каутя; Lúczfenyő-folyó). — 10. *A̱it-jā* (Оитя; Folyóér-folyó). — 11. *Poilėp-jā* (Паулепя; Fürdő-f.). — 12. *Kha̱lėś-jā* (Колочя). — 13. *Jäni-jā* (Большая рѣчка; Nagy-folyó). — 14. *Saľtiñ jā* (Салтинская). — 15. *Pupėt-jā* (Пупитя). — 16. *Ka̱ntė-khum-jā.* — 17. *N'iñkėt-jā.* — 18. *Iś Pa̱lm* (Таленькая;

Kis-Pelim). — 19. *Péś-Pạlėm-jur* (Старица Пелымьки; Régi Pelim-meder). — 20. *Khuľėm-jā̈* (Кульма; Halporonty-f.). — 21. *Säirėp-Khuľėm-jā̈* (Маленкьая Кульма). — 22. *Pạsėl* (Поселъ, Folyó-ág). — 23. *Vạr-jā̈* (Воря, Erdei f.). — 24. *Vạr-jä-khūľėm* (Воря Кульма). — 25. *Vuš-jā̈* (Упiя). — 26. *Vạimė̊* (Войма). — *Khạñghė̊-jä* (Конгя). — A Vagla és a tuman-tók mellékvizei: 27. *Rint-jā̈*. — 28. *Tīñ-jā̈*. — 29. *Puj-jā̈*.

4. Tavak: 1. *Tumėn* (a folyóktól átfolyt tavak neve: Туманъ). — 2. *Pōrėχ-tūr* (Порохтура). — 3. *Pạsėl-tūr* (Поселское озеро). — 4. *Vuš-jā̈-tūr* (Упьинское о.). — 5. *Nur-tūr* (Нутура). — 6. *Puj-tur* (Пуйтура). — 7. *Äjtaχtnė tūr* (Болотное озеро; Itató tó). — 8. *Säm-vüť-tūr* (Könny-tó). — 9. *Khum-tus-tūr* (Férfi-szakál-tó; egy ember ott magánosan élt szakálas koráig). — 10. *N'ạmsėm-tūr*. — 11. *Khạšėp-tūr* (Hálósátor-tó). — 12. *Lowėñ tūr* (Левентуръ).

5. Domb: *Vạ̄ni-vur* (Ванной увалъ; Erdő-domb).

IV.

A Konda *(Khōntėñ)* folyó vidéke.

1. Falvak: 1. *Puj-Sạim-poul* (Полсаимъ, Мало-Шаимскiе; Parti-Patak-falva). — 2. *Sạim-p.* (Саимское, Больше-Шаимское). — 3. *Uś-jā̈-p.* (Уся, Ишъинскiе; Kis-folyó f.). — 4. *Supėr-p.* (az *Uś-jā̈* felvidékén). — 5. *Tėtėr-sunt-p.* (Тетерскiе). — 6. *Ạγėr-p.* (Потысы, Потышенскiе; Örvény-falva). — 7. *Uś-jā̈-p.* (Учиня, Учинскiе). — 8. *Toạp-tėt-p.*, *Tāp-tit-p.* (Тапинскiе). — 9. *N'iñėt-jā̈-p.* (a *Tāp-jā̈* mentén följebb). — 10. *Tur-p.* (Tó-f.; a *Tāp-jā̈*-től oldalt). — 11. *Oñkh-pät-p.* (Елышкины; Mézga-fenék-f.). — 12. *Poñχ-tau-tėm-p.* (Пунгуталскiе, Тоскливый). — 13. *Suj-p.* (Суйпаулскiе). — 14. *Tọkhọl-vạ̄ni-p.*, *Tọχlọ-vani-p.* (Тохлованы). — 15. *N'oltlėm-p.* — 16. *Tạsėm-jiw-p.* (Szárazfa-f.; a két utóbbi falu a Kondától e helyt balraeső tavak mellett). — 17. *Xūsėñ-p.* (Запорскiе). — 18. *Utlėχ-p.*, osztjákúl: *Unt-tạñχ* (Сотниковскiе). — 19. *Uimės-p.* (Юмашинскiе). — 20. *Tūr-vātė̊-p.* (Кушокотскiе, Ново-Озерскiе; Tóparti f.). — 21. *Vėnt-jā̈-p.* (Чекатковы). — 22. *Tạut-p.* (Катышевы; Tűz-f.). — 23. *N'uńś-χur-p.* (Панкинскiе). — 24. *Kaur-jā̈-p.* (Каурятскiе). — 25. *N'ọurėñ-p.*, osztj. *Noχrėm-pūχėt* (Микульнинскiе). — 26. *Letėm-p.*, osztj. *Tittėm-pūχėt* (Мокровскiе). — 27.

Ąjtäñ-p. (Алымкинскіе). — 28. *Mut-uš,* oszt. *Mąχėt-voš* (Нахрачи). — 29. *Šišmėñ-p.* (Ващкускіе; jobbra eső f.). — 30. *Pī̆ėñ-p.*, osztj. *Pītėñ* (Ессеуловъ). — 31. *Ląñχ-ālėm-p.*, oszt. *Toñχ-ątėm* (Ермаковъ). — 32. *Ont-vänt-p.*, oszt. *Ont-vāntė* (Урманскіе). — Innen kezdve aláfelé osztjákok laknak; falvaiknak voguloktól és osztjákoktól hallott nevei: 33. *Opĕtlĕ-p.* v. *Tuj-p.*, oszt. *Tau-pūχėt* (Лѣтне-Пуштинскіе). — 34. *Tēl-p.*, oszt. *Pėttė-pūχėt* (Зимне-Пуштинскіе). — 35. *Sąñχėm ōlėñ-p.*, oszt. *Sāñχėm-ątėm* (Чесноки). — 36. *Än-jä-p.*, oszt. *Äni-Jēχė* (Болчары). — 37. *Jēχė-lōχ* (osztjákúl; Богдановъ). — 38. *Pojpėt-pūχėt* (osztjákúl). — 39. *Loχ-pūχėt* (oszt.; Келькинскіе). — 40. *Mortėñ-pūχėt* (oszt.; Сиглинскіе). — 41. *Xąlχąñ-p.*, oszt. *Xątχañ-pūχėt* (Красноярскъ). — 42. *Mēñkėt-p.*, oszt. *Mēñkėt-pūχėt* (Алтай). — 43. *Kam-sut-p.*, oszt. *Kamėñ-pūχėt* (Каменскіе). — 44. *Pāñχėt-vāntė* (osztjákúl; Рѣдники). — 45. *Samar-uš,* oszt. *Samar-voš* (Самарово). — 46. *Jąm-uš* (Демянскъ; a két utóbbi már az Irtis mellett).

2. Nagyobb mellékfolyók: 1. *Uś-jä.* — 2. *Tėtėr-jä.* — 3. *Tāp-jä, Toąp-jä.* — 4. *Okhėt* (Ахъ; a felső-kondai tumanoknak, melyek több folyóval egyetemben a nagy Jevrát is fölveszik, lefolyása). — 5. *Jäni-jä.* — 6. *Kam-jä* (Кама). — ‖ Tó: *Sartiñ tūr* (Csukástó, Jesseulov mellett).

V.

A Jevra folyó *(Jīwr-jō)* és a felsőkondai tuman-tavak vidéke.

1. Falvak: 1. *Jä-ōntėr* (Евандра; Folyó-meder). — 2. *Sąm-poul* (Денисова). — 3. *Jiwr-p.* (Евринская). — 4. *Sos-p.* † (Соспаулъ). — 5. *Ūsėχ-p.* † (Кандылы). — 6. *Loχ-vąni*, oszt. *Urt-pūχėt* (Сатыги; Zug-domberdő, Fejedelmi város; a tumanok felvégében). — Innen kezdve a tuman-tavak mentén: 7. *Pätėn-ōkhėt* (Патанакъ). — 8. *Ūsėñ-poul* (Городищенскіе; Város falu). — 9. *Vor-p., Vuor-p.* (Ворпаулскіе; Erdő-falva). — 10. *Rąχt-p.* (Рахтинскіе; Sárfalu). — 11. *Lėwė-p.* (Левинскіе). — 12. *Ąum-jō-p.* (Аменскіе). — 13. *Tērės-p.* (Терезинскіе). — 14. *N'orėm-p.* (Ташинскіе). — 15. *Lous-p.*, oszt. *Tīwėš* (Леуты; az Ach torkolata közelében, a tumanok alvégében).

2. A Jevra mellékfolyói: 1. *Ąwėr-sōs* (Крутая рѣчка;

Meredek patak). — 2. *Ūs-jō* (Ушя; Kerítéses folyó), más nevén: *Viš-khōñγa*. — 3. *Ōlėγ-jō* (Odu-folyó, mivel a föld-alúl egyszerre bukkan elő; az előbbinek mellékvize). — 4. *Vėnï* (Вина). — 5. *Kēkwėn* (Кекенъ; az előbbinek mellékpatakja). — 6. *Åšjė-khwąrγė* (Ускора; Keskeny-posvány, az Usjá mellékvize). — 7. *Khopγė-sąu* (Égerfa-bokor; az Usjá mellékvize). — 8. *Sės-jō* (mivel *sėsi mėni* «visszafelé folyik»). — 9. *Nāwė* (Налымъ). — A tumantavakba ömlenek: 10. *Jīwr-jā̈* (Евра). — 11. *Pąu-jō*, *Pawa-jā̈* (Пава). — 12. *Kiwit-jā̈*. — 13. *Puj-poul-jō* (Partfalvi folyó; Зимная рѣвка). — 14. *Ättėm-jō* (Ахтымъ).

3. T a v a k: 1. *Kēli* (Киляй; tiszta láp a Jevra vidékén). — 2. *Khōrėp-tūr* (Fenyves-tó).

VI.

Az éjszaki Szoszva *(Ta'it)* vidéke.

1. F a l v a k: A Lozva- és Szoszvafők *(Saw-paul* és *Jänï'-paul)* között: 1. *ąjkä-p.* (Öregember-f.) v. *Suj-p.* (Berek-f.). — 2. *Jūtim-sąs-p.* (Vásárolt patak-f.). — 3. *N'äl'-tält-p.* (Csapda-kikötő-f.). — 4. *Misėpsi-p.* † — 5. *Kwoss-jā-p.* † (Köröm-folyó-f.). — 6. *N'ūrėm-jā-p.* † (Réti-folyó-f.). — 7. *Jāñkėlmä-vāta-p.* (Láp-parti-f.). — 8. *Māń-ńār-vōl'-p.* † (Kis-mocsár-vonali-f.). — 9. *Soroti-p.* † (a *Sonťin*-család ősi helye). — 10. *Jelpiñ-tūr-vāta-p.* (Szent-tó-széli-f.).

A felvidéki Kis-Szoszva *(Māń-Ta'it)* mellett van: *Xąn-paul* (Császárfalu, a hol az állandó éjszakurali expediczió éléstára áll). — A Nagy-Szoszva *(Jänï'-Ta'it)* falvai: 1. *Jänï'-paul* (Nagy-falu; a lozvai oroszok nevezése szerint: Югра, az obiaké szerint: Искаръ). — 2. *Xal-p.* (Köz.-f.). — 3. *N'aγšėm-vōl* (Kopoltyú-folyóvonal; Няксимволь). — 4. *Paläti-p.* — 5. *N'ąrėγ-p.* (Няроховъ). — 6. *Tāpės-sūnt-p.* (Tápsz-torkolati-f.; Усть-Тапсуйскіе). — 7. *Visėm-paul.* — 8. *Xañėl-sām-p.*, *Xañlä-s.-p.* (Vízesés-vidéki-f.; Хангалскіе). — 9. *Xul'ėm-sūnt-p.* (Halporonty-folyó-torkolati-f.; Хулиміонскіе). — 10. *Mēñkw-jā-p.* (Manó-folyó-f.; Менья). — 11. *Soräti-p.* (Сардѣйскіе). — 12. *Pūšmėk-p.* (Посмакъ). — 13. *Ali* és *Lui-N'äl'lėñ-p.* (Нильдинскіе). — 14. *Ąur-jā-p.* (Meredek-folyó-f.; Оурьинскіе). — 15. *Posäl-tit-p.* (Folyóér-tövi-f.: Посельдинь). — 16. *Sōma-p.* (Subasapka-f.; Шоминскіе). — 17. *Xulaγ-p.*

(Holló-f.). — 18. *Xąχań-p.* (Кучинскія). — 19. *Pētkės-p.* (Бедкажскіе). — 20. *Sortiñ-jā-ūs* (Csukás-folyó-város; Сартыньинское, Сосвинское). — 21. *N'āľiñ-jā-p.* (Csapdás-folyó-f.). — 22. *Kūrt-jā-p.* — 23. *Pupχėñ-jā-p.* (Istenkés-folyó-f.; Тоболдинскіе). — 24. *ąlt-tump-p.* — 25. *Sopak-ląmt-p.* (Csizma-darab-f.). — 26. *An-jā-p.* (Аныевскіе). — 27. *'Niľtāñ-p.* (Hegypart-f.). — 28. *Jä'ïrim-p.* (Угрюмскіе). — 29. *Ruś-suj* (Oroszberek) v. *Jeli-ūs, Joli-ūs* (Люликарскіе). — 30. *Tarï-sąw-p.* (Daru-csillag-f.; Резимовскіе). — 31. *Vāt-tarï-p.* (Harmincz-daru-f.) v. *Suj-ńol-p., S'ąwi-ńol-p.* (Berkes-folyófok-f.; Чуснельскіе). — 32. *Kwajk-jā-p.* (Малѣевскіе). — 33. *Jelpiñ-ńol-p.* (Szent-folyófok-f.; Шейтанскіе). — 34. *Xāľ-ūs, Xāľp-ūs,* KV. *Khoľp-jiw-ūs,* ÉO. *Sūmėt-juχ-voś* (Nyír-város; Березовъ). — 35. *Ta'it-sūnt-p.* (Szoszva-torkolati-f.; Пугорскіе).

2. Mellékfolyók: A *Māń-Ta'it* vizei: 1. *Kwoss-jā* (Köröm-folyó). — 2. *Māń-jā* (Kis-f.). — 3. *Tūr-ąit* (a *Jelpiñ-tūr* lefolyása). — 4. *Sāñkwliñ-jā* (Zsombékos-f.). — 5. *Pas-sōs.*

A *Jäni' Ta'ït*-ba ömlenek: 6. *Apś'-jā* (Öcs-f.). — 7. *Vani'-χuri-jā* (Erdősdomb-alakú-f.). — 8. *Unsaχėñ jā* (Pallós-f.). — 9. *Sarma-jā* (mely a hasonnevű tón folyik keresztül). — 10. *L'oľ-jā.* — 11. *Lopėś-jā.* — 12. *N'a'iś-jā.* — 13. *Kuñali-jā.* — 14. *Tomėñ-jā.* — 15. *Mapės-jā.* — 16. *N'ąrėχ-jā.* — 17. *Tāpės-jā.* — 18. *Visėm-jā.* — 19. *Xurä-jā* (az előbbinek mellékfolyója). — 20. *Visėm-paul-ąul-jā.* — 21. *N'orapi-jā.* — 22. *Jelpiñ-jā* (Szent-f.). — 23. *Xuľėm-jā* (Halporonty-f.). — 24. *Mēñkw-jā* (Manó-f.). — 25—28. *Simri-jā* (Sügér-f.); mellékvizei: *Jäni'-χūľėm-jā, Māń-χ.-jā, Kuñräs-jā.* — 29—32. *Pai'-jā,* mellékvizei: *Supi-sis-uräm-ńāľiñ-sas* (Tokhal-háta-nyergű-csapdás patak), *Ali-pāl-Pai'-jā* (Felvidéki P. f.), *Lui-pāl-Pai'-jā* (Alvidéki P. f.). — 33—37. *Ąur-jā* (Meredekesésű folyó); mellékvizei: *N'āľiñ-jā; Uśi-ńol-jā, Ląñχäľ-kwālnė-Ąur-jā* (Alább-torkolló *A*-f.), *N'āľ-kwoliñ-sąs* (Csapda-házas-patak). — 38. *Tol-jā* (itt állott hajdan a *Tol-jā-ūs).* — 39. *Sakw-jā* (Сыгва). — 40. *Soma-paul-ąul-jā.* — 41. *Paľ-jā* (Fül-f.). — 42. *Tōntlėm-jā.* — 43. *Kirśėm-jā.* — 44. *Xąχań-jā.* — 45. *Raχt-jā* (Sár-f.) — 46. *Samari-jā.* — 47. *Simri-jā* (Sügér-f.). — 48. *Sortėñ-jā* (Csukás f.). — 49. *N'āľiñ-jā* (Csapdás-f.). — 50. *Kurt-jā.* — 51. *Jelpiñ-jā* v. *Pupχėñ-jā.* — 52. *Kärkės-jā.* — 53. *Mēñkwėl-jā.* — 54. *Ōś-ja.* — 55. *Sis-kwonsi-jā* (Hátvakaró-f.). — 56. *Ēntėp-ąul-jā* (Öv-vég-f.). — 57. *An-jā.* — 58. *Māń-Ta'it,* oszt. *Aj-Teu* (az alsó

Kis-Szoszva). — 59. *Usin-jā.* — 60. *Lui-jā* (Alsó f.). — 61. *Kiwriñ-nāñk-sōjim* (Odvas-vörösfenyő-patak). — 62. *Māsäm-sōjim.* — 63. *Pil-vātnė-ńol-sōjim* (Bogyószedő-folyófok-f.). — 64. *N'āľiñ sojmi'* (Két «Csapdás patak»). — 65. *Jelpiñ-jā.* — 66. *Jäni'-jā.* — 67. *Vos-jā.* — 68. *Māń-śoriñ-jā.* — 69. *Jäni'-śoriñ-jā.* — 70. *Nāñkläśi-sōjim* (Vörös-fenyves-patak). — 71. *Tumpiñ-sōjim* (Szigetes patak). — 72. *Vāt-tari-ńol-sōjim* (Harmincz-daru-folyófok-patakja). — 73. *Vosiñ-tūr-jā.* — 74. *Sawiñ-kan-sōjim* (Temető-p.). — 75. *Kwajk-jā.* — 76. *Nāñkiñ-sōjim.* — 77. *N'āľiñ sōjim.* — 78. *Jelpiñ-ńol-jā* (itt van a *Jelpiñ-ńol*, *Vōr-ńol-sāt-ątėr-ūs* s a *Pātsiñ-ńol* «Madárhálós-folyófok»). — 79. *Vōľ-jā* (Вогулка).

3. Tavak: A Lozva- és Szoszva-fők között: 1. *Vātke-tūr* (*tūr-χul at ąńśi, χuľ ąńśi; tōnä ti tūrt ąlėm paul śär tātėl:* «tavi hala», t. i. kárász nincs; de ördöge van; azért egészen üres az ezen tó mellett állott falu). — 2. *Sarma-jāñkėlmä* (Ingovány-láp, melyet a *Sarma* patak foly által). — 3. *Uľ. āχwtės-vinė-jāñkėlmä* (Tűzikő-vevő-ingoványláp). — 4. *Ūs-sis-tūr* (Vármögi-tó; *χąntlėnė jist tot āχwtės-ūs ąlės:* a hadakozó korban ott kővár volt). — 5. *N'ūrėm-paul-jāñkėlmä.* — 6. *Misėpsi-jāñkėlmä.* — 7. *Mour-χans'-uj-ľąñχ-χujnė-tūr.* — 8. *Jelpiñ-tūr* (Szent-tó). — A Szoszva alvidékén: 9. *Jäχriñ-tūr.* — 10. *Jelpiñ-tūr* (*An-jä* és *Jä'irim* közt). — 11. *Vosėñ-tūr.* — 12. *Xāľp-ūs-tūr.*

4. Hegyek a felvidéki Kis-Szoszva forrásvidékén: 1. *Xatśit-śaχl.* — 2. *Lūnt-χusäp-śaχl* (Lúd-ládika-bércz). — 3. *Matjū-śaχl* (Матѳей). — 4. *Vōt-tūrätėnė-śaχl* (Szél-bocsátó-bércz). — 5. *Xąlėt-śaχl.* — 6. *Mōńiñ-sąri'* (*Mońin*-hegyszoros; a hol Кузьма Монинъ rénei legelnek).

VII.

Az éjszaki Szoszva nagyobb mellékfolyóinak vidéke.

a) A Tapszuj (*Tāpės-jā*) folyóé.

1. Falvak: 1. *Māń-χulėp-jā-p.* (Kis-háló-folyó-f.). — 2. *Tāpės-jäni'-p.* (Tapszujvidéki-Nagyfalu). — 3. *S'ątėl-tit-p.* — 4. *Xuľėm-p.* — 5. *N'ir-ūs* (Vesszőváros). — 6. *Vōr-jā-p.* (Erdei-folyó-f.). — 7. *Tāpės-sūnt-p.* (Tapszuj-torkolati-f.).

2. Mellékfolyók: 1. *Jäni'-* és *Māń-χąrp-jā* (Nagy- és Kis-vörösfenyves-f.). — 2. *Tąmariñ-jā* (Bunkónyilas-f.). — 3. *Māń-*

χulėp-jā. — 4. *Xąłłėn-jā.* — 5. *Liraki-jā.* — 6. *N'urėm-jā* (Réti-f.). — 7. *Vōr-jā* (Erdei-f.). Ez utóbbi patakjai: 8. *Suj-āul-jā* (Berek-végi-f.). — 9. *Ēkwä-jā* (Asszony-f.). — 10. *Piťiñ-jā* (Fészkes f.). — 11. *Jäni'* és *Māń-Jiñkwėr.* — 12. *Aśän.* — 13. *Ląuśi.*

b) A Szigva *(Sakw-jā)* folyóé.

1. Falvak: 1. *Māń-jā-paul* (Маньинскiе). — 2. *Jā-sūnt-p.* (Ясонскiе; Manjá-torkolati-f.). — 3. *Sūkėr-jā-p.* (Щекурьинское). — 4. *Sarän-p.* (Саранпаулскiе; Zürjén-f.). — 5. *Xañlä-p.* (Хонгланскiе; Vizesés-f.). — 6. *Muuñ-kēs, Mūwliñ-kēs-p.* (Мункежскiе; Kerek-Rénbőrharisnya-f.). — 7. *Ali-* és *Lui-χąrėm-p.* v. *Xąriñ-p.* (Хорумпаулскiе; Felső- és Alsó-szárazhal-aprólék-f.). — 8. *Mēsi-p.* (Меженскiе, Folyóforduló-f.). — 9. *Ląpiñ-ūs, Ląpmūs* (Ломбовожскiе, Лобоможъ). — 10. *Raχt-jā-p. Rakt-jā-p.* (Sár-folyó-f.). — 11. *Sakw-sūnt-p.* (Szigva-torkolati-f.).

Oldalt eső falvak: 12. *Xartėm-p. (Sāräχt-jāt ąli).* — 13. *Tāräk-p. (Saräχt-jāt lāñχäľnūw).* — 14. *Pupχ'-isėm-p.* (Istenke-szállotta-f. *Saräχt-jāt lāñχäľ).* — 15. *Sarän-sāχi-p. (Ta'it i Sakw-χalt, Sakw jąmės pālt).* — 16. *Lūski-p. (Raχt-jā-p. ti-pālt, Ląpiñ-ūs ta pālt).* — 17. *Rąś-p.* (Fövénypart-f.; *Xąrėm-p. ālėm-pālt).* — 18. *Xąsilaχ-p.* † *(Muuñ-kēs puj-pālt; ań tātėl; tūji ąkw aliślėnė ąjkä tot ąli:* M. partfelén, most üres; nyáron egy halászó öreg lakik ott). — 19. *Poχėrńė-p. (tūji-p., Ląpiñ-ūs i Posėl-tit χalt).* — 20. *Mēñkwėt-rąś-p.* (Manók-fövénypartja-f.; *Ląpiñ-ūs-nūpėľ ti pāl-nūw).* — 21. *N'iľim-rąś (Luski-p. ta pālt).*

2. Mellékfolyók: 1. *Jelpiñ-jā* a *Jelpiñ-tūr* mellett, melynek szentje a *Jelpiñ-ńąr-ąjkä* a «Szent-hegy-öreg». — 2. *Ali-* és *Lui-tąsėm-jā* (Alsó- és Felső-sekély-f.). — 3. *Toχlä-jā.* — 4. *Pupi'-jā* (Istenke-f.). — 5. *Māń-jā (Jā-sūnt-paul sąmänū ąli sūntä:* torkolata éppen *J. s. p.*-lal szemben van). — 6—8. *Sukėr-jā* (Csokurhalas-f.); melynek mellékvizei: *S'ortäñ-jā (sūntä Sukėr-jā-p. nalėm-pālt ąli :* torkolata *S. j. p.* vízoldali táján van); *Pūľ-jā (sūntä S. j. paulnėl alėnnū ąli :* torkolata feljebb van *S. j. p.*-nál) — 9. *Xuľėm-jā* (Halporonty-f.; *Xañlä-pault ąli titä:* torkolata *X. p.* falunál van). — 10. *Xąrtäs-jā.* — 11. *Pujwa-jā.* — 12. *Sēwiñ-jā.* — 13—16. *Pori-Sąraχt-jā (titä Muuñkēst ąli jąmės pālt);* mellékfolyói: *Pupi'-jā, Tīrtäñ-jā, Ąur-jā.* — 17—18. *N'äleχ-jā (titä Muuñ-kēsnėl lāñχäľnūw);* mellék-vize: *Jawės-jā.* — 19. *Xąriñ-āχėt-jā* (a *Xąrin-tūr* lefolyása). — 20. *Āśėm-jā.* — 21. *Voχ-sami-jā.* — 22. *Jäni' Sąrėχt-ja.* — 23. *Ląpiñ-jā* (Ляпина). — 24. *Raχt-jā.*

3. Hegyek *('Nąrėt)* a Szigva forrásvidékén: 1. *Sarän-χāp-ńąr-śaχl* (Zürjén-hajó hegy-bércz a *Sukėr-jā* mellett). — 2. *Ąul-tump-ńąr-śaχl* (Vég-domb-bércz; u. o.). — 3. *Saχ-tump-ńąr-śaχl* (a *Xartäs-jā* mellett). — 4. *Pujwa-ńąr-śaχl.* — 5. *N'ąwľıñ-ńąr* (Husos-hegy; a *Sukėr-jā* vidékén). — 6. *Jeńśi-ur* v. *Jėńėś-ur*

(Sukėr-jā-taľėχt ąli). — 7. *Jā-taľėχ-ńąr-ąjkä* (Sukerjá-folyófői-hegy-öreg). — 8. *Vit-neilėnė-ńąr* (Víz-jelentkező-hegy; szamojéd neve: *Jātėr-porttä).* — 9. *Vėlt-sis-pāl-ńąr* (Arcza-hátrafordított-hegy, u. o.; szam. neve: *Sātmä-ur).* — 10. *L'ūľiñ ūntmit-ur* (Magas-rovásjelzette-út-hegy: szam. neve: *Pirśin-ńētėrmä) Xatiñ-mal-jā-pąχät. Ti Xatiñ-mal-jā Sakwėr-jānėl kwąli; Sakwėr-jā sūntä Sakwėr-sūnt-paultė (Sarän-paultė) Pēśėr-tärmėl ąli:* a *X. m. j.* mellett, mely folyó a Щугуръ-ba ömlik s torkolata Щугорское zürjén falunál, a Pecsora felé van. — 11. *Saľäti-ąul-ńąr* (u. o.). — 12. *Värjėn-saľä-ńąr* (u. o.). — 13. *Pajäti-ńąr* (u. o.). — 14. *Kēlp-ńąr* (Veres hegy; u. o.). — 15. *Pąťėląu-ńąr (Sortäñ-jā-taľėχt).* — 16. *Pēti-ńąr* (u. o.). — 17. *Sātiñ-sėi-śaχl* (u. o.). — 18. *Sōmjaχiñ-ńąr* (Éléspajtás hegy; a *Sakwėr-jā* mellett). — 19. *Sästėm-ńąr* (Megnövesztett hegy; u. o.). — 20. *Xaľmär-saľä-ńąr.* — 21. *Saľäti-ńąr.* — 22. *Sālit-χąlėm-ur* (Kének-haló-hegye; u. o.). — 23. *Tūn-ťėr-ńąr* (u. o.). — 24. *Xąmťi-ąul-ńąr* (u. o.). — 25. *Tujttä-ńąr* (u. o.). — 26. *Āχwtės-ľūľnė-ńąr* (Kő-kiálló-hegy; u. o.). — 27. *L'ū-ľiñ-ńąr* (Magas hegy; u. o.). — 28. *Ūti-tump* (Ugató domb; u. o.). — 29. *N'ąr-ēkwä* (Hegyasszony; u. o.). — 30. *Jāñkärä-tump* v. *Jā-mēsi-tump* (a Scsugorjá folyófordulója melletti domb).

c) Az alvidéki Kis-Szoszva *(Māń-Ta'it)* folyóé.

Falvak: 1. *Jelpiñ-paul.* — 2. *Xąñχä-p.* — 3. *Tūńśi-p.* — 4. *Sūχtėr-p.* — 5. *Nakä-p.* — 6. *N'irki-p.* Innen oldalt az Ob felé vannak: 7. *Sērä-p.* — 8. *Loχ-toχt-p.* — 9. *Jāt-ūs* (Шеркалское; a Nagy-Ob mellett).

d) A Vogulka *(Voľ-jā)* folyóé.

Falvak: 1. *Voľ-taľėχ-paul* (osztjákúl: *Vos-pirtėm-ur-kort;* Вошпиртымы). — 2. *Sąχän-p.* (oszt. *S'oχañ-k.;* a *Sąχäñ-jā* mellett). — 3. *L'ūľiñ-soma-p.* (Васькины; Magas-subasapka-f.). — 4. *Urej-vātä-p.* (Левкины; áradmányposvány-széli-f.). — 5. *Uľä tēm p.* (Tűz-égette-f.). — 6. *Xāľ-ūs* (Березовъ).

VII.

Az Ob *(Ās)* melléke.

Falvak Berjozov fölött: 1. *Pukśäm-paul* (Неремовскія). — 2. *Iľp-p.* (Новыя юрты; Uj-falu). — 3. *Posäl-p.* (Протошныя; Folyóér-f.). — 4. *Ali-p.* (Кондуванъ; Felső-f.). — 5. *Som-p.* (Тегинскія). — Berjozov alatt: 6. *Ta'it-sūnt-p.*